HRVATSKE NARODNE PRIPOVJETKE

BUNJEVAČKE

Sakupio i obradio
BALINT VUJKOV

Ilustracije
Andraš Handja

Novi Sad 1953

HRVATSKE NARODNE PRIPOVJETKE

BUNJEVAČKE

Sakupio i obradio
BALINT VUJKOV

IZDAVAČKO PREDUZEĆE »BRATSTVO-JEDINSTVO«
NOVI SAD

zkvh.org.rs

Štamparsko preduzeće »Zmaj« — Novi Sad 1959-52

GVOZDENE I ZLATNE RUKE

Živio jedared jedan svinjarčić, koji nije ni upamtio mater, a oca ko kroz maglu. Što mu je najviše ostalo u pameti, to je bilo očevo s'vitovanje, a drugo mu nije ni ostalo iza oca. Deran je osto i bez očevog krila, kad još nije dobro dorasto za svinjara. A pokojni otac ko da je osićo da će deran rano morati svoj kruv zarađivati, i zato ga je uvik i svitovo ko da divani sa svršenim čovikom, a ne s grišnim ditetom.

Gorko su živili, al je deran ko i drugo dite — da mu se samo sigrati. I kad ga je otac svitovo, deranu na jedno uvo uđe, na drugo još brže izađe. Al kad je osto sam na svitu, derančić je omatorio za nikoliko dana koliko drugi ne bi ni za toliko godina, i sitio se očevog s'vitovanja, ko da otac stoji prid njim. Derančić se nije samo sitio, već o'ma' i vidio, da otac nije isiso iz prstiju ni jedan s'vit, već da je sve to naučio na svojoj koži.

I kad je u toj glavici razmislio, nije se uplašio već je naumio, da se trlja sa životom kako zna i može. Bome nije znao baš tušta, a još manje je mogo, i u prvo vrime skoro nije bilo drugačije, već stiskaj zube, steži kajiš. Pogodio se za svinjara i dok nije dočeko prvu zaradu, on u jednoj košulji, u jednom paru poderani' opanaka.

— Ti nosiš košulju ko vo kožu, a opanke ko bravac papke — nit oni skidaju kako navuku, a ni ti, — gazdačka dica mu se još i rugaju.

Al se on sitio kako mu je otac često govorio:

— Nemoj slušati što vaške laju, već gledaj di ti noge staju.

I nije se on obaziro ni na koga. Noćom se okrpi, noćom opere košulju i suši je na volovskim leđima. Ako vidi da se štogod radi, gleda da nauči, a kad se čuje pametna rič, sav je od ušiju. Tako je on svinjarovo nikoliko godina po salašima, a kad se već malo istego i okrljo, čuje da kralju triba mlad svinjar. Šta je onda još bio, ta od nausnica ni traga, taki deranac triba da se još najbolje sigra, al on tisnio u kraljeve dvore. Došo on, al ga ne puštaju prid kralja. Kralj ne nosi krunu zato da svinjare pogađa. Deran bi od tog još osto živ, al kraljevi

zkvh.org.rs

ljudi prvo neće ni da divane s njim o tom da postane svinjar. Neće oni, al baš kad su bili u razgovoru, svinji se uzbunili i rastrčali. Deran nije čeko, već bič s ramena i potrčo livo, potrčo desno — svinji su već bili u čoporu. Kad su to vidili, kraljevi ljudi bome nisu više gledali što je mlad, već ga uzmu za svinjara.

Deran nikad više nije ni zapito za kralja. Nije njemu do tog šta se događa tamo iza zlatni' vrata, već do života. Glavno je njemu da su mu svinji u redu i da pošteno zaradi krušac. I kad bi bilo do njegove volje, nikad ne bi vidio kralja ni njegovu čeljad. E, al svit nije stvoren za jednog čovika. Nije se rodio u majke taki, kojem bi išlo sve kako on želi, pa ni svinjarčić nije mogo obaći, ono što je moralo doći. Ako on nije nikad više ni pomislio da ode u dvore, otkako su ga primili za svinjara, al je uskoro u dvorima kogod pomislio da iđe njegovim putovima.

U kralja bilo sedam ćeriju, sve jedna drugoj do ušiju, a najmlađa baš vršnjakinja svinjaru. Cure se odranjivaju na mažnji, da kako će kad su kraljeve ćeri, i to nije ni rđavo kad može biti, samo nije svakom baš ni dobro. Mažnja je mažnja, al one nemaju što druga dica, jel i' je kralj držo ko u škrljetki. Šest stariji' cura ne mare da su uvik u zapećku, i da i' ni rosa ne do'vati, al najmlađoj je uvik štogod tisno.

Gleda iza zlatne pendžere kako se druga dica sigraju na ledini, prikošeđivaju na guvnu, a najviše je srce zaboli kad vidi malog svinjara kako ode šumi i svira u vrulu, a uveče, kad se vraća, dili dici voća, cvića, šarenog perja i sto kojikaki' čuda. I šta će ona izmisliti, već da se iskrade iz dvora i ode sa svinjarom. Ugrabila jedared priliku, našla na tavanu niko staro ruvašce, obukla se u to, i pobigla na stražnja vrata.

Kad je svinjar čuo, da je došla da se sigra s njim, nije se dobro ni okrenio kroz šumu, već joj je dono šumski' jagoda, cvića i već svega što se nađe u šumi. Nasigrali su se oni do podne kako ni jedno nikad nije i kad će cura već ići, deran se siti da zapita čija je. Ona nije badava danima mislila kako će isklikniti iz dvora, spremila se i na ovo. Nije bila toliko mala, da ne bi znala kako bi se svinjarčić uplašio, kad bi dozno da je kraljeva ćer.

— Znaš, — kaže mu — moj otac mete kraljevu avliju i čisti papuče svoj čeljadi što je oko kraljevog astala.

Deran ne mari ma da je i vranina ćer, samo je utvrđiva da mu opet dođe. Oće ona — kako ne bi! Ta kolika je njoj radost što se prviput u životu mogla protrčati do mile volje, a još

s njim nasigrati. Radost je njoj, al ona ni ne klapi, kolika je dragost to za derana. Lipo je njemu po šumi, al opet to nije tako ko kad imaš koga nuza se da ga možeš obradovati.

I kako je bilo prviput tako je bilo uvik, čim je cura ugrabila priliku. Svinjar siroma' nije imo nikog i kad je vidio kako cura s njim lipo, dao bi za nju i dušu. Sve joj traži volju u čemu bi joj mogo ugoditi. Jedared evo nje i nosi u pregači malu, goluždravu lastu, a iznad glave joj lete dvi matore.

— Nemoj se srditi, — ona mu kaže — al sam došla da ti samo kažem, da danas neću moći ostati s tobom. Kaki nevaljan deran je moro uzeti iz gnjizda ovu malu lastu. Moram je o'ma' odneti u gnjizdo, jel ne možem slušati kako matore plaču oko nje, ko da imadu dušu.

Momčuljku je žao što cura neće biti nuz njega, al ne misli ni on drugačije, već je još upućiva kako će paziti na malu lastu. E, od tog vrimena niko bolje nije pazio na male tice neg on. Di vidi da se gnjizdo naerilo, momčuljak ga namišća, di opazi kaku zvir što tice tamani, on je vija. A još kad je jednog dana cura dotrčala, a oko glave joj proliće lasta!

— To je ta što sam joj spasila život! — cura momčuljka skoro zagrlila od dragosti, kad je pokazala lastu. — Vidi joj krila!

Momak je imo šta i gledati. U lastinim krilima po jedno zlatno pero. Kad je to vidio, on kaže:

— To ne može biti od drugog, neg od tvoje dvi ruke kako si je milovala.

Tako oni divane, a lasta njim se skoro omiluje o obraze. Ode, odleti svojim putom, al nema tog sata da ne doleti kod dvoje mladi'. Curi je drago što je spasila tu lastu, a što je njoj dragost momku je to dvostruko. I dotle je pazio da tice ne bi stigla kaka nevolja, al od tog vrimena je bio više tičar neg svinjar.

Vrime je prolazilo i od svinjarčića je već posto pravi momak, kad je jedno jutro tiro svinje nuz jedan rit. Nad ritom se odronio brig, a u njemu bilo puno brigunica. Išupljikale su brig da je jama do jame. Momak je uvik motrio ne bi li mogo štogod pomoći brigunicama i to jutro šta vidi? S briga se spušta jedna zmijurina i ulazi u brigunicinu jamu.

Nije imo vrimena trčati okolo po brigu, već zagazio priko rita. Pravo je čudo kako se nije zadavio u buzalici, al se posli još više čudio kako je mogo prihajčiti priko rita, dok zmija nije ušla sasvim u jamu. Kad se do'vatio briga, stigo je još da ščepa zmiju za rep. To mu je bilo dosta, a još kad je vidio da je ona

zkvh.org.rs

malu brigunicu već uzimala u usta! Al samo je počela uzimati u usta, jel je o'ma' ispuštila kad je momak ščepo. A on nije čeko, već kad je zmiju ošinio o brig, nije moro još jedared.

Nije više ni pogledo mrtvu zmiju dok se nije uvirio da maloj brigunici nije ništa. Al kad je omilovo tiče, onda vidi da je zmija trgla i gnjizdo. On bi da uredi sve, al kako će kad se jednom rukom mora držati briga? I baš se mislio kako će, kad evo i divojke. Kad je čula šta se dogodilo, kaže mu nek on prvo uredi gnjizdo, a ona će dotle pridržati malu brigunicu.

— Oću, oću, kako ne bi! — kaže on. — Ta ovo je njeva kućica. A mene je moj otac svitovo da poštivam i od iverja manju stvar, ako je na njoj osto trag čije ruke i muke. Dobro se sićam, uvik mi je kazo da ne zgazim ni mrvicu kruva, jel je grijota uništiti krušac svakidašnji makar i isprid mravovi' usta.

Tako u divanu u'vatio se desnom za brig, a livu je pružio u jamu da namisti gnjizdo. Nije jedno namišćo pa je začas bilo gotovo i ovo, a zatim je lipo metnio i tiče. Kad je sve uredio, najedared osití ko da malo niže od gnjizda štogod vlaži. Pružio je ruku još dublje u jamu, a kad tamo, štogod teče kroz pukotinu. Momak osití ko da je naišo na vodenu žilu, al mu se čini da je to zdravo gusto za vodu.

— Šta to može biti? — kaže on divojki i uto izvuče ruku.

Al kad je pogledo, nije moro više pitati — na livu ruku mu se navaćalo gvožđe! Momak i divojka se začudili, ne zna se koje više, i ni sami nisu znali šta bi kazali, kad uto evo stare brigunice. Doletila, stala momku na ruku i ma'nila krilima ko kad se u pravu kupa. Jedared ma'nila i skočila u jamu, a na momkovoj ruki gvožđu ni traga.

Kad je tako, neće on više gubiti vrime, već iskoči na brig i kaže divojki:

— Ta je li to baš bilo gvožđe, el se to meni samo pričinilo?!

— Ako se tebi onda je i meni, jel sam ja dobro vidila kako ti se gvožđe navaćalo na ruku.

Momak slego ramenima i sago se, pa će uzeti jedan kamen, da skeči ubijenu zmiju u rit. Mašio se on livom rukom, jel mu se u desnoj našo bič, al se samo mašio, a kamen nije bacio. Di će ga baciti kad mu od kamena nije osto ni pra'. Kako ga je lako do'vatio tako ga je smrvio. Momak ne viruje očima i o'ma' potraži drugi kamen, al kad mu je i od tog osto samo pra', divojka veli:

— Nit se misli više o tom, nit traži, bome je to bila gvozdena žila u brigu, jel je tvoja liva ruka sad gvozdena. Teško onom ko te rasrdi, ako ga pomiluješ s gvozdenom rukom!

Momak vidi i sam da je to tako, al opet i viruje i ne viruje očima kad je prid njim ruka ko što je i bila. A otkud bi očima i vidio onu gvozdenu snagu što je sad ušla u ruku?! Šta će on, već baš da se uviri još jedared. Skočio do šume i do'vatio prvo drvo što mu je došlo pod ruku. Kako ga do'vatio, tako ga je iščupo sa žilama, al je pazio da ga ne stegne, nije ga tio pritvoriti u plivu. Sad već vidi kaka snaga mu je u livoj ruki, al kad se tamo našo jedan veliki nerist, on će i tog podigniti. I dobro je bilo što se nije zdravo hitro mašio, jel je i ovako nerista pribacio priko glave, a jedva ga je darnio. Momak sad vidi da se u njegovu livu ruku uselila snaga o kakoj nije nikad ni klapio, a divojka ga zapita:

— Nećeš i desnu okupati u tom gvožđu?

On se malo zamislio, a zatim kaže:

— Neću. Da je i suđeno i naminjeno za obadve ruke, to bi već i bilo. Otac me je uvik učio da ne budem nenasit. Sićam se kako mi je kazo: „Sinko, pazi da nikad ne stekneš trbu' do zubi, jel od njega nećeš viditi kud koracaš, moraćeš skreniti s pravog puta."

Ako on nije nenasit, još manje je divojka, al je njoj srce čerez drugo čega iskalo da on ima i drugu ruku gvozdenu. Oni sad već nisu dica, divojku srce ne vuče kod svinjara čerez sigre, a bome je ni on ne iščekiva samo za to. Ne kažu oni o tom ništa, al otkako je momak počo zasukivati brkove, i jedno i drugo sve više pomišlja kako će se uzeti. Momku to nije zadavalo baš toliko brige, ta cura je ćer sluge koji mete kraljevu avliju, a on je svinjar, pa će baš biti kaki džak taka zakrpa. Njemu nije briga, al je njoj i dvostruka. Zato je dotle i ćutila, jel se bojala šta će momak kazati kad dozna da je kraljeva ćer. Šta će momak, a šta će kralj kazati, kad dozna da mu se najmlađa ćer oće udati za svinjara. Divojka je dobro znala, da njezin momak vridi zdravo više neg ma koji oko kraljevog astala, makar su oni u svili i kadifi, al se bojala da se on ne poduzbije. A sad ima jednu ruku gvozdenu, pa i sam može viditi da ga oni oko kraljevog astala ne možedu ni u petu poljubiti, a još da mu je i druga ruka gvozdena! Divojki bi bili drago, da može svakom pokazati ko je njezin momak makar je siroma svinjar.

Al kad je njemu dobro ovako, njoj je još bolje. Kako joj ne bi bilo dobro, kad ona nije ni na kog drugog pomislila ni ranije, dok je momak imo ruke ko i drugi pošten čovik. I sad je samo čekala kad će se on očitovati, jel makar su ko svoji odmalena, opet je mislila da bi bio red, da on ko momak kaže prvu rič.

zkvh.org.rs

Prošlo je sad jedno vrime, divojka čeka strpljivo, jel ko veli strpljen spašen. I čekala bi ona još i dalje, da joj kroz koji dan momak nije ispripovido šta se njemu događa ti' dana kad ona ne dođe. Drugi dan iza tog kako je zapatio gvozdenu ruku, divojka nije mogla doći. Momak je iščekivo, al kad je već i sunce pripeklo na time, on puštio svinje ukraj rita u kaljugu, pa sio ukraj šume pod jedno gusto drvo i svira u vrulu.

Nije on dobro ni počo priplićati prstima, kad iznad šume začuje niko podvikivanje i pismu. Čuje lipo odozgor ko da tice lete, al glasovi su ženski, a mladi, ko da se divojke vraćaju s kakog veselja. Pogledo gori, al ne vidi ništa. Sunce peče usrid bilog dana, pisma se čuje, al niko se ne vidi. On već pomislio da je zadrimo u ladu i da mu se pisma pričinila, al malo posli začuo ju je iz šume. Nedaleko u šumi je bila lipa ledinica i momak otud čuje pismu. Pogledo je kroz granje, al ni na ledini ne vidi ništa.

Šta to može biti?! Mislio se jedno vrime, a onda polagano krenio kroz šumu. Što bliže, pismu sve lipče čuje. Pivaju, podvikivaju, lipo čuje da divojke vode kolo, al kad došo bliže ledini, najedared ko da je sva šuma zanimila. Malo posli je opet začuo pismu, al iz daljine i odozgor. On stao i opet se misli — da nije zadrimo od jake vrućine?! Al jedared se siti, da pogleda baš ledinu. I šta je vidio kad je došo tamo?! Trava ugažena, lipo se vidi trag kako je kolo igralo.

Nije nikom pripovido o tom, al je o'ma' pomislio da to ne može biti ništa drugo neg da su vile bile u kolu. On sad nema mira, već sve misli kako bi mogo viditi šta se događa na ledini. Mislio je kako bi, išo je okolo i tražio, dok jedared nije našo jedno veliko šuplje drvo u kojem su kadgod bile šumske čele. Divojka ni sutradan nije došla, a on dobrim ranije neg što će doći podne sakrije se u to drvo. On u drvo, a pisma se začuje odozgor. Malo posli momak je već čuo kako kolo igra na ledini, al da je koliko naprezo oči, jedno vrime nije vidio ništa. I već je mislio da će na tom i ostati, kad se najedared jedan oblačić navuče isprid sunca. Ta jedva ako je bio ko bila ovca, al je dosta bilo da priko ledine prileti osim. Kako je osim zakrilio ledinu, a momak ugleda, ko kroz maglu, desetak lipi' divojaka di igraju u kolu. Al to je bilo valjda toliko dok trepneš. Oblak prišo i na ledini se opet nije vidilo ništa, samo se čula pisma.

On je već mislio da možda i nije vidio, već da je to bila kaka opcina, kad jedared začuje lip divojački glas:

— E, da je nama dovarati u kolo tog kraljevog svinjara što je zapatio gvozdenu ruku!

A drugi divojački glas odgovori:

— Da mu je kako dati na znanje, da se od nas nema šta bojati, jel nam je zdravo od potribe.

— Ta doće on jedared bliže, — momak začuje opet onaj prvi glas, — a onda nema drugo već ću mu se pokazati. Samo moramo paziti kad nema njegove divojke. A ja ne mislim da neće od mene primiti darak.

Kad je ona to kazala, sve druge najedared povikale:

— Od tebe da ga neće primiti, kad si i među nama najlipča?! A kad ga primi, onda ga nećeš moći ni otirati od nas. Pravo kažeš, nema tu drugo, moraš mu se pokazati, jel njega silom natirati ne možemo, kad je zapatio gvozdenu ruku.

Kad su se tako dogovorile, jedna će još:

— A di je sad?! Kako ćemo ga namamiti, kad smo se samo drugiput javile, a on već pobigo, zavuko se digod ko da ga je zemlja progutala.

— Postaraću se ja da više ne biži odud već ovamo, — momak je pripozno onaj prvi glas.

I sad su još malo poigrale, a zatim su se čuli glasovi odozgor ko da tice odliću. Kako su glasovi nestali, a momak iskočio iz drveta i ode svojim svinjima. Sad je već znao da ima posla s kakim vilovskim stvorovima, al zato još nikom nije smio kazati ni rič. Divojka je došla drugi dan i vidila da je on niki nujan. Pitala ga je ne jedared da ga nije kaka nevolja snašla kad je tako neveso, al on kaže da mu nije ništa. Što je bliže podne on je sve nemirniji i smirio se samo kad je ona očla, al taj dan je uzalud čeko — kolo nije zaigralo na ledini.

Divojka mu je unaprid kazala da dan-dva opet neće moći doći i momak je jedva dočeko sutradan podne. Nije čeko uzalud, jel kako je svinje puštio u kaljugu, a iznad šume se začula pisma. Otud pisma, a on odud zasviro u vrulu. Pripliće prstima što lipče zna i nije čeko da ga zovu, krenio i sam ledini. Kad on bliže, a prid njega izašla divojka lipa da je za pripovitku.

Momak svira, a ona piva za njim. I ne kaže ništa dok momak nije došo sasvim blizu, al kako su se našli oči u oči, ona se sagnila i ispod suvog lišća izvukla crveno jaje.

— Drž, ako si momak, — podviknila i bacila mu jaje.

On je momak, al nije za nju. Divojka je lipa da je milina, al momku izašla na oči njegova divojka i kad je upario s ovom, bome ova njegovoj nije ni da se zadije za pojas. Drugom bi možda i bila lipča, al njemu nije. I kako je bacila jaje, on

zkvh.org.rs

otskočio isprid njega. Ako je isprid prvog, al ona se već sagnila i ispod jedne pečurke već baca drugo crveno jaje. Momak opet otskoči, ona sve nova i nova jaja vadi, kad iz trave, kad iz koprene, i tako je trajalo dok jedared kolo nije zaćutilo. Kako je šuma zanimila divojka potrči u aptu, i dok momak nije trepnio već je čuo pismu di odliće iznad šume. Pogledo on o'ma' di su crvena jaja, al nigdi ni jednog.

Jedva je iščeko drugi dan. Divojka je kazala da neće doći dan dva, a on bi sad kazo njoj sve, al o'ma'. Nije mu bilo do tog da ga iz vilinskog kola napastuju. Čeko je od jutra, al divojke nikako. Već je mislio da će opet morati igrati oko crvenog jajeta, kad prid samo podne trči divojka. Kaže mu da se iskrala samo toliko da ga vidi, jel mora o'ma' natrag. Al kad je on kazo kaka novost ga je snašla, bome se divojka zadržala i priko mire. Zamislila se i postala nujna kaku je momak nikad nije vidio.

— Ta ne boj se, ne možedu mi ništa, — momak će nju tišiti jel je mislio da se ona uplašila da će na njega nabaciti kake čini.

Boji se ona od tog, al se još više uplašila čega drugog. Zna ona njega bolje neg sebe, al opet, momak je, a vrag ne spava nikad. Nije ga tila žalostiti i na kraju je kobajage postala veselija, al je ona sirota znala šta joj je u srcu. I makar je prišlo podne kad je očla od njega, sunce se nije još ni nagnilo zaodu, već je opet krenila do momka. Sad je imala kada, al nije pošla da ostane nit je došla do njega.

Kako je momak ugledo iz daljine i poskočio da izađe prid nju, divojka se okrenila. Baš je bila naspram kolibice jednog starog baštovana, koji je tu sad bio dan i noć, jel je čuvo svoje lubenice. Dida je viđo divojku, a i ona njega kad je uvik tudan prolazila, al nikad nisu imali razgovora, nit je ona kadgod bila u njegovoj kući. Sad je ušla upravo u kolibu i zamolila didu:

— Alaj, dobri čovče, ne bi li mi dali malo soli na zub, tako me najedared zabolio.

— Oću, rano moja, kako ti ne bi' dao, ako ćeš i šaku, — dida je već i metnio slanicu prid nju.

Ona mu se lipo zafalila i ode otkud je i došla, jel je i momak već bio skoro kod kolibe. Al bio on i prid samom kolibom, divojka se nije ni obazrla na njega, već stisla ono malo soli među zube i ode kući. Ona kući, a momak za njom. Počo on vikati da stane, al divojka ko gluva i što momak brže koraca, ona sve više odmiče. Moli on nju, priklinje da stane i kaže šta joj je, al divojka ko da joj se srce skamenilo.

Ko zna dokle bi momak išo za njom, da ona nije ušla na malu kapijicu na dvorima. Momak osto ni živ ni mrtav, i jedared samo spuštio glavu i ode šumi di je ostavio svinje. Ne gleda ni kud staje, ne mari baš da propadne u zemlju. Al nije on dobro ni izmako od dvora, kad ga iza leđa kogod u'vati za ruku. Pogledo on i ne viruje da dobro vidi: ne drži njega niko za ruku već njegova divojka, a gleda ga tako umiljato kako valjda još nikad nije. I ne čeka ona da on pita, već prija njeg kaže:

— Znam da si mislio, da sam se uvridila el pamet izgubila.

— Ta mislio sam svašta, al sve nek nosi mutna voda samo kad si opet nuza me, — momak podviknio i najedared je zagrlio makar to još nikad nije uradio.

A divojka se ne nećka, već mu lipo kaže:

— Šta si mislio da si, al sad čuj šta sam ja uradila. Što se kaže, sve u suknjama su žene, al je malo pravi' žena. Pravo ću ti kazati, poplašila sam se da te kako ne izgubim.

— Ta šta ti još neće pasti na pamet, — momak će je umirivati.

— Šalu na stranu, ja sam se ocigurala. Zaiskala sam so na zub iz nepoznate kuće i izdržala sam, nisam se obazrla do naše kuće. Sad će tvoja kuća biti što i moja, nećeš moći biti brez mene ko što ne možeš brez soli, i nećeš se nikad ni obazriti dok ne dotrčiš za mnom. Nek nije badava mene zub zabolio na tebe.

— A mene na tebe, — momak se najedared razveselio kad je to čuo.

Eto, makar je ona čekala da je momak isprosi, ispalo je tako da se ona prva očitovala. Al se tu sad nije moglo stati na po puta. Baš i da nije bilo vile s crvenim jajetom, divojka bi morala taj dan progovoriti. Njezine sestre su se već poudavale za kraljeve i kraljevske sinove i sad je puko glas, da se prosioci spremaju i na nju. Zato je ona taj dan našla prilike i da triput dođe do momka, i sad mu kaže:

— Oćemo onda biti svoji?

— Valjda smo oduvik i bili.

— Dakle nećeš me ostaviti pa ma šta bilo? — utvrđiva ona njega.

— Al nikad!

— Jesi ciguran u se?! — njoj još nije dosta.

— Ko nikad dosad, — momak bi joj odgovaro ako će do smaka svita. A ona baš zaintačila.

— Možeš metniti ruku na srce?

— Ta i na panj, pa siči ako lažem.

zkvh.org.rs

— E, onda znaj da moj otac nije sluga kod kralja, već glavom kralj!

Bome se momak nije nado takoj jabuki! Stao ko skamenjen makar se toliko bogmo da je ciguran u se ko nikad. Ne zna el bolje da kaže štogod el bolje da ne kaže ništa. Divojka se tom i nadala, i zapita:

— No šta veliš na to?

— Šta ja velim, sotim ćemo lako, — momak uzdanio i počo se češati iza uva — al šta će kazati tvoj otac i kako ćemo s njim izaći na kraj, to baš borame ne znam.

On se češo po glavi i uzdiso, al divojka se sad nije mislila, već kaže lipo:

— Ako ćeš ti meni biti i otsele što si bio dosad, lako ćemo izaći na kraj s kraljom makar to bilo i teško i gorko.

— Ja tebi ne možem biti nikad drugo neg što sam bio i što sam.

— A ja nisam sebi tražila ni svinjara ni kralja već čovika, ko što ni ti nisi pito mene što sam gola i bosa, — divojka kaže od srca šta misli.

I nije bilo dalje dugačkog divana o tom šta će, već kako će uraditi.

— Ja tvoja i ničija. Što tebi to i meni, — kaže divojka. — Vrata divojačke kuće otvorena su za svakog prosioca, a srce divojačko samo za jednog.

— A ko je prvi tog je divojka, — momak je sad već opet raspoložen za šalu.

— A kad si taj baš ti, onda ne čekaj već vrata na divojačkoj kući o'ma' i zatvori. Bar ćeš imati prilike da se upoznaš sa svim šogorima, jel su baš sad kod nas na prelu.

Drugi dan momak izašo prid kralja baš kad su bili tamo svi kraljevi zetovi i njegove ćeri. Momak je lipo kazo koje dobro ga je dovelo, al je kralj ružno čuo.

— Čuješ ti na kaka kola bi se penjo ovaj? — kralj o'ma' zakrvavio očima i okrene se najmlađoj ćeri.

A ona njemu lipo:

— Da ja to nisam čula od njega već odavno, ne bi on danas ni bio tu.

Kralju se privrnila soba kad je sve to razumio. Vidi on da su mu se i zetovi uvridili i da bi već trzali sablje na momka, samo da njim on da znak. Al je kralj bio već odavno udovac, njegova mezimica je bila najviše nuz njega i nije ni čudo što mu je najviše prirasla za srce. Kad je vidio da je ona ovog momka već izabrala, kralj sad ne bi ružno, već će je s'vitovati.

— Rano moja, ti si još mlada i ni ne znaš šta je za tvoje dobro. Ta vidi ga, ne zna se među nama čestito ni okreniti.

— Svitla kruno, — momak njemu u rič — nisam ja bumbar da se okrećem, al ako je do rada, ja ću njoj i meni uvik zaraditi koru krušca.

Kralj dok gleda ćer i može se strpiti, al čim čuje svinjara, krv uzavre u njemu. I makar je mislio zbog ćeri lipo, on sad drekne:

— Od mene ga ni nećete dobiti.

— Nisam to ni isko, a ni pedalj zemlje, već vašu ćer, — momak opet lipo.

On lipo i što lipče može, a kralj ružno i što ružnije može.

— A ja ni nju ne dam, — kralj dreknio iz sveg glasa.

— A ja onda s njim odem i protiv vaše volje, — divojka sad najedared istupila i o'ma' svog momka za ruku. — Baćo, samo pazite da se ne pokajete. Niko ne zna šta ga čeka već sutra, a kuća na mrzi ostaje.

Kralju sad već nije tribalo više rena pod nos. Drekne on na zetove da vaćaju momka. Zetovi ne bi vaćali momka već bi ga sabljama sitnili i šupljikali, al on pogledo onu svoju gvozdenu ruku i kaže divojki:

— Bolje da bižimo, neg da ti oca još više žalostimo, kad je njemu i ovako dosta žalosti.

I dok se kralj i njegovi zetovi nisu još ni sitili, momak uzo svoju divojku na onu gvozdenu ruku i kad je poskočio, već je bio izvan dvora. Dok oni nisu osedlali konje, momak je dotle pokupio svoj bič i ono malo prćije, i već bio pod šumom. Nije on više ni mislio na nji', već sio s divojkom pod ono drvo pod kojim je najviše volio svirati u vrulu. Nije tio kreniti se samo onako na vitar, već da se dogovori s divojkom kud će i kako će. Al kad to nije uvik kako čovik oće, već kako mu se da. Jedva su nji' dvoje stigli da se namiste na travi, kad evo šest kraljevi' zetova, momkovi' šest šogora. Viču još izdaleka kako će ga isići na paprikaš.

— Nije vama sramota, da vas šest ko kerovi navalite na jednog čovika! — divojka i' je dočekala, a momku kaže nek i' malo promekša kad ga već toliko salecu.

Al on njoj veli:

— Kad su baš ko kerovi navalili na mene golorukog, neću ja kaljati ruke s njima, već ću i' išibati kako njim i dolikuje.

Šogorima su oči već i tako zakrvavile, al kad su još čuli kako i' svinjar dočekiva, borme su navalili kako ne bi ni bisni kerovi. Ne brigaju oni sad ni za to šta će njim kazati njev dida,

zkvh.org.rs

stari kralj, oće oni isići i divojku. Oće oni, al kad i' je momak puštio blizo, on samo manio livom rukom i šogori su se mogli čuditi otkud u nji' polomljene sablje. I čudili bi se da su imali kada, al kad je momak počo šarati s bičom onako svinjarski, di ožeže tamo ne triba paliti — gori koža ko da joj je drago. A on šiba samo po licu.

— Šogori, nek vam je spomen od mene na obrazu, da ga ne možete sakriti.

Dok se šogori nisu sitili da je za nji' spas jedino u nogama, momak nije ostavio ni jednom neprosičenu kožu na obrazu. A kad su počeli bižati borme nije prostio ni njevom gospockom ruvu. Stigo je još da ga prosiče svakom i poviče:

— Šogori ako vam je obraz na leđima, možete se i s njim podičiti kad stignete u dvore.

Tako je on nji' dočeko i ispratio. Kad je osto sam sa divojkom, on o'ma' kaže:

— Ženo moja, jel kako je tako je, mi smo sad čovik i žena, šta misliš na koju stranu ćemo naviti?

— Kud bilo, digod će se naći korica krušca i za nas. Meni je bilo dobro u onom starom ruvu i kod svinja i ranije samo kad sam bila nuza te, neće mi biti teško ni sad. Radićemo obadvoje, samo ne o'de. Ajdemo kud oćeš, al dalje sa zemlje mog oca.

Ni čovik nije drugačije mislio, već o'ma' uzo ženu za ruku i krenu nji' dvoje kroz šumu. I sad su odili, brodili, ni dane već nisu brojili dok nisu došli do jedne velike vode. Mlada nije jedared čula od oca da je njegovo kraljevstvo do te velike tekuće vode.

Vrimena je prošlo dok nisu došli dotle i sad nisu čekali ni časa. Nije u momka uzalud liva ruka gvozdena, s njom može, a s desnom zna i dok je dva-triputa okrenio u rukama jedno deblje, čunj je već i bio gotov. Ne triba tu ni sikira, ni pila, ni diljka, ni dlito, ni maklja, gvozdena ruka ne može samo stvoriti, al uraditi sve. Nisu dobro ni sili u čunj, već su izlazili na drugom brigu — čovik tako vesla. Šuma je i tu ko i na onom brigu što je osto iza nji', i šta će već krenu da nađu puta el živog stvora.

Nisu dugo išli i već su naišli i na put i na živog stvora. Samo kaki je to put, a kaki je i taj živ stvor? S ovu stranu puta je lipa zelena šuma ko i svudan, al s onu stranu crna i šuma i planina ko da su mrakovi konaci. Ukraj te crne šume trcava kolibica od trske, a ispod nje dida, kojem je bar sto godina, baca vrčku u plitku vodu, da ulovi ribu. Tamo je sve crno ko da je

od čađi, pa i dida ko da je pocrnio u licu, makar mu se dugačka brada i kosa bile ko snig.

Svinjar i žena, kad su to vidili, nisu 'tili tisniti priko puta, dok se ne raspitaju kod dide.

— Dobri čovče, kaki je to svit tamo kod tebe? — jave mu se.

Dida i' je pogledo i kad je vidio kako su obadvoje mladi ko rosa, izgleda da su mu se zdravo dopali, jel je o'ma' ostavio vrćku i došo ukraj puta.

— Dico moja, pitate me kaki je tu svit?! Baš taki kako ga vidite: crn. I ako vam niko živ ne bi smio kazati, ja oću: svagdi iđite, al ovamo nemojte. Tu se nikad ne zna kad će ti glava pasti.

— Od čega je tamo tako crno i strašno?

— Od čega?! Ovo je atar stoglavog zmaja, a on spava samrtnim snom otkad ja pamtim, a to nije bilo juče. Al drugo me nemojte pitati o njemu, jel bi mogli proći zlo makar i ne došli u njegov atar, — dida i' opomene.

Kad je tako oni ga neće pitati za zmajove poslove, al čovik nije mogo zapovidati jeziku, već zapita didu da li je tamo zarobljen, el kako je dospio u zmajov atar.

— E to vam možem kazati. Kako da kažem, nisam tu zarobljen već od svoje volje, al od nevolje.

Mladi su se sad samo začudili: kako to od svoje volje od nevolje. Dida njima kaže, da se i možedu čuditi, al kad čuju kako je on tu dospio, možda se i neće začuditi.

— Meni je i tu bolje neg s tu stranu puta di ste vi, jel znajte da je to atar moje babe. Al o'ma' ću vam kazati, vi se nje ne morate bojati. Ona će vas dočekati kako ni car ne bi bio dočekan, jel već odavno čeka da tuđan naiđe živ stvor, makar bio i rundav.

Makar je kazo da se mladi neće čuditi, bome su se oni sad samo začudili. A on ne čeka da ga pitaju, već kaže dalje:

— Ja sam radije pobigo ovamo di svaki čas možem izgubiti glavu, jel je meni i u ovoj crnoj šumi sve vedrije neg tuga što mi je baba svalila na srce. Al me ne pitajte dalje ni za nju, jel mi je o tom teško i govoriti. Ona će vam i tako ispripovidati sve. Iđite lipo do nje, ta drugog puta ni tako nemate, kad ste već došli na ovaj brig.

Dida njim je sad kazo tušta-ništa i nije ni čudo što se mladi nisu o'ma' otisnili od njega, već čovik opet zapita:

— A ti se, dida, baš ne bojiš u tom crnom ataru?!

zkvh.org.rs

— Šta bi' se bojo? Sa mnom već ni tako ni više ni manje. Ja sam moje u životu odradio, a kaki mi je to sad život, kad nisam više ni za šta, osim što tamanim krušac. Da mi je još samo to dočekati da moju babu vidim kaka je bila i kadgod, i neće biti tog ko će radije sklopiti oči.

Tako je on njima kazo što je mislio i zatim i' uputio kudan će najbrže doći do njegove babe. Latio se opet vrćke, a mladi onda krenu. Nisu dugo išli, a crna šuma je već nestala iza njevi' leđa, i sad su opet prolazili kroz šume i ledine na kojima nije bilo ničeg neobičnog. Tako će i' stigniti već i podne, kad je mlada kazala da je malo posustala. Čovik bi nju lako pono na gvozdenoj ruki, al kad je njoj volja da se malo razladi na travi, nek je! Sili oni u lad, žena se naslonila na čovika i dok je koju rič progovorila drim je već i savlado.

Čovik će je baš namistiti da joj glava ne klone, kad iznad sebe začuje onu vilovsku pismu. Nije se čestito ni trgo, a kolo već igra na ledini i ona lipa divojka vadi kojiotkud crvena jaja i baca njemu. On će ženu o'ma' buditi, al oćeš! Nije mu tribalo pripovidati da su nabacile san na nju. Al nije tribalo pripovidati ni šta će raditi. Skočio na noge, ženu uzo na ruku i el sramota, el nije, puštio noge kako živ može. On biži, al ona divojka odasvud nikne prid njim i samo se vuča crvenim jajima.

— Ta šta bar jedno ne primiš od mene, ti ni ne znaš kaka je to vrlina kad čovik ima ovako jaje, — jedared će ona njega i nagovarati.

Oće ona da čovik bar rič izusti, al on neće. U njemu je baš snaga, al jedared počo je posustajati. Sad već nije znao šta bi i najedared se siti da budi ženu. Nije drmo, ta spavala je ko zemlja makar se natreskala dok je trčo s njom, već puštio glas štogod je živ mogo.

— Ženo, ako sam ti drag, razbudi se, — pa,. razbudi se!

Mogo je vikati dok mu glasa traje, al žena ne čuje baš ništa. Al ako žena nije čula, kogod drugi jeste. Kako je on udario u dreku, a ona divojka se o'ma' unezvirila i počela se okolo obazirati. Kako se manila vučanja crvenog jajeta, čovik najedared čuje di štogod bakti kroz šumu, al tako da se valjda drva ruše prid njim. Sivnilo je njemu u glavu, da to kogod trči na njegovu dreku i opet pušti glas:

— Razbudi se, ženo, razbudi se već jedared!

Al samo je jedared još viknio, kad iz šume bane jedna baba. Crna ko zemlja, namrskana da je sve mrska na mrsku, a na njoj sve izderano. Nema na njoj komada da ne visi u krpa-

ma, al se vidi da je to kadgod bilo sve zlatom i dragim kamenjem opšiveno.

— Žena ti se neće razbuditi, dok ja ne otiram san s nje, al ne brigaj, glavno je da sam se ja razbudila na vrime, — drekne baba i o'ma' će se mašiti pod pazuvo.

Oće ona, al ona divojka ne čeka. Nestalo je nje ko u vitar i čovik nije vidio više ništa, samo je iznad sebe čuo uplašenu graju ko da je vrepčar lupio među tice.

— Av, čovče, kaki me je to drimež uvatio ko da tri noći nisam spavala, — i žena na to došla sebi.

— Rano moja, — kaže baba kad joj je skinila ruku s čela, — da ti je čovik primio crveno jaje, ne znam kad bi imala više sna. Oči bi isplakala za njim, al borme i ja.

Mladi su se začudili, šta bi baba plakala za njim, makar su znali da je ona glavom žena dide što je baco vrčku. Baba dobro zna šta oni misle i ne čeka da je pitaju, već kaže čoviku:

— Sinko, ti misliš da ja ne znam ko si ti? Al niko drugi ne možeš biti kad te ove toliko vabe, već glavom svinjar s gvozdenom rukom.

— Kad znaš, babo, neću ni tajiti.

— A šta bi tajio, kad bi' ti ja dala i srce i dušu samo kad sam te jedared živa iščekala, — baba na to zaplače od dragosti i dok se čovik nije sitio već ga je i izljubila.

Mladi su sad postali uistinu ljubopitljivi, makar njim je još dida reko da će i' baba dočekati kako ne bi ni cara. Zna baba i to, da bi oni volili sad el o'ma' saznati sve, al će i' prvo povesti do njezine kuće da se malo okripe posli tolikog puta. Mladi se neće protiviti i pođu za njom. Nije tribalo dugo ići do jedne druge ledine. Na njoj jedan ora' velik ko druga tri, a pod njim kolibica. Nije velika, al od kakog je blaga, to mladi ne bi znali kazati, jel tako što nisu ni klapili — dosta to da na njoj trepti svaki klin. Mlada je baš kraljeva ćer, nagledala se blaga svakojakog, al ovaku lipotu nije vidila nikad. Baba vidi kako su mladima i usta stala od čuda, pa njim veli:

— Dico moja, više vridi jedna koliba od pruća i bubalja, ta i ovaj lip lad od ora', samo kad je sloga i blagoslov među čeljadima.

Neće ona nji' ni voditi u kolibu već prostrla astal pod or'om. Ni astal ne izostaje za kolibom, a još ono što je baba iznela na njega. Mladima je dosad ledina bila astal, a na njemu ono što je šuma dala, i sad se bome nisu dali nuditi. Sirota baba je baš ružna, al kad su mladi vidili kako njim s dragošću gleda svaki zalogaj i kako i' sve miluje što njim dobro pada njezina

zkvh.org.rs

užna, skoro da bi je poljubili. I nije ni čudo što su obadvoje pomislili, šta je moglo biti didi, da je odud moro pobići u crne šume.

Baš su o tom mislili, kad je baba progovorila.

— Sinko, — kaže ona čoviku — znam da se nikad ne bi mogo dosititi, zašto je baba tebe tako željno iščekivala. Evo, čerez ovog, — i baba se maši pod pazuvo.

Otud je izvadila jednu lupinju od crnog jajeta. Lupinja je bila odozgor načeta ko kad ga pile pročapa. Mladi su samo razrogačili oči, kad je baba iz lupinje izvukla jednog malog vraga.

— Avjak, babo, nećeš valjda s tim darivati mog čovika ko ona vila s crvenim jajetom, — mlada skiknila i neotice zakrililila čovika.

— Ne boj se, — baba nju umiriva. — Ja nisam ni vila, al nisam ni vištica, jel znajte da ono kolo nije vilinsko, već su to sve vištice.

I kaže ona sve po redu. To su sve druge stoglavog zmaja. Ko od nji' primi jedno od ti' crveni' jaja, taj se ne oslobodi njevi' šaka dogod se na svitu ne izleže bar jedno kuvano jaje. A ko njima dopadne šaka, taj više ne vidi bilog dana ni toliko koliko bili može biti u crnoj zmajevoj šumi.

— A znate li vi, dico moja, zašto su se one toliko grabile za jednog svinjara?! Zato, što ti, sinko, imaš gvozdenu ruku, i što si kraljev zet. Al mogo bi biti zet ma kojeg drugog kralja, ne bi te dirale. Ti njima ne mrišiš pod nosom zato što si zet zmajevog komšije.

— Ta kaki sam mu zet, kad neće ni da zna za mene, a bome ni ja za njega.

— Znaćeš. Slušaj što ti baba kaže. Ja sam od tebe starija, više sam vidila, još više patila, pa više i znam.

Mladi vide da baba ne divani uludo i šta će, neg će je poslušati. A ona se nije dala vući za jezik, već njim se ispovidi kako valjda nikom ni najrođenijem nije. Dok su ona i dida bili mladi i u ovom ataru je haro i pustošio jedan zmaj. Kadgod su štogod zapatili, zmaj dođe i odnese. Nisu smili imati ni poroda, jel su se uvik bojali da će njim i dicu odneti. E, davno, ko zna koliko je tom godina, ovaj zmaj dočuje da mu je u komšiluk doletio jedan stoglavi zmaj i da se sprema prvo na njega, a posli na sve komšije. Kad je to čuo ovaj iz ovog atara, čeko je dotle dok se nije dobro podmesio, a dalje ni časa. Nije on tio da stoglavi zmaj srne ovamo, već on tisne na novog komšiju.

I makar je onaj imo sto glava, zmaj iz ovog atara bi ga savlado. Sedam dana i sedam noćiju su se trljali. Kad će osva-

zkvh.org.rs

niti i sedma zora, stoglavi je imo svega još jednu glavu. Zmaj iz ovog atara mu je počupo sve, al i on se već jedva držo na nogama. Za sedam dana nije ostala stopa zemlje, struk trave, el list u šumi što nji' dvojica nisu zalili krvlju.

— Da nije od te krvi sve crno? — čovik zapita babu.

— Dobro pogađaš. Kaka može biti ta njeva pogana krv već crna?

I baba kaže šta je dalje bilo. Kad je stoglavom zmaju ostala još jedna glava, a ovom iz ovog atara još toliko snage u krvi da s onim omane, onda su stigle druge stoglavog zmaja, ove što nude crveno jaje. Kad je zmaj iz ovog atara baš odigo stoglavog, ove su mu rasule čitave rpe jaja pod noge. Zemlja ode ispod njega, okliznio se ko da se kocilja na ledu i pade. On prvi, a stoglavi s tom jednom glavom na njega. Snage nije bilo više ni u jednom, jel njim je krv skoro sva izliptila, i tako su ostali kako su pali. E, al je izdanio samo zmaj iz ovog atara, jel se zagušio kako ga je teret stoglavog pripušio, a stoglavi makar nije već imo toliko života da se digne, nije ni umro. On sad spava samrtnim snom sve dok mu opet ne izrastu sve glave. Svake godine su mu izrasle po tri, a poslidnje tri godine će po jedna.

— E, sinko, ako te srića posluži baš si stigo u pravo vrime, — baba onda kaže.

— Kako to? Neće se valjda moj čovik trljati sa zmajom? — mlada se uplašila.

— Sad neće, al kad bude vrime, sve mi se čini da ćeš ga možda baš ti nagovoriti na to. Al o tom ćemo još imati vrimena divaniti, a sad da vam kažem: sutra će početi zmaju rasti i tri poslidnje glave. Još imamo tri dana, a kod mene svaki dan godina, i kad bi se ti, sinko, tio kod mene pogoditi u službu, ja bi te darivala kako niko na svitu neće.

Čovik se malo razmislio, zapito ženu, a ona veli:

— Ako bi babi mogli pomoći, zašto ne bi?! Red je, ta i ona je pomogla nama.

— I ja sam tako mislio, — čovik sad već kaže babi — samo još nismo čuli što si nas, babo, tako iščekivala?

— E, došli smo i na to, — baba se obradovala i sve melje jezikom.

Eto kazala njim je šta je bilo sa zmajevima, a sad nek čuju šta je onda bilo s njom. Dotužilo je njoj cilog života kukati i patiti. Kad se oslobodila zmaja iz ovog atara, zaželila se dobrog života ko nikad. Al ko je još dobar život samo naduvo s danas na sutra? A ona već nije bila mlada, za malo vrimena tila je

od života tušta. I vrag joj nije dao mira, makar je dida uvik karo da se mane luckastog divana. E, al ona samo cunja po šumi, ode daleko na putove ne bi li čula štogod što bi njoj bilo po ćudi. I jedared je čula tamo di se nije ni nadala. Jedared je prid podne zaspala u apti i razbudila se na pismu. Nigdi nikog, a čuje di divojke vode kolo. Ne bi ona znala ni danas šta je to bilo, da se najedared nije priko sunca privuko oblačak.

— A to ove što darivaju crvenim jajetom, — čovik utrčo u rič.

— Baš te.

I baba onda kaže šta je čula. Vištice u kolu su pripovidale, da se u šumama pod zovom što iz panja raste u sedam krakova može naći crno jaje. Ko to jaje uzmogne nositi devet dana i devet noćiju pod livim pazuvom, al tako da ga nikad ne ispušti, taj će izleći malog vraga. A ko njeg ima, taj može zaiskati blaga kakog samo zna izmisliti, mali vrag će mu sve nastačiti. Samo je posli jedna nevolja — od vraga se nije baš lako kurtalisati. Nikako drugačije ga se ne može osloboditi, već samo da se on opet zatvori u lupinju crnog jajeta, al tako da lupinja postane čitava ko i prija.

— I, eto, dico moja, ja sam našla to crno jaje i izlegla ovog mog slugu. Imala sam blaga kakog sam tila, al samo mira više nikad. Kad je moj dida vidio šta sam naradila, pobigo je od mene čak u crne šume, da ga tamo stamani stoglavi zmaj kad se razbudi, el ma ko, — kaže baba i zaplače kako samo svršeno čeljade zna plakati.

Isprva ona nije marila baš ni za to što je dida pobigo od nje, blagovala je i vragovala i na pritek, al što je stoglavom zmaju glava za glavom izrastala, baba se sve više kajala. Blaga ima, al je mali vrag jedared bome kazo, da ona ne misli da je badava služi. On njoj blago, a ona njemu dušu. Eto, zato sad nikad nema mira, a kad stoglavi zmaj oživi, bome neće imati ni glave. Taj neće ostaviti nju na silnom blagu. Mali vrag to dobro zna i zato joj sad već iz dana u dan sve više prkosi.

— Babo, — prcka joj ispod nosa kadgod mu štogod zapovidi, — neću te još dugo služiti. Uskoro ćeš mi morati platiti službu.

Kad su mladi to čuli nije njim tribalo pripovidati zašto i' je baba tako iščekivala i dočekala. Čovik o'ma' i kaže:

— Babo, čini mi se od mene se nadaš pomoći da tvog malog slugu zatvoriš opet u jaje.

— Ako mi ti ne uzmogo pomoći za ove tri godine, dok još zmaj spava samrtnim snom, niko drugi mi neće pomoći.

zkvh.org.rs

Čovik baš nikad dotle nije imo prilike da vidi živog vraga, a još manje je imo s njim posla, al se primi da će malog vraga zatvoriti u jaje samo ako može. Kako je to kazo, a babin atar sav zatutnjio. Mladi se trgli i gledaju otkud dolazi ta grmljavina, al se baba nasmije.

— Ovaj pod pazuvom to orca. Al nek tuče i bembuče po lupinji i nek me čukljika ispod pazuva, kad sam ga mogla nositi devet dana dok ga nisam izlegla, valjda ću izdržati još tri dana dok ga ne sa'ranim. Dok još ja imam vlast nad njim, neće viditi više bilog dana.

Mladi su sve to lipo saslušali i zapitaju, da li baba baš zna da protiv njezinog malog vraga ima lika? A ona veli:

— Dico moja, zalud bi ja sabila tolike godine kad to ne bi znala i da nisam dočula. Ta jeste li vidili da digod nikne jedna travka za koju se ne nađe ko će je pasiti?! Nema sunca brez osima!

I kaže zatim kako će izaći na kraj s malim vragom. Tu, u ataru u kojem ga je izlegla, ima digod jedan crni kamen. Koliki je to ne zna, al da mali nije, to je cigurno. Di je, dobro bi bilo kad bi znala. Niko živ to ne zna, jel je kamen pokriven zemljom, šumom el travom. U dnu tog kamena je jama jedne crne zmijurine. Ona leži na jednom bilom kamenu, a pod njim je snaga koja čuda stvara. Eto, ako dođu do nje, onda će crno jaje zatvoriti lakše neg što bi bure zadnili.

— Ne bi dosta bila snaga moje gvozdene ruke? — čoviku istrčala rič.

— E moj sinko, — baba uzdanila — di si ti još od te snage što je pod bilim kamenom?! Ti s gvozdenom rukom možeš svašta napraviti, al kad dođeš do snage što je zmija čuva, onda ćeš biti jak ko zemlja.

Tako su se oni lipo sporazumili i mladi bi krenili o'ma' da traže taj crni kamen, al baba kaže: bolje nek taj dan još otpočinu, jel to neće biti poso za šalu. Starija je, više zna, i mladi će je poslušati.

Drugi dan zora i' je zatekla već na poslu. Kako će tražiti, već svi troje idu po ataru i traže u zemlji zmijske jame. Ko će znati jesu li zmijske, i digod kaku nađu, a čovik gvozdenom rukom o'ma' raskopava. Kad jedared zagrabi, u zemlji ostanu bunari. I tako je prvi dan privrnio više od po atara, rukom nacidio zmijske masti da bi se u njoj mogli okupati, al crnom kamenu ni traga. Zmija su našli i na pritek, al di je ona jedna što njima triba?!

Kad su sutradan pošli na poso, čovik kaže babi, da neće raditi ko prvi dan. Polak vrimena izgube dok traže jame. Uzeće on atar đuture — di ga dan ranije nije privalio, on će sad svud redom. Baba vidi da čovik ne divani uludo i on tako i uradi. Dok se mrak nije počo vaćati, gvozdenom rukom je prioro sav atar. Načupo je drveća, naizbacivo se lisica i hrčkova, potamanio zmija, nakido vodeni' žila da je napravio pravi potop, al crnom kamenu ni traga. Od čitavog atara to veče osto samo komad ledine na kojoj je bio veliki ora' i babina kolibica.

— E, kad čovik nikad neće početi od sebe, već uvik voli od drugog čim je štogod teško, — baba počela sebe karati.

Čovik nije čeko da sunce zađe, već do'vatio ora'. Kako ga je od srca zgrabio, izvalio ga je sa žilama i s babinom kolibom, ta ni perušku ne bi lakše. I nije moro dalje raskopavati, crni kamen se o'ma' pokazo. U to evo i mraka. Ko će po mraku tražiti zmijsku jamu? Leće oni, a sad će već i mirnije spavati kad su našli crni kamen. Čovik uzo kolibu, naerio je u rašlje izvaljenog ora', da baš ne bi prinoćili na crnom kamenu.

Al jedva su dočekali da zora zarudi. Čovik je već kido ledinu da očisti sav crni kamen. Dok sunce nije otskočilo čovik je našo kamenu sve krajeve, al bome ti nisu bili blizo jedan drugom. Lipo selo bi se moglo nazidati na njemu, a koliko samo kojikaki' jama može stati po pukotinama?! Bome i' je i bilo! Kamen je sad tu, al koja je od ti' silni' jama baš one crne zmije?! Nema tu šta, već se zasukati i kidati kamen.

Čovik se nije dugo mislio, već navalio na poso. Di vidi jamu, on kida i drobi kamen. Di zagrabi gvozdenom šakom, varnice izleću, a kad se pomalo rasrdi, bukne i plamen, al nikako da pogodi zmijinu jamu. Na jednom mistu iskopa rpu da bi s njom čitavu baru naso, kad najedared dođe jami do kraja, a u njoj ništa. Na drugom mistu kopa i kopa, kad jama najedared zaokrene i izbije na drugi kraj kamena. Tako ga je već zateklo i podne. Nakopo se i nabaco okolo crnog kamena, da od njega često ne vidi babu ni ženu, već se s njima dovikiva, al na pravi trag nikako da naiđu, makar svi troje traže. A teško se i čuju, jel nije dosta zuke i buke kako čovik kida i baca crno kamenje, već otkako su naišli na kamen, mali vrag pod babinim pazuvom tako ordinja u lupinji da se i zemlja trese.

Kad je već i podne prigrijalo, čovik se ucvorio od znoja makar je u njega snaga gvozdene ruke. Vidio je već davno da tu nema šale, al sad kaže:

— Babo moja, nek se ne čuje na zlo, al lako može biti da ćeš ti morati plaćati malom vragu, a mi stoglavom zmaju. Al

zkvh.org.rs

mi ni to ne bi bilo toliko žao kad bi glavu izgubio, samo da sam svršio poso.

Baš su bili u razgovoru, kad začuju niku ticu iznad glave. U kakoj su nevolji bili, ne bi ni oči podigli, da na to mali vrag nije zagrmio kako dotle još nikad nije. Nema tog vijara i te pucnjave gromova, što bi tako zatresli atar. Bome su na to svi podigli oči, da vide tu ticu koja je toliko rasrdila malog vraga. A mogli su i gledati! Iznad glava njim leti brigunica, a u svakom krilu najduže perce joj gvozdeno.

— Ta ovo ne može biti druga, već tvoja brigunica, — mlada povikala čoviku.

Ona to nije dobro ni kazala, a brigunica sletila i skoro i' omilovala krilima. Al je samo jedared proletila nuz nji', a zatim se spuštila na crni kamen i samo su je vidili kako iz jame u jamu skače. Čovik stao, ne kida više kamen, već kaže babi:

— Ovoj brigunici sam spasio život od zmije.

Kad je baba to čula, ni njoj nije bio više poso žuran, već se sagla sebi pod pazuvo i povikala:

— Ne ordinjaj toliko, ta imaćeš još kada, ne mislimo mi tebe otud istirati baš o'ma' sutra!

I nisu oni ni odanili, kad vide da se brigunica u jednoj jami zadržala zdravo dugo. A ta jama bila je baš na tom mistu di je stojala babina koliba. Već su se uplašili da brigunicu nije snašla kaka nevolja, kad jedared evo nje. Kako je pr'nila iz te jame, zaokružila iznad čovikove glave, odletila jami, pa opet natrag jami, a otud opet čoviku.

— Razumim ja i tičiji jezik, slatka moja brigunice, — on se obradovo i o'ma' skočio tamo.

Ako je dotle kreso varnice i plamen iz crnog kamena, al ga je sad skoro svega zapalio tako je grabio gvozdenom šakom. Kad je malo oda'nio i čuo šta babin rogati sluga radi u jajetovoj lupinji, nije mu tribalo kazati da je brigunica zapravo našla leglo crne zmije. Al nije bio valjda ni u po crnog kamena, kad se je i iz daljine začula tutnjava i sva zemlja zatresla.

— Požuri, — baba poviče — jel se to stoglavi zmaj već proteže. Još malo, pa će mu izrasti i poslidnja glava, a onda će se razbuditi iz samrtnog sna.

Čovik je dotle kopo, al što je sad radio s crnim kamenom to nije bilo ništa drugo već meljanje. I nije prošlo dugo vrimena kad su baba i mlada čuli di duboko u kamenoj jami čovik podvikiva od dragosti. Obradovo se on, al bi to možda bilo i poslidnji put u životu, da brigunice nije bilo. Čovik, kad je ugledo bili kamen i na njemu veliku crnu zmiju, nije znao šta

će od radosti, već počo poskakivati ko malo dite, a ni ne gleda da i crna zmija skače. Samo ona nije poskočila da se raduje, već da čovika ubije. Al di je zmija što gmiže od tice što leti, pa još kad ima gvozdena perca u krilima!

Zmija nije dobro ni digla glavu, a brigunica je već šibala gvozdenim perjom u krilima. Di ošine tamo siče i dok je čovik došo sebi, od zmije su ostali samo komadići, a kad je brigunica razmanila krilima vitar je razno i komadiće.

— E, baš ti fala, — čovik kaže brigunici. — Ko bi kazo da ćeš i ti mene baš od zmije oprostiti.

Al je samo to kazo i ništa više, jel se zemlja opet zatresla i iz daljine se začula još jača tutnjava. Znao je on da se stoglavi zmaj sad još više proteže. Čovik je sad navalio na onaj bili kamen na kojem je ležala zmija, al ko slip. Nije on ni znao kako ga je izvalio iz korena, samo se jedared osvistio kad je pod rukama ositio štogod mekano i kako štogod vlažno vre među rukama.

U to su strčale u jamu baba i mlada. Kad je čovik pogledo, a prid njim lipa crna zemlja i iz nje krenio zlatan izvor. Zagledo se on u to i sve ne viruje, al mu baba već viče:

— Ruke gledaj! Zlatne ruke!

Bome je to tako bilo. Kad je čovik pogledo, a u njeg obadve ruke zlatne. Gledo bi on nji' sad do smaka svita, al je baba već zasukala livi rukav i pokaziva mu lupinju crnog jajeta. Čovik nije čeko već je o'ma' omilovo. Kako je to uradio, a baba izvukla ispod pazuva crno jaje u kojeg je lupinja čitava ko da ga je kokoška sad snela. Nije ona čekala, već to jaje lupi o crni kamen. Mladi su vidili samo kako je buknio plamen i od jajeta nije više bilo ni traga.

— E, sad si jak ko zemlja. Ako si dosad s gvozdenom rukom mogo svašta napraviti, al s ovim rukama možeš svašta stvoriti, — baba zagrlila momka.

Al dok je ona još bila u divanu, kamenje se je iznenada počelo odronjavati i zasipati izvor. Potrču oni svi troje, i dok nisu izašli ronilo se samo sitno kamenje, al kako su izmakli, crni kamen se sav pokrenio. Kad su se obazrli nisu više vidili ni izvora, ni crnog kamena, sve je to zemlja progutala. Al kad je čovik slučajno pogledo svoje ruke nije ni na njima bilo zlata.

— Ne boj se, nisu one zlatne što bi se sjajile već zato što je u njima snaga, — baba ga uputi i o'ma' mu kaže da trči u crne šume.

Još zavrimena triba skloniti zmajeve posestrime, da mu ne možedu kazati za kraljevog zeta zlatne i gvozdene ruke. Baba

zkvh.org.rs

nije trošila riči, već čovika uputi kako će namamiti vištice i u šta će i' pritvoriti. Jedva je ona to kazala, a onaj se već i zatrčo. Samo njemu nije tribalo baš zdravo trčati, jel kad je jedared ma'nio zlatnim rukama, a on već u crnim šumama ko da su ga krila donela. I već je viko:

— O, vile, di ste da mi sve date crvena jaja, samo da se kurtališem one proklete babe s malim vragom!

Nije i' moro zvati još jedared. Evo nji' i sad se nije pokazala samo jedna, već sve. I sve mu i bacaju crvena jaja, a on ne propušta ni jedno. Al kako je od svake dobio crveno jaje, on ta jaja malo protro rukama i koliko je bilo prid njim vištica, toliko riba je sad držo u rukama. Nije sad ni časa časio, već otrčo kod babinog dide.

— Daj, dida, vrčku da ostavim ove ribe što sam ulovio na suvom, a ti ćeš bolje uraditi ako pođeš naprid da dočekaš babu, jel je ona vraga ispratila zauvik.

Dida sluša, a viruje i ne viruje, al nije još dobro ni došo sebi, kad je s onu stranu puta ugledo babu i kraljevu ćer. On je o'ma' vidio po babi, da je istina što je sad čuo. Ostavio je vrčku i potrčo da ni kaki momak ne bi bolje, a čovik gvozdene i zlatne ruke metnio ribe u vrčku. Jedva je to uradio, kad se iz crni' šuma i planina počelo valjati kamenje.

— Ajdemo na drugi brig, jel je stoglavi zmaj sad usto, — poviče baba i prva skoči u čunj, s kojim su došli svinjar i njegova mlada.

I nisu dobro ni krenili već su bili s onu stranu vode. Oni prispili u kraljev atar, a zmaja evo s njegovi' sto glava. Bembuče ko da su stotine bisni' bikova u čoporu, sve lomi pod sobom. Didina koliba mu nije ni trn pod nokat i kad je stao na nju, ko da je nikad nije ni bilo. Tako je strčo na vodu, a ona dva para čeljadi se sakrili s onu stranu vode i gledaju šta će zmaj uraditi. On opazio vrčku s ribama i prvo zabembuko iz svi' glava, al onda veli sam sebi:

— E, dok ne nastačim čestit zalogaj dobro će i ovo biti posli toliko godina. Ako je samo i za jedan zub, nek je, kad je prvina!

I nije on istreso, već zinio s najvećom glavom i proguto ribe s vrčkom zajedno. Al jedva je zalogaj smirio, već se moro ositití koga je proguto, jel kad je onda počo udarati oko sebe, sve kamen odvaljiva, stogodišnja drva u plivu pritvara.

— To nije ničije maslo, već one proklete babe s malim vragom! Al mi se sad neće oteti šaka, da je nakotila stotine vragova! — zabembuko je i poletio u babin atar.

A baba se smije u sebi i prošaplje:

— Nazdravlje ti prva večera.

Ona se smije, al je svinjar zapita kuda će sad kreniti. Baba se bajage zamislila, al onda najedared pokaže prstom gori. Pogledali oni svi i šta vide?! Iznad nji' obleće lasta sa zlatnim perima u krilima. Obleti iznad nji' i krene u pravcu kraljevi' dvora. Vrati se, opet zaokruži iznad nji' i krene. Dok su oni gledali, ona je tako oblićala.

— Čovče, — kraljeva ćer će kad je to vidila — ona nas zove kući. Mora da je kaka nevolja.

— Kako da nije nevolja, kad stoglavi zmaj već iđe na dvore tvog oca i bome njega ne triba zdravo nagovarati, da spali el poruši u pra', — baba kaže čemu se kralj ima nadati.

Istina, kralj je bio jogunast i nije se baš pokazo ko čovik, al krv nije voda i njegova ćer, kad je to čula, o'ma' svom čoviku:

— Hajde da krećemo, al iz ovi' stopa.

— Da iđemo i da zaboravimo kako nas je nemilo ispratio? — svinjaru nije baš sve'dno na srcu.

— Čovče, ako zmaj poruši dvore, uništiće i gnjizdo moje laste.

— E, to mu već neću dati makar jedan dan živio, — svinjar se najedared naoštrio, kad je čuo da kogod smi dirati u ticu njegove žene.

I sad ga nije tribalo požurivati. Uzo na gvozdenu ruku ženu, didu i babu, i jedva se zatrčo, jedva zlatnim rukama ma'nio, već je bio u kraljevim dvorima. Kad on tamo, a u dvorima čudo i pokora. Prelo je bilo kad su otud bižali, baš je prelo i sad. Al na prelu nisu svinjar i njegovo društvo prvi nezvani gosti, prid dvorima se već priti stoglavi zmaj! On zove kralja na mejdan, da se vidi za koga je perje, a ako mu ne izađe, popaliće mu sve na čega naiđe. Svinjar i njegovo društvo ušli na mala vrata, baš kad je kralj poručio zmaju, ne bi li primio kojeg drugog junaka, jel je on već tako stari da nije vridan ni konja uzjašiti.

— Pa nek bude i tako, — zmaj zabembuko da se čuje po svim dvorima. — Imaš zetova i na odmet, sve kojikake kraljeve i kraljevske sinove, šalji mi i' redom na mejdan, ako ćeš i po dva najedared.

Svinjar i njegovo društvo će baš uvatiti bravu, kad je zmaj zabembuko. Čuju oni to dobro, a čuju i šta su na to kralju odgovorili zetovi jedan za drugim.

zkvh.org.rs

— Baćo, šaljite vi koga oćete, al fala lipo na takom prelu di čoviku meću glavu na panj. Ako vi volite živiti, a mi još više.

I odu sa ženama, da se sve praši za njima. Kad su pokasali iz dvora, a zmaj poviče, jesu li oni ti zetovi što i' kralj šalje na mejdan?

— Kaki zetovi?! Ta ni ne poznamo tu staru hardalu, — svi se otresaju od njeg.

Stoglavi zmaj zna dobro s kim ima razgovor, al njim nije branio nek biže. Smije se što su se tako užegurili, a u sebi misli: doćete vi meni pod ruku sve jedan po jedan. Kad je svinjar to vidio, bome se i on slatko nasmijo, i kaže njegovima da se prvo sklone i vide šta će sad biti. Tako oni i urade, a zmaj opet zabembuče:

— Šta je, okrunjena glavo, oćeš već roditi te zetove el se tebi možem nadati?

Malo posli evo starog kralja, al brez sablje i kakog drugog oružja, već se samo oslanja na jednu štapicu. Izmilio on prid dvore i kaže:

— Koje sam držo za zetove, pobigli su ko išibani kerovi. Dok su se samo dobrom nadali od mene, nisu poznavali nikog pričeg od mene. Sad sam osto sam, pa radi sa mnom šta znaš.

Zmaj se zagledo, zavrtio sa ono stotinu glava i na kraju kaže šta misli.

— Srića tvoja što si tako matora kost. Ja se od sramote ne bi tuko s takim koji je već jednom nogom u grobu. Al od sramote ti ne bi ni prostio, da mi još kogod kaže kako mi se srce smekšalo ko plačljivoj babi i praštam kojikome.

Zmaj tako veli, a stari kralj odgovara ovako:

— A ja tebi kažem, da je i tvoja srića što ja ranije nisam znao što znam sad u nevolji, da sam nuz toliko udati' ćeri imo svega jednog zeta. Da je taj tu, nemoj misliti da bi se ti marvašio, jel se taj nije kupo u mliku ko drugi zetovi, već se na ovoj stopi zemlje znojio za komad krušca. Taj bi ti pogledo u oči ko što se nije uplašio ni mene.

Sluša zmaj, a iz prikrajka sluša i svinjar.

— Vidi ti našeg baće! — prišaplje on ženi. — Za ovo je vridilo doći.

Oni tako šaplju u jednom zagonu iza kraljevi' svinjaka, a zmaj se malo zamislio i zatim kaže kralju:

— Ja se s tobom neću tući, jel drugo ni ne možem već te natući, al ni od praštanja nema razgovora. Eto, kad već nisi za trljanje, a ti pokaži šta znaš i umiš. Ako mi uradiš tri stvari, otiću ko da nikad nisam tu bio, al ako ne uradiš, ode ti glava,

a ja znam šta ću s tvojim blagom. Za svaku stvar ću ti dati dan vrimena, i nećeš moći kazati da nisam tiro u pravdu.

Šta će stari kralj, kad onaj može s njim kako oće, već pristane. Kad je tako, a zmaj mu kaže prvu želju.

— Ja sam dugo godina prospavo, a ni sad još nisam imo vrimena da se čestito umijem. Zato oću da se sutra okupam ko nikad. Eto ti imaš pod brigom veliki rit, ja bi se okupo baš u njemu. Al nisam ja krmče da se valjam u kaljugi. Do zore ako u ritu ne bude samo mliko, ode ti glava u kaljugu. Ja ću biti tamo na vrime, a ti pazi da ne zakasniš s poslom.

I zmaj dalje nije ni pripovido, već ode u svoj atar. Stari kralj je jedva dogmizo prid dvore, al kad je čuo kako brime mu je zmaj natovario, nije baš virovo da će na svojim nogama otići natrag u dvore. Spuštio glavu i samo gleda kako mu suze otpadaju. Al nije se dobro ni zaplako, kad iznenada ositi kako ga je kogod zagrlio. Bome je dosta vrimena tribalo dok kralj nije povirovo da ga baš zapravo najmlađa ćer grli, i da je prid njim najmlađi zet i niki dida i baba.

— Baćo, nikad vi ne plačite, dok smo nas dvoje živi, — ćer njemu o'ma' tare suze.

— Kako ne bi' plako, dico moja, — on o'ma' zagrlio i zeta — ta bižte, jel ćete još i vi izgubiti glavu. Kaka vas je nesrića nanela ovamo baš sad kad ranije ni glasa niste dali od sebe.

Grli on nji' ko da nikad rđave riči nisu čuli od njega, a svinjar će onda:

— Baćo, ta ma'nite se već suza. Oćemo li još, da zmaj kaže da ste lagali? Di ste brže već zaboravili kako ste mu kazali, da se ja ne bi' pobojo od njega? Ta ni od njega, ni od tog da mu napravim tu kupku.

Govore mu, al njemu el zidu. On samo tira da bižе otud što prija, jel njemu ništa na svitu ne bi bilo tako žao neg da vidi kako će nji' dvoje mladi i zeleni poginiti. Kaže on:

— Jaganjci baćini, ta vi još niste ništa ni imali od života, jel sam vas ja tako nemilo otiro od kuće.

Šta će, vide oni da tu nema druge pomoći već to što je baba prišapnila svinjaru: da se o'ma' lati posla. I nije on čeko, već otrčo o'ma' ritu. Zmaj izabro baš taj di je svinjar najviše čuvo svinje i di je spasio brigunicu. Svinjar, kad je dotrčo tamo, samo se obazro da vidi ne gleda li ga kogod, i zamočio ruke u vodu, pa razma'nio. Kako je to uradio, a bara sva prisa'nila. Ni vatra ne bi vodu tako popila.

Kad je ostalo suvo dno, svinjar samo zašo okolo i povuko rukama po korenju trske, šaša i palčika. Kako ide, a za njim

iz žila svega što raste u ritu teče mliko. Nije on sad čeko, već ga evo opet pod dvorima, a kad je natovario na gvozdenu ruku svu svoju čeljad, već je bio kod rita.

— No, baćo, ako oćete da se okupate od suza, eto možete se i vi kupati u mliku prija neg zmaj, — zet njemu. — Ako se kraj rita usiri od suza, bar će zmaj moći i ručati, al vi se briga jedared već manite.

Kad je stari kralj to vidio, bome je jedva tio povirovati, al kad je šakom malo zagrabio iz rita i liznio, tu više nije bilo divana. Vidi on da je to mliko, a slatko kakog još nikad nije pio, al se živ ne može načuditi otkud to?!

A baba onda kaže:

— Svitla kruno, nemojte se vi tom čuditi, jel vaš zet ima zlatne ruke.

I sad su mogli babi divaniti, al ona ne zaustavlja jezik dok kralju nije sve ispripovidala o svinjaru. Kad je on to čuo, al o'ma' je bacio štapicu u rit.

— Ne triba mi više. Ta ja sam od tuge ostario, ne od godina, — kaže on i zaplako se opet, al sad od radosti.

Da je zmaj vidio kako je veselje bilo to veče u dvorima, bome ne bi tako slatko spavo u njegovim crnim šumama. Al mu je dosta bilo bisa i kad je drugi dan u zoru zabembuko prid dvorima. Nije on išo ritu, već upravo prid kralja i razmarvašio se:

— Di je taj rit s mlikom?!

On nije ni pomislio da bi tako štogod moglo biti, al kralj viče s pendžere:

— Šta je, da nisi oslipio od ti' tvoji' crni' šuma, kad ne vidiš kako se sav rit bili?!

Kad je zmaj to čuo, a još pogledo prama ritu, malo nije puko od bisa. Otrčo on i samo onjušio mliko, al mu nije do kupanja. Već je bio opet prid dvorima i zabembuko:

— Sutra u zoru, da usrid bare bude čokot koji će lozom pokriti sav rit, a na njemu puno grozdova, al taki' da iz jednog nacidim akov vina. Triba mi vina za čast, kad ti otkinem glavu.

I ode on brže neg vijar, a stari kralj se samo smije. Taj dan je svit vuko mliko kolima, i napravili su sira i kiseline da se godinu dana ne bi bojali gladi. A šta su posli svinji popili mlika, to ni zmaj ne bi mogo sa njegovi' sto glava.

Kad je došlo veče, kralj, ćer, dida i baba očli sa svinjarom na rit, a on malo prošo, malo rukama omilovo i rit je već bio suv. Opet malo prošo, malo omilovo i već i' je ponudio sa zrilim grožđom, al s takim da je to moro biti čovik koji bi po'io dese-

tak zrna. I najmanje zrno je veće neg šaka, a slatko kakog nikad nisu 'ili.

Svršili su poso i odu dvorima, da se opet vesele čitavu noć. Kad će zora zaruditi, a zmaja evo. Al opet on ne iđe ritu, već bembuče:

— No, svitla kruno, oću li burad puniti tvojim suzama?

— Mani se ti luckastog divana, već bolje beri grožđe ako nećeš da ti ga tice po'idu, — kralj se smije s pendžere.

Zmaj je čitavu noć mislio kako je kralj rit isušio i mlikom napunio. To mu je još išlo kojikako u glavu. Ta u kralja je čeljadi, i ko veli, valjda su kakogod vodu izgrabili i mlika namuzili, al kad je čuo da je sad i čokot u ritu, bome se zmaju svit poćo okrećati. Oće neće, moro je otrčati do rita, al kad je vidio te silne grozdove, nije se ni jednog ni dotako. Samo je dunio i zabembuko:

— Večeras ću ti doneti jednu moju ovcu. Privariti me ne možeš jel ću je poznati po vuni. Oću za čast da imam mesa. Nek ne kažeš da ti neću napraviti dobre poduše, kad ti otkinem glavu. U zoru da ta ovca ojagnji jaganjaca, da se na ovu ledinu od nji' ne može ni stati. Dobro zapamti šta sam ti kazo.

A kralj se samo slatko smije i dovikne mu:

— Kad ćeš je po vuni poznati, onda je ni ne moramo čuvati do zore. Zaklaćemo je za paprikaš, i unaprid po'isti za tvoje poduše, a nama će možda i koža ojagnjiti dosta jaganjaca.

Ode zmaj, al sve duše. A kako ne bi i duvo, jel sad već zna da kod kralja nisu baš čisti poslovi. Nije dobro ni očo, već je ovcu i dono. Ne žuri se njemu s ovcom, već bi da kako dočuje el izvidi otkud kralju taka moć. Al može zmaj njuškati koliko oće, kad nigdi žive duše. Sve se posakrivalo isprid njega, a samo stari kralj stoji na pendžeri.

Zmaj se jedno vrime šunjo, lunjo okolo s ovcom, a kad je vidio da neće sustriti ni miša, bacio je ovcu i očo. Kad je zmaj prišo u njegove crne šume, kralj je puštio svit nek bere u ritu grožđe kako još nikad nije vidio, a ovcu je o'ma' dao zaklati. Ne triba nikom to meso, već kožu učinili i od nje sašili opakliju.

I sad su se u dvorima opet veselili dan i noć, a kad će drugi dan zora zazoriti, sav svit izašo prid dvore, a na ledinu kralj i njegov zet u opakliji od kože sa zmajove ovce. Jedva su stigli kad se nebo zacrnilo i zmaj sa sto glava bubne na ledinu. Pogledo je i kad nije vidio nigdi ni sime od jagnjeta, a on na kralja:

zkvh.org.rs

— E sad ti glavi ne praštam! Ode i brez poduša kad mesa za nji' nisi nastačio. Nek ti je nazdravlje moja ovca, kad ti je poslidnja.

Tako zmaj veli, a kralj se samo nasmijo.

— Pa jesi li ti kazo, da jaganjci budu tu prije zore el u zoru? Evo sad će zora, evo sad će i jaganjci.

U to svinjar samo raskrilio opakliju i otreso je. Kako je to uradio, a jaganjci pokrili ledinu ko da su nikli iz trave. Zmaj samo zinio sa oni' sto usta, a kralj zapita:

— No, je li poznaješ od čije kože je ova opaklija?

Zmaju drugo nije tribalo, već da mu kralj tako prkosi prid tolikim svitom. Razvalio sve žvale i kad je onda dreknio, svud okolo se digla vitrina.

— E kad ne možem u pravdu, ja ću makar i na silu, al tvoju glavu moram imati. Kad ćeš ti još prkositi, onda izađi na mejdan. Nema tu divana da si stari, dosta je meni što mi je kudgod izmakla ona baba sa malim vragom.

— Di bi izmakla kad sam tu. Ja sam samo došla da vidim kako ćeš ostaviti zube iz svi' sto glava, — baba se na to ozovne.

Ni zmaju nije tribalo više rena pod nos. Samo je zabembuko i potrčo kralju. Al je na to potrčo i svinjar.

— Ej, zmaju, ti si rekao da ti kralj može poslati zetove ako će i dva najedared. Evo mene samog, pa ded prvo sa mnom ako ti srce nije u petama, a onda možeš na starog kralja, — poviče on.

Al dok je on poviko, zmaj ga je već i podu'vatio. Kako je bio bisan, bacio je svinjara priko svi' glava. Da svinjar nije imo gvozdene i zlatne ruke, rastroćko bi se ko trula bundeva kad je pao na ledinu. Al je on samo razma'nio rukama i već je držo zmaja za pojas. Kad ga je onda zanijo livom rukom, zmaju se oni' sto glava počelo lupati jedna o drugu ko prazne tikve.

Zmaju nije tribalo kazati u kake ruke je dopo. Zajauko on kako ne bi zaskičilo ni štene kad ga ošinu kandžijom. Zaboravio na sramotu. I nije se mislio više trljati, već se o'ma' sitio kako je izašo na kraj sa onim zmajom s kojim je imo poslidnju kavgu. Šta je momak naspram tolikog zmaja?! Zmaj je teret pod kojim i zemlja stenje. Samo je čeko da mu svinjar da malo oduška, a onaj ga je i puštio kad mu je glave dobro promućko. Svinjar je tio da malo i prkosi zmaju.

Al kako ga je puštio, a zmaj poskoči da se baci na svinjara i zaguši ga pod sobom. Oće zmaj, i hitar je, al di je sve to nuz zlatne ruke?! Kako će se on navaliti, a momak desnom rukom samo ošinio ispod zmaja. Kako je slatko zamanio ispod zmaja

zkvh.org.rs

izmeo je toliki komad ledine, da bi u jamu stalo dvared toliko mlika koliko je spremio za zmajovo kupanje. Zmaj zaurliko kad je zemlju izgubio ispod sebe, al drugo nije ni mogo. Upo u jamu do ramena, a svinjar opet ma'nio desnom rukom. Kako je prvi-put svu zemlju odmeo, tako je sad nagrnio na zmaja.

— E, sad su ti glave ko kake otrovne pečurke, — nasmijo se još samo i kad je onda jednu po jednu počo kidati gvozdenom rukom, zmaj se nije ni dopolak izvuko iz zemlje, a od glava nije imo ni jednu.

Svinjaru je šale bilo dosta. Nije čeko šta će ko kazati, već gvozdenom rukom zgrabio sve što je od zmaja ostalo i samo se zatrčo u pravcu crni' šuma. Sad je otrčo, a malo posli je opet bio prid dvorima.

— Bacio sam ga u vodu, nek ga nosi, da nam ne gadi zemlju, — kaže kad se vratio.

Došo je on, a stari kralj ga ljubi i grli, al nije on sam. S jedne strane kralj, s druge strane žena, a za njim baba i dida i sav taj silni svit. Kad su ga se jedva nagrlili i naljubili, a on će kralju:

— Baćo, šta ćemo sad?

— Šta ti oćeš, jel od danas ja više nisam kralj, već ti.

— Meni je dobro ako ću biti i svinjar, al ako vi tako oćete, ja starijem neću kvariti volju. A kad već velite, da bude šta ja oću, onda nek je prelo opet kako je i bilo kad smo se vratili u vaše dvore. Samo na mom prelu nek se gosti sav ovaj svit.

Tako on veli, a baba se nasmije:

— Da nećeš još i šogore pozvati?

Svinjar, a sad već kralj, obazre se na babu:

— Zašto da ne? Samo mi se čini da neće doći, jel će misliti da i' zmaj zove.

I sad je tu bilo tako prelo kakog niko nije pamtio. O njemu se čulo nadaleko, pa su čak i šogori novog kralja čuli za njega, i kad su još došli rad nji' bome se nisu nećkali, jel nisu smili. Makar njim nije bilo svedno izaći prid šogora, al su se bojali da će ga uvriditi ako ne odu. Al je on nji' lipo dočeko, samo kad je stari kralj spomenio kako su ga kadgod ispratili, svinjar njim kaže:

— Srića vaša, što nisam tio imati sve same udovice za šogorice. Da sam i onda poslušo s'vit mog oca, to bi tako bilo. On mi je uvik govorio: „Sinko, čućeš kako će te učiti: ko tebe kamenom ti njega kruvom. Ne slušaj taj neuputan divan, već ko

s tobom lipo, ti s njim još lipče, al ko tebe kamenom, ti njega čelikom."

Bome su šogori zapamtili, da s njim ne može drugačije već samo lipo. I bilo je tamo lipog i veselog života sve do kraja, a kad je i tom jedared došlo vrime, onda je sve nestalo, a ostala je samo ova pripovitka.

Pričao Stipe Šević Cvancik

zkvh.org.rs

KRALJEV I SLUŠKINJIN SIN

E, kaže, živio tako jedan kralj ni dobar ni rđav već ko i drugi svit. Nigdi sriće brez trunja, nigdi žalosti što kraja nema, pa tako ni čovika brez mane. Ni ovaj kralj nije bio brez zamire makar se uvik volio faliti da je dobar čovik. Istina, bio je dobar za koga je bio, al ko mu baš nije mrišio pod nosom taj se moro čuvati od njega. Kralj je, mogućan je, pa s njim nema šale.

E, kraljicina sluškinja je imala sina kojeg kralj nije mogo ni viditi. Taj deran se rodio istog dana kad je i kraljica kralja obradovala s muškim ditetom. Kraljica rodila ujtru, a sluškinja uveče. Možda je sluškinji bilo vrime u zoru, al ona nema kada ni roditi kad prvo mora dvoriti kraljicu. Kralja je baš briga što je i sluškinja rodila — ta ne bi ni znao da je sluškinjin sin živ na svitu! E, al kad su dica dorasla za sigru, oni malo pomalo pa uvik zajedno. Dica ko dica, pa kad se zasigraju nit kraljev sin zna da je njegov drug otpo od sluškinje, nit sluškinjinom derančiću kadgod padne na pamet da će njegov drug jedared zapovidati svem svitu u kraljevini. Oni to ne vide, al vidi kralj, pa mu se to ne dopada. Ne mriši to njemu nikako, da se njegov sin drži samo sluškinjinog sina, makar je oko njeg čitav karvanj dice velike gospode. Al dopadalo se, a ne dopadalo kralju, al je sluškinjin sin između sve dice ko pivčić među pilićima. Zdrav, veso, ta ko tucak. Siroma' drugo ni ne 'ide osim krumpira, al od krumpira glava raste. Otpo od dobre grane pa jak ko bičić i nek samo kogod dirne kraljevog sina, sluškinjin o'ma' lupi među nji' ko vrepčar među piliće i začas šakama napravi reda.

Kralj to nije gledo dobrim okom al ko veli — dica su još, a kad odrastu neće to biti tako. E, al od dice jedared postali već i švigarci, a i sad uvik zajedno ko da su srasli. I kralj sad vidi da će to doći do nokata, pa naumi da sina s'vituje.

— Znaš, sinko, ti sad već nisi dite, pa bi moro s'vatiti da baš ne priliči kraljevom sinu da je uvik jedno društvo sa sluškinjinim deranom, — lipo će on sinu.

— A zašto? Nije on ni rogat ni repat, a boljeg druga nemam, — lipo će i sin.

Kralj će divanit okolo, pa naokolo da kako lipim otvori sinu oči, al kad je vidio da tako nema pomoći, naumi da okrene i na ružno. Baš se o tom mislio kad će uzeti sina priko kolina pa da mu zabrani i rič progovoriti sa sluškinjinim sinom, kad iznenada dođe u goste deranova kuma.

Nije bio ni deran običan već kraljev sin, al ni kuma nije bila ma ko već jedna stara vila. Ona je jedared nasradala i pala tako nesrićno, da joj se sva kosa zaplela u granje. Tako je sirota visila ni na nebu ni na zemlji, dok slučajno nije naišo tuđan stari kralj. On je bio u lovu, pa je izgubio put i tako naišo na vilu. Oprostio je on nju tako srićno iz granja, da joj ni dlaka nije pala s glave.

To nije mala stvar. U kadgošnje vrime je i za običnu ženu bila najveća sramota ako bi joj kosu ocikli, a za šiškavu vilu baš nije ostalo drugo nego da skoči u bunar. Zato je ova vila bila kralju u svemu u pomoći, pa mu je i sinu kumovala.

Stari kralj se zdravo obradovo kad je ona došla. Najviše se obradovo zato što se ufo da će ona njegovog derana, a njezino kumče, pos'vitovati da se ne druži više sa sluškinjinim sinom. Ufo se on jako, jel je deran u svačem poslušo kumu. I kralj se o'ma' potuži njoj. Saslušala ga je lipo, al za kralja nije baš bilo lipo kad je vila kazala šta misli.

— Znaš, kume moj, — kaže ona, — ja sam ti obećala da ću ti biti u svemu na pomoći, a ti sad oćeš da naškodim tvom ditetu.

— Alaj, kumo, šta ti divaniš?! — kralj se iznenadio.

— To, da ja neću moje kumče s'vitovati na tako štogod. Kume moj, šta bi moje kumče brez tog druga, a šta bi eto ti da nemaš sluškinju?! Da te ona ne opere gad bi te izio, a da ti kruv ne zakuvava i peče, umro bi od gladi.

Kralj bi se uzjogunio na taki divan, samo kad bi smio od vile. Malo se zauzdo, al se jezik opet oto, pa kaže:

— Bilo kako, al nit je moj otac, nit sam ja drugovo s kojikakim sluškinjinim kopiladima.

Vila vidi da u kralju sve vre, al se ona samo malo nasmijala, pa lipo njemu:

— A di bi ti da mlado bude ko staro? Svačem vrime isteče.

Kad je kralj to čuo, njemu divana dosta. Vidi vila i to da se kralj uvridio pa te jako, al se ona ne vriđa, već se opet malo nasmije i još kaže:

— E, moj kume, kad bi ti znao što ne znaš!

zkvh.org.rs

Ta ne zna on da i sluškinjin sin ima kumu kaka ne rodi baš na svakoj grani. Ako je kralj sa starom vilom došo u kumstvo tako da joj je kosu oprostio iz granja, a sluškinja jećer ove vile oslobodila iz trnja. Kralj je sabljom siko grane, pa ni dlan nije nažuljio dok je vilu oslobodio. E, a sluškinja je mladu vilu golim rukama oslobodila. Sva je pokisla u krvi dok vili kosu nije oslobodila iz trnja. I ta mlada vila je zato kumovala sluškinjinom sinu, al to niko od svita nije znao nit je smio znati. Niko nije znao ni to, da sluškinjinom sinu svašta bolje iđe od ruke neg kraljevom. Nije ni čudo, jel kad je kraljev sin u dvorima, ta i kašiku mu meću u ruku, a sluškinjin sin se moro starati za sebe otkako je ispo iz kolivke i naučio se na sve. Kraljev sin nema druge prilike da utare ruke, već samo onda kad se sa svojim pobratimom iskrade i nji' dvojca odu kudgod dalje od dvora. E, al nije sluškinjin sin samo za to okretniji. Istina, deran je i stvoren za sve, al štogod radi njega upućiva i pomaže mlada vila, njegova kuma. Nema tog teškog i tvrdog na čega ona njega neće 'rabriti, al sve to u potaji. Ne zna to niko, pa ni to da ga je malo pomalo naučila i na to da zubima mrvi kamen, a golom rukom drži vruće gvožđe.

Kako je tako je, dosta to, da je stari kralj sluškinjinog sina zamrzio tako, da bi ga udavio u kašiki vode. Kraljev sin vidi to i siroma' ne zna šta bi i kako bi. Teško je njemu, a kako i ne bi bilo kad je ko razapet između nji' dvojice. Ne može se kazati da ne voli oca, al ne bi tio ostati ni brez pobratima. Oca ne bi tio vriđati, al se počo bojati da stari kralj u potaji ne radi o glavi sluškinjinog sina.

Šta će momak, već jedared naumi da sad on s'vituje oca. Kralju drugo nije ni tribalo! Kad je vidio da sin oće da ga pomiri sa sluškinjinim sinom, stari kralj se rasrdio tako, da je još malo tribalo pa da pukne od srdžbe.

— Ta šta si se ti toliko uljubio u njega ko da je jedan na svitu? — počo on sina ružiti. — Ima ljudi ko blata, a ti ne znaš izabrati sebi drugog pobratima već baš sina naše sluškinje!

Momku je bilo dosta divana i kad je vidio da nema pomoći, naumi da se sa svojim pobratimom sklanja s puta. Što smislio to pobratimu kazo, a onog nije tribalo nagovarati, jel se on već i tako odavno mislio kako bi se sklanjo otud, samo nije tio zvati kraljevog sina iz očeve kuće. A sad je volja jednog što i drugog, i kraljev sin drugi dan opet izađe prid oca i kaže mu da će kreniti u svit.

— A šta bi se ti potuco po svitu ko da kod kuće nemaš šta 'isti i piti na pritek?! — stari kralj se namrkosio, jel je o'ma' natuknio da mu sin biži od kuće, al ne sam.

— Baćo moj, ja oću da se ženim, — sin njemu lipo.

— Da se ženiš? — kralj je sad samo zinio. — Ako je do tog, ženi se, al šta bi onda tražio po svitu kad ću ti ja i o'de naći divojku kojoj neće biti para. A valjda je i red da te ja oženim.

Šta će sin kad ne bi bio rad da se s ocom rastane u zavadi, već ga mora zavaravati ko malo dite, i kaže mu:

— Baćo moj, sve je to lipo samo kad bi moglo biti. Vi ne znate da je meni došlo na san, da o'ma' moram kreniti u svit i naći divojku kojoj sam i ja noćos došo na san. Eto, ja se moram oženiti s tom i s nikojom drugom.

Kad je tako, e tu ni stari kralj nije mogo ništa. Zna on, doduše, da mu sin neće ići sam, al je kojikako zapovido sebi i nije o tom spominjo ni rič. Momak iđe u svit, šta ko zna, možda se nikad više neće viditi i ni stari kralj neće da se rastanu u zavadi. Makar mu nije pravo i makar nije ni ispratio sina, al mu je dao sve što triba za taki dugačak put. A sinu nije ni do tog, on bi jedino da u miru izvuče krste iz kuće. I čim se oprostio od ukućana, uzjašio konja i ode ko vijar. Ode on šumi, a sluškinjin sin ga već čeka.

— No, sad nam je otvoren svit, — raduje se kraljev sin. — Nit sam ja sad kraljev nit si ti sluškinjin sin, već smo dva pobratima i možemo ići di nas noge nose i oči vode. Šta veliš kuda ćemo kreniti?

— A šta si reko ocu, kud iđemo? — na to će zapitati sluškinjin sin.

— Da moram poći u svit naći sebi divojku.

— Kad si tako reko tako ćemo i uraditi. Nećemo valjda ispasti lažovi. Samo si mu mogo kazati, da ću se i ja ženiti.

Sluškinjin sin njemu tako, a kraljev se sav zablenio.

— Je li ti to baš uozbilj kažeš?

— Nego! Nećemo valjda kreniti u svit onako ko oblak — kud nas vitar nanese. Šta bi onda išli dalje od prve guste šume? Mogli bi i tamo leći i čekati da nas trava obraste.

Kraljev sin vidi da pobratim ima pravo i šta će više o tom divaniti, već krenu. Iđu oni tako, al sluškinjinom sinu opet štogod ne da mira i on će na pobratima:

— Kad si ocu već kazo da se iđeš ženiti, ti si cigurno moro kazati i di ćeš, el kaku ćeš divojku tražiti.

— Kazo sam, — i onaj mu ispripovida sve po istini.

zkvh.org.rs

Sluškinjin sin ga opet saslušo i kaže:

— Vidiš, pobratime, i tu smo imali sriću da ne ispadnemo lažovi.

— Kako?

— Tako što taka divojka postoji. Borme, ti si noćos došo na san jednoj divojki, al ne ma kakoj. I nas dvojica ćemo ići baš do te divojke, samo znaj da tamo doći nije baš lako, a otud se vratiti još teže.

Borme se kraljev sin začudio, pa jako, kad je čuo taki divan i dabome da će o'ma' zapitkivati di je ta divojka i kaka je. Pito bi on, al pobratim kaže:

— Što sam znao kazo sam ti. Znam još samo toliko da je to lipota za pripovitku, a kako ćemo doći do nje, to ćemo viditi ako nas srića posluži.

Kraljev sin je znao najbolje koliko mu je pobratim tvrd na riči. Kad on kaže za čega da o tom nema više razgovora, onda je to ko u gvožđe saliveno. Nije on sad dalje ni raspitivo već krene za sluškinjinim sinom, a onaj konja krenio u šumu.

Išli su sad i išli, al nit putom nit stazom, već tudan di valjda ljudska noga nije još koracila. Kad jedan naprid, kad drugi za njim, tumaraju kroz tu gustu šumu — čovik bi reko, vode se ko dva slipca. Kraljevom sinu jedared dosadilo i veli:

— Pobratime, kud mi to idemo ko kaki koji ne vide dalje od nosa?! Zašto nismo krenili putom?!

— Da mi tražimo to što se svaki dan može naći i kraj puta, lud bio ko bi krenio ovamo, — sluškinjin sin progovori prviput otkako su zašli u šumu.

To je kazo al ništa više i nek se pobratim misli. Onaj se i misli već odavno, al je sad bio ciguran da se triba dobro potpasati i zasukati. Vidi on da ga pobratim ne vodi u lude, al vidi i to da njevi poslovi nisu baš obični.

Baš je tako razmišljo, kad su izbili na jednu ledinu. Sunce peče kako može samo usrid lita, al jedva oni izjašili iz šume kad se iznad nji' stvorio oblak. Jedan čas se stvorio, a drugi čas već snig pada. Nigdi vitrića da list zanija, a snig pada ko paperje. Ako je kraljev sin dotle samo mislio da nisu krenili na običan put, sad je i vidio.

Snig sve mriši, al nisu dobro ni zakoracili na ledinu kad i' najedared udari miris ko da je sva šuma procvatala ružicom. Kako su to ostili, sluškinjin sin podviknio od dragosti i pokaso s konjom. Kraljev sin za njim ko da mu se prišio za pete i uskoro je vidio, di njegov pobratim diže s ledine struk crvene

ružice. Onaj je ružicu o'ma' metnio u nidra i u taj par sniga nestalo, ko da ga je ruka odnila.

Kraljev sin je vidio da je ružica lipa ko da su je sad otkinili i nije mogo otrpiti, da ne kaže:

— Pobratime, oćeš mi kazati šta ovo znači?! Ova ružica ko da je sad ispala iz divojačke kose.

Sluškinjin sin se nasmijo od dragosti i veli:

— Kad si pogodio, možem ti kazati da je tako, al dalje ne pitaj, jel neće biti dobro ako mi se jezik oklizne. Ne vidiš da smo došli di ne zalazi baš svaki koji glavu nosi na ramenima?!

Vidi onaj to, al još kako, samo nije lako držati jezik za zubima, kad usrid lita jaše kroz snig, a jedan struk ružice mriši kako ni cila šuma ne bi. Al šta se može — kraljev sin dobro zna, da se onaj ne šali. Zađu oni opet u šumu i batrgali su brez riči sve do noći. Kad će se vaćati suton, dođu oni pod jedan veliki 'rast. U blizini je i izvor bistre vode — nigdi lipče misto za noćište. Onaj struk ružice mriši, da su se sve opili od njega i kraljev sin nije dobro spuštio glavu, već je i zaspo. Spava slatko na zelenoj travi kako nije ni u kolivki, al sluškinjin sin ni ne trepće. Opružio se i on na mekanoj travici, al snu zapovida. Tako je čeko dok po zvizdama nije vidio da je već bliže ponoći, pa je onda izvadio iz nidara onu ružicu. Kako je metnio na travu, ružica zasvitlila ko one bubice što svitle u noći.

Pod 'rastom nije dobro ni zasjala žiža, kad se nad njima javi velika svitlost, al ko da se zvizda razgorila. U taj par se prid momkom stvori mlada vila, njegova kuma.

— No šta je, da te ružica ne peče kad me zoveš? — našali se ona s momkom.

A onom se jezik oto i sam kaže:

— Peče još kako.

Baš je vila, zna zdravo više neg obični ljudi, al se iznenadila.

— Kako te može peći ova žiža što mi je ispala iz kose, kad rukama vaćaš živu žeravicu?

— Drugo su ruke, a drugo su nidra, al bolje da divanimo o onom za čeg sam te zvao, — momak prikrati divan o ružici, jel mu je obraz počo goriti i još malo triba pa da je crveniji neg ružica.

Vidi vila, ta da joj nisu u glavi ona dva lipa vilovska oka vidila bi, zašto ružica peče momka u nidrima, makar ga ni plamen neće opeći, i mani se i ona tog razgovora. Šta su oni posli razgovarali to znadu samo nji' dvoje, al kad će ponoć prići, vila

zkvh.org.rs

kako je došla tako je i očla. Momku san još dugo nije došo na oči, al kad će zazoriti on je budio kraljevog sina.

Išli su sad kroz šumu ko i prvi dan, samo teže i sporije, jel je apta sve veća što dublje zalaze u šumu. Tako su išli do prve mine i kad su skoro i kožu ostavili na trnju, jedared pridveče šuma se počela riditi. Kraljev sin se obradovo što će do noći izaći iz šume, al se posli samo čudio kako se rano radovo. Bio je mlad misec kad je kroz ritku šumu vidio veliku ledinu, al njim je nad glavom sjao pun misec kad su se do'vatili ledine.

Zaželili su se već da vide široko nebo nad glavom, al još više živog čovika. I na koga će prvo naići čim su izmakli iz šume, već na dva čobana.

— Ko da nam je kogod tio ugoditi, — kraljevom sinu se od dragosti otela rič.

A baš je tako bilo, jel su i stigli u dobar čas. Čobani zaklali jagnje i uprigani paprikaš samo što nije gotov. Ko se ne bi radovo, kad posli tolikog vrimena sustrije ljude da malo porazgovara, a još uz to ga čeka i dobra večera. Izgleda da baš ni čobanima nije dolićala svaka tica, jel su se i oni obradovali gostima kako valjda ne bi ni rođenom bratu. O'ma' će oni raspitivati momke koji vitar i' je nano ovamo, al sluškinjin sin samo kaže, da idu poslom. Šta njim drago, čobani i' nisu dalje konabili već i' lipo posili za večeru.

— Momci, baš nam je drago, jel ovaki suvi čobanski paprikaš nismo udesili već odavno, — kaže njim stariji i metne kotlić prid nji'.

Čest i čast čobanima, lipo su pogostili putnike. Kad su se već naduli ko gajde, sluškinjin sin će početi razgovor o onom što njega žulji, al pazi kako će.

— Braćo moja, meni se čini da tu digod moraju biti tri ante.

Kraljev sin ga je samo pogledo, a misli u sebi: otkud pobratim zna za nike tri ante, kad nikad živ odan nije bio nit je spominjo kadgod tako što?! Vidi on da su se i čobani iznenadili, al stariji odgovara:

— Kad znaš, ja ti neću lagati — tu su, — i pokaže on na koju su stranu. — Ako bi pojašili čim misec malo ojači, prid ponoć bi bili tamo.

Tako on veli, al se mlađi ustravio.

— Jesi ti sašo s pameti, da o tom divaniš?! Ne znaš kako je kazano: ko čuo a drugom odo, skamenio se na mistu!

— Nisam odo ništa, nit ću odati, — onaj će umirivati mlađeg. — Momak zna za tri ante, a ja sam mu samo potvrdio. Da me je pito ne bi mu kazo, nit ću mu što kazati.

Nije se skamenio i tu drugog umirivanja nije ni tribalo, al mlađi zato kaže momcima:

— Što znate nek vam je srićno, al ako oćete dobro i sebi i nama, ništa nas ne pitajte. Brez uvride, al to tako mora biti.

Sluškinjin sin nji' umiri, lipo njim se zafali na svemu i kaže još:

— Razgovoru je i tako kraj, jel je nama vrime da krećemo.

Nisu se dalje ni zadržavali, već uzjaše i odu na tu stranu kud je stariji čoban pokazo. Jedva su odmakli da njim se glas ne čuje, a kraljevom sinu đavo već ne da mira.

— Pobratime, neću te ništa drugo pitati, al kako si znao put ovamo i otkud znaš da moramo ići do te tri ante?!

— E moj pobratime, kad me pitaš baš ću ti kazati. Ne znam ja dokle i do čega triba da iđemo, ja sam samo načuo kud ne smimo ići, a iz tog vadim kuda triba ići. Oće li to biti dobro, vidiće ko sačeka kraj. A ti uzmi u glavu: slušaj me, jel drugačije dobro biti neće!

Kraljevom sinu bi bilo dosta i dvi riči. On je razumio da pobratim zna što on ne smi znati. Kraljevom sinu je bilo dosta to, što je znao da se na pobratima može uvik osloniti.

Udarili oni priko ravnice i kasaju lipo, al nigdi ne čuju ni žive duše. Misečina ko dan pa bi se vidilo sve nadaleko, samo kad bi bilo šta gledati. Prid njima se raspuzala široka ravnica, a za njima se crni gusta šuma. Tako su jašili sve dok nisu ositili da ponoć iđe bliže. Onda su najedared raspoznali jedan put.

— Pobratime, — sluškinjin sin se javi, — dosta smo išli ni putom ni putićom, ni stazom ni stazicom, a sad da vidimo kako će biti putom?

Kad su već skrenili na put, onda vide da je s jedne strane ništa drugo već jedna velika lija peršina, a s druge strane oranje.

— No, tu će valjda biti i žive duše, — javi se sad kraljev sin.

Nije on to dobro ni kazo, a sluškinjin sin već i upačio prstom na oranje. Izoran je tu već dobar komad i čak tamo digod nasrid velike njive ore jedan dida. Misec upro u njeg, pa ga momci vide ko da njim je na dlanu. Al su imali šta i gledati. U plugu dva vola, ta ne bi se jedan stidio kamare slame, a crni ko ugalj. Baš kad su i' momci ugledali, volovi ma'nili glavom i pokazali oči. Nisu to ni volovi kaki se mogu viditi

svaki dan, al oči u nji' svitle ko žive žeravice. Dabome da ni orač nije ko svaki dida. Ide on za plugom, a prid njim se razastrla brada ko bila svila. Ne bi to bilo neobično, makar dida u ponoć ore na takim volovima, al je on bradu vezo na preslicu i prede ko žena. Koraca brazdom za plugom, lipo prede ko žena, al ne samo to, već i grokti ko žena.

Momci su se začudili ko što bi i svaki drugi. Kraljev sin bi baš zaustio, kad pobratim pokaže na drugu stranu. Tamo usrid lije jedna baba potpasala skute i plivi peršin. Čudan je onaj dida, ni baba nije obična. Što naplivi sve slaže u kosu, a kad podigne ruke, onda se vidi da su u nje nokti da bi mogla kopati kor'ta. Al nije samo to neobično u nje, već nos ko dobar kljun u rode, a dva uva, dva lopara. I kako su se momci njoj okrenili, ona digla te velike uši ko zec, a nosom sve bode okolo ko da njuši po vitru. Momci su se ustravili da baba ne njuška i sluša nji', al ona se najedared okrenila od nji' i začuju di viče:

— A, tamo si, rogonja! Ajde ovamo, tribaš tvojoj babi.

Kako ona to kazala a zemlja zatutnjila ko da trči ergela konja. Momci su pogledali na tu stranu otkud se čuo glas i šta vide? Daleko prid njima, ukraj didinog oranja i babine lije peršina, crne se tri ante. Otud trči štogod crno. Iz daljine se ne vidi šta je, al kako je iskočilo između tri ante zemlja ko da se zatresla.

Kraljev sin stao ko da se skamenio. Na jednu stranu dida ore u ponoć, a prede i grokti ko žena, na drugu stranu ona nakaradna baba u ponoć plivi peršin, a između tri ante iskočilo štogod crno, ta nije veće od ovna, a zemlja se trese pod njim! Ko se ne bi tom začudio, a pomalo i ustravio? Ni momcima nije bilo baš sve'dno i kraljev sin je baš tio zapitati šta da rade, kad je ono crno dotrčalo do nji' i onda vide, da to nije ništa drugo već veliki jarac.

Kraljev sin šta je tio da je tio kazati, zaboravio je sve, jel u taj par baba poviče:

— Ajte, momci, pomozite — uvatićemo mog rogonju i da vidite kaki paprikaš će nas čekati posli kola!

Povikala ona iz njezinog peršina, al se u to začuje glas s oranja:

— Nit ga vaćajte, nit se kola laćajte!

Dida viče, al baba zgrabila iz kose svu travuljinu što je naplivila i baci je momcima priko glava na oranje. Bacila bi ona obadvojici priko glava, al sluškinjin sin trgo konja i izmako ispod trave. Kako baba bacila travuljinu, a od didinog oranja ni traga. Stvorio se tamo korov ko da je njiva zaparložena

otkako je svita i vika. Didini volovi su baš ko kamare slame, al momci njim nisu vidili više ni vr' rogova. U to i baba istrčala na put i ma'ne onim velikim ušima na kraljevog sina. Onaj je samo ositio ko da ga je vitrina zadanila. A ona lipo njemu:

— Kraljevski sine, šta se skanjivaš kad si gladan?! Ajde da uvatimo jarca, a kolo se već vaća. Ima baba sedamnejst ćeri sve lipča od lipče, pa biraj u kolu koja ti je draga, al si moj zet i ničiji! Zna baba da se ženiš! Jedva sam te živog dočekala i za svatove ovakog jarca sačuvala.

Sluškinjinom sinu nije tribalo pripovidati u kako kolo su zapali. Skočio on, da će zgrabiti uzdice pobratimovog konja i vući ga za sobom. Oće on, al baba još većma oće. Njoj je bilo dosta da samo jednim noktom udari sluškinjinog sina po ruki, onaj već nije imo prstiju. Nema te oštre sablje što bi tako ocikla prste ko onaj babin dugački nokat. I više nije ni pogledala na sluškinjinog sina, već loparima opet ma'ne na kraljevog. U to se jarac zasigra i kad se onda zatrčo u peršin za njim se vitar digo. A kraljev sin se sav prominio u licu i u glasu, ko da nije onaj momak što je malopre bio, i poviko:

— Av što sam gladan! Zapamtićeš ti kad si bižo isprid mene, a tolike lipe divojke me čekaju u kolu!

Pobratim je mogo vikati za njim dok grlo ne podere, al se kraljev sin ni ne obzire. Jarac ševelja kroz liju peršina, a baba ga stiska s jedne strane, kraljev sin s druge. Sluškinjin sin i zaboravio da mu je desna ruka ostala brez prstiju, već samo gleda kako će izgubiti pobratima. Zna on da mu niko ne kaže, da u babin peršin ne smi zaći, jel je onda i on lupio kožom o put. A šta će sad tužan i žalostan?! Kune on sebe što pobratimu nije kako natuknio od čega se mora čuvati, al je sad već kasno. Od muke je pogledo u svoju ubogaljenu ruku i onda vidi čemu se niko ne bi nado: prsti su ocičeni, al krvi nigdi ni traga. Zagledo se on u to, al nije mu sad do čuđenja, već skoro zaplako:

— Bar da si mi se do ramena osušila ko ovaj korov, kad se s tobom nisam mašio za sablju i babi ociko glavu!

Rasrdio se i na sebe i na ruku i u toj srdžbi lupi rukom o onaj korov na didinoj njivi. A di bi rukom i lupio na drugo misto kad je proklinjo da se bar u korov pritvorila. Al se onda samo iznenadio! Kako se korova dotako, a na njegovoj desnici prsti izrazli. A još kaki prsti?! S onima što je izgubio vaćo je vrilo gvožđe ko komad kruva, a kad je s ovima dovatio sablju, u šaki mu osto pra'! Ni njemu nije tribalo kazati šta će raditi. Natiro on konja u didin korov, skočio s njega i počo se valjati. Kad je zatim skočio na noge, ispod peta mu varnice stružu.

zkvh.org.rs

Raduje se on sad kako nikad u životu nije, al nema vrimena za veselje. Bacio je oči i vidi kako jarac ševelja sve bliže antama. Zna on da baba neće jarca ni da uvati, a još manje zakolje, već da s njim momka uvara na raskršće među tri ante. Pušti on konja, a onaj potrči kako živ može i baš kad su oni s jarcom stigli prid tri ante, ovaj prid nji' ukraj zakorovljene njive. Kako on stigo, baba skoči na jarca i vikne kraljevom sinu:

— Za mnom, sinko, sad nam neće pobići!

Baba ode na jarcu na raskršće između tri ante, a kraljev sin sve podvikiva od veselja i konja mamuza pod sobom, da trči za babom. Iskočio on iz peršinove lije i pravac na raskršće. E, al je pobratim samo to i čeko, da se opet nađu na putu. Kako je kraljev sin skočio na put, a sluškinjin se stvorio prid njim. Kraljev skreće da ga obađe, al onaj opet prid njega. Tako je to trajalo jedno vrime, a kad je kraljev sin vidio da od onog ne može proći, najedared je trgo sablju. Nije gledo di će do'vatiti, već zama'nio da pobratima satare u pra'. Dok se sluškinjin sin nije sitio, pobratim ga je udario sabljom tako slatko da ga je raspolovio. I da konj mrtvo tilo nije tako srično zbacio sa sebe, da je ono palo u didin korov, kraljev sin nikad više ne bi imo takog pobratima. Al kako je mrtvo tilo palo u korov, sluškinjinom sinu već skaču varnice ispod peta kako se slatko odbacio od zemlje.

Ne zna šta bi prvo gledo — al je o'ma' tražio ružu. Di mu je krv pala tamo bukti velika vatra, na raskršću između tri ante sedamnejst divojaka, ne znaš koja je od koje lipča, igraju kolo; iza korova se čuje di volovi sve zvone s plugom, a kraljev sin stoji ko ukopan i pita:

— Pobratime, jesam klapio sve to el je to baš tako?!

Tare on sa sebe krv i kako koja kap padne na zemlju iz nje bukne plamen. Momak izgleda baš ko da se trgo iz bunovnog sna i još ni onda nije siguran u se. Al sluškinjin sin nije imo kada ni odgovoriti, jel je iza njega i poslidnji struk korova pao u oranje. Dida nit prede, nit grokti, a volovi zapinušili tako, da su sve pobilili do poslidnje brazde.

— To je baš tako, — dida će kraljevom sinu, — i znaj, da si se otriznio samo zato što je na tebe pala pobratimova krv. Da nje nije, ne znam kad bi se izvuko iz babini' šaka. To je snaga, al jaka! Jaka i opaka!

Tako on kaže, a momci gledaju šta je između tri ante di se ukrštaju tri puta. Sluškinjin sin vidi sve same lipe divojke u kolu, a ni na jarcu nije baba, već lipa žena. Baš je tio zapitati

dide šta je to sad, kad ga pobratim povuče sebi. Kad je sluškinjin sin došo bliže i pogledo kroz onaj plamen, onda je samo zinio. Kake divojke? Kaka lipota?! Na jarcu vrag-baba skiči ko da joj kožu deru, a oko nje sedamnejst, ne znaš koja je od koje nakaradnija, baba. Kako kolo?! Jedna drugoj čupaju kose i kopaju oči!

— Šta je sad ovo?! — sluškinjinom sinu se otela rič.

— E, to je pravo, a ono lipo kolo ti se pričinilo dok si gledo na ovoj lipoj misečini, — uplete se dida opet u razgovor.

Momcima nije tribalo kazati, izađu oni opet na misečinu. Kako su koracili iza plamena, na misečini vide opet lipe divojke u kolu. Al jedva su i' opet ugledali, najedared se na misec navuko crni oblak. Na raskršće između tri ante pao mrak gust ko tisto i u taj čas momci nisu više vidili ni prst prid nosom. Ostili su samo da se na raskršću digla jaka vitrina i zavrtio se vrag-babin košar. Digla se ampa, ta sve čovika ruši, i' ode s crnim oblakom. Kad je nestalo tog čuda i pokora, misečina opet ko dan, a vrime mirno, ta nigdi se ni trava ne zanija od vitra.

— Dico moja, srića vaša što je ponoć prišla, a vi ste ostali na ovom putu, — dida njim kaže onda.

Ne triba njima kazati da su se kurtalisali velike nevolje, al bi oni sad bili radi da saznadu i kaka je to nevolja. Dida njim kaže nek se odmore malo dok on ne otimari malo volove, pa će doći red i na razgovor.

Još i kako bi momcima dobro palo malo odmora posli te hajke i stra', al ko će se odmarati kad tu ne može ni trepniti u miru. Nisu dobro skinili oči s dide, a na trećoj njivi ugledaju neobičnog deliju. Da li je ta njiva iza treće ante uzorana el posijana, to živ čovik ne bi mogo kazati, jel je nju pokrio gust mrak makar je opet svud okolo misečina ko dan. Nit se otud šta čuje nit vidi osim tog delije, al je to baš dosta. Gromorna nika ljuda, a prid njim škip pun žive žeravice i u njoj se umiva. Ne da se umiva, već sve žulja lice s žeravicom ko da oće kožu oderati.

— Ko je ovaj i šta mu je?! — momci se okrenili didi ko da i' je kogod udario po glavi.

— Ko je to će vam kazati i on sam, a šta radi to bolje da ne pitate. Eto, prao bi sramotu s obraza i s žeravicom, samo kad bi mogo, — dida uzdanio.

Pitali bi oni sad sve o tom čudnom deliji, al dida i' opomene:

— Momci, ne želite valjda da me vidite skamenjenog?! Što se može kazaću vam i brez pitanja. A sad o tom komšiji ni rič

zkvh.org.rs

više. Javiće se on vama kad bude vrime, glavno je da vas je vidio.

I kraljev sin je dobro čuo kad je mlađi čoban kazo starijem, da će se tu svaki skameniti ko oda drugom što je čuo, al je sluškinjin sin moro znati još više o tom, jel je još on manio na pobratima da se rič više ne čuje. Al i da nije tako, zaboravili bi na onog što se u žeravici umiva kad su pogledali šta dida sad radi.

Otimario on volove, očistio plug i baš kad su bili u divanu, kraj vunice otkinio s preślice i vezo volovima za po jedan rog. Dok su se momci sitili, on je vunicu već i namotavo na vrteno, a kad je namoto, onda su se mogli čuditi. Odu volovi i plug na vrteno ko da nisu ni toliki ko ona dva čvora na vunici što njim je vezo za rogove. Dida metnio vrteno u nidra i ko da se ništa neobično nije dogodilo, lipo veli:

— Momci, a što me ne tirate kući kad je poso za danas gotov?!

Sotim nije dalje pripovido, već krenio priko oranja, a ova dvojca šta će već za njim. Iđu oni sad, al dida nit se obzire nit njim kaže rič. Tako su skoro već i prišli priko oranja, kad se momcima učini da kogod bakti za njima. Oranje mekano, gubi se bat, al se momcima baš pričinjava ko da njim je kogod za petama i ko da šušti štogod ko svila. Čovik bi reko da su se dogovorili, tako su se najedared okrenili. Jedno mislili, jedno i uradili. I nisu se ni privarili. Iđe za njima u stopu niko drugi, već onaj gromorni čovik što se umivo u žeravici na onoj mračnoj njivi. Pregršt po pregršt vadi iz nidara žito i kad raspe livo, po njive je već i za'vatio, kad raspe desno, čitava njiva je zasuta simenom. Momci su se začudili i takom sijanju, al su se još više začudili kad su vidili da za njegovim stopama ostaje zrilo žito. To je ono šuštilo ko svila.

U taj par su izašli iz oranja i kad su se dovatili puta, dida se obazre.

— Oće li otkosi pasti do zorni' pivaca? — poviče on na sijača.

— Nadam se, da će dotle i novi kruv biti ispečen, — ozovne se onaj i momci su ga već vidili di kosi.

Kad je brže stigo do mrginja, kaka su to čudesa da je žito tako nicalo i zrijalo za njim, otkud se u njegovim rukama stvorila i nika velika kosa, to momci ne bi znali kazati da i' kogod baš ubije. A dida, kad je završio razgovor, krenio opet dalje. Nit šta kaže, nit čeka da ga momci šta pitaju, već samo ma'nio da iđu za njim.

Nisu daleko išli putom. Čim su došli do kraj njive tamo je počinjala gusta šuma. Na ravnici misec svitli, al u gustoj šumi čovik ne vidi ni svoj nos. Momci su se baš uplašili da će didu izgubiti iz vida, al jedva je on tumarnio u mrak, kad su imali šta i gledati. Istina, dida se izgubio u mraku, al di on koraci tamo ostanu svitle stope. Dok su se oni zblenili, dida je odmako da ga već ni ne čuju, al brige nema. Mogli su i zažmuriti, al stope svitle tako da živ čovik ne bi šale skrenio s tog puta.

Momci nisu zalud gubili vrime već krenu jedan za drugim po didinim stopama. Išli su dugo i dugo, ta i misečine je već ponestajalo, kad su izašli iz šume na jednu ledinu. Tu je bilo svega nikoliko veliki' 'rastova. Didine stope su vodile baš do najvećeg. Momci pokasaju tamo i nisu dobro ni potrčali, kad spaze didu di sidi na jednoj 'rastovoj žili, a prid njim u mahovini leži divlja kokica.

— E, kod kuće smo, — dida će momcima kad su došli do njega — samo da podignemo ovu kokicu s jajeta i već smo unutra. Ajde podigni je ti, — na sluškinjinog sina će.

Momku ne bi bilo teško poslušati didu da mu je zapovidio da iščupa 'rast. Skočio on do kokice i zgrabiće je onako ovlaš. Oće on, samo kad bi mogo! Iznenadio se kad je osto prazne ruke i o'ma' se sagnio da dobro uvati kokicu. I uvatio je tako da mu se koža derala s prstiju kad je povuko, al kokicu ne pomakne ni za dlaku.

— Šta je, sinko, valjda ti se neće oteti jedna kokica, kad šakama mrviš gvožđe?! — dida se kobajage iznenadio.

Ako se on kobajage iznenadio, al da je sluškinjinog sina kogod u taj ma' zapito kako se zove, borme bi za njeg svaki bio gluv, jel je on zanimio od čuda. Zablenio se čas u šake, čas u kokicu, a pobratim u njega.

U taj ma' začuju kako u šumi pucaju suve grane i lišće šiba ko da kaka zvir biži. Dok su se momci obazrli, prid didom se zaustavio delija koji se umivo u žeravici. Nidra mu sva nadundurena, vidi se da u njima nosi štogod.

— E, baš si stigo na vrime, — dida se obraduje i maši se u nidra onog delije.

Kad je pružio šaku prid kokicu, momci vide da je onom iz nidara izvadio lipo žito. Kako je pokazo zrnje, a kokica pr'nila i stala mu na ruku. Momci sad vide, da je pod njom bilo jaje.

— Bobaj, bobaj, kokice naša, a nas pušti pod naše slime, — dida njoj lipo veli ko da divani kakom mizinku — jedinku.

zkvh.org.rs

I još se latio pa treska žito u šaki, a daborme i kokicu. Momci stali i gledaju: kako je didi laka ta čudna kokica, a sluškinjin sin je nije mogo ni pomaknuti. Al se dida ne obazire na nji', već naredi sluškinjinom sinu:

— Ded, momče, rasiči sabljom to jaje jel ćeš tako otvoriti kapiju na mojoj kućici.

Momak šta će već poslušati, al mu je nikud i smišno i čudno da sabljom siče jaje. Mala je i kokica, a još manje je jaje u njezinoj bunji, i nije ni čudo što se momak zblenio kad mu je dida naredio da isuče sablju. Al se o'ma' sitio, da niko živ ne bi pomislio kako je kokica teška i zato zama'ne sabljom kako je živ mogo. Ošinio on i lipo je vidio da je udario baš usrid jajeta, al ni da ga je pomako. Iskočile varnice i ništa više. Jaje čitavo i na svom mistu. Momak ne viruje svojim očima i zama'ne još jedared, al jaje ni da pomakne.

— No, sad ćemo mi otključati tu kapiju, — dida će na to ko da ništa nije ni bilo.

Istrgo na to perce iz jednog kokicinog krila, drugo iz drugog i svakom momku pruži po jedno. Oni će percad uzeti, al kako je koji perce uzo u ruku, tako su obadvojca i klekli. Nema tog tereta pod kojim bi tako složno poljubili zemlju kako su i' kokicina percad svalila. Oni bi o'ma' dizali percad, al kako se jajence od sablje nije ni zanijalo, tako momci nisu mogli perce odigniti od zemlje ni za dlaku.

— Vidim da ja moram otvoriti kapiju, a ako ćemo po pravdi, tako je i red kad primam goste u kuću, — dida se sad opet ozovne, al ko da je tu sve ko i kod druge kuće.

Momcima se sve uzmutilo u glavi, a dida divani ko da tu nema ničeg čudnog. Da su imali kada, borme bi momci pitali kaka je to kućica što je spominje i otkud će otvarati kapiju u tom malom jajetu, al je kokica u taj par pobobala sve žito iz didine šake i skočila doli. Dida sad nije čeko, već uzo jedno perce, al nikako drugačije već s dva prsta kako bi svaki čovik uzo tako što, i samo povuko po jajetu. Kako je to uradio, a prid momcima se pokazala jedna kapijica sva zlatom okovana.

Kolika je bila ta kapijica, o tom da ni ne govorimo kad ni jaje nije bilo ko u veće kokoške, al didi ni brige što je taki mali prag prid njim, već omiluje kokicu i kaže:

— Ajde, pipika moja, napi se još rosice kad si se tako dobro nabobala, i čuvaj našu kapiju, a mi ćemo malo u kuću.

I kako je to kazo o'ma' je i krenio. Momci gledaju: di će tolika ljudina kroz tu kapijicu na jajetu?! Da je još sam, al u nidrima nosi toliki par volova i plug! Al mislili šta oće, dida

koracio kroz kapiju, a momci za njim i neotice. I kako su prošli, kako nisu, samo su jedared vidili da su na lipoj ledini, a nuz nji' protrčo onaj delija što se umivo u žeravici. Kad su se obazrli, nigdi traga ni jajetu ni kokici, već svud okolo vide lipu ledinu, a nasrid nje nika šumica, voćnjak, šta li je. Dida vidi o čem lupaju glavu njegovi gosti i ne čeka da ga pitaju, već se slatko nasmije.

— Nit gledajte, nit ćete viditi drugo neg što vam je sad prid očima, jel je kokica opet zatvorila našu kapiju. Čuva ona nju dobro.

— Ona dakle čuva kapiju?! Jedna kokica?!

— A ko bi bolje čuvo jedno jaje, neg kokica?! Ima li koga kome je jaje rođenije?! — dida će na to, al ozbiljno.

— Imaš pravo, dida, — sluškinjin sin se o'ma' uputio u divan, — niko još nije odranio kera što bi jaja čuvo.

— A niko pametan nije još kazo, da su perjanice za dide. Vi ste momci, evo svakom po perjanica za šešir, — i pruži njim perca iz kokicini' krila.

Pruža on, al se momci i neotice ne mašaju.

— Ne bojte se, neće vam odvaliti glave, — dida se nasmije. — Za koga su tom su lake, al teško onom za koga nisu, kad i' na njeg navalite.

Nije on ni čeko već svakom zatakne perlicu za šešir. I momci su se sad mogli čuditi, al te perlice pod kojima su malopre klekli, sad su lake ko i druga perca. Dida njim onda kaže šta je i kako je s tim perjem. Dok je kokica na jajetu, u njegove dvore niko živ neće ući. Nema te snage koja bi nju podigla, osim njega. Nema te sile što bi kokici mogla nauditi, dok ona leži na jajetu što ga je snela. A kad on kome daruje perce iz njezini' krila, taj nek samo metne to i na najjačeg čovika, borme se taj neće više otisniti od zemlje ni toliko, da zrnce pra' produšeš između njega i ledine.

Tako njim je sve lipo ispripovido i daborme da bi momci pitali još koješta o toj kokici, al dida uto izvadio preslicu iz nidara. Razmoto kraj vunice i dok se momci nisu sitili, on je već i razdrišio ona dva čvora. Kako je to uradio a iz čvorova iskoče ona dva velika crna vola.

— Radili ste, pasite sad malo, — dida nji' omilovo i puštio i' na ledinu.

Momci su već odavno vidili da oko dide nisu čisti poslovi i sad bi o'ma' udarili u divan oko volova, samo da nisu vidili drugo štogod. Kad su pogledali za volovima, najedared su ugledali trag kudan je protrčo onaj što se u žeravici umivo. Al kaki

je to trag?! Kad je delija dono žito u nidrima momci su ga dobro vidili. Momak je to da lipčeg ne možeš poželiti, al sad vide da njegovim tragom nisu ostale ljudske stope već se lipo raspoznaju četri papka. Gledaju, a ne viruju svojim očima. Zblenili se i valjda ne bi smili ni zapitati za to, al dida ima dobro oko.

Pogledo i on u taj trag od papaka i najedared mu kapnila suza iz oka.

— Da, dico moja, dobro vidite, to je trag od papaka. A drugačije ne može ni biti, kad je odan protrčo moj sin, — poćo se tužiti.

— To je tvoj sin?! Otkud za njim ostaje trag od papaka?!

— Otud što onaj crni jarac babin nije niko drugi već moj jedini sin. Da, da, svako veče od prvi' pivaca do ponoći on se pritvori u babinog crnog jarca. Tako prolazi ko ne sluša s'vit svog roditelja.

Kad je počo, dida će njim ispripovidati sve, jel veli, u njegovom ataru se ne triba bojati da će se skameniti ako pripovidaju šta se događa na raskršću kod tri ante. I kaže on njima kako se to sve zbilo. Ona baba, što u ponoć plivi peršin, nije niko drugi već njegova rođena sestra, a divojke su njezine ćeri. Dida nema ni pričeg ni rođenijeg od nje, al sad nema većeg krvnika neg što je ona.

— Nemojte zaboraviti, — kaže on momcima — da je to vila, al se dala na rđavo, a i ćeri je sve tako odranila.

Dok su živili didin otac i mater, na ovoj njivi, di je on sad oro, uvik je bio usiv za kruv. Na njivi, di je sad babin peršin, bila je bašča da se o njoj pripovidalo. Iza treće ante, na onoj njivi di se didin sin umiva u žeravici, bio je vinograd. Otac je didi ostavio njivu, sestri bašču, a vinograd njim je ostavio da ga uživaju zajedno. Tu je rodilo svega što se može izneti samo na vilinski astal.

I sve je to bilo lipo. Na raskršću je igralo vilinsko kolo, al od sami' dobri' vila i vilenjaka. I danas bi i za nji', i za svakog ko bi se uvatio u to kolo, život bio cviće, da se jedared u didine sestre nije privrnila pamet. Ko da je vrag zadanio, dala se najedared na rđave poslove. Zapuštila je bašču i ostavila da raste u njoj samo taj njezin prokleti peršin, što se u ponoć plivi, i ko zna kako korenje. Kome ona od tog skuva čorbu taj će jaukati cilog života što se rodio na ovaj svit. Al nije njoj dosta da napakosti svakom ko joj dopadne šaka. Naumila je da sve ćeri poudava za kraljeve i kraljevske sinove, jel veli, tako

će moći pakostiti čitavom svitu, a njoj niko živ neće smiti ni spomeniti da je prava vragbaba.

— Jeste li dobro zagledali kadgod lipu jabuku što iznutra trune? E, to je moja sestra, — dida je najedared uzda'nio ko da će mu srce puknuti.

Pakostila je i njemu toliko, da to drugi ne bi trpio ni dana ni časa, al je on uvik mislio — pod jednim srcom su ležali, sestra mu je, pa će se valjda urazumiti i jedared vratiti na pravi put. Trpio je makar mu je toliko dosadila, da je zbog nje moro puštiti u propast i vinograd. Sve joj je prašto i osim s'vita i lipe riči drugo nije dočekala od njega, dok jedared nije ositio da mu oće oteti i jedinog sina.

Didi su opet krenile suze, kad je kazo:

— Dico moja, da vi znate kako dobro dite je to bilo! E, al nek zapamti svaki roditelj: nikad ne zna na što odranjiva dicu. Ona su velika radost, al nikad niko ne zna kad će postati i najveća žalost.

Dida se malo isplako i onda je opet počo pripovidati. Stari je on već, pa je jedva dočeko da mu sin doraste do pluga, jel njevu njivu svaki dan triba orati, sijati i kositi. Radovo se on što se našo ko će ga zaminiti i sina je vodio svako veče na njivu. Učio ga je kako će se paštriti, al jedared vidi da sin s polak uva sluša njega, a više priklanja glavu raskršću di baba i njezine ćeri pivaju u kolu. Kad je primetio da se deran zazoco, on je o'ma' imo pozor. Zna on šta je mladost — dok je čovik u tim godinama možeš ga savijati lakše neg prut. O'ma' je on sina s'vitovo:

— Pazi, ne mišaj se u mekinje, jel će te prождriti svinji.

Dida sina s'vituje, al se onaj ne prima da naginje na pismu s raskršća. E, al se didi onda smrklo prid očima. Znao je on, kad kogod jedared zagrize u laž, tom je ona posli tako slatka kako je gorka poštenom čoviku. A vidio je da sina srce vuče u to kolo, jel nije jedared bilo da su ga tamo zvale njegove sestre od tetke, a najviše tetka. Dida je iz prikrajka već nikolikoputi uvrebo kako mu sinu privlače medenu uzicu priko nosa, a sin se nikako nije primo tog prid ocom.

— Sinko, sinko, navućeš na se nevolju. Pazi, to mačke neće polizati, — s'vitovo ga je.

Al čuvaj ti kap vode u rašetu. Jedared on nije mogo izaći na oranje, a kad je dotrčo prid ponoć, malo mu srce nije pripuklo. Njegova sestra je dovarala njegovog jedinka u to kolo, na'ranila ga čorbom od njezinog peršina i drugi dan ga je već i pritvorila u crnog jarca. I od tog vrimena ko do ponoći naiđe

zkvh.org.rs

tudan, tog u'vati taka strašna glad, al ni na što drugo već baš na paprikaš od jarca. A on siroma' mora bižati prid tim sve dok ga ne dovara na raskršće. Ko dođe do ponoći na raskršće, za tog više ne pitaj. Didina sestra ga uzme u šake i radi s njim šta oće, a to sve može biti samo dobro ne.

Dida se natužio momcima, pa se i oni snuždili. Nije njim više do divana, al njim se ni ne ćuti i sluškinjin sin će zapitati, baš da štogod kaže:

— Dida naš slatki i rođeni, kad ti je sina već pritvorila u jarca, a šta će joj ta muka s kojom ga muči, da se siromak u žeravici umiva?!

Momci su se iznenadili kad su se didine oči na to nike nasmijale, da se sav pomladio.

— Sinovi moji, to nije njezino maslo već njezina muka, jel je to još jedino dobro. Bar da sam ga ja umivo u žeravici dok sam ga još s'vitovo da se čuva od moje sestre.

Nikom ne triba kazati da su se momci još više iznenadili na taj divan i zapitali, zašto se momak umiva u žeravici.

— Od sramote. Crn mu je obraz do lakata, pa bi ga prao i žeravicom samo kad bi ga mogo oprati. Eto zato je to dobro, jel se moj sin pokajo što me nije slušo, al kasno. Muči se sad siromak, a ja još više kad ga tako gledam a ne možem mu pomoći.

Kaže on onda, da i sad ne zna za boljeg i poslušnijeg momka samo kad se oslobodi iz tetkini' šaka. Sad bi momak oro zemlju i nosom, al vragbaba ne pušta iz klišta. I radi momak čim je se oslobodi. Eto o'ma' sije, kosi, a kad stignu u salašić već će on i samliti, i peć užariti i s vrućom lepanjom i' dočekati. Udara se on sad u glavu, ta niko više ne žali neg on što nije slušo oca, al kad nema pomoći.

— Baš nikake?! — momci će zapitati.

— Nije da nema nikake pomoći, al mi ne možemo doći do nje.

Momci se samo pogledali i već su jedno mislili. Sluškinjin sin o'ma' i kaže šta misli:

— Dida naš slatki i rođeni, ako vi ne možete možda možemo mi. Ako je tako, ne triba nas pitati da li oćemo — iz ovi stopa ćemo kreniti, samo nas uputite.

Dida nije tajio da mu se taka rič dopala pa jako. Zagrli on goste ko da su mu rođeni sinovi.

— Dico moja, fala vam, ne na tom što ćete nam možda pomoći, već na dobroti. Al sad već mriši vruća lepanja, a ko radi

mora i 'isti. Hajdemo brže, jel smo se mi zadivanili ko da poslī ručka nećemo imati dosta vrimena i za to.

Doduše nije njima do 'ila, već bi se raspitivali kako bi didi i njegovom sinu pomogli, al kad su vidili kako se dida sad sav niki razgalio, neće mu kvariti volju. Kad su podigli oči, vide da su u razgovoru već i došli do didinog ognjišta. Usrid one šumice, što su je vidili čim su ušli kroz kapijicu na jajetu, salašić u voću. Kroz kaku su neobičnu kapiju ušli i kako su ovamo došli, momci su mislili da će doći u kake dvore, al u voću salašić ko i u drugog siromaška, samo ograda i strija nisu ko u svakog salaša. Salaš je pokriven trskom ko i svaki starovinski, samo je ta trska zlatna, a avlija ograđena srebrnom ogradom.

— Eto, to je moje gnjizdo, — dida kaže kad su stigli.

Kako su ušli u avliju, a didin sin nosi vruću lepanju. Baš prid kućom je lipa, granata trišnja. Pod njom je već astalić na tri noge i oko njega četri stočića. Tu je već i škipić, pa se dida umio prvi, a za njim svi. Na astaliću je spremljeno i sve drugo što nuz lepanju dobro pada, i dida je prilomio lepanju:

— Da vidimo oće li nam slatko pasti?

Prizalogajili su svi i momcima sve zaušnice pucaju tako slatko njim pada svaki zalogaj, al didin sin već posli prvog zalogaja kaže:

— Baćo, sad mi je lepanja zdravo slađa neg prija, al mi je još štogod gorko na jeziku.

— Ova lepanja gorka?! — sluškinjin sin nije mogo otrpiti da se ne uplete u razgovor, kad tako slatko valjda nije još 'io u životu.

— Tebi je slatka i svakom drugom bi bila, samo još mom sinu nije sasvim. A nije ni čudo kad je nije sasvim zavridio, jel dok bi tribalo da ore on bi da igra u kolu.

Kako je dida to kazo, a momak usto iza astalića i, dok se gosti nisu sitili, već se umivo u žeravici. Gledaju oni i misle se: svojim očima su vidili iza njega trag od papaka, a evo u momka lipe ruke i noge; otac mu kaže da mu je crn obraz do lakata, a oni vide da je rumen ko ružica. Gledaju i žao njim momka ko rođenog brata. Dida vidi da su mu se gosti snuždili i ma'nili 'ila, pa njim kaže:

— Nemojte se vi čerez tog žalostiti, a nemojte misliti da ga ja tiram na ovako što. On to radi od svoje volje i to je dobro.

Dida 'rabri goste, al suzu u oku ne može zatajiti. Žao je njemu sina, ta kome bi bilo teže neg njemu kad mora gledati

kako mu jedinak pati. I ko zna šta bi tu bilo — možda bi se i gosti rasplakali, da didin sin nije podviknio:

— Gosti naši, nemojte se vi obzirati na mene. Ako sam naoro, ja ću i podrljati. Nisam još umro makar moram igrati kako drugi svira. A dok sam živ, još se možem odužiti. Bolje vi kažite koja nevolja vas je nanela ovamo.

— Da, da, — nagovaraće nji' i dida — vi još ni rič niste kazali o tom kaki vitar vas je nano do tri ante.

Momci bi divanili ma o čem samo da više ne gledaju suze u didinim očima i sluškinjin sin u dvi-tri riči ispripovida šta je nji' navelo na ovaj dalek put.

— Da ti nisi čuo za tu divojku kojoj je moj pobratim izašo na san te noći? — zapita didu.

Momak pita, a ne vidi da se dida smijucka već odavno. Ne vidi ni to, al još manje se sića da je dida nji' pito samo-kobajage, a bolje zna kud su krenili neg oni sami. Kad ga je sluškinjin sin zapito za divojku, a dida se nasmijo u sav glas.

— Ko bi čuo za nju ako ja ne bi', kad sam ja budan dok drugima san dolazi na oči!

Kad je on to reko, a momci zaboravili na čitav svit.

— Da ti nisi kakogod vilenjak? — kraljev sin će zapitati.

Dida se sad samo nasmijo onako od srca. Vidi se na njemu, smijanje mu je palo slatko, ta većma neg da je ispio čašu na dušak.

— Dico moja, obadvojici su vam kume vile, pa me još možete pitati tako što?! Di su vam oči bile otkako ste se sustrili sa mnom?!

Dida se smije ko da se nikad neće zaustaviti, a momci se samo pogledali: otkud zna i za njeve kume?! E, al kume tamo, kume 'vamo, sad je njima prva briga za divojku. I nisu oni gubili riči već s neba pa u rebra: di je ta divojka?

— Znam ja da bi vi to volili znati, i ker bio, ako ja nisam taj što bi' najviše bio rad kazati, al sve ima svoje vrime. Dico moja, zasad nit me pitajte, nit ću vam kazati, jel bi bilo od zla goreg kad bi ma kom živom na svitu odo koja je to divojka.

Ako su momci malopre tili tišiti didu, sad su oni najbolje znali šta je to žalost. Spuštili glave ko dvi žalosne vrbe i nit šta kažu, nit šta slušaju, već samo uzdišu. Al dida ne čeka, već veli:

— Šta će to sad biti? Jesmo se mi sastali da se samo žalostimo?! Nećemo valjda jaukati kad nas još ne tuku?! Sad vam još ne možem kazati di je divojka, jel da moja sestra dozna za nju, borme sirota divojka ne bi prošla dobro. Možete misliti

šta bi rđava vila podmetnila pod glavu divojki koju traži baš taj kraljev sin, kojeg je višćura tila sebi za zeta.

— Kad je tako, a ti kaži kako bi te oslobodili od tvoje proklete sestre i da se i mi i divojka oslobodimo od nje, — sluškinjin sin lupio šakom po astalu, da se sve zatreslo.

— Tako, tako, taj divan već volim. Pravo kaže svit: najviše pomažeš sebi kad drugom pomažeš. Čim se kurtališemo moje sestre biće svatova i druge dragosti. Momci, al to nije šala — ko krene na taj put, nek zna da se radi o glavi. Ko metne glavu u torbu nek zna: el će pasti njegova, el glava moje sestre — drugog puta nema.

Momci oće brez dugačkog razgovora. Kako oni ne bi i glavu položili samo da dođu do divojke, kojoj je kraljev sin izašo na san?! Tisniće oni na rđavu vilu već i za to, a još kako drage volje će kad znadu da će sotim spasiti i didinog sina.

Nikom draže neg didi, al kad je saslušo momke, zapita još:

— Dakle vi virujete u mene, jel vidite da vam ne možem baš sve kazati, pa morate primiti za gotovo i ono što ne znate da li postoji na ovom svitu.

— Kako ne bi virovali?! Ta virujemo ti ko svom rođenom ocu!

— Ako je tako, onda nećemo sporiti riči. A kad ljudi ne viruju jedan drugom od tog goreg nema.

Dida nije dalje trošio vrime već momcima kaže sve što je znao. Uputio i' je di će ići, samo ni on nije znao kako će proći.

— Ja sam baš tušta vidio i primetnio priko ove side glave, al u tu kiselu jabuku nisam zagrizo nikad, nit sam sustrio koga koji bi o tom čuo. Ako se ufate u se, i ako vas srića posluži da stignete tamo, a vi kako možete i umite. Možete se još pridomisliti, neće biti zamire, jel ja ne bi' tio da na mene plačete ako upadnete u nevolju, — lipo će on još pos'vitovati momke.

Dobar s'vit je uvik na svom mistu, al momci vele da su se pridomislili još kad su pošli od kuće. Tako oni divane, a didin sin ko da nije živ, al se sad i on javio.

— Braćo moja, ne triba da vam i ja pripovidam u kako zlo sam upo, al nemojte misliti da sam sasvim zaslipio. Kad sam već posrnio, ja sam gledo da štogod i dobro izvučem iz te nevolje.

Kaže on da se nije ufo uzalud. Ko posrne u zlo, al se zavrimena počne migoljiti iz njega, taj i na tom nauči štogod. Tako je prošo i on; dozno je u tetkinom kolu čime triba da se kripi onaj ko krene na taki put na kaki se kreću dva pobratima.

zkvh.org.rs

Drago je njemu što njim i on može učiniti bar štogod, da ga ne zapamte samo po rđavom glasu.

— Eto, — kaže — među svim našim voćom imamo svega dvi voćke koje nije sadila baćina el moja ruka. To je ova trišnja pod kojom smo ručali i za kućom jedna jabuka, pod kojom su košnice. S te dvi voćke još niko živ nije uzabro ni zrna. Njevo voće su dosad trošile samo tice i čele. Sad ćeš ti, — na kraljevog sina će — s trišnje uzabrati za put tri zrna, a ti ćeš s jabuke, — na sluškinjinog sina će.

I kaže njim, da to voće čuvaju ko oči u glavi. Od njega nek ne 'idu dotle dok ne sustanu el se ne primore tako, da njim duša bude već na vr' jezika. Momci kažu da su još uvik znali biti gospodari svojoj riči i da će ga i sad poslušati. Kad je tako, onda nek svaki bere sa svoje voćke.

Lipo je tu sve voće kako samo može biti u vilinskom voćnjaku, al kad je kraljev sin bolje pogledo trišnju, a sluškinjin jabuku, onda su samo vidili da ništa teže nema neg s ti' voćaka izabrati po tri zrna. One trišnje i jabuke se sve nude čoviku, a momci ne smidu uzabrati više od tri zrna, a kad će i' još moći isti?! Lipsaj, magarče, dok trava ne naraste! A još se onda i čele razletile, pa se sve roje oko svakog zrna, ko da kažu: uzmi ovo! Bar da su te čele ko druge, već i one zlatne i koje zrno oblete na njemu ostane zlatan rutež. Momci kako oće da uzaberu koje zrno, a čele se razlete oko drugog i ono se o'ma' učini lipče.

Sirote momke u'vatila muka i sluškinjin sin najedared kaže:

— Pobratime, da zažmurimo i već da jedared uzaberemo!

Tako su na kraju i uradili, al su o'ma' i kazali bar da nisu. Kako su pogledali svoja tri zrna, kad se čele razletile s jedne grančice na trišnji, al i na jabuki. Momcima oči stale, a srce od želje nije iskočilo, al hamaha. Grančice na trišnji i na jabuki ko da su od suvog zlata, a na njima po zrno voća ko divojački obraz. Ona trišnja se sve smije na kraljevog sina i da mu je onda kogod metnio nož pod vrat, on ne bi kazo da je to voće već divojačka glava. Ni sluškinjin sin nije prošo drugačije s njegovom jabukom. Nije ni čudo što su se momci rastužili, al didin sin njim kaže:

— Što je prošlo to se više ne vraća. Svaki je uzabro po tri zrna, a ono četvrto nemojte ni želiti. A da vam baš kažem, i bolje što ste ga ugledali kad ste već uzabrali što sad možete, jel baš da ste ga i vidili ranije, ne bi ga mogli do'vatiti. Vama je stvoreno, a da li vam je i naminjeno, to se još ne zna.

— A kad će se znati?!

— Kad se vratite s ovog puta, ako se kadgod još vratite.

Momcima nije tribalo drugog divana. Nisu kazali ni rič, već ko jedan krenili. Kraljev sin metnio tri zrna trišanja u nidra, sluškinjin svoje tri jabuke, i uzjašili na dobre konje. Dida i sin vide da će goste uzalud zadržavati. Isprate i' kroz srebrnu kapiju i dida njim kaže:

— Momci, nek vam je srićno! Mi vas nećemo dalje ispraćati jel još imamo posla za vratom. Eno vidite ukraj ledine moja dva vola — projašite između nji'. Ne brigajte ništa, kapijica na jajetu će se otvoriti prid vama dok su vam perjanice za šeširom. Kad izađete, nećete morati tražiti stazu za koju sam vam govorio. A kad se vratite, sačekajte pun misec i onda dođite na naše oranje.

Momci su jedva čekali da dida iskaže sve što misli, pa su konje već i puštili priko ledine. Začas su protrčali između crni' volova ko između dvi kamare slame i kad su i kako izašli iz kokicinog jajeta, to ne bi znali kazati, samo su se jedared našli u šumi na stazi.

Makar tu noć nisu oka sklopili putovanje njim nije palo teško, jel njim se žurilo da što prija stignu tamo di i' je dida uputio. Al kad i' je veče u'vatilo u šumi, onda su vidili da to misto nije baš sasvim u komšiluku, a kad su u šumi dočekali i drugi puni misec, bome su se počeli pitati da nisu skrenili s puta. Izmorili su već i sebe i konje, a nikako da se iskopeljaju iz šume el vide živog stvora.

Momci opuštili glave i nemaju volje već ni za razgovor. Mori i' tuga, jel misle da ovako nikad neće stigniti tamo di i' je dida uputio, a mori i vrućina, jel sunce žeže ko da će zapaliti zemlju. Tako su odili, brodili i već ni dane nisu brojili, kad je jednog dana kraljev sin stao iznenađen.

— Šta je tebi, drćeš ko da te groznica trese? — zagledo se u pobratima.

— Ne znam šta je, al mi je ladno ko da sam u ledenici, — onaj se potuži.

— Na ovakom suncu?!

— E, pobratime, sunce grije spolja, al je meni ladno u srcu. Steglo mi se u prsima, pa mislim — komad leda, a ne srce je u njima.

On se jedva istužio kad su banili na jednu ledinu. Kako su izašli iz šume, a nad njima se ukaže jedan gust oblak i vitrić zaladio.

— Pobratime, — kraljev sin se najedared sitio, — da nećemo imati opet usrid lita sniga?

Nije on to dobro ni kazo, a iz neba pada paperje, al ko palac. Sunce se sakrilo, snig momke ko da miluje i sve i' razgaljiva. A kako se ne bi razgalili, kad je o'ma' i šuma zamrišila ko da je sva procvatala ružicom. Ako je sluškinjinom sinu dotle visila glava, bome je sad digo visoko i podviknio od dragosti. Nije se dobro ni zakaso kroz snig, kraljev sin ga je već vidio di diže struk ružice. Kako je momak ružicu metnio u nidra, a sniga nestalo ko da ga je kogod odno rukom.

Kraljev sin zna da o ružici ne smi pitati i nije ni sporio riči. A i šta bi pito, kad vidi da mu se pobratim obradovo ko da se nanovo rodio. To je njemu bilo dosta. A kad su ukraj šume o'ma' naišli na jedan mali izvor pod 'rastom, kraljev sin zaustavi konja.

— O'de ćemo noćiti. Je li tako?

— Baš kako kažeš, — sluškinjin sin se nasmijo od dragosti.

I nit jedan drugog pitaju, nit jedan drugom šta kažu, već kad je došlo veče, kraljev sin spuštio glavu na ledinu. Nije njega tribalo ljuljati, spava on ko od majke rođen. A sluškinjin sin bdije ko niko. Kad je po zvizdama ositio da je ponoć već blizo, on izvadio ružicu iz nidara. Kako je metnio na travu, zasvitlila ko dragi kamen. Lipa je to svitlost, al di je ona nuz lipotu što je o'ma' zasjajila među 'rastovim granjom?! Svitlost se sad javila u 'rastu, sad je mlada vila sila nuz momka.

— Da te već ne peče i ova ruža, a nije ti se ni zgrijala u nidrima? — vila će se našaliti.

— O tom bolje da ne pripovidamo, već da o'ma' kažem zašto sam te zvao, — momak uzdanio, a lice mu porumenilo da bi se i ružica zastidila takog rumenila.

— Vidim da si srićno prošo nuz tri ante, — i vila će o'ma' početi drugi divan.

— Vidio bi' ja di je moja srića, da me ti nisi uputila. Al je sad opet nevolja.

— Teško meni, ako ćeš me se ti sititi samo kad si u nevolji, — vila će se opet šaliti.

Ona se šali a momku obrazi gore — ta još malo pa će se šuma zapaliti od nji'. Nije njemu do šale, pa i kaže:

— Kumo, nije šala već muka i nevolja. Kod tog dide za kojeg si mi govorila kad si se javila s prvom ružom, prošli smo lipo, — i on njoj u rič-dvi kaže kako je sve bilo, — al znaš li kuda nas je sad uputio? Rad smrtne dlake!

— Pa, jesi li se usput uplašio?!

— Šta me tako što i pitaš, kad znaš da ti od sramote ne bi kazo baš da je i tako. Al nisam se uplašio od tog kuda moram ići, već se bojim, da se nismo zbunili kad toliko iđemo, a ni iz šume se još nismo izvukli. Budi nam u pomoći, kaži kudan ćemo još proći i kako da radimo?!

Vila je njeg lipo saslušala makar je već znala zašto je momak zove. Al kad je iz njegovi' usta čula šta bi, lipo mu kaže:

— Da li bi ti želio da vidiš kako se prid tobom pritvaram u kamen?!

— Nek mi se skamene i usta i jezik prija neg bi tako što i pomislio, a kamoli izustio! — momak se tako uplašio da bi sve rič vuko natrag. — Ta ne bi te ja zapito ni tako što, čerez čega bi ti makar i jedna kosa pala s glave!

— E, onda ti ni ne možem kazati kudan još moraš proći dok ne dođeš tamo di ćeš nabaviti smrtnu dlaku. Toliko ti samo možem kazati, da to nije sad već daleko, a oće li biti zadugo, to zavisi od tog kako ćeš proći. Učila sam te dosta, valjda nije bilo uzalud.

Momku je bilo dosta razgovora. Ne kaže on, al da se vili čerez njega dogodi štogod nažao, to bi za njeg bila veća muka neg za nju. A momak je, nije mu baš ni svedno što je pokazo prid njom da mu je srce malo zadrćalo i makar bi je slušo gladan, sad mu najedared nije bilo do divana. I njoj je već bilo vrime, pa kad ga je još jedared pos'vitovala da pazi šta će i kako će, ona ode kako je i došla.

Kad je nje nestalo, momku se najedared oladila glava i ko da mu sivnilo prid očima, kad se sad sitio šta je vila kazala. Ta ako bi se ona skamenila kad bi mu kazala kudan će prolaziti, to ne može biti ništa drugo već da se ona čuva od didine sestre, rđave vile! Okrećo je on u glavi i ovako, i onako, al nikako drugačije ne izlazi, već da mora ići kroz atar didine sestre. E, sad se sav razveselio — ta makar kuma nije kazala ništa od čega bi se morala skameniti, opet je kazala koliko njemu triba.

Makar je dugo bdio te noći, drugo jutro je prvi skočio na noge. Lak je ko tica, a sav piva kad je pobratimu kazo:

— E, otsele ćemo zadana ići kako tako, al od prvi' pivaca do ponoći uvik da si spreman!

Kad je kraljev sin to čuo, prvo na čega je pomislio bila je didina sestra, rđava vila. On zna da se njegov pobratim priko noći moro s kime sastati, al je dobro upamtio i da ne smi o tom raspitivati. I držo je jezik za zubima. Njemu je dosta bilo već i to što je vidio kako je pobratim sav oživio, ko da nije onaj čovik koji je još juče ujtru bio.

zkvh.org.rs

Putovali su oni i taj dan ni gore ni bolje neg ranije, al njim se čini da tako lako odu ko da su njim krila narasla. Kad se veče približilo, oni će se malo odmoriti, al ne i spavati. Prida'niće do prvi' pivaca, a onda pritegniti kajiše.

— Pobratime, jesi susto? — sluškinjin sin će u šali.

— Kaki susto? Da si kamen, lopto bi se s tobom, osićam taku snagu.

— A raniji' dana?! I rođena glava nam je već bila teška. Jesi vidio šta dobra vist načini od čovika?!

Znadu obadvojca da nije slobodno spominjati šta se prijašnje noći dogodilo, al sluškinjin sin nije mogo srcu odoliti, da bar štogod ne kaže. A dalje nije moro kazati ni rič, a baš ni to što je već iskazo, jel je pobratim već i tako znao da i' je kogod o'rabrio. I nisu dalje razgovarali, već kad su ositili da je vrime prvim pivcima, skočili na konje i odu.

Išli su sve do ponoći, al nisu naišli nigdi ni na šta. Šuma ćuti, oni ćute, i to je sve. Laže ko kaže, da je to njima pravo. Oni bi dajbože o'ma' el sad, al njim je opet lakše neg raniji' dana. I tako su išli šest večeri, a kad će i sedmi mrak pasti, začuju di ušti brza voda. Malo posli su već i stojali na brigu. Duboko pod njima voda ne teče već sve siče! Valja kamenje ko da nije teret, već makovo zrnje.

— Pobratime, tu se ne prilazi brez krila, — kraljev sin prvi kaže šta misli.

Ni sluškinjin sin ne misli drugačije, al veli:

— Krila nemamo, nit mislim da ćemo i' steći, al ako nećemo da skrenemo s našeg puta mi moramo priko ove vode. I još zdravi i čitavi, jel mi se sve čini, da ćemo se uskoro morati zasukati i potpasati, al dobro.

Kad se krilima već ne nadaju, poće oni brigom, da vide ne bi li i' srića poslužila da kako drugačije priđu. Kroz vodu nikako, jel ni najmanje nisu željni da njim kakim kamenom samelje kosti. Nisu se sad odmarali ni do prvi' pivaca već krenu nuz vodu ne bi li našli štogod zgodno dok se mrak sasvim ne u'vati.

Išli su oni i što dalje, a ono ne da bi se mogli ponadati čemu, već voda sve veća i jača. Srce njim se steglo, al ne kaže ni jedan ništa ko da se boje, da se ne bi čulo na zlo. Tako su išli brigom sve dok njim se nije učinilo, da je vrime prvim pivcima. Onda su morali opet zaći u šumu, da obađu jedan veliki kamen. Kako su se do'vatili šume, kad najedared čuju di sa svi' strana ušti štogod, al ne ko voda, jel se glas čuje odozgor.

Momci stali tamo di su se zatekli. Dva kamena, a ne dva momka, tako su se pritajili i čekaju. Al nisu morali dugo čekati. Svud oko nji' se zavrtili babini košarovi. Vijar vrti na sve strane, a iz njega se čuje graja ko da pijanci pivaju i podvikivaju. Al nije to dugo potrajalo, sve se opet utijalo.

— Pobratime, oni odeše, a mi smo stigli. Oni će u kolo, a mi ćemo svirati, al tako da ne čuju, jel teško nama ako oni budu svirali, a mi morali igrati, — sluškinjin sin se javi čim su babini košarovi nestali.

Ni kraljevom sinu nije tribalo kazati da je priko vode atar didine sestre, rđave vile. Nije on badava pomislio da kroz njezin atar moraju proći, kad ga je pobratim opomenio da će ići od prvi' pivaca do ponoći. Nije baš lipo što se moraju prokradati kroz atar ko lopovi, od tog njim momački glas neće porasti, al nije baš ni šala imati posla s rđavom vilom kad su u nje sile izpotaje. Momci nisu razbijali glavu o svom glasu, već potiraju konje iz petini' žila, da što brže nađu puta priko vode.

Nisu oni dobro potirali konje i već su stigli u niku široku dolju. Nema tamo šume, ni traga od drveta, već sama nika džombasta ledina. I na veliko čudo, momci ne čuju više ni vodu. Kad su malo bolje pogledali kroz mrak, vide vodu, al sve ne viruju da je to ona što je još malopre kamenje nosila. Razlila se na sve strane po dolji, postala plitka i ulinila se ko da joj je kogod popio snagu. Brig joj se sasa'nio ko kad se sino stapša na jakom suncu.

— Pobratime, — kraljev sin nije mogo zapovidati jeziku, — volio bi' ja viditi tog miša koji ne bi prigazio odan suvi' kolina! Di su te nevolje od koji' smo se uplašili kad smo ugledali ovu vodu?!

I nije on dalje dangubio već potira konja priko. On prvi, a pobratim za njim. Al nisu jašili ni do prve barice, jel baš kad su stigli do vode, konji njim stali jedan do drugog i počeli trzati nogama ko da su upali u buzalicu. Momci se iznenadili većma neg da i' je kogod udario po glavi. Mrak je, al još nije tako gust da se baš ništa ne vidi. Lipo se razabire da su na tvrdoj zemlji, samo se po njoj razastrla nika polegnuta travuljina. Kad su momci bolje pogledali, vide da su konjima noge zapale u tu travuljinu. Nema nje nigdi dalje, već se pružila s dva panja. Kad je sluškinjin sin to vidio, nije čeko već trgo sablju i ošinio po travuljini. On svom konju oće osloboditi noge, a pobratim svom, al kako su sabljom udarili po travuljini iz nje iskočile varnice.

Momci nisu imali kada ni da se začude, kad se trava razgrne iznad onog što se njima činilo ko panj i dvi velike glave se izdignu.

— O, momci, slabi su ti vaši brijači za naše brade, — javi se glava što je bila nuz sluškinjinog sina.

Kad su momci ugledali te glavurde, nije njim se dalo na smij ni to što izgledaju ko bundeve, a još manje šala s bradom. O'ma' su znali da su natrčali na trn. Vide oni sad da ta travuljina nije ništa drugo već brada s te dvi čudne glave. Nisu to bili dva panja, već dva čovička mala ko panj, al taki i široki i jaki. Momcima nije tribalo pripovidati iz čije kuće su ova čeljad. Dosta je njima bilo kad su vidili kako su njim konje spleli s bradama, al zato sluškinjin sin kobajage zapita:

— Dobri ljudi, ko ste vi i šta tu radite?!

On pita, a glavonje se smiju ko iz bureta.

— Da smo još ljudi ne bi' bili o'de već u kolu. Kad nas pitate, baš da vam kažemo: mi smo dvi stare kosti, koje su se smanjkale toliko da nisu ni zašto drugo neg da čuvaju kućni prag. A pitate i šta radimo? E pa čujte: čekamo napripuš one što imaju take perjanice ko vi, da ne prođu kad već u naš atar dođu.

Kraljev sin je već požalio što je malopre viko di su te nevolje od koji' su se uplašili, al nije imo kada ni uzda'niti, jel mu je pobratim već poviko:

— Skači, al da se nisi dotako ni jedne dlake iz te proklete brade!

I sluškinjin sin je već bio na ledini, a pobratim za njim. Nisu žalili ostaviti konje, makar take vrance nije baš svaki od'ranio i jašio. Kako su se do'vatili ledine, a dva matora vilenjaka razgrnu bradu.

— Makar su nam noge izanđane da ne možemo trčati za vama, al nećete izneti glavu, — poviču ko jedan.

Momci su otskočili da i' vilenjaci ne do'vate bradama, al jedva su se te nevolje oslobodili, a druga njim je već bila za vratom. Svaki vilenjak je sidio na velikom kamenu. Kako je koji bradu razgrnio, već je kamen trgo ispod sebe i bacio ga ko jaje. Momci su jedva imali vrimena da varnu glavom, a drugi kamen je već zviždio, treći je već bio vilenjacima u šakama. Momci su dobro vidili da je svaki dida sidio na po jednom kamenu, al su sad i to dobro vidili da njim je kamen uvik pri ruki, pa da koliko puta bace.

zkvh.org.rs

Ako se nisu uplašili ni od čudne brade, ni od prvog kamena, al njim sad nije bilo svedno. Al bilo njim makar kako strašno, sluškinjin sin poviče:

— Pobratime, jesi li ti taj koji se želio loptati s kamenom?

Momku je još do šale, al mu o'ma' nije bilo kad je jedan kamen baš onda lupio kraljevog sina u prsa. Kako ga je lupio tako ga za zemlju prišio. Al kako je kamen momka prignječio, tako je s momkovog šešira perjanica pala na kamen. Baš se ne može kazati da je duvo kaki vitar, ta jedva ako je travu zanijo; al kad je perjanica pala na kamen od njega nije ostalo ni pra', tako ga je povitarac proguto.

Kad je sluškinjin sin to vidio, nije mu tribalo kazati šta će raditi. Trgo svoju perjanicu sa šešira i samo maše s njom isprid sebe. Kako kamen naleti, perjanica nek ga samo dovati, ledina se već praši od kamenog brašna.

Vilenjaci zaurlikali ko dvi zviri i obadvojca bacaju na sluškinjinog sina. Njemu to baš i triba, da ne bacaju više na njegovog pobratima, kad onaj leži ko mrtav. I nije ni imo druge brige, već da što brže skoči do njega. Jednom rukom maše ko da rastirava muve, drugom diže pobratima. Onaj je još živ, al jedva. Sluškinjin sin se desnom rukom brani, livom traži u pobratimovim nidrima. Čim je napipo trišnje, jedno zrno mu je o'ma' metnio u usta.

Drugo nije ni tribalo. Kraljev sin skočio na noge ko iza sna i nit šta kaže, nit šta pita, već se maši za perjanicu. Ako su vilenjaci zaurlikali kad je jedan pobratim počo ratovati s perjanicom, sad su zaboravili i glas puštiti od sebe. Najedared su se okrenili i počeli bradu vući iza sebe. Bižali bi oni priko vode u svoj atar, al bi to i bilo tako da su lagali kad su kazali da su tako stari, da i' noge već ne služe. Ne bi oni na te dvi smanjkane i herlave noge pobigli od ovaki' momaka i da nije tolika brada za njima, a još kad se vuče taki skut!

Kad su momci vidili di njim vilenjaci okreću leđa, jedan baci perce na bradu jednom, drugi drugom i hajka je bila gotova. Vilenjaci su mogli i krvav i mrtački znoj proznojiti, al bradu ispod percadi osloboditi nikad.

— Ej, vilenjaci matori, šta niste za mladosti naučili da iskočite iz rođene kože, pa bi se sad oslobodili, — sluškinjin sin se nasmije njima u brk.

A pobratim srdito:

— Tako zrno trišnje kako su mi oni uništili ne plaća se s dvi ovake šugave kože, al ni s dvi ovake bundeve što ćemo njim skiniti s vrata!

Srdi se on, a kako i ne bi, kad su mu dva matora panja već i dušu istirali na nos. Bisan je i sluškinjin sin, al voli i prkositi, pa se opet nasmije.

— Dide vilenjačke, da ste znali što niste, alaj bi se sad radovali da ste nas lipo puštili na miru dok vam ne bi obrijali brade. Al kad velite da i' ne možemo skiniti s glave, mi ćemo i' s glavom zajedno.

I tu sad nije bilo dugačkog divana. Momci su samo ma'nili sabljama i uzeli svoje perlice. Uzjašili o'ma' dobre konje i sluškinjin sin veli:

— Pobratime, al sad ni rič, već da ne gubimo vrime. Ko zna šta nas još čeka u tom ataru, a do ponoći nije daleko.

Prišli su priko vode lipo, ta ni mater i' nije lipče nosila u povoju, al su se jedva do'vatili drugog briga, kad su nevolje počele tući i priko i uzduž. Mrak ko tisto i drugačije se ne može ići već samo na vitar. Dosta bi bilo i te nevolje, al da je samo to lako bi se pribortalo. Al nisu momci dobro ni zakoracili u atar rđave vile već su se počeli lupati i o drvo i o panj. Kud naviju čelom o tvrdo udaraju, a konji pod njima jauču ko čeljade. Di se očešu kosti njim pucaju, a nigdi ravnog i čistog puta da napipaju. Kako je počelo tako je i trajalo i siroti momci nisu imali kada ni pomisliti koliko vrimena se već tako pate, kad sluškinjin sin jedared samo začuje iza leđa:

— Pobratime, trišnju mi daj, jel ja kazati još možem, al drugo ništa.

Nalupo se i sluškinjin sin i o drvo i panj toliko, da već ne osti jesu li ruke i noge njegove, al kad je čuo da mu je pobratim već tako iznemogo, borme mu je srce ušlo u pete. Šta će to biti s nji', ako i' tu zatekne ponoć?! Kad se budu rđave vile vraćale iz kola, momcima drugo neće ni tribati, već da i' još zavrte u kojem babinom košaru! Ode duša na nos ko da je nikad nije ni bilo! Kako mu je na srcu tako mu je, iz te kože nikud, i on napipa i drugu trišnju. Pobratim se sad povratio i krenio, al što bliže ponoći oni se sve više lupaju. S jedne strane se trgnu, na drugu se još više udare. I nisu daleko odmakli, kad se kraljev sin opet javi. Nema drugo — treću trišnju el glavu tu ostaviti.

Kad je sluškinjin sin to čuo, nije se dugo mislio. Uzo jabuku iz nidara i jedared zinio, jabuke nestalo. Kako se okripio pobratima uzo u krilo. Zagrlio ga je da ni mater dite ne bi bolje, i rukama ga krili. Lupa se on sad ko da baš mora patiti za dvojcu, al čuva pobratima u krilu. Pati on, al mu je još gore što konji pate. Kad nji' čuje, ko da mu nož zabadaju u

zkvh.org.rs

srce. I dokle je to još tako trajalo to bome ne bi znao kazati, samo kad je već mislio da će morati vaditi iz nidara i drugu jabuku, najedared se nebo počelo vedriti.

Momak nije imo kada ni da se obraduje, kad najedared ugleda prid sobom jednu bistru vodu i priko nje ledinu. Kako su se konji do'vatili vode, kad njim iza leđa dune vitrina. Vrte se vragbabini košarovi, od graje uši pucaju, al voda ni da se zanijala. Teče ona polagano ko da se na svakom kor'čaju obzire, a konji kako su noge zamočili, poskočili i rasigrali se ko ždribad. Ni sluškinjinom sinu nije tribalo ništa kazati. U taj ma' se spuštio s pobratimom u vodu. Kako su se pokvasili, ko da su se nanovo rodili.

— Av, pobratime, jesmo li baš živi? — kraljev sin ne viruje sam svojim očima.

— Mi jesmo, al smo sa'ranili dvi trišnje i jednu jabuku. Pobratime, ovu šalu nismo baš jeptino platili, — sluškinjin sin uzda'nio al onako izduboka.

— Platićete vi nama kako još nikom niste, samo dok nam dođete pod ruku, — u to zaskiči iz mraka rđava vila. — Dvared ste mi izmakli, trećiput nećete.

Momcima nije bilo do razgovora, već iz ti' stopa krenu, da su što dalje od tog atara u kojem su njim kosti tako promekšali. Kad će već i zora zaruditi, zaustave se u jednoj šumici i opruže se da malo prodrimaju. Sustali su da njim je i srce spavalo, al kad je sunce malo otskočilo bili su već na nogama. Di bi njim san bio miran kad još triba da zagrizu u najtvrđi ora'. Nije to šala kad se glava uvik nosi u torbi — čovik bi onda da bude što biti mora, al što prija, pa izašlo na dobro el na zlo.

Tako su i momci još bili sve očemereni, nisu se dobro ni naprotezali, al su već jašili dalje. Sve do podne nisu čuli glasa nit su vidili živog stvora, al kad će već i sunce prigrijati na time, najedared su zaustavili konje ko da su natrčali na zid. Priko jednog potoka pružila se velika šuma. Momci se ne bi trgli da je ta šuma ko i svaka druga. Ima u njoj drveća, trave i svašta ko i u drugim šumama, al je tu sve skamenjeno. Valjda je i vitar umro u toj šumi, taka je tišina.

— Pobratime, došlo je vrime da se zasučemo kako nikad nismo, — kaže sluškinjin sin.

— Vidim! — onaj će, al oči ne skida s šume.

Dosad njim je uvik bilo žurno da ovamo stignu, al sad njim se i iđe i ne iđe u tu šumu. Zastali, a ni sami ne znadu zašto, i samo gledaju u skamenjenu šumu, dok kraljev sin nije

slučajno bacio oči na pobratima. Kako ga je pogledo, o'ma' je i zapito:

— Šta je tebi, da nećeš opet navući snig na nas?

A onaj veli:

— Neću lagati, oladila su mi se sva prsa.

Nije on to dobro ni kazo a laki oblačak je već zakrilio sunce. Pada snig usrid lita, al je o'ma' i ružica zamrišila. Samo dok momci nisu došli do nje, tamo su našli već i vilu.

— Alaj tebe mora zepsti oko srca, — kaže ona sluškinjinom sinu, — kad od mraza nije samo pala ružica iz moje kose već sam se i ja sva ukočila, da ne možem letiti.

Momak se začudio što je s ružicom došla o'ma' i vila, al još kako se začudio njegov pobratim. Nije jedared za života vidio ćer svoje kume, al mu pobratim nikad nije spominjo da je bivo s njom, a sad najedared ispalo da ruže njemu padaju iz njezine kose. Od čuda nije mogo rič izustiti, a pobratim još ni toliko.

— Da se nisi opet od čega uplašio? — mlada vila će zapitati svoje kumče.

Momku se najedared vratila rič i kaže:

— Jesam, al ne od tog što nas čeka u kamenoj šumi, već mi je najedared došlo u glavu, da te možda nikad više neću viditi.

Mlada se vila ne bi obradovala da joj je zlatnu jabuku dao, koliko se obradovala takom divanu.

— Kad je tako onda se ja ne bojim za tebe, — samo je toliko kazala i u taj ma' nestalo je i sniga, i oblaka, al i nje.

Ostala je samo ružica, a momak nju metnio u nidra i krenio priko potoka. Dabome da bi pobratim imo šta pitati, al dok se nije sitio već su bili u skamenjenoj šumi, a to mu niko nije moro kazati da to nije baš najbolje misto za razgovor o divojkama. Jaše, rič ne kažu, al tim više gledaju. Znadu da i' tu ne čeka dobro već samo zlo, samo da je znati kako.

Side u sedlu ko na iglama, trčali bi u kob već i na svaki kamen, pa kud puklo, samo da već vide priko kake nevolje moraju prići. Al su tako jašili čitavo poslipodne, a šuma ćuti kako samo može kamen ćutiti. Štrepe ko niko i kad će se sunce već prikloniti zaodu, kraljev sin nije mogo zapovidati sebi. Ta valjda ništa na svitu nije teže, neg jezik zauzdati kad je srce puno.

— Alaj, pobratime, o'de valjda ne možedu padati ružice, jel kad bi mogle, sve mi se čini da bi i' bilo na svakom kor'čaju.

— Ta i gušće, — uzda'nio je i sluškinjin sin.

zkvh.org.rs

Jedva su udarili u razgovor, al su ga se već i ma'nili. A kome bi bilo do razgovora kad bi vidio to što su oni baš onda ugledali? Prid njima se ukazala skamenjena ledina, a na njoj živi stvorovi, al kaki?! Nasrid ledine velika vatra, a na njoj sidi baba o kakoj momci ne bi mogli ni klapiti. Nema te suve jabuke što bi bila tako smedžurana ko ova baba, a sva ćelava, samo joj iz bradavice na timenu vise tri dugačke dlake. U licu je sva pocrnila, ta prija bi čovik povirovo da na obrazu ima blato i gar neg kožu. Sidi usrid vatre, a na njoj nema mista ni za makovo zrnce da nije posuto debelim injem. Nije šala ni to što sidi usrid vatre, al od čega je još ta vatra?! Od čega bi bila u ovakoj šumi?! Tvrd kamen gori pod babom.

Dosta bi bilo da je baba sama, al ima ona i društvo. Oko njezine vatre čoban napasa ovce. Ako baba nije stvor, koji se da viditi na svakoj ćoši, nije ni čoban. Ovce crne ko noć, ta bar da jednu bilu pigu imaju na sebi, a lipo pase skamenjenu travu. Na nji' paze dva pulina, al ko telad velika. A kaki je još čoban?! Svud po njemu se navaćala kamena kora ko da se valjo u kamenom blatu. Kad koraci, tvrd kamen se savija pod njim, a naslonio se na kameni štap što se ne bi postidio ni jednog kućnog slimena.

Kako su se momci pokazali, a čoban poviče:

—Tu ste došli da ostavite zube di samo kraljevi i njevi sinovi možedu izneti glavu!

Taj čoban je strašan i na oči, al kaki mu je još glas. Nema te pucnjave i grmljavine što bi njegov glas nadjačala. Nije ni čudo što je sluškinjin sin o'ma' začuo di mu pobratim viče:

— Ja sam kraljevski sin.

— Ajde, ne laži! Kaki si poderan ni kraljevski prosjak se ne bi očešo o tebe, — čoban zagrmio. — A kad već i lažete, ni ja neću kaljati ruke o vas, nek vas moje vaške kidaju.

I već bi on pujko ona dva kera, al sluškinjin sin brže poviče:

— Vidi, vidi junaka, sakriva se za kerećiji rep. Oćeš li se još sakriti i za babinu suknju?

— Šta kažeš?! — čoban drekne ko bisan.

Planio je i kad je onda onim kamenim štapom udario po jednom pulinu od kamena ni trunja nije ostalo. Kaka je to koža u pulina, kad se na njoj taka batina u trunje raspala?! Al kaka je snaga u čobana?!

Sluškinjin sin to dobro vidi, zato bi da se i kurtališe bar pulina. Srce lupa u njemu ko da će sad iskočiti, al se momak ne odaje, već kaže:

— Šta se fališ s pulinima, kad nisu vridni odneti ni ovo perce iza mog šešira.

Momak bi privario čobana, al se sad javi baba.

— E, krljo ljudska, ti misliš da mi ne znamo za kokicu našeg najvećeg nepretelja?! Nanjušila sam ja vas po perjanicama čim ste prišli priko potoka.

U momcima je stalo srce kad su čuli prokletu babu, al u to krajičkom neba naleti jedan crni golub. Sunce još malo rumeni i kad je golub naletio isprid njega, momcima se učinilo ko da je sav posut dragim kamenom. Kako je naletio iz krila mu ispalo jedno veliko pero i začas sletilo baš prid noge sluškinjinom sinu. Kad je on to vidio, njemu drugi znak nije tribo. Nit je imo kada, nit se dugo mislio, jel je čoban već pujko kerove. Oće čoban, a momak još brže kaže:

— Izgovarajte se vi kako oćete, al ja kažem, da se ti čobane sakrivaš za kerećije repove. Eto, kad imate zamire za moju perjanicu, a ja kažem da ti vaši pulini zajedno neće odneti na leđima ni ovo golupčije pero.

Baba skiči iz vatre, al čoban zakrvavio očima i bis progovara iz njega.

— Ajd, baš da vidiš kad će ti to biti poslidnje što ćeš viditi.

Momku drugo nije tribalo. Skočio je s konja da ni strila ne bi brže i podigo golupčije pero.

— Ded, sastavi kerove jednog do drugog, — drekne na čobana, a smije se da onog što više rasrdi.

Čoban zgrabio vaške u šake, a momak dotle radi svojim rukama. Jedna doli, druga gori, i dok se čoban sagnio, momak je pera već i izminio: golupčije zatako za šešir, a kokicino već i bacio na kerove. Dok čoban nije podigo oči, njegovi kerovi već isplezili jezike.

— U, što sam bisna, — baba zaskičila iz vatre. — U, da ugrizem kera i on bi pobisnio! Ne pitaj već udri, — poviče čobanu.

Nije njeg tribalo nagovarati. On nije vidio kako ga je momak privario, al je sad znao da momci nisu mačiji kašalj. Zbacio onu veliku kabanicu i potrčo na sluškinjinog sina. Momak nije čeko, već i on u kob. Kad se čoban navalio na njega, momku se činilo da se ne vaća s čovikom, već da se kamen navalio na njega. Al nije ni momak badava bio kumče mlade vile. Di ne može rukama, on zubima. Grize kamenu koru s čobana, a kad ispod jedne noge izgubi zemlju on je drugom napipa, al

zkvh.org.rs

nije šala u'vatiti se s takim čobanom. Da i nije snaga, dosta bi bilo samo to kaki je velik, a bisan.

I dok su se dva-tri puta okrenili, momak bi poljubio zemlju makar se ne da, samo da kraljev sin nije baš u taj bar skočio do pulina i ociko njim glave. Čoban pogledo tamo, a sluškinjin sin onda vidi da su baš do babine vatre. Blagosiljo je sad svoju kumu što ga je naučila da golom rukom vaća vrilo gvožđe. Kako će čoban opet omaniti, a momak šaku onog kamenja što gori pod babom i međ oči. Kad je čoban onda zaurliko! Al nek urliče koliko oće, momak je dobio malo oduška da otare znoj i krv.

— Digni ga od zemlje, pa ga satiraj u kamen! — zaskiči baba. — Ne čekaj s ovim, već zavrni vrat i drugom!

Ko da čobana triba na tako što još i nagovarati! Oće on, al će već i sunce zaći kad je momka toliko izmorio, da ga je mogo odignit. Kako bi ga čoban dizo, a momak se splete oko njeg ko da nema ruke i noge već gvozdena klišta. To je dobro, al je i zlo. Kraljev sin sve igra okolo i čeka priliku kako bi na čobana metnio svoju perjanicu, al kako će? Ako je metne na čobana, taj će pod sobom sa'raniti i momka.

Jedared se čoban samo naprego, da je sve zapucala ona kamena kora na njemu, i kad je onda omanio s momkom, sabio ga je u kamen do pojasa. Prvo mu je bilo da otare oči od zapaljenog kamena i onda zaurliče:

· — Ajde, ti klijaj tu malo kad sam te jedared već posadio u kamen, dok ne napravim lepanju od onog što mrtvim kerovima siče glave.

Ne briga on više za sluškinjinog sina, već će potrčati na kraljevog. Al kad je sluškinjin sin vidio, da je samo do pojasa u kamenu, bome se nije uplašio već obradovo. Kako se i ne bi radovo, kad se od čobana oslobodio da može uzeti jabuku iz nidara. Samo kad jabuke nisu upale u kamen, onda još nema nevolje. I nije on grizo, već učitavo proguto jabuku. Kako je progunio, momak iskočio iz kamena ko da se vaća u kolo.

Sad je iskočio iz kamena, sad je već i stao između čobana i svog pobratima. Ako čoban dotle nije znao šta je snaga, sad je bome upozno. Kad ga je momak dovatio oko pojasa, pomislio je da jabuku nije proguto već da je drži u rukama. Omanio s čobanom i kad ga je puko, ode s njega. kamena kora ko blato s točka. On lupio čobana, a pobratim perjanicu.

— E, kad se toliko marvašiš snagom, da vidimo jesi li kadar podigniti ovo perce! — sluškinjin sin će se rugati čobanu, kad je kokicino perce već bilo na plećima.

Čoban se mogo koprcati do smaka svita, al ni glasa nije mogo dati od sebe, samo što se čulo kako mu kosti pucaju pod teretom.

— Ubite i mene, da ne gledam to. Ubite me kad sam dočekala da vidim di mi sin ovako propada! — baba zaskiči, al samo sidi na vatri.

— Ni nećemo te ostaviti za sime, vragbabo prokleta, — kraljev sin odgovori.

— Samo ne tako kako baba misli, — pobratim ga opomene. — Nećemo se valjda trljati i tući s babama. Mi ćemo joj samo iščupati te tri kose što još ima na glavi. Kad je ćelava, nek bude sasvim.

Kad je baba to čula, zaurlikala je ko da kamen puca:

— Nemoj tisniti ovamo bliže, jel će te spaliti ovaj kamen što gori poda mnom!

Al se momak nasmije:

— Iđi, babo, u peršin! Varaj ti one koji nisu vidili di se umivaju u žeravici i koji nisu naučili golom rukom vaćati vrilo gvožđe.

I sotim je uzo pregršt tog kamena što gori, pa ga počo prisipati iz jedne šake u drugu ko da gleda kako je zrnje u žita. Sigra se tako, baba zanimila od stra', a njegov pobratim od čuda. Momak se samo smije i kad je babi već naprkosio, zakoraci u vatru i, dok dlanom o dlan, istrgo joj one tri dugačke dlake što je još imala u bradavici na timenu. Kako je to uradio, zapalila se sva kamena ledina i u taj ma' se čobanove ovce pritvorile u ovake babe, samo što nisu bile ćelave. Al u jedan ma' su od ovaca postale vragbabe, a u drugi ma' i' je plamen uništio. Nestalo i nji', nestalo čobana i njegovi' kerova, a na prvom mistu ćelave babe. A kako se njima trag izgubio, ni vatre više nije bilo i, dok su se momci obazrli, oko nji' je šuma pozelenila i sve u njoj oživilo.

Di su našli ćelavu vragbabu i njezinog sina, tu je sad bila lipa zelena trava, a di je kamen gorio pod babom, tu je bio izvor bistre vode. Da momci nisu vidili njeve perjanice di leže na travi, možda bi mislili da su sve to klapili. Al nisu imali kada da se misle o tom, jel kako su podigli perjanice, najedared su začuli di kaka tica puca krilima iznad nji'. Kad su pogledali gori, a to iznad nji' kruži onaj crni golub. Mrak se već vaća, al da je pomrčina ko tisto, morali bi viditi goluba, jel mu se perje svitli ko da je žeravicom posuto. Zaokružio je nad njima i najedared njim se spuštio iznad glava i poletio šumi, al ne na tu stranu kojom su momci došli. Oni su razumili znak i pođu

zkvh.org.rs

za golubom. Nisu se privarili, čim su se do'vatili šume, prid njima je bila staza. Golub je onda još jedared zaokružio, opet njim se skoro očešo o glave ko da kaže „samo tudan", i nesto.

Momci sad jaše, ne staraju se jel i' staza vodi. Sluškinjin sin je dobro spremio u nidra smrtne dlake što i' je iščupo s vragbabine glave, a za šeširom mu dvi perjanice, kokicina i golubova. Nakrivio šešir pa ni brige. A pobratim o'ma' udario u razgovor.

— Šta veliš na to — tolike kavge i nevolje, a još nam ostala po trišnja i jabuka.

— Uvik je bolje da pritekne, neg da čovik ostane prazni' šaka. Šta mi znamo na kake nevolje još možemo naići.

— A ti imaš još i tri ružice, pa još kake, i od kake divojke! Oće li one ikad uveniti, šta misliš?

— Što znam, sad već možem kazati — dotle cigurno neće uveniti dok i' ne dam kome sam i' naminio, — raspripovido se i sluškinjin sin.

— A kome i' čuvaš?

— To ćeš viditi kad se budem ženio, ako se budem ženio.

Tako oni razgovaraju i kasaju kroz šumu, al nigdi da čuju kaki glas, osim što kaka tica pr'ne, el kaka zvir pobigne isprid nji'. Kad i' je jutro zateklo, momci su se mogli čuditi, jel su ugledali ona dva čobana koji su i' uputili do tri ante. Začudili su se i momci, al kako su čobani razrogačili oči?!

— Pa jeste li vi živi?! A ja vas već oplako, jel sam mislio da se nikad više nećete vratiti otud, — dočeko i' je stariji čoban.

— Rano ste nas oplakali, — nasmije se sluškinjin sin. — Šta smo se zadržali, ta još ni lito nije prošlo.

— Šta kažeš?! Nije prošlo još ni lito?! A ona tri sniga što su okopnila otkako ste prošli odan, to nije ništa?! — stari čoban će njemu.

— Tri sniga je već okopnilo? — momci se zblenili.

— A lito je već četvrto.

Sad je na momcima bio red da se čude, al čudili se do smaka svita, čoban njim kaže da je tri zime prošlo od onog vrimena kad i' je uputio do tri ante.

— Oćemo li mi tamo opet provesti koju godinicu?! — kraljev sin zapita pobratima.

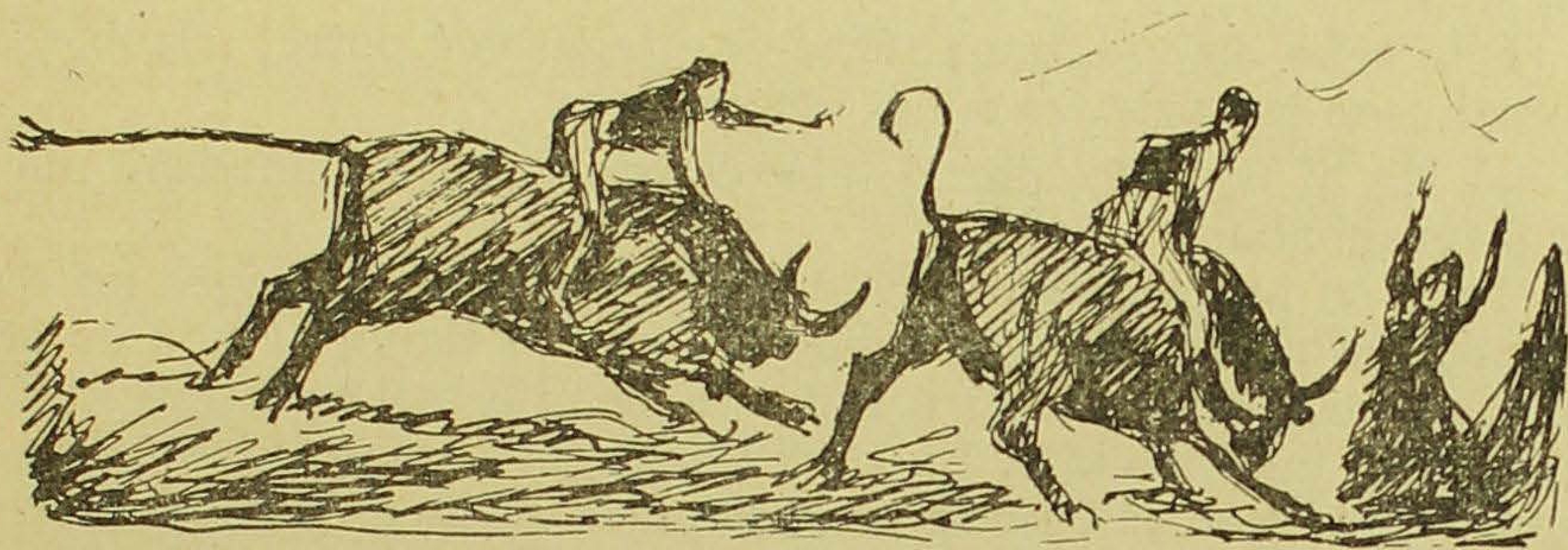
— Ne mislite valjda opet ići do tri ante? — mladi čoban se sad umišo u razgovor, al kako koju rič kaže tako i neotice krajči od momaka.

Uplašio se on, a momcima se to dalo zdravo na smij. Kažu, da će baš tamo, samo da dočekaju pun misec. Stari čoban njim

na to veli, da neće dugo čekati jel će to veče biti pun misec, al kako je čuo da oni opet oće do tri ante, ni njemu baš nije više do razgovora. Pogostio i' je dobrim suvim paprikašom, al čim je ručak bio gotov on krenio ovce. Kod momaka nema srca, nek svaki čuva svoju kožu kako zna. Zafalili se čobanima na dočeku i izvalili se pod šumu, da se naspavaju dok izađe misec.

Kad su uveče krenili, bila je misečina ko dan, baš ko onda kad su prviput išli do tri ante. Kad su ugledali put između oranja i lije peršina, bilo je već bliže ponoći. Jedva su navili na put, a dida se začuje di grokti digod nasrid njive. Momci su po volovima znali da je dida brazdu puštio prama njima, jel se volovima oči svitle ko četri krupne žiže.

Al su jedva ugledali orača, u peršinu zaskičila baba. Al nit zove rogonju, nit momke vabi. Ma'nila se plivljenja i što je

imala travuljine u kosi sve je bacila na didino oranje. Narasto korov ko šuma, al začas! Samo to rđavoj vili sad ne koristi! Dida nije uzalud puštio brazdu na tu stranu. Kako je babin korov niko i didu od momaka zakrilio, tako je pod plugom u taj ma' i nesto.

— Av, dico moja, živi ikad, mrtvi nikad! Samo kad ste srićno stigli već jedared, — dida sve zasuzio od dragosti kad i' je zagrlio.

Nije mogo srcu odoliti da i' ne zagrli, al zatim i' nije više ni pogledo, dok s volova nije skinio jaram.

— A sad jašite na ovim mojim „konjićima", jel na vašima baš borame nećete stigniti vragbabu. Ne dajte joj da se do'vati raskršća između tri ante. Ne bojte se ako vas kidala i grizla, samo joj bar jednu smrtnu dlaku namotajte oko prsta.

Dok je on još pripovido, momci su se popeli na crne volove. Di će jašiti na tolikim leđima, već njim sili za vrat, a drže se za po jedan rog. Nisu oni dobro ni uzjašili, a put pod njima sav zaplamtio. Kake varnice?! Modar plamen suče volovima

zkvh.org.rs

ispod nogu, tako trče! Bome ni rđava vila ne mili. Kako je puštila noge priko lije, peršin iz korena izvaljiva za sobom i već skreće na raskršće. Oće baba na raskršće, al oće i dva crna vola. Kad su ova dva „konjića" dunili plamen iz nozdrva, baba se samo privrnila u njezin peršin. Jedared se privalila, volovi su jedared poskočili i već su bili prid tri ante.

Momci nisu bili lini, al ni srce njim nije ušlo u pete makar je baba bila strašna kako strašno još nisu vidili u životu. Zaskičila da ni sto živi' vragova ne bi tako i kad je vidila da su joj pripričili put, tisnila na momke.

— Sad ću ja vama pokazati kako se čupa džigarica! — dreknila je, al tako da joj jezik ispo sve do kolina.

— To baš i oćemo da vidimo, ta obećala si nam niku šalu ako ti trećiput dopadnemo šaka, — sluškinjin sin se nasmijo njoj u brk.

I ne čeka da vragbaba tisne na njega, već potrči u kob. Ni pobratim ne izostaje iza njeg, već poviče:

— Ne bi li, babo, da od tebe ostanemo pod sramotom makar si vragbaba.

Tako su oni započeli kavgu, a na raskršću kolo igra ko da nikom neće pasti ni dlaka s glave. Kolo je tamo, al kad su se ovo troje na putu u'vatili u kolo, tu je bilo svirke i igre kake svit nije ni čuo ni vidio. Baba di ugrabi živo meso kida, di šakama stisne samo se čuje kako kost puca. Al kako jednog momka skrkljuši, drugi je već vuče za kose. Tako su se oni motali sve do prid samu ponoć, kad se najedared to njevo klupče od tri tila dokotrljalo volovima do nogu. Vragbaba je davno zakrvavila očima i kad se lupila o volovsku nogu, borme nije pitala čija je, već zabila nokte u nju. Al ni vo nije pito je li to baš njemu suđeno el naminjeno, već jednu nogu odigo, a drugom stao babi na ruku.

— Otela si dvi ruke njevog mladog orača, al sad otmi svoju ako možeš, — momci u taj ma' začuju didin glas.

Al ga nisu dobro ni začuli, kad je baba zaurlikala kako ni zvir ne bi. Koprca se ona oko volove noge, nije njoj više do momaka, al vo samo stoji i gleda onim očima ko žeravica. Babi nije do momaka, al je momcima do nje. Kako su vidili di joj se ruka zaglavila, kraljev sin joj ščepo jedan prst, a sluškinjin već i namoto jednu smrtnu dlaku. Nije on to dobro ni uradio, a didina sestra se istegla pod volovom nogom ko da je samo koža ostala od nje, al i ta se oladila.

Dida nije kazo ni rič. Pogledo je momke kako s nji' krv sve lipti, otrgo struk babinog korova i samo i' omilovo. Kako je

to uradio, ranama više ni traga. Dida je to uradio, al bar da je onda kazo rič, već samo omilovo vola koji je još stojo na ruki njegove sestre. Vo na to digo nogu, a dida sestrinu kožu. Ne kaže još ni onda ništa, al kad su ga momci pogledali, srce njim se steglo. Dida plače ko malo dite. Umiva suzama sestrinu kožu i ode s njom na raskršće. Kako je stigo u kolo, pisma u kolu pritvorila se u plač. Al ako su svi zaplakali, jedan glas je propivo, a to nije bio niko drugi, već didin sin. Kako je dida stigo s babinom kožom na raskršće crni jarac iskočio iz kože, a ona samo planila.

Babine ćeri plaču i žale, al sve redom ljube didinu ruku. On divojke jednom rukom omilovo redom po glavi, a drugom metnio sestrinu kožu nasrid raskršća. Sve on to radi kroz suze, al ne kaže nikom ni rič, već samo ma'nio rukom da se raziđu. Kad su svi očli na njegovo oranje, dida izvadio vrteno, a iz njega plug i uprego svoja dva vola. I nije on dvared okrenio, sve tri ante je zaoro — tako je sestru sa'ranio.

— Sinko, — pružio je sinu ručice pluga — tvoj otac je završio poslidnje oranje. Raskršća je nestalo, ti sad zaori i putove, a kad svršiš i poso na njivi, požuri za nama.

Sin je potrčo ko da su mu krila narasla i oranje putova je već i završio.

Dida je još samo otro suze, vunicu vezo volovima na rogove i namoto i' na vrteno, pa krenio kući, a momci i babine ćeri za njim. Nisu oni bili ni u polak puta, a didin sin već protrčo nuz nji' i kad su stigli pod veliki rast, kokica se već nabobala žita. On je i posijo i pokosio, dok oni nisu stigli.

Kad su ušli u didin salašić, a on okupio oko sebe sestrine ćeri, pa opet zaplako.

— Dičice moja, otkad niste bili kod vašeg uje!

I divojke zaplakale, pa mu sve padaju na prsa.

— Ajd, šta možemo kad je ona tako nesrićno prošla, da joj se pamet smutila. Kad je već tako moralo biti, bolje je što smo sa'ranili nju jednu, neg da je ona sve vas, — dida jedared otare suze.

I red je da mu se srce već proveseli, a kako ne bi zaigralo od radosti kad je vidio kako mu sin veselo nosi vruće lepanje. Makar je dida malopre otro suze, one su opet udarile, samo sad ne od žalosti već od dragosti. Ta kako ne bi plako od radosti, kad mu sin nije mogo iščekati ni da goste ponudi, već otkinio zalogaj lepanje i kaže ocu:

— Babo, makar ste večeras još vi orali, al mi je sad lepanja slatka kako je i prija bila.

zkvh.org.rs

Sin tako veli, a otac ga uzo na prsa i kad ga je zagrlio, momci su se uplašili da će mu kosti slomiti. Izgrlili se oni, a dida onda podvikne:

— Sinko, oće li se još za našu kuću kazati da smo zaboravili na goste?! Ti već ručaš tvoju lepanju, a ne misliš da bi red bio i naša dva mila gosta ponuditi s onim što je njima najmilije?!

Dida se sad šali od dragosti, pa i sin sve podvikiva kad je momcima kazo:

— A s čime bi' vas ja ponudio, kad ja ne možem ubrati ono voće što je vama i suđeno i naminjeno!

Momci doduše nisu zaboravili to voće, al kraljev sin kaže:

— A moja divojka?!

— Samo ti uzaberi trišnju, a za divojku se onda ne staraj.

Ni sluškinjinom nije tribalo dvared kazati. Momci ko jedan uzabrali trišnju i jabuku, al kako su voće uzeli u ruku, malo ga nisu i ispuštili. Iz trišnje iskočila divojka lipa o kakoj se samo može klapiti, a iz jabuke iskočila glavom mlada vila, kuma sluškinjinog sina.

Dida nije čeko da se momci čude i pitaju ga, već kaže:

— Da li sad vidite zašto niste smili uzabrati ovo voće kad ste prviput bili kod mene?! Znajte, da je ovu jabuku i trišnju sadila moja nesrićna sestra, kad smo još bili mala dica. Da je ona znala, el samo natuknila, da je moja ćer tebi suđena, — na kraljevog sina će, — ne pitajte kako bi je stamanila. Al sam je ja zato sakrio u ovu trišnju, jel moja sestra nije mogla tom drvetu, što ga je njezina ruka sadila, ništa naškoditi. A zato sam tu sakrio i ovu ćer moje posestrime.

I sad je još samo kazo ćeri i kraljevom sinu:

— No, sad ste se vidili, pa kako oćete da bude: kako vam je izašlo na san, el kako drugačije.

— Al nikako drugačije već kako nam je izašlo na san, — momak i divojka će u jedan glas.

Kad je tako, dida i' blagoslovi i zapita sluškinjinog sina:

— A tebi divojka još nije došla na san?

— Nije, ja sam je izabro, — momak odgovori, al ne gleda nikom u oči ko da se zastidio.

— Onda kaži koju si, da je o'ma' isprosimo.

Dida misli da je to ko dlan o dlan, al momak pocrvenio do ušiju kad je kazo:

— Na sve sam bio kuražan, al to ne smim reći.

Dida se bome začudio kad je čuo taki divan, al se još više začudio kad je mlada vila najedared udarila u plač. Al nju nije moro pitati zašto plače, jel je o'ma' kazala:

— A moja luda glava mislila, da je mene izabro.

— Da koga sam već tebe! Samo nemoj plakati, eto kazo sam i to što sam mislio da nikad neću smiti, — sluškinjin sin pritrčo i počo joj trti suze.

— Vidiš, vidiš kako si se ti okuražio najedared od ženski' suza, — dida udario u šalu.

Al nije on sam — svima je najedared do šale i veselja. A kako ne bi bilo kad će najedared kupiti dvoje svatove. Dva mladoženje sve predu oko divojaka, ne znadu kud bi i' metnili, al dida najedared ostavio šalu nastranu i kaže:

— Ćeri moje, makar sam udovac, kad vas udajem iz moje kuće, nećete ići gole i bose. Ja sam dosta vunice napreo, a vi sad otkajte sebi sve što triba za jednu udavaču i za darove svatovima. Makar ste vile, rad se mora poštivati, jel čovik od njega 'ide kruva.

Nikog nije bilo ko didu ne bi poslušo. Udavače su se zasukale prve, a ćeri didine sestre njim sve pomažu. Al ni momci neće krasti dan. Al je i bilo posla za sve, jel je dida od brade napreo vunice da sve raška do raške stoji.

Samo di je taj poso što ga tolike ruke ne bi po'ile, kad su vilinske! Mladež se nije dobro ni zaradila, već je bilo sve otkano, al tako lipo da bi čovik gladan gledo. Jedva su oni bili gotovi s poslom, kad dida potrči da otvori srebrnu kapiju. A prid kim?! Niko drugi, već stara vila, kuma kraljevog sina je došla na njezinim karucama sa zlatnim točkovima.

— Pobratime, — smije se ona na didu — šta ja to čujem, da ti udaješ moju ćer? Nisi ti pomislio, da se ja možem i uvriditi?!

— Posestrimo, kad ti se ćer udaje za ovakog momka, — dida pokaže na sluškinjinog sina, — bome se ne bi mogla srditi baš da oćeš.

— A još kad neću! — stara vila podviknila i izgrlila sve redom.

Bilo je tu sad veselja i na odmet. Didin sin će o'ma' kupiti svatove i samo će ostati tu noć, da posadi vilinski vinograd, pa će svatovi kreniti momačkim kućama. Oće oni svi, al kad je sluškinjin sin čuo da će ići kraljevim dvorima, on najedared začutio ko da mu se rič prisikla. Didi se ne može ništa sakriti isprid oka i o'ma' zapita:

— Sinko, šta je tebi pokvarilo veselje?!

zkvh.org.rs

— Kad me pitate, baš da vam kažem: ja neću ići kraljevim dvorima, — momak kaže šta mu je na srcu.

— A zašto?! — dida se ko začudio.

— A ja pitam — zašto bi se vraćo kralju, kad sam od njeg moro otići? Ja nikad nisam gledo ko je od kake povrze i kakim kolima se voza, već el čovik el nije? Vi ste baš vilenjaci, pa vidim ni vi se ne mislite drugačije.

Dida ga je saslušo zdravo ozbiljno, a tako mu je i kazo:

— Sinko i tako je i nije. Eto šta misliš, da ja nisam mogo usmrtiti sestru? Misliš da su meni tribale smrtne dlake?!

Momak je baš bio pametan, al sad nije znao šta bi kazo. A dida njemu lipo:

— Još kako sam mogo, samo me srce nije moglo naneti na to. Kad je već moralo biti, nek nije bilo od moje ruke, jel je ona moja sestra, ležali smo pod jednim srcom, pa bila ma kaka. No šta veliš na to?!

Momak tio, a ne tio zastidio se, al kaže:

— To je čovičanski.

— E, vidiš sinko, — dida će ga onda svitovati, — i ti nisi moro bižati isprid starog kralja. Kako možeš, samo da si malo tio, i on se ne bi više nanosio glave. Al ti nisi uradio tako, jel ti srce nije iskalo to, već čovičanski, je li tako?

Momak ne trepće, već usta sama kažu:

— Tako je.

— Al ako si ti samo zato oćo, da se skloniš s puta starom kralju, koji nije baš čovičanski radio, jesi li baš ciguran da si uradio čitav poso?! Ako ti nisi tamo, on će naći drugog na kom će iskaliti bis. A ja mislim, da si uradio čitav poso ako si ostavio goropadnog kralja, a sad nađeš drugog čovika.

Dok su oni divanili, dotle je i stara vila štogod šuškala sa njezinim kumčetom, i kad se dida manio divana, kraljev sin će pobratimu:

— Ako ne nađeš drugog čovika već starog kralja kojeg smo ostavili, nema srca, nemoj mu više prikoraciti ni prag.

I kaže on šta je naumio. Sluškinjin sin ne bi tio vriđati didu i pobratima, a i dopada mu se kako je pobratim smislio. I nema tu više nećkanja. Kako su se dogovorili tako i urade. U to se već skupili i vilovski svatovi, pa svi krenu.

Kad su došli bliže kraljevom gradu, sluškinjin sin odjaši naprid. Javi se u gradu da je putnik iz dalekog svita i kobajage raspitiva, zna li kogod za jednog kralja, kojem je sin oćo u svit da traži divojku koja mu je izašla na san. Kad su to čuli u gradu, nisu ga odveli već skoro odneli prid kralja.

— Blaga ću ti dati ako mi nosiš dobar glas, jel otkako mi je sin oćo, nikad o njemu ni traga ni glasa, — kralj sve plače kad je čuo zašto su mu doveli momka.

Momak je kralja jedva pripozno tako je runio od tuge. Požalio ga je o'ma', kako ne bi požalio starog čovika koji tuguje za sinom jedinkom, al se još ne očituje, već veli:

— Ne znam je li nosim dobar glas, jel kako sam čuo, vas dvojca ste se pokečkali, a momak ne mislim da će popuštiti od svog, jel drži da je tiro u pravdu.

— Ta je li živ?

— I zdrav, i vodi mladu.

Kad je kralj to čuo, zaplako je kako valjda nikad nije i kaže:

— Ne marim nek se i našeđiva ako mu srce to želi, ne marim ako mi nosi snaju i ispod čerge, samo da ga moje oči vide još jedared.

Kralj plače, a momak će:

— Nemojte, ne dolikuje to jednom kralju, pa još prid tolikim svitom.

— Kaki kralj?! Valjda sam i ja čovik. Imam i ja srca.

Kako on to kazo, a sin s divojkom na vrata. Donela i' je kuma na karucama, pa je i ona ušla s njima i veli kralju:

— Kume, al da nisi mislio da ti je sin izgubljen, da li bi se ikad sitio da si i ti čovik?! Ne samo da ne bi, već bi ga još mordavio što on nije gledo od kake grane mu je pobratim.

— A da njega nije bilo, — kraljev sin pokaže na pobratima, — baćo, vi bi se zalud sitili pameti, jel bi ja dosad izgubio glavu makar je na ramenima kraljevog sina.

Tako oni starom kralju, al se on ne vriđa već kaže:

— Karajte me, karajte me, samo kad sam dočeko da vas vidim.

Nagrlio se sina dok su tako tirali mak na konac i sad će i sluškinjinog, al onog već nije bilo tamo. Otrčo on s divojkom staroj materi, a misto njega kralj zagrlio pretelja. I šta je tamo posli bilo veselja, to bi mogo ispripovidati samo onaj ko je bio u vilovskim svatovima. Ja tamo nisam bila, jel su mlade bile same vilovske. Da sam kojom srićom mogla otići i ja bi se pomladila, ne bi bila ovaka baba, al onda ne bi znala ni ovu pripovitku.

A kad sam već baba, pripovitku sam znala, al šta je bilo posli svatova, to vam neću kazati, kad nisam tamo bila i nisam vidila. Ako koga sustrijete koji je bio tamo, pitajte ga, taj će cigurno znati o tom pripovidati još i više.

Pričala Joca Šević Cvancik

zkvh.org.rs

VRAGOVSKO KUMSTVO

U starovinsko vrime bio jedan siroma' momak, koji nije imo nigdi nikog. Sam je ko korov u pustolini i na kraju se još i oženio takom divojkom, koja nije imala nikog svog. Žena je uskoro ostala trudna i kad će doći vrime da rodi, čovik pođe tražiti kuma.

Prošo je svita, nalupo se i o drvo i o panj ko da je vištac, kad jedared naiđe na jednog starog čovika.

— Sinko, daleko brez kruva? — dida ga dočeka.

— Daleko il blizo, al uvik za njim, jel sam siroma ko crkveni miš, a sad zapravo tražim kuma, jel će mi žena roditi.

— Ja ne marim, eto da se okumimo.

— Ne marim ni ja, al prvo reci ko si ti?

— Ja sam sveti Petar.

— O, kurtala te i bilo, — rasrdi se siromak kad je čuo s kim ima posla. — Ti dikojeg puštiš u raj, dikojeg ne puštiš. Iđi ti od mene dalje, jel ću te o'ma' puštiti nuz vodu ko štetu.

Ostavio ga je, da se nije više ni obazro. I sad je opet prošo svita, dok nije naišo na drugog starog čovika.

— Sinko, daleko brez kruva? — dočeko ga je i ovaj dida.

— Daleko il blizo, al uvik trbuvom za kruvom, a sad zapravo tražim kuma, jel će mi žena roditi.

— Ja nemam drugog posla, ako oćeš, eto da ti budem kum.

— Ne marim, al prvo da vidim ko si ti? — siromak zapita i ovog.

— Ja sam bog.

— Šta kažeš?! I još bi ti meni za kuma?! — siromak se o'ma' nakosirio. — Ti dikojem daješ i na pritek, a dikojem ni za lik. Nemam ja s tobom ni divana, ni računa, a još manje kakog posla. Mani se ti mene, ja sam pošten, siroma' čovik.

Ode on sad dalje, al sve trči da onom ne bi više čuo ni glasa. Opet se naišo svita i svita, i s kim će se naći jedared već s nepreteljom! Vrag dočeko siromaka i nudi mu se i on za kuma.

— A ko si ti? — siromak o'ma' i na ovog.

— Pravi vrag. Ako se nas dvojica okumimo, ja ću te nadariti da će ti se i stopa pozlatiti. Al to neće biti badava — moraćeš mi dati kumče, kad bude sedam godina.

Siromaku je već dosadilo da lupa tabane, a vidi da nikako ne nailazi na čestitog čovika, pa se počo misliti. Na soparnoj 'rani su i on i žena — kako će biti to dite na mliku take mršave matere?! Siroto možda neće ni doživiti sedam godina, a ako poživi onda će ovako bar proživiti to malo vrimena, a u starom stanju baš ni dana. Čoviku dosadilo kukati i patiti, i nije ni čudo što je zaslipio. Konj iđe na četri noge pa posrne, kako ne bi čovik, koji u životu drugo nije ni imo osim nevolja.

— Nek bude, — namrkosio se on naposlitku i dlan o dlan sa smutipukom.

Kad je došo kući sa stupom paklenim, a dite se već rodilo. Siromakova žena ni ne klapi ko je kum, al kumstvo je kumstvo. Svršili su sve po čovičanskom redu, pogostili ga kako su samo znali, i on ode. Kako je očo kumu se izgubio i trag, al od tog vrimena siromaku novac nagrće u kuću, da se lati ma čega. Obogatio se priko noći. Dokle glas dopire, ne čuje se za mogućnijeg čovika, al se nije uzolio. Bogatio se makar koliko, on je dilio svakom potribnom i nevoljnom, al nema u njega fale ni vandizanja. Istina, živi sad alvatno, al je za svakog siromaka široke ruke i nije ni čudo što ga je svit poštivo. Ko će njegovu sriću zlobiti, kad je njemu radost da je podili sa svakim ko mu se u nevolji zatrči?

Tako je sad živio ko i drugi čestit čovik i nije ni čudo, što se nije ni sitio da je vrime prošlo. U dobrom vrime lako prolazi, al kad će i sedma godina, on se najedared dao u žalost. Kako se ne bi žalostio, kad je deran lip ko jabuka?! Al još je veća tuga na srcu, što se ne smi nikom odati. A ljudi navalili i samo pitaju. Kako i ne bi, kad je svakom bio ko komad kruva. Niko nije dosta pametan: čoviku bi dali i dušu, kad je pošten, mekanog srca i podatan, ima sve što mu srce zaište, a vene.

Nije slipa ni žena, ta ona najbolje vidi da joj čovika grize kaki crv, i skolila ga je.

— Čovče, šta je tebi?! Kad nismo imali ni koricu krušca, bio si veso da bi čovik mogo s tobom tice vaćati, a sad sav nestaješ ko da te bogatstvo suši? Olakšaj dušu, kaži kaka zmija ti je legla na srce?

Ona navalila, on se nećka i nećka, al kad će već sedma godina, on najedared kleko! Nije više mogo otrpiti, da ne kaže kako pati. Ispovidi se on ženi i zaplače na kraju·

zkvh.org.rs

— Sad mi samo ostaje da biram oću li štrangu pribaciti priko vrata, il kamen na njega, pa glavački u bunar.

Al koliko se on začudio, kad se žena na sve to slatko nasmijala.

— Čovče moj, ta zato se ne vridi žalostiti, — počela ga je 'rabriti. — Nećemo se mi dati zlotvoru, koji je tio iskoristiti našu nevolju.

Čoviku je o'ma' bilo lakše na duši kad je vidio, da se žena nije ustravila. A još kad je vidio da ga ne kara, već još tare njegove suze. Ta on se tog najviše i bojo, da će mu žena pribacivati što je navuko nevolju na glavu i njoj i njezinom nevinom ditešcu. Al žena lipo kaže:

— Šta si se toliko grizo čerez jednog zlotvora, koji nije zaslužio ni da nogu otareš o njega. Al tako ti i triba, kad imaš ženu koju znaš u srce, a njoj nećeš da otvoriš dušu.

Čovik bi se pravdo prid njom, da je on samo zato ćutio da bar nju ne žalosti, al je ona samo odma'nila rukom i kazala:

— Ma'ni se, znam ja i brez razgovora koliko ti vridiš. A sad je žalosti dosta. Čovče moj, kad naš lipi kum dođe rad derana, ti samo kaži da ga ja ne dam. Ne mišaj se s njim ni u kaki drugi razgovor, a ja ću se već računati s kumom-smutipukom.

Tako je to i bilo. Kad je vrag došo, a čovik njemu:

— Kume moj slatki i rođeni, nevolja je — ona moja rogoza ne da dite. Ja bi' se držo pogodbe, al se ona priti i meni, al i tebi!

Vrag nije trošio riči, već o'ma' do žene i zapita:

— Kumo, šta ja čujem, da ti ne daš moje kumče? A zašto?!

— Ti još pitaš? — žena mu se počela rugati. — Zato ne dam što je to moje dite. Ja sam ga rodila i muke podnela za njega, a ne ti i tvoj kum. Kad si se s njim pogađo, a ti uzmi posli sedam godina ono dite što on rodi. A ako se ti baš lipiš za mog sina, onda održi sa mnom pogodbu.

Šta će vrag, već pristane, samo da ne spore riči. Ne brine se on, ta nema te majstorije što ne bi znao uraditi, i misli se — lako ću ja izaći na kraj sa ženskom glavom.

— Dobro, — žena će na to — onda mi danas pomaži u poslu, al tako da moje ruke ne čekaju na tvoje. Čim zakasniš, izgubio si pogodbu.

Kad je vrag to čuo, samo se nasmijo u sebi i pristo drage volje. Ta di će jedna žena biti brža od živog vraga — misli on u rogatoj glavi. Kad je tako, a žena ga odvede pod jedan naslam. To su bila starovinska čeljad, pa je žena tkala pod naslamom, a tamo su bile i košnice, da uput može pripaziti i na čele.

Sila ona sad, pa će tkati.

— Al pazi, kume, da ne čekam na tebe! — opomene još vraga.

I o'ma' baci čunjak na desnu stranu, a vrag skoči priko nje i već joj ga doda. Ona baci na livu, vrag je već brže skočio priko nje i još uvik on čeka na nju. Tako je to išlo jedno vrime, i nek kuma baci čunjak makar kako hitro, vrag je brži. Skače on priko nje i čak se nije ni zaduvo, a ona radi samo rukama i već se praznojila. Vidi ona jedared da će tako izgubiti pogodbu i smisli drugo. Iznenada baci čunjak pod košnice.

Vragu je sad tribalo skočiti malo dalje i kako se zauko, tako je zapo za jednu košnicu. Kako se papcima spleo, a žena mu natakne košnicu na glavu i poviče:

— Kume, jesi li pri sebi?! Šta si mi rastrembuvo svu košnicu?! Pomozi, al o'ma', da čele utiramo u nju!

Ona tako viče, al vrag skače s košnicom na glavi i jauče:

— Otkud da ti ja pomažem?! Opraštaj me košnice i čela, jel će mi od kože napraviti saće!

— Šta ja to čujem — ti nećeš da mi pomogneš? — žena se kobajage rasrdila. — E, onda mi se čini, da si izgubio pogodbu, kume moj žalosni.

— Kaki kum, kaka pogodba? Oproštaj me, pa da nikad više ne kumujem ni u svom rodu, — vrag zajauče.

Moli i priklinje kumu, al se ona sad kobajage još i uvridila.

— E, kume moj rođeni, kad se ti odričeš još i kumstva, onda ja s tobom neću da imam više posla. Načast ti i košnica, al ja te se više neću ni žigniti. Eto nosi je do smaka svita, bar ćeš se imati po čemu sićati kad si s pogodbom sklapo kumstvo.

I sotim ona ode iz šupe, al nije zaboravila da vragu turi pod noge još jednu košnicu. Kad su čele počele da mu kože čine i odozdol, siroma vrag nije više čeko, već poskočio i ode, da rep sve laje za njim. Kako je stigo kući, to on zna, al je prošlo vrimena dok opet nije smio tisniti u svit. On ne smi ići gologlav, da mu se ne bi vidili rogovi, a čime bi sad pokrio glavu, kad je natekla toliko da bi za nju tribo šešir ko točak.

Pomišljo je već, da poveže maramu ko žena, al kad se sitio svoje kume, onda je radije osto u zapećku.

Pričala Luca Vojnić Purčar

zkvh.org.rs

DIVOJKA ZLATNE KOSE

Živio jedared jedan siroma' čoban. U njega malo ovaca, malo zemljice, mala kuća, kravica, i kad jedan konj, kad dva. Nije to sve tušta, al nije ni malo, jel je čoban nuz pošten poso čuvarnim životom uvik sebi i nabro i namuzio toliko, da se nije moro komšiji zatrčavati za kašiku brašna. Zato se on uvik radovo životu, a najviše sinu jedinku. Momak je bio lip i čestit kako samo čovik može sebi zaželiti porod. Čoban bi mogo biti nujan ma kako, al je dosta da samo pogleda sina i već mu se oči smiju od dragosti. I je li onda čudo što je otac jedva dočeko da mu sin doraste za ženidbu, i što se ustrčo više neg momak.

— Babo moja, — čoban kaže ženi — ako deranu još nađemo divojku tako lipu i čestitu ko on, onda možemo kazati da znamo zašto smo živili.

I kad je došla prilika, pitaju oni sina je li možda već našo kaku divojku, al on odgovara da nije još ni pomislio na to.

— A ti otsele nemoj na drugo ni misliti, — uputi ga otac — al sve dok ne nađeš divojku, koja će ti biti srcu draga. Nek je i bosa i gola, ta ni mi nismo bogataši, samo nek je čestita i lipa.

Oće momak, poslušaće oca. Gleda on da je među mladeži, al nikako da obraduje oca i mater. Starima je jedared već dosadilo i jedno jutro će ga baš pitati, a on ko da su ga povukli za jezik.

— Babo moj, — kaže on al sav niki snužden — meni je jutros osvanio čudan sanak.

— Sinko, ta nije valjda na zlo? — čoban i čobanka se uplašili.

— Valjda neće biti na zlo, al mi je žao što bi vi već svatkovali, a to ne može biti o'ma'. Meni je došlo na san, da se ne smim ženiti s drugom divojkom već samo s takom koja nije od majke rođena.

Starima je olakšalo na srcu, kad su čuli da nije veća nevolja i kažu:

— Sinko, nek ti je srićno. Lako ćemo mi pričekati, samo kad nije veća nevolja.

Kad je tako a momak će kreniti u svit da traži taku divojku, jel u njevom okolišu niko nije ni čuo za tako što. Baš su onda imali dva dobra konja. Otac mu da boljeg, uzo sve što je mogo i od usta, pa sinu stvorio i troška za put. Al mu je dao kod kovača iskovati i dobru sablju.

— Sinko, — uputi on njega — ne zapinji ni u kog, al je dobro da si naoružan, kad ideš tako sam po svitu.

Momak poljubio u ruku i oca i mater i ode lipo. I sad odio, brodio, napito već i drveta i kamena, al niko ne zna za taku divojku. Momku se steščalo oko srca i već ne zna šta bi radio, dok jedared nije naumio ovako: kad niko ne zna za taku divojku tu di ima svita, ide on tamo di nema svita. Ako ni tamo ne nađe divojku, valjda mu ni neće biti tako teško, jel tamo bar nema koga zapitkivati.

Kako je naumio tako je i uradio. Sad je opet išo iz dana u dan i već je i zaboravio kad je skrenio s puta i zašo u šumu, al nije naišo ni na trag živom čoviku. Tako ga je u šumi stigla i jesen i poćo se misliti kako bi iz šume, da ga zima ne zateče. Vidi on jedared divlje guske di lete na dolnjak, pa ko veli, tamo će digod biti kraj šume. Krene on na tu stranu, al jedva je prišo priko jednog briga, kad je najedared zasto ko da su mu se noge zakovale za zemlju. U doljači stoji velik 'rast, a za njeg zavezan stari čovik. Al čime je svezan? Nisu to ni štrange, ni vrengije, već je čovik sav omotan nikim debelim žilama od kakog drveta. Sav je u krpama pa se i po tom vidi da ga tu nisu baš juče, ni prikjuče vezali, al se još više vidi po tom što su iz žila izbile mladice, a s gornjaka se navaćala mahovina.

Momak o'ma' potrče, pa trgo sablju da prisiče žile i čovika oslobodi. Onaj valjda pridrimo, el je već toliko islabio da ni kapke ne može držati otvorene, pa sav klonio i ni čuo nije kad mu je momak pritrčo. Al baš kad je ovaj zama'nio sabljom da žile siče, čovik se najedared trgo i razrogačio oči. Pa kad je onda poviko, al tako ko da će mu ovaj vrat ocići!

— Nemoj, sinko, nemoj ako si mi ma i škramicu rad!

Momku otpala ruka i sama i jedva je izustio:

— Ta ja oću da te oslobodim ovi' muka.

— Znam ja to, — umirio se onaj kad je vidio da se momak ostavio sablje, — samo tako me nećeš osloboditi, već sasvim upropastiti.

Sad momak samo nije znao na čem je. Ta ni sam ne može pomisliti kako je ovaj čovik još živ, kad se vidi da je tu vezan već godinama, a kad ga oće odrišiti, onaj veli da će ga tako

upropastiti. Al starom čoviku ne triba kazati šta se u momkovoj glavi muti i on mu lipo kaže:

— Sinko, znam ja da je ovo za čudo, al se nemoj čuditi već me poslušaj, a dalje ništa ne pitaj. Ako me zapravo oćeš oslo-boditi, ti me poslušaj, pa ću možda još i ja tebi biti na pomoći, jel znam da zalud ne bi išo kroz ovu pustoš di ni majka ne do-lazi, neg cigurno štogod tražiš.

Kaže momak da je to tako, samo ne može ni pojmiti kako bi mu on mogo ma šta pomoći, kad je tu godinama bio zarobljen.

— Svako čudo zavrimena, sinko, i ako me poslušaš, tako će biti i ovo sa mnom, — s'vituje njega starac. — A ti samo kaži koja nevolja te tira na ovaj put.

Momak kaže sve po istini.

— Došo mi sanak, da se ne oženim drugom divojkom, već samo s takom koja nije od majke rođena. A, eto, za taku još ni čuo nisam makar sam prošo valjda i po svita.

Svezani se sav promigoljio kad je to čuo, pa se vidi, igro bi, samo kad bi mogo.

— Sinko, taki čovik meni triba! — podvikne onaj. — Ako ćeš me poslušati, ja ću ti uskoro, al borame uskoro, doći u sva-tove i nezvan, jel ja znam za taku divojku. Ti ni ne klapiš kako je blizo.

— Di je? — istrčala momku rič.

Al ga onaj opomene:

— Sinko, ja sam ti kazo da me ne pitaš, već da me poslu-šaš, ako oćeš.

Oće on, kako ne bi. Više ni rič neće izustiti već samo slušati.

— Al tu nije dosta samo slušati, već imati i junačko srce.

— Ako nemam imaću ga, samo da nađem sebi divojku.

Kad je tako onda će njega onaj svezani uputiti. Al ga još opomene da dobro ubarda šta će mu kazati. Momak sluša, ta ni ne trepće, i kad je sve čuo i ubardo o'ma' i krene. Išo je taj dan sve do mraka, dok jedared nije čuo opet divlje guske di mu lete iznad glave. Nije sad lego da prinoći, već ode na tu stranu di se glas divlji' gusaka izgubio. Tu noć se nabatrgo, na-lupo i o kamen i o panj, napado se u kojikake jame, da se ujtru i sam čudio kako vrat nije slomio, al kad je sunce granilo, a on kod jednog velikog rita. Obradovo se zdravo, jel je vidio da je pogodio misto kuda ga je onaj svezani uputio.

Ukraj šume jedan veliki 'rast, al ko da je rođeni brat onom za kojeg je stari čovik vezan. Momak se sakrio u šumu iza 'rasta i taj dan je lipo prispavo. Kad je došlo veče, a on pod

’rast i daj, kopaj sabljom. Kopo je i kopo da ga je i ladan i krvavi znoj oblio, al kad je već mislio da će ga obliti i samrtnički znoj, sablja najedared zvekne u zemlji. O’ma’ mu je bilo na duši lakše i počo je kopati dvostrukom snagom. Nije dugo još ni radio i već je iskopo tri bureta što su se počeli već davati u kamen.

O’ma’ i’ je otkotrljo ukraj rita, kojikako njim izbio vranove, al će u to već i ponoć. Potrče on oko rita i vikne:

— Didin vranac, kidaj lanac! Didin vranac, kidaj lanac!

Slukti sad, al u ritu samo trska šušti. Potrče on opet, al ko brez duše, i viče:

— Didin vranac, kidaj lanac! Didin vranac, kidaj lanac!

Stane i slutki opet, al se još uvik samo trska čuje.

Ponoć već samo što nije tu, momak se već straboga ustravio i kad je onda poviko, ta valjda se i zemlja zatresla.

— Didin vranac, kidaj lanac! Didin vranac, kidaj lanac! — puštio glas ko da mu je poslidnji u životu.

Al sad nije tribalo sluktiti. Momkov glas se još nije ni izgubio u šumi, kad se iz rita začuje niko slabo rzanje i ko da kogod trza teški lanac. Kako je momak to čuo, a on kamen, ocilo i trud, i zapali trsku u ritu. Zaplamtila suva trska i varnice lete iz nje ko da se čele roje. Kako varnice poletile, a momak ima šta i da vidi. Nedaleko od njega jedan vranac pružio glavu iz buzalice i guta varnice.

Momku nije tribalo kazati da se paštri. Otrčo je u šumu i vuče suvog granja, al toliko, da se posli i sam čudio otkud mu te snage. Dok je nikolikoputi okrenio, naslago je nuz rit čitavu kamaru drva, al paliti je nije moro jel se i sama upalila od trske. Stao je sad i gleda, a vranac sve više izdiže glavu iz buzalice. Ni jednu varnicu ne pušta nebu pod oblake, već i’ guta. Dok sav rit nije izgorio, dotle se i kamara drva tako razgorila, da su oko nje ležale velike rpe žerave. Momak je sad sio ukraj vatre, a vranac, kad je po’io sve varnice, zarzo, al tako veselo ko da se sprema u svatove. Kako je zarzo jedared, a on i drugiput, i rže u dva glasa najedared. Začudi se momak, al se imo čemu i čuditi, jel je u tom času iz buzalice nikla i druga glava. Da je momak zvao jednog vranca, a izašla dva, ne bi se on tom začudio, al ko se ne bi začudio kad su te dvi glave na jednom vratu?! A čudio se, ne čudio se, vranac je zarzo sav radostan i kad je onda počo gutati žeravu, ta sve rpa za rpom nestaje. Kad je žeravu malo razgrnio oko vatre, a plamen buknio i sve šumu do’vaća.

zkvh.org.rs

Kako je plamen buknio, momak začuje di konj rže u tri glasa. Sad se već nije čudio kad je konj između dvi glave izdigo iz buzalice još jednu. Guto je konj i livom glavom varnice, guto je i desnom žeravu, al kad je sridnjom počo gutati plamen, ta ko da lije vatru u gršu. Začas je od vatre osto samo pokoji žižak. Konj je sad zarzo iz sve tri glave i kad je onda otreso grivama, iskočio najedared na brig. Kako je lupio tako se momak privalio i kad je skočio opet na noge, jedva je burad zaustavio da se ne otkoturuškaju. Al kad je sad pogledo vranca, imo je na njemu šta i viditi! Vranac streso sa sebe buzalicu, pa u njega dlaka da se prid njom i kumaša može sakriti. Lip je da ti oči stanu, a sav bi se zasigravo al još ne može. A zašto ne može?! Ta di bi mogo kad mu je za svaku nogu teškim lancima vezan kamen veći neg on.

— Dosta me je voda morila, daj sad malo vina da se okripim! — progovori vranac ko čovik. — Daj prvo ovo krajnje bure s vinom od sedam godina.

Posluša njeg momak i digne bure, a vranac ga ispije s onom glavom kojom je varnice guto.

— Daj sad onog sridnjeg s vinom od četrnejst godina, — uputi on opet momka.

To bure vranac ispije s glavom kojom je guto žeravu, i onda veli:

— E, još samo ono bure s vinom od dvadesetjedne godine!

To bure ispije s glavom kojom je plamen guto. Onda najedared poskoči i momak je samo čuo da se štogod kida i drobi. Kad se malo osvistio, a ždribac se već zasigrava oko rita, al brez lanaca i kamenja na nogama. Protrčo ledinom i rže u sva zvona, a kad se vratio momku, onda se samo vućio stražnjim nogama i razbio burad.

— E te slomljene duge natovari sad na tvog konja i kreni ga ovom stazom, — kaže on momku, — a ti ćeš jašiti dalje na meni.

Momak posluša, i kad je svog starog konja krenio, onda vidi da vranac ima na svakoj nogi po pet kopita, a na svakom je ploča od dragog kamenja. Sad što vidi za to pitati neće, al zapita:

— A kud ode moj konj s tim tovarom?

Troglavac na to zarže, al baš ko da se čovik smije, i veli:

— Ta nismo mi valjda lopovi, da zmaja iznenadimo na spavanju ko što je on nas. Nek zna, da nam se ima nadati i za mejdan spremati! A i mi ćemo se zasukati i tabane lojom namazati.

Momak je dobro ubardo šta mu je onaj vezani stari čovik kazo i ne raspitiva, već posluša troglavca i uzjaši na njeg. Odu oni na tu stranu di je momkov stari konj očo s razbijenim dugama, al troglavcu ne triba staze. Ode on priko najgušće šume i di stane s nogom od pet kopita tamo sve ruši. Do zore su prišli put što momkov stari konj ne bi valjda ni od mine do mine, i stignu na jednu veliku pašu pod šumom. Tu se trava ne vidi toliko je niki' krupni' bivola, kaki' momak nikad nije vidio.

— To su zmajovi bivoli, — kaže troglavac. — Ulovi četri najveća, pa i' oderi. Nama će dosta biti i koža, a zmaju ćemo ostaviti meso, nek ne kaže da smo ga baš oštetili.

Momak uradi kako ga je konj uputio i kad je bivolske kože pribacio priko ramena, troglavac s njim ode u šumu ko vijar. Odu oni sad natrag ritu, al troglavac nije uzo pravac kojim su dolazili, već sve nuz zmajovu pašu iđe kroz šumu. Nisu daleko ni išli, kad na jednoj ledini dođu do jabuke kaku momak nikad nije vidio. Po drvetu ko da je posuta zlatna rosa, a po lišću srebrna. Lipo je i drvo, al što je na njoj voće! Jabuke krupne da jedva stanu u šake, crvene ko krv, a poštrapane pigama, al bilim ko mliko.

— Ko je ovu jabuku sadio, a ko je odnjigovo? — začudi se momak.

— Nit je ko sadio, nit je ko njigovo, već je sama nikla, sama je i rasla, — kaže troglavac i ispripovida kako je to bilo.

Zmaj s kojim će se nji' dvojca vući prsta, zavadio se sa šogorom, a kad se on zavadi tu pomirbe nema, već kome glava mora pasti s ramena. Tako je on i šogoru otkinio glavu, al kako je zmajova sestra držala nuz svog čovika, borme zmaj ni njoj nije prašto. Ona je baš imala dite, i kad je vidila da će joj čovik nasradati, pobigla je s ditetom u šumu. Tu je sila na ledini, izvadila jabuku iz nidara da malo ugasi žeđ i da dite nadoji. Ona je baš zagrizla u jabuku, dite je počelo sisati, kad i' je zmaj skolio. Nije tu bilo divana ni razgovora, već zmaj dovati i sestru i njezino ditešce i kad i' je lupio o ledinu, od nji' ostala samo jabuka, što je mater zagrizla, i kap mlika što je kapnila s ditetovi' usnica.

— E, vidiš, — troglavac kaže momku, — tu di su oni poginili, iz jabuke je pala špica na zemlju, a na špicu ona kap mlika s dičiji' usnica. Od mlika je špica puštila kliju i tako je narasla ova jabuka, od koje ćeš ti sad jednu po'isti.

Momak ga posluša i uzabere lipu jabuku. Kad je zagrizo u nju, a njemu se čini da pije mliko kako nikad u životu nije. Slatko mu pada, pa mu je i zato nikud milo i drago, al mu je

zkvh.org.rs

još draže, jel kako koji zalogaj proguta, a njemu se čini da bi mogo kamenje vućati.

Čudi se momak i to i kaže troglavcu, a onaj se onda nasmije:

— Ne misliš valjda da sam te do ove jabuke dovo, da te pitam ne bi li volio da je imaš u bašči, već zato da se navaćaš snage. Da li se mi spremamo za mejdan el za baščare?!

Šta može momak kazati na taki divan, već se dobro uvati za grivu, a troglavac krene dalje kroz šumu i za kratko vrime evo nji' dvojce opet do rita.

— E, sad uzmi po jedan od ovog kamenja i svakog veži u bivolsku kožu, a na nju veži ove lance i gotova ti je fraćka i kamen u njoj, — kaže konj momku šta će raditi. — Jel znaj, — još će, — da je ovo kamenje meni na noge svezo baš taj zmaj, i red je da mu njegovo i vratimo.

Poslušaće sad momak, ali da se ne sića kako ga je svezani opominjo da se ne raspitiva, borme bi zapito oće li moći tako teško kamenje digniti? Al ovako samo ćuti i lance lipo veže na kožu ko na pravu fraćku, i onda će se mašiti kamenja. Ho, kad je prvi kamen do'vatio, a njemu se čini ko da jabuku drži u ruki. Čudi se on i bržebolje će i drugi, i treći, pa i poslidnji, a što dalje njemu sve lakši. Maše on s tim velikim fraćkama, ta ni reduša s varnjačom ne bi lakše.

— Sad je već i tvoj stari konj odševeljo do zmaja, a kad domaćin zna da mu se gosti spremaju, valjda nas već i čeka, — opet se konj javi. — Ajde, da zmaja-domaćina baš malo obađemo.

Konj je to kazo i kad se onda zakaso, borme momak nije baš zdravo mogo viditi kudan prolaze. Samo čuje kako mu u ušima vitar uji, a zemlja se pod troglavcom trese. Tako je to trajalo jedno vrime i momak se osvistio, kad je prid sobom ugledo na brigu velik čađav grad. Oko grada svud trnje, prcov, čičak, boca i pustoš ko da je kaki simenjak od parloga. Stigli su nji' dvojca u to drlo, al se iz čađavog grada ne čuje ni glasa, nit se kogod vidi.

— E, oće zmaj da nas digod sačeka napripuš i onako odastrag u pabušinu da nam satira šilo, — troglavac prišaplje momku. — Al nek samo čeka dok mu mi ne natrčemo na trn! Pobratime, ti s fraćkama budi spreman i ne pitaj već slušaj.

I sotim troglavac zamane sa sve tri glave i ode kroz šiprak ko da ga je u'vatila kokošija slipoća. E, al je on zama'nio glavom zato što je tako baš i tio, a zmaj nek samo misli da mu je luda došla rad pameti. Iđe troglavac tako, pa on i momak po-

tonili u visoko trnje. Iđe i maše repom ko da ni nema druge brige osim da tira sa sebe muve.

— Vidi, tu je nika velika bunja u trnju, — momak prošaplje jedared.

— Jesam ti kazo da ćutiš, — troglavac se osiko na njeg. — A sad jednom rukom drži fraćke, a drugom se ušikaj za grivu, al iz sve snage.

Kako je to kazo, a iz bunje skoči troglavi zmaj, al i on na troglavom konju. Skočio zmaj, i poviko:

— A u bunji sam ja! Tu ću vam glave sa'ranit!

Tako bi on tio, al dok je viknio, di je već bio troglavi s momkom?! Zaperjašio on sa onim nogama od po pet kopita i sve melje trnje iza sebe. Di on prođe tu parlog ne triba zaoravati od korova. Uputio se oko grada, a zmaj na njegovom troglavcu za njim. Isuko niku sabljetinu i samo bi dovaćo glavu momku i njegovom troglavcu, samo kad bi one bile nado'vat. Al je zmajov troglavac s jednim kopitom na nogi, a i zmaj je malčak teži od momka, i što dalje zmaj sve više zaostaje i sve više mamuza svog troglavca.

Momkov troglavac već zašo iza grada, a zmajov konj još nije dobro ni streso slamu od bunje. Momkov troglavac sad malo olakšo i kad se zmaj pojavio iza grada, a on onda opet đipio. Tako su trčali oko grada sve do podne, pa je momkov troglavac izoro atar na kojem samo sij i eto kruva za tri sela. Kad će već doći i podne, momkov troglavac se uputio od grada i upravo u jedan rit. Momak bi mu već kazo da ne iđe tamo, ta zapasće u buzalicu; al se sitio da mu se jedared već rič otela kad ne valja. Ćuti i čeka šta će biti, a troglavac, kad se zauko, ode priko buzalice u ritu ko da mu se put praši pod nogama. Kako će on iz rita, a zmaja evo do rita.

Zmajov troglavac se poduzbio, počo se propinjati na brigu, al kad mu se gosa razgoropadio i ošinio ga sabljom, konju o'ma' potekla krv. Zmajov troglavac poznaje svog gosu, a i njegovu sablju, pa se zatrče i krene priko rita. Al kako je krenio, tako je do trbuva i zapo u buzalicu i što dalje sve teže se izvlači. Momkov troglavac se dotle latio u zasigravanje i sve igra na drugom brigu. Baš će podne pripeći na time, kad će i zmaj do drugog briga, al mu u to troglavac posrne i ode u buzalicu sve do vrata. Zmaj se kojikako dovati briga, al posrne i on.

— Odjakari mu livu glavu, — vikne momkov troglavac, — a čuvaj se one strane di mu je sablja, jel di tom sabljom zasiče tamo rana nikad ne zaraste.

zkvh.org.rs

Momku nije tribalo dvared kazati već zamane i, dok se zmaj nije iskoprco na brig, ociče mu livu glavu. O, kad je zmaj onda zaurliko! Kako je iz rita iskočio po briga je pod sobom odvalio. Tisnio je onda na momka onako pišice. Razbisnio se zmaj i ni ne čeka svog troglavca.

— To je nama i tribalo, — nasmije se momkov troglavac. — Nismo mi valjda zato bižali što se bojimo zmaja, već da izmorimo i njeg i konja.

Zmaj sune na nji', a troglavac se samo vrcne i već mu je s druge strane. Okrene se zmaj na tu, a troglavac ga već priskoči. Al ne stiže troglavac da prkosi samo zmaju, već je začas kod rita, i zmajovog troglavca makne kopitama u glave. Kako će zmajov troglavac iz buzalice, a momkov njeg već ljubi s deset kopita u tri glave. Zmaj zakrvavio očima i sabljetinom maše tako da sve ledinu izorava, a di ošine tu i iz zemlje poteče krv. Šiba on sabljetinom u vitar, a momkov troglavac samo skače u stranu i priko njeg, dok zmaj najedared nije stao, pa će otrti znoj.

Kako se zmaj mašio jednog čela na te dvi glave što su mu još ostale, a momkov troglavac dune varnice. Čim je zmaju oči zaso varnicama, poviče na momka:

— Daj dvi fraćke! Vrati zmaju njegovo kamenje, al baš u oči, da svaki komad kamena dobro vidi!

Momak je već jedva čeko da malo olakša svrab u šakama. Kad je onda zaušiljo jednu fraćku od bivolske kože, borme je već i iz druge letio kamen. Ode kamen za kamenom iz fraćke, al odu iz zmajove glave i dva oka. Dok je on urliko za očima, a momkov troglavac dotle do zmajovog konja, pa udri u svako čelo, da vidi koje je od tri najtvrđe. Lupio on zmajovog troglavca opet u buzalicu i o'ma' do zmaja.

— E, moj zmaju, — prkosi mu, — da ti je sunce poljubiti, baš bi bio red, kad ćeš se uskoro i tako opraštati od njegovog ždraka.

Zmaju je nevolje dosta i tako, a kad mu se troglavac još poćo rugati, on potrče do rita da izvuče svog konja. Vuče on njeg, al se onaj sav nija, a tri glave klamiću mu na četri strane.

— Moj zmaju, ako imaš kada ostavi ga prvo tolike godine u buzalici ko što si mene i ne brigaj što onda neće znati kroz nju protrčati, — prdači ga momkov troglavac.

Zmaju drugo nije ni tribalo. Kad drugo ne može sići, a on ošine i odjedared ociče svom troglavcu sve glave. Zatrče se opet pišice na momka i samo šiba sabljom, al da se momak i ne sklanja, borme bi se za to postaro troglavac. I sad ga je troglavac

opet dotle priskako dok se zmaj nije mašio da otare znoj. Troglavac dalje nije čeko već iz sridnje glave dune plamen zmaju među oči, a na momka poviče:

— Daj mu još i ta dva kamena! Nek ne kaže da ćemo mu ostati dužni.

— Oću, al baš u oči, da i' dobro vidi, — momak podvikne i zamane fraćkama.

Da i nisu vidili kako su zmaju izbili i poslidnja dva oka, znali bi po tom kako je sad zaurliko. To borme nije bila šala, jel mu se najedared grad zatreso, a zidovi se počeli drobit ko sir. Sad zmaj ne da nije više tisko, već đipio i onako slip potrčo gradu.

— Stani, ima još i žerave za tebe! — momak poviče.

— Ta nek trče, — nasmije se na to troglavac, — u gradu nema vitra, pa ćemo ga tamo lakše peći polagacko na žeravi.

Kad je zmaj čuo kaku lipotu mu obećavaju, potrče još više, al se u to splete i posiče na sablju. Kako mu je potekla krv, on drekne i baci sablju od sebe. Ode u razrušeni grad makar je sad slip i tamo nestane.

Momak bi da trči za njim, al mu troglavac kaže:

— Digni samo njegovu sablju, on nam neće pobići, a ni sakriti se.

Momak posluša i odu sad nji' dvojca, al se troglavac gega polagacko ko debela guska. Tako su se uzverali u ruševine, a tu osim temelja nema ništa, osim što na sridi još stoji dubok bunar.

— Spuštaj zmajovu sablju u njeg, — zapovidi troglavac momku.

Ne pita onaj ništa, već uradi kako mu je konj kazo. Lipo vrvom spuštio sablju u bunar i ona potone. Al kad je prošlo jedno vrime, voda se uzmutila i jedared izbaci — šta — već zmajovu sablju.

— Šta vidiš, kaka je voda? — zapita troglavac.

— Mutna.

— Spuštaj opet sablju.

Momak posluša konja, al kroz jedno vrime voda opet izbaci sablju.

— Šta vidiš, kaka je voda? — pita troglavac.

— Mutna.

— Spuštaj sablju.

Momak posluša konja i sad čeka oće li voda opet da izbaci sablju? Čeka on i voda se sad počela mutiti, al sablju ne izbaciva.

zkvh.org.rs

— Šta vidiš, kaka je voda? — pita konj.

— Krvava.

— E, onda sablju više neće izbaciti, jel je to zmajova krv.

— Tu se on sakrio pod vodu?! — sad se momak siti.

— Daborme, al da se sakrio i pod zemlju, mi bi ga s ovom sabljom našli. A sad je dosta i njega i te njegove proklete sablje, koju sad više niko odud ne izvuče, osim njezinog gose el' ako se rodi dite, koje će se brez materinog mliká odraniti na vodi i suvom kruvu.

Tako troglavac kaže i onda počne kopati nogama i dotle se nije ni manjivo, dok sav taj duboki bunar nije zatrpo kamenjem. Kad je sve uredio kako triba, onda će na momka:

— E, pobratime, ti si obavio što ti je moj goso kazo, jel znaj da sam ja konj onog svezanog čovika, i sad je red da i ti dobiješ od njeg što ti je obećo.

Tako on veli i kaže još samo toliko, da se momak dobro ušika za grivu. Kad se onda otisko s pustog grada, ode priko šuma i ledina ko da zemlju nogama ni ne do'vaća. Kad će sunce padati zaodu, a troglavac od radosti zarzo pod 'rastom di je onaj stari čovik vezan. Al nije on samo zarzo, već i zaplako iz sve tri glave. Borme se momak imo čemu čuditi, kad je čuo di konj jica ko svršen čovik i kaže onom:

— Ej, goso moj, goso, mene su ispile pijavice u buzalici, al kako je tebi tolike godine bilo na suncu i mrazu?! Ta sav si obrasto u mahovinu!

Tako on žali ko žene kod mrca, a onaj će na to:

— Nemoj sad tako kad si pod barom znao stegniti srce. Jedno je glavno, da nisu oni nas metnili pod crnu zemlju, da nas trava obraste, već da mi mećemo nji'! Ta nećemo sad zakukati ko kukavice, kad smo jednom već došli glave.

Tako nji' dvojica divane, a momak samo sluša. Vidi on da se upleo u krupne račune, al ne smi pitati ništa kad se dobro sića šta mu je taj stari čovik kazo. I ne bi se momak ni sad uplićo u razgovor, da se dida nije okrenio njemu.

— A šta veliš ti, momče? Da nisi posusto el se pokajo?

— Di bi ja radio i jedno i drugo, kad je o mojoj divojki bilo dosad samo divana, a ni pramen kose da joj vidim! Ta za mene poso još nije ni započo, — na to će momak, al na dušak.

Dida ne krije da mu se dopada taki divan, al još će prokušavati momka i zapita ga:

— A viruješ ti meni još i sad?

— Ti u nevolji, ja u nevolji, — njemu će momak ko mator — i ako si na to spao da na nevoljnikovoj koži sičeš kajiše, načast ti bilo, al ja ti virujem ko rođenom ocu.

Ako dida dosad nije krio da mu se dopada momkov divan, al sad je to i kazo.

— E, moj sinko, ako budeš taki do kraja onda si zavridio divojku koju tražiš, al ti jedini i niko drugi na ovom svitu.

Tako dida veli, a momak kad je to čuo, drugo mu ni ne triba. Šalji ga u vatru, u vodu — ode on ko živa žerava, samo da dođe do divojke. I kaže on didi da bi o'ma' krećo. Tako bi on, borme ne bi drugačije ni dida, al kaže da još nije vrime. Tamo di je divojka, znadu šta je bilo sa zmajom i sad i oni čekaju jabuku. E, al nek samo čekaju i nek se načekaju. Ne triba tamo ići kad se ovakim gostima nadaju, već će biti bolje ako i' iznenade.

— A ja ću tebi dotle kazati koju rič o divojki, jel znam da si ljubopitljiv i da bi pito za nju samo da ti nisam zabranio, — dida kaže momku, al tako lipo ko da otac divani sa sinom jedinkom.

Bome dida i nije lago. Kad je momak čuo da će o njegovoj divojki biti divana, ta sav se pritvorio u uši. Al kad je dida počo pripovidati, borme se vidilo da i njemu slatko pada svaka rič o toj divojki.

— Sinko, — počo dida — da ti kažem o'ma' samo ovo: tvoja divojka je moja ćer jedinica.

— Šta kažete? — momak podviknio, al od čuđenja umalo nije zanimio.

— To, što si čuo, — dida će, i ako je ranije troglavac zaplako sad su didi počele otpadati suze. — Da, sinko, to je moja jedinica al ako je ti još nisi vidio, borme sam je i ja vidio svega jedared i nikad više.

Kad je momak to čuo, on bi sve otimo rič iz usta didi, al mu onaj ispripovida sve redom. Nije on ma kaki stari čovik, već kralj. Njegova kraljevina je bila dugačka i široka, da je ni tica ne bi priletila za nedilju dana. Jedan mrginj je tu pod zmajevskim dvorima, a za drugi ni ne pitaj. Tu je on živio lipo s njegovim svitom i kad je bilo zdravlja, borme se tu nije znalo za nevolju. E, al niko nije ni klapio kaka velika nevolja je drimala baš kod nji'. Kadgod tu nije bilo kraljeva, al se tako dogodilo da je njegov pradida posto prvi kralj. To i ne bi bila nevolja ni za kog, jel je i taj pradida bio čovik od glave do pete, al je on zapatio neobičnu sablju.

zkvh.org.rs

Baš tu, digod u ovim velikim šumama, nike proklete višćure uvatile napripuš jednu dobru vilu. Taj je pradida baš onda tudan čobanovo i kad je čuo di vila viče u pomoć, on se nije mislio već tisnio bliže. Nije se mislio ni kad je vidio te strašne višćure, a bilo i' je ko vrana. Tisnio on da oslobađa vilu, al bi bilo nevolje i od njega, da nije imo čitav čopor dobri' pulina. Dotle nije ni on znao, da se višćure ne boje ničeg toliko ko vašaka, al kad su one počele mordaviti i njega, njegovi kerovi navalili. Kako su kerovi raskidali prvu višćuru, a one se razbigle baš ko vrane. Tako je on oslobodio tu dobru vilu.

Nije od nje želio za to ništa, al drugi dan evo nje i kaže, da mu je donela milošću kaku još nikom nije. I šta mu je dala? Jednu sablju, s kojom kad zasićeš rana više ne zaraste.

— Je li tu s kojom smo zmaja utamanili? — momku se otela rič.

— Baš tu, — na to će stari kralj.

I kaže on onda šta je dalje bilo. Njegov pradida je vili samo jedno moro obećati čvrstom virom, da s tom sabljom neće činiti nikake nepravde ni on, nit iko u njegovom kolinu.

— E, dogod bude tako, — uputi njeg onda vila — iz tvog kolina niko ne može poginiti nit od ove sablje, nit od čije ruke.

Tako je ta sablja došla u njevo kolino i bili su i oni mirni, a i sablja, dok ovaj zmaj nije dozno za nju. E, al kako je dozno, on ni dan ni noć nije imo mira, već samo smišlja kako bi do nje došo. A kako će doći do nje kad je dosta da samo tisne pod sablju, a stari kralj nek samo zama'ne, i zmaju rane niko više ne zaliči. Nije on smio tiskati na kralja, al nije mogo ni mirovati.

I dotle nije ni mirovo dok nije našo puta da se domogne sablje. Imo je on jednu posestrimu višćuru i kad se njoj potužio kake brige ga more, ona je o'ma' našla lika. Nabacila je san na kralja i na sve živo što se našlo oko njega i zmaj tako nije natrudio ni dlana, a sablja je bila njegova. Uzo je sablju i od dragosti poskakiva, al se i sitio, pa kaže višćuri:

— Posestrimo, ovo je išlo lako, al znaj da ti meni neće dati mira čim se razbude. Ja njim ne možem doći glave, al ću moju uvik nositi u torbi dogod je ko od ovi' živ.

Tako on veli, a višćura njemu:

— Kad sam i' znala potkusiti s jednog kraja, valjda ću znati i s drugog. Ako se ti bojiš za tvoju kožu, čuvam i ja moju. Nji' ne može niko utamaniti dok su ljudi, al će oni to biti samo dotle dok je to i meni dobro.

Ona baš to kaže zmaju, kad se kraljica počela buditi. Kraljica je baš bila teška i valjda se zato prva i razbudila. Kako je čula šta višćura govori, o'ma' je znala da će kralja i nju pritvoriti u čega. I kraljici se nije tribalo misliti. Višćura je baš zama'nila da poškropi kralja i da kaže u čeg da se pritvori, kad kraljica skoči, zagrli kralja da ga tako zakrili od vračke.

Al se višćura nasmije na to i podvikne:

— E, baš ko na zgodu! Grli ga, grli ga i nagrlićeš ga se. Nek si ti divlja jabuka, a grane i žile nek ti se spletu oko njeg da se odud više ne može makniti. Ni tebi ni njemu ne bilo spasa dok divlju jabuku kogod ne izvadi iz zemlje zajedno sa žilama, al tako, da se zemlja ne kopa, nit se roni, nit se izloka.

Kako višćura kazala tako je to i bilo. O'ma' se tu od kraljice stvorila divlja jabuka, al sva spletena oko kralja. U to se i on otrgo od sna i vidi šta se dogodilo.

— Eto, svitla kruno, sad samo čekaj kad će te kogod požaliti i ocići te žile što te grle, — narugala se njemu višćura i ode sa zmajom.

Borme su oni to dobro izmislili. Da je kogod te žile posiko, ne bi ni znao da bi sotim ubio kraljicu, a kralj je nju toliko volio da bi prisvisnio od tuge.

— Aoj, kaku nevolja sam mogo naneti, — uplašio se momak kad je to čuo.

— Zato triba svašta prvo dobro zagledati, a kad možeš, borme i pitati, — pos'vituje njeg kralj i onda kaže šta je dalje bilo.

Kako je kraljica baš bila teška kad su je pritvorili u divlju jabuku, na njoj je uskoro rodilo prvo zrno divljeg voća. Al kako je ta prva jabuka sazrijala, o'ma' se i raspukla i iz nje je ispala curica lipa kakoj se ni jedna mater ne bi smila ni nadati. Lipa je ona da joj para nema, a što je najlipče na njoj, to je zlatna kosa.

— Šta kažete, još i zlatnu kosu ima? Moja divojka? — momak počo skakati od dragosti kad je to čuo.

— Dabome da je tvoja divojka, jel sad već znaš da moja ćer nije od majke rođena, već od ove divlje jabuke.

— Bolje da su mi obadve ruke otpale, neg da sam posiko ovu jabuku, — na to će momak i počo je ljubiti di stigne.

Drago je to starom kralju i lakog srca kaže šta je dalje bilo. Višćura je znala da je kraljica noseća i bome je vrebala šta će biti s porodom. I kako je ditešce zlatne kose ispalo iz jabuke, ona je potrčala, jel je već naumila da ga pritvori u goluždravo švrače. E, al kad je vidila kako zlatna kosica sja ko sunce, zaboravila je šta zmajovo srce ište, a sitila se svoje dice.

Baš je višćura, al je još i u nje ostalo materinskog srca, ako ne za tuđu dicu, a ono za svoju. O'ma' je njoj sinilo u glavi kako dobro će biti za njezinu dicu ako njim odnese to ditešce zlatne kose. Njezina dica su bila u dubokim mračnim podrumima. Kad njim zasja ova kosa ko sunce, neće više morati tumarati po mraku ko krtine. I o'ma' ona uzela ditešce, a zmaju je slagala da ga je pritvorila u sovuljagu.

Odnela je ditešce, a kralj i kraljica ostali tako zagrljeni da žale za svojim porodom i da čekaju svoju žalosnu sudbinu. Šta je zmaj naradio s njevim svitom to ni kralj ne zna. U kralja su bila tri troglava konja, tri rođena brata, On je i nji' tio povesti i dvojica se nisu ni odupirala, al ovaj jedan, kojeg je kralj jašio, nije se dao. Zmaj se nije s njim dugo dučio, već ga je bacio u onu buzalicu, da tamo otrune. Samo zmaj nije znao da troglavcu ima spasa ako se na'rani kako triba i napoji starim vinom, kojeg su oni za nuždu nazakopavali širom cilog kraljevstva.

Kralj je sve to ispripovido momku i onda još kaže:

— Sinko, sad si čuo sve. Znaš ko ti je divojka, a di ćeš je tražiti valjda znaš i to.

— A di bi je tražio na drugom mistu već u višćurinoj bunji. Tamo i nigdi na drugom mistu, al o'ma'! — momak podvikne na to i već se krene da zajaši troglavca.

Oće on o'ma', al se stari kralj nasmije i ko u šali će ga karati.

— Eto, momku spomeni divojku i umro je za njeg sav drugi svit. Već si zaboravio šta sam ti kazo: višćura ti se sad nada, a ti triba da je iznenadiš.

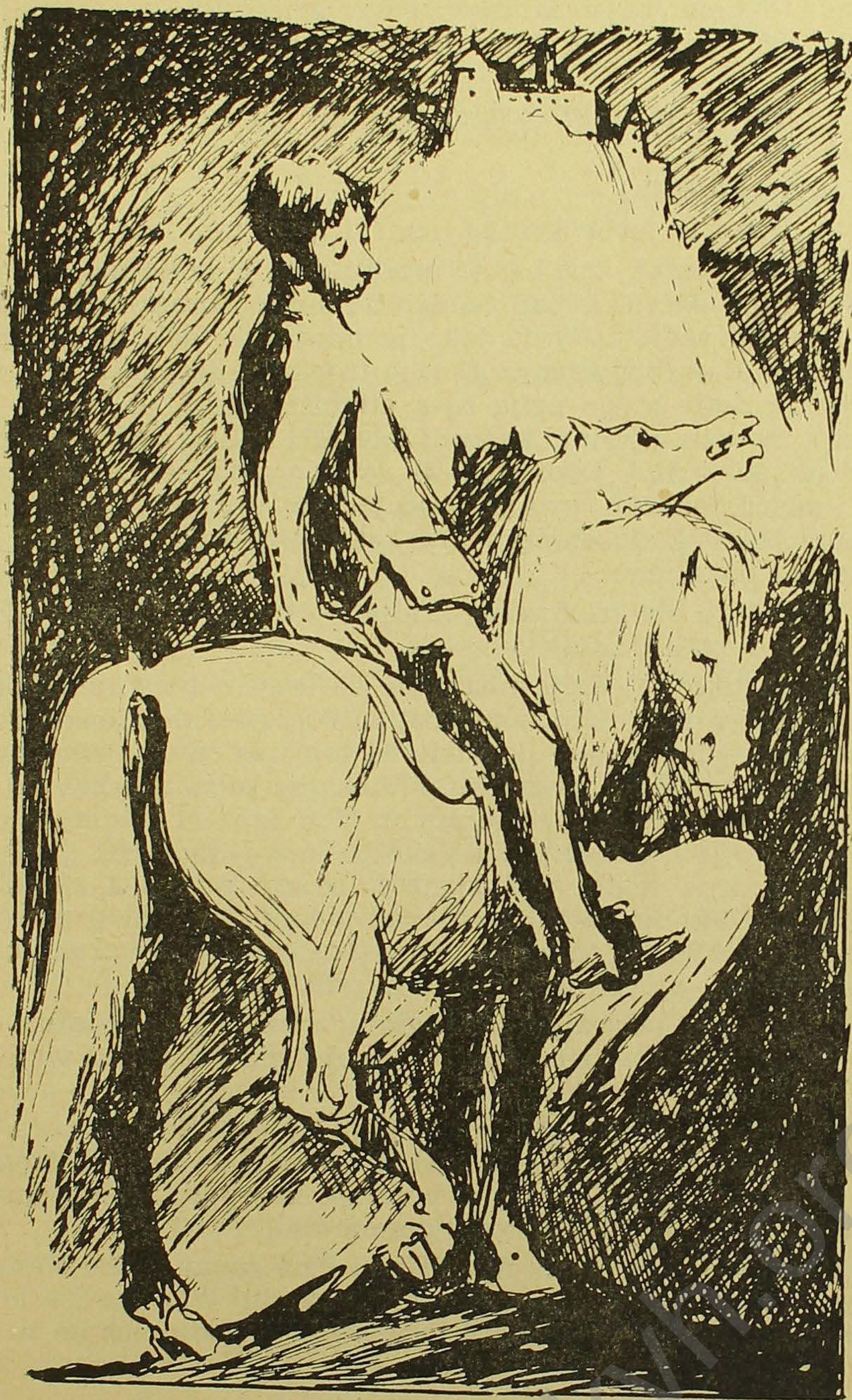
Dabome da je tako. Momak se kvrcnio po glavi, al se kvrcnio i za drugo čega.

— A triba valjda naći puta kako bi i vas prvo oslobodio, — kaže on kralju, i zastidio se što se tog nije sitio već ranije.

— Prvo ti donesi moje dite, a dotle s nama ni tako ne možeš ništa, kad nit ti znaš kako ćeš nas osloboditi, a borme ti ni ja ne bi' znao s'vitovati baš ništa.

Kad je tako, momak se opet zaboravio i kaže da će ići rad divojke. Stari kralj vidi da momak ne može ostati na jednom mistu i ma'ne troglavcu nek ga nosi. E, al nije on ma'nio da o'ma' odu višćuri, već uputi troglavca da s momkom iđe po šumi tamo-vamo sve dok ne dođe pravo vrime.

— Ti slušaj troglavca, nemoj kako zaslipiti prije vrimena, — opomene još momka.

zkvh.org.rs

I ode ovaj na troglavcu, sve bi letio samo kad bi znao kuda triba ići. A troglavac samo polagacko i malo-malo pa se izvali digod u debelu travu. Momak se sav grize, taki je nestrpljen i kad je došlo prvo veče, skoro da plače tako mu je teško što mora čekati.

— Šta ću ja raditi ovako skršteni' ruku? — stao on prid troglavca.

A onaj njemu:

— Uzmi iz torbe krušca, izmrvi ga i 'rani tice.

Šta će momak, već baš to uraditi. I to je bolje neg da samo uzalud lupa glavu, a bar će učiniti dobro šumskim ticama. I kako je sad radio to veče tako je bilo uvik, dok se troglavac jedared nije uozbilj krenio. Dok je troglavac šervanjio po šumi, borme je dotle mogo prije njeg stigniti i spuž, al kad se sad zakaso, momak nije imo kada ni izbrojiti koliko su šuma i voda prišli u jedan ma'. Tako su letili sve do pridveče, a kad će se već i misec pokazati, evo nji' pod jednim brigom. Vidi se da je na tom brigu kadgod moro biti kaki tvrd grad, al je sad sve srušeno i popaljeno.

— Ovo je bio grad našeg kralja, — troglavac kaže. — Srušila ga je i opalila zmajevska sila.

To je kazo, al dalje ništa već se latio u kopanje. Kad se zauko s onim njegovim kopitima, tu nije prošlo vrimena i već se pokazo jedan dubok podrum. U tom podrumu nema ništa, al paučine i prašine na pritek. Momak se začudio i baš tio zapitati šta će u tim pustim mračnim zidovima, al troglavac u to dune. Kako je razduvo pra' i paučinu, a u jednoj ćoši ukažu se teška gvozdena vrata, zaključana sa sedam katanaca, al veliki' ko glava. Kaki su da su, troglavac jednog po jednog pod zub i smrvio i' lakše neg zrno kukuruza. Iza vrata se pokazala jedna komarica, a u njoj sedam zlatni' buradi.

— To uzmi i čuvaj ko oči u glavi. Ne zato što su zlatna, već zato što su naša, a samo u njima možeš poneti našeg vina, — troglavac uputi momka.

Posluša on, al ne pita ništa. Nije njemu do razgovora, on bi i troglavca požurivo samo kad bi se uzdo da to vridi štogod. Uzo je burad i poslago u one bivolske kože, što su mu služile za fraćke, i sotim ga troglavac ponese dalje.

Išli su sad opet brže neg vijar i prid samu ponoć stanu u jednom velikom, al zapuštenom vinogradu. Vidi se da je to kadgod bio vinograd — stani pa gledaj, al godinama se tu izgubio trag ljudske ruke.

— Odud ćemo uzeti vina u našu burad, — troglavac kaže zašto su tu došli.

Kaže on to, al kad je momak čuo taki divan, borme se uzbunio.

— Pobratime, ako mi svudan toliko čekali, moja divojka će plesti side kose dok ne stignemo do nje.

— Ne misliš ti, da mi ne bi dolazili ovamo da to ne mora biti! — na to će troglavac.

Momak se zastidio i ne kaže ništa drugo, već zapita šta triba uraditi.

— Uzmi sablju i oriži vinograd.

Momku nije tribalo dvared kazati. Trgo je sablju i o'ma' do čokoća, al kako je ociko prvi struk iz loze bukne plamen.

— Šta je to? Nećeš me valjda navesti na zlo? — momak se trgo i stao prid konja.

— Baš si pogodio, šta bi dočeko od mene! — troglavac se nasmije sa sve tri glave. — Šta se bojiš ovog, kad se zmaja nisi bojo? Ne boj se, ovo plamti al ne peče.

Kaže on onda momku, da je to kraljev vinograd koji rodi svake sedme godine. Sad će oni sačekati prvi rod, jel loza nije rodila otkako je kralj prošo tako nemilo. A nije ni mogla roditi, jel je jedino njegova ruka mogla rizati i brati ovaj vinograd, al momak sad mora ubrati sedam zrna pa bilo s njim šta bilo!

Ako se momak malopre trgo od plamena, al mu se sad čini da se ne bi uplašio ni živog vraga!

— A šta je to tako strašno što bi mi se moglo dogoditi? — nasmije se.

— E, moj goso, da ti znaš što ne znaš, ne bi se baš tako lako smijo. Vidiš ono što se bili?

Momak pogleda i sad vidi svud ukraj vinograda ljudske kosti. Vidi on, al ni to mu nije ništa, već opet onako olako kaže:

— Vidim, ljudske kosti — a šta onda?!

— To, da nigdi lakše izgubiti glavu neg tu. Ovaj vinograd čuvaju ponoćne zolje. Koliko zrna toliko zolja. One dolete svake ponoći i čim koja nema svoje zrno na koje će stati, one znadu da to nije ubrala kraljeva ruka. Onda polete tragom i kad nađu tog, ko je kraljevo grožđe uzabro, po'idu mu sve meso s kostiju.

— Otud ove kosti?

— Kako samo pogađaš?! — troglavac se sad nasmijo.

Borme se sad momak uozbiljio i zapita, kako će on onda moći uzabrati grožđe?

— Kad bi bilo kake tice što bi ti trag začeprkala, jel nju zolje ne bi stigle.

zkvh.org.rs

Kako troglavac to kazo, a momak se siti da je tice danima 'ranio.

— Valjda će se koja sititi moje dobrote, — kaže troglavcu i više neće trošiti vrime na divan, neg udari u rizanje.

Nije to dobro ni kazo, a u vinograd sleti jedna ševa. I kako momak koraci, a ona za njim začeprkava stope. Tako je on srićno orizo vinograd, pa će zapitati troglavca di će sačekati sedam godina dok grožđe ne sazrija. Oće on pitati, al se troglavac na to nasmije i ko u šali kaže:

— O, pobratime, kad čovik ima oči, a pita za ono što može viditi.

Momak je već naučio na take razgovore i o'ma' se obrazre. Bome je imo šta i viditi — loza istirala, na svakom čokotu grozdovi ko pilići oko kvočke.

— Ta prošlo je tu već sedam i sedam godina, jel je tu svaka brazda godina. Ne pitaj, već beri sedam najlipči zrna i jaši me, al o'ma', da bižimo dok je ševa još tu.

Tako je to i bilo. Momak uzabro sedam krupni' zrna i uzjašio na troglavca, al jedva su se krenili, a zemlja se sve trese iz daljine.

— Ponoć je, evo zolja, — troglavac prošaplje. — Ševa nam je za petama, a ti se sad nemoj obazirati, već mi se u'vati za uši svom snagom.

I kad je troglavac onda zapo sa onim silnim kopitima, ta nije drugo, već kamen izorava tako biži. Biži on, al sve do zore se zemlja tresla za njima, tolike šumske zolje zuje iz daljine. Zuje one i od nji' ništa ne čuješ, al kad će zora zazoriti, jedared momak samo začuje di mu ševa piva iznad glave.

— E, njoj nek je fala, a drugačije bi ti se kosti već sušile, — troglavac će na to momku i zađe u šumu, da se malo izduše.

On će se izduvati, a momku kaže da u svako zlatno bure iscidi po jedno zrno grožđa. Posluša njeg momak i kad će ciditi, borme se imo čemu čuditi, jel je od svakog zrna nacidio toliko da je jedva stalo u bure. Kad je napunio svu burad, onda mu troglavac kaže da i' dobro zavrani i nek legne i on. Tako je to i bilo, i sad su lipo spavali sve do druge zore.

Troglavac usto prvi, razbudio i momka i lipo ga uputio šta će raditi s vinom. Kaže mu, da će sad ići nikud na drugo misto, već pravac do višćure. Ona je s njezinom silnom dicom čak u sedmom podrumu, a tamo drži i momkovu divojku. Kako je momak to čuo, borme dalje nije ništa ni pito, već skočio troglavcu na leđa. Ni onaj neće dalje pripovidati već se zauko kako živ može. I nije se dobro ni zatrčo već su stigli opet do niki'

ruševina. Nema tu ni čestite vrbine, ni komada kamena što nije okrnjen, a sve u gustom šipraku ko da se tu samo zmije kote. Kad su malo zašli, momak onda vidi samo jedan stari odžak. I taj se naerio ko da će sad pasti.

Troglavac tu ulakšo korak i pipa zemlju ko mačak. Došo do tog odžaka i prošaplje momku:

— Sad sjaši, i ako se uzdaš u srce, ti ostani i čekaj. Kako dočekaš tako će nam i biti.

To je kazo i više ništa, a momak ni rič, već skinio jednu bivolsku kožu s buretom, istrgo sablju i stao nuz odžak. Troglavcu je to bilo dosta. Nagnio se nad odžak, al sa sve tri glave, i dunio u njega sa svi' šest nozdrva. Kako je dunio tako je i pobigo u najgušći šiprak. Al nije dobro ni dunio, a kroz odžak izletila sva višćurina dica.

Kad je momak to vidio, bome mu je kosa počela rasti od stra'. U troglavca snaga nije za šalu, kad je samo dunio a višćurina dica izletila kroz odžak čak iz sedmi' podruma. Al kakoj strašnoj snagi se tu može nadati, kad je i troglavac pobigo ko brez duše?! Borme se momak obazro i neotice da vidi di bi zavuko glavu, al se o'ma' sitio i divojke sa zlatnom kosom. I najedared stego srce, šakom lupio po sablji i veli sam sebi:

— Nek bude šta će biti! Ako je do bižanja, šta si onda i dolazio?!

Tako kara sam sebe i bome se još više trgo. Nema tu nikog, al je tu ljudski glas i momku je o'ma' bilo lakše na srcu ko da nije sam. Al kako mu je da mu je, sad već nije imo vrimena za mišalj i pripovidanje. Ruševine se najedared zatresle i zemlja se prokinila iznad nji', a baš prid momkom. I ko bi drugi otud iskočio već višćura, zmajeva posestrima. Iskočila ona, al ne pišice, već jaši i ona na troglavcu, al na takom koji na svakoj nogi ima po sedam kopita.

— A ja već mislila, da neću ni imati gostiju, — zaskičila je kad je vidila momka. — E, a di ti je konj? Sakrio se, a dolazi mi kad nije vrime za vilovske poslove. Je li tebe ostavio nasuprot mene, tebe, ovako ljudsko mače?

Skiči ona, a momak ni rič već samo gleda šta će višćura započeti. Dok je ona skičila to je i bilo kojikako, al je najedared podbola troglavca i razma'nila svom kosom. Borme momak take šale nije baš bio željan. To nije kosa ko kosa na ženskoj glavi. Di zmajeva posestrima provuče kosu po zemlji tamo ostaju brazde, duboke da bi čovik u njima slomio vrat. Di tom kosom ošine, tamo drobi kamen.

zkvh.org.rs

Kad je momak to vidio, borme ga niko nije moro potsićati šta mu je troglavac kazo. Trgo je vran iz bureta i dok dlanom o dlan, već je sablju okupo u vinu. Zavranio je zlatno bure još brže i ne čeka višćuru, već njoj u kob. Oće on njoj, al ona još više njemu. Momak je pišice, a ona na troglavcu i još kakom. Propinje se on nad momkom, oće da ga zgazi el da mu zubima glavu otkine, višćura bi šibala po njemu onom strašnom kosurinom, al momak livom rukom drži bivolsku kožu sa zlatnim buretom, a desnom maše sabljom. Strašna je kosa u višćure, strašna su kopita u njezinog troglavca, al di momak sabljom do'vati tamo plamen žeže. Nije badava sablja umočena u vino što je rodilo na plamenoj lozi. Žeže on nji' pomalo, al di višćura njega kosom do'vati, di ga troglavac očeše zubima, tamo mu iskinu živo meso.

Sunce nije dobro ni izgrijalo, a momak već zapinušio i u krvi se okupo. Srce oće da mu iskoči od muke, al kad ositi kako mriši pečenica i višćurina i njezinog troglavca, onda opet dođe malo sebi. Oni njeg kidaju, on nji' žeže i pali sabljom, i tako će jedared i podne. Kako se podne približilo, a momak jedared začuje di njegov troglavac viče:

— Pobratime, je li te stra'?

— I da me je stra', ne bi' se odo ni rođenoj materi! — momak se ozovne.

— Nek te i nije stra', jel evo podne, pa će sunce kroz odžak zasvitliti čak u sedme podrume.

Kako je momkov troglavac to poviko, a višćura skikne i okrene se da vidi kako sunce stoji. Ona se ničeg tako nije bojala ko od tog, da sunce u podne kroz odžak dopre u sedme podrume, di je divojka zlatne kose. Čim bi sunce udarilo ždrakom u zlatnu kosu, ona bi se tako zasjala da bi od tog zaslipila i višćura i sva njezina dica. Zato je ona svako podne morala biti doli, da podmetne leđa pod odžak. Pogledala je i sad na sunce, a momku drugo nije ni tribalo. Kako se višćura od njeg okrenila, on vran iz bureta i počo je škropiti po njoj vatrenim vinom.

Nije dobro ni polio, višćura se nije ni okrenila, a iz daljine već zuje zolje, al tako, da se sva zemlja trese. Sunce je već do'vatilo jednu ćošu odžaka, al nije još iznad njega pa bi višćura mogla otkiniti još koji komad mesa s momka. I tila bi tako što drage volje, al kad je čula zolje, borme je samo zaskičila i ode kroz odžak strmoglavce. Ode ona, al su joj zolje u'vatile pete, a njezinom troglavcu obrstile polak stražnji' kopita.

Kako je višćura nestala u odžaku, a momkov troglavac već tu.

— Jesi li vidio kako ponoćne zolje dobro nanjuše i vino iz njevog vinograda, čim nije u našim zlatnim buradima? — smije se on na momka.

Troglavac se smije, al momku nije baš do smijanja kad je sav u ranama. E, al zna troglavac i tom lika. Nije on drimo u šipraku već tražio kojikake trave, za koje je samo on znao. I o'ma' je momku s tim travama zalizo rane, a nji' nestalo ko da i' nije ni bilo.

— Ej, pobratime, nećemo sad valjda gledati zolje, već iđi u prvi podrum, — sićaće on sad momka.

Al ne triba njega sićati. Momak izvadio bure iz bivolske kože i skočio u mrak kroz onu jamu što je višćura provalila. Upo je u prvi podrum, al ne vidi ništa. Mrak je taki da ga ni sikirom ne bi prosiko. Što je mrak i to nije šala kad upadneš u podrum take višćure, al duše vijar, šiba niko trnje i koprena, a sa svi' strana leti štogod ko kaki bodljivi bumbarovi. Momak nije mogo dobro ni uzda'niti a koža mu je već bila sva oderana. Al ni nije uzdiso, već mu je prvi poso bio da bure odvrani, lupi u podrum i vikne:

— Ovamo ponoćne zolje!

Kako je to kazo, a iz bureta bukne plamen. Čim je plamen obasjo podrum, sve ono čudo pobiglo u bure. To su bile kojikake višćurine sluge, a svi su dobro znali šta i' čeka kad ponoćne zolje sunu, i da i' zolje neće dirati jedino u kraljevim zlatnim buradima. U taj ma' se u podrumu razdanilo i momak uzme bure, pa se kojikako ispentra do troglavca. Onaj ga već čeka s travama, obliže ga ko i malopre i momak opet zdrav i čitav ko da mu koža nije ni bila oderana.

E, sad je odjašio na troglavcu u šumu i do druge zore se nije ni mako, tako slatko je prospavo. Al čim će zora zazoriti nji' dvojica su već bili kod odžaka i troglavac opet izduše svu višćurinu dicu. Jedva su izletila i on pobigo, a nje evo. Probila zemlju i sad nit skiči, nit pripovida već tiska na momka. Tiska ona, al je kusava i ona i njezin troglavac, a momak samo zamače sablju u bure. Tako je opet izdržo do podne makar su ga višćura i njezin troglavac dobro izrovašili. Al kad je momkov troglavac opet zaviko:

— Pobratime, je li te stra'? — višćura više nije gledala kako sunce stoji.

Bižaće ona o'ma' u odžak, al su je zolje opet do'vatile. Momak sad već ni ne čeka svog troglavca već skoči i u drugi po-

drum. Kako je upo, a na njega navalila silesija sova. Lete na njega ko da se ledeni oblak otresa i sve bi mu oči kopale. I počele su one čapati oči, al on odvrani drugo zlatno bure i vikne:

— Ovamo ponoćne zolje!

Zolje nisu još ni čule, a sove već sve u zlatnom buretu. Troglavac momka sad izvuko, rane mu zaličio i odoše oni opet u šumu, da se siti naspavaju. I treće zore momak se već tuko sa višćurom, al je ona sad još kusavija i još više bisna. Može biti bisna kako oće, al momka nije strovalila. U podne je otrčala da leđima začepi odžak, al ako je suncu zapričila da zasja na divojkinoj zlatnoj kosi, od zolja se nije otela.

Momak ode s praznim buretom i u treći podrum. I tu su ga lipo dočekali. Panj na panju, a na svakom spleteno zmija na stotine. Da je samo još malo zakasnio, slabo bi on bure odvranio i bacio, jel su ga splele svega. Al je ruke još imo toliko slobodne, da je bure bacio. A kad je viknio na ponoćne zolje, mogo se samo čuditi kako su te silne zmijurine stale u tako malo zlatno bure. Nestale su ko u vijar.

I sad se on s višćurom i četvrti dan provodio ko i ranije, samo mu je s kosom iskinila po buta i polak leđa, al je on izdržo do podne. Kad je sašo u četvrti podrum, tu su ga dočekala nika čuda što su izgledala ko da je vrag ušo u ljude el ljudi u vragove. Počeli su ga kidati, sići, peći i pariti, al samo dotle dok nije viknio:

— Ovamo, ponoćne zolje!

Peti dan mu je višćura s kosom odjakarila skoro polak lica, a njezin troglavac mu je poručo po ramena. Bisni su ko da njim je to poslidnji bis, a kako i ne bi bili, kad su i nji' ponoćne zolje oglabale već do pojasa. Al ne pomaže njim bis, jel su u podne prošli ko i ranije, a momak se onda spuštio u peti podrum. E tu su ga samo dočekali. Nike vragbabe, al ko da su rođene matere višćurine, razvile jupke pa će sići rizance za čorbu. Oće one, al kako? Čim je momak upo, a one ga smotale poda se i jupke njemu na čelo i siće rizance sa sikirama. Oće one, al nisu dobro ni zama'nile, a on već dreknio:

— Ponoćne zolje ovamo!

Kako momak i ne bi o'ma' dreknio? Ta da je koja samo jedared udarila sikirom ode mu glava, a iz čega bi onda viko?

Šesti dan su ga višćura i njezin troglavac prid samo podne do'vatili tako, da mu je višćura s kosom otkinila jednu nogu, a drugu mu je poručo njezin troglavac. Da je momkov troglavac samo malo kasnije oglasio podne, ode momak ko da ga nikad nije ni bilo. Al ovako su ponoćne zolje glabale višćuri već time,

a momak sa novim nogama skočio u šesti podrum. Tu su ga dočekali veliki kerovi s gvozdenim zubima. Navalili su na njega i počeli ga mordaviti, al će momak:

— O, nikaki jedni! Kerovi, a na čobanskog sina ćete! Ponoćne zolje, ovamo!

Viče on ponoćne zolje, al kako su kerovi nestali u buretu, misto zolja evo njegovog troglavca. Skočio on u šesti podrum i kad je momkove rane zalizo, nasmije se:

— Šta će ti zolje, kad na višćuri i njezinom troglavcu nema već mesa ni za dva mladeža. Sad ćemo mi njima dati sunca!

I nije dalje pripovido već kad je počo lupati stražnjim nogama po odžaku, a pridnjim po tavanici nad sedmim podrumom, zidovi se ruše ko suvo lišće. Kako je probio zidove, a sunce zasjalo u sedme podrume. Sunce zasjalo odozgor, al kad je udarila svitlost odozdol!

Sja divojkina zlatna kosa ko tri sunca. Ta i momak je zaslipio od te svitlosti, a di ne bi višćura i njezin troglavac, kad su oni naučili orcati samo po mraku. Zaskičila višćura ko niko i tiska ni sama ne zna kuda, a tako i njezin troglavac. Oko nji' se uzvrtila sva ona nakaradna derladija i valjda bi svakog izgazili, samo da nije divojke. Al se divojka tom već nadala, jel je vidila da se višćuri radi o glavi. I nije nju tribalo ni sićati ni nagovarati. Ako je u višćurinoj kosi dosad bila snaga, al je sad u divojkinoj. Kako višćura kuda zama'ne glavom, a divojka nju ošine zlatnom kosom po očima, a tako i sve njezine.

Šibala bi i' dok joj ruke ne otpadnu, ta ni onda njim se ne bi odužila za to što je tu pritrpila, al se nije dugo zamarala. Momkov troglavac je već tamo.

— Malo da se i ja odužim! — kaže on i kad je onda počo lupati stražnjim kopitima po višćuri i po njezinom troglavcu, borme se uskoro od nji' nije mogo pokupiti ni pra'.

Višćurinu derladiju je onako ovlaš potamanio prvim kopitima i kad je sve bilo gotovo, samo je uzo na pleća momka i divojku i iskočio s njima napolje. Kad su došli malo sebi, nisu se mogli jedno drugog nagledati. A kad su se latili u pripovidanje, troglavac i' je moro opomeniti.

— Oćemo li mi već otići i do vaši' stari' — ta oni bi već svatkovali!

Borme to mladima nije bilo nepravo, već onda i oni kažu troglavcu nek iđe što brže može. A i išo je. Nije se ni zakaso, već je bio kod plamenog vinograda. Tu se zaustavio i kazo momku šta misli, a onom to i nije bilo krivo. Kako mu je kazo,

momak je tako bacio oni' šest zlatni' buradi u vinograd. Tako i' je slatko bacio, da su se sva razbila.

— Imaš ti pravo, — momak se nasmije na troglavca, — nećemo valjda ostati dužni zoljama kad smo i' zvali na ovu pečenicu.

Nji' sad nije tribalo zvati. Kako su iz buradi poispadale višćurine sluge, a ponoćne zolje su i' već smeljale. Troglavac sotim krene dalje, al se momak siti i zapita:

— Pobratime, a šta ćemo s ovim sedmim buretom!

— Nazdraviti na tvog didu i tvoju babu, kad isprosiš divojku.

I dok su bili u razgovoru, već su i stigli do divlje jabuke. Kad je stari kralj vidio svoju ćer, od veselja malo nije pokido žile divlje jabuke. Al je sad momak poviko na njeg:

— Babo, ta je li vam baš sad dosadilo što vas nana grli, a tolike godine nije. Čekajte da vas obadvoje oslobodimo.

— Kako ćeš kad ne smiš ni kopati, ni da se zemlja odroni, ni da je voda podloče? — kralj se niki snuždio.

— Evo ovako! Duni pobratime, ta nije ovo valjda veća stvar neg višćurin odžak!

Nije on to dobro ni kazo, a kad je troglavac dunio, ode divlja jabuka iz zemlje al iz korena. A kako je izašla iz zemlje, iz nje se stvori kraljica. E, sad tu ne triba pripovidati kaka je radost bila. Ne zna se ko koga grli, el kralj i kraljica ćer i momka, el svi troglavca. A još kaka je radost bila kad su se jedared obazrli i vidili da se oko nji' okupio sav njev svit.

— Pa di ste vi bili? — kralj će u čudu kad je vidio sve svoje ljude.

— Tu po šumi — malo smo prodrimali ko i vi, svitla kruno.

E, kad su prodrimali nek njim je, ko veli kralj, samo kad su opet svi zdravi i čitavi. I sad tu nije bilo dugačkog divana, već će momak o'ma' odjašiti na troglavcu do njegovi' stari' i nek se svatkuje dok se svaki sit ne naveseli.

Tako je to i bilo. Troglavac se malo zakaso tamo, a još manje natrag i već su bili tu stari čoban i čobanka. Kad su vidili kaka lipa njim je ta snaja što nije od majke rođena, bome su kazali jedno drugom:

— E, sad možemo kazati da znamo zašto smo živili.

Sad je tu bilo svatkovanja i svatkovanja, gostiju sa svi' strana, i nije bilo dana da se opet nije pripovidalo kako je to bilo zbog te sablje, dok jedared stari kralj nije kazo:

— A sad nek je dosta i pripovitke o njoj. Više je neću vaditi otud di je zakopana, dogod me ne natira najveća nužda,

jel je otud samo ja možem izvaditi. Da je izvadim opet bi se našo kaki prokleti što bi navaljivo na nas zbog nje.

Poslušaće njeg svi, neće više o tom ni pripovidati, al momak još kaže:

— Babo, samo još da zapitam štogod mog pobratima troglavca.

— No, kad te baš čukljika ispod rebara, tebi nek je dopušteno.

Kad je tako, momak onda zapita troglavca što je bižo isprid višćurinog troglavca.

— Što sam? Moj pobratime, pa jesi li zaboravio da mi je i taj troglavac bio rođeni brat, al ne i po ćudi, jel je on na višćurinoj zobi odranjen.

— To znam, al me samo čudi šta si tu bižo kad se nisi uplašio ni zmajevske sile?

— Moj pobratime, ni najveća sila ne može nauditi toliko ko rođeni brat kad se izmetne protiv tebe. Eto, zato sam bižo dok nije došlo vrime da i ja tisnem.

Tako veli troglavac, a stari kralj će onda:

— Baš tako. Al sad već nek je zapravo dosta pripovitke, a nek je samo veselje.

I veselili su se ko zna dokle i ja sam tamo bio i vina pio, a šta je dalje bilo, ne znam.

Pričao Stipan Poljaković-Kovačev

zkvh.org.rs

MASNI LOŠA

Bio tako jedan siroma' čovik, a u njega sijaset dice. On stojo u selu baš ispod kraljevog dvorca i kako mu žena koje dite dobro još ni ne odvije iz povoja, već ga i dadu za slugu u kraljev dvorac. Služio je i on od ponika i tako radi i s dicom.

Sva dica služe, al gola i bosa kad i' mršavo plaćaju i 'rane, samo se jedan izmetnio pa neće i neće u službu. Plećat, šakat, vrat zabreko ko u bika, al on neće da iđe služiti. Oko kuće malo mršave zemljice, to ore i kopa, a zimi samo sidi u zapećku. Tiraju njeg otac i braća da iđe služiti, al se Loša ne da osoliti. Izđiko već, dotiro i do dvadesete godine, al još uvik u dugačkoj košulji, a zimi samo u zapećku.

— Šta ti misliš i dokle ćeš tako? — goropadi se otac.

— Šta mislim da mislim, al ja drugog neću badava služiti. Neće s moji' leđa ni kralj ni vrag blagovati i vragovati, — kaže Loša, pa se u zapećku samo zamota u svoju dugačku košulju.

Lipo će oko njeg i mater, a on njoj:

— Ako ste me za slugu rodili bolje da ste me o'ma' i zagušili.

Ne može s njim niko izaći na kraj i tako ga čeljad i manila. Puštili su ga da čuva zimi zapećak i kako je od peći uvik bio čađav, prozvali su ga masni Loša. Loši ni brige za to. Radi on oko kuće, svoj kruv na njivi zaradi i samo razmišlja u zapećku.

Loša će baš nikud navršiti dvadesetu godinu, kad su se uzmuvale sve kraljeve sluge. Tamo digod na kraj svita, u jednog čudnog dide ćer, kojoj je zlatna zvizda u kosi. Lipa je da joj para nema na svitu, al njezin otac je ne da nikom, već samo onom ko će je isprositi na konju što je crn ko noć, a na čelu ima zlatnu zvizdu sa srebrnim misecom. Nuz to triba još i ispuniti dvi-tri želje. Ovaj kralj, di su svi Lošini služili, dobio od oca takog konja i baš se spremo da prosi divojku, kad mu konj nesto ko u vitar.

Kralj podigo sve na noge, ta tiro bi još i dicu iz kolivke, da mu traže konja. Tiro bi on, al di će ga tražiti kad je konj nesto ko da je izvitrio. Čovik ne bi ni zlotvoru poželio te bubatke,

šta su i' dobili kraljevi ljudi kad se vrate brez konja. Tuče, muči svakoga, ta latio se pa skoro i mrtve goni da mu nađu konja. Ušo stra' u svit i samo krajče i sakrivaju se. I u Lošinoj kući ladnog znoja koliko oćeš, samo Loši ni brige.

— Šta ste se toliko usfrćkali? — jedared Loša progovori iz zapećka. Da oću, začas bi' našo tog konja.

Njegovima je dosta nevolje i ovako, a još kad su se Loši prorizala usta, borme je buknila sva kuća.

— Klempo jedan, ni iz zapećka se ne znaš izvući ko čestito čeljade, i još i ti zivaš, — razgoropadio se njegov otac, a borme ni braća mu ne ostaju dužna.

— Što ga ne nađeš kad baš tako možeš?

— Još mi nije vrime da se ženim. A čim navršim dvadesetu godinu, ja ću tog konja i naći, — Loša lipo ocu.

— No, kad će se i ta roditi koju ćeš ti uzeti? Eto, za koji dan ćeš navršiti dvadesetu, a ti još i sad u dugačkoj košulji u zapećku, — razgoropadio se još više otac i zapritio mu, da ćuti dok je zdrav i čitav. — Nije nama i ovako dosta nevolje neg još da čuje kralj šta blebećeš, pa da nas sve obisi ko divenice u pušnicu.

— A nek čuje! Kad dođe vrime, ja ću mu i sam kazati. Kazaću mu i to, da svaki sebi donese konja i divojku! Daborme! I kad donesem tog konja, nek niko ne misli da ću ga doneti kralju, već sebi. I konja i divojku!

Čeljad vide da ga ne mogu zaustaviti, melje jezikom ko suvaja, pa se uplašili i okrenili na lipo. Tiše ga, i kako su ga dosad tirali, da iđe iz zapećka da se malo miša međ svit, sad ga tako čuvaju da ne izađe. Boje se da će se izlaniti prid svitom i teško njima ako to dođe u uši kralju.

Ušle još veće mengule u kuću. Svi iđu okolo ko kod mrca. Svi misle kaki će to žalostan rođendan biti, ako taj njev iz zapećka i uradi to šta je divanio sa tom ludom, masnom glavom. Došo je i taj dan. Svi ukućani su ko na iglama, a Loša lipo iz zapećka i samo kaže najstarijem bratu da ga odvede do kralja.

— Ti baš oćeš da svi poginemo? — otac se zaplako.

— Ta ni dlaka na glavi vam se neće iskriviti, — umiriva njeg Loša i krene.

— Iđi, sinko, — otac kaže onda najstarijem sinu, — da ovaj ludi ne bi naradio još veću nevolju.

Odu sad nji' dvojica, Loša pivajući, a brat kukajući.

— A ti još pivaš?!

— Ko ne bi pivo kad će se s takom mladom ženiti, koja ima zlatnu zvizdu u kosi, — Loša lipo njemu.

zkvh.org.rs

Začas Loša osvanio u kraljevom dvoru. Nit se stidi što je momčina ko brig, a u dugačkoj košulji, nit se šali, već kaže zašto je tu.

— A ti ćeš baš doneti tog konja? — kralj pita.

Doduše Loša mu izgleda ko zavrnut, al oće kralj i s ludim, samo da mu donese ono što mu srce želi. Loša kaže da će konja borme doneti, krenio bi jutros brez riči, samo da mu ne triba štogod što je u kraljevim rukama. Daće onaj svašta samo nek mu donese konja. Kralj zaintačio da mu donese konja, a Loša samo potvrđiva da će ga doneti, al pazi na jezik i nikad ne kaže kome će ga doneti.

— A šta ti triba? — kralj pita.

— Konj za mene i za brata. Ima tu za nas konja što je moj babo odranio i timario, samo i' ja moram izabrati.

Dao bi onaj da bira i među zlatnim sabljama, samo da mu donese konja sa zlatnom zvizdom, a ne mari makar Loša bio i lud. Kad je tako, a Loša krene kroz košare i kroz ergele, pa bira. Vode ga do najbolji' konja, al on ne pipa i ne gleda, već svakojeg za rep. Kako kojeg do'vati, taj već i upačiva nogama u tavanicu. Čude se ljudi njegovoj snagi, a borme i tom kako bira konje, pa se malo i uplašili kad je polupo o zemlju konje po svim košarama i ergelama.

— Ovo nisu konji za nas, — Loša kaže.

— A mi druge nemamo, — kraljeve sluge mu odgovore.

— Je li to baš cigurno? Nemate vi još digod konja?

Tako Loša pita, a jedan stari sluga se onda siti.

— Ima, sinko, dva tamo digod u ritu, al kad ovi nisu za tebe, te nemoj ni gledati. To su dva šuge što smo davno skinili s računa.

— Ako ste vi, možda nisam ja.

O'ma' će Loša u ritove i borme nađe u buzalici dva stara ždripca. Zasuko se on i povuc za rep. Povuko jednog, povuko drugog, a oni stoje u buzalici i samo što su manili repom ko da muve tiraju. Ma'nili oni repom, a Loša poljubio ledinu.

— Tako, tako, to su konji za nas, — obraduje se Loša.

Uzjaši on na jednog, a brat na drugog i krenu.

— Di si te šuge našo? — kralj se rasrdio, kad je Loša projašio isprid dvora.

— To se tebe ne tiče, a ne tiče se ni to di ću naći konja sa zvizdom i misecom, — Loša njemu kaže onako potenane.

— Šta kažeš ti, smoljo hepljavi? — kralj se sad samo razgoropadio i udario o'ma' u dreku, da Lošu uvate.

— Ne triba mene vaćati, doću ja i sam, al kad nađem mog konja i divojku. Jel znaj, da ja iđem i rad konja i rad divojke, i doneću i', al meni!

Onaj u dvoru sav zapinušio i digo na Lošu ljude i kerove, al Loša samo šapnio šugi međ uši. Šugo rastrugo varnice i jedva se triput vućio, a sedam planina je već za njima.

Iđe Loša, a brat za njim. Brat se čudom ne načudi, al ne smi ništa da pita. Vidi on sad da Loša baš nije ni tako mastan, i da nije sve baš tako kako je dugačka košulja pokazivala. Putuju sad i naputovali su se, kad jedared dođu na veliku ledinu. Tu jedan ore na devet plugova, a u svakom plugu po devet volova. Ore taj, a za njim momčina sa velikim ustima i svu zemlju guta i još viče:

— Av, ljudi, al sam gladan! A što bi znao 'isti, av što sam gladan!

Viče taj tako, a sve po devet brazda 'ide. Manio se on brazda, kad su dojašili ova dva i vikne:

— Vidi masnog Loše! Otkud tebe ovamo? Sto godina te nisam vidio.

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca? — Loša lipo njemu.

— A oće li tamo biti šta 'isti?

— Valjda će biti kad se ženi masni Loša!

Onaj o'ma' ostavi orača i krene s Lošom. Iđu oni sad, a Lošinom bratu kosa raste, ta sve odiže šepicu. Nije ni to šala, naići na takog čovika što toliko može po'isti, a još je uvik gladan, al otkud se on i Loša poznaju?!

Lošin brat se ustravio, al ne smi ništa pitati, a ni ona dva ništa ne govore. Iđu sad nji' trojica i naišli su se, kad jedared dođu na jednu veliku tekuću vodu. Tu sidi opet momčina. Zagradio vodu i što nadođe, to sve i potone u njegovim ustima. Pije taj do poslidnje kapi, a kod svakog gutljaja još i viče:

— Av, ljudi, al sam žedan. Av, što bi' znao piti.

Lošinom bratu drugo nije ni tribalo. Kosa počela opet rasti. Dojašili oni do tog, a on na Lošu:

— Vidi masnog Loše! Otkud tebe ovamo?! Ta sto godina te nisam vidio!

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca?

— A oće li tamo biti šta piti?

— Valjda će biti, kad se ženi masni Loša!

Iđu sad već četvorica, al samo ćute. Lošinom bratu već dosta maka, pa se samo misli kaki će to svatovi biti, kad se ovaki svatovci kupe.

zkvh.org.rs

Prošli su opet dobar komad puta, kad u jednoj šumi vide veliku vatru. Došli oni bliže i imaju šta i da vide. Kamara drva devet fati široka, toliko dugačka i visoka, pa to gori. Na vrvu jedan u opaklijі i šepici sav se guri ko kiseli kupus i viče:

— Av, ljudi, što mi je zima! Av, što bi' se malo odgrijo!

Lošin brat je već znao da će i ovaj biti svatovac. Borme nije ni tribalo dugo čekati. Čim je onaj iz vatre spazio Lošu, a on:

— Vidi masnog Loše! Otkud tebe ovamo? Sto godina te nisam vidio.

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca?

— A oće li se tamo moći malo i odgrijati?

— Valjda će se moći, kad se ženi masni Loša!

Lošin brat se nije privario. Sad je već i ovaj bio među svatovcima. Opet su išli i naišli se, al nema divana. Dođu oni jedared pod veliku planinu, a priko nje leti kamenje, al tako krupno da bi na svakom mogo okrećati volovska kola. Lošin brat se o'ma' u'vati za šepicu, jel se kosa u njega čudo naučila rasti. Ušo stra' u čovika, al Loša i svatovci samo ćute ko muve i lipo odu u planinu. Došli su i na vr' planine, a tu jedan delija vuća to kamenje i još viče:

— Av, ljudi, al bi' baco! Av, da mi se malo navućati!

Jedva je Lošin brat i pomislio da će i ovaj biti svatovac, a bacač već vikne:

— Vidi masnog Loše! Otkud tebe ovamo? Sto godina te nisam vidio.

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca?

— A oće li tamo biti šta vućati?

— Ta valjda će biti, kad se ženi masni Loša!

Onaj ostavio kamenje i o'ma' u red. Lošin brat sve krajči, jel se niki zamislio i ko veli, ne bi bilo dobro ako se ovaj zaželi bacanja i do'vati baš divera.

Išli su opet i naišli se, kad na jednoj ledini vide jednu momčinu, al krakatu. Na noge vezo biančuke, a zaukava se ko na čudo. Trči ko bisan, a još viče:

— Av, ljudi, al bi' trčo! Av, da mi se malo istrčati!

Nisu svati dobro ni prispili, a on vikne:

— Vidi masnog Lošu! Otkud tebe ovamo? Sto godina te nisam vidio!

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca?

— A oće li se tamo moći malo istrčati?

— Ta kako se ne bi moglo, kad se ženi masni Loša!

O'ma' i ovaj stane u red, a začudo, Lošinom bratu se dopo ovaj svatovac. O'ma' je stao do njega i samo se njega drži. Misli čovik, ako dođe do mengula, a tvrdom virom viruje da će u ovakim svatovima doći do tog, on će se samo obisiti na krakatog i tako će već izneti čitavu glavu.

Iđu oni sad opet dalje i već su se naišli, kad jedared na brigu opaze čovika sa očima ko točak na volovskim kolima. Podupire svako oko sa paroškim vilama, isteže vrat priko šume, a još viče:

— Av, ljudi, al bi' gledo! Da mi se malo nagledati svita!

Borme tom nisu došli blizo. Sa po dana hoda već je poviko:

— Vidi masnog Lošu! Otkud tebe ovamo? Sto godina te nisam vidio!

— Ta eto, iđem se ženiti. O'š doći za svatovca?

— A oće li tamo biti šta gledati?

— Ta kako ne bi bilo kad se ženi masni Loša!

O'ma' onaj ostavio paroške vile i lipo u red. Lošin brat se i ovog drži, jel ko veli, ako bilo nevolje ovaj će viditi na vrime. Svatovi sad odili, brodili i jedared uveče dođu pod niko čudno selo. Dane i dane su išli, al rič niko nije čuo. Pod ovim selom Loša progovori. Kaže on svatovcima, da se tu okripe i odmore, dok on s bratom ne svrši niki poso. Svatovci poslušaju, a Loša s bratom ode iza sela u jednu mračnu šumu. Tu je drveće veliko da mu jedva sagledaš vr', a šuma je mračna ko srce ponoći. Kako su tu stigli, Loša potsiče sebi dobar pramen kose i isplete dva užeta. Brat gleda, a Loša mu ne kaže ništa, dok nije bio gotov. Došla ponoć, a Loša zgotovio uža od svoje kose.

— E, sad, brate moj rođeni, da vidiš šta rade naši konji! Evo, ja ću mom, a ti tvom veži jedan kraj uža za rep, a drugi kraj veži za drvo i samo omiluj konja.

Brat uradi što mu je Loša kazo i kako je omilovo konja, a veliko drvo izvaljeno. Ne radi drugo ni Loša. Jedan nuz drugog iđu i samo izvaljivaju šumu. Trzaju konji ta velika drva i začas njim izbace koren ko da njim je perce na repu. Borme se Lošin brat ustravio, al ne smi ništa pitati. Tako su izvaljivali drva skoro do zore. Baš kad će se mrak tanjiti, Loša izvali jedno veliko drvo, a ispod njeg bukne strašni plamen. Lošin brat se uplašio, al nije Loša. Podviknio on od radosti i skočio u jamu. Tamo velika crna tica leži na jajima, a ta jaja ledena. Skoči Loša, zgrabi jedno i biž! Struže Lošin konj, a bratovljev za njim, i začas su nestali iz šume.

— E, sad ćemo dodoveče odspavati, a onda ćemo ići dalje, — kaže Loša, a već se i izvrnio.

Kad je došlo veče, a Loša budi brata, i dade mu to ledeno jaje.

— Ti se tu sakri, — kaže mu — i samo čekaj dok ja ne počnem goriti najvećim plamenom. Kako se ja razbuktim, a ti baci ovo ledeno jaje na mene.

Lošin brat je već odavno vidio da tu nije sve u redu, i sad ni živ ni mrtav, al ne smi ništa kazati već samo čeka. Sakrio se u lišće i vreba, a Loša uzjašio konja, pa se i on sakrio. Tako su čekali sve do ponoći. Kad ponoć, a Lošin brat ima šta i da gleda. Jaši iz šume čudan delija, al na kakom konju? Ta baš na onom što ima zlatnu zvizdu i srebrn misec na glavi. Kako je dojašio isprid Loše, a konj sa zlatnom zvizdom zarže.

— Šta ržeš, — ošine ga onaj kandžijom po ušima, — valjda si nanjušio digod masnog Lošu?!

— Lako me je nanjušiti kad sam tu, — Loša drekne i skoči prid njega.

— Tu si čak smio doći?! E, pokazaću ja tebi tvoje, — drekne i onaj.

— Samo se ti marvaši, al ćeš dobiti kandžijom po ušima, kad tučeš takog konja, — Loša njemu lipo.

Nije tu bilo dugačkog divana, već se onaj najedared primetne u veliki kamen i zaušilja se na Lošu. Borme ni Loše više nije bilo, već se i on primetnio pa se zaušiljo. Sudarili se oni da sve varnice lete, al obadva kamena čitava. U drugi čas se onaj primetnio u tekuću vodu pa sve lije i ušti, da poplavi i zadavi sve. Borme ni Loše više nije bilo, već i on lije i ušti. Sudarile se dvi vode i sve pod oblake šika kad su se sudarile, al ne nadjača ni jedna. O'ma' se onaj pritvorio u veliki točak i sad će Lošu namotati na sebe. Namoto bi on, al je već i Loša nesto, a nuz točak se točak žulja. Žuljaju se oni kako se koturuškaju i jedared samo iz Loše bukne plamen. Bukne iz Loše, al još veći bukne iz drugog točka.

Kako je plamen buknio i razgorio se, a Lošin brat potrč! Baci on na svoj točak ono ledeno jaje i u to se stvori Loša zdrav i čitav. Skoči Loša, al onaj drugi točak gori i samo gori, dok mu vitar nije razneo gar. Nestalo je onog, a konj sa zlatnom zvizdom i srebrnim misecom došo i Loši liže obraz.

— E tako, sad ću ja tebe paziti i timariti, — kaže Loša i miluje svog novog konja.

— No, šta veliš: oće li Loša naći konja samo kad mu je vrime? — smije se on na brata.

— Borme sad virujem da ćemo baš i u svatove, — na to njemu brat.

— Al baš tamo!

I vrate se o'ma' u selo i probude svatovce, pa krenu dalje. Lošin brat se borme čudio, otkud je Loša znao di će i kako će naći konja sa zlatnom zvizdom, al svatovci ne kažu ni rič kad su Lošu vidili na novom konju. Išli su opet i išli, i naišli se, dok u jednoj šumi nisu spazili velik sjaj.

— E, braćo moja, vi se opet malo odmorite, a ja i moj brat ćemo isprositi divojku, — Loša tu opet progovori.

Svatovci su se o'ma' izvalili u šumi, a đuvegija i diver krenu toj svitlosti. Nisu dobro ni zamakli u šumu, a prid njima se pokaže čudo lip voćnjak i u njemu kolibica. Ta svitlost sja iz kolibice. Kako je Loša dojašio prid kolibicu, prid njeg istrče divojka, a njoj u kosi zlatna zvizda, pa to sjaji.

— Evo meni prosaca, — divojka vikne i na to iz kolibe izađe dida sa bilom bradom do članjaka.

— Vidi, vidi, ta to je masni Loša! — dida podvikne.

Lošin brat se čudio i tom otkud svi oni čudni svatovci poznaju Lošu, al se sad samo začudio kad je tu na kraj svita, pa ga i divojkin otac poznaje. Pito bi on sad već Lošu otkud ga svi poznaju, al tu nema vrimena, jel je dida nji' o'ma' spremio u kuću. Čudo lipo su i' dočekali, ta sve igraju oko nji'. Ta kolibica je spolja mala ko i svaka kolibica, al se Lošin brat zdravo začudio kad je ušo unutra. Tu karvanj svita, pa ti se sve čini, da su tu nika velika sela, njive, šume i ko zna šta. Pogostili nji' tu, a divojka samo prede oko Loše. Niko tu ne gleda ružno na Lošu, al će jedared divojkin otac:

— E, moj Loša, konja sa zlatnom zvizdom i srebrnim misecom imaš, al ti znaš da meni triba ispuniti još i koju željicu. Ovaku mladu triba i zaslužiti, jel će ona borme poštivati svog čovika.

— Nije Loša nikad ništa ni ukro ni oto, već zaslužio, pa se neće ni sad osramotiti.

— E, to ćemo viditi. Na kraju švigar puca!

Dobro, kad je tako, a dida će o'ma' kazati prvu želju. Eto, u njega je silesija svita, a sve to hrnja i radi ko mrav. Nisu ni badava radili, jel su sad imali sedam berićetni' godina i svi ambari su puni. Njegova čeljad će čitav dan peći kruv, al sve što živo ima, i ako Loša može skupiti dodoveče taka tri svata, koji će s njim sav taj kruv po'isti, onda može biti divana o njegovoj rakiji.

— Kako da ne može biti divana! Ni nisam ja tako dono rakiju na divojku, da ostanem pod sramotom, — lipo kaže Loša, al se ne miče od astala.

zkvh.org.rs

— Dobro, sinko, samo šta ne krećeš da kupiš svate? — domaćin će pitati.

— Imam ja vrimena i kad kruv bude gotov, samo vi požurite vašu čeljad da nam dosta kruva nastače.

Dida gleda na Lošu, a niki sav ne viruje. Misli se on da Loši nije zdravo ušla u pamet divojka. Mislio ovo el ono, Loša se ne miče. Dida šta će, već digne i mlado i staro u pekare. Sijaset svita zakuvava i peče, a Loša se samo gosti. Kad je uveče onaj silni kruv bio gotov, Loša se samo protegne i ode u šumu.

— Jesi li ogladnio? — pita on onog što je devet brazda zemlje guto.

— Pa mogo bi malo prizalogajiti.

Začas su bili u didinoj kolibici. Začas su tu bili, al kad se onaj latio u rubanje, začas kruva nije bilo. Kad se onaj latio, a dida i njegovi ukućani nisu ni vidili kad je kruva nestalo.

— Malo sam trbu' poplašio, al da mi je sad štogod i po'isti, — kaže onaj i ode lipo u šumu, da opet malo drima.

Dida vidi da se Loša za 'ilo dobro naoružo, pa se pomalo i čudi. Nema tu šta već kazati i drugu želju.

— Eto, sinko, nama ni vinogradi nisu ostali pod ma'nom. Imamo sedam veliki' podruma, a za ovu berbu bi nam tribalo isprazniti bar dva. Ako do sutra uveče nakupiš tri svatovca, koji će ti pomoć da ta dva podruma ispiješ, onda može biti divana o tvojoj rakiji.

— Ne marim ako ćemo morati malo načeti i treći, — Loša kaže, al se ne miče.

— Pa iđi traži svatovce, — kaže njemu dida.

— Imam ja kada i sutra pridveče, — lipo njemu Loša i samo se gosti.

Kad došlo drugo veče, a Loša se samo malo protegne i ode do onog žednog. Podrumi su to da se glas izgubi u njima, al kad je Loša dovo onog žednog, borme je on začas polizo i poslidnju kap, tako da je i miris vina nesto iz podruma.

— Malo sam nakvasio jezik, a da mi se sad čega čestito napiti, — kaže žedni i ode u šumu da prodrima.

Kad je dida našo prazne podrume, borme se počo češati po glavi. Vidi on da se Loša čestito spremio u prosidbu i tu nema šta, već novu želju prid njega.

— Loša, sinko, vidim da na 'ići i piću imaš dobre svatovce, al da vidimo možete li vi dobro i otrpiti koješta? Eto, sinko, ja imam jednu peć u kojoj i kamen rastopim. Ako sutra od ujtru dodoveče izdržiš u njoj sa tvojim svatovcima, o divojki može biti divana.

— Samo vi dobro podložite, da mi se svatovci ne smrznu u njoj, — na to će Loša.

Dida je mislio da će se Loša bar od ove želje uplašiti, al kad je vidio kako đuvegija mirno sidi, didi su zadrćali brkovi. O'ma' je naredio da se ta peć čitavu noć loži, a priko noći samo izlazi da nadgleda vatru. Došlo jutro, a peći niko ne može blizo. Ne može niko, al Loša ode do onog smrznutog, zavuče se kod njeg pod opakliju i tiraj u peć. Nisu nji' dvojca dobro ni ušli u peć, a onaj smrznuti već viče:

— A joj, šta se prdačite sa mnom?! Šta ste me doveli u ovu ledenicu?! Ložite malo da se barem otkravim.

Čudi se dida i sva njegova čeljad, a još su se više čudili kad je došlo veče, a Loša i njegov svatovac izašli iz peći, a na brkovima njim inje. Vidi dida da tu nema šta, već novu želju na astal.

— Sinko Loša, vidim da si se dobro potkovo i ako mi još i poslidnju želju ispuniš, e nek si mi zet sa sto srića.

— A ko kaže da vam neću biti?! Šta bi' i dolazio, ako ne bi' odvo divojku, valjda da se sramotim? Samo vi kažite tu poslidnju želju, a drugo je moja briga.

Kad je tako, a dida njemu kaže. Na drugom kraju svita je njegova sestra. Ona veze za divojku zlatnu košulju. Eto, ako Loša može doneti tu košulju za nedilju dana, onda su didine želje ispunjene.

— Pa može to i za dan, — kaže Loša i izađe onom što bi se malo istrčo.

— Ta kaki dan! Da je barem tvoj dida zaželio da mu donesem sestru u goste i da je vratim, da se tako barem malo zadušem, a ovako vi nećete ni prizalogajiti, a ja sam već tu, — kaže onaj, a već se i zatrčo.

Začas je bio kod didine sestre, al ona nije još zgotovila košulju. Šta će čovik kad mora još malo čekati, već lego i drima da ga ne muči svrab u tabanima. Lego je malo, al nije čestito ni zadrimo, a baba zgotovila košulju. Krenio je sad tako drimovan, pa se nije dobro ni zatrčo.

Loša kazo divojki da će užnu već u zlatnoj košulji obaviti i sad se niki zlo uzmuvo, kad su užnu počeli iznositi na astal, a onog sa košuljom nema. Izašo on u šumu i kaže onom što bi gledo, ne bi li mogo viditi trčača na drugom kraju svita.

— Ta barem da je na trećem svitu, da malo bar istegnem oči, — kaže onaj i o'ma' paroške vile pod oči.

Nije on dobro ni zatrepćo, a već kaže:

— Didin mu vilištan, taj stoji i drima!

zkvh.org.rs

— Šta ćemo sad?

— Ta dajte i meni malo posla. Dlanovi su mi već sve ošugavili, — skoči na to onaj što bi se nabaco.

Zgrabi on onaki kamen za dobru suvaju i kad ga je onda zaušiljo! Nije dobro ni švićnio, a onaj okati vikne:

— Al si ga dobro zgodio u žulj! Nije se dobro ni trgo, a evo ga već pod šumom.

Nije okati dobro ni kazo, a krakati već prid Lošom i sve siva zlatnom košuljom.

— E, sinko Loša, kad si mi već sve želje ispunio, red je da počnemo i svatkovati, — kaže na to dida.

Tako dida kaže, al će njemu Loša:

— Baćo moj, dajte vi meni moju divojku, a svatova se ma'nite.

— Zašto, sinko? Ta zavridio si da ti napravimo lipe svatove.

— Ne kažem da nisam, ne kažem ni da nisu zavridili moji svatovci, al ako ste vi, baćo, imali sedam berićetni' godina, borme ćete imati i sedam gladni', ako samo na jedan dan pogostite moje svatovce.

Borme je dida vidio, da njegov zet ima pravo i lipo spremi ćer i Lošu isprate ko pravog zeta. Digne on svoje svatovce i sad lipo krene kući.

— A kuda ćeš sad? — pitaju njeg svatovci.

Kaže on da će kući.

— A oće li tamo biti štogod za nas?

— Kako ne bi bilo kad masni Loša vodi kući mladu i konja sa zlatnom zvizdom i srebrnim misecom, a drugi misli da to njemu triba dovesti.

Nisu oni sad dugo putovali i jedno jutro su lipo osvanili prid kraljevim dvorom. Svitli zvizda u divojkinoj kosi već iz daleka, a svitle i zvizda i misec na konju, pa se digo kralj i sve živo. Kad je kralj vidio di Loša jaši na konju i nosi divojku baš dvoru, privario se, i pomislio da to njemu nosi. Misli on u svojoj glavi da se Loša s njim samo šalio, kad mu je onako kreso u brk.

— Vidi ti mog Loše! — kralj viče već iz daleka. — Znao sam ja da si se ti samo šalio kad si polazio. Vidi ti njega, dono je on meni i konja i divojku!

— Ta kako ne bi, već kera očevog! Nit se Loša šalio, nit je Loša lago! Loša nosi i konja i divojku, al onako kako je kazo: za sebe!

Kad je kralj to čuo, pocrvenio je ko pućak, i o'ma' drekne na svoje straže. Potrčali oni na Lošu i sabljama i sikirama, al Loši ni brige. Kaže on onom što bi vućo:

— No sad ćeš imati posla. Al naposlitku zgrabi onu poganu dušu što ove tira na mene. Sad se navućaj sveg tog što ne valja. A ti, ako se nisi nagledo, — na onog će koji bi samo gledo, — sad se možeš nagledati. A ti što bi trčo, možeš se za njima natrčati kad počnu bižati. Tebi, smrznuti valjda će se srce zgrijati kad vidiš kako se tamani ova pogan. Vas dvojica, ti gladni i žedni, valjda više nećete biti ni gladni ni žedni, kad se utamani onaj nečovik, što je ljudima leđa kajišio.

Tako Loša lipo kaže, a njegovi svatovci se dali na poso. Nije onaj šakati dobro ni počo da šopa o zemlju, a kralj već perjaši. Bižo bi on i ti njegovi, al krakatom ne izmakne ni jedan. Od okatog se ne može sakriti ni u mišiju jamu, i sve je u redu. Začas su Lošini svatovci napravili reda, da je u selu mir i blagoslov.

Svit se dosta sakrivo i nastra'ovo, i kad su čuli i vidili šta se dogodilo, izašlo i malo i veliko pa udri u veselje. Čitavo selo udarilo u pismu i u svirku i da vidiš Lošini' svatova.

Lošinim svatovcima se to tako dopalo, da su se o'ma' i oni oženili, i tu i ostali. I nije tu bilo više ni gladi ni žeđi, a prošla je želja i onog da vuća, i onog da trči, i smrznuti se otkravio, samo je okati još uvik volio da gleda. Kako čovik i ne bi volio, kad je tu sad sve lipo.

Pričao Marko Vojnić Purčar

zkvh.org.rs

ZMAJ I SLUGA

U staro vrime živio jedan siroma' momak, koji nigdi nikog nije imo. Kad je došlo vrime da se ženi, on izgubi još i službu. Drugi bi se možda i uplašio života, al je ovaj momak osim nevolje ritko kad ubardo i drugo, pa ga nevolja ni sad nije iznenadila. Oženi se on i sastavi sirotinju sa sirotinjom, al sad bar ima druga u životu. Njemu je šepica, a njoj marama na glavi strija, a obadvojima široko i visoko nebo i šta mogu početi, neg službu tražiti. Lako je tražiti, al nije tako i naći. Prošli su sve selo, a službe nigdi. Prošli i drugo, i treće, čak i deseto, al službe za nji' dvoje nigdi.

Ne da njim obraz da udare u prosjake, al su sad već dotirali dotle da il skinu sram i stid s obraza, i da prignu glave prid čijim pragom il da otimaju. Tako side ukraj puta pod velikom šumom i baš o tom razmišljaju koju će od dvi nevolje izabrati, kad iz šume bane jedan starac.

Sio i on na obalu jendeka da se odmori i rič po rič, dvoje mladi mu ispripovidaju kako je njevo stanje.

— Moje je još gore, — potuži se onda starac. — Meni je ostalo da dignem ruku na sebe il da pribacim torbu i s prosjačkim štapom od praga do praga. Izabro sam prosjački štap, jel se ne dam dok se mogu micati. Vi se još možete koprcati, jel ste mladi i možda ćete biti tamo dobri odakle su mene izbacili.

— A di bi to bilo? — mladi zapitaju.

Kaže starac i to. U toj šumi su dvori jednog zmaja. Taj proguta sve što mu dođe pod zube, al ne može živiti samo o mesu, triba mu i žito za krušac i vinograd za vino. Zato sluge ostavlja na miru, dok rade kako mu je po volji. Ritko mu se ko ponudi za slugu.

— Eto, ja sam mu se ponudio, — uzda'ne starac, — al me je ismijo. Kaže, ni za zalogaj mu ne tribaju moje stare kosti, a ne za slugu. Ako se zmaja ne bojite, možda ćete kod njega naći koricu kruva makar kako gorka bila.

— Zašto bi ga se bojali? Od nas može oteti samo nevolju.

Kad je tako, starac i' uputi. Pridveče su već i stigli do zmajevi' dvora. Tu i' je dočekala jedna majka smežurana ko sasušena jabuka.

— Koja je vas nevolja natirala ovamo, dico moja slatka? — zapita majka.

— Tražimo sebi života.

— A znate li vi na kako crno misto ste dospili?

— Ako su ovo zmajevi dvori, onda znamo. Mi smo došli baš do njega, da mu se ponudimo u službu.

Kad je majka čula zašto su došli, o'ma' i' uvede u jednu kućicu i naredi njim da ćute, dok ona ne dođe rad nji'.

—Mogo bi vas zmaj progutati prije neg bi stigli kazati zašto ste došli, zato mirujte tu dok mu ja ne javim.

— A ko ste vi, dobra majko? — zapita mladoženja.

Na te riči starici otpadnu dvi krupne suze.

— Bolje da nisam ona koja jesam, — uzda'ne i ode, jel su se dvori već tresli.

Nije ona dobro ni koracila priko praga, zmaj bane iz oblaka i svi dvori se obaviju u plamen.

— Osićam ljudsko meso! — zatreslo se sve od zmajevog glasa.

Kaže ona o'ma' otkud se osića to ljudsko meso, a zmaj, kad je čuo da mu dvoje čeljadi dolazi u službu, naredi starici da i' izvede.

— Ne znam da li je dobro što ste tako mladi ko rosa, — kaže on kad i' je vidio, — jel ste mi za sluge dobri, a još bolji zalogaj bi mi bili za večeru: ni sam ne znam šta da radim s vama.

— Nikad ti sluge nećeš zapatiti, ako ti je lakumost uvik prvi poso, sinko moj neposlušni, — mater ga opomene.

Začudo, zmaj je posluša i primi dvoje mladi' u službu.

Znaju sad da je starica zmajeva mater i da je zato plakala, kad su je zapitali ko je ona.

Zmaj njim o'ma' iskoraca komad zemlje iza dvora i kaže nek tu naprave sebi kolibu i avliju, a kad budu gotovi, onda nek se dobro zasuču i pođu na poso u njegove njive i vinograde.

— A za službu ćemo se računati kad vam se prvi porod bude ženio il udavao.

Tako on kaže i nasmije se da se svi dvori zatresu i ode, a njegovoj materi opet otpanu dvi krupne suze.

— Šta ste se opet rastužili, dobra majko, — tišili bi nju ovo dvoje mladi'.

zkvh.org.rs

— Kad bude vrime kazaću vam, a dotle me ne pitajte, — odgovori zmajova mater.

A di bi ona izustila prid njima zašto su joj suze trgle?! Oni ne znadu kaku su pogodbu sa zmajom sklopili, al zna ona. Zmaj se zato nasmijo, jel po toj pogodbi njevu zaradu nikad neće platiti. On dočeka da slugama porod doraste do ženidbe il do udadbe, pa ga proguta i tako službi nikad kraja, a ni tugi ni žalosti. Zato je starica već unaprid oplakala nevolje ovo dvoje mladi'.

Da njim večeru da zmaj ne zna, namisti i' na sino pod jedan naslam da prinoće, a sutradan njim kaže:

— Ja ću vam pomoći da napravite kolibu, al radite samo onda kad moj sin ode od dvora.

Poslušaće oni dobru majku u svačem, kad vide da je u nje tako dobro srce kako je zlo u njezinog sina. Al žale je više neg što bi valjda svoju mater, kad vide da je u nje tuga baš zato privelika, što je ona tako dobra, a rodila je tako poganog sina.

Čim je drugi dan zmaj odletio, starica izvede ovo dvoje mladi' u šumu iza dvora i pokaže njim 'rastove, koji su na kori imali crvene pige ko da su krvlju poškropljeni.

— Ove 'rastove je sadio moj čovik, — starica kaže i opet joj kanu dvi krupne suze. — Onda je i život izgubio.

Zaplaču s njom i nove sluge i jedno s jedne drugo s druge strane joj taru suze, a sami i' rone ko da njim je u očima potok niko. Tiše dobru majku i na kraju zapitaju, kako je to njezin čovik poginio?

— Ovom mom nesrićnom sinu došli su u goste taki ko i on, a nisu znali da je moj starac otac gospodara ovi' dvora i raskidali su ga baš kad je zasadio poslidnji 'rastić. On se još vuko od 'rastića do 'rastića, al dok ja nisam dotrčala već je i izdanio. Samo je krvlju zalio svaku mladicu i otud su ove pige na 'rastovima.

Kaže njim još, da kolibu naprave samo od ove 'rastovine. Zmaj će i' zato jako ružiti, al oni nek se prave nevišti. Ni za što na svitu ne smiju kazati, da i' je ona tako uputila. Zmaj će se dugo goropaditi, al oni nek samo kažu:

— Gospodaru, mi smo mislili da je na ove 'rastove udarila nika rđa, i ko velimo: za sluge će i ovako drvo biti dobro, a gospodaru nek ostanu zdrava drva.

Kaže ona njima i zašto će se zmaj goropaditi. On ne može stopu stopiti tamo, di su ova drva zalivena krvlju njegovog oca.

Poslušaju mladi majku i dok veče nije palo, kolibica je već i dimila iz odžaka. U to bane i zmaj iz oblaka i kad je vidio od

čega su podigli kolibu, bome je bilo grmljavine. Zaduvo se zmaj, da su se dvori nakrivili iz temelja, al kolibica stoji čvrsta, ta ni trun da se savije na njoj. A sluge mu kažu kako i' je majka naučila.

— Ne bi se mi ni trunka žignili, gospodaru, da smo znali da i ovako načeto drveće triba vama.

Šta će zmaj, kad njim ne smi kazati kako je to drveće, već se izduše od bisa, a njima još zapriti:

— Sad ću vam prostiti, kad niste mogli znati, al drugiput da se ni prstom ne dotaknete ničega dok me ne zapitate, jel će biti zlo.

Drugi dan zmaj njim pokaže di su motike i sve što triba, i odvede i' na njive i u vinograde. Naredio njim je da rade i da se otud ne miču, dok on ne dođe da vidi šta su i kako uradili. Nalegli oni na motiku i ne dižu čelo ni da znoj otresu. Tako je došlo i podne. Sad bi već red bio da zmaj dođe, jel je vrime i užini. Pogledaju oni pokatkad ispod oka među oblake, al zmaju ni traga. Tako je došlo vrime i večeri, a oni samo slušaju kako krste pucaju nad motikom. Kad su već i prve zvizde izašle, jedared plane zemlja oko dvora i evo zmaja.

— Bolje vi to odvađajte motikama, jel ovako ni do mraza nećete biti gotovi, — vikne on kad je pogledo muku ovo dvoje siromaka.

Njima se smrzla rič na usnama kad su čuli taki opak govor, al se onaj goropadi. Neće zmaj ni rič da čuje, već još veli, da će njim za sutra još veći komad odkoracati, a sad nek iđu spavati.

Dok je on zanoveto poslu, dotle su sluge još i otrpile, al kad su čuli da i' šalje na spavanje, a o večeri ni spomena, a užnu su već i tako prisušili, bome se čoviku oto jezik. Misli on u svojoj glavi, ako je do tog da umru od gladi, onda nisu morali dolaziti zmaju u službu — to su mogli dočekati i u jendeku pod šumom. Kud puklo da puklo, čovik kaže zmaju ovako:

— Radili smo, moramo se i okripiti. Od samog sna se još niko nije nasitio, zato bi volili čuti šta ćemo dobiti za večeru, ako smo već za užnu osušili zube.

Zmaj se nasmijo i kaže ovako:

— A šta vi nećete misliti, da ću se ja i o tom starati?! Ne pužem ja po zemlji, već kroz oblake letim. A vi zemlju rijete ko krtina i dok ne uradite do prve berbe, rijte i vi po zemlji i šta nađete tim se i 'ranite. Ne bi valjda da vam i vatru ložim dok kuvate?!

zkvh.org.rs

Ode on smijući se, a ovo dvoje primorene čeljadi skoro plačući odu do svoje kolibe. Od umora i gladi jedva se drže na nogama, a od žalosti boje se da pogledaju jedno na drugo, al u kolibi već čeka zmajova mater. Vadi ona iz pregače i mesa i pogače, pa dobar grumen starog sira. Kaže njim, da večeraju u mraku, da i' ne bi kako vidio onaj poganac.

— A od sutra ćete tako kako vas je uputio. Čim on ode od dvora a vi ćete ko krtine.

Zapitali bi oni dobru majku, al ona već i ode, da se zmaj ne bi sitio di je bila. Drugi dan on odmiri slugama još veći komad za kopanje, i ode. Ni trag mu se nije izgubio u oblacima, a mater mu već zove ovo dvoje. Pokaže njim na velike kamare slame i kaže:

— Tu su sakriveni njegovi karmići i podrumi. Vi prokopajte ispod one velike kamare, doli ćete naći i krumpira i pušenog mesa i masti, a ima i bilog brašna.

— E, onda ćemo ko krtine, kako nam je naredio, — kaže čovik.

Tako i urade taj dan i otsele uvik kadgod njim je nestalo 'rane.

Došla tako i zima, pa se triba nastarati o ogrivu. Vuku oni u zmajove dvore kola za kolima, a u kolibu ni trunka. Siromašak jedared zapita koja drva će moći sebi za ogriv isići iz šume, a zmaj na to zlim:

— Kaka drva za ogriv? Radujte se vi što vas i sunce grije! Vi možete isići drva samo ako triba napraviti sapište za motiku, sikiru i već za drugo.

Kad je tako, a siromak drugi dan upregne volove i ode sa ženom u šumu. Otpilaju oni jedan veliki brist i dovuku ga prid kolibu. Nisu ga dobro ni stovarili, a evo zmaja.

— Zar si ti zaboravio, da sam ti zabranio da sičeš šumu sebi za ogriv?! — drekne zmaj.

— A ko kaže da sam to za ogriv isiko?! — mirno njemu sluga.

— Neg za čega?!

— Za jedno dobro držalje za sikiru.

— Šta, čitav brist?! Nemoj se ti sa mnom šaliti, jel sam ja opasan na šali, — zmaj zagrmi.

— Ne šalim se ja, nit sam kazo da će čitav brist biti za držalje. Al najbolje je držalje od drvetovog srca i to baš iznad panja. A ne možem valjda izvaditi srce drveta iznad panja, a da ne ispilam cilo drvo.

zkvh.org.rs

Ne sviđa se to zmaju, al šta će kad za sikiru triba držalje, ako oće da mu sluga radi s njom.

— Dobro, — odmane zmajevskom rukom, — ako je za držalje nek ti je, al za ogriv da mi nisi siko šumu, jel ćemo se zlo računati.

— Ta ne brigaj, gospodaru, — umirivaće ga slugina žena, — nećemo mi nama za ogriv isići iz šume ni prutić. Za nas sluge će dobro biti i iverje od ovog držalja.

Kad je nestalo „iverja" od sikirinog držalja, a sluga i žena u šumu i donesu još veću bukvu.

— Šta je to sad opet?! — zagrmi zmaj.

— Gospodaru, triba sapište i za motiku.

Tako su proveli kod zmaja prvu godinu, a i sve druge. Kad je granilo drugo proliće, njima se rodi lipa curica. Raduju se porodu, al je ta njeva srića donela i više briga. Ne da njim zmaj mira ni pokoja po čitav dan, već i' upregne u poso prije granuća, a uveče najčešće i do prvi' pivaca. Nije njima bilo lako što nisu alvatni ni da se čestito umiju, al je lakše bilo muku trpiti dok su bili sami, a sad je tuga na srcu zagustila kad je došlo dite. Kako će nositi dite na njive, kad su one pune zmajevski' zmija, a te zmije ne puštaju na njive nikoga koga nije zmaj poslo na poso. A kako će ostaviti curicu samu?! Mogu zmije suniti u avliju, dok oni rade na njivama?!

— Ne bojte se vi ništa, — kaže njima zmajeva mater. — Ovo nikoliko stopa rodne zemlje je dobro krilo za curicu. Ostavite vi nju samo u avliji, jel tu zmije ne mogu da joj naškode.

Jedino dobro je došlo slugama samo od zmajeve matere, pa je poslušaju i sad. Odu oni umireni na njivu i kopaju da motike sve predu. Tako su radili sve do podne, a kad je sunce pripeklo na time, najedared i čoviku i ženi ispod nogu udari sjaj u oči. Začude se oni otkud sjaja ispog nogu, a tako jakog ko sunce? Zakrile oči i kad su pogledali, a njeve motike zlatne! Uplašili su se i jedva su čekali veče.

— Ne bojte se ništa, — umiri nji' zmajeva mater. — Motike su se pozlatile jel su vam zlatne ruke, a dok ste vi u službi one moje nesriće, on vam neće ništa, jel sav berićet od vaši' zlatni' ruka pada u njegovu zdilu.

Umire se oni i žena ode o'ma' ditetu. Sigra se ditešce, ta sve sjaji očicama, a nadojeno je da mliko sve rosi po rumenim usnicama.

— Ko je bila ta dobra dojilja? — mlada žena se začudi.

— Ja, — kaže zmajeva mater.

I žena i čovik se uplaše, i ženi se otela rič.

— Onda će naša curica biti zmaju sestra po mliku.

— Al ne i po ćudi. Ne bojte se, — utiši nji' zmajeva mater.

Prvo su se jako uplašili, al su se obradovali, kad su čuli šta njim je zmajeva mater rekla.

— Dico moja, zar vi ne vidite, da je pravo čudo kako ja ovako stara i suva ko dren još imam i kap mlika?! Ta meni je i krv ispio ovaj moj nesrićnik, a eto još ću vam i curicu odraniti na mojem mliku. A u tom mliku će ona posisati čudnu snagu.

Ispripovida njim onda, da ona curicu nije dojila već pojila. Svaka kap mlika je prvo pala na vr igle, kojom je ona šila prvi povoj za sina, za zmaja. Na toj igli se razbila ona snaga, koju je zmaj posiso iz njezinog mlika. Al se od mlika, kojim je curicu pojila i u igli stvorila neobična snaga.

— Kaka? — zapitaju čovik i žena.

— Redom budite ljubopitljivi, — nasmije se zmajeva mater. — Prvo ću vam reći kaku snagu će dobiti vaša curica od mog mlika.

— Kaku?

— To ćemo viditi kad navrši sedmu godinu.

Kaže njim zatim, da će na sedmi rođendan njevog diteta raskopati banak. U njemu će naći jedan zlatni ora'. Nek ga lipo rastave, pa će ispasti svilena maramica u koju je na sedam čvorova vezan okrajak pupka njeve curice. To ga je ona vezala kad je curicu povijala.

— Al prija neg ćete raskopavati banak, zakuvajte kruv i peć dobro užarite, — kaže ona dalje. — Kad se već žeravica stine i kruv se krene, onda dajte curici maramicu nek je razveže. Ako svi' sedam čvorova razveže od prve ruke kako kojeg uvati, onda joj dajte grnjaču, nek razgrne žeravicu i sama metne u peć kruv.

— A onda?

Kaže zmajeva mater, da će curica pomuziti kravu koja je poliže po obrazu kad izađe na zmajev pašnjak. Stim mlikom nek umije kruv kad ga izvade iz peći.

— Ako svi' sedam čvorova razdriši kako triba, onda će se prid njom i kamen rastvoriti kad ma'ne desnom rukom i kaže: „Ko kad je bilo sedam čvorova, a sad ni jedan". A ako somun, kad ga umije s mlikom, gori bude rumen, a na pupuški bili ko mliko, onda će cura zaličiti svaku ranu, ako je samo pomiluje livom rukom i kaže: „Nek bude ko da je materinim mlikom zaliveno".

zkvh.org.rs

Čovik i žena zanimili od čuda, kad su sve to čuli i jedno u jednu, drugo u drugu ruku ljubi zmajevu mater, dojilju njevog diteta.

— A sad, da vam kažem snagu što se krije u igli.

Ona će tu iglu čuvati sve dok na mliku ne odrani njevu curicu. Onda će čoviku dati na dar tu iglu. S njom će moći probušiti i kamen, al lako ko da sir bode.

— I onda ništa drugo ne radi, već samo jednu dlaku s glave udi u igline ušice, pa ćeš se za tren oka stanjiti ko končić.

— A onda?!

Zmajeva mater se slatko nasmije i kaže dalje:

— Onda ćeš se kroz tu jamicu, što si je iglom probušio, moći provući kudgod oćeš. A to nije mala stvar.

Tako ona njima sve ispripovida, al već i ode spremati večeru jel su se u daljini oblaci zamutili, dolazi zmaj svom dvoru. Ode starica, a ovo dvoje mladi se sad raduju, ta čitav svit nije dosta širok za njevu radost.

— Vidiš, ženo, kako je dobro što se nismo uplašili zmaja, već tisnili ovamo, — kaže čovik ženi.

— Da smo se bojali, mogli smo svisniti od stra' il od gladi, baš bi nam bilo sve'dno, — pri'vati pametan razgovor i žena.

— Dabome, ko smi taj se i ne može bojati života.

Živili su sad iz dana u dan, iz godine u godinu, zmaja se čuvali, njegovu mater poštivali i tako dođe i dan, kad je curica navršila sedam godina. Za ti' sedam godina, čovik i žena su se tako izradili kod zmaja, da su postali dida i baba.

Dida zadio onu iglu za šešir, baba spremila curicu, zakuvala kruv, potpalila peć i kad je došla i zmajeva mater, onda će raskopavati banak.

Nađu oni tu zlatni ora' kako je zmajeva mater kazala. Lipo ga rastvore i iz njega ispadne crvena maramica, al od take svile da sva trepti. Curica o'ma' uzme to u ruke i nije ništa ni pitala već počne čvor za čvorom razvezivati. Kako je prvog, tako je i svi' sedam razdrišila, al čim se kojeg žignila. Kad joj je maramica pala u krilo, curica je držala u rukama štogod što je izgledalo ko zlatni korenčić.

— Nije to zlato, to se okrajak od pupka samo pozlatio, ta nije badava u zlatnom or'u drimo sedam godina, — nasmije se zmajeva mater kad je vidila kako su dida i baba oči razrogačili od čuđenja.

— A ti, rano moja, — kaže onda curici, — baci to u peć, nek ti mudrost bude jaka ko plamen kojim će okrajak pupka goriti.

Posluša curica i kad je zlatni korenčić bacila, u peći sune plamen tako jak, da je čak iznad kuće izbio.

Curica uradi i sve drugo kako je zmajeva mater uputila i kad je krušac bio pečen i umiven u mliku, bio je sav rumen, a pupuška mu bila ko mliko.

— Sve je da bolje biti ne može, — zmajeva mater se obraduje i trgne iza didinog šešira onu iglu.

Dok se dida nije sitio, zmajeva mater mu je iglom izbola obadva oka. Zajauče dida, a još više njegova baba, al se zmajeva mater samo malo očima nasmije na curicu i kaže joj:

— Rano moja, pomiluj oca po očima i kaži: „Nek bude ko da je materinim mlikom zaliveno".

Kako je curica to uradila, a dida opet progledo na zdrave i čitave oči, ali još bolje neg je ranije imo.

— Av, ljudi, što sam se pristrašio! — jedva je došo sebi.

— A ja još više, — njegova baba će.

— To ste i zaslužili, kad ste u mene posumnjali, — pokara nji' zmajeva mater.

Raduju se sad dida i baba, ta sve igraju po kući i dida jedared kaže:

— Sad je kraj svim našim nevoljama.

— Bar da je tako, — zmajeva mater se ražalosti, — al, sinko moj, najveća nevolja je još prid vama.

Uplaše se sad dida i baba i na kraju jedva izuste:

— Koja bi to nevolja bila?!

— Udaja vaše ćeri. Al se vi te nevolje ne plašite, tako ćete je i stresti s vrata.

Kad su dida i baba čuli, da će biti nevolje oko udaje njeve ćeri, dabome da su počeli nazlabati zmajevu mater, da njim kaže kaka će to nevolja biti. Oni su navalili, al starica ne da pokrke, već njim kaže, da će to doznati zavrimena. Glavno je da se nikaki' nevolja ne plaše, ako i' oće rastirati ko vrane sa usiva.

Dida i baba se zamislili i na kraju vide da starica ima pravo. A ona njima neće da kaže šta i' čeka, jel bi možda tili odud pobići prija neg dođe vrime za udaju njeve ćeri. To bi za nji' bila prava nevolja, jel je u zmaja taka snaga, da svakog slugu pritvori u kamen, ako se krene iz atara prije neg je došlo vrime da se za službu računaju.

Živili su oni sad iz dana u dan, iz godine u godinu i cura sve veća, a dida i baba se sve smanjkavaju, kad i' starost vuče doli. A kad se s curom sigraju onda postanu sasvim mali, jel samo iglu zabodu u banak il u prag, udiju u nju kosu i već ne-

zkvh.org.rs

stanu u banku, il u pragu. Sad više ne žive ko krtina, ne triba zmajeve podrume prokopavati, već kad on ode od dvora, cura samo skoči do vrata od podruma, ma'ne desnicom i kaže: „Ko kad je bilo sedam čvorova, al sad ni jedan." Rastvori se sve prid njom, a dida i baba nose sve što njim za kuću triba. Kad njim se slomije il napukne sapište na motiki, oni izvale dobar 'rast u šumi „za sapište". Od sapišta ostane „iverja", da bi na njemu i sedam zmajeva ispekli.

Tako žive, a cura što je veća tim je lipča. Dan za danom i jedared je dorasla i za udaju. Onda je već bila tako lipa, da joj para na svitu nije bilo.

Dida i baba su dobro ubardali kako je zmajeva mater rekla, da će i' najveća nevolja snaći kad ćer budu udavali, pa se roditeljima steglo srce.

— Da čekamo s udajom doklegod možemo, — jedno veče baba kaže didi.

— Čeko bi' i ja, al kad razmislim, onda je bolje što prija skidati nevolju s vrata, — uzdane dida.

Duboko u noć su dida i baba smišljali i na kraju su smislili, da bude tako kako je dida kazo. Kad dođe proliće trava prozeleni makar i kamen navalio na nju. Ne vridi ni divojku zadržavati kad je dorasla za udaju.

Al i da su drugačije smislili, bome to ne bi ništa pomoglo. Jedva je drugi dan zmaj odmako od dvora, a u didinu avliju bane krasan momak.

Ukućani se začudili, otkud ovamo taka krasota od momka, al se još više začude kad su čuli šta on veli.

— Kažite mi, dobri ljudi, jesam li pogodio put? Ja sam došo da isprosim ćer zmajevski' sluga.

U to baš izađe divojka i didi i babi nije tribalo ni odgovarati, jel momak oma kaže:

— To je ona i nikoja druga.

Uvedu oni njeg lipo unutra, pogoste ga kako je red u čestitoj kući, i dida ga zapita ko je i otkuda.

— Ja sam siroma' čoban, — odgovori momak, — al to još ne kaže ko sam. Dajte mi u ruke posla kakog oćete, onda ćete viditi ko sam. A siroče sam iz jednog dalekog sela.

Momak se dopo didi i babi i onako naizgled, a još njim se više dopo na ričima. Vide: nije mu pod manom ni obraz ni jezik. Dopo se starcima, al se još više dopo divojki.

— A kako si, sinko, samo mogo doznati da nam je ćer za udaj, kad ovamo ni svaki vitar ne smi duniti? — zapita dida kad su gosta već podvorili.

Momak se malo nasmije i kaže:

— Lipotu i dobrotu zavali, pup pokri i zaveži, al ako niko, sunce će i' izneti na vidilo.

Ispripovida on dalje, da je bio na od'rani kod čobana. Dok je bio još sasvim mali, jednog prolića čobanka sadila gra'. On i čobankin derančić izvukli iz kotarice šaku grava i sigraju se. Jedared će čobanka na tu stranu, a oni, da ne bi vidila, razgrnu zemlju i zavale sav gra'.

— Dičije glave, misle — nasmije se čoban — da je sa'ranjen gra', al jedared vidimo, da je tamo iznikla čitava šumica gra'. I kad je čobanka sva začuđena zapitala otkud to, a mi njoj kažemo kako smo prošli.

— Ko veliš, — uplete mu se u rič dida, — tako smo i mi prošli s našom divojkom.

Tako tu teče razgovor, kad je u kolibu došla i zmajeva mater. Čim je spazila momka, njoj nije tribalo govoriti o čemu se radi. O'ma' ona kaže:

— No, dida, sad se potpaši. Prava nevolja sad počinje.

Momak se unezviri, jel je zmajeva mater na njega gledala kad je ovako govorila, i zapita:

— Da nisam ja tu nevolju dono u kuću?! Da joj nisam ja koren?

— Nisi joj ti koren, al si i ti upo u nju, — zmajeva mater odgovori tužna i žalosna.

Ne triba nju sad pitati, već o'ma' ispripovida svima šta zmaj radi sa porodom svakog sluge kad već doraste za ženidbu il udaju.

— A ne prašta on ni prosiocu. Zato se sad vi mladi nemojte micati iz kuće dok vam ne dam znak.

— Zašto da se ne mičemo?! Ne bi bolje bilo da bižimo svi? — momak kaže šta misli.

Al i zmajeva mater sad kaže njima, da bi se svi skamenili čim bi pošli iz atara. Samo zmaj i njegovi gosti mogu otići otuda, a da se ne skamene.

— Onda nam ne ostaje drugo, neg da se ogledamo s njim, — kaže momak.

— Al je to silna snaga, sinko, — opomene njeg baba, divojkina mater.

— Ja se ufam u pravdu. I to je snaga.

Zmajeva mater se umiša opet i kaže, da je zmaja moguće strovaliti makar je snage kod njega i na odmet, al je ta nevolja, što se svaki skameni ko oće iz njegovog atara

zkvh.org.rs

— Ako se možem ufati, da ću ga dokrajčiti kad se u'vatim s njim u koštac, onda se valjda možem ufati i da ćemo se osloboditi od te snage od koje se svaki skameni, — momak se uplete starici u rič.

Zmajeva mater poljubi momka u čelo i kaže:

— Vidim, sinko, da nisi od'ranjen na mažnji. Istinu govoriš i ja ću ti pomoći, samo ću još razmisliti kako.

Momak navalio na nju, a i svi ukućani, da o'ma' kaže kako bi se mogli spasiti, al se u to zatrese atar.

Starica o'ma' potrče dvoru i samo s praga poviče:

— Dida, udivajte kose u iglu i ne izlazite dok vas ne pozovem. Mora da je štogod dozno, kad se tako iznenada vraća.

Nije ona dobro ni zalupila za sobom vrata od dvora, a zmaj već tu. Kako se makne, iz njega varnice stružu, a iz nozdrva modar plamen liže, tako je srdit.

— Je li ti, matora, — na rođenu mater će on ko da sa zlotvorom govori, — znaš li ti, šta se u onoj kolibi događa.

Mater se pravi nevišta i kaže:

— Rano moja, nisam stigla još ni da se umijem, a ne da iđem do kolibe. Vidiš da još nisam ni pospremala iza tebe.

— Al ja znam! — zmaj drekne i dune tako jak plamen, da je starici opržio i ono malo side kose s glave. — One matore sluge udaju ćer, onako iz potaje, meni iza leđa.

Za mater nije bilo novo, da je on sve dozno, pa se sva skamenila. Ne zna sirota kako bi počela razgovor sa sinom, al na kraju kaže:

— Ako je već udaju, divojka je i dorasla. A ti, sinko, poslušaj staru mater jedared, ako je nikad nisi slušo.

Ošine on staricu očima, da joj je srce skoro od samog pogleda stalo, al ona kaže što je naumila.

— Rano moja, ta divojka je tako lipa, da u životu taku krasotu nisam vidila. Dosta poroda si slugama utamanio, sad jedared prosti, za moju volju, nemoj je progutati.

Zmaj se nasmijo kad je to čuo, al grohotom, i onda kaže:

— Nisam ja ni tio nju progutati, već uzeti sebi za ženu. Al od đuvegije ni traga neće ostati, jel ako ti ne znaš, al znam ja, da je u kolibi već i đuvegija.

Starica se sad samo skamenila od stra', al zmaj više ni ne gleda na nju, neg sune kolibi. Al samo do kolibe, a u nju nikako! Goropadan je bio i dosada, al kako sad korakne zemlja se pod njim provali, tako je bisan.

— Izađite napolje, kad vas vaš gospodar zove! — drekne on iz sveg zmajevskog glasa.

Na to mu se iza vrata javi dida:

— Svaki je gospodar na svom ognjištu. Šta oćeš?

Zmaj zagrmi, da mu daju divojku, al iz ti' stopa, a i tog momka koji je smio tumarniti u njegov atar. Kaže on didi, da se ne boji, jel će curu uzeti za ženu, pa će se tako oroditi i više ni dida ni baba neće morati raditi.

Sve je to dida saslušo, a onda poviko:

— Nije moja cura ni koza ni glavica luka, da je dajem. Ona sama bira sebi đuvegiju i već je izabrala.

Zmaju nije tribalo više ni riči.

— Dosad mi se niko nije oto širom svita, a još će manje u mom ataru. Jesi, ti dida, lud?! Sa mnom ti misliš vući prsta?! Ja i ti, to je 'rast stogodišnjak i iver!

— Što kažeš, istina je, — pri'vati rič opet dida, — al su drvo i 'rast i iver, a njeva snaga je u plamenu. Od ivera do plamena je kraći korak, neg od 'rastovog deblja. Ne zaboravi to!

Dida više nije dao od sebe ni glasa, već je probušio iglom kameni banak i nesto i on u njemu.

Zmaj se nije dugo pridomišljo. U kuću ne može, kad je od 'rastova koje je poškropila krv njegovog oca, al dune kroz odžak. Kad on samo kine, to vridi tri dobre oluje, al još kad onako bisan dune! Dok dlan o dlan, u kolibi nije ostalo ni spomena od prćije što su dida i baba gorko i krvavo godinama skupili. Od silne snage zdrobili su se kreveti i stoci, ta još i nožovi i kašike, i izletili kroz odžak ko sitna pliva. Sve je zmaj izduvo iz kolibe, samo od ukućana nikog. Jaka je oluja, al je jači crv u jamici u kamenu. Ne može zmaj didi ni mladež na bradi zatresti, kad se onaj zavuko u kameni banak, i ko od šale jaši na cvrčku. Jamu kroz koju su se svi uvukli u banak, iznutra su začepili iglom, pa je banak zatvoren ko kameni or'.

Duvo je zmaj kroz odžak, pa ispod praga, sve dok mu nije nestalo pare. Kad je vidio, da ovako neće s njima izaći na kraj, onda je od srdžbe lupio zmajevskim čelom o zemlju da je o'ma' niko veliki izvor. Kako i ne bi bio bisan, kad nikako ne može da izduše ni živog stvora, a kroz pendžer ne vidi nikog u kolibi.

— Di su samo mogli nestati? — poviče on na staru mater.

Ona se samo pravi nevišta i kaže, da i' to jutro nije još ni vidila, a još manje je vidila kakog đuvegiju. Nije zmaj na nju više ni pogledo. Dunio je iz nozdrva modar plamen i sve spalio oko dvora. Nije ostalo ni mrvice žita, ni zelenog korena. Isušio je sve bunare, osim jednog za kojeg je jedini on znao. Iščupo je 'rast stogodišnjak i zatrpo izvor koji je čelom prokinio u didinoj avliji.

zkvh.org.rs

— Istiraće vas glad i žeđ, a onda će biti i svatova i poduša. Za divojku svatova, a za đuvegiju i matore poduša! — nasmije se on i odleti ko vijar.

Tako on misli, al su se i oni unutra mislili kad i' je zmajeva mater poslala u banak, da ne izlaze dok njim ona ne da znak. Mislili su i oni, da taj znak može doći sutra, a može i drugog prolića. Zato su spremili u banak tri somuna bilog kruva, kačicu sira i sedam ćupova vina. Tanki su ko končić, criva ko u mrava: na tolikoj 'rani mogu i godinovati.

Kako je zmaj odletio, a mater mu je već u kolibi. Zove ona ukućane, al je tužna i žalosna.

Kaže ona, kako joj je i dosad srce krvarilo kad je taj njezin nesrićnik guto dicu svakog sluge, čim su ona dorasla za udaju il za ženidbu. Krvarilo je njoj srce, al je u njemu bilo još mista i za tog nesrićnika, kad je to materinsko srce, a on joj je sin.

— Al sad je smislio još i da se ženi, da spori tu nesrićnu krv. To je već priviše i za materinsko srce. Dosta je, jel je u mojem materinskom srcu našla mista i tvoja ćer, — kaže ona didi. — Ta na čijem je mliku podignuta na noge?!

Plakala je stara zmajova mater, al je znala šta mora učiniti. Vidili su svi, da nju ne može niko utišiti. Puštili su je da se isplače. Kad se sita naplakala, starica kaže:

— Prvi poso će nam biti, da se spasemo od te snage od koje se svaki skameni kad krene iz atara.

— A kako ćemo? — momak zapita.

Starica kaže i to. Jedared, kad je zmaj bio jako pijan, u snu je govorio o tom. Na tavanu ima tri snopa loze, koju je zmajev otac rizo baš te godine kad je glavu izgubio. Ko može uneti života u pupove te sasušene loze, taj će stamaniti tu snagu od koje se svaki skameni.

— Kako ćemo to?

Starica kaže i to. Njezin sin obično u podne legne u lad usrid jedne velike šume pod jedan brist, koji iz panja tira sedam rašalja. Pod tim bristom raste živa trava.

— Eto od te trave triba doneti bar jedan struk. Ko ga usiče sebi u dlan, tom će ta suva loza, kad je posadi, propupati za jedan dan. Tu lozu nikaka snaga više neće iščupati iz ovog atara. Kad se prviput bude rizala i bude plakala, loza će u suzama izvući iz zemlje onu snagu od koje se ljudi skamene.

— Ja ću tu travu doneti, al kako ću iz atara? — kaže momak kad je to čuo.

Neće starica ostati dužna ni s tim.

— Vi sad samo mirujte u banku, a ja ću već smisliti kako ćemo, pa ću vas zvati.

— A ja ću dotle misliti kako ću se posli sa zmajem ogledati, — momak kaže.

Ode starica u puste dvore, a ovi u kameni banak. Kad su se naužnali od mrvice kruva i sira, popeli su se i stari i mladi na jedan ćup i kad su se od kapi vina skoro svi četvero razveselili, dida zapita momka:

— Sinko moj, a nije te bilo stra' od zmaja, kad si čuo u kake si šake dopo.

Momak se slatko nasmije i veli:

— Od zmaja me nije bilo stra' ni malo, neg od drugo čega me je bilo stra, al jako.

Dida se začudio, od čega je momka moglo biti stra', kad se od zmaja ne boji. To i zapita, a momak kaže:

— Ta od tog, da divojka neće titi poći za me.

— Da nisam tila poći za te, druge riči ne bi ni sporila, — kaže njemu divojka. — Al sam ja od prve riči vidila, da si čovik za mene.

Začudi se sad momak, a divojka mu onda kaže kaka je snaga u njezine dvi ruke. Sad se momak siti, da je divojka ma'nila desnicom iznad njegovog srca čim je on kazo zašto je došo. Čim je prošapljala: „Ko kad je bilo sedam čvorova, a sad ni jedan”, prid njom se njegovo srce rastvorilo i ona je vidila, da je u njega na srcu što i na jeziku.

Žive sad oni tu u banku i kad njim dosadi, svaki uzjaši po cvrčka i sigraju se ko dica. Tako su proveli opet tri dana, a ni brige i' što je zmaj za to vrime izduvo iz odžaka i poslidnje zrno gari.

Kad je osvanio četvrti dan, zove nji' zmajeva mater. Nosi ona u rukama zlatno puce, al veliko ko lubenica. To je puce sa zmajeve kabanice.

— Vidiš ovo puce, — nasmije se ona na momka, — s njim ćeš izaći iz atara, a i vratiti tako da se nećeš skameniti.

— Pa, vi ste, majko, kazali, da se samo zmaj i njegovi gosti ne skamene.

— Nisam ni lagala. Zato ćeš ti biti zmajev gost, al u njegovoj kabanici, baš pod ovim pucetom.

Da se rič i čuđenje ne bi dužili, kaže ona, da će momka uditi u didinu iglu i s tom iglom će prišiti puce na zmajevu kabanicu. Onda će iglu zabosti u kabanicu ispod puceta.

— Tako ćeš ti poći sa zmajem iz atara i kad se on bude odmaro pod bristom, ti iščupaj struk žive trave. Kad se vratite,

zkvh.org.rs

ja ću te s iglom izvući iz kabanice i onda ćemo saditi nov vinogradić.

Kad su ukućani to čuli, ljube oni staricu i u obraz i u ruke, a ona didu, babu i divojku pošalje opet u banak, a momkovu kosu udije u iglu, i s njim u dvor, i prišije zlatno puce na zmajevsku kabanicu.

Drugi dan zmaj se opet izduvo oko kolibe, i zatim će kreniti iz atara.

— Alaj, sinko, — mater stane prid njega, — ko da se sprema niko nezgodno vrime?! Što ne zagrneš kabanicu? Da i nije nevrimena, ovaku kabanicu vridi nositi da je se svit nagleda, kad su na njoj puca kaki' nema u tri bila svita.

Zmaju se dopalo što mu mater fali kabanicu i baci je priko ramena, makar mu nije do zime. Ode veso, sve se smije na svoja zlatna puca, al ne vidi da se ispod jednog smije i momak, koji je sad tanak ko končić.

U podne zmaj se izvalio u ladovinu pod sedam bristovi' rašalja, a momak ko končić je samo čeko da zmaj zadrima, i srićno otkine struk žive trave.

Kad je zmaj uveče zaspo, starica izvuče iglu iz kabanice i momak se srićno vrati u banak. Rasiko je dlan i travu usadio u njega, i divojka dlan samo pomilovala livom rukom i kazala: „Nek bude ko da je materinim mlikom zaliveno", i loza se već i može saditi.

Drugi dan zmaj se opet naduvo kroz odžak i ispod praga, a kad je nesto iz atara, njegova mater već nosi tri snopa suve loze. Čitavo društvo izašlo iz banka, pa dida kopa, baba lozu bira, momak sadi, a divojka zagrće. Kako su sva tri snopa posadili, a oko kolibe počo da pupa nov vinogradić.

Odu oni sad opet u banak, a kad uveče zmaj doletio dvoru, o'ma' se sitio nevolje. Uzme on prida se staru mater, al se ona pravi da ni ne zna za novi vinogradić. Nije on osto samo na ričima, već sirotu staricu i naplesko, al se ona drži.

Drugi dan momak nije čeko da zmaj ode od dvora. U zmajevom ataru dan godina i kad je došla druga zora, loza se mogla već i rizati. Momak se izvuče iz banka, dok još zmaj ni oči nije otro iza sna i vinogradić je već bio orizan.

Kad je zmaj i to vidio, sad atar više ne ostavlja. Posumnjo je već i ranije, da mu mater 'rani i poji čitavo društvo u kolibi, ta kako bi drugačije brez 'rane i pića mogli toliko izdržati unutra, al sad više ne viruje materi ni što trepavicom makne. Nije baš ciguran, da su oni iz kolibe posadili lozu, ima on dosta nji' kojima je skrivio, pa sad samo čuva atar.

Al ga nije dugo moro čuvati. Čim je prvo podne očo u ladovinu pod brist, a mater otrče do kolibe.

— No, momče, — kaže, — ako si smislio kako ćeš se s njim vaćati u koštac, sad je već došlo vrime.

— Jesam, dobra majko, — momak odgovori. — Igla će biti moja sablja i lako bi izašo s njim na kraj, samo ne bi tio da vam od mene padne suza na srce. Kako je tako je, vi ste njegova mater. Ja ću gledati da on sam od sebe nasrada, tako će i vama biti lakše.

Bome njoj nije lako, kad je ona rodila tog nesrićnika. Sirota se opet isplakala, al zato ne kaže da ga se momak kane.

Drugi dan u zoru momak će sačekati zmaja prid kolibom, da podili s njim mejdan. Oće on, al na to divojka kaže:

— Brez mene nikako. Šta tebi bude, to nek je i meni.

Momak nju odgovara, al divojka ne popušta. Navalili na nju i otac, i rođena mater i mater po mliku, al divojka čvrsta, i samo kaže momku:

— Ti ne brigaj ništa, već samo čuvaj moju glavu, a dok je nje na ramenima, tvoju niko ne rastavi od tila.

Kad je zmajeva mater čula te riči, onda je i ona pristala da divojka izađe prid zmaja. Tako je i bilo. Drugi dan zmaj ode do kolibe, da opet produše malo odžak, al se grdno iznenadio kad ga je prid pragom čekala divojka. Zagledo se on u nju, a ni ne vidi da prid njom stoji momčuljak tanak ko konac, mali ko palac u ditešca, a drži iglu ko sablju.

— A, divojko materina, jesi li se dakle pridomislila? — zmaj drekne, al zlim.

— Al ni za toliko što je crno pod noktom!

— Onda ću ti ja pokazati kako ćeš se sa mnom vladati, kad te savijem oko prsta ko prsten, — zmaj drekne još jače, a kod svake riči oblak plamena sune mu iz usta.

— Kad mene ne bi bilo na svitu, to bi valjda i bilo tako, — zmaj začuje uto jedan tanucak glas.

Pogleda on doli i onda vidi momka tanuckog ko končić.

— Oho, vidi ti crva, pa se još i naoružo s nikom ježovom bodljom! — zmaj udari u smijanje, kad je vidio otkud glas dolazi.

— Al kad ti ovaj crv prošupljika kožu, bome će biti od nje rešeto, da ćemo moći kroz njega prosijati tvoje zube, samo kad još i nji' poizbijamo, — nasmije se na to i momak.

— Gnjide nisam nikad ni noktom tamanio, već puštio da i' vitar odnese, al tebe moram šakom zvrcniti, kad si tako grlat, — zmaj zaurliče i već udari.

zkvh.org.rs

Šaka u njega, da u drugog ni buzdovan nije tako tvrd, al je momak, tanak ko končić, brže nadigo svoju sablju-iglu. Kako je zmaj lupio, tako mu je igla kroz šaku i prošla, i krv šikne potokom.

— Oho, — drekne bisan zmaj — pa ti si niki otrovan trn! Al ću te zubima iščupati!

On misli, da je igla u šaki, al u to začuje di mu se između stopala momak smije i kaže:

— Samo pazi, da ti ne pokidam i zazubice!

Sa zmajom se još niko nije šalio, da tu šalu nije žalosno platio. Nije zmaj trpio da mu ni jači junak prcka isprid nosa, a ne ovako simešce od čovika, pa se sad grdno rasrdio. Ne gleda što mu je šaka sva oblivena krvlju, već zama'ne koliko ga snaga nosi i udari po momku. Al je zmaj po momku samo tio, a opet po igli pogodio.

— Tako, tako, samo se paštri, — momak se nasmije, — drugom vrane kožu prokljucaju, a ti ćeš je sam sebi prošupljikati.

Zmaj ko da je momka poslušo, zakrvario očima, i udara ko da se otima od pameti. Uskoro mu je sva šaka bila izbušena ko sito.

No, silna snago, još me nisi savio oko prsta ko prsten? — počne ga sad dražiti i divojka. — Čini mi se, da ti prsta nećeš ni imati dok i na to ne dođe red.

Zmaj je i dosad bio bisan, al je sad zaslipio i od sramote. Makar je kazo, da gnjide nije tamanio ni noktom, zama'ne sad na momka buzdovanom, al iz sve snage. Lupio je buzdovanom, koji je iskovan od volovski' kola gvožđa, al ga igla dočeka. Probuši ga igla ko da se zabola u pekmez, i nestade u buzdovanu i nje i momka.

Zmaj se ogleda okolo i kad nije vidio ni čuo momka, onda korakne divojki, pa iskezi zube:

— Di ti je sad tvoje šugavo krilo i obrana?!

Strašni zmaj oće već da zgrabi divojku oko struka, al se u taj čas iz buzdovana oglasi tanucki glas:

— Ako si baš tako ljubopitljiv di sam, ja ću ti i reći: evo me di ti potpačivam čelo, da ne klone!

Momak, kako je bio u srcu buzdovana, zama'ne s njim svom snagom i kad je gvožđe poljubilo zmaja u čelo, izašle su mu sve zvizde prid oči, ko da se u Kumovoj Slami valja. Nije zmaj dobro ni ukrstio očima, a momak opet zama'ne, i opet, i tako mu je rođenim buzdovanom išaro glavu, da je izgledala ko švrakino gnjizdo. Opružio se zmaj koliko je velik. Napunio je svu

avliju svojim poganim mesom. Momak je onda iskočio iz buzdovana, pa on i divojka čekaju da zmaj dođe sebi.

Nisu dugo čekali, kad onaj otvori samo jedno krvavo oko. Zaurliko je ko zvir, kad je vidio momka tanuckog ko končić.

— Vidim, da si nika prokleta napast, al mi se nećeš oteti kad dunem svom snagom iz srca. Od tog se i čelik kida, neće se oteti ni ovaki pogani crv! — sune on na momka.

Dok dlanom o dlan, zmaj je već i dunio, al tako, da se pod momkom i zemlja iz korena iskinila. Divojka je samo toliko vidila, da joj je prid noge pala igla i na njezinim ušicama štogod ko razgaženi crv. Nije njoj tribalo govoriti, da je to njezin đuvegija. Začas ga pomiluje livom rukom i prošaplje:

— Nek bude ko da je materinim mlikom zaliveno.

Zmaj se baš onda nasmijo od zlobe i mašio se za divojku, al je šaku taj čas i trgo, ko da se vrilog gvožđa dotako. Sramota il nije, al se zmaju sad već oto jauk. Pogleda on: iz ruke opet šiknila bara krvi, a prid njim maše iglom momak tanucak ko končić.

Zmaj dune opet iz sveg srca, prid divojkinim nogama je opet igla, a ušice joj u krvavoj lepanjici. Koraci zmaj, da će se opet mašiti divojke, al ona brže pomiluje to na ušicama igle i zmaj opet zajauče.

Od muke ne zna šta će, i opet se maši buzdovana. Zama'ne silni zmaj, al mu se buzdovan već kliže u šakama, kad su krvave. Udarac mu i tako nije pod manom, al kad momak na igli ujaši u srce buzdovana i zaljulja ga tamo, zmaj onda samo upozna šta je pravi udarac.

Tako su zmaj i momak išli jedan drugom u kob sve do podne, dok zmajeva glava nije izgledala ko krastava bundeva, a šake ko trulo saće.

Ne znaš da li od bisa, il od krvi, il od srama više gori zmajev obraz, al kad je došlo podne, njemu kolina klecaju. Klonio silni zmaj i vidi da mora otići pod brist od sedam rašalja i odmoriti se na živoj travi.

Divojke se nije ni žignio, a po dana mu stoji nadovat. Pripeklo sunce na time, a zmaju dosta krvavog znoja. Ne kaže već ni riči ode iz avlije koliko ga noge nose. Ne kaže on ništa, al se smiju za njim i momak i divojka. Draži njeg momak i isprаća ga ovako:

— Zmajevska snago, pazi da ti se gnjide ne izlegu na koži, jel su u tebe kandže jače neg u orla, i teško tebi ako se moro s njima češati dok si živ!

zkvh.org.rs

Ode zmaj sve se lipi na njega krvavo blato, al rič ni jedna, ko da je gluv. Kako je nesto, a iz pusti' dvora trči njegova mater. Momak dvared bocnio iglom u banak, a dida i baba već na pragu. Zmajeva mater kaže momku, da se sad dobro spremi, jel će zmaj štogod drugo smisliti.

— Ne mislite, da je njemu pamet pod ma'nom! On sad već zna, da je naspram njega snaga kakoj se niko ne bi nado u momku tanuckom ko končić. Zato će i on lupati glavu kako će se osvetiti.

Kaže još, ako štogod dozna, ona će već gledati priliku da njim dojavi, al sad ode, jel se boji da će se zmaj iznenada vratiti. Sad on nema mira; čim se malo na živoj travi osnaži, prolaziće atarom ko vijar ne bi li kakog traga našo za ovu čudnu snagu, koja mu se oduprla.

Ode starica, a ukućani bocnu iglom u kameni banak i već su se kripili na mrvici krušca i sira, a pomalo zalivali vinom iz ćupa. Čekaju oni sad, oće li se zmaj vratiti, al je sunce već i zašlo, kad se dvori zatresu. Momak i divojka o'ma' izađu iz banka, al zmaja nema kolibi. Već su se tili vratiti, kad je iza oblaka izašo misec i onda spaze i zmaja. Iđe on po mladom vinogradiću pa bi čupo čokot po čokot, al ni list s loze da otkine. Napreže se, da mu sve zglavkovi pucaju, duše i stenje ko oluja, al ni struk da pomakne.

— Ej ti snago zmajevska, zemlja traži dobrog gospodara, a vinograd dobroga pudara! A ti nisi ni jedno ni drugo. Šta se onda mučiš uzalud, kad si tom vinogradu drag ko magarcu štap! — momak poviče na njega, da bi ga dražio.

Zmaj zareži ko pravi ker, al ode iz vinograda dvorima. Drugi dan je poranio i o'ma' došo kolibici. Još bolje su poranili momak i divojka. Zmaj se zagrnio u svoju veliku kabanicu, i samo se zlobno smijucka. Krije on, al momak i divojka vide da se kabanica nije od vitra raširila, već da pod njom štogod veliko tovari. Nije sad ušo ni u avliju već je stao prid kapijom i otud poviko.

— Divojko, ako ti je ovaj komarac đuvegija, dopuštiću ti da ga još jedared u životu poljubiš. Požuri se samo, jel će mu uskoro na grobu čičak procvatati.

— Na tvom ni čičak neće rasti, jel bi se i taj otrovo od tebe, — na to će njemu divojka. — A ako kome triba grob kopati, onda si ti taj.

Zmaju sad već nije bilo do šale. Razgrne kabanicu i trgne ispod nje kamen, al toliki, da bi na njemu kola s volovima mogo okrećati. Kako ga je trgo, tako ga je na momka i bacio. Momak

nije imo kada ni da trepne, a kamoli da iglom dočeka kamen. Zdrobio ga je i poklopio, da mu ni traga nije ostalo.

— Sad ćemo nas dvoje razgovarati, — zmaj drekne na divojku i krene do nje.

— Samo da nije moj đuvegija između nas, — divojka se nasmije i skoči do kamena.

Dok se zmaj nije ni sitio, ona je desnicom već ma'nila i kazala: „Ko kad je bilo sedam čvorova, a sad ni jedan". Rastvorio se kamen ko dvi pole o'ra. Nije divojka čekala, već je livom rukom pomilovala ušice igle i kazala: „Nek bude ko da je materinim mlikom zaliveno" i momak je stojo zdrav i čitav isprid zmaja.

Kad je onaj nesrićnik vidio momka tanuckog ko konac, kako drži iglu ko sablju, zaurliko je ko zvir. Zbacio sa sebe kabanicu i otrčo u šumu ko vijar. Momak i divojka su jedva mogli kazati rič-dvi, a zmaj se već vratio. Nosi kamenja, al koliko je samo mogo natovariti na zmajevska ramena.

— Makar sve planine iz atara prino, al ću te stamaniti — drekne on i prvi već i baci na momka.

Sad je to već i momak čeko i kamen nije pao na njega već na iglu. Jedva je kamen pao, a momak iskočio s iglom ko da je kamen prošio. Nije sad momak čeko, već skoči na jedno zlatno puce na zmajevoj kabanici. U to je već i kamen letio. Padne kamen, momak podmetne iglu i već iskoči iz njega. Zmaj zama'ne opet, a momak skoči na drugo puce na kabanici. Tako je momak skako s puceta na puce i kad je bio na poslidnjem i zmaj je bacio poslidnji kamen.

— No, zmajevska snago, ja sam zdrav i čitav, a ti se više zlatnim pucima, zlatnim lubenicama na kabanici ne fali. Sad ti na kabanici vise tanjiri.

Divojka je znala šta je momak tio, pa ma'ne desnicom po svakom kamenu. Prid zmajem se raskrilila kabanica, a na njoj slupljena zlatna puca al baš ko tanjiri, jel i' je kamenje uroljalo.

— Još ti mene i prdačiš! — zmaj drekne kad je to vidio.

— Zašto bi te prdačili, — nasmije se divojka. — Ovi zlatni tanjiri će nam baš tribati, kad budemo svatkovali posli tvoje propasti.

Ode zmaj i dok su ovo dvoje trepnili, on se već znojio pod rpom kamenja. Baca on sad, ta ni ne gleda kud pada. Al momak više ni ne skida iglu iznad glave. Začas se zmaj okupo u znoju, a momak samo buši kamenje.

zkvh.org.rs

Tako je zmaj okrećo tovar za tovarom sve do podne, a kad mu je sunce pripeklo na time, klone on ko uvelo lišće i ode iz avlije.

— Baš je dobro, što već odeš, — momak vikne za njim. — Sad si dono već dosta kamena, da saziđamo sebi dvore i lipče neg tvoje, a da si još donosio, poćo bi nam već truniti u vinograd.

— Zatruniću ja vama, da ćete pamtiti. Nećete se oteti, makar se ja prikinio, — zaurliče on još i nestane u šumi.

Jedva je nesto, evo mu matere. Sirota starica trči, al je sva modra i otečena.

Kaže ona da jutros nije mogla doći, jel je opet posumnjo na nju i istuko je tako, da od muke nije mogla ni da se makne.

— Pazite, sad će vas vodom titi pomoriti, — kaže ona i već ode, jel se oblak iznad šume zamutio.

Jedva je stigla u dvor, onaj zagrmi iznad dvora, al neće kolibici. Okrene oko dvora i ode u šumu, da legne malo na živu travu. Momak i divojka zabodu iglu u banak i odu lipo da užnaju s didom i babom.

Dok nije drugi dan sunce granilo, nisu se ni micali iz banka, jel se zemlja oko kolibe nije zatresla. Kad je svanilo i treće jutro, a momak i divojka su već prid kolibom.

Sramota il nije, al se zmaj ogrnio i sad kabanicom, makar su na njoj puca sad stanjena u prave zlatne tanjire, al velike ko točak. Momak i divojka vide da i sad nosi štogod pod kabanicom, al se ne boje. Momak nadigo iglu iznad glave i čeka šta će pasti na nju. Dobar je to žarač, možeš na njega nabosti šta oćeš. Čeka on tako, a divojka iza njega, al se zmaj samo keci i iđe bliže. Kad je došo do nji', drekne iznenada:

— Ta jača je moja šaka neg kamen, makar si je išupljiko!

Zama'ne desnicom i udari po igli. Ode igla s momkom u šaku, al momak nije stigo da iskoči, zmaj je već livom rukom trgo ispod kabanice veliku mišinu od kože zmajevskog bivola. Zabije on desnu šaku duboko u mišinu i drekne:

— Sad bodi vodu! Dok vodu ne probodeš, zadavićeš se u mojoj krvi!

Tako bi to i bilo, da nije tu divojka. Za momka, onako tanuckog ko konac, voda u bivolskoj mišini je velika ko za običnog čovika more. Dok ne bi dopro do kože, bome bi se zadavio i triput. Dobro je to zmaj smislio, al je još bolje divojka. Skoči ona do mišine i samo ma'ne desnicom. Čim je kazala: „Ko kad je bilo sedam čvorova, a sad ni jedan”, mišina se raspukla na sto strana. Momak iskoči, samo se veselo otrese i vikne:

— Baš sam se dobro okupo. Ni kap te pogane zmajevske krvi nije ostala na meni.

Kad je zmaj to vidio, tu više nije bilo razgovora. Počo je udarati i gaziti po igli, ko da se otima od sto napasti. Buši sebi kožu ko da mu je za svaku dlaku tisna. Tako je bisnio sve do podne, a kad mu je sunce pripeklo na time, jedva se odvuko iz avlije.

Kad je bio već pod šumom, okrene se i zapriti na ove:

— Napiću se iz mog poslidnjeg bunara, al će to i tebi, momče, biti poslidnje. A ti, divojko, češ me dugo pamtiti u životu.

Ode on na živu travu, u ladovinu pod brist od sedam rašalja, a njegova mater već i trči.

— Sad ne izlazite iz kolibe, al ni za živu glavu. Sad ni igla neće s njim izaći na kraj.

— Zašto?! — momak zapita.

Zmajeva mater kaže i to. U zmaja ima jedan bunar iz koga se može napiti samo jedared u životu. Ko se iz njega napije, tom se ispune tri želje. Zmaj je čeko da se iz tog bunara napije, kad ga snađe taka teška nevolja s kojom ne može izaći na kraj. Ako se sad napije iz njega, onda nek se čuvaju. U toj kolibi, koja je od drva poškropljeni' krvlju njegovog oca, ne može njim naškoditi ni željama, al ako izađu, nema njim spasa, jel on ne može sad drugo zaželiti već njevu propast.

Kad su ukućani to čuli, zovu oni staricu, da i ona uđe s njima u banak, al ona neće. Makar propala, neće. Skoro da su je silom uvukli, al ona kaže da je bolje ako ostane napolju, tako će njim možda moći pomoći.

Jedva je otrčala u puste dvore, a oblaci iznad šume su se već zamutili. Ne čeka zmaj do drugog jutra. Ne triba mu ni snaga od žive trave. Napio se iz bunara vode od koje će mu se tri želje ispuniti i sunio dvoru. Rasipa plamen i varnice, a sve smišlja kako će utamaniti prvo momka tanuckog ko končić, a onda sve stare. Ni materi neće prostiti.

— Sikirom ću i' sve po vratu! — drekne on ono što je pomislio i sve škrguće zubima.

Kako je on to poželio, a u desnici mu se stvorila velika sikira.

Rasrdio se zmaj, što je tako uludo puštio jednu želju, i zaleti se dvoru još brže. Spuštio se iznad šume i sve se zapliće u drveće, al nit vidi nit čuje. U glavi mu se vrti samo momak. Tako mu se najedared zaplete jedan zlatan tanjir s kabanice u rašlje velikog 'rasta.

zkvh.org.rs

Zaurliko bi zmaj, da ga je kogod sad i pomilovo, a kad je vidio da mu se upropašteno puce zaplelo u 'rast, do'vatio je rašlje tako da je u drugi čas 'rast već priletio priko šume.

— Da su njim vratovi ko ovi 'rastovi, posiću i' odjedared ko kosa kad svali otkos žita, — drekne on od bisa, a ni ne zna šta čini.

Kako je to izustio, a sikira sune i odjedared svali čitavu 'rastovu šumicu, al baš ko da su 'rastovi slamke, a sikira oštra kosa.

Kasno ze zmaj sitio, al je onda dunio plamen, da je sve sam sebe pržio. Od bisa i muke ne zna šta bi radio, al ne smi ništa pomisliti. Ostala mu je sad samo jedna želja. Dotrče on do kolibe, pa će tu oma poželiti da utamani bar momka. Poželio bi on to, al prid kolibom ni traga ni glasa od momka, već ga dočekala rođena mater.

Ona je sve vidila i znala je, da je on već dvi želje straćio.

— Šta ti tu tražiš, kost jedna matora? — zagrmi on.

Znala je ona šta traži. Naživila se nuz njega teškog i gorkog života, pa je smislila da i njegovu poslidnju želju kako na svoju glavu svali. Ona je divojku od'ranila lipu i čestitu, a prirasla joj je za srce više neg drugoj materi rođeno dite. Sirota majka je tila iz zmaja izvarati i poslidnju želju, da ne može onda mladima naškoditi. Zato mu je kazala:

— Kad me pitaš, sinko, kazaću ti: bolje ubi mene neg te mlade i zelene.

Zmaj nikad u životu i nije bio drugačiji s materom već goropadan, a sad bi samo bio kad bi smio. Goropadio bi se, al sve bi do neba skako, samo kad se ne bi bojo za poslidnju želju. Utamanio bi on mater, i ne misli da neće, samo zajedno s onim drugima.

Zato sad ne kaže ništa, već samo dune na nju da je pala čak pod zid pusti' dvora. Sio je onda na panj prid kolibom, a sikiru bacio priko kolina.

Tako on tu sidi, a boji se i da štogod pomisli, ta čak se boji i da dune u kolibin odžak. Kako mu mater dođe blizo, on samo dune na nju. Kad dune, to je ko da i grmi, pa oni u banku to čuju. I makar koliko zmajeva mater zapritila da ne izlaze, momak i divojka bome proboli iglom banak i provirivaju kroz pendžer. Momak nije znao kako je zmaj prošo sa željama, al smisli da mu izvara bar jednu, i vikne:

— Silni zmaje, ne bi li volio da su nam vratovi na panju, a ti da ma'neš sikirom?!

Zmaj skoči ko da je na vrilo gvožđe stao, tako ga je iznenadilo što čuje momkov glas. Od bisa ni dosad nije znao di mu je glava, a kad je sad još i divojku vidio nuz momka, jezik mu i sam krene, i zmaj zaurliče:

— Život bi dao za to!

Nije on to dobro ni izustio, a sikira vikne:

— I daćeš ga, kad ti je to poslidnja želja!

Skoči sikira sa njegovog krila i kad je onda zazvišdila, rasikla je i zmaja i panj na kojem je sidio, i ušicama sve to i u zemlju satirala. U taj čas bukne veliki plamen i nestane sikire i traga od zmaja i panja, na kojem je sidio.

Kad je to vidila zmajeva mater, ona dotrče do kolibe i sama otvori vrata. Momak o'ma' dvared zabode iglom u banak i na to izađu dida i baba. Optrču oni od radosti čitav zmajev atar, izađu iz njega i vrate natrag, al zdravi i čitavi, nikom se ni dlaka s glave nije skamenila.

O'ma' su odveli zmajevu mater u ladovinu brista od sedam rašalja i tu se na živoj travi odmorila i podmladila. Onda su razglasili na sve strane, da se svit više ne boji, jel zmaja više nema. Od kamenja, što je nano, sagradili su lipe nove dvore i u njima su bili svatovi, da se o njima dugo i dugo pripovidalo.

Pričao Marko Vojnić Purčar

zkvh.org.rs

SLIPI GLOĐO

Bio jedared jedan momčuljak, kojem na nesriću umre mater. Na još veću nesriću otac mu dovede maćvu, zlu i naopaku ko da se za maćvu i rodila.

Iznad sela velike šume, a daleko u tim šumama salaši slipog Glođe. Šta je i kako je bilo kod tog slipog Glođe, to niko nije znao, al ko njemu ode taj se živ ne zavrati.

Došo Glođo maćvi ko naručen: ona jedared momčuljka prokune da kod Glođe služi. Kako ga je proklela, a momčuljkove noge već i odvađaju atar i pravo Glođinim salašima. Krene momčuljak, al je još imo toliko vrimena, da i on prokune maćvu. Nije joj osto dužan već je zaželio, da se ona pritvori u kerušu i da ga mora pratiti do slipog Glođe. Šta ko želio to i bilo. Momčuljak lipo iđe Glođinom ataru, a keruša za njim.

Išo je momak i išo, i treći dan pridveče nađe jednu kolibicu. Kad on unutra, a u kolibici jedna dobra majka sprema proju.

— Jeste li radi gostima, dobra majko? — oma on nju poljubi u ruku.

— Jesam, sinko, al se ne radujem već žalostim, ako su od oni' koji iđu slipom Glođi.

Kaže on, da je baš taki.

— O, o, sinko moj, kud ćeš tamo da mlad i zelen propadneš? — majka udari u plač.

Momčuljak kaže zašto mora da iđe, i zapita šta je kod Glođe tako strašno i zašto se otud niko ne zavraća? Zapita on, a majka mu onda ispripovida što ona zna. Taj Glođo nije niko drugi već njezin brat. Nije ni on na početku imo ništa drugo osim ovake kolibice. Na njegovu nesriću, oženio se sa nikom vragbabom, a u te blaga i blaga. Čovik uzo vraga čerez blaga i opoganio se i on. Nije prošla ni godina dana otkako su svatkovali, a on zaboravio i roda i pretelja. Nikom živom ne da u njegov atar, već samo onom ko oće da mu bude sluga. Ima nike strašne kerove, a ti čuvaju atar zubima bolje neg čeličnom ogradom. Ni onaj nesrićnik, koji bi bio sluga kod njega, ne

može ući u atar, već mora po dana vikati Glođu da ga uvede. Ko krene sam, tog kerovi raznesu na zubima ko plivu. A ko jedared uđe, taj više ne izađe. Zašto, to borme ni ona ne zna. Godinama već i nema nikog ko bi tu u službu.

— Na „lipo" misto iđem, — kaže momčuljak i zamisli se. Nije dugo mislio nego veli majki:

— Znate šta ja mislim? Otud se ne vraća ni jedan, zato što ne uđe sam, već čeka da ga uvede slipi Glođo. Taj čoviku zamliči oči, da ne vidi ni kuda je ušo. E, zato ću ja ući brez Glođe.

Vidi majka da momčuljak pametno govori i misli kako bi mu pomogla. Nije dugo mislila već mu je dala tri okrugle pogače.

— Evo, sinko, pa pamet u glavu. Najbolje je da kreneš o'ma', jel su kerovi sad svud na mrginju atara. Ti se zatrči u atar koliko te noge nose. Kad te kerovi već počnu stizati, a ti zakoturuškaj natrag po jednu pogaču.

Lipo se momak zafali, a majka mu zaželi srićan put i povratak, i krene on sa kerušom.

— E, moja kerušo, ko drugom jamu kopa sam u nju pada, — nasmije se momčuljak. — Sad se drži zubima za vitar, a ja ću se već otkoturuškati na mojim pogačama.

Došo je do mrginja Glođinog atara, izabro dobar put, i kad su kerovi tudan promakli, on poča zečiju trku. Zauko se momčuljak, a keruša mu se sve plete među noge, da je ne bi do'vatili Glođini kerovi. Momčuljak perjaši, al kad je bio na trećini puta, njemu za petama Glođini kerovi. Kvrcaju zubima, već bi ga kidali, al on zakoturuška prvu pogaču. Ode natrag pogača pa se kruni. Kako se kruni, a Glođini kerovi kupe i tako su očli dobar komad natrag. Sitili su se momka kad od pogače ni mrvica za spomen nije ostala, i onda opet krenu za njim. Došli su opet njegovim petama nado'vat a on drugu pogaču i kad je bio već pod salašom, on i treću.

Priskoči on ogradu od salaša, a keruša, njegova maćva, ostala prid salašom. Borme se tu nije dugo zadržala, jel su Glođini kerovi momčuljkove pogače tili i zasladiti, a kad nisu mogli s njim, njima je dobra bila i njegova keruša.

— E, ove zlobe i nevolje sam se oslobodio, a sad da vidim kako ću izaći na kraj s gosom, — šaplje momak i ode bliže salašu.

Došo je do vrata, a ona otvorena. A šta bi i bila zaključana kad taki kerovi čuvaju atar? Momak uđe i čuje da dvoje hrču. Pogleda tamo i vidi slipog Glođu i njegovu babu.

zkvh.org.rs

— Ako oni spavaju, a zašto ne bi' i ja? — momčuljak divani sam sa sobom i lipo legne.

Kad jutro, a baba pipa po policama i do'vatila dobru tikvetinu rakije, a za ručak će podgrijavati krumpiraču i prisnac. Baba podgrijava ručak, a momak dovatio tikvu i podgrijava sebe.

— Baba, di je rakija? — probudi se na to Glođo.

— Di bi bila, već tamo di ti je uvik spremim.

Glođo pipa a kad je nije našo, on počo rondzati. Poče je oštro na babu, a ona još oštrije na njega, pa se zaboravila i vikne:

— Ta jesi li slip, kad ne vidiš di je?!

— Šta, ta tvoja prokleta sestra me oslipila, a još ćeš me i ti žagati? — Glođo bukne.

Čovik misli da mu se baba ruga, a još i rakiju sakrila od njega, i već se sprema da napravi vašar. Baba se uplašila, pa će tražiti rakiju tamo di je ostavila, a momčuljak njoj tikvu pod noge.

— Ti si se već naloko, a tikvu si mi metnio na put, — rasrdi se opet baba.

Iz tikve žbućnilo ono malo rakije što je momčuljak ostavio, a dida o'ma' skočio onako nasumet i do'vatio. Kad je malo promućko tikvu opet je planio.

— Oho, još ti mene tarmaš?! Povukla si skoro do dna, a napravila se mikasta ko da si tikvu privalila.

Rič po rič, i sve oštrije i oštrije, dok se na kraju nisu počeli vaćati za kose. Momčuljak dotle nalego na krumpiraču i na prisnac. Mora čovik začepiti usta, da se ne bi smijo. Porubo i krumpiraču s divenicom, al od prisnaca jedva ostalo spomena. Slipi Glođo i njegova baba dotle su se pročupali, a kad su tikvu već razlupali, sitili su se da barem ručaju. Baba kojikako prostrla astal, i sad će se latiti. Pipa Glođo po krumpirači, pa krumpir još i pogodi kojekako, al divenicu bi prija pogodila ćorava kokoš neg Glođo. Latila se od bisa i baba, al ni ona ne prolazi bolje.

Šta tu opet može biti, već dida na babu, baba na didu, i kad su još napipali skoro praznu zdilu prisnaca, a ono se najedared čulo:

— A baš sve si saranila u burag, svisnila da prisvisnila o'ma'!

— A baš sve si polapćo, oladio se, da oladio se o'ma'!

Bilo bi opet za kose da baba nije skočila, da biži napolje. Krenila baba, a momčuljak šta će, već će joj pomoći. Zgrabila baba za bravu i ode kroz vrata. Nije ni mislila zatvarati, a nije

imala ni kada, jel je dida već baktio za njom. Ona nije imala kada, al kad je momčuljak za njom, a prid didinim nosom, zalupio vrata, borme je starog Glođu caklo osulo ko led.

— Ti na mojoj kući lomiš vrata, — siva slipi Glođo, a siva baš tako i njemu, i da vidiš žmure oko salaša.

Bilo je tu trke skoro do podne, a momak očo na guvno, lego i isteže krste. Kad je bilo vrime za užnu, on opet polagacko u kuću. Baba je sad skuvala i dvostruko, al je opet ostala gladna, a tako i njezin Glođo, samo njim je sigranje žmure tako omililo, da su opet trčali oko salaša sve do večere.

Momčuljak se sit nasmijo na guvnu i kad je došlo veče, on među jaganjce. Glođini kerovi laju po mrginju atara, a on gazduje po salašu.

— Sustali su ljudi, naradili su se cili dan, pa je red da i prizalogaje. Nek večeraju u miru, a ja ću meni već spremiti večeru što priliči slugi, — kaže on sam sebi i peče lipo jagnje.

Drugi dan se opet gostio na ručku i na užni kod Glođe i njegove babe, a priko noći sprema sebi večeru što je za slugu. Tako je to išlo dan za danom dok u salašu slipog Glođe nisu ostali samo matori ovnovi i ovce. Momčuljak se sladi pečenicom od jaganjaca, popije Glođi i rakiju i vino, po'ide i ručak i užnu, a dida Glođo i njegova baba napravili prave staze oko salaša, kako se često sigraju žmure.

— Pokazaću ja tebi kako se služi, — momčuljak kaže, a sve se smije za slipim Glođom.

Kad mu je počistio jaganjce, on lipo poranio i u zoru nadigo graju kroz salaš. Tira ovce i ovnove. Dida Glođo skočio iza sna i izbatrgo na prag.

— Ko si i kako si mogo doći u moj salaš? — vikne on, al sav srdit.

— Ko bi bio već nov sluga, — momčuljak njemu lipo.

— Nek si i nov sluga, al kako si mogo doći unutra, a da mene nisi viko?! Kako su te moje vaške propuštile?!

— A kako me ne bi propuštile, kad vide da sam tvoj sluga?

— Kako vide? — Glođo grmi sve srditiji.

— Kako da ne vide, kad sam ti ovce spasio od kurjaka.

Glođo je već crven i modar ko pućak i zlim će na momka, da mu tu ne brnjavi, već nek kaže šta je na stvari. On zlim, a momčuljak samo lipo. Prede mu pripovitku ko mačak kad se ulagiva. Kaže on Glođi da je baš njemu krenio, kad oko ponoći vidi da su ovce izmakle iz atara. Kako one napolje, a tu čopor kurjaka i po jaganjcima. Dok on nije pritrčo, jaganjaca nestalo.

zkvh.org.rs

— Borme, gazda, da se nisam smilovo ne bi ti imo ni ovaca, — kaže on štogod što je i istina.

— A ti rastiro kurjake? A šta su radile moje vaške?!

— Podvili repove i sve vijaju kurjake za sobom. A ja, eto, kad sam već došo za slugu, šta ću već dotiro gazdi ovce.

Kad je slipi Glođo čuo da su njegovi kerovi krivi za štetu, borme nije žalio da skine pomoćnicu s kola i kad je onda udario u čurčijski zanat, začas je svakom keru koža bila iščinjena.

Momčuljak gleda na te opasne vaške, pa se samo smije u brkove:

— Oćete li vi čuvati atar ove prokletinje? Oćete li vi mene goniti?! Pokazaću ja vama ko i onoj keruši što me je proklela.

Dida ordinja po kerovima, a baba misli da njoj oće da čestita rođendan i imendan, i pobigla na treći tavan, pa se popela na pajantu ko pivac. Kad se dida Glođo sitio da mu je pomoćnica natirala na dlanovima i krvave i vodene žuljove, smislio je da se mani posla. Evo njega u salaš i vikne:

— Di si, novi čobane?

— Evo me gazda, timarim stado.

— Od' ovamo da se pošteno pogodimo za službu, — Glođo zovne.

Momčuljak dođe i misli u svojoj glavi, oće on pošteno služiti al tako, da će čitavom poštenom svitu biti na veselje.

— Eto tako, ti ćeš tirati ove ovce u onu veliku šumu iznad salaša. Kad sunce zađe, ti ćeš izaći u šumu. Kad sunce izađe, a ti ćeš ući u salaš. Ja ću vaškama narediti da te slušaju. Drugog posla nemaš sa mnom, a ni ja s tobom. Što u mom ataru zaslužiš to je tvoje, što nađeš u ataru, to ti je rana. Nit druge plaće nit druge 'rane imaš, a iz atara nemoj napolje, jel ti velim, da moje vaške s tobom neće tako ko s kurjacima. Ko odud krene napolje, taj ni u grob ne stigne. Takima je grob burag moji' vašaka. Jesmo li se pošteno pogodili?

Da je Glođo imo oči, alaj bi sivo na momčuljka, al bi onda i vidio kako se momčuljak smijucka.

— Je li pošteno? — dida-Glođo će opet oštro.

— Da poštenije kod tebe ne može ni biti, — momčuljak kaže na to.

— E, onda se pazi, a uveče tiraj ovce u šumu.

Tako su oni lipo utanačili Đurđev, a da nikad ne bude Miolj, i slipi Glođo ode u salaš da uživa u vitru što duva kroz razlupana vrata i pendžere. Momčuljak je uveče našo sebi prasence, kad je već čoban brez jaganjaca, i pečenicu u torbu, pa krene s ovcima u šumu. Kako on iz salaša, a Glođine vaške se poćulile i

nadovat za njim. Novi čoban nek samo prstom makne, a vaške već šede. Slušaju ga ko da ga nikad nisu vijali po ataru.

Momčuljak ode pivajući u tu šumu i sa prvim mrakom stigo i on. Došo tu i traži trave el ma šta za ovce, al tu samo pusto kamenje. Kako ta šuma raste iz kamenja, to bi valjda kogod znao reći, al za ovce nema paše ni od korova. Kad je tako drugačije nije, šta će on, već lipo nakupi suvaraka i naloži vatru. Šta pošten čoban može da radi kad za ovce nema trave, već izvaditi tu prasećiju pečenicu i lipo se okripiti. Slaže on zalogaj za zalogajom, a Glođini kerovi se poređali oko njeg i čekaju kosti.

Čoban se nije dobro ni pri'vatio kad iznad glave čuje niki rapav glas:

— Alaj meni o'de zima!

Pogleda on i vidi, da na drvetu iznad njega sidi nika krastava baba. Pogleda još jedared, pa još jedared i kad se dobro razmislio, on vikne:

— Šta kažeš?!

— Alaj meni o'de zima!

— Šta kažeš? — momak zagrajo da se u tri atara čulo. — Ja sam, majko, malo nagluv.

— Ta meni je tu strašno zima, — baba onda grakne.

— A, zima ti je tamo na drvetu? Ti sađi pa se odgrij.

— Ne smim, sinko, od vašaka. Raskidaće me.

— Ta neće, baba. Znaju oni da ti nisi tica makar si i na drvetu.

— Ne smim, raskidaće me, — baba zaintačila.

— Pa šta da radim onda s njima? — momak se pravi lud, a viče ko pust.

Uputiće njeg baba. Nek svakom keru iščupa po dvi dlake i baci na vatru. Baba viče da se sve drvo trese, a momak se samo pravi mikast i opet poviče iz sveg glasa:

— Šta da radim s dlakama?

— Baci sve u vatru! U vatru!

— A tako! Sad razumim! Kad je tako ajd, baš da te malo ugrijem.

Začas on svakom keru očupa po dvi dlake i baci, al nuz vatru. Baba vidi da je bacio, al su dlake tanke pa ne vidi kuda su odletile.

— Jesi baš u vatru?

— Ta baš tako da se možeš dobro nagrijati.

Baba sad sađe i sve se veseli kako je privarila momčuljka. Skoči ona do njega, da o'ma' i njemu očupa dvi dlake iz glave.

zkvh.org.rs

Oće baba, al oće i kerovi. Naredio je njima slipi Glođo da čobanu ne pušte nikog blizo, a ponajmanje tu babu. Zgrabili babu pa će je razneti ko plivu, al momčuljak vikne:

— Ne kidajte, samo je držte. Ja sam joj obećo da ćemo je ugrijati.

Baba vidi da je naorcala, i sad će ko malo dite:

— Ti nisi bacio dlake u vatru?!

— A di bi u vatru kad si ti rekla da bacim nuz vatru.

— Juj, juj, ko te je i nano ovamo kad si gluv? — baba zajujuče.

Jujuče ona, a momčuljak se sit nasmijo i onda se izbekari:

— Varaš se, babo! Nisam ja ni gluv kako si mislila, al nisam ni lud! Ti si tila od mene naraditi čudo, a kad si tila od mene ti si naradila i s onima, koji su ranije bili čobani i sluge kod slipog Glođe. I lud čovik bi vidio, da na ovakim salašima nema ni jednog sluge, a kad si ti tu, onda znam i da si tim kriva baš ti. A sad šale nema već opraštaj ljude, ako nećeš da ti kerovi popiju krv.

Juj, juj, zaplakala baba i moli livo i desno, al čoban ne popušta, već će pujkati kerove. Baba vidi da nema šale i okrene pismu. Kaže ona da mu može vratiti oči slipog Glođe i njegove babe, jel su one u nje.

— Kad je baš tako, da znaš: ja sam njim oči izvadila. Eto na tom drvetu i' možeš naći. U dvi rumene jabuke su Glođine oči, a u dvi šarene jabuke su oči njegove babe. Odnesi njim oči, tako ćeš njim omiliti, a mene pušti na miru.

Nije momak ni čeko već skoči i uzme te četri jabuke i polagacko i' rasiče. Vidi sad da baba nije lagala, al sad još bolje zna da je ona i sa čobanima i slugama naradila čudo.

— Babo, da ti kažem samo ovo: od mene bi Glođo i njegova baba mogli ostati slipi dovika, neg ti meni daj sluge i čobane, jel ćeš o'ma' izgubiti glavu u kojoj nosiš te pogane oči, — opet on oštro na nju.

Baba se latila opet u plač, a momčuljak u pujkanje kerova.

— Kazaću i to samo umiri kerove, — drekne baba.

— To je već divan! A sad nek je začas na jeziku što ti je na duši, ako nećeš da ti duša začas bude na jeziku.

Tikva dotle iđe na bunar dok se ne razbije, tako se sad i baba priklonila sudbini. Odrišila je jezik i kaže:

— Kad je već tako onda znaj, da na čobanima sidiš i ti i tvoji kerovi, a i ovce gaze po njima.

— Otkud to?! — začudi se momak.

— Otud što su oni pritvoreni u ovo kamenje.

Momčuljak se sad samo rasrdio. Jedva se sitio da svoje društvo mora osloboditi, a da se nije sitio borme bi baba začas nestala na kerećijim zubima.

— Ne bi volio da me ti gaziš nogama, a ni bilo ko, — kaže on, a sve zubima škripi. — Ne volim ni druge gaziti, nit trpim da i' drugi gazi, zato govori kako ću i' osloboditi.

Baba vidi da tu nema šale, a misli da će je momčuljak puštiti ako mu sve kaže, i lipo, pokorno ga uputi da zapali njezino drvo, i sa prvim ugarkom od njega da povuče po svakom kamenu u njezinoj šumi. Momak nije čeko, već začas krene s prvim ugarkom.

— Ustajte, braćo, — viče on, — vragbabina snaga će sagoriti, a vaša nek se upali ponovo!

Momak iđe i miluje vatrom kamenje, a kako kojeg pomiluje, iz njeg se stvori živ čovik. Sve mlado i jako, a stenjalo je u kamenu ko zna otkad. Začas se šuma napunila momcima, a kad su vidili babu, momčuljak je skoro na nji' moro pujkati kerove, samo da i' zaustavi, da babu ne raznesu zubima.

— Nemojte, braćo, jel ćete od mene napraviti lažova, — momak njima.

— Kako, brate rođeni, spasitelju naš?

Svi ga slušaju, ne bi ga uvridio ni jedan, kad i' je sve oslobodio. Ne bi mu ni ružnu rič rekli, ni što je crno ispod nokta zlo pomislili, a ne da bi napravili od njega lažova. Ne bi oni to nikako. Zapitaju ga kako bi posto lažov ako bi babi zavrnili vratom.

— E, kako? — nasmije se momak. — Vi morate znati, da smo ja i baba imali i divana dok je malo nisam pripitomio. Eto, braćo, ja sam joj obećo, da ću je na vatri malo ugrijati. Pa je li pravo, da joj ne ispunim obećanje? Je li pravo da ostanem prid njom lažov?

Momčuljak se smije a čobani već znaju šta misli, i o'ma' to i rade. Začas su babi raspleli kose, pokidali i', pa su joj s njezinom kosom dobro svezali natrag palce i bacili je u vatru.

— Šta sam obećo to sam i uradio. Grij se, babo, do mile volje, — momčuljak vikne na nju.

Dok je baba izgorila dotle je šuma prozelenila travom. Prid zoru su se već i tice doselile, a odnikud se i potoci javili. Tako su se čobani slipog Glođe kurtalisali ove vragbabe, a šuma dobila natrag svoj berićet i blagoslov. Veselje je sad tu. Ne znaš ko je veseliji, je li momčuljak je li svi oni čobani i sluge slipog Glođe. Vesele se oni, al će jedared najstariji čoban udariti u divan.

— A znaš li ti, brate, — na momčuljka će, — ko je bila ova baba i kako smo mi svi nasradali?

Istina je istina, borme on ne zna. Kad ne zna, a stari čoban će mu sve ispropovidati. Ova vragbaba je sestra Glođine žene. Ovo je bila njezina šuma, a svi oni salaši i njive, to su Glođine žene. Svađale su se one uvik i za atar i za šumu, al kad se Glođo oženio, taj se zapravo opoganio. Zubima bi grizo zemlju, samo da mu se što više nagutati. Druga rič se tu nije čula, već samo „moje, pa moje!" Gladni su bili uvik ko da će sve poneti u grob. I šta je bilo? Glođo je o'ma' nakupio čobana i sluga, ta karvanj! Lipo je ljudima obećo svašta, al kad su došli, on nikom ni zalogaja, a iz atara ne pušta. Nakotilo mu se ovi' prokleti' vašaka i raskidaju svakog ko oće unutra el napolje.

Nevolja je kod njeg tako i služiti, a još je veća kad dopadneš šaka babi. Glođo se gadno pokrvo s ovom vragbabom i otimaju se za atar. Vragbaba Glođi otima sve, a Glođo njoj. Tako on svakog čobana sili da ne pase ovce u njegovom ataru već u vragbabinoj šumi. Koji je tu došo taj se i privario. Di se ne bi privario? Svaki je gladan i soparan, i promrznut, i kad vidi tu babu, misli da je i ona nika sirotica i ko veli, nek se barem zgrije. Svaki se privario i bacio po dvi dlake sa kerova u plamen, a kad baciš po dvi dlake u vatru iz vragbabine šume, onda su ovi kerovi pitomiji neg jaganjci.

Tako najstariji čoban pripovida, a momčuljak skoči i svakom keru istrgne po dvi dlake i baci i' u vatru.

— Da se u divanu ne bi zaboravili, — nasmije se on i mazne kerove u rebra, baš da vidi jesu li još bisni.

Pokunjili se strašni kerovi, ta ni muvi ne bi naškodili.

Stari čobanin pripovida sad dalje i kaže, da je ova vragbaba privarila čak i Glođu i njegovu babu, al nji' nije tila pritvoriti u kamen već njim je izvadila oči.

— Bolje da njim je srca povadila kad su i tako pogana, al njoj se tako sviđalo da njim izvadi oči. „Nek je sve vaše, al ništa od tog nećete viditi" — rugala njim se. Što je nji' uredila to je i pravo, — kaže dalje stari čobanin, — al je sve nas tila utamaniti. Mi ni krivi ni dužni, a oni se priko naši' leđa krvaju.

U vragbabe je bila nika strašna snaga, al nije ni Glođo bolji. I taj je smogo niku strašnu snagu i šta je u njegovom ataru, el šta nađe čovik koji uđe u njegov atar, taj to mora odneti slipom Glođi i njegovoj babi, jel će drukčije biti zlo. Kod nji' je prva i jedina rič što vridi „moje, pa moje", i teško onom ko štogod nađe, a ne odnese starom Glođi el babi, i ne kaže

zkvh.org.rs

njim da je dono njevu stvar. Možeš ti to zatajiti do nove mine, al čim je misečeva mina, Glođo sve vidi makar je i brez očiju.

— Oho, — hartokne se momčuljak, — onda mi moramo slipom Glođi spremiti poparu dok ne dođe nova mina, jel ću ja skupo platiti čašćenje.

Ispripovida on čobanima kako se kod Glođe gostio i kad su se siti nasmijali, borme mu vele, da se on mora kurtalisati Glođe dok je još miseca, a i oni.

— Mogli bi mi sad svi lipo otići iz atara, — kaže na to još stari čobanin, — pa smo mirni. Sad nam kerovi ne mogu ništa. Eto, ko oće može ići, al ja mislim da to nije pravo. Dosta smo se mi tu napatili i naslužbovali badava. Nećemo valjda sad našu muku ostaviti i bižati. Do misečeve mine je dosta vrimena da mi starom Glođi i njegovoj vragbabi zavrnemo vratom, i da njim kažemo: „Eto, to je vaše, pa vaše!"

Tako misli i momčuljak i svi, a stari čobanin onda kaže momčuljku:

— Dok je živa ta stara pogana duša i dok smo mu u ataru, moraš mu sve dati što je njegovo. Odnesi mu sad i oči, a mi ćemo se dotle skloniti tu u šumi, pa ćemo već izmisliti kako će ga prva mina naći ne samo brez očiju već i brez glave.

Momčuljak pristane i o'ma' se krene u salaš. Ode on, al se još obazre i kaže:

— A vi se nemojte zato srditi ako ja brže pomislim da je stari Glođo golupčić a vragbaba golubica, pa njim onako iznebuha zavrnem vratom.

Sunce granilo a momčuljak utiro stado u salaš. Napravio graju da ga slipi Glođo dobro čuje, a još i piva iz sveg grla.

— Vidi tebe, a ti zdrav i čitav?! — Glođo ga dočeko.

— A zašto ne bi' bio kad sam prav i zdrav.

— Nije ti se ništa dogodilo noćos?!

— Al baš ništa.

Čudi se slipi Glođo i ispitiva livo i desno, onako naokolo pa sve na mala vrata, ne bi li mu momčuljak štogod kazo o vragbabi s drveta, al se momčuljak pravi mikast. Kad je tako, Glođo ga pušti da uredi ovce, a on u kuću da ruča s babom. Momčuljak spremio ovce i potrče brže unutra, da pomogne Glođi kod ručka. Zažurio se čovik i onda se sitio očiju. Šta će u žurbi, već zatakne Glođine i babine oči za jednu gredu u svinjaku.

Kad se uvuče i u potaji gosti, mora čovik Glođu i babu zavaditi. Mora njim dati zabave da bi mogo slagati zalogaje

dok se oni čerupaju. Glođo navalio na babu i da vidiš otšri' riči!

— Matora si bila i kad sam te uzo! Ta ni vragu nisi tribala, a kako si se skorila sad samo lapćeš. Đavo ti je probio dno od buraga!

Ni baba njemu ne ostaje dužna, i jedared će u lude divane i vikne:

— Valjda bi, matori ćoro, mladu dovodio u kuću?

Tako se oni časte, a momčuljak se na'io i napio, i opet polagano kroz vrata. Izašo je, pa će na guvnu spavati, al kad je došo do svinjaka, a tu ima šta i da vidi. Mačka je nacunjala Glođine i babine oči, a još i jedna švraka joj došla u goste. Skoči on do nji' al kad je zgrabio mačku i švraku za gršu, Glođine i babine oči već skliznile.

Što će sad tužan i žalostan?! Glođi i babi mora dati oči kad i' je našo, al di će kad su i' ovo dvoje proždrli.

— Kad ste oči uzeli, vi i dajte, — na mačku i na švraku će, i počo njim vaditi oči.

Izvadio je i mački i švraki po jedno oko, al kako i' je držo u jednoj ruki, njemu umakne i mačka i švraka. Sad ima jedno mačije i jedno švračije oko, al nema još dva. Misli čovik i misli, al nikako da smisli, kad jedared spazi slipog miša di visi na pajanti.

— Pa ti si i tako slip, šta će ti oči? — nasmije se momčuljak i lipo izvadi obadva oka slipom mišu.

Čovik se uvik uči, pa ni momčuljak neće sad da ostavlja te oči, već lipo ode prid Glođu.

— Gazda, ja našo i vaše i gazdaricine oči.

— Šta kažeš?! — Glođo skoči, a baba već prid njim.

Uvatili momčuljka i ne puštaju ga, već o'ma' grabe oči. Glođo zgrabio ono mačije i švračije, a baba oči od slipog miša i o'ma' s njima u glavu. Progledali oni i zaboravili da su se svađali, al se razbisnili na momčuljka.

— A ti kažeš da ti se noćos nije ništa dogodilo?!

— Pa i nije.

— Otkud ti onda naše oči?!

— Otkud? — napravio se on majzeka. — Ja se spremo da malo prodrimam, a ko velim di ću kad sam kod vas sluga, već u svinjaku. Ja da ću leći, pa rastiram mačke, švrake i slipe miševe, kad za pajantom u svinjaku vidim ove oči. Čim sam i' vidio u svinjaku, o'ma' sam pomislio da su vaše i eto dotrčo sam ko brez duše. Ko velim, ko može oči držati u svinjaku već samo gazda i gazdarica.

zkvh.org.rs

Tako on njima pismu piva, a oni se ni ne sićaju, već viruju kad vide kako je to tupav sluga. Viruju oni sad, al su se počeli srditi na babinu sestru.

— E, u svinjak si nam oči sakrila! Čekaj, čekaj, dobićeš ti sad tvoje, al baš onako krmski.

Tako oni krešu, a momčuljak se smije u sebi i misli: dobila je ona i krmski i kerećiji, a dobićete i vi vaše. Nije on tu imo kada dugo misliti, jel ga je Glođo o'ma' istiro napolje. Momčuljak ode na guvno i gleda šta će sad biti. Nije dugo čeko, kad se na salašu otvorio podrum i iz njega izjašio Glođo na konju zlatne grive.

— Da malo projašim atarom, da posli toliko godina vidi ta tvoja vragbaba sestra šta Glođo radi kad ima oči, — vikne on babi.

Kad je onda zaprašio i priskočio ogradu, atarom sve stružu varnice. Borme su i momčuljku udarile varnice u pamet. Nije dobro ni ugledo konja sa zlatnom grivom, već je i smislio šta će uraditi. Glođo sad ima oči, kake su take su, više se kod njega ne može gostiti, a da radi i gladan i žedan to borme neće. Prospavo je na guvnu sve dok se oko podne Glođo nije vratio.

— Noćom ćeš tirati ovce, a danjom timari konja kad ga ne jašim. To će ti biti poso, — Glođo drekne na njeg.

— Timariću ga al za mene, — prošaplje momčuljak, a naglas kaže: — Dobro, gazda, vi određivate poso kad je sve vaše, pa i ja. Meni je dobra i nova pogodba.

— Neg šta! — o'lo se izbekari Glođo ko da su i oči u glavi njegove.

Momčuljak se smije i ode lipo s konjom u podrum. Vidi on sad da je taj podrum bio zaključan sa sedam katanaca. Nije mu tribalo kazati da taj konj i vridi, kad ga je Glođo nuz tolike kerove još i ovako zaključavo dok nije imo očiju. Timari on sad do podne konja kako konj u Glođinim šakama nije mogo ni klapiti. Kad će podne, a njemu konj već ruke liže. Konj vidi ko je dobar i zato je zavolio momčuljka. Došlo vrime užne, a momčuljak brže-bolje navaćo mišova, u zobnicu namrvio dobre klipane kukuruze. Osedlo je lipo konja sa zlatnom grivom, i čeka.

Evo jedared Glođe. Iđe da zakatanči podrum. Razgoropadio se kad je vidio momčuljka i o'ma' zlim na njega, što već ne timari ovce, a kako za „po" dana još nije rasedlo konja. Naoštrio se Glođo da sve siva i drekne na kraju:

— Da si o'ma' rasedlo konja i timario ovce!

— Di bi ja i jedno i drugo radio kad sam baš sad osedlo konja, momčuljak mu se nasmije u brk i skoči u sedlo.

Konju drugo nije ni tribalo. Propo se, poletio iz podruma i Glođi nije dao vrimena da se skloni s praga, već njeg pod noge. Zapraši konj, a Glođo skoči da će pujkati kerove. Pujka on, al kerovi ko telad. Oklepavili uši, opuštili repove — ta prave linčine, baš ko njev goso. Ne pomaže tu ni pomoćnica, i jedared dida-Glođo vidi da mora sam zaperjašiti za momčuljkom. Digo graju ko da se nebo lomi i praši za konjom zlatne grive, a momčuljak malo pomalo i po jednog miša iz torbe. Pušta on mišove po ataru, rasipa kukuruze, a konju šaplje da se paštri.

Odvađa se atar za konjom, a dida-Glođo još pod salašom. Zauko se dida, al u to i baba. Izašla ona na čudo, al ne može od Glođe rič razumiti, a sunce granilo u te njezine oči od slipog miša i jedva razabire Glođu. Baba vidi da je Glođo dovatio pomoćnicu, pa dovati i ona jednu i krene za njim! Ne zna šta je al vidi da je zlo, pa ko veli, da se nađe Glođi u pomoći. Goni Glođo za konjom, nadovat za njim batrga baba. Kad su već momčuljku za petama, ovaj samo pušta mišove i baca kukuruze. Tako je to išlo do mrginja, a kad su došli bliže kraju atara, momčuljak počne vikati:

— Pušti me, ti matora napast! Neću se ja mlada i zelena udati za sidog magarca. Pušti me, nevoljo, nisi dosta grizo tu tvoju babu, sad bi meni upropastio mladost. Ubi me, al neću poći za tebe!

Momčuljak viče tako dok baba nije razumila riči. Borme je onda mogo vikati, al babu ne i nadvikati! Zaslipila ona opet, kad je čula šta njezin Glođo smišlja, i kad je onda nadigla pomoćnicu! Sunce zasinilo one oči slipog miša pa baba Glođu vidi samo nasumet, a kake lipe riči čuje, za momčuljka misli da je divojka.

Momak u to izmako iz atara, a baba za Glođinim leđima. Ne vidi nju Glođo već sve skače od bisa što mu je momak umako, a više urliče neg viče:

— Valjda ti živa glava ne bi očla priko mrginja, da mi jedno oko nije švračije, a drugo mačije! Ne bi ti duša izašla iz moji' šaka da mačijim okom nisam moro gledati za svakim mišom i u svaku mišiju jamu, a švračijim okom za svakim zrnom kukuruza.

Kako je kako nije, samo je Glođo sad dozno da ne nosi svoje oči u glavi. To je valjda zato, što je čovik prid smrt najpametniji, onda sve zna. Nije on dobro ni izređo svoje, a za leđima grakne baba:

— Al tvoja duša neće iz moji' šaka, da imaš sunce misto svakog oka!

Nije baba badava ponela pomoćnicu, već da se nađe didi u pomoći! Jedared je digla pomoćnicu, a drugiput nije morala. Tako je slatko zamanila da je Glođu u zemlju sabila.

— E, sad dovedi mladu u kuću, — vikne, i onako bisna potrče po ataru.

Oči slipog miša zaslipile, kad sunce u nji' žeže, noge sve lete od bisa, i dotle su letile dok baba nije pala u jednu veliku jamu i skrndavila vrat.

Momčuljak drugo nije ni čeko, već pojaši šumi i vikne:

— Braćo, čobani i sluge, ako još niste smislili kako ćete utamanit Glođu i njegovu babu, onda ste zakasnili. Ako ste gladni, onda ajdemo u salaš. Baba je cigurno spremila dobru užnu, a red je da i užnamo kad smo radili.

Svi su istrčali iz šume i kad su vidili Glođu di se sa rascopanom glavom zabio u zemlju i babu kako je u jami skrndavila vrat, tu veselju nije bilo kraja. A kad su čuli još kako je momčuljak Glođu ženio po ataru, i kako mu se baba našla u pomoći, jedva je bilo kraja smijanju.

Prviput su užnali na tim salašima, al dobro. Od tog doba su uvik dobro užnali, jel su dobro i radili. Kako njim je momčuljak kazo tako je i bilo, a on je reko:

— Znate šta, braćo, kad smo na ovim salašima bili zajedno u nevolji, zašto ne bi bili i u srići i zadovoljstvu? Ovo je sve naše, pa da se ne dilimo, već svaki svoju ženu i dicu nek dovede ovamo, i kako radili tako ćemo i imati. Dosta se tu čulo „moje, pa moje”, sad nek je „naše, pa naše”.

Pričao Stipe Šević-Cvancik

GROZDANKO

Bili tako jedan kralj i kraljica, koji nisu nikad imali dice. Žele i žele dice, al' nikad da njim se ispuni želja. Tako je prošlo vrimena, kad jedared naiđe isprid kraljevog dvora jedan dida s kolima loze i zapa'ne u blato. Viče, udara konje, napinje se, al' točkovi ni makac iz blata. Vidi to naposlitku i kralj i čim je razumio šta je, on o'ma' na stražare, da pomognu didi. Tu je sila stražara i kola su bila začas napolju. Dida se zafali, uzme jednu lozicu iz kola i da je jednom stražaru.

— Ponesi, — kaže — ovu lozicu kraljici i kaži, nek' je svojom rukom usadi i svako jutro zaliva, tako će dobiti dar što odavno želi.

Dida sotim ode, a stražar kaže kraljici šta je i kako je. Ona o'ma' usadi lozicu pod svoju pendžer i zalije je. Kako je prvi dan zalila, loza sva prozelenila i narasla. Sutradan kraljica rano uj'tru zalila lozu, a na njoj već sazrijo lip grozd, ta lip pun, da ti lipčeg nema. Otkine njeg kraljica i po'ide, a komovinu baci kroz pendžer. Naiđe tudan jedna kobila i po'ide tu komovinu. E, al' od grozda kraljica ostala trudna i posli jednog vrimena rodi sina, a i kobila se oždribi od komovine.

Kralj i kraljica se raduju što njim se želja ispunila, a znaju da je sve to od onog grozda, i šta će, već sinu nadiju ime Grozdanko. Rasto je sad Grozdanko, a jak je do čuda. Dočepo se već osamnajste godine, kad jedared u dvoru pobisni jedan bik, a on njega šakom u čelenku i ubije.

— No jesam li junak, oče moj? — zapita on onda kralja.

— Jak jesi, sinko moj, a jesi li junak to još ne znam, — kralj odgovori.

— A šta triba za to, da čovik postane junak? — zapita Grozdanko.

— Tušta kojičega. Evo, prvo triba savladati jednog junaka, a to nije niko drugi već Iglen kralj. Još ga niko nije savlado, a ko ga savlada, to je momak na svom mistu.

On će njeg savladati, kaže, i o'ma' će i ići. Ić'e, al' će prvo izabrati sebi konja. Proba on sve i kojeg lupi u čelo, taj se i

zkvh.org.rs

onesvesti, al' jedared došo i do onog što se od komovine oždribio. Mazne on i njega i svali, al' taj nije osto ležeći, već skoči i Grozdanka u čelenku.

— To je već konjić za mene, — obraduje se Grozdanko.

— I ja mislim, — kaže konj. — To sam ti samo dug vratio, a otsele ćemo se poštivati ko ljudi.

Grozdanko njeg o'ma' osedla, uzme svoje oružje i tiraj do Iglenog kralja. Otac ga uputi di će ga naći i Grozdanko o'ma' tamo. Odu nji' dvoj'ca kud i' je kralj uputio, sve dok se nisu izgubili iz vida, a konj će onda:

— Dalje nećemo ovim putom kudan svaki iđe, već ću ja tebe odvesti na drugu stranu.

Grozdanko mu pušti uzde, a on okolo, okolo i s druge strane uđe u atar Iglenog kralja.

— No sad ćemo doći do Iglen kralja, — opet će konj — al' se ti ne možeš s njim tući, jel je sav od igala. Ti ga samo probudi — jel ćemo ga na spavanju zateći — onda se drži za zengije i pripušti sve meni.

Dobro. Sve će tako biti, pa konj ode s njim.

— Vidiš ono što je ko kaki prcov? — konj pita kad su išli već dobar komad — ono je Iglen kralj. Kad dođemo do njega, ti ga samo udari i upri se u sedlo, jel će biti bižanije. On nas neće tući već će natrčati na nas, da nas namota na svoje igle, al' ću mu ja skuvati papulu. Pazi šta sam ti kazo!

Sad dotrču do Iglen kralja, a Grozdanko fickac sabljom.

— Iglen kralju, ustaj na mejdan junački, ako žena nisi!

A konj biž! Grozdanko se okrene, al' ti se iglenjak kotura za njima da i' je gotovo stigo. Konj upre iz sve snage i dotrči do jednog jezera. Tu stane na vr' jednog velikog kamena i od iglenjaka zakrili jezero. Grozdanko se uplaši kad je konj stao, al' onaj veli:

— Ništa se ti ne brini, već gledaj da ga još rasrdiš, a u sedlu se čvrsto drž.

Evo u to i iglenjaka, pa stane prid njima.

— Aha, to si ti Grozdanko mamin! Sad mi nećeš pobići!

— A ko biži od tebe, Iglen-sotono?! Ta što ima konca na svitu, sve ću u tebe uditi, — nasmije mu se Grozdanko.

— Ti u mene uditi?! — drekne onaj i zatrči se što je više mogo, i skoči da nabode na sebe Grozdanka i konja.

On skoči, al konj brže otskoči i iglenjak odleti u jezero, i tamo se lipo udavi. Di će plivati kad je od igala?!

— Jesi li vidio šta ja znam? — konj će onda na Grozdanka.

— Vidim, vidim, — onaj će, — al' kako ću ocu posvidočiti, da sam ga ubio?!

— Znam ja i to. Iglenjak ima sestru od najlipče lipču i eto ti žene — odnećemo je.

O'ma' oni u iglenjakov dvor, uzmu mu sestru i gazi kući. Kad su došli, a tu o'ma' veselje, svatovi, i Grozdanko se oženio.

— No jesam li sad junak, oče moj? — pita on kralja.

E, sinko moj, još tušta grava triba da protisneš kroz trbumlilo, da postaneš junak. Sad bi još moro pogubiti Slama Đuku, a onda ćeš čuti šta još triba.

Kad je to čuo, Grozdanko o'ma' na konja sedlo. Nije se ni zgrijo kod kuće, već odoše do Slama Đuke. Kad su došli do atara Slama Đuke, konj mu kaže, da ne iđu još unutra. Čekali su tu dan, dva, pa i nedilju, kad se konj diže.

— Sad možemo, — kaže — jel sad spava Slama Đuka. Ja ću te odneti do njeg, da se ni sititi neće, a ti mu vrat očukljikaj sabljom.

O'ma' oni u atar i jedared će konj:

— Vidiš li ono veliko što je ko kamara slame? To je Slama Đuka al' ležećki, jel spava.

U to oni i stigli tamo, al' Grozdanko veli:

— Kaki sam ti ja junak ako ga u snu ubijem?! — i Đuku probudi, pa se počnu sabljama krvati.

Nije prošlo dugo, a glava Slama Đuke odleti, jel je Đuka bio još neispavan. Grozdanko uzme njegovu glavu, tilo mu zapali i na vatri ispeče sebi kajgane, naruča se i ode kući. Čim je došo, on Đukinu glavu prid oca i pita:

— Jesam li sad junak, oče moj?

— Još nisi, sinak moj, jel ima odud nedaleko jedan fratar olovnate glave, a ta glava triba tvojoj sablji da postaneš junak.

Neće Grozdanko ni da sjaši s konja, već ode rad fratrove glave. Išo je, i išo, dok nije došo do jednog kamenog derana.

— Tu ćemo se mi rastati, — konj mu kaže. — Ovo je već atar fratra olovnate glave i kad ti uđeš, njegov pivac će te viditi i zakukurikati, a u to ćeš se i ti okameniti. Al' zato ne brigaj ništa, skini ti sad s mene uzde i sedlo, i sve to zakopaj o'de u zemlju, pa iđi u atar.

Uradi on tako, a konj se u to pritvori u zeca i uju! Grozdanko sad šta će, već 'ajd u fratrov atar, a kako on tamo, pivac kukurikne i on se skameni. Evo o'ma' i fratra, dotrči i odnese Grozdanka kući. Tu ga opet pritvori u čovika i kaže ženi:

zkvh.org.rs

— Evo, ženo, dono sam ti jednog — biće dobar za slugu. Nećeš morati prati sude, ni vode nositi, — i postavi Grozdanka za slugu.

Služi Grozdanko, a fratar uvik u lovu. Fratar u lovu — Grazdanko će bižati al' je tu pivac i ovaj kukurikne, a Grozdanko se skameni. Evo o'ma' i fratra.

Grozdanko će onda oko žene i jedared se žena potuži i zapita ga, kako bi odud mogli pobići. I kaže ona, da nije tu drage volje, već da je nju fratar oto od njezinog oca, od ovog i ovog kralja.

— Znaš šta, — kaže njoj onda Grozdanko — kad bi ti mogla doznati di je njegova snaga, onda bi mi lako izašli s njim na kraj.

— Znam ja di je njegova snaga, — kaže ona.

— Znaš?! A di je?

— Di je, al' kaka je?! Ja sam se prvi' noći pravila da spavam i tako sam ga uvrebala i vidila mu snagu. Ima u ovom odžaku više nas jedan olovni pauk i u tom pauku jedno jajce, a to jajce je njegova snaga.

— Onda je lako za nas! — obraduje se Grozdanko.

— Lako vraga! On svako veče odlazi gori u odžak i pauk mu isprede to jajce na dlan. Fratar ga okupa u crnom vinu i onda mu je snaga za sutra cigurna. Al' to je ona nevolja što prvo pivac kukurikne pauku, da fratra pušti sebi. Dok pivac ne kukurikne pauk ugrize svakog, a koga ugrize taj je bogin! Pivac opet ne kukurikne dok nije mrak i dok ga u mraku fratar ne na'rani olovnim žitom.

— Možemo ga i mi na'raniti, — Grozdanko će.

— Možemo, možemo, al' sad je dan, a kad je mrak tu je fratar. Zadana će nas pivac poznati i neće žito od nas primiti, već da je mrak!

— E kad nije mrak mi ćemo ga napraviti zadana! — Grozdanko će onda.

Otrči on u fratrov brvinjak, tamo je bio jedan veliki koto u kojem je fratar kuvo paprikaš. Dokotrlja on njega, poklopi s njim sav fratrov dvor i već je mrak ko tisto. Ded oni o'ma' olovnatog žita pivcu toliko, da mu je volja do zemlje, a onaj kukurikne pauku. Grozdanko do pauka, onaj u mraku, ko i pivac, misli da je tu fratar i isprede mu jajce. Kako ga je ispreo, a Grozdanko ga smrvi, al' u to stigne trčeći i fratar, jel se sitio.

Sitio se al' kasno. Stigo, al' na svoju nesriću, jel mu Grozdanko sad ociče glavu i s njom u torbu. Uzme fratrovu ženu za ruku i o'ma' će ići, e al' kad su koto odigli, nji' pivac pozno pa

će kukurikniti da se skamene. Kako to Grozdanko vidio, on se na nevolji dositio i vikne:

— Hej, brate pivče, okreni se — komšijski pivac ti gazduje među kokoškama.

Privari se pivac, boji se za kokoške, okrene se, a sablja mu već za vratom. Kako je Grozdanko pivca utamanio, sve kamenje u ataru oživi i ljudi mu se lipo zafale i odjure svojim kućama. Ode sad i Grozdanko i fratrova žena i prošli su već podaleko, kad tu natrči jedan zec i Grozdanko se o'ma' siti. Potrči on natrag, otkopa svoje stvari, a zec se pritvori u konja.

— Di si ti kog vraga?! — na njeg će Grozdanko.

— Kojeg vraga? — nasmije se onda konj. — Ta da ja ko zec nisam fratra u lovu zavaravo, on bi vas zateko još kad ste pivca 'ranili, i potuko bi vas ko kerove. Vi ste u kotlu pravili mrak, al' on bi od vaš pravio u kotlu paprikaš.

Odu oni sad kući, a Grozdanko glavu prid oca.

— No, otac moj, jesam li sad junak?

— Sad jesi, sinko moj, jel si me oprostio od tri najveća nepretelja. Sad se otac tvoj nikog ne boji.

E, tu se sad provesele, Grozdanko fratrovu ženu odvede njezinom ocu kralju i s njim se pobratimi. Kad se tamo nagostio vrati se kući svojoj ženi, sestri Iglen kralja, i tu je još dugo srićno živio i junak bio. A moro je biti junak, jel znajte, da je Grozdanko bio naše grane.

Pričao Marko Vojnić Purčar

zkvh.org.rs

SVAKOG MLADOG MISECA DEVET DICA

Bio tako jedan siroma čovik Bunjevac, visok i jak da mu nadaleko nema para. Nije imo ništa osim jedne kolibe i malog komada lipe, crne zemlje. Nije imo ni kučeta ni mačeta i tako nije imo šta ni upregniti u kola il u plug, već sve to sam vuče.

Sve to njemu nije teško, al mu se život stešćo, kad ga je stegla čudna nevolja. Kako mlad misec dođe iznad njegove kolibe, a ono kroz odžak padne devet dice. To je nevolja. Daj skloni sve lupinje od jaja, daj devet komarnjika, pa se nad devet dice čuvaju babine, da i ne bi odnele vištice i napravile od nji' podmečad. To je početak nevolje za sirotog čovika, al kako misec raste, tako i ova dica, a jaka i proždrljiva, da niko ne nastači dosta 'rane. Čoviku jedva rodi kruva za tolika usta, kad je njiva na usko i na kratko skrojena. Nevolje je i to što njiva jedared u godini daje berićeta, a dica kroz odžak padaju kako se misec nad kolibom pomladi. Prava kiša od dice i za nikoliko miseci u siromaka čitav vašar dice. Svi buckovi, čvrsti ko tuckovi, al i proždrljivi, da bi i kosu s glave po'ili.

Siroma' čovik se pita i čudi, šta je kome zgrišio, da je ovaku pokoru zaslužio, pa mu ovaj blagoslov i dosadio i dojadio. Jedno veče mrnđa tako sa sobom, i jedared će u vitar:

— O, ljudi Ijudski, ta valjda bi bolje bilo, da mi se na leđa prišio onaj kamen iz komšijine vodenice, neg ovaj silni porod!

Da si onda vidio čuda! Nije on to dobro ni reko, a ono dunio niki težak vitar, nebo se zacrnilo i vijar za toliko svu dicu izmeo iz kuće, a siromaku kamen već žulji rknjaču. Siromak se poplašio i gleda kud su dica nestala, al vitar odjuri s njima, a ni traga ni glasa nije ostavio. Kad se siromak malo izduvo od silnog stra', stao i zinio od muke: kamen na leđima žulji i ubija rknjaču, da se čovik privija od muke ko crv.

Udarile suze na oči, a on udario u dreku:

— Nisam ja tako ozbiljno mislio, dajte mi dicu natrag, — i šta ti znam šta, al od dice ništa.

Plače sad i tamo di ga niko ne vidi, al ne zna šta bi radio. Kamen žulji i ubija. Ne triba tu šaka zlotvora ni druga pokora. Žalost ruča, tugu večera, pa je nevolje u kakavca kukavnog toliko, da bi mu ostalo dosta kad bi je vazdan dilio. Još ga je više čapnila čapa, kad je o mladom misecu kroz odžak opet palo devet buckova. I ova dica rastu ko iz vode i zatoliko evo nji' na njivu. Stalo svako dite u jednu brazdu i plače. Plaču ta velika dica, da je iz svake brazde niko potok i sva litina se upropastila.

Siromaku se steglo srce još više i ne zna šta bi, već kaže:

— Nemojte, dičice moja, plakati, babi je dosta nevolje i tako!

— Kako ne bi plakali, — kažu oni, — kad ste vi imali taki blagoslov ko naša braća, a vi i' puštili u vijar i to zato, da zapatite tu nevolju na leđima, što je puna sova.

— Otkud još i sova?! — siromak se poplaši.

Pogledo on sad, i bome vidi, kako nikoliko sova sidi na kamenu. Naučile one da tamo side još kad je kamen bio u vodenici, pa se i sad tu okućile te gadne tice.

Plače sad siromak još više i kaže:

— Ta nisam valjda baš tako rđav čovik, da me još i ove ružne tice kite?! Šta da radim tužan i žalostan?!

— Šta ćete? — na to njemu jedan od sinova. — Nećete ništa drugo, već put pod noge i braću nam nađite i kući donesite.

— Kuda ću s ovim kamenom?!

— Sami ste ga željili.

— A šta će s vas biti dok mene ne bude kod kuće?

— Neće gore neg sad.

Kad je tako, vidi siromak, da dica imaju pravo. Ni u selu mu nije bilo mista, jel su mu se svi seljani rugali što nosi kamen na rknjači, a vodeničar ga je još i ružio, što je baš njegov kamen zaželio. Stari je to kamen, al je za to bio dobar za sidenje, pa je vodeničaru žao za njim.

Siromak iz ti' stopa pritegne opanke, nalije u tikvu vode, torbu priko leđa i ajd po svitu, da dozna di su mu dica. Izljubi dicu, uputi i' da se čuvaju, i ako se još narodi dice, da i tu čuvaju, pa se otisne u svit.

Vuče sad taj kamen sa sovama i kudgod prođe ne mora nikog pitati, jel sav svit njega pita šta mu je kad to čudo vuče? Dica mu još i prkose, bacaju se na sove i prdače ga na svakom koračaju. Svit ga svud zaustavlja i tako on svakom redom ispripovida svoju nevolju. Pita on i pita za dicu, al nigdi traga

zkvh.org.rs

ni glasa. Toliko se već nalevento po svitu, da je vitar s kamena ostrugo već jedan palac, a niko ni rič da mu kaže za dicu. Još mu se svit i smije, jel ljudi misle da je lud.

Sav je oronio, osidio, pa nije ni čudo ako je čoviku dosadio već i život. Kad je već mislio da ruku digne na se, naiđe u pustolini na onesviščenog prosjaka. E, misli se on, — i ja sam nevoljnik, a evo još većeg! Žao je njemu tog starog čovika, pa ga uzme na kamen i odnese iz pustinje. Čim je došo u šumu, o'ma' on starom prosjaku vode, ispeče malo korenja i tako se prosjak vrati u život i okripi.

— E, baš ti fala, sinko, što si mi spasio život, — progovori stari prosjak. — Ti si meni dobro učinio, ni ja neću ostati dužan. Ne mogu ti zaboraviti, što si me nuz ovaj priteški kamen nosio na leđima. Ja sam već čuo po svitu za tebe i znam šta ti triba.

— Dicu da nađem, — otela se rič siromaku.

— Znam, znam, sinko, zato ću ti i kazati kako ćeš.

— O, nek vas sto srića i blagoslova prati, — poćo se siromak zafaljivati i sav se niki pomladio.

Prosjak onda kaže:

— Ja doduše ne znam za tvoju dicu, al daleko u ovoj šumi ima jedan čudan čovik, koji zna sve što se na ovom svitu dogodi. Otiđi do njega, pa kako te s njim srića posluži! Jedno je cigurno, da nećeš morati više ko slip tumarati po svitu, već će taj kazati di su ti dica.

— A kako ću naći tog čovika u šumi?

— Evo kako: ti kreni u samu ponoć i viči kroz šumu: „Ranim gladne čime mogu!" Nećeš dugo vikati, jel će se javiti jedna crna tičurina i zatražiti, da je naraniš tvojim mesom. Ti se nemoj ustezati, već odjakari od buta i baci joj meso. Onda će ona poletiti, al će joj iz repa ispasti perce. Ti gledaj na koju će stranu vitar poneti to perce, pa i ti udri tamo sve do druge ponoći. Onda ćeš opet morati naraniti tu tičurinu, al će te odvesti do tog čudnog čovika.

Oće siromak sve učiniti, makar moro tici dati sve meso sa sebe. Zafali se lipo starom prosjaku i kad je došla ponoć, on puštio glas kroz šumu:

— Ranim gladne čime mogu! Ranim gladne čime mogu!

Nije dugo morio grlo. Naleti crna tičurina, al tolika, da je misec izgledo ko mladež na krilima, kad i' je raširila.

— Daj mi tvog mesa — na njeg sam gladna, — grakne tičurina.

Ovaj se nije mislio, već uradi kako ga je prosjak uputio. Tako je to išlo sedam noćiju i kad osmo jutro osvanilo, a na siromaku same kosti. Od mesa mu ostalo samo srce. Ni škramice drugog mesa na njemu, već same kosti i to malo srca ostalo.

Osvanilo osmo jutro, a siromašak se našo pod jednim velikim kamenom. Okrugal, visok, a strm ko zid od kakog grada je taj kamen. Sunce granilo, dan lip, ta misliš nedilja je, kad jedared pao mrak. Siromašak se zlo začudio tom, a ni da zamisli šta to može biti. I čudio bi se valjda do smaka svita, da nije ugledo iznad kamena crnu tičurinu. To je ona naletila i prikrilila sunce iznad kamena. Naletila i o'ma' i nestala u tom kamenu, al kad će već zamakniti, grakne ko da kaže: „E, momče moj, tu smo!"

Tu smo dabome, ali kako će ući u taj kamen?! Siromašak obađe sav kamen, makar jedva vuče gole kosti, al nigdi jame il pukotine kroz koju bi ušo. Šta će, šta neće, već će čekati. Čeka sad tu i gladan i žedan, dok nije došla ponoć. Sitio se on, i makar nema na sebi mesa, poviče:

— Ranim gladne čime mogu!

Kako je zaviko, a ono iznad kamena evo crne tičurine, di grakće:

— Otkud gladan gladne 'rani?!

Ne sluša on na nju, već zaintačio:

— Ranim gladne čime mogu!

— Ja sam gladna na tvoje meso, — grakne tičurina.

Šta će siromašak, kad osim srca drugog mesa nema. Ozovne se on:

— Mesa nemam, al ću ti dati što imam.

— A šta ti je srce? To nije meso?

Kad je tičurina to kazala, siromaka ko da su baš u srce uboli. Sitio se kako ga je zlo snašlo kad je zlo pomislio svojoj dici, i sad misli: nek umrem, al to više neću! Drekne on na tičurinu:

— Sve sam ti dao, al srce ne dam, jel si crna! Ne dam srce u tvoje kandže, makar tu ostavio ovo malo kostiju!

Nije on to dobro ni izreko, a tičurina graknila i zgrabila ga u kandže. Ode s njim iznad kamena, a kad se dobro podigla, baci ga da se sve prikošeđivo, i još grakne za njim:

— Kad ne daš srce, a ti iđi u ovu jamu, pa kukaj i pati!

Siromašak pao u niku vodu, al ne vidi ništa kad je mrak ko u džaku. Dotužio je njemu život već i tako, a kad ga je i tičurina zdjorila, baš mu je sve'dno di je i kako je. Tako se on misli i kako je pao u buzalicu, tako i osto. Kako osto, tako

zkvh.org.rs

i zaspo, a kad ga je sunce probudilo, vidi čovik da leži u nikom vrućem, krvavom potoku. Uplašio se, i skočio na noge ko da mu nije već odavno sve'dno da li je živ il mrtav. Al gle čuda! Kako je skočio, a na njemu sve meso ko da ga nije bacio u tičurinin tarčuk. Začudio se, a još više obradovo, što se to sve stvorilo od njeg u potoku, al se još više obradovo kad je pogledo oko sebe. Svud okolo se izdigo onaj kamen ko tvrdi zid, a tu doli velike šume, ritovi, njive — ta sve sama milina!

— Lipo je ovo kukanje, tičurino! — podvikne on od dragosti.

Daj on o'ma' voća i korenja i okripi se čestito. Onda opet put pod noge, da nađe onog čudnog čovika. Nije tribalo ni koraciti, već je bio na nikoj velikoj ledini. Tu malo nije sio od čuda. Na ledini velika rpa slame, sina i suvog lišća, ta valjda ni na sto lanaca ne rodi toliko, a na tom svemu spava veliki, veliki čovik. Bradat je, kosat je — izgleda ko da je u šumi od vune. Velik je to čovik, da mu krevet ne bi stao ni u najveću crkvu, samo kad bi spavo u krevetu. Oko njeg niki uvat i repat, a sav vunat, čovik trči ko da će noge izlomiti i samo maše sabljetinom.

Siromašak stao, pa se malo čudi, malo straši. Srce pobiglo u pete i ni sam nije znao kako su ga noge ponele, i jedared se stvorio prid vunatim što trči sa sabljetinom.

— Da si mi živ i zdrav, pobratime, — pokrenila se siromašku i usta.

— Ne bilo gore ni tebi, dobra dušo, — pri'vati repati.

Siromašku je o'ma' izvitrio stra', kad je čuo kako repati lipo divani. Siromašak je čovik Bunjevac, a znaš kaki smo mi Bunjevci — ljubopitljivi na svačeg — pa zapita repatog ko je taj veliki čovik što spava na takoj postelji?

— Moj gazda, a ja sam mu jedini sluga, — repati će.

— A ko je tvoj gazda?

— Onaj što sve zna što se na svitu ne zna.

— Kad je on taj, onda baš njega tražim.

— A ti si taj, koji nije tio dati srce tičurini?

— Glavom ja.

— Čovik si.

Čovik ovamo, čovik onamo, al siromašak zapita:

— A šta je ta tičurina?!

— Šta se to tebe tiče? — bajage odjakari repati, al se onda nasmije i kaže: — Kad si tako redovan čovik Bunjevac, baš da ti kažem: to je moja sluškinja. Sad znaš to i više o njoj ne pitaj.

— Dobro, brate rođeni, al bi ja tio porazgovarati s tvojim gazdom.

— Samo polako, rođače, — utiša njeg repati.

Teče tu razgovor, al repati ne staje ni da prida'ne. Trči i maše sabljetinom ko pravi đuturaš.

— Kad se da divaniti s tvojim gazdom? — zapita siromašak.

— Kad se probudi.

— A kad će to biti?

— Ne brigaj, neće zadugo: kroz devet godina.

Ohoho! To onom pretelju nije dugo. Devet godina! Siromak nije smio ni računati, koliko će dice za to vrime još pasti kroz njegov odžak. Ko će dočekati živ, da se ovaj veliki čovik trgne iza sna?!

Siromašak sve to i kaže, a repati će:

— Hej kume, nećeš ti samo čekati. Dobro bi to i bilo: sisti, skrstiti ruke puni' devet godina i zjaliti na misec! Vidiš ti kako ja radim?

— A šta radiš, brate rođeni?! — opet će siromašak u raspitivanje.

Onaj se nasmije:

— Samo da znaš! Gonim nečiste želje. Kume moj, lipu službu ja imam. Ne boj se: i ti ćeš lipo raditi devet godina. Ne moraš, al ako oćeš mog gazdu za čega pitati, onda moraš.

Ta kako on ne bi pito! Radiće i dvadesetdevet godina samo da mu onaj kaže di su mu dica.

— E kad oćeš, a ti onda pokaži šta znaš. Zasuči rukave i gaće, pa na poso. Moj gazda spava po devet godina, al kad se probudi, onda je čudo gladan. Naruča se onda za svi' devet godina. Tako eto u svaki' devet godina kogod dopre do nas. Taj mora nastačiti 'ranu za mog gazdu, ako oće da štogod pita. Ako oćeš, eno ti devet njiva, pa to ori, sij i beri.

Oće siromak kad drugačije ne može pitati za dicu. Krene o'ma' u njive, al o'ma' i stane kad i' je ugledo. Brkovi mu spali, a malo zatim žuć privrnila, i na kraju se oči orosile. I uplašio se od toliki' njiva, i rasrdio se ko da ga je kogod privario, i rasplako se nad svojom nevoljom. Njive su tolike, da i' ne može ni sagledati! Može il ne može, nije bilo drugo već jaram na vrat i vuči plug, zagrli motiku pa na njoj i spavaj, i tako redom. Zakoracio on već na njive, al se onda sitio i još zapita:

— Kume, a šta će moja dica za toliko godina u pustoj kući?!

Sabljar ukrsti očima, pa ko da je lanio:

zkvh.org.rs

— A šta će ona što si i' odbio od kuće?!

Siromaku se nije milio dalji razgovor. Nije više ništa pito, već otrčo u njive i udri u poso! Sije, kopa, bere — ta sve puca poso u šakama, al pucaju i šake i krste. Nema tu suše! Ako kiše i ne bilo, ta znoja bi bilo dosta da se zemlja nakvasi. Pošten čovik se ne raduje ničijem zlu, a kamoli svom, pa se bome ni siromašak nije obradovo kad je moro u jaram. Da, al živ čovik svašta i otrpi i tako se i on utro u nevolju. Godina za godinom je prolazila, a berićeta sve više oko velikog čovika, pa se siromašak počo i radovati svom trudu. Kad je prošlo devet godina, a oko velikog čovika žita, kukuruza, voća i sveg što zemlja rodi, toliko, da se orijaš ni ne vidi. Sve je to spremio siromak.

Osvanila deveta nova godina, a siromak se probudio na strašnu grmljavinu i pucnjavu. Skoči on na noge, a pod nogama mu se kamen trese. Začudio se, a dabome da se i ustravio, al kad je došo bliže, onda vidi da se ljudina probudio. Proteže se i ziva, a kako mu kosti pucaju, tako se zemlja trese; kako zivne, tako grmi. Orijaš protro oči, raščešljo brke i o'ma' udario u ručanje. Jedva se latio, već je bilo oko njega sve čisto.

— Ko je da je, spremio mi je dobar ručak, — kaže on kad je sve to smirio.

— Ja sam to bio, — siromak stane prid njega.

Onaj sidi, siromašak stoji, al glavu mora digniti, da mu sve vrat puca, ako oće da divani oči u oči sa orijašom.

— Ti si to, dobri čovče? — kaže orijaš pa ga još i pomiluje.

Orijaš se jedva dotako siromaka, al se ovaj poplašio za svoje kosti. Nasmije se ljudina i veli:

— Dobro, sinko. Vidim da nisi mekan na mukama, a znam da živ čovik to ne bi radio badava. Kaži šta bi tio doznati od mene?

Siromaka nije tribalo vući za jezik. Ispripovida on sve po duši, a orijaš će na to:

— Sinko, to nije teško. Uskoro ćeš zagrliti tvoju dicu, a još ću te osloboditi i tog kamena. Vidim da si ga pošteno nosio i za ovi' devet godina, zaslužio si da te kurtališem i od njega.

— Kažite samo kako ću, ta još i na samrtnom času ću vas se spomeniti.

— Ta lako, kad si već priduro ono što je bilo teško, — nasmije se orijaš.

Kaže onda siromaku, da tu sačeka još ponoć. Kad krene crna tičurina, nek joj se sakrije pod krila i nek leti s njom sve dok ne nalete pokraj jednog mutnog jezera. Čim ugleda vištice koje kose miju, nek skoči s tice. Tu nek dočeka drugu ponoć i

kad čuje da vištice opet dolaze, nek kamen veže na vrat i skoči u jezero. Dalje će već doznati šta će raditi.

Oće siromak sve to učiniti. Sve je lipo ubardo i kaže da će poslušati, a i zaboravio pitati oće li tamo naći svoju dicu. Ne pita čak ni da li će se s kamenom na vratu udaviti, već zapita samo ovo:

— Kako ću kamen vezati na vrat, kad ga ne mogu skiniti s leđa?!

Ljudina se samo nasmije i veli, da ne briga. Kad to kaže ovako čudan čovik, onda će sve biti, makar i posli devet godina.

— Sad možeš ići po mojoj avliji do same ponoći kud te volja. Radio si, pa sad živi i uživaj po svojoj ćudi, al u ponoć učini kako sam ti reko, — to još kaže onaj veliki čovik i opet se izvrne na leđa i zaspe.

Dok je orijaš bio budan, dotle se njegov sluga odmaro. Čim je ljudina sklopio oči, a repati već opet maše sabljetinom. Šta će siromak, već ode i posli devet godina prviput se izvali i on u ladovinu. Tako je i dočeko ponoć, pa se prikro i uvuko pod krila crnoj tičurini. Leti on s njom priko sedam gora i mutnog mora i jedared ugleda i veliko mutno jezero. Ugleda on i nike nakaradne babetine di se svađaju i čupaju, a u jezerskoj vodi miju kose.

Kako je to ugledo, tako se i opuštio. Dobro je letio i na tičurinim krilima, al još brže leti doli i dok trepneš, a on već na mekanoj travi. Kako i ne bi za čas stigo doli, kad ga još i vodenički kamen vuče. Pao je s velike visine, al mu se ni kosa na glavi nije iskrivila, već se protego na ledini ko da ga je mater na dlanu iznjijala. Zavuko se sad u šumu i ćuti ko miš, da ga ne bi ko primetio.

Tu je sačeko i drugo veče i pošo na jezero. Onda je vidio, da voda u jezeru nije samo mutna već i krvava. Sad se siromak uplašio. Ako veže kamen na vrat i skoči u ovu vodu, zadaviće se tako, da mu ni spomena neće ostati. Nije to dobro ni pomislio, a iz vode vikne čudan glas:

— Ako kamen ne vežeš na vrat nećeš potoniti ni za sedam noćiju, tako je gusta ova voda.

— Što bi bio teži na vratu neg na leđima?! Na meni, pa na meni, a na leđima, a na vratu! — istiravaće on još mak na konac.

Nasmije se onaj glas iz jezera:

— Alaj si ti natiro žulj na rknjači, kad već ne ostiš ni to, da kamen nije na njoj!

Siromašak se sad spleo. Opipa leđa, a ona prazna. Mašiće se ovamo, onamo i jedared samo vidi, da sidi na starom vode-

zkvh.org.rs

ničkom kamenu. Sove se načičkale, pa siromak izgleda ko kaka kvočka što sove leže.

Sad se on samo iznenadio, pa bi udario u divan sa onim glasom iz jezera, al se u to začuje svađa i graja iz oblaka. Lete vištice na grnjačama i žarilima, ta sve siva. Kad je to vidio, nije se dugo mislio, već kamen na vrat i ajd u jezero.

Nije dobro ni skočio već je i potonio, al kad se obazro, onda vidi da ne tone nikud, već se penje na visoko drvo. Načudio se već za života, al mu još nije dosta! Čudi se i sad: otkud to, da se penje, kad je skočio u tu mutnu i krvavu vodu?! U tom čuđenju mu je prošlo vrime i kad se jedared samo sitio, a on na jednoj velikoj žitnici, na kojoj zlatno žito rodi.

Ne triba njemu ni zlatno žito, ni bilo šta, već o'ma' gleda ne bi li koga vidio, da zapita za svoju dicu. Kad se malo obazro, onda vidi, da ne mora nikog ni pitati, jel baš njegova dica kose to žito. O'ma' on potrče njima, a u taj čas ga i dica spazila, i kad su onda povikala:

— Evo našeg baće rad nas!

Tu se oni izgrlili, izljubili, ta vaselju kraja nema, a ni ljubljenju nije lako kraj dočekati kad je dice šurnajst. Jedva je siromak došo do riči i onda kaže:

— Dico moja slatka, oćete li vi kući s vašim baćom?

Ta kako oni ne bi s njim, samo se moraju javiti gospodaru, jel je bio njima jako dobar. Daj oni do gospodara, a s njima će i siromak, da vidi tog dobrog gospodara. Idu sad zajedno, al nit dica kažu kako su tu dospila, nit otac nji' još pita. Tako su i došli prid gospodara, a to nije niko drugi već ona crna tičurina

— No jesi li stigo rad tvoje dice? — tičurina će.

— Ta stigo bi' ja rad nji' makar i devet kamenova vuko na leđima.

— Baćo, kako kamenje vi to spominjete? — začude se dica.

On će o'ma' pokazati kaku je pokoru trpio, i maši se za vrat, pa za leđa, al kamena nigdi. Tica se počela smijati, pa mu onda kaže, da se kamen rastopio u jezeru. Kaže mu još i to, da su mu dica doslužila kod nje i sad svi mogu ići kući.

— A otkud moje dice o'de?! — siromak se siti, da već i to zapita.

— Ti si želio da se kurtališeš dice, a meni je tribalo dobri' rabadžija. Od tvoje dice nema bolji, i da ti pravo kažem, žao mi je što ću i' izgubiti, al si ti otac, pa i' vodi. Kad ti nisu tribali sinovi, ja sam i' uzela i donela. Ja imam drugog posla, a moram nuz to i mom gospodaru 'ranu spremiti ko što si ti moro tvom, pa sam zato držala u službi tvoju dicu.

Šta je bilo prošlo je, misli se siromak, samo kad je došo do svoje dice. Zafali se on tičurini na svemu i već bi išo. Pita on nje kako će odud napolje.

— Za to se ti ne staraj, al malko pričekaj.

— A što?

Tica se slatko nasmijala:

— Što?! Ti si služio devet godina i zaslužio to, da ti kamen nije više na rknjači i da si našo dicu. I dica su služila, valjda su štogod i zaslužila.

— A šta?

Tica se opet nasmije:

— A volio bi znati? Što si ti ljubopitljiv! Šta, brate moj, zar ne vidiš da su ti dica već brkata?! Svekar ćeš biti, spremi darove za te silne snaje. Zaslužili su divojke i to tako dobre i vridne, da u selu neće imati para.

Kad je siromak to čuo, udario u igru, ko da su već svatovi. Sinovi uto odu u tičurinino gnjizdo i začas svaki vodi svoju snašu. Ljube one svekra babu u ruke, a njemu je drago da od miline ne zna šta bi radio.

— E, kad je sve tako lipo, — kaže onda tica, — sad ćete kući. Vrime je, jel u one tvoje silne dice što imaš još kod kuće, ima već toliko i toliko crneža, kad nemaju ženske ruke, da ove mlade triba to već da operu.

Kad je siromak još i to čuo kako se tica stara za sve, ta u ruku bi je ljubio, samo da je ruku imala. Al to tici ni po brige, već kad je siromak opet zaintačio kako će otići kući, ona mu kaže, nek samo svi legnu i odmore se. Poslušaju oni i kad je došla ponoć, evo nje. Svakom metne u oko po zrno zlatnog žita. Kako je to uradila, svi redom su zaspali ko na materinim prsima i kad su se ujtru probudili, oni u kolibi.

Okolo braća i braća, ta narodilo se siromaku dice otkako je očo od kuće, da su mu tri dana ruku ljubili, dok se svi nisu izređali. Rade sinovi na onoj njivi, pa je u kući svega i svačega. Ništa nema na pritek, al nisu ni goli ni soparni. Ocu je to drago i o'ma' sazove svatove. Veselje je trajalo dotle, dok mladi misec nije još devetputa naletio iznad kolibe.

Tako je to bilo i što je postalo u siromakovoj kolibi je i ostalo. Nikad posli većeg blagoslova nije zaželio, neg onog što mu je mladi misec kroz odžak sipo. Zato valjda tušta nji' su i virovali, da odžačar donosi sriću. A ni nema veće sriće i blagoslova, nego u zdravom porodu.

Posli toliko žuljova, što je kamen natro na rknjači, to je ubardo i ovaj siromašak.

Pričao Stipe Poljaković-Kovačev

zkvh.org.rs

SVAKOM PROSJAKU DUKAT

Bio tako jedan siroma' čovik, koji nije ni upozno oca i mater. U njega nigdi nikog, nigdi ništa — od svega je slobodan više neg tica, jel nije imo čak ni gnjizdo. Potuco se po svitu i tako je živio od dana do dana. Di mu poštivaju trud bar toliko, da i njemu dadu čestitu koricu kruva, tamo se zadrži i radi i za dvojicu, sve dok ne naiđe na bolju priliku. Di se privari u čoviku i vidi da mu s leđa oće oderati i više od dvi kože, tamo kaže što mu je na srcu i kaput, pa na put.

Naživio se svakako ko i drugi kome je kuća na leđima ko spužu. Nije to bilo jedared, da je zanoćio tamo di ga je stigla noć, a podmetnio usta di dud padne s drveta, al tuđu muku nikad nije sebi želio, nit se mogo dati na to da ispruži ruku ko prosjak. Više je bio soparan i gladan neg naiden, a najčešće go ko prst, al se nije potužio nikad. Mlad je, zdrav ko tucak i ni po brige njemu. On se vazda uzda, da će jedared biti bolje i kad ga kogod zapita kako može biti uvik tako dobre volje, on se samo nasmije.

— Ja znam što znam i šta mi je u srcu, a baš me briga za drugo!

Tako iđe po svitu, piva, veseli se, i ima dobru rič za svakog čestitog stvora. Baš kad je počo pomišljati kako je red da se već oženi, lito ga je zateklo u putu. Odio je, brodio i jedared pridveče došo u jedno selo pod velikom planinom. Mislio je da se tamo raspita za kaki poso, al kad je prošo nikoliko kuća, gotovo da mu je očla volja od života makar je veseljak, da mu je tribalo tražiti para.

Ne gledaju na njega ko na čovika, već ko na zvir. Ne pušte ni blizo pragu. Svaki se boji, da će mu momak odneti kućno slime. Selo je bogato kako samo može biti, al niko momku ne da ni čašu vode, a o konaku ni divana. Šta će siroma' momak, već odma'ne rukom i kaže po starom:

— Baš me briga što zemlja i ovake drži, kad ja ne možem pomoći na tom. Da možem, ker bio ako se ne bi' zasuko do ramena.

I već kad se mrak počo vaćati krene onoj velikoj planini iza sela. Kako je zamako iza poslidnje kuće, a iz jedne bašče poviče niki stari čovik:

— Momče, kud si se uputio?

— Iđem na planinu, valjda ću tamo naći kako korenje za večeru, a naće se i kako drvo što će me zakriliti od rose do ujtru.

Dida se sav pristravio kad je čuo kud je momak krenio i počo ga odgovarati.

— Iđi svakud, al samo tamo nemoj. U toj planini se događaju strašne stvari.

Momak se nije baš mislio, već veli:

— A ti me onda pušti, da prinoćim digod pod tvojom strijom.

Čim je to kazo, o'ma' se moro nasmijati, jel je sad vidio, da ni dida ne može zatajiti da je iz tog sela, makar je jedini stao s njim u razgovor ko čovik.

— To već ne, — dida je samo reko i zavuko se u kuću. Kad je već zaključavo vrata za sobom, još je poviko momku:

— Šta ja znam kaka si dotiranica?! Da te primim u kuću i držćem cilu noć oćeš li štogod odneti!

Momak je zavrtio glavom, nasmijo se i kaže sam sebi:

— Iđem ja u tu planinu, a baš me briga šta je tamo. Ta od ovog ne može biti gore.

Stigo je tamo još za vida, našo sebi korenja za večeru i dobru zavitrinu za noć. Nit se ko javlja, nit ga ko dira i momak zaspo, al kad je bilo niko doba noći, njega je probudila nika jaka svitlost. Đipio je iza sna i gleda, al još ne zna da li je budan ili klapi. Sad vidi svitlost, sad je opet ne vidi.

Al kad se malo razazoco od sna, momak zinio od čuda. Prid njim stoji magarac crn ko noć. Na čelu mu je zlatan misec, zlatna su mu i kopita, a 'ide zlatno sino. Čas se iza njega vidi jedna zlatna zvizda, a čas se zanija i ne vidi se. Kad je siromašak došo sebi, onda je vidio da je ta zvizda magarcu na vr' repa. Siromašak čas vidi zvizdu, a čas mu nestane isprid očiju, jel magarac maše repom.

Malo ko bi i došo u tu šumu, kad bi od onog dide čuo da se tu događaju strašne stvari, al se siromašak nije uplašio. Stoji tako naspram magarca i misli: nisam nikom skrivio, šta mi ko može? Al najedared mu se učini da magarac njače. Kad je poslušo malo bolje, a magarac kaže:

— Baš me briga! Baš me briga! Ne čini ko šta oće, al kad bude vrime doće ono što mora biti.

Momak ne bi bio veseljak, da mu se to nije dopalo. I najedared je udario u smij i poviko:

— A ko da je mene briga! Ja znam što znam i što u srcu imam, a baš me briga za drugo!

Čim je to reko, a magarac se okrenio ko iz puške i reko:

— Kad te nije briga, a ti uzjaši na mene, ako smiš!

Veseljak se začudio što magarac govori s njim, al mu se to i jako dopalo.

— Baš sam se ulinio, al kad si tako zgodan, nek ti bude, — nasmijo se od srca i zakoracio na magarca.

Jedva je zajašio, magarac se vućio tako da su mu zlatna kopita zasjala iznad šume, a momak nabo punu kožu trnja.

— No, da li te je sad briga, a momče materin?! — magarac se počo smijati.

On misli, da će momak sad jaukati il se goropaditi, al je onaj i sad osto veseljak. Otreso se od trnja i nasmijo se:

— Ako je do to malo kože, baš me briga, jel ja znam što znam i što u srcu imam, al ako je od pakosti, neće ti biti od radosti kad se ja razmašem.

Magarac sve striže ušima tako ga sluša, a zatim se zamislio i zapita:

— A šta je to što ti znaš i u srcu imaš?

— Volio bi znati? — momak će mu prkositi u šali.

— Baš sam ljubopitljiv.

Momak se najedared uozbiljio i kaže:

— Ti onda poslušaj. Ja znam da ću jedared na svom i u svom 'isti kruv, jel sam vridan, a i oću ga zaraditi s ovi' deset nokata. A što imam u srcu, to je želja da mi žena bude čestita, dica lipa, a komšije dobri ljudi.

— Zato tebe nije briga ni za rođenu kožu?!

— To će se čuti kad vidim jesi li mi rad il nerad. Mene nije briga za sve što je zlatno na tebi i možeš od mene živiti i sto godina, al ako si mene izabro da mi staješ na žulj — ti samo kaži il pokaži.

Momak je jedva to izustio, a magarac njemu čovičanski:

— Brate moj, ovakog čovika tražim već godinama. Jedini ti me možeš jašiti, jel vidim da znaš, da se ni jedan ker ne bi zadržo na lancu, samo kad bi se mogo oteti. A sad trgni iz mog repa tri dlake i otari se s njima.

Momak nije baš sve razumio što je onaj zagoneto, al kad mu je pogledo u oči, povirovo mu je svaku rič. To je za njega bilo dosta. Uradiće kako mu je magarac kazo, al nije mogo da se ne nasmije i kaže:

— Da nećeš kalamiti u mene magarećiju krv?

Al kad je u taj čas otro o kožu one tri dlake, njega ništa više nije bolilo. Koža čitava ko da nije još sad bila sva išupljikana. Magarac mu onda kaže, da ga uzjaši, pa će krećati.

— A kuda ćemo?

— Po svitu.

— Od mene možemo ako ćeš i po paklu, al oću da znam zašto iđemo?

— Da nađemo kesu u kojoj se stvori pet dukata, kad uzmeš jedan.

Ko ne bi mislio da će se momak na to obradovati, al se magarac nije iznenadio, kad se momak namrkosio i čisto se otisnio ko da se brani.

— Ma'ni se ćoravog posla, — gotovo je poviko na magarca. — Živio sam ja i dosad brez dukata, a nek je zdravlja i sloge, pa ću i otsele. Više volim isti kruva i duda neg nemirno spavati. Ovako me ne boli glava. Baš me je briga za tu kesu!

Magarcu se ovo dopalo još više, jel je čuo ono što je i očekivo.

— Pretelju, baš zato i moraš sa mnom rad te kese, što te nije briga za nju. Samo se meni čini, ko da ti baš ne viruješ u mene? Al bilo kako, baš ti moraš sa mnom, jel nisi zaslipio kad si čuo za tu kesu.

Govori on lipo, al se momak uzjogunio najedared, da niko u njemu ne bi pripozno onog veseljaka, i jedva sluša magarca, već kaže:

— Moram ako oću, a ja baš neću.

Magarac se na to samo nasmijo, da mu je zvizda na repu sve zazvonila, i kaže:

— Moglo bi to biti i tako, da se nisi ožuljo s mojim dlakama, a ovako će biti bolje ako se obazreš maličak.

Momak posluša i gle čuda: već i jaši na magarcu! On bi da skoči doli, al ne može. Počo se koprcati, al sa magarca ni makac. Onaj se samo nasmijo:

— Alaj, alaj, kad bi se mogo oteti, ta koji ker bi se zadržo na lancu?!

Momku se najedared razgalilo prid očima. Nasmijo se iz sveg glasa i po starom običaju podviknio:

— Kad je tako, baš me briga!

— I mene, — magarac zanjače. — Al sad je divana dosta, jel će još i za nas kazati: mrtvog ne nažali, ludom se ne nadivani.

zkvh.org.rs

Nije više ni trošio riči već se zakaso. Odu oni kroz mračnu šumu i sad su išli i naišli se, dok jedared nisu stali isprid jedne špilje.

— Oćeš da se ženiš? — magarac zapita momka ko da mu nudi krušku.

Za momka niko ne bi mogo kazati da je udaren raškom po glavi. Sad je već dobro znao, da magarac nikad ne govori uzalud, al ipak kaže:

— Ako divojka oće i ako vridi bar ko ja, šta me i pitaš. Ako je gora od mene, dosta sam nevoljan i sam.

Magarac nije izustio više ni rič, već je zlatnim kopitima okreso nikoliko varnica. Kako je kopitima zastrugo kamen, iz špilje izađe lipa, ko ruža rumena divojka. Ni momak nije pod ma'nom i tu je bilo dosta da se samo pogledaju. Divojka sida iza njega, a momak joj pruža ruku — i već su bili svoji. Ko je čovik tom je dosta i jedna rič, a dva čovika se sporazumidu i brez riči. Slažu se mladi ko da su već prija sto godina ispoznali ćud jedno drugom.

— Vi se ne bojte ništa, — magarac njim kaže — jel ću 'raniti i braniti i vas i vašu dicu, dok ne stanete na svoje noge.

— A misliš ti tako dugo još živiti? — momak će mu prkositi. — Ne znaš ti, da ću i' ja i 'raniti i braniti s ovi' deset nokata dok sam živ?

Magarac je na to zanjako ko da se smije, a onda kazo:

— Sinko moj, ako ja to ne znam, a ti, izgleda, ne znaš da još nije bilo stotinika koji ne bi bio mali momak nuz mene!

Jedan drugom nisu ostali dužni. Lipo su se izrazgovarali kako je to i red u svatovima, i sad jaše dalje. Koliko su jašili i kako dugačka je bila noć u toj mračnoj šumi, ko bi to znao, samo je veseljak jedared posto babo, al ne jednom ditetu, već ga žena obdarila s dvojkama, s dva sina.

— Vidi, vidi, mi ćemo se još skućiti na tvojim leđima, — šali se on s magarcom.

— Baš te briga! Valjda ćeš zaslužiti što sam te uzo na leđa, — šali se i magarac.

Veseljaka i nije bila briga. Svi su zdravi, niko i' ne tuče, niko ne žali na nji' — šta bi se tužio na život?! I tako je sad putovalo čitavo društvo i naputovalo se, dok jedared nisu naišli na jedan veliki crni kamen. Kamenja su vidili već dosta, al pod ovim sidi čovik mali ko prst, a plače ko da će oči isplakati.

— Šta ti radiš, dobri čovče? — zapitaju ga.

— Zar ne vidite?! — čovičak se izbekari. — Perem ove pige s kamena.

Oni sad zagledaju taj kamen i onda vide, da je sav prošaran nikim pigama ko da ga je rđa nagrizla. Oni stali, pa se misle, dok magarac nije zapito:

— Pretelju, kaži ti nama, da li ovo radiš čerez lude glave il od nevolje?! Mrtav kamen — šta ga imaš prati?!

Ono je mali čovik, al se sad sav niki naduvo od srdžbe i sivnio očima ko da će spaliti magarca.

— Kaka luda glava! Al šta se i čudim, kad me magarac pita?!

Didić se razgoropadio, da ga je siromak jedva umirio, a kad se umišala još i mlada, didici kora oko srca sasvim popuštila i počo se tužiti. Govori mladima, a magarca više ni da pogleda. Ovaj bajage ni ne sluša, al niko ne zna šta se krije u njegovoj glavi. Nije se on uzalud napravio lud, kad je didu tako zapito. Zna on kako triba čovika počukljikati po jeziku. Da je didu zapito ko čovika, možda ne bi ni usta otvorio, da ne oda šta se tu krije. Al kad je dida počo pripovidati, a u magarcu srce zaigralo.

A didić se tuži siromašku:

— Brate moj, ja tu kruv zarađivam, kruv, al ga zarađivam gorko i krvavo!

Mladi se začude i siromaku se otme rič:

— Brate, ta ti si šaka duše — šta tebi triba?! Da se gostiš kod vrebaca, valjda bi se i onda ugojio. Koje su te muke onda spopale, da tako teško zarađivaš koricu krušca?!

Didić je na to uzda'nio ko da mu srce vade, al ne pristaje suze liti i rukama trti one crvene pige s kamena.

— Brate moj, — kaže zatim siromaku — za mene bi bilo lako, al imam devetero dice, skoro take ko da su odvaljena od ovog kamena, a svi provaljeni, da njim valjda ni sam đavo ne bi nastačio 'rane. To je meni starost priteška, ta teža nego ovaj kamen. Ajde kaži, molim ti se, di bi njim zaradio kruva u ovoj pustolini, kad ne bi radio ovo?!

Dabome, da su se mladi začudili kad su to čuli, al jedva su još štogod znali i zamole ga, da već kaže kako zarađiva kruv na tom kamenu?

— Evo kako: svaki dan moram oprati sa suzama jednu pigu sa ovog kamena. Za to dobijem pet teški' dukata.

— A ko te plaća tako bogato? — siromašak zapita.

— Kad bi' ja to znao! — čovičak je slego ramenima. — Ne znam ni ko je, ni šta je. Jedne mračne noći sidim u šumi prid mojom kolibicom i plačem što sam tako mali na svitu, a nadaren s tolikom gladnom dicom. Od nevolja ne možem da spavam

zkvh.org.rs

i kukam tako di me niko ne čuje, kad najedared u šumi bukne krvavi plamen i iz njega začujem glas: „Spašavaj, brate!” Ja sam mali čovik, al srca imam. Nikad se nisam bojo za život, pa i onda uzmem sikiricu i tiraj plamenu. Kad sam došo bliže, a ja imam šta i da gledam: u plamenu dida, a oko njega se splele tri zmijurine i grizu ga po rukama. Starac stisnio niku čudnu kesu što sjaji ko zlato i ne da je, pa ne da, ma koliko ga zmije grizle. Ja da ću bliže, al plamen prži da živ čovik ne može doći ni na sto koračaji.

Starac iz plamena vikne: „Brate, nemoj ovamo, al ako oćeš da me spasiš, ti dan i noć peri suzama crvene pige sa onog crnog kamena što je u dnu šume. Ako za dan opereš bar jednu pigu, u tvojoj kesi će se stvoriti pet dukata svake ponoći. Tako ćeš i ti moći na'raniti tu tvoju nenasitu dicu.”

Didić kaže zatim, da je pristo od prve riči i iz ti' stopa očo do kamena. Plako je već i tako, kad se glas javio i sad je mogo poso o'ma' i započeti. Svako oko mora pritvoriti u pravi oblak, a dlanove ožuljati gotovo do kostiju, dok jednu pigu ne opere, al u kesi se svake ponoći stvori pet teški' dukata. Valjda će saprati sve pige, dok dicu ne od'rani i podigne na noge. A šta će onda biti s njim i s onim didom kojeg zmije grizu, to on ne zna.

— Al znam ja, — magarac je poviko na to. — Dico moja, — kaže siromaku i njegovoj ženi — tu smo. Pobratime, sad se spremi. Uradi sve što ti kažem, al sve — dobro me razumi — makar šta to bilo!

Siromašak je znao, da su sad naišli na tvrd ora', al se samo nasmije:

— Nemoj me plašiti već unaprid. Ja ne pamtim, da je u meni srce ikad zadrćalo većma neg u drugog čovika. Ti ćeš naređivati, ja ću slušati, a briga mene za drugo.

On divani olako, al se čovičak uzbunio. Sav se pristravio, kad je čuo šta magarac veli, i najedared počo šprljekati makar mu je jezik dotle meljo ko suvaja.

— Sinko, — siromaku će — da ovaj tvoj iskićeni njakonja neće oteti moj kruv? U kaki magarećji poso će udariti?

Od muke je zaboravio plakati i pige sapirati, al se magarac nasmije i lipo mu kaže:

— Ne boj se za svoj zalogaj, ako ti ga već ne možem dati, al uzo ga još nisam nikom, pa neću ni tebi. Pođe li nam poso za rukom, imaćeš dukata koliko oćeš, ne pođe li nam za rukom, što si dosad imo to ti niko neće oteti.

To je reko, al više ni rič, već se zatrčo u mračnu šumu. Sad su opet odili, brodili dok jedared nisu došli u doljaču u ko–

joj nisu vidili ni svoj nos. Mrak gust ko tisto, a čim su stigli, podigo se jak vijar i sve jauče ko da se mrtvi dižu iz grobova.

Magarac se zaustavio i prošapljo:

— Tu ćemo čekati ponoć, a dok ne dođe naše vrime, sinko, ti uzmi sablju i siči po ovom zelenju, dok ne posičeš jedno cviće iz kojeg će poteći krv.

Siromašak je baš veseljak i naučio je da se ne brine za svaku dlaku na glavi, al mu je sad izgledalo zdravo čudno što magarac kaže da će čekati ponoć. Kolika je ta noć, kad je mogo već i osiditi kako je došo u ove šume, a do ponoći moraju još i čekati?! Al ako se tom čudio u sebi, za sablju već nije mogo otrpiti, da ne zapita. On nikad nije imo sablju u rukama, a ne sića se da je vidio digog na magarcu.

— Kad mi nisi zagledo u desno uvo, — magarac se na to samo nasmijo.

Ako dotle nije, al sad je još i kako zagledo u uvo. Mogo je i gledati! Kad je iz njega izvuko sablju, a iz nje modar plamen siva! Di s njom ošine tamo trava ne raste, a kamen se drobi u pra'. Udaro je i naudaro se kroz olujinu, al krvi nigdi. Mislio je da će ga već obliti i krvavi znoj, i tio je magarcu povikati, da neće ko luda tući po vitru, kad najedared udari u niku koprenu. Gusta je i visoka ko mladi jablanovi, a procvatala nikim crnim cvatom. Kako je sravnio prvi otkos, a iz nje šikne krv.

— Namaži mi s njom sve što je zlatno na meni, — magarac mu naredi čim je krv potekla.

Kad je momak to uradio, magarac opet prošaplje:

— Sinko, spremi se. Sad će i ponoć. Sinko, pazi, jel ako me ne poslušaš, ode tvoja glava, a snjom i glave svi' tvoji'. Što kažem, da si uradio, pa bilo to ma šta. Oćeš, sinko?

Siromašak je samo kazo:

— Jesam li čovik, il šta? Briga mene šta će biti, kad znam da mi glava neće pasti uzalud, ako padne.

— Dakle, ti viruješ u mene?

— Al i u sebe, — siromašak se nasmijo.

Ne triba njega 'rabriti. Niko ne može ubiti u njemu veseljaka. Nije njega briga ni sad, al baš ni zašto, samo mu nije baš pravo što je magarac zaintačio i u svaku drugu rič njemu „sinko".

— Još samo to triba, da me posini, pa ćeš me o'ma' ostaviti čim mi izrastu tolike uši, — šapnio je kroz smij ženi.

Magarac to čuje bolje neg žena, al ne kaže ništa. Dopada se njemu, što se siromašak i sad šali, kad njim je opasnost za

zkvh.org.rs

vratom. Ne kaže ni rič, al nogama struže po kamenu, uši isteže i samo njuška po vitru. Nije onim krvavim kopitima dobro ni udario u kamen, kad ispod njega sa svi' strana bukne plamen, al taki da sve obari.

Magarac je valjda to i čeko. Čim je plamen udario, a zlatna kopita samo izvaljivaju kamen za kamenom. Začas je planina izgledala ko da se u njoj zemlja pokrenila iz temelja. Magarac ore kamenje i seli brig u doljaču, doljaču na brig. Tako je to išlo, dok mu jedan veliki crni kamen nije došo pod kopita. Čim ga je izvalio, a ispod njega sunu tri vatrene zmije. Navalile na magarca, pa će se splesti oko njega i gristi ga. Siromak će o'ma' šibati sabljom, al magarac vikne iz sveg glasa:

— Nemoj sabljom! Baci njim ženu!

Siromak je uvik bio veseljak, na sva usta je govorio da ga nije briga ni za što, al je sad najedared ositio šta je to kad čovika zaboli u srcu. Sitio se kako mu je magarac reko, da će braniti i njega i sve njegove, a sad mu naređiva da ženu baci zmijama! Pomislio je: šta će biti s njega i dice, ako njim mater sad baci u smrt?! Mislio bi on još dugo, al kad je magarac zanjako strašnim glasom:

— Što sad ne vičeš: baš me briga?! Baci, bole te ne morile!

Siromak je samo ostio kako mu u mraku obraz gori od stida. Bacio je ženu halama u žvale, da je gotovo i on poletio za njom. Jedna zmija je o'ma' sunila na ženu i nije dobro ni dotakla, sirota žena je već prisvisla. Zmija je usmrtila ženu, al ni ona nije makla zatim ni repom, već je nestalo vatre iz nje. Sad je tu bila vatrena zmijurina — sad je misto nje šaka pepela.

Kad su druge dvi vatrenjuše to vidile, samo su zaurlikale. Čovik bi pomislio: evo sa svi' strana čopora gladni' kurjakova. Jedan čas su zaurlikale, drugi čas su poskočile magarcu. On je zanjako ko da mu se u grlu grom probudio:

— Dite!

Magarac viče, a siromak je dite već i bacio. Spremio je i drugo. Kud je očla hiljada, nek iđe i stotina.

— Ne ginu od ludosti, već od nužde — valjda će to koristiti kome! — još viče, a sprema se da položi i svoju glavu.

I nije mogo ni suzu puštiti, već su mu bili mrtvi žena i dica, al je i od tri vatrene zmije ostalo samo tri šake pepela. Siromašak se malo još i nasmijo, makar kiselo ko da se naguto pelina, i veli:

— Pretelju, imamo li još koju zmiju, da i ja otputujem malo u goste na onaj svit. Znaš kako je, davno se nisam izrazgovaro sa ženom i dicom.

A magarac njemu:

— Briga mene, jel i ja znam šta mi je u srcu.

— Mene još manje, jel ja znam, da to nije ni otrov, ni pelin.

— E, onda se zasuči još jače, jel te takog volim.

Naredio mu je, da pokupi pepeo od zmija, al nek pazi da se kako ne žigne svoje žene i dice. Siromašak posluša, makar mu je teško na srcu što se svoji' mrtvi' ne smi ni dotaknuti. Kad je uradio i to, magarac se niki ko nasmije:

— E, sad da saperem zemljom ovu krv sa kopita. Sinko, niko nije jak ko zemlja.

Kad se onda latio, a njemu rade i pridnje i stražnje noge ko da kopaju raku za zlotvora. Ode u zemlju ko strmoglavac, a siromašak samo steže u šakama pepeo od zmija, dok se jedared nije sitio da su tako duboko pod zemljom, da se ne čuje ni glas iz šume. U taj par zvekne štogod, ko da se dukat udario o kamen.

Momak nije imo vrimena ni da štogod zapita, a zvizda na magarcovom čelu je zasjala ko da se zapalila. To je ona udarila o kamen i čim se iskresala prva varnica, iz nje buknila taka svitlost, da je prvo zasinila siromaškove oči. Kad je malo posli pogledo, prid njim se ukazala velika špilja. Na srid nje je samo jedan veliki crni kamen i ništa više.

Siromašak je baš tio zapitati, jesu li tolike muke i stra' podneli samo za to, da vide ovu pustu špilju s crnim kamenom, kad magarac skoči iza njega. Siromašak je sad samo zinio. Iz kamena teče izvor, al u njemu nije voda, već valja teške, žute dukate. Svaka kap se u njemu pritvori u dukat. Iza kamena, pod izvorom sidi stari čovik, al sav u čvorgama i izrovašen ko da su mu kožu moljci načeli. Oči su mu ispale ko dvi šake, a nji' upro u jednu kesu, što je drži pod izvorom.

Siromašku nije tribalo kazati s kim ima posla. Al nije imo kada ni izreći šta je mislio, a baš je tio kazati magarcu:

— E, sad me je već briga!

Onaj nakaradni dida podigo oči na nji', al to je trajalo toliko, koliko valjda triba da čovik trepne. Čim i' je ugledo, skiknio je kako ne bi ni bisni ker, i otskočio da rukama začepi izvor. Kako se digo, a ispod njega je đipilo na stotine vatreni' zmija. Siromašak je sad vidio, da je dida sidio na njima ko kaka kvočka na pilićima.

zkvh.org.rs

— Pepeo! — magarac drekne uto.

Siromaku nije tribalo dvared kazati. Nije bacio pepeo, već skočio i rukama prikrilio zmijurine, da koja ne bi pobigla. Nije on sad ni pomislio, da može i glavu izgubiti. Al kako je zmije zasuo pepelom, a od nji' ni traga. Nije sad čeko, već trgo sablju iz magarcovog uva i o'ma' bi na didu. Samo nije stigo, jel je magarac poviko:

— Ne diraj mu glavu, već čupaj ono što mu raste iz srca!

Siromak je sad samo bolje zagledo didu. Reži on na nji' baš ko bisni ker, a zubi u njega i nisu ko u čovika, već kad i' pogledaš — ta prava zvir! Ništa na njemu čovičanskog, makar je ljudske oblike, al što je najčudnije, iz prsiju mu raste štogod nalik na kamenito korenje. Razgranalo se to i kroz zemlju ode gori. Siromaku se nije baš dopalo, da golim rukama čupa to iz prsiju ove stare nakarade, al je zažmurio i uradio što mu je magarac kazo. Kad je opet otvorio oči, a na crnom kamenu nema izvora što lije dukate, već pao na njega mrtav dida. Al to je bilo jedan čas, a drugi čas se zemlja provalila iznad nji' i na didu je pao kamen što ga je čovičak zalivo suzama. Pao kamen, al je pala i zemlja, i kad je sve to zasula, siromašak se mogo samo čuditi — on je osvanio na magarcu u šumi.

Začudio se i tom, a još više što je sad tu zora, tice pivaju, al se najviše začudio kad je vidio, da u rukama drži kesu što je nakaradni dida držo pod zlatnim izvorom. I čudio bi se tom još dugo, da mu oči nisu pale na mrtvu ženu i dicu. U šumi je osvanio lip dan, da bi čovik zapivo od miline, al kad je siromašak pogledo svoje, zaboravio je na sve drugo.

— Ej, veseljače, alaj ti je sad žalosna glava na ramenima, — njegove usne su prošapljale same od sebe.

Al se uto javi magarac:

— Digni ti tu glavu! Ne vidiš da je prid njom moj rep sa zvizdom!

Siromak je već naučio, da magarca mora slušati. Kad je podigo oči, a iz repa se nakostrušile tri dlake. Ako je naučio da sluša magarca, to nije ništa, al je on naučio da natukne i šta onaj misli. I nije sad čeko, već je iščupo te tri dlake. Kako je to uradio, a magarac mu kaže:

— E, sad otari s njima ovu krv sa zvizde na čelu, a onda se možeš s dlakama žigniti žene i dice.

Magarac je to jedva kazo, a siromašak je već i uradio. Nije se dobro ni dotako s dlakama žene i dice, a oni đipe, skoče na magarca još onako napolak u snu i počnu se protezati:

— Av, alaj smo se dobro naspavali!

Siromašak je ispuštio onu kesu, dok je oživljavo svoje rođene, i sad je više nije ni pogledo, već samo grli ženu i dicu. Kad i' se sit nagrlio, a magarac će:

— Sinko, što ne uzmeš tu kesu?! To je sad tvoje siromaštvo.

— Briga mene za nju, kad ja imam opet moje bogatstvo, — pokaže on na ženu i dicu, a kesu još otkeči od sebe.

— Al to je kesa u kojoj se stvori pet dukata, kad iz nje uzmeš jedan, — magarac će ga ko s'vitovati.

— Ako je ta, onda mi još manje triba. Teško mojoj glavi, ako sam za nju sve ovo podno, — siromak se ne da nagovoriti.

Magarac je dotle s njim razgovaro lipo, al kad se sad nakostrušio, bome se siromašak čak i pristravio.

— Zar ti mene nećeš poslušati?! — magarac je dreknio.

Siromašak se prvo pripo, al kad je malo došo sebi, o'ma' mu je bilo žao što je pobratima tako rasrdio. Veseljak je on od ponika i ne voli, da ima zamire. Brže-bolje je zadio kesu za pojas i kazo:

— Ajd, ne srdi se, bolje ću te slušati do smaka svita.

Jedva je uzo kesu, kad se iz šume začuje niki sitan plač i jauk. Dotrčo do nji' onaj čovičak što je suzama prao pige sa kamena i sve čupa kosu s one male glave.

— Šta sam vam ja skrivio, da otimate moj kruv?! Znao sam ja, da to neće izaći na dobro, kad sam povirovo magarcu.

Zakuko ko kukavica i da nije taki mali, tisnio bi na magarca. I stiska on šake, pa se i neotice zatrčava na magarca, al onaj mu samo ma'nio isprid nosa sa zvizdom na repu i čovička nestalo ko da ga je vitar oduvo.

Siromašak gleda, a sve ne viruje. On je baš zagrabio pregršt dukata iz kese, da i' pruži čovičku, al šta može kad ga je magarac tako uklonio. Ako će kazati po duši, sad jedared mu baš nije pravo što je magarac uradio i već mu je bilo na jeziku da to kaže, al se onda pridomislio. Sitio se, da se magarcu nije dobro protiviti, al nije otrpio da ne kaže:

— Pretelju, ta i meni se čini da smo sad izbili kruv iz ruke ovom malom čoviku.

On se bojo, da će se magarac uvriditi, al se onaj samo nasmijo:

— Ne boj se: već sutra će biti tvoj gost, pa će imati dukata toliko, da će mu na svaku prolivenu suzu pasti bar dva. Okamenio se, ako mu i ne dosade.

Kad je tako, siromašak ne pita više ništa, a magarac se zakasa. Išli su tako jedan komad kroz šumu, kad će jedared magarac po starom običaju:

— Sinko, a klapiš li ti šta je sve ovo bilo i kuda sad idemo?

Ako je rič o tom, moglo bi se kazati da siromašak ne klapi već zna šta je i zašto je bilo sve to, al je sad i on reko po starom običaju:

— Baš me briga!

Reko je po starom običaju, al ne i po staroj ćudi. Najedared se izminio, ko da nije onaj stari veseljak, kad je opet čuo da ga magarac zove imenom „sinko". Nije ga dobro ni saslušo, već se namrkosio i promrndo ženi:

— Ja i ti smo se baš lipo slagali, al ako dica odrastu, a ti njim odaš ko me je posinio, onda će biti svaki dan: moja avlija, a tvoja, ženo, kapija.

Sve je otrpio, al nikako da se pomiri što je magarcu svaka druga rič — sinko! Tako sad mrguda, al se magarac nasmije na to, a s njim u jedan glas i dica. Siromak se ne čudi magarcu, al mu se glas u dice učinio nikud debo. Kad i' je pogledo, onda se i mogo čuditi. Dica su već odrasla, da bi uskoro mogla sukati brkove.

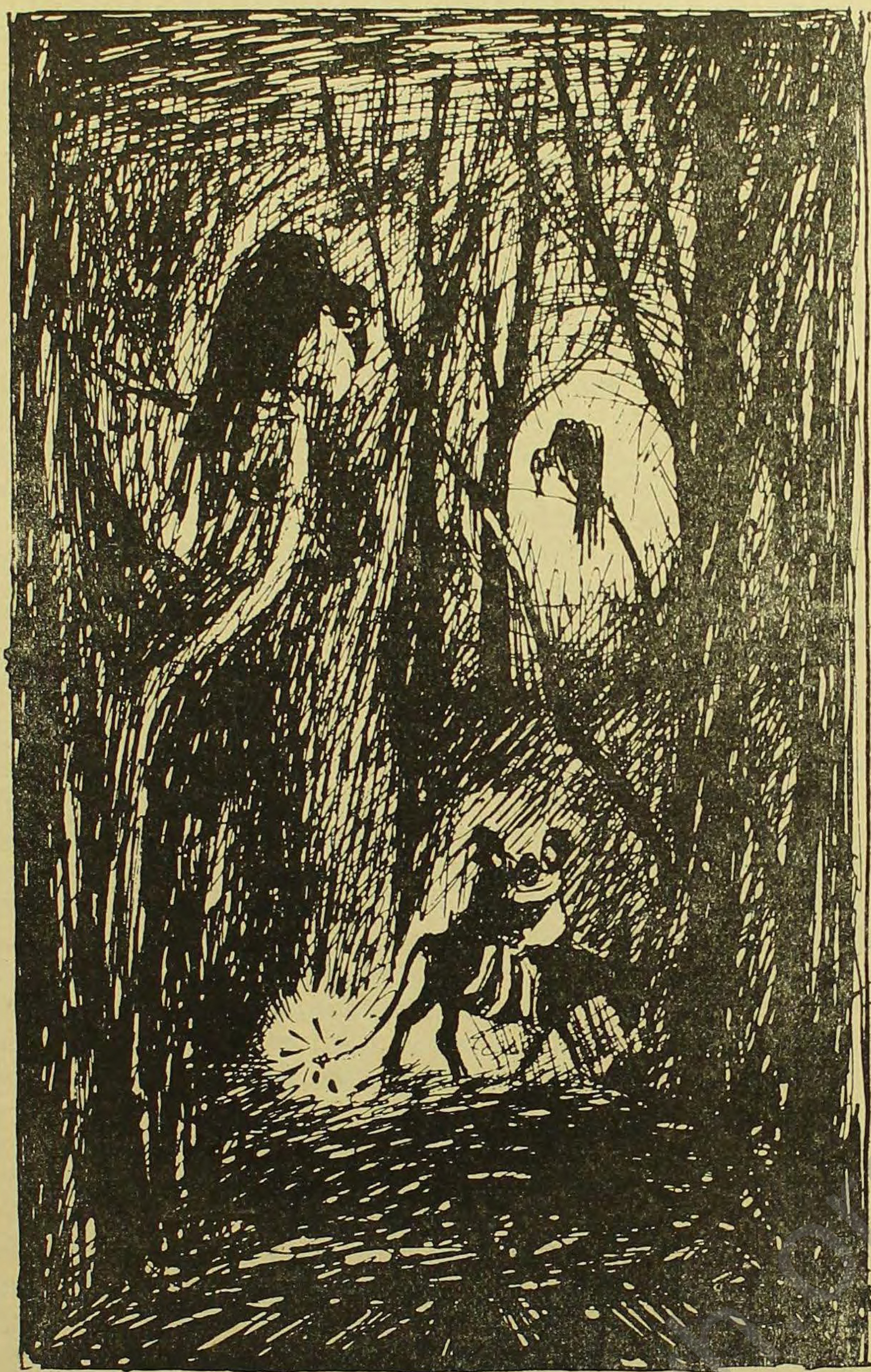
— Šta će nam nana pripovidati o vašem poočimu, babo naš slatki, kad ga i mi poznamo dobro, — dica su se odala, da su dobro čula sav razgovor.

Kad je siromak to čuo, najedared je samo odma'nio rukom i nasmije se slatko, kako davno već nije. Ta kaki bi i bio veseljak, kad bi u njega srdžba mogla potrajati duže neg što tica prne?! On se smijo najviše što je to tako ispalo, i na kraju podviknio:

— Briga mene, nek me posini ko oće, kad ja znam šta u srcu imam, a još kad znam, da mi ni poočim nije gori.

Magarac mu onda ispripovida šta je bilo sa tom kesom u kojoj se stvori pet dukata, kad se izvadi jedan. Šta je taj ukleti starac uradio, da bi se domogo te kese, o tom je stra'ota i pripovidati. Dosta je, ako se kaže samo toliko, da su one pige ostale od krvi nevini' ljudi, koje je starac pomorio, dok kesu nije zapatio. Al kad mu je već došla šaka, onda je prošo nemilo i on sam. Zaslipio je od toliki' dukata i ništa drugo nije radio, već i' pregrštima vadio iz kese. Dok se nije sitio, oko njega je bila tolika rpa, da se od nje nije vidilo ni nebo, a u kesi petorostruko.

Toliki teret nije mogla održati ni zemlja — najedared je samo počela pucati ko da stenje, i dok se starac nije dositio

jadu, zemlja se prokinila pod njim. Progutala je i njega, al i sve one dukate što i' je već navadio iz kese. Od nji' je niko onaj izvor u crnom kamenu.

Sad je starac upozno šta su žive muke! Ne triba iz kese dukate ni vaditi, jel iz izvora teče zlato brez pristanka. Al šta mu to sve koristi, kad je živ zakopan pod zemljom. A da je samo ta nevolja! Čim je propo u mračnu špilju, oko njega su se stvorile vatrene zmije, ko da su mu izmilile iz kože. Pa i to još nije sve. Nevolja nikad ne dolazi sama.

Najgore je bilo to, što kesu više nije mogo baciti iz ruke, već je vazda držo pod izvorom, a nije mogo umriti makar glavom udario o kamen. Zmije ga grizu, al njemu nema smrti dok mu kogod kesu ne priuzme. Čovik ne bi poželio te muke ni svom najvećem zlotvoru. To je patnja kad čovik nema smrti, a nema ni života.

Sad se on počo tući u glavu, al je bilo kasno. I jedared šta je izmislio, već to, da će se možda spasiti ako kogod suzama spere one pige sa kamena. Zaboravio je sad već i to, kako je mislio vragovati i blagovati kad stekne tu kesu. A kako ne bi mogo praviti čuda, da je s njom osto na zemlji, kad bogatstvo raste što ga više rasipaš?! Sad mu je bila samo jedna želja: da pige s kamena nestanu i zemlja ga primi u miru za vike vikova.

I kako je to bilo, kako nije, samo jedared je u ponoć špilja buknila krvavim plamenom i on se javio onom čovičku ko palac. Al od tog vrimena đavo je opet ušo u starca. Čim se ponado, da će mu biti pomoći, njega je želja opet vukla, da pokaže svitu šta može na zemlji ko je gospodar te kese. A di bi ga želja prvo vukla, već u rodno selo. Od te želje počelo mu je rasti iz prsiju ono što je izgledalo ko kameno korenje i izraslo je sve do njegovog sela.

— A šta misliš koje je to? — magarac zapita siromaška.

Ovaj se počo smijuckati i kaže potenane:

— Drugo ne može biti, već ono di mi nisu dali ni čašu vode. Čovik ovako kamenog srca može da je povrzom samo otud.

Tako je to i bilo i magarac još kaže, da ukletom starcu ne bi pomoglo ni to, da je čovičak sapro sve pige s kamena. Njemu je spas bio jedino u tom, da se vatrene zmije unište.

— One su čuvale njegovu sebičnost, — magarac kaže na kraju. — Zato je starac stisko još i onda kesu, kad smo mi navalili, a baš je često želio da je se oslobodi. Te zmije su ginile samo od nevine krvi, a ta je bila u tvojeg društva. Eto, sad znaš sve, a mislim da znaš i to, da ćeš otići u to selo. Kesa je sad

tvoja, selo je tu oma iza šume, pa je došlo vrime da se rastanemo.

Siromaku to nit priteže, nit odvaže. Drugi bi možda pribacivo magarcu, što ga sad ostavlja i što mu je prišio za vrat tu ukletu kesu, al siromak kaže po starom običaju:

— Briga mene. Ja znam, da mi ova kesa nikad neće biti srcu draga, a kad se moramo rastati — srićan ti put, a kesi prvi bunar. A kad kažeš da moram u to selo, ja ću i otići.

Siromak tako veli, al se magarac na to zdravo uozbiljio.

— Sinko, slušaj šta ću ti kazati: ne šali se s glavom! Nismo mi badava išli rad ove kese, nit sam te godinama čeko. Da ti nije draga, o tom mi nećeš ti pripovidati. Poznam ja čovika u glavu. A šta ćeš s njom raditi, to ću ja kazati. Ne bude li tako, svi ćete izgubiti glave tako da od vas neće ostati ni pepela.

Kad je veseljak vidio, da je magarca rasrdio, oma je okrenio razgovor.

— Pretelju, ta nemoj se sad srditi na mene, kad kažeš da ćemo se rastati. Toliko vrimena smo živili lipo, a sad da se svađamo kad si me tolikoputi već posinio? Ti si kazo da je kesa moja, al nisi me uputio, da ne smim s njom uraditi šta me je volja. A ako ćeš drugačije, ja ću te slušati i u grobu, samo se ti postaraj da se nađemo i tamo. Ta znaš, da ja virujem u tebe. Eto, čak nisam ni pito, ko si ti tom starcu, makar znam da nisi kaka tuđa kost.

Magarac se na to ražalostio, al je samo uzda'nio i kazo:

— A šta bi me i pito, kad ćeš viditi i sam, samo kad i tom dođe vrime. Bolje sad poslušaj kako ću te uputiti. Sinko, nećeš koraciti ni tri, već ćeš biti u selu. To ću ja već udesiti. Nakraj sela ćeš naći lipu kućicu — to je tvoja. Ima pod njom i dobre zemljice — i to je tvoja. Ne moraš ni orati ni kopati, dok i tom ne dođe vrime. Dotle je moja starost, da u kući imaš sve što triba jednom sirotom čoviku.

— Nek bude sve kako želiš, — siromak će sad ozbiljno — al kad će već doći to vrime, da i ja orem na svom? Ta ti znaš, da ti i ne kažem, da je meni bilo svedno, jel nisam imo svog slimena ni brazde, makar sam i nosom turo zemlju.

Magarac nije mislio ni malo, već odgovori:

— I to će biti čim dođe prvi čovik iz tog sela i kaže da više vridi jedna motika i džak žita za sime, nego svi tvoji dukati.

— Dobro, dobro, al i dotle ću valjda štogod raditi? Veliš, da ću kućicu i zemljicu već imati, al ne možem ja siditi na jednom mistu i češati se skršteni' ruku, — siromak se počo istiravati.

zkvh.org.rs

— Dabome, da ćeš raditi, al kako da ti jedared već kažem, sinko moj, kad me zadržavaš baš ko usprkos. Pripovidaš mi ko da ja ne znam šta tebi leži na srcu, sinko moj.

Kad je veseljak čuo, kako je magarac opet zaintačio sa „sinko moj”, samo je odmanio rukom i podmetnio uvo ko da je gluv.

— Nim sam, a samo slušam, — šali se stari veseljak.

Na to se moro nasmijati i magarac, al ga zatim uputi šta će raditi. Neće imati nikakog drugog posla, već će po vazdan držati ovu kesu i diliti iz nje dukate. Sad će mu sa čela, baš ispod zlatne zvizde, iščupati tri dlake. Čim padne noć, kesu će metniti na srid avlije, al na ove tri dlake. Kapiju će ostaviti širom otvorenu. Kesu neće niko moći ni makniti dok je na dlakama, al će iz nje moći vući dukate ako će i kolima tovariti. Siromakova dica neće ništa drugo raditi, već će cilog dana ići po selu i vikati: „Svakom prosjaku dukat, svakom lopovu slobodna krađa! Ima u kesi, prosite i nosite! Kesa je priko noći u avliji, a kapija otvorena za svakog!”

— I ništa više ne moram raditi?! — siromašak zapita kad je magarac začutio.

— Ništa više, — potvrdi onaj sasvim ozbiljno.

Al ne vidi on kako se siromašak smije ispod brka, a da je vidio, ne znam da li bi magarac baš tako odgovorio. Ako nije vidio kako je u veseljaka opet ušo vrag, al sad je čuo.

— Pretelju, — siromak se nasmije — a ti si baš mislio, da ću ja štogod drugo moći raditi? A ja sam sad ciguran od smrti dok je kesa u mene, jel seljani neće dati ni da umrem dogod budem dilio.

Magarac se opet moro nasmijati, makar je malopre gotovo i nos namrsko od srdžbe. Od šale je ošinio ušima siromaka i kazo mu:

— Sinko moj jedini, sad sjaši s tvojima, pa vi na jednu stranu, a ja možem otići u moju bunju i opet prodrimati stotinicu godina.

— Teško meni ako dotle moro diliti dukate — otpasće mi ruke do ramena, — veseljak se smije, jel mu se zdravo dopada poso što ga je dobio.

Skočio je sa magarca i izabro tri najduže dlake ispod zvizde na čelu. Sad će se već rastajati i magarac bi već krenio, al veseljaku još nije dosta razgovora. Zaustavlja on magarca, da mu pogleda u uvo.

— Šta bi još? — magarac je već bio nestrpljiv.

— Daj mi još sablju, da njim posičem oma vratove, ako se koji od moji' da u prosjake. Neću da mi obraz gori, jel u mom kolinu još niko nije sagnio glavu prid tuđim pragom.

Magarac na to nije reko ni rič, samo je podmetnio uvo pod siromakov nos. Tamo sablji nije više bilo ni traga. Al sad nije čeko, već je zakreso varnice zlatnim kopitima i nesto u šumi. Tako su se lipo rastali i siromak s društvom krene selu. Nije koracio ni triput, već je bio kod svoje kućice. Tamo je našo sve kako mu je magarac kazo. I nisu se ni zgrijali na svom ognjištu, siromak je već sio u kapiju, kesu sa dukatima uzo u krilo, a dica su počela da viču selom. Ni grlo njim se nije osušilo, a u selu već nije bilo žive duše koja se nije dala u prosjake. Kako je svita nije bilo taki' prosjaka. Što je koji bogatiji tim više odnosi iz kese. Dolaze s kolima i sve živo iz kuće samo pruža ruke i tovari dukate na kola. Ta i sam knez u selu uporožio se u prosjake. Nije mu sramota, što je nuz njega onaj čovičak ko palac. I taj je dotrčo iz šume, pa se još istirava sa seljanima, da oni tu nemaju kašike.

Siromašak samo dili, al ne zaboravlja da mu ovi nisu tili dati ni čašu vode. Ruga se on svima:

— A, sad je došo kuso na medene kolače, a juče me je još tio ugristi. Ima li koji, da me ne poznaje? Nek se javi taj, koji nije zatvorio vrata prida mnom.

Mogo se rugati koliko je tio — ti su bacili stid i sram pod noge već davno, a koža u nji' na obrazu, da ni na opanku nije taka debela. Mogo je govoriti koliko oće:

— Nije vas sramota, bogati ljudi, a dali se u prosjake!

Oni su samo sagnili glave i ispružili ruke. Prvi dan su već toliko naprosili, da su oguravili od tereta. Drću njim ruke, klecaju kolina, al se niko ne odbija od siromaškove kuće. Siromak je samo dilio i dok nije došlo veče, kesa je nabrekla toliko, da nije mogla stati u avliju. Kako i ne bi, kad se u njoj stvori pet dukata čim se uzme jedan. I nije tu bilo druge pomoći, već kad će je uveče metniti na tri magarcove dlake, morali su sklo-niti i ogradu da kesa stane.

Bogati seljani stali i samo čekaju, da se siromašak zavuče u kuću. Opkolili su kesu ko gladni kerovi kad čekaju, da njim se baci kost. Siromašak njim se samo nasmijo u brk:

— Evo mraka, pa udrite u vaš zanat. Kradite, to me već neće čuditi, kad i tako znam da vam je to u krvi.

Ode on sa svojim čeljadima u kuću, da taj dan prviput pri-zalogaji. Kad je žena iznela dobru večeru, siromašak se počo smijati i sam sebi.

zkvh.org.rs

— Av, poočime moj, alaj si me nadario! Ako ovo potraje dugo, što će se tvoj posinak napostiti čerez ovog opakog sela.

— Al će se ovi i nasušiti, — žena mu odgovori kad je pogledala šta se napolju radi. — Ti se priko noći možeš na'isti i napiti do mile volje, al ovi neće uzeti zalogaja ni dan ni noć.

— Nek njim bude, oni su i zaslužili tu pokoru, a red je da njim se i ja bar malo osvetim.

Na avliji sad nema ni kapije, ni ograde. Sve je otvoreno širom. To selu i triba! Svi oni što su se priko dana dali u prosjake priko noći kradu i iz kese, pa još i jedan od drugog. Trče s tovarima, da sve gaze jedan drugog.

Tako je to trajalo jedan dan, tako jednu noć, tako drugu i treću, i sve dok nije prošlo vrimena i vrimena. Ljudi runili i osušili se — ta samo da vitrić dune, pa bi i' odno. Navukli su zlata pune kuće i avlije. Kad sunce pripeče, po selu je taki sjaj da niko živ ne može gledati. Što ne mogu gledati to bi se još dalo otrpiti, al su se jedared sitili da su u nji' prazni i ambarovi, i karmići i čardakovi, a njive zabradatile. Usiva nikakog, korova svakakog — a sve jame prazne i vitar duše u ladnoj peći. Niko nije radio, a litina ne pada s neba.

Kad se pita kako je, to je ono što se zove — nikako! Gladni, žedni, izokali se kako su vukli silne dukate, a kruva nigdi. Niko ga ne da za dukate kad ga ni sam nema, a zlata je i na pritek. I sad su se svi najedared dositili jadu, al kasno. Dali bi sve dukate za komad kruva samo kad bi bilo bar i suvi korica. Al dukati ne tribaju ni keru, kad se od nji' ne možeš na'isti.

Sad su se seljani počeli češati i tamo di i' ne svrbi. Siromakova dica su uzalud promukli vičući: svakom prosjaku dukat, svakom lopovu slobodna krađa. Niko ne dolazi rad dukata, već i' najedared počeli vući iz sela, da njim ne bi propale oči od tog silnog sjaja. Jedva su se i latili tog posla, već su vidili kaka i' je nova nevolja stigla. Nije sad samo kesa taka da se u njoj dukati spore kad se vade — kako iz sela iznesu jedan, a misto njega se stvori pet. I jedva su počeli voziti dukate u atar, a zlato raste u selu i zasipa kuće. Morali su se ma'niti i tog, ako neće da se zadave u dukatima.

Al šta će sad? Umriti od gladi il od zlata?! Nigdi kruva u selu, a u siromakovoj kući svega. Njegova njivica rodi makar nije na njoj ni zaoro, već samo dilio dukate. Tisli bi oni već davno na siromakovu kuću i opustošili mu ambare i karmiće, al je kesa sa dukatima narasla toliko da od nje niko ne može

do kuće. I šta će oni, već se jedared skupe i lipo pognu glavu prid siromaškom.

— Daj kruva il ubi! Ovo nije više nikaki život, — kažu mu, al ni jedan mu ne smi gledati u oči, već stoje ko išibani kerovi.

— Kako ste se vi tog sad samo sitili, kad ste život uvik ovako provodili, — siromašak nji' počo karati. Al o'ma' je i nadodo: — A kruva ću dati drage volje, i još svega što se nađe u mojoj siromaškoj kući. Oću ja ljudski, kako ne bi' s ljudima?!

Da si i' onda vidio! Sve glabaju kruv! Siromašak izno prid nji' mesa, bilog smoka i druge dobre zalogaje, al se oni jedva nasitili kruva — tako su ga se zaželili. Kad su mogli već i odaniti, a jedan će:

— Av, braćo moja, u čega smo mi sabili tolike godine?! Ta više vridi jedna dobra motikica, na kojoj će čovik pošteno nažuljiti ruke, i jedan džak žita za sime, neg svi ovi pusti dukati!

Onaj to nije dobro ni izreko, a siromašak skočio i poljubio ga u obadva obraza. Tog časa nad selom se zaoblačilo i dukati njim nisu više dirali oči. Čim je oblak zaklonio sunce, a siromašak skočio na noge i ode u šumu ko zec.

— Poočime, — vikne iz sveg glasa — možem li se laćati ručica pluga?

Magarac je zanjako odnikud izdaleka:

— Nemoj još danas! Prid zoru da si u šumi i kad naiđeš na prvi potok, baci kesu u njega i kaži: „Ne bilo te!"

— Kako ću, kad je tolika, da bi se po sela moglo sakriti u jednoj njezinoj mrski?!

Čim je to poviko, siromašak se i pokajo, jel ga je magarac već karo:

— Alaj si ti začas zaboravio, sinko moj slatki i rođeni, šta si mi obećo.

— Dobro, dobro je, samo me ne ruži — poslušaću te, — požurio se siromašak da umiri magarca, samo da onaj ne poviče još nikolikoputa „sinko moj".

I tu noć nije spavo ni zere, al ni drugi ko u selu. Svi su čekali šta će biti s kesom i dukatima po selu. Kad će zora zaruditi, a siromašak će je uprtiti na leđa. Al gle čuda: kako je se dotako, a kesa se tako smanjkala, da se i dite moglo loptati s njom. Nije sad čeko, već zapo iz petni' žila i nesto u šumi. Nije dugo trčo, kad je naišo na jedan potok, a u tom voda krvava.

Nije se sad o tom mislio, ni čudio se što je voda taka, već kesu bacio u nju. Kako je to uradio, iz potoka je buknio plamen i drugi čas je kese nestalo, a voda potekla bistra ko suza.

— Poočime, poslušo sam te, — siromak je viknio kako ga je grlo nosilo.

— Onda ajdemo, da oremo i kopamo! Povuči brazdu s dicom i sa svim selom, — magarac zanjače iz daljine.

Siromašak drugo nije ni tražio. Poskočio je od dragosti i već je bio pod selom. Otud se već čula graja. Sve se ori od radosti, a kako i ne bi, kad u selu dukatima nema više ni traga, a u ambarima žita koliko triba za sime i za kuću do novog kruva.

Kad je siromašak došo do njiva, ljudi su radili ko mravi. Jedan drugom pomažu, ljube se ko braća rođena, a šta je još bilo kad je on prispio. Nisu ga baš zadavili kad su ga počeli grliti, al hamaha! I ko zna dokle bi ga grlili, da nije jedared već kazo:

— Ljudi i braćo, ne mislite vi, da već i moje srce plače za brazdom?!

Sad su ga puštili, a kad je pogledo imo je šta i da gleda. Na njegovoj njivi dva orača već su zapeli plugove u brazde. Al kaki orači?! S jednog kraja lip momak, ta prava krasota, samo su mu na nogama i rukama zlatna kopita, a na glavi crne magarećje uši. S drugog kraja prid velikim plugom kreće šest volova, a u brazdi se propinje čovičak mali ko palac.

Kad je siromašak vidio momka, nije mu tribalo kazati ko je to. Potrčo je, a suze mu navrle, pa ne zna da li plače od dragosti il od žalosti. Srce oće da mu iskoči iz nidara što je opet ugledo svog poočima, al oće i da pripukne što ga vidi takog. Trči sad ko brez duše, sve pada priko grudava, al momak ga ne čeka. Kad je vidio kako je čovičak već zaoro brazdu, momak je zapo plugom i viknio na volove:

— Orite do rogova! Ta niko nije jak ko zemlja što nas kruvom 'rani! Niko rane ne zaliči ko ona!

Dok siromašak nije stigo, momak je ostavio iza sebe brazdu ko svilenu plašu, a kad je izašo iz nje, u crnoj zemlji je štogod planilo. On se okrenio i poviko siromašku:

— Evo ručica pluga, osladi se i ti!

Siromašak je od dragosti pao na zemlju i poljubio je, jel kad je pogledo, na momku nije bilo kopita ni crni' magarećji' ušiju. Bio je to momak, kakom triba tražiti para u tri bila svita. Kad su se ta dvojica zagrlila — ljudi su se samo čudili kako je tamo ostalo čitavo i jedno rebro.

— Jesi li ti njegovo kolino? — siromašak na kraju zapita momka. .

— Da, ja sam jedini sin onog starca što je sebe i druge upropastio čerez one uklete kese, — momak je uzda'nio. — Nemoj misliti da sam i ja s njim haro i pustošio, da stekne tu nevolju. Od moje ruke nije nikom pala ni dlaka s glave, al sam sve to moro gledati. Svaki dan sam tio na njega digniti ruku i po stoputa, samo da ne čini to, al mi srce nije dalo da utamanim oca. A bolje da sam i to uradio, neg što sam skršteni' ruku gledo kako je mučio nevini svit. Eto zato sam moro biti u onoj koži i čak postati i tvoj poočim, sve dok nije došlo vrime da kesu uništi krvavi potok, a mi zaoremo ove zore. Eto, tako je to, šogore moj, — momak se sad već nasmijo.

On se smije, al se siromašak najedared zblenio.

— Šta kažeš — ko sam ja tebi?!

Momak se sad samo slatko nasmijo:

— A ko bi mi bio, kad je tvoja žena moja rođena sestra, jedina ćer ukletog starca. Nju sam odranio u špilji, da bar ona ne vidi kakog je oca imala.

Kad je siromašak to čuo, veselo je poviko:

— Sad si me tako spleo, da ni sam ne znam kaki si mi rođak. Zato mi bolje nemoj biti više ni poočim, ni šogor — već misto rođenog brata.

Momak je pristo drage volje i kad se sit izgrlio i sa sestrom, on će još na šogora:

— A znaš li možda to od čega je bio krvav onaj potok, u koji si bacio kesu?!

— Mislim! Njegova voda je saprala one pige s kamena.

Momak je samo glavom potvrdio, a čovičak ko palac je podviknio:

— Dakle zato meni neće više da krene ni jedna suza?!

Šogori su se slatko nasmijali didiću, a zatim je momak ispripovido sve i seljanima. Kad su čuli šta je bilo to strašno u planini iza njevog sela, starali su se da se uklete kese i dukata nikad više ni ne spomenu. Latili su se u oranje i sijanje ko kad gladan dođe do zalogaja, a kad su poso završili u selu je bilo takog veselja, da ga se sićalo i stoto kolino.

Dva šogora su ostali na svom temelju, u maloj kućici, i tu se i momak oženio i posli tušta poroda odranio. Živili su do smrti tako, da svit nije vidio rođenije braće.

Al i seljani su se starali da ne budu gori. Čovičku ko palac svi su išli na mobu i napravili su i njemu lipu kuću pokraj

zkvh.org.rs

siromaškove. Tako se siromašku ispunila i ta želja, da ima dobrog komšiju. Al nije imo samo jednog, jel niko više nije mogo kazati na te seljane, da su rđavi ljudi.

I ja sam jedared bio tamo i od sami' seljana sam čuo ovu pripovitku. Ja ne virujem baš svakom, al njima virujem da su sad pošteni ljudi, jel mi se nisu samo falili kako su sad vridni i gostu radi, već su mi od srca kazali kako ranije nisu zavridili ni da i' ker olaje.

Posli me put nikad nije nano na tu stranu i ne znam šta je tamo još bilo, zato je pripovitki kraj.

Pričao Pere Poljaković Kovačev

BUCKANJE S VRAGOM

Bio tako jedan momčuljak, koji je odrasto pod maćvinom rukom. Maćva ko maćva: nikad nije mirna, ko da ima pundrava. A momčuljak ko siroče — pati i samo čeka dokle će? Maćva je zamličila oči čoviku, a nevino dite nek trpi. Siroma' deran se duči i muči, al neće da ostavi očevu kuću dok ne dođe vrime. Deranu je sramota da oca iznosi na glas. Al svačem ima kraja i jedared je došlo vrime, kad je i momčuljku ispo stan.

— Baćo moj, sad ću i ja kuću kućiti. Iđem u svit da potražim sebi mladu, — momčuljak je stao prid oca.

Otac se ne protivi. On bi dao i prćije i blagoslova, al maćva ne da. Zlobna je i na lipu rič što bi je otac kazo sinu. Momčuljku ni ne triba ništa osim da se kurtališe maćve. Ode on u svit i sad je odio, brodio, dok jedared nije došo u jednu kraljevinu, di je od nevolje valjda i kamen prostenjo.

— E, tu ću ja naći pravu mladu, — momak vikne kad je vidio sve to.

On je patio, pate čeljad — ta tu mora naći mladu, koja će mu biti par do groba i pokrova. O'ma' je zapito jednog starog čovika, kaka tuga i nevolja mori taj svit?

— E, moj sinko, šta i pitaš kad nam ne možeš pomoći, — dida uzda'ne.

— Dida moj slatki, ko to zna?! Svačem ima kraja, a zašto vašoj nevolji ne bi bilo, kad je bilo kraja i mojoj, — momak će na to ko mator. — Možda sam se ja rodio baš na to, da nađem kraja vašoj nevolji.

— Kad bi ti bio te srićne ruke, pozlatila bi ti se.

Tako su rič po rič i na kraju će dida kazati u čemu je nevolja. U čitavoj kraljevini imaju jednu suvaju, a ni u toj živ čovik ne može mliti. Tamo dolaze vragovi i u suvaji je čudo i pokora! Nije već jedan bio koji se primio da će suvaju osloboditi od vragova, al ko ode tamo, taj ni da ostane ni da osvane. Svaki pobigne iz svita, a ne da ne bi iz suvaje, samo kad jedared koraci tamo. Eto, zato je tu sve tužno i žalosno. Zemlja je berićetna, ljudi su vridni, al se 'rane ko zvirenje jel nemaju di mliti.

zkvh.org.rs

Njev kralj daje ćer jedinicu i svako blago onom ko će suvaju oprostiti od vragova, da ljudi mogu 'isti kruva.

— Taj ću biti ja, — momak kaže i o'ma' ode kralju.

Kralj ga je lipo saslušo, al mu se steščalo kad je vidio momka mladog ko rosa i kaže mu:

— Nemoj, sinko, da tako mlad i zelen gubiš glavu. Di ćeš ti izaći na kraj s vragovima, kad su toliki junaci već nasradali?!

Momku je drago što se jedared već našo ko se i za njega stara, al se samo nasmijo i kazo:

— Svitla kruno kralju, da vi znate pod rukom kakog vraga sam ja bio od ponika?! Kad me moja maćva za toliko vrimena nije ustolomila, ne bojim se nikojeg drugog vraga.

Kralj bi njega još odgovaro, al momak veli, da mu samo spremi što triba, a za drugo nek ne vodi brigu. Kad je tako, kralj će dati što momku srce zaište.

— Ne triba meni bogzna šta, — momak kaže. — Spremite mi samo akov vina i akov ulja, viku ora' i viku piljaka, velik šavolj ovčije kiseline i isti taki nagnječen bilim guščijim perjom.

Da je tražio čošu od kraljevi' dvora, kralj bi je pozlatio i dao drage volje. Čim je sve natovario, momak ode u suvaju. Zaključo se tu još zadana i začepio i zakovo je svaku jamicu. Ni vitar ne može u suvaju, tako je do mraka začepio sve, pa prostro kabanicu i lipo zaspo.

Kad je bilo oko ponoći, njega razbudi niko orcanje. O'ma' je užego fićuru, sio za astal i latio se večere. Zubima lomi orase, iz šavolja šakački maže kiselinu, a iz čobanje od akova zaliva vinom. Nije dobro ni prizalogajio, a ni zalio — naspram njega se stvorio vrag. Momak sidi s jedne strane astala i ruba, a s druge strane vrag izdrečio oči. Ni vrag „faljen Isus", ni momak „amen".

Momak mlašće orase, od kiseline se sav uprcko i dabome da usne mora zaliti vinom — kako bi i' drugačije opro?! Vrag samo gleda, ćuti i čeka. Al zna i momak šta radi: vragu će dosaditi čekanje. Tako je to i bilo. Jedared će vrag:

— Hej, ti momče, ti 'ideš, piješ, a mene ne nudiš?!

Što je čeko, momak je to i dočeko i sad veli:

— Šta ću te nuditi — nezvanom gostu misto je iza vrata, a ti si se još i napravio lud, pa ne znam jesi li baš pravi vrag il kaka utvara. A kad si se jedared već sitio da zineš, sad vidim da si onaj koji jesi, jel se po riči poznaje čovik.

— Al ja sam vrag, baš pravi vrag.

zkvh.org.rs

— A što onda čekaš?! Eto prid tobom, pa uzmi. Evo moja vika ora', — i momak sotim uzme sebi orase, — a evo tvoja — i pokaže viku piljaka. — Evo moj akov vina, — i uzme sebi čobanju s vinom, — a eto tvoj akov, — i pokaže na čobanju s uljom. — Evo moje kiseline, — i uzme sebi šavolj s kiselinom, — a eno tvoje, — i vragu turi pod nos šavolj s perjom.

Vragu se čudo dopalo što momak nije uzo sebi nenačeto, već ono od čega je već prizalogajio i otpio. I o'ma' će se i on latiti „ora" i „kiseline". Ta makar je vrag, zna dobro da se na ore da dobro piti. Zagrizo je, al oštro, u piljak i kad se sitio, a misto zuba osto krnjetak. Zagrizo je i u drugi, a s jednim zubom opet manje. Kad se već nalomio zubi, jedared će se vrag i čuditi:

— Ta šta je ovo?!

— Baš i ja to gledam, — momak će na to. — Tebi sam dao orase brez kore, ta samo jezgro, i opet nisi vridan da i' izgrizeš. Ta jesi li ti baš pravi vrag il se samo praviš?! Nemoj se sa mnom šaliti, jel ako ti ja zamočim glavu u kiselinu, napraviću od tebe pravog vraga makar nikad nisi bio tako šta.

Vrag ne kaže na to ništa, al se zlo rasrdio. Guši ga ladna gar, pa se ma'nio ora'. Šta će, već će i on šakački kiselinu — ta ona se bar lako kliza. A ko veli, dobro će biti od nje što više po'isti, da ga onaj ne bi kako još i zagnjurio u nju. Zagrabio je onako bisno i lakumo perja i saso u razvaljene žvale, al kad je onda počo kašljati i kijati, još malo je tribalo pa da se zaguši.

Momak se kobajage iznenadio, da se sav ukočio. Zagledo se u vraga, ko da ga nikad nije vidio, i na kraju će ko u čudu:

— Ne virujem ja da si ti vrag, da baš šest pari rogova imaš na čelu! Pretelju, tebe neću ni morati pritisniti u kiselinu, kako gledam, tebi je dosta da je samo lizneš i već ćeš se zagušiti.

Momak vrti glavom ko da ni sam ne zna šta bi mislio i uradio, al se i vrag sad već zblenio ko da je jučerašnje dite. Gleda na svoj šavolj „kiseline", gleda kako je momak slatko saranjiva u ustima i kad je jedva jedared došo do riči, siroma' vrag će srdito:

— Kaku gršu imaš ti, kad se u njoj sve topi, a meni sve zapinje?!

— Kad ti ne zalivaš, — momak će na to kroz zube, ko da mu je mrsko i rič trošiti na tako neuputnog stvora.

Al se vrag na to još više naoštrio.

— Šta ću zalivati, valjda one krnjetke od zubi što sam i' proguto?! — dreknio je bisno. — Rano je još za vino, kad u

trbuvu nemam nikakog temelja, već mi daj koji komad krušca, pa će s njim 'ilo valjda lakše ići.

Momak je to jedva i dočeko. Kad je onda đipio na vraga, onaj je mislio da će se o'ma' zapaliti suvaja nad njim.

— Vidi ti sina materinog! — momak se kobajage razgoropadio. — Samo još rič o kruvu i već ćeš dobiti po ušima. Ne daš suvaji ni blizo, ta skoro sam već prisvisnio od želje za koricom krušca i još ti zanovetaš da ti dam kruva?!

Vrag vidi da je natrapo na svoje trnje i začutio je o kruvu. Malo od muke, malo od bisa trgo je bardak s „vinom" i kad je onda povuko, ulja je jedva ostalo. I nije sad čeko, već u jednu šaku „ora" u drugu „kiseline" i samo trpa u žvale. Namazo je uljom gršu, da bi se valjda i klinci sklizali kroz nju, a ne da ne bi perje i piljci. Al jedva se naguto, a kad su se onda piljci s perjom uzmutili u punom tarčuku ulja, vraga je 'uvatila muka i gori i doli. Upleo se u nevolju gore neg pile u kučine, a momak ni ne haje na njega, već samo drobi orase, maže kiselinu i sisa vino, pa još podvikiva:

— Samo da je još malo krušca, pa da znam zašto živim! Na ovake or'e i na ovu kiselinu nije dosta ovaj naprstak vina — bunar da mi je ispiti!

— Ma kaka je u tebe grša, a još kaku petlju imaš? — vrag drekne kad se malo iskobeljo od nevolje. — Kaka je to sila u tebe?!

Momak ga je kobajage jedva tio pogledati, ko da ima posla s balavim ditetom.

— Šta vrag zna šta je život, — počo mu se rugati. — I ti se još praviš da si pravi vrag, a ne znaš da je to moja snaga. Da te maličak kalamim s njom, da vidiš kako bi se i tebi osladili orasi s kiselinom i ovo dobro vino. Al di si ti od te snage?! Jedino što možda vridiš, to je da si se uvuko u suvaju, samo ne znam kaka je ta tvoja snaga s kojom si se mógo provući, kad je svaka jamica začepljena?

Vragu je nevolje i sramote bilo već dosta. Mislio je, da je sad došlo njegovo vrime i sav se izbekario:

— E, to je moja snaga, vragovska! Sinko moj, ja se možem provući i kroz naprstak!

Vrag se počo kočiti i vrkočiti, al ga je momak i sad pogledo samo ispod oka i onako priko zalogaja kazo:

— Kad bi se na ovom svitu rodio kaki koji će to i povirovati, alaj bi onda i ti sam povirovo da je to tako! Ne bi li još kazo i to, da bi se provuko još kad bi u naprstku bilo i kiseline?!

zkvh.org.rs

Momak se ruga rogatom i počo se bajage smijati ko lud. Znao je šta radi i nije se ni privario. Repati se na to rasrdio kako se samo crni vrag može rasrditi. Kad je onda puko šakom, momku je o'ma' otskočila čvorga na timenu.

— No, no, šta sad još neće biti?! — momak se breca.

Vrag se počo smijati kad je vidio kako momak pipa čvorgu i veli:

— Dobro je to, sinko, dobro. Nek ti raste glava kad s onako malom pameću nisi mogo da s'vatiš moju vragovsku snagu.

Vrag se tako smije, al momak njemu kroz zube kaže:

— Udri ti dok mi glava ne naraste od čvorga ko ovaj šavolj, al ja ni onda neću povirovati čak ni to, da možeš tu veliku šaku provući kroz jamu na bravi. Lipo bi ljudi mislili o mojoj pameti, kad bi ja virovo jednom takom, koji nije vridan zubima razbiti ni or'e brez kore!

— E, ti si baš udaren mokrim obojkom, — vrag se nasmijo, da su mu se sve drobili oni okrezani zubi, — al ako si lud, valjda nisi ćorav.

I nije više sporio riči, već skočio do vrata, al i momak za njim.

— Eto, iđi s onu stranu vrata i gledaj, kad već nemaš pameti, — vrag se izbekario, ko da momak i sam nije već krenio tamo.

Vrag je turio ručerdu kroz ključanicu, a momak već čeka s klincima i velikom sikirom. Ta spremio je on to tamo još zavrimena. Kako je crna šaka prošla kroz jamu, a momak udri velike ciganske klince! Zakovo je vragu šaku za teška suvajska vrata, dok se onaj nije mogo ni sititi u kako kolo se sad u'vatio. Vrag u jauk, a momak se nasmije i kaže:

— No, no, šta je sad to?! Da te nije zabolila ona čvorga na mojoj glavi?!

— Vidi, vidi čovika, još ti pitaš šta je to? — vrag je prostenjo. — Čovče, ta ti kaži šta je to sad?!

Al momak nit se smije, nit govori već se sago i latio se, pa vraga bucka po nosu. Onom je dosta i klinaca u šaki i sad se još više otima i jauče, al momak samo udara čelom u nos. Vragovski nos buknio začas ko krastavac. Latio se siroma' vrag, moli i priklinje ko da je vik provo u molitvi.

Momak se najedared uozbiljio ko sinoćni kupus i dreknio:

— Šta me konabiš?! Nisam valjda gluv?! Nećeš valjda zatajiti šta si malopre reko?! Jesam ja kazo kad mi je čvorga buknila na timenu, da je dobro što glava raste — biće pametnija, il ti?

— Ja sam, ne kažem da nisam ja kazo, — vrag popušta, al o'ma'.

— E, pa je li red da tvoja glava ostane glupavija od moje, a zajedno smo tako slatko večerali?! Kad smo bratski podilili tu dobru večeru, red je da i pamet ne ostane samo meni. Zato sam i izabro nos, on najlakše natekne, pa ćeš se tako najbrže i opametiti, — momak je izređo sve na dušak, a zatim je začutio ko zaliven i ogluvio ko put.

Vrag je mogo sad jaukati i moliti, momak ga je bucko kako ne bi ni najrogatiji ovan, sve dok se vrag nije zakleo tvrdom virom, da ni on, ni njegovo poslidnje kolino neće nikad više suvaju ni spomeniti, a kamoli se u nju vratiti.

— No, to bi još tribalo, da te još jedared zateknem o'de, — momak se nasmije na to. — Onda bi te izbucko toliko, da bi ti glava narasla tako da je ne bi protisnio kroz vrata, makar te ja i batinom tiro iz suvaje.

— Molim ti se, kad sam se ja već zakleo da je neću spomeniti, nemoj mi je ni ti spominjati, — vrag je dreknio od muke, kad je samo čuo za suvaju.

Momak se na to kobajage zdravo uozbiljio i veli:

— E, sad vidim da ti je glava narasla toliko, da imaš dosta pameti. Ovo je već divan. Sad smo čovičanski podilili i pamet, pa bi još jedared mogli bratski podiliti večeru, ako si se možda opet zaželio tako dobri' zalogaja i tog krasnog vina.

— Dosta je meni bilo te večere i jedared. Puštaj me, a ni tu večeru mi ne spominji više dok imam bar jedan zub čitav.

Kad je tako, momak otkuje vragovu šaku, pa će je stegniti da se rukuju na rastanku. On oće, al neće vrag. Trgo je ruku ko da se dotako žeravice.

— Alaj, alaj, pobratime, ta nisi ti pravi vrag. Ako se nađeš s kojim takim, pošalji mi ga sutra, da bratski podilim s njim večeru i izmirim s njim snagu, — momak će bajage ozbiljno.

Al je vrag samo promrnđo:

— Ta da, ko da ja već nemam dosta krezavi' i kljakavi' vragova, baš ću i' tebi slati, da i' ubogaljiš.

I ode tužan i žalostan, makar mu je na svakom prstu i po tri prstena od ciganski' klinaca. Otperjašio je, da je rep sve lajo za njim, a momak se zasuko i još te zore počo je diliti prvi meljaj. Kad je kralj to čuo, o'ma' je naredio da se ispeče velika gužvara i kad je navalio na nju, malo je još tribalo da se zaguši od dobri' zalogaja ko vrag od perja. Nije ni čudo, makar je kralj, zaželio se i on dobre, bile pogače. Ne da se zaželio,

već kad je vidio ono lipo brašno, on ko i drugo malo dite: daj sad il o'ma', al svega dobrog što se od brašna peče i kuva.

Čim je prizalogajio i naredio da se oteže prisnac i sprema pokljukuša, o'ma' je sazvo svatove i bome je gotovo sva njegova kraljevina prvu koru krušca po'ila u momkovim svatovima. Kad su se nasvatkovali, kralj je dao zetu i ćeri lipa karuca, nek zet iđe i bira sebi dvore di oće, a posli kraljove smrti nek mu je načast i cila kraljevina.

Mladoženja i mlada odu veselo, al kad će bliže šumi, momku se koža najedared naježila. Ispod šume ćavira vrag i zlo se priti. Momak šta će, već kaže ženi da se vrate. Ne boji se za sebe, al mu je stra' da se vrag ne osveti na mladi. Mladoženju je stra' za tako lipu mladu, al kad je ona čula o čemu je razgovor, samo se nasmijala. Ta ko bi znao ako ona ne bi, kako se njezin čovik izmrko s vragom u suvaji?! Ako je on znao početi, ona će znati i dovršiti — nije red da bude gora od čovika. Ona se samo nasmijala i kazala čoviku šta je naumila.

— Samo ti tiraj konje dalje i ne brigaj, — 'rabri čovika.

Vrag se samo priti, a mladoženja kad je čuo šta je mlada smislila, povuče kajase i vikne vragu:

— Ta vidim, pobratime, da me zoveš. Ne trudi se, evo me iđem. Nisam slip kod očiju, to si vidio i sam.

Mlada je prislonila leđa na čovikova i tako su se nji' dvoje zamotali u jednu opakliju. Iđu sad tako i kad će bliže, a vrag vidi jednu opakliju, jednog čovika, a dvi glave. Kako je to ugledo, a one dvi glave najedared zinu i viknu:

— Pobratime, šta je to s tebe, je li ti splasnio nos?! O, o, vidi teške nevolje — ta tebi se glava opet smanjkala. O, o, pobratime, zar ti opet nemaš dosta pameti?! Kako sam to samo mogo promašiti, da ti glava ne naraste dosta, a baš sam se dosta trudio kad sam ti glavu natiravo da naraste. Sad vidim da si bolji majstor od mene: samo si me kvrcnio, a meni je o'ma' izrasla još jedna glava.

— Šta kažeš — ta druga ti je izrasla od moje šake? — vrag poviče.

— Nećeš valjda kazati, da ni to nisi vidio kad smo onako bratski podilili večeru u suvaji? — momak će se kobajage čuditi. — Pobratime, nemoj bar tu svoju snagu tajiti. Vidiš, ti si me samo kvrcnio, pa mi je izrasla još jedna glava, a ja sam te čitavu noć bucko s čitavom glavom, pa opet ništa. O, o, kad je tako, pobratime moj slatki, nije red da ti baš sasvim ostanem dužan. Daj nos, da ti glava opet naraste bar malo.

Kad je vrag vidio da se momak ne samo ne boji od pritnje, već bi se još i bucko, zastrugo je papcima da varnicama umalo nije zapalio šumu.

— Pobratime, — momak vikne — a kud si nagnio?

On viče, al se vrag ne obzire dok nije odmako na drugi kraj šume. Ni tamo se nije zaustavio, već se samo maličak okrenio i poviko:

— Još ti pitaš kud sam nago?! Nisi mi nos dosta izbucko s jednom glavom, sad bi još i sa dvi?! Al bogame nećeš! Ne izbuckati, ni viditi me više, al nikad! Ne bi li još tio, da te opet maznem, pa da ti izraste još koja glava?!

— Zašto da ne?! — mladi poviču u jedan glas. — Kad bi mi izraslo jedno deset, onda bi te valjda mogo izbuckati tako, da bi ti glava narasla toliko, da i u nju stane malo pameti.

— Čekaj ti na to do smaka svita! — vrag još poviče i ode, da mu se trag sve praši.

Tako se siroma' momak kurtaliso obadva vraga — onog brez rogova — maćve, i ovog što se marvašio u suvaji.

Pričao Luka Malagurski

zkvh.org.rs

JANKO I IVAN

Jedared jedan siroma' čovik poranio, pa će ići u šumu rad drva. Žena baš taj dan pekla kruva, pa čoviku namazala mašću vruće lepanje. Čovik je zakasnio dok je čeko lepanju i kad je stigo u šumu nije mu ni do ila, već prvo udri u poso. E, al dok je on radio niki vitar nano jednog mladog vraga. Čoviku je do posla, al nije vragu. Šta će rogati već prkositi i da nema nikake hasne, a kako ne bi kad je nanjušio s mašću lepanju. Smazo on nju, ta svaki zalogaj mu se za srce uvatio, i kako došo tako i očo.

E, al nije tako prošo kad je stigo kući. Matori vrag ga pita šta je radio, a mladi sve mora kazati, kad zna i tako da matori pita samo čerez reda, jel i tako sve zna.

— E, sinko moj, — matori mladog o'ma' priko kolina, — ti dobro znaš da nije slobodno ništa po'isti čime se 'rane zemaljske duše. Kad si naoro, sad i drljaj! Moraš tri godine služiti kaku zemaljsku dušu, al plaću nikaku ne smiš uzeti.

Mladi vrag se sad samo počo čuditi sebi — kako je mogo taj vragovski zakon smetniti s pameti?! I tu nema divana, već o'ma' pođe tražiti službu kod kake zemaljske duše. Stvorio se u momka i sad dobro gleda di će se svezati. Tu neće jel ima tušta dice, tamo neće jel više braća zajedno gazduju, i tako je izbiro dok jedared nije naišo na jednog momka samca. Taj je još i mlađi od njeg, a ima malo svog dobra, pa mu triba poviran sluga.

— A pošto ćeš? — pita on vraga.

— Na tri godine, al plaće nikake. Da ne kažeš da ćeš imati slugu badava, kad doslužim ja ću ti odneti jedino što tebi ne triba.

Dopada se to momku, i samo još zapita:

— A kako se zoveš?

— Janko. A ti?

— Ivan.

— To je baš nikud jedno. Bićemo mi jedan drugom dobar par, — obraduje se vrag, kad je čuo da je našo još i imenjaka.

Obradovo se Ivan, kad je kroz koji dan vidio kakog slugu je dobio. Sad je vidio da nikad ne možeš znati šta se u kom krije. Još nije štogod dobro ni pomislio, a Janko već sve poradio. Tako iz dana u dan, pa se Ivan pomalo naviko, da u svakom poslu posluša Jankov s'vit. Kako ne bi, kad vidi da je sluga zdravo pametniji od njega.

Tako se kroz godinu dana i dogodilo, da Ivan nije kazo ni jednu rič protiv, kad mu je Janko reko:

— Ivane, vrime je da se već oženiš.

Uzjašili oni dva dobra konja i odu tražiti divojku. Gledali jednu, gledali drugu i tako redom, al Janko kod svake samo zavrne nosom, a Ivan već i kreće dalje. Tako je to išlo dok nisu naišli na ćer jednog mijandžije. Divojka je malo starija, izostala je iza svoji' parova, al se Janko tu zaustavio.

Ivan je već zaboravio da se Janku protivi, al sad nije mogo oćutiti, već kaže:

— Janko brate, oće li to valjati? Znaš, da je mijandžija ritko od'ranio čestitu ćer, a ova je nika još i zaostala ko purovak.

— Ništa nema što bar kome nije dobro. Da je baš tako kako ti kažeš i onda ćemo je uzeti. Na zlom se čovik uči dobro poštivati.

Ivan je već imo prilike da se uviri u Janka i tako na kraju i sad pristane. Odvedu mladu kući, pa sad imaju redušu. Kad dođu s posla večera i' čeka, kreveti namišteni, ta oko kuće sve u redu.

— Vidiš, vidiš kako je dobro imati ženu, — Janko kaže Ivanu. — Ne moramo se laćati kuvanja kad sustanuti dođemo s posla. Ona sve pripravi, a mi samo dođemo na gotovo.

Tako je to, al ne zna Ivan da baš i nije sasvim tako. Komšija bacio oko na Ivanovu ženu, a tu se našla u pomoći i jedna baba, što nije drugo ni radila već samo svađala. Koliko komšija i ne tiska, al baba nagovara ženu. Nagovaraj pametnog čovika da glavom natrče na zid, pa ćeš ti dobiti po glavi, al je lako žabu natirati da skoči u vodu. Ivanova žena se bajage nećka, al babu pita:

— A kako ću ja Ivana odbiti od sebe? Ja bi' više volila da me on zamrzi, pa ne bi niko mogo kazati da sam ja kriva.

Ako je samo do tog, baba će njoj dati s'vita i na pritek.

— Kad te oće zagrliti, a ti se bajage propinji, pa ga samo gazi po žuljovima.

Dopalo se to mladi i to veče tako već i radi. E, al di će se to dopadati Ivanu, pa je o'ma' zagrajo. Al se graja nije još ni

zkvh.org.rs

digla, vrag je već tu. Uzo je Ivana na stranu, pa ga svituje i umiriva.

— Di si ti još vidio mladu kobilu da se ne vuća priko rude? Nemoj ti na ženu o'ma' planiti.

Ivan je poslušo Janka kad se ženio, poslušaće i sad, i opet će lipo oko žene. Ona njemu na žulj, a on se smije. Šta će mlada, već drugi dan sve kaže babi. Oće baba i na gore pos'vitovati. Ivan je imo ždribe što ne od'rani svaki domaćin.

— Proburaži ga. Znaš ti da je našim ljudima važnije da imaju repova, neg zemlje, i da vidim oće li te onda još milovati, — baba je uputi.

Drugo veče, kad su Ivan i Janko došli s njive, a žena o'ma' Ivana za ruku i vodi ga u košaru.

— Čovče, ja sam namirivala i slučajno sam naerila vile, a ždribe se nabolo.

Čovik nije čeko s grajom, al je i vrag o'ma' tu. Kad je vidio šta se dogodilo, o'ma' je Ivana otisko od žene, pa ga utišava:

— Šteta je šteta, al nećeš valjda ženu utamaniti. Di si ti još čuo za salaš na kojem se šteta ne dogodi?!

Us'vitovo se Ivan i opet lipo oko žene. Drugi dan ona opet babi na tužbu i na kraju veli:

— Meni je ovako dosadilo, već ti mene, babo, pos'vituj kako da ga otstranimo od kuće.

E, to je babi još lakše. Kako je mladu uputila tako će to i biti. I žena to veče lipo oko čovika, pa mu kaže:

— Ja sam čula da na vodenici zdravo lipo melju, a koliko odneseš toliko i doneseš. Zašto da mi 'idemo ovaj kruv što je ko trušnica?

Ivan sluša i misli: ima žena i pravo. Doduše do vodenice i natrag ima i nedilja dana puta, al će se malo bar proći. A ni Janko ne kaže ništa protiv i tako se drugi dan i krenu s teretom. Odu nji' dvojca, a žena o'ma' dovela komšiju i babu, pa će oni tu blagovati i vragovati. Oće oni, al će vragovati i Janko, kad je on pravi vrag.

Nije on tiro konje do vodenice, već na gredi stvorio suvaju i melje pivajući. I kad je bilo veče, a Ivan i Janko već kod kuće stovaraju brašno. Kad je žena nji' ugledala, borme je poželila da su bar oslipili. Ona će o'ma' babu za s'vit, al se i babi sad svezo jezik i ni ne sluša, već je pobigla u duboki budžak kaki su kadgod bili iza peći. Šta će žena, već komšiju brže-bolje u kovčeg za brašno. Sve je ona to lipo spremila, al kad će ona dvojca unutra, onda se sitila da je na astalu sve što je nastva-

rala. Šta će sad, već sila prid babu u budžak, da je još i zakrili, pa će stenjat.

— A kako je dobro što ste došli. Meni se poslipodne štuca, pa štuca. Ta ko me može spominjati, već moj čovik — mislim se ja. Ko velim, valjda vas je snašla kaka nezgoda, pa se morate vratiti. Pa, eto ja spremila dobru večeru, a baš me spopala nika ogluština, da se jedva mičem.

Ona pripovida, a čoviku je žao, pa je zove da bar večera s njima.

— Ta samo vi 'ite, a meni nije ni do čega od ove ogluštine.

Čovik bi o'ma' i večero kad je gladan, a tako dobru večeru davno već nije imo na astalu, al se na to javi Janko:

— Ivane, pritrpi se još malo, pa ćeš večerati. Prvo mi daj što je moje, jel je meni baš sad isteklo vrime.

Kad je Ivan to čuo, o'ma' mu nije tribalo večere, već je počo nagovarati Janka da još ostane. Neće onaj ni časa. Njemu je služba istekla, sad će samo uzeti zaradu i zbogom!

— A šta ću ti platiti? — zapitaće Ivan kad već ne može nagovoriti Janka da ostane.

— Kako smo pogodili: uzeću samo ono što tebi ne triba.

— Biraj što ti srce zaište, makar mi to i tribalo ko svakidašnji krušac, — Ivan nudi sve od srca.

— Ajak! Samo ono što tebi ne triba!

Vrag tako veli i o'ma' se i stvori u svojoj koži. Oma je odigo poklopac na kovčegu od brašna i izvuče komšiju.

— Ivane, je li tebi triba ovaki komšija što baca oko na tvoju ženu?

Ivanu su otpala usta kad je vidio koga je crni vrag izvuko iz bilog brašna, al je za to mogo kazati:

— Ta di bi mi tribo?

— E, onda je moj, — vrag kaže. O'ma' je izvuko i babu iz budžaka, pa će: — Ivane, a je li ti triba ova baba što ti je ženu na to nagovarala?

— Ta di bi mi tribala?

— A ovaka žena, što bi tebe i živog odrla, a s ovakom večerom časti komšiju i babu — je li ti ona triba?

— Al nikako. Nije mi tribala ni onda kad sam se ženio, al ti si kazo da je dobra.

— Al za mene, — nasmije se vrag i sve troje uzme pod pazuvo i ode ko da ga nikad nije ni bilo.

Pričala Tona Jurčak r. Lebović

zkvh.org.rs

ŠTO KO ČINI, SEBI ČINI

E, kaže, u jednom selu bio čovik udovac sa tušta dice, a još mu i stari otac na vratu. Sastavljo je kraj s krajom kako je mogo, al jedne godine led potuko litinu, pa je u selu teško naći i nadnicu. Kad je već dogorilo do nokata, stari otac će pos'vitovati udovca:

— Sinko, — kaže on, — doće već vrime da u kući nećemo imati komad krušca. Ako ćeš tu čekati skršteni' ruku, onda ćeš dočekati da drugo neće ostati, neg da dicu i mene baciš u bunar, a i ti da skočiš za nama. Iđi ti za kakom zaradom u svit, i tako ćemo valjda kako pribortati ovu gladnu godinu.

I udovac vidi da se tu nema šta misliti i krene još tog dana. Nije dugo išo, kad dođe na jedan veliki gazdaluk. Ima tamo svega, a to je sve nikog velikog gospodara, koji je toliko tvrd, da nema ni žene, ni diteta ni grdeta, jel i od nji' žali zalogaj. Triba tu sluga i taj gospodar o'ma' i primi sirotog udovca.

— A šta ću dobiti za službu? — siromak pita.

— To ćemo viditi kad prođe godina. Dobićeš šta zavridiš, jel ja ne kupujem mačku u džaku.

Šta će siroma' udovac, kad je već i dotle ogladnio, a stigo baš prid večeru, već ostane. Tamo je čeljadi dosta, pa uvik ostane korica od kruva, kožica od slanine i drugi koji drobac. Siromak misli na to i ko veli, bar nije daleko od kuće i tako će sve to moći od vrimena do vrimena odneti svojima. Tako je i radio. Kako čeljad ustanu od 'ila, on pokupi sve što ostane i svake subote otrče do kuće. U njegovom selu hara gladna godina, pa to što on donese u torbi zlata vridi za dicu i njegovog starog oca.

Radio je priko cile godine sve od srca, a kako i ne bi, kad će bar svoje izdržati. Tako je jedared istekla i godina. Ode on prid gospodara, a misli da će dobiti 'rane i štogod i u novcu, a onaj izvadio dvi zarđane krajcare i kaže:

— To je sva godišnja služba. Nisi zaslužio ni toliko, al neću baš tirati mak na konac, nek te andrak nosi.

— Da ja baš nisam više zavridio, a sve sam pošteno svršavo što mi se naredilo?! — začudi se siromak.

— Šta si zavridio to ja znam, a ako misliš brnjaviti onda napolje iz mog dobra, jel se tu još nije zadržo taki koji bi se sa mnom vuko prsta.

Šta će siromak kad mu se onaj priti, već stisko te dvi krajcare i krene kući tužan i žalostan. Nije dugo išo, kad dođe do jedne tekuće vode. Kad je ovamo dolazio voda je bila plitka, al sad nadošla i sve kamenje nosi. Baš se on mislio kako će prići kad ni plivati ne zna, a i da zna nije uputno kreniti priko take vode što sve ušti, kad spazi na drugom brigu jednog didu s čunjom.

— Alaj, dobri čovče, očeš li me prineti priko vode? — o'ma' zapita didu.

— Ja sam zato tu i došo da prinosim putnike, al ne badava.

— Pošto?

— Krajcara po glavi.

Manje ne može ni iskati, al za siromaka to nije mala stvar, kad je on za cilu godinu službe dobio svega dvi krajcare. Al šta će, više vridi živa glava neg sve krajcare na svitu, pa on kaže didi da će mu platiti.

Dida o'ma' privesla i lipo udovca prinese. Ovaj pošteno isplati krajcaru, al mu se jedna suza otela.

— Zašto plačeš? — zapita ga dida.

— Kako ne bi' plako, kad mi je ovu krajcaru dono znoj od po godine, a ova voda mi je odnela začas, — i kaže kako je služio.

— A je li ti žao što si je meni dao? — zapitaće opet dida.

— Al nikako, — siromak se počo braniti. — Ti si to zaslužio, di bi mi bilo žao. Meni je samo teško na srcu što sam je ja tako gorko i krvavo zaradio.

Još se didi i zafalio što ga je srićno prino i ode kući. Ide tako priko strnjika na pričac, da bi što prija stigo i jedared naiđe na svinjare di se „ćuškaju". Vidi on kako su se dica slatko zaigrala s „ćuškom", pa se sitio kaka bi to dragost bila da i on odnese dici milošće.

— Alaj, dico, ne bi vi meni prodali tu „ćušku"? — o'ma' zapita.

— Zašto ne bi. Eto za krajcaru.

— Samo kad nije skuplja, jel više ni nemam, — kaže on kupi „ćušku".

Nosi sad kući milošće, pa ko veli, njegova dica će se s njom abaviti i tako bar neće uvik tražiti kruva. Tako je i došo kući.

Dici je drago što njim je dono milošće, a stari otac ga zapita šta je zaslužio. Ispripovida on ocu kako je onaj gospodar platio i kako je jednu krajcaru dao za „ćušku", a drugu moro platiti da pride priko vode.

Misli on sad kako će se otac ražalostiti, al se dida zamislio, a zatim veli:

— Ništa, sinko, samo kad si ti u poštenju radio i kad nisi osto pod sramotom prid onim čovikom što te je prino priko vode. Glavno je da mu nisi osto dužan, a eto i nas si s koricama krušca izvuko na leđima.

To je siromaku više, kad ga je otac ovako dočeko, neg da mu je kogod poklonio godišnji kruv. Sad je već i u njegovom selu bila dobra litina i ko nije lin i ima zdrave ruke, može naći sebi života.

On se o'ma' i razgledo za životom i zaradio je iz dana u dan toliko, da imaju s čim zapržiti i golo tilo pokriti. A drago mu je i kad vidi da se njegova dica sad imadu s čim sigrati. Oni ni ne rade drugo već se samo „ćuškaju". Kako se s ćuškom sigraju ona se počela žuljati, pa se žulja i žulja i kako se ožuljala, jedared je počela svitliti. Što se više ožuljala, ona sve više svitli i jedared je udarila iz nje svitlost jača neg u sviće.

Sad je to samo drago siromaku. Dica se zabavljadu priko cilog dana, a uveče ne triba paliti svitlost, već misto fićure svitli „ćuška". Ne zna on šta je to, al kad su ljudi jedared vidili s čim on svitli, oma su otrčali kralju. Kralj i viruje i ne viruje, al o'ma' drugi dan je sio na kola i ajd do siromakove kuće. Borme, kad je pogledo o'ma' je vidio da se dica sigraju s dragim kamenom kako velikog ni on nije vidio. Kralj se nije mislio, već kaže siromaku, da je došo da kupi tu „ćušku".

— A di bi ja to prodavo? — brani se siromak. — Ovako nemam troška na svitlost. Ne znate vi, svitla kruno, kako to meni dobro dođe kad u zimu uveče vežem metle el pletem krušne kotarice.

— Ta ne boj se daću ti blaga, da ćeš imati života i ti i tvoja dica.

— Mante, nemojte se rugati sirotom čoviku. Imam ja nevolje i brez ruge, ta i više nevolje neg što mi triba.

— Ta nemoj biti ko mali, već slušaj šta ti kažem, — nagovara ga kralj, jel bi on svakako tio da ima taj dragi kamen kaki niko nema.

Al di bi nji' dvojca divanili uput, kad siromak ni ne klapi šta je dici dono i samo tira svoje:

— A iđite, di je još kogod čuo da se blago daje za jednu „ćušku"?! I ja sam je kupio za krajcaru od svinjara.

Kralj je bio čudo razgovitan, i onako duševan čovik, pa kad je vidio po divanu kako je ovaj siromak pošten čovik, ko da mu je štogod sinilo u glavi. Pomislio je, da tu mora štogod biti, kad je siromak za krajcaru zapatio ovaki dragi kamen i zapita:

— A otkud ti ta krajcara što si je dao za „ćušku"?

Siromak njemu kaže sve po istini. Kad je kralj to čuo, sav se niki razvedrio.

— Vidiš, vidiš, — kaže on siromaku, — da ova „ćuška" vridi blaga, jel si ti dao za nju po godine službe. A kad je to tako, onda ti ja za nju neću dati drugo, već sve imanje tog gospodara di si služio.

Siromak se začudio, pa onda veli:

— Otkud da mi date to, kad je njegovo?!

Kralj nije čeko da se siromak još čudi, već mu sve ispripovida. Eto, kad mu je dolazio ovamo i on je došo kolima baš tamo di onaj dida s čunjom nosi ljude priko vode. Baš kad su kraljova kola stigla na brig, a čunj usrid vode. Dida nosi priko baš onog gospodara. I baš kad je kralj stigo na brig, a gospodar zama'nio da šakom udari didu. Ovaj se izmako, a gospodar kako je zamanio, tako se iz čunja privalio u vodu i zadavio. Kad je dida izašo na brig, kralj ga je pito šta je to bilo, a onaj mu kaže da ga je gospodar tio udariti zato što je zaisko krajcaru ko i od drugog. Kazo mu je da je to njegova voda, kad priko njegove zemlje teče.

— I, eto, sinko, taj gospodar nema nigdi nikog, a da mu imanje ne bi ostalo pusto, nek ti je na čast, a ti meni daj ovaj dragi kamen.

Kad je siromak čuo taki divan, nije se više nećko. Kralj o'ma' povo njega i sve njegovo društvo, da mu prida imanje di je zaslužio te dvi krajcare. Iđu oni, a kad su došli do vode u i' već čeka onaj dida.

— No, sinko, samo kad sam te jedared već dočeko, — on e na siromaka.

— Šta bi sa mnom, dida moj slatki, nisam ti valjda osto užan? — siromak se uplašio.

— Ti meni nisi, al ja tebi jesam.

Umišo se tu o'ma' i kralj u razgovor i zapita u čemu je var. Oće, kazaće onaj dida. Nije to njemu poso da prinosi unjom ljude priko vode, on je stari pustinjak. Al prija godinu ana on je baš noćio tu na brigu u šumi. U zoru su naišle ha-

zkvh.org.rs

ramije. Nosili su puna kola blaga što su poharali. Kad su stigli nasrid vode konji su se poplašili, kola privrnila i ni jedan haramija nije osto živ. Kovčegi s blagom su svi ostali tamo na dnolu.

— Ja sam onda smislio, da ću to blago pokazati onom koga za godinu dana nađem da je najmanje lakum na blago. Za godinu dana sam se nanosio ljudi priko vode, al manje lakumog od tebe nisam našo, — kaže on onda siromaku, — i blago je tvoje, samo ga vadi kad voda splasne. Eto vidiš da ti je voda platila za onu krajcaru službe, a platila je i tvom gospodaru.

Siromaku je više drago što pustinjaka čuje da ovako divani neg što mu je kazo za blago, pa mu se lipo zafali, al onda kaže:

— Ovo je blago oteto, a oteto prokleto. Dida moj, ja ću ga uzeti, al meni ono ne triba, već dok ga traje iz njega će se kod mene svaki gladan i žedan putnik moći i na'isti i napiti.

Tako je to i bilo. I ja sam jedared gladan i žedan tudan išo i sit se nagostio, al je to bilo davno, i sad već nemojte tamo ni ići, jel je blaga nestalo, a ostala samo ova pripovitka.

Pričao Joso Knjur

KUSAVA ČELJAD

Tako bio jedan siroma' momak sam u oca i matere. Nije njemu time još ni zaraslo, navale na njega da se ženi.

— Ta di ću se ženiti, još se nisam ni promomčio, a kamoli sebi divojku odabro, — brani se on.

— Odabrali smo je mi, — otac kaže.

— Di ćete je vi odabrati kad je ja nisam ni vidio?

— A šta ćeš je gledati. Nije ti dosta kad ti kažemo da će doneti dvi krave.

Momak neće, stari navaljivaju i dotle su mu žvavoljili, dok ga nisu natutlali. Šta se može — kad selo navali i popo mora da se ženi, pa se na kraju i siroma' momak priklonio volji roditelja.

— Ta nije valjda divojka glavna, već krave, — s'vituju oni njega.

I daborme, njima su krave u glavi, pa je onda u njevim očima i divojka ispala taka, da je momak ne bi našo, da je baš svićom traži. I oženi se on. Dovo mladu, a ona dvi krave.

Sirota mlada je oduvik zdravo volila mliko, al dok je bila kod svoji' roditelja, borme ga je slabo vidila. Čeljad nika tvrda, udarila u tecivo i svakom broje zalogaje. E, al je mlada sad dobila svoje krave i kad i' je prvo veče pomuzila, borme nije mogla odoliti želji već će se na volju zasladiti. Al otkud bi ona sirota znala kolika je u nje želja? Muzi mlada i pije, pa muzi i ni ne domuzi a već ispije, i kad se jedared sitila, vimena prazna, a kravljače još više.

Nadula se mlada od silnog mlika i jedva vuče trbu'. Kad je ona to vidila, zdravo se uplašila: šta će svit kazati — novalija, a već prvi' dan je naradila tako štogod! Trbu' je posto težak, al još više pamet. I sad sirota mlada ne zna šta bi, već kad je na ledini vidila peći u kojima se liti peče kruv, ona biž u jednu.

Ona se jedva sklonila u peć, a mrak se počo vaćati. Evo u to i svekrve, zabrinila se žena di joj je snaja, šta ne spraća krave. Viče je, a mlada se jedared javi iz peći.

zkvh.org.rs

— Ta šta je to s tebe? — svekrva se začudila.

— Nane, ja se ni sitila nisam, a popila sve mliko. Trbu' mi je sad toliki, da se bojim šta će svit kazati, kad se tu nisam još ni zgrijala, a šta sam već naradila, — mlada se potuži.

Svekrva je saslušala i misli: mlado ludo, naučiće se pameti. Neće ona to udariti u talambas, već će je pos'vitovati.

— Hajde rano, ta nije to ništa. Niko nije vidio, nana neće nikom kazati, a ti drugiput nećeš tako štogod uraditi, — počela je zvati iz peći.

Al se mlada ne miče.

— Sve je to lipo što vi, nane, ne zamirate, al šta će svit kazati kad to krave ispripovidaju? One su sve vidile.

Kad je svekrva to čula uplašila se i ona. Odrasla je u siromaštvu, krava nikad nije imala, pa njim nije ni poznavala ćud. Krave su snajine, ona mora da zna i kaka mogućstva imaju. Kad ona kaže da će krave sve to ispripovidati, to tako mora da je. I svekrva nije trla pamet, već se i ona zavuče u drugu peć.

Jedva se ona smotala, kad evo i svekra. Došo čovik s njive i kad je vidio pustu kuću, počo zvati koga živog. Javi se njemu žena iz peći i ispripovida sve šta se dogodilo.

— A šta ću ja sad od sramote? — uplašio se i on, kad je čuo da će krave ispripovidati šta mu je snaja naradila. — Ajd, ženo, ti bi se još i kojikako jezikom oprala među ženskim svitom, al šta ću ja!? Ja sam muško, ta osto bi mi obraz crn do lakata!

— Šta ćeš? Ne vidiš da na sriću treća peć nije još sasvim razvaljena, — uputi njeg žena.

I svekar nije tražio drugog s'vita, već se i on o'ma' zavuče u svoju peć. Jedva se sklupčo, kad evo s posla i mladoženje. Kad je vidio praznu kuću, poviče:

— Čeljad, di ste vi? Večera triba da je već gotova.

Javi se njemu otac, a one dvi ženske glave ćute i drću da se sve peći tresu.

— Kaki će to sad novi običaj biti u našoj kući, da se svaki zavlači u peć?! — momak se začudi.

— Ćuti, ne viči, pa da kogod još čuje, — otac će ga zataškavati i kaže mu kako je novalija prošla s mlikom.

Kad je mladoženja to čuo, a on samo odma'nio rukom.

— Bilo pa nije, a drugiput ona neće tako štogod uraditi. Niko nije vidio, niko ne mora ni znati.

— E, al su krave vidile pa će one ispripovidati. Šta ćemo prid svitom od sramote?!

Kad je sin čuo taki divan iz očevi' usta, njemu je zagorčila i ženidba i rođena kuća.

— E, babo moj, kad smo dotle dotirali, ja odem u svit, al o'ma'. Meni je bilo dosta i kad ste me ovako oženili, al mi je sad pridosta. I sad upamtite, ako nađem u pameti kusavijeg svita onda mi se možete nadati, al ako ne nađem, među vas se ne vraćam ni do smaka svita. A vama eto snaje i njezini' krava.

Sotim se okrene i ode iz salaša onako kako se zateko. Išo je dok nije posusto, konačio di su ga primili, nasitio se di su ga počastili, al nikom se nije odavo zašto iđe po svitu. Tako je dospio do jednog dide i babe. Čeljad su dosta mogućna, dicu su udomili i sad samo jidu i piju, side u zapećku i raduju se kad njim kogod svrati. Tako su i ovog neveselog mladoženju svesrdno primili i ugostili.

— A kojim poslom iđeš po svitu i otkud si, sinko? — zapitaće njeg dida, kad su se već dobro navečerali i udarili u divan.

Ovom je sramota istinu kazati, a lagati ne bi tio, pa ko veli — našaliće se. I kaže on:

— Za poso ne pitajte jel ga živom stvoru ne smim kazati, a lagati neću. A otkud sam, jedino to vam možem reći, jel sam ja s onog svita.

On se mislio našaliti, pa ko veli, kad starci čuju tako što onda će ga se ma'niti. E, al kad su dida i baba čuli da je on s onog svita, navalili ko da će ga po'ist brez kruva.

— Sinko, šta kažeš?! Sinko, a jesi li davno krenio otud?

— Davno — to nije nikaka rič! Šta vi mislite, koliko vrimena triba dok čovik ne prođe sav ovaj svit i ne raspita poznate, šta koji oće poručiti svojima na onom svitu?

Momak je počo i sad se i neotice uputio u ovaj divan. Al za didu i babu nema šale.

— O, sinko, da ti kako ne poznaš našu Evu, onu što je prije dvi godine umrla baš prid udaju?

— Evu, baš onu vašu? Ta kako je ne bi' pozno, ta znam je u glavu.

— O, sinko, a jesi li baš ciguran, da je to ona naša cura što je umrla prije dvi godine?

— Ta ciguran ko u se. Kako ne bi' bio ciguran, kad vam umalo nisam posto zet na onom svitu.

O, raduju se sad dida i baba i sve ga grle.

— Kaži, sinko, pa je li živa i zdrava?

Momak nema kud, već veze dalje.

— Ta živa je, kako da nije, kad je na onom svitu, a i zdrava je samo je u velikoj nevolji. Nisam vam tio kazati prije večere,

zkvh.org.rs

al je vaša Eva zdravo sirota na onom svitu. Ima četrnejst dice i ne zna kojem bi prije dala komad kruva.

— O, o, sirota! — dida i baba počeli žaliti, kad su to čuli. — Šta joj je i tribalo ići s ovog svita da tamo sirotuje, kad bi o'de imala svega.

Borme je momak to veče požalio što se našalio s didom i babom, jel su mu jedva dali spavati. Zato je već u zoru skočio na noge i nije tio čekati ni ručak, već bi o'ma' krećo. Krenio bi on, al mu se dida ispričio na put.

— Sinko, ta kud se žuriš? Ta vi tamo bar imate kada, kad ste već jedared umrli.

— Sitio sam se da sam štogod važno zaboravio. Moram hitno natrag na drugi svit, — brani se momak kako zna.

— Veliš, — dida se obraduje. — E, onda samo iđi. Ja baš tio zapitati oćeš li skoro svratiti tamo. Alaj, sinko, ako bi mi tio učiniti jednu ljubav. Imam ja tu jednu u'ranjenu krmaču, a nama ni tako ne triba, jel smo već klali. Ne bi li učinio nama to, da tu krmaču otiraš našoj Evi, kad se već i tako vraćaš na onaj svit. Nek se cura bar štogod pomogne i nek vidi da se i sad staramo za nju.

Momak oće drage volje. Kako ne bi kad u svojoj glavi misli: ta ovi su još luđi neg moji. Obradovo se još kako: sad se može vratiti kući, jel je pronašo i ovake ljude. I o'ma' debelu krmaču prida se i krene svojoj kući.

Al nije još ni odmako, a baba će didi:

— Ti, čovče, šta će naša Eva kazati: ti si poslo uranjeno krmče, a ja ništa. Kaka bi ja mater bila da ne pošaljem nikake milošće.

I o'ma' i ona potrče za momkom.

— Ej, sinko, kad već tiraš tu krmaču, ne bi li mojoj Evi pono i ovu dobru otunku? Kad će se već dobro na'isti, nek joj sirotoj nije ni zima.

Kako on ne bi pono! Ovo su luda čeljad kakima se baš nije nado. Uzme i otunku i veso ode kući. Kad je došo, a tamo salaš pust kako ga je i ostavio. Sve otvoreno, živina gladna trči prid njega, kravama vimena sve pucaju pa se sirote ko nude da i' pomuzi, a na ledini tri peći još drću. Kad je sve to vidio i sitio se dide i babe kod koji' je bio, nasmijo se i poćo sam sa sobom divaniti.

— O, ljudi ljudski, čovik nikad ne može pronaći najluđeg na svitu. Moja žena je kusava u pameti, al su još kusaviji moji roditelji, kad su me natirali da se s njom oženim. A ja? Najku-

saviji od svi', kad sam poslušo. Al onaj dida i baba su kusaviji u pameti neg svi mi. A kaki još mora biti na svitu?!

Tako se računa sam sa sobom, al se ne javlja onima u pećima, već prvo na'rani živinu, krave pomuzi i novu krmaču sprati. Uredio je sve oko kuće, pa se nasmijo i opet poćo sam za sebe:

— Eto, da svaki malo pametniji malo luđeg ostavi samog sebi, šta bi bilo od svita? Ta i ova nevina živina bi patila. Nema tu: diži ruke, pa biž u svit, već se zasuči i načini i od nji' ljude koliko možeš, kad su već tvoji.

I kad se sit u sebi nasmijo i narazgovaro, ode do tri peći i tamo se poćo na glas smijati.

— Ej, vi žive pečenice, dokle mislite ovako? Oćete da se tamo oladite od gladi il da dočekate da se peći sruše na vas, pa da se tako zgrijete?

Ono troje prvo ćute, dok naposlitku otac nije malo provirio.

— Šta je s kravama? — to je njemu prva rič.

Sin se sad samo slatko nasmijo.

— Još pitate? Hajte napolje, da vidite šta su mi zaradile.

— A ne divane? — otac prošaplje i već trza glavu natrag.

— Ta vi se već jedared manite divana, a bolje gledajte, — na to će sin, pa otrči i dotira krmaču, a priko ramena pribacio otunku.

— Otkud ti to?! — otac se zagledo.

— Kazo sam već: krave su mi zaradile. Vi se uplašili od nji' i zavukli se, a one mene jedva dočekale. „Gazda", kažu mi „šta je našoj gazdarici i tvojim starcima?! Mi sve mašemo glavom da njim kažemo, da je na dolu niki lud bacio dobru otunku i udario nogom debelu krmaču, pa poviko na nju, da mu više ne izlazi prid oči — a oni nas ni ne slušaju. Ajd, roditelji su ti stari, al šta je našoj gazdarici? Mi oćemo da joj kažemo za krmaču i otunku što vridi štogod, a ona se samo zagledala u mužu ko da je nama do mlika. Ajde, gazda, dotiraj tu krmaču i uzmi otunku bar ti. A da znaš, kad nas ni gazdarica ni tvoji roditelji neće da slušaju, e mi više u životu nećemo kazati ni jednu bogovetnu rič. Skamenile se, ako nam za života i jedna rič izleti na usta".

Mladoženja to ispripovido onako grlato, da svi čuju. Kad je njegova žena čula kako je on zapatio krmaču i otunku, javi se i ona iz peći, al još bojažljivo.

— A baš neće kazati rič ni o tom, da sam prvo veče popila sve mliko? — šaplje iz peći.

— Valjda si čula kako su se rasrdile na sve vas i zaklele, da se skamene, ako izuste još rič. Nisu krave baš lude, da se skamene. Ako ne viruješ, iđi pa i' pitaj.

Kad su oni dobro zagledali u'ranjenu krmaču i otunku, polagacko su se izvukli jedno za drugim. I o'ma' će svi troje do krava, pa će pitati za mliko. Krave ko krave: mlašću, repovima tiraju muve i ma'nu glavom sad livo, sad desno, pa njim možeš divaniti do smaka svita. Kad je svekar vidio da krave ne progovaraju, on se najedared izbekario, pa će na ženu i snaju:

— Al sad nek je dosta nazlabanja! Vidite da krave neće da divane. Sad bi nam još to tribalo, da i' dotle čukljikate po jeziku, dok se rasrde i iz inata kažu jednu rič. Baš nam to triba, da se skamene!

— No, onda bi lipo zaradili krmaču i otunku, a dvi krave izgubili. Samo nam još tu nevolju naprtite na vrat, — kaže i mladoženja.

— E, zato da više nisam čuo ni rič o tom, da krave divane. U pra' ću satrti onog, čerez koga bi nam se krave skamenile, — svekar zapriti i lipo isprati iz košare i ženu i snaju.

I od tog vrimena niko u toj kući ni u snu nije smio spomeniti, da će krave progovoriti.

Pričao Grša Milanković

BIK I SPUŽ

Na paši bio jedan zdravo rogati bik. Rogovi su u njega veliki, da i' je lipo pogledati, al nije lipo doći u njevu blizinu, jel je bik bio opasan. Poča je napadati drugu marvu i dan za danom pravi štetu. Kad su govedari vidili da se bik baš namrsio na kavgu, oni jednog dana skrešu te njegove lipe, a opasne rogove.

— Momče, — dočeko je njega sad jedan vo — sad ti nije ostalo drugo, neg da repom šibaš muve el glavom da natrčiš na zid.

Bik zakrvavio očima i samo bembuče, al više ne tiska ni na koga. Snaga je u njega i sad, al u druge marve su rogovi, makar i manji neg što su bili njegovi. Ne napada više nikoga, al kojem govečetu je izadro meso, ti mu se sad svi rugaju.

Ukraj pašnjaka bili niki stari zidovi, a među njima šipražje. Tu je bilo puno spužova. Jednu kravu, koju je bik rovašio po butu, njezin gazda jedared vezo u to šipražje i otud je znala da tamo ima sila spužova. Rugaće se i ona biku i kaže mu:

— Lip si momak! Evo tu iza zida ima niki stvorova, što sa svojom kućom zajedno nisu veći neg tvoje jedno oko, a rogatiji su neg ti. Samo da se koji pokaže i da vidiš te rogove. To nisu momci u glavi kusavi ko ti.

Bik od srdžbe bembuče da grlo dere, a nogama izorava ledinu. S onu stranu zida spužovi su čuli taj razgovor. Ni ne haju na to, al jedan, koji je među njima bio najrogatiji, naćulio uši. Najedared se njemu dopalo, da se pokaziva s rogovima.

— Baš ću otrčati gori na zid, da vidim tog kusavog momka i da mu i ja malo naprkosim, — kaže on drugim spužovima šta mu je došlo u glavu.

— Ajde, uš jedna naduta! — karaće ga jedan matori. — Di ćeš se ti upariti s takom silom, koja te može smrviti s jednim noktom.

— Al ja ću baš časkom otrčati na zid, nek me vidi.

zkvh.org.rs

I nije se on dao opametiti, već domilio do zida i krenio gori. Kad je krenio, sunce se jedva pokazivalo, a kad je stigo na zid, ono prošlo već i podne. Al se on nije ni izduvo od žurbe, već o'ma' poča istezati rogove. Ona krava ko da ga je čekala, o'ma' ga je opazila i povikala biku:

— No, kusavi, eno gledaj šta su rogovi!

Ni spužu nije tribalo drugo. Kad je čuo kako ga krava fali, naduo se i sav raste u rogove. Al ni biku nije tribalo drugo.

— Nek sam i brez rogova, al ovaka napast mi još neće prkositi. Ta i zid pod njim ću uništiti! — zabembuko je i pravac čelom na zid.

Kako se slatko bucnio sa zidom, tako je pod njim i kleko da ne ustane više nikad. Al ako je zid probio biku čelo, bome je i bik zatreso zidom bar toliko, da je spuž odletio s njega ko iz fraćke.

Ugruvo se tako da je mogo zafaljivati sudbini, što nema ni noge ni ruke, jel bi i' sad imo sve slomljene.

— No, sinko, oćeš se ti vrkočiti tamo di ti nije prilika? — karaće njeg sad opet onaj matori spuž.

— Ta što sam se vrkočio, to bi još i bilo kojikako, al koji vrag me je tiro da tako trčim? — rogati momak stenje.

Imo je i pravo. Šta bi mu drugo i moglo biti žao, osim tog što se toliko natrčo — od jutra do podne čak odozdol pa na zid.

Pričala Joca Šević-Cvancik

KOBILA I ŽDRIBE

Svi konji na paši držali su se na okupu, samo jedna kobila sa ždribetom se izdvojila. Ždribe ko i drugo dite — veži ga, a ono ni onda ne može mirovati. Ono bi samo među drugu ždribad, da se zasigrava i prkosi, al kobila ne da od sebe.

Kako bi i dala ždribetu na volju, kad ga dan ranije umalo nisu ubili. Ne bi ni iznelo živu glavu, da nije imalo noge hitrije neg sve živo na paši. A kobila je znala dobro, da svi konji mrze njezino ždribe, što su u njega noge tako hitre. Ona neće nevolje brez moranja, zato se i drži postrance, al ždribe navaljiva:

— Nane, ja bi išo među drugu ždribad. Puštite me al samo malo, da vidim možem li brže trčati neg juče.

— Ako je samo ta nevolja, a ti trči sam — široko ti je tu oko mene.

Kobila ne popušta, al se ždribe snuždilo i kaže:

— Široko je tu i priviše, al šta mi to vridi kad se ne možem uštrkljivati sam sa sobom.

Pričao Marko Vojnić-Purčar Pulak

zkvh.org.rs

DIDA, BABA I VREBAC

Živili tako dida i baba. Dida bio mekan čovik — triba mu samo kazati lipu rič i možeš ga motati oko prsta. Nije taka baba. Ona je i oštre ćudi i gadnog jezika. Dida je radio, ćutio i slušo i za mladosti, a pod starost je didi misto samo za vratima, jel je baba postala još veća oštrokonđa. Dida je bio vridan ko mrav, pa se baba nije morala bojati da neće imati dobar zalogaj pod zub sve do smrti. E, al je ona vodila kuću uvik, i tako je i najbolje zalogaje vazda ona smazala.

Ne može se kazati da su imali za rasip, al je u kući bilo uvik zadosta svega. Ima šta i po'isti i popiti, al se baba vazda boji za svoj burag i jedared je smislila da utamani starog kera.

— Šta će nam tu, kad je već tako stari da jedva nazire isprid nosa. Dida, ubi ga il ga vodi u šumu, da mi ne pustoši badava 'ranu.

Dida nije baš naučio da se babi protivi, al mu se sad otela rič. Tog kera je nabavio još kad je bio čovik u najlipčim godinama i ker ga uvik virno služio, pa je didi zdravo žao životinje.

— Alaj, babo, kakog si srca? Po tvom računu onda i nas triba sad već ubiti, kad smo stari, — dida oće da je urazumi.

— Šta je?! Oćeš ti mene upoređivati s jednom takom sipljivom drtinom?! Nisam ja valjda ker! — baba sikće.

Dida se oma poćulio, al u sebi misli: ako nisi, al nisi ni bolja neg kaki bisan ker.

Ne kaže on šta misli, već ovako:

— Ja ne možem digniti ruku na njeg, to moje srce ne može podneti.

— A ti ga onda vodi u šumu i veži ga digod. Tamo će mu zviri već suditi. I tako triba da ideš rad vina, jel se bure još juče ispraznilo, a nemaš kraćeg puta neg kroz šumu, — baba ne popušća od svog.

Dida vidi da baba neće prostiti keru, a ako se on još usprotivi, može biti i po njemu. Nema drugog puta već zažmuri, pa će kera voditi. Uprego konjička u kola, bure u lotre, kera vezo

za šarage i ode. Ne smi sirotog kera ni pogledati, neg se samo skupio u kolima ko da ga groznica trese. Kad su došli u šumu, siroma' dida ni sam nije znao kako je s nikom vrbicom kera vezo za jedan 'rast. Pomišljo je da kera pušti i nek živi kako zna. Tio je to dida, al se o'ma' i uplašio da će se ker vratiti kući, pa će onda samo biti teško didinoj glavi od babe. I tako dida nije smio ni pogledati svog starog virnog kera, već ga vezo, skočio na kola i biž.

Stari ker ne vidi al štogod nazire, a još više osića, da je ostavljen. I latio se, trza vrbicu ovamo, onamo, dok se kojikako otkine. Iđe sad putom, al gladan i žedan. Tumara on i na koga prvo naiđe, već na nikog herlavog vrepca.

— Gladan sam, moram te po'isti, — oma on lane na vrepca što je skakućo na po zavrnute noge.

— Zašto baš mene? Šta sam ti ja skrivio? — onaj se brani.

— Baš ništa, al te moram po'isti jel me nužda tira. Znaš da glad nema oči, — ker lane i ispripovida vrepcu kako je prošo.

Onaj ga je lipo saslušo i kad je sve razumio, ko razgaljena glava zapita kera:

— E sad samo ne razumim zašto bi se na meni osvetio!?

— Moram, kazo sam ti već. Sila boga ne moli. Baba vlada s didom i eto natirala ga je da me odvede u propast, makar me dida žalio. Baba je jača od dide, dida od mene, a ja od tebe i šta ja možem kad je tako?

Herlavi vrebac sluša opet šta ker pripovida, i na kraju veli:

— I sad na mojoj koži da se razbije kamen, što ga je baba zakotrljala?! Mani se ti takog posla, već ako si gladan, hajde, ja ću te čestito na'raniti.

I vrebac dalje nije ni čeko, nit je keru uletio u usta, već se odbaci na ono polak zavrnute noge i prne. Šta može ker, već pođe za njim. Vrebac nije daleko letio i već je pristigo jednog perečara što je krenio na vašar. Kadgod su perečari nosili peretke nanizane na dugačke prutove. Vrebac polagano sleti na vr' pruta, savije ga i nabaca keru peretaka. Nasitio se ker kako nije nikad za života, al će sad opet vrepcu:

— Hej, kume, ja ne bi' mario kad bi sad bilo štogod i popiti. Kad ti nisam uzo život, dvori me.

Vrebac sluša i misli se: e budi kome dobar, pa će o'ma' početi da zanoveta. Al keru kaže ovako:

zkvh.org.rs

— Da se pomoći i na tom. Lezi ti tu na put, ta sad ni tako niko ne iđe odan, i malo zadrimaj, a ja ću dotle naći štogod čestito za piće.

Ker je poslušo, smoto se nasrid puta i slatko zadrimo, kako to samo iđe od ruke kad je trbu' pun. Vrebac prnio i čim je uzletio, već je i ugledo ono čemu se nado. Dida se već vraća s punim buretom vina, a vidi se na njemu da je dobro povuko. Deka dida, al malo pomalo pa pipa je li vran dobro zaglavljen u buretu, da ne bi vino žbućnilo kad kola varnu. Kako dida vran pipa tako pomalo i izvlači ljuskuru što je namoto oko vrana, da ovaj čvršće stoji.

Kad je stigo blizo kera, a vrebac sletio na ljuskuru i poviče:

— Dida, nemoj mi pogaziti druga, jel ću ti konja ubiti, bure razbiti!

— Kakog tvog druga? — dida se o'ma' rasrdio kad je vidio vrepca baš na vranu.

— Ne vidiš ga di spava na drumu? Nije to ma ko, kad tako veliku postelju ima!

Dida je pogledo i neotice, al di bi pozno svog kera kad mu se od vina već i jezik jedva miče. Kad je vidio da je na drumu niki ker, još više se rasrdio.

— Tvom keru mora biti mista i na drumu, a mojem baba nije dala ni u kući koju je cilog života čuvo! Sad ću pokazati vašeg boga! Al i njemu i tebi!

— Dida, ne gazi mi druga! Konja ću ti ubiti, bure razbiti, — draži njeg vrebac, pa je s ono po noge o'ma' počo čeprkati ljuskuru.

Didi drugo nije ni tribalo. Trgne kajaše i kolima prigazi svog kera ko crva.

— Eto ti druga! — drekne sad, pa će vrepca kandžijom.

— Sad ćeš ti viditi tvog boga! Kad si ti baš prigazio mog druga, onda ću ti konja baš ubiti, bure baš razbiti, — vrebac kaže i prne s vrana. — Al znaj, da je moj drug bio tvoj stari ker.

— Šta kažeš? — dida poviče i skoči o'ma' s kola. Kad je kera pripozno, počo je žaliti ko žena.

— Vidi, vidi, sad ćeš tu još i žvavoljiti! Ko da se nisi primio da ćeš ga odvesti u propast. Ne pomaže ti žaljenje! Sad ćeš platiti za mog druga: baš ću ti konja ubiti, bure razbiti, — vrebac mu prkosi i konju čeprka oko očiju.

Dida, onako pijan i srdit, samo poskoči do kola.

— Ako je do ubijanja, tu sam i ja! — drekne i već zabatrga sa sikirom.

Sudio bi on herlavom vrepcu kad onaj ne bi prnio ispod sikire. Ako je vrebac izmako ispod sikire, borme konj nije. Dida, kako je slatko zama'nio, sikiru nije ni zaustavio dok konju nije čelo probio. Ode konj za kerom, a vrebac opet na ljuskuru.

— Sad ću ti bure razbiti, vino proliti! — draži opet didu.

Borme didi nije više do pripovitke. Zabatrgo je kolima i samo gleda kako će što bolje zgoditi vrepca. Dovuko se nado'vat kad je onda puko sikiricom, ode bure na sto strana, a vrebac didi oko glave. Siroma' dida kad je vidio šta je naradio, od vina se o'ma' otriznio. Ode mu vino iz glave ko iz bureta, al se sad opio od bisa. Mlati šakama oko glave, vrepca bi i grizo i kido samo da ga utamani. Al se onaj ne da tako lako, već prne desno, prne livo. Dida trči al ni ne vidi kud iđe za vrepcom, samo se jedared začudio kad je isprid sebe čuo babin glas.

— Šta ti je ludo matora?! Putom vaćaš herlave vrepce, a di su ti konj, kola i bure?! — baba ga dočekala po običaju.

Dida se sad samo sitio, da je dotrčo čak kući. Al ako se tog sitio, borme se sitio i tušta čega iz svog života s babom, pa mu je najedared sva krv uzavrla. Ako je čitavog života trpio, sad mu se sve skupilo i drekne kako na babu nikad nije:

— Ej, babo, vragbabo, još ti zivaš, a kome drugom možem zafaliti, što mi je ovaj vrebac za vratom, već tebi. Samo još rič kaži, pa ćeš sad jedared zapamtiti ko sam ja.

Ni babi nije tribo bolji pivac u čelo. Udario bis u nju, da je sva otskočila od zemlje i samo zinila:

— Šta si kazo?! Ded kaži samo još jedared, da dobro čujem!

Baba oće u kob, al kako je zinila, vrebac prne i već joj je i uletio u grlo. Ako je dotle dida trčo za vrepcom, al je baba sad počela bižati od njega. Sva se guši, mlati rukama i kad malo otme ma', samo viče:

— Joj, dida, u pomoć! Istiraj vrepca iz mene!

Dida ko dida — malopre se naoštrio na babu, al kad je vidio da je kod nje nevolja, o'ma' se i uplašio za nju. Pomago bi on al ni sam ne zna kako bi, kad babu ne može ni da stigne. Biži baba i viče, a dida za njom i mlati šakama po vitru.

— Šta si se spleo?! Šakom u leđa, ta znaš valjda kako se radi kad zalogaj zapne u grlu, — baba se razgoropadila, kad je vrebac malo puštio do riči.

— Oću, al o'ma', — dida se obradovo, kad je čuo taj s'vit.

Kako se i ne bi obradovo, kad mu se jedared u životu pružila prilika da i on babu bubne šakom. Udara svesrdno i od

zkvh.org.rs

dragosti je i zaboravio vrepca. Dida mlati ko kadgod na starovinskom vršalju, al se vrebac jedared javi:

— Ne izlazim brez prakljače! Nisam ja ma kaki zalogaj! Ne izlazim brez prakljače!

Čim je baba to čula, sva se u jezik pritvorila kad je dreknila na didu:

— Je li sidiš na ušima?! Daj o'ma', al najdeblju prakljaču!

Didi je to još draže. Izabro bi on najdeblju i da ga baba nije upućivala. Ta kako ne bi, kad mu se pružila prilika da se babi čak i s prakljačom oduži? A baba namistila leđa i šaplje mu, da vrebac ne bi čuo:

— Udri, al iz sve snage. Udri tako da mrtav izleti iz mene.

Kad je dida čuo kako može odvaliti babu, ta o'ma' mu se vratila snaga iz mladosti. Do'vatio je prakljaču s dvi ruke i kad

je onda babu poroljo po leđima, borme je vrebac izletio, al ni duša nije ostala u babi.

— Eto ti, pa sad sa'ranjivaj i babu, i kera i konja, kad bi vi da ja platim glavom čerez babine volje i tvoje nevolje, — vrebac se nasmije i prne.

Kad je dida to čuo, najedared mu se razgalilo u glavi. Sad se sitio da se vrebac čerez kake nevolje s kerom moro osvetiti. Promislio je o tom i ko veli, što se babe tiče nema zamire, al zašto jè vrebac baš i njemu toliko naprkosio?! Al kad je još bolje promislio, prizno je u sebi, da je i on zaslužio taku sudbinu, kad je dopuštio da ga baba tako savija oko prsta. I na kraju je u svemu dao zapravo vrepcu, samo u jednom nije. Pogledo je za njim ispod oka i poviko:

— Vraže herlavi, baš si mi se osvetio onako do temelja! Kako ću se sad na babinim podušama napiti vina, kad si mi bure razbio, konja ubio, pa nemam ni u čem ni na čem doneti drugo vino?!

Pričala Tona Jurčak r. Lebović

zkvh.org.rs

NEOBIČNA TRGOVINA

E, kaže, živio jedared jedan siroma' čovik. Imo je ženu, a žena nikake prćije, već žive na salašiću i malo zemljice što su zapatili iz deset nokata. Rade svoju njivu, pa se iz tog kruvare i krpare. Više poste neg što mrse, al se ne može baš kazati da su gladni i soparni, već ljudi od dana do dana sastavljaju svoju muku i žive čuvarno. Tako oni zapate i kravicu, a ona blagoslovena ko da zna da siromaške triba pomoći, pa se latila i sve po dva teleta teli. Latila se ona, al svega je jednom junicom obogatila siromaška, a drugo bičići, i uskoro on odranio četri vola. Za toliko marve je zemlje malo, pića nakratko skrojena, i žena kaže njemu jednog dana:

— Sutra je vašar, a u nas kuća prazna. Zapatićemo evc već i dice, pa će tribati više i zalogaja i zakrpa. Prodaj ti ove volove, a kupi što nam triba za život.

— Bolje bi' ja volio, da se s kojim komšijom za čega pozarim. Di se ja razumim u trgovinu?! Naiću na kake bangalole, pa će me privariti, — pravda se čovik.

— A šta ćeš se pozarivati? Dobićeš tiganjicu za lonac, pa će se baš moći rugati tiganjica loncu i još da se omrazimo s kojim komšijom. A znaš ti da od dobrog komšije boljeg roda nema.

Ne popušta ona. Razumi se on el ne razumi u trgovinu, samo nek krene na vašar.

— Kaka si mi muška glava kad ne smiš tisniti u svit?! — okrenila ona drugi razgovor.

Kad je čovik vidio, da je pridnjak njezin pa njezin, nema šta, već tu mušku glavu prignio i počo spremati volove za vašar.

— Iđi ti samo, pa ćeš se već uvertati. Ne možeš cilog vika samo nosom turati zemlju el siditi u zapećku, — nakalami ona još na razgovor.

Kad je tako — navalilo selo pa i popo mora da se ženi — potira on svoja četri vola i ajde s njima na vašar. Iđe on pa sve oči odmara na njima, tako su lipi. Timario je on svoju marvu,

pa je već i zato lipa, a još je zapatio volove rogate da rogatiji naširoko nema.

Iđe on, pa se misli šta bi i' cinio al nikako ne zna šta bi za nji' tražio. A kako bi i znao, kad su njemu dragi, ta žao mu i' je ko da mu komad od srca otkidaju. Tako se misli, kad naiđe na jednog debelog, rumenog, a dobro obučenog i obuvenog čovika.

— Kuda ćeš, pretelju, s tim volovima? — oma onaj njeg zapita.

— Ta iđem na vašar da i' prodam, — kaže on.

— Ove volove?! — stao onaj pa se čudi.

Siromašak se o'ma' ustravio, ta ko štene prid batinom.

— Zašto, dobri čovče, da ne tiram ove volove?! Nisu oni ni kradeni ni oteti.

— Ne kažem ja da je tu štogod nepošteno, — onaj će — al, ludi čovče, di ćeš na vašar, kad ti volovi imaju ovake repove. Ne misliš da će kogod i tako što kupiti? Ja sad iđem s vašara, al tamo nijedan vo nema repa. Ako već misliš ići na vašar, al o'ma' ocići svima repove, jel se po vašaru šeta kralj, i nek ti koji vo ma'ne repom i izbije kralju oko, teže nevolje ne moraš tražiti.

Ode debeli dalje ko da ga ni briga nije, a siromašak osto u nevolji. Šta će kad je na ovom vašaru tako, već lipo ociče volovima repove. Iđe on sad dalje, a volovi kusavi i krvavi, ta gotov vašar kuda prolaze.

Nije dugo išo, a prid njeg opet taj debeli, al sad u drugom odilu, a siromak se već tako uzbunio, da ga valjda ne bi pozno ni da je u istom odilu izašo prid njega. Debeli vidi, da ga siromak nije pripozno i kobajage opet pita kuda će s volovima. Nije siromak dobro ni reko, a on na njega:

— Alaj, ludi čovče, di ćeš ti volove prodati kad ovake rogove imaju!?

— A zašto? — siromašak zapita i sad već sav drće od stra'.

— Još pitaš?! — onaj njemu. — Ta ja sad iđem s vašara, al tamo nisam vidio vola s rogovima. Ko bi i tiro rogatu marvu tamo, pa da pobisni i nabode na rogove na čega naiđe.

— Ako je do tog moji volovi su mirni, ne pamtim da su se kadgod i uzjogunili, a ne da bi još i bisnili.

— E moj pretelju, ne pita se to kaki su bili, već kaki su na vašaru. A tamo ti ima svita takog, da bi se i ker otrovo kad bi ma kojeg od ti' ugrizo, a ne da tvoji volovi neće pobisniti. Već ti kreši rogove, ako misliš s volovima baš na vašar.

zkvh.org.rs

Siromak je požalio što je ikad krenio na ovaj priteški put, pa u sebi i ženu spominje nikim čudnim ričima, al vidi da nema drugog, već sikiricu u šake i kreši rogove.

Svršio tužan i žalostan i taj poso i ode dalje. Napravio od volova pravo čudo: ni repa ni rogova. Tako je stigo i pod sam vašar, a onaj debeli i sad prominio odilo i već ga čeka. Opet bajage pita siromaška kud će s tim volovima, pa onda prominio dlaku i veli mu:

— Alaj, ludi čovče, valjda ne misliš da će kogod kupiti volove ovako kusave i ubogaljene?! Ako si čovik, koji daje štogod i na čovičanski obraz, nemoj ni ići tamo, da ti se ljudi samo rugaju.

Siromak je već zbunjen i sad mu je već dosta od svakakog razgovora. Ne zna on s kim ima posla, pa zato još kaže:

— Al ja sam se našo s dva čovika, koji su mi kazali da na vašaru ni jedan vo nema ni repova ni rogova.

— A ti njim nisi moro povirovati. Ja iđem s vašara. Tamo su volovi, ta ne znaš koji rogatiji, a koji repatiji. Nemoj ići da se samo sramotiš, već ti nji' prodaj meni za vondilj i gladalicu.

Di bi on dao četri vola za vondilj i gladalicu! Siromak neće ni da sluša taki razgovor, već otira volove na vašar. Kad on tamo, a sav svit biži od njega i smijanju nema kraja. Kako se svit ne bi smijo, kad niko još nije vidio volove brez repa i rogova. Nije njemu pravo, al se ne miče s vašara dok se svit nije razišo. Pada veče, a čovik šta može sa svojom nevoljom, već krene kući. Kako on na kraj varoši, a onaj s gladalicom i vondiljom ga već čeka.

— No, jesam ti kazo da ne tiraš te volove na vašar? Izgleda mi, da si konten na sve nevaljano, samo na pametnu rič ne slušaš.

Tako on siromaška još i kara, a onaj uvuko glavu i samo ćuti, kad mu je i tako dosta nevolje. Zanimila siromašku usta, al onaj veli:

— Eto, da ne bi osto pod sramotom, ja ću ti i sad dati za volove gladalicu i vondilj.

Šta će siromak, već napravi trgovinu. Uzeće on barem gladalicu i vondilj, samo da ne izađe ženi prid oči s ovakim volovima. Začas je pogodba bila gotova i onaj debeli otira volove pivajući, a siromak pođe kući plačući.

Iđe on sad, a ni sam ne zna kako ga noge nose i tako dođe do nike vode. Sisće on tu da se malo odmori. Kako on na obalu, a prid njim zapliva jedna patka pa zlatna. Da si onda vidio trgovca s vondiljom i gladalicom! Skočio na noge i zgrabio za

patkom ko vrepčar. Zgrabi on, a patka prne. Zgrabi on opet, a patka i opet prne, i tako je to išlo nikolikoputa. Jedared se on dositi jadu i baci odilo sa sebe. Zaplivo je za njom da je tako u'vati, a patka drugo nije ni čekala. Odvarala ga daleko i onda uzleti i začas s obale uzme njegovo odilo, pa još i gladalicu i vondilj.

— Slip si ti kod očiju, a mene bi vaćo?! — poviče ona kad mu je priletila iznad glave.

On je zinio u vodi, da se malo nije zadavio. Sve ne viruje ušima, i vikne:

— Šta kažeš?!

— To, da prid tebe nisu izlazila tri čovika, već jedan, samo uvik u drugom odilu. Kurjak, brate, dlaku minja, a ćud nikad. A taj tvoj debeli kurjak je bio kasapin. Njemu su dobri i volovi brez repa i rogova.

— Baš istinu govoriš?!

— Baš istinu! — vikne patka. — A ti se postaraj, da ti kora pukne s očiju prije neg se mašiš za mnom. Ovako ćete svaki žednog privesti priko vode, a ne da te neće patka, koja se na vodi i rodila.

Kad je siromak sve to čuo, nije mu bilo sve'dno. Začas je isplivo i stoji go ko prut, al mu nije zima, već još vrućina od svega tog što je taj dan priborto. Zamislio se čovik i kad je sve dobro promislio, kaže sam sebi:

— Pravo je kazala moja žena, da ne triba nosom turati zemlju el siditi u zapećku.

Bome je sad vidio, da mu je cilog puta pamet sidila u zapećku i da je zato nasrado. Osto je sad i pust i go, al je zato sad uzo pamet u glavu. Noć ladna, pa ne vridi tugovati na obali i smrznuti se, već on krene da nađe sebi kako prinoćište. Nije odmako daleko od te vode, kad naiđe u šumi na vrepčara koji se zapleo u trnje. Ranili ga u krilo i ne može dalje. Ranjen je taj vrepčar, letiti ne može, al se nije užegurio kad mu je on prišo, već se nakostrušio i tiska na njega i noktima i kljunom.

— Vidi, vidi, — siromak kaže kad je to vidio, — ti si momak na svom mistu. Ne daš se. No nemaš se šta od mene braniti, jel ja neću iskoristiti tvoju nevolju, ko što je onaj debeli kurjak moju, već ću ti pomoći u nevolji.

Uzme on njega na prsa, pa jedan drugog griju. Iđe sad on dalje i jedared vidi niku svitlost. Ajd on bliže i vidi, da je to ukraj šume kuća iz koje pada svitlost kroz otvorena vrata. U kući nema nikog, samo se iz sobe čuje razgovor. Došlo je to njemu na ruku što su vrata širom otvorena, ta di će go među

zkvh.org.rs

čeljad, već se zavuče u garnjak i tu legne u pećicu. Kako je tako je, nije pod vedrim nebom go, a u garnjaku vruće, pa je dobro i njemu i ranjenom vrepčaru. Posluša on šta se unutra govori, pa sve slukti neće li možda ko pripovidati o volovima brez repa i rogova. Ne čuje on to, već da će čovik baš sad otići da vidi šta mu čobani rade. Siromak je o'ma' znao, da ovaj domaćin ima tušta ovaca, pa se zamislio kako bi to dobro bilo da se pošteno pozario s volovima za čopor ovaca? Tako se zamislio u garnjaku, kad jedared evo nikog čovika, al i taj prođe kroz kuću na vr' prstiju ko mačak, pa baš u garnjak. Siromak pogleda bolje i vidi da je to popo. Vidi on popu, al u to i popo njega, pa će bižati natrag.

— Al da nisi ni koracio, jel ću o'ma' vikati u pomoć, — siromak na njega, jel je vidio da u pope nisu čisti poslovi.

Popo, da će bižati, a siromak da će vikati i tako popo na kraju uvuče uši.

— E sad da minjamo odilo, — siromak na njega.

— Kako ćemo minjati, kad ti nemaš na sebi ništa, — uzjogunio se popo.

— Ta imam, popo, samo si ti slip kod očiju. Ti ćeš meni dati kako ti imaš, a ti uzmi kako nađeš na meni. Znaš, popo, tako sam i ja prolazio dok sam bio slip kod očiju.

Ne da popo, a siromak da će uzbuniti kuću, popo ne da, a ovaj će u dreku i na kraju popo opet uvuče uši ko istučen ker. Kako se siromak obuko u popovsko o'ma' je i istrčo iz garnjaka, a popi zapritio da se ne makne, jel će biti po ušima.

Zakvrca on na pendžer, a na to čoban zapita:

— Ko je?

— Popo putnik, traži konak.

— O hajte unutra, gospodine, ima u nas mista, — oma se ozovne čoban i već i trči, da uvede gosta.

Potrče čoban, al se čobanki ne sviđa što se našo tu i popo putnik, kad je ona njezinog već naručila, pa će na čovika:

— Šta mi tu primaš kojikake popove putnike, kad ćeš ti otići od kuće!

Čobanka se namrkosila, al čoban ne da pokrke, već vodi „popu putnika" i o'ma' s njim u pročelje. Nije se „popo putnik" dobro ni zgrijo, a čobanu zapo za oko vrepčar i zapita:

— Šta vam je to, gospodine?

— Ovo?! Najvridnije što sad imam: pogađač.

— Kaki pogađač?! — začudi se čobanin.

— Taki koji pogađa sve na svitu. Da izgubiš iglu na guvnu, samo njeg pitaj, i već će ti u igli biti i konac udiven.

„Popo putnik" je ozbiljan, govori tako da skoro i sam viruje, a di ne bi čobanin kojem je u kuću došo ovaki čovik što svitom putuje. Čim je čuo kakog gosta ima, o'ma' je bio još ljubopitljiviji i kaže:

— Nek pogađa meni štogod! Eto nek mi kaže šta ja ne znam u kući!

— Može, — kaže na to „popo putnik", — al ne brez sto dukata.

Dobro je siromašak pogađo, kad je mislio da ovaj ima velike čopore ovaca, jel kako je kazo za sto dukata, a čoban i' već istreso prid njega. Oće čoban da mu pogađač pogađa, al neće čobanka. A još kad je čula šta triba da pogađa. Ta njezin čovik je bio domaćin, koji je znao u svojoj kući sve do poslidnjeg klina. Šta on samo nije znao?! To, da je njezin popo došo već u garnjak i da čeka samo da čoban ode kod svoji' ovaca. Ta ona mu je i ostavila otvorena vrata od kuće.

Dabome, kad je čula šta čovik oće od pogađača, da je počela fundarati po sobi, pa se bajage srdi što rasipa novac i na čovika će:

— Ko je to još vidio, tolike dukate dati za ma kaku ludost?! Mani se ti tog!

Uzmuvala se ona, pa ko zmija oko čobana, al onaj opet ne da pokrke, već kaže gostu:

— Samo nek pogađač pogađa, šta ima u mojoj kući za čega ja ne znam? Možda to vridi i više od sto dukata, kad čovik sve zna pod svojim slimenom.

— I vridiće, — kaže „popo putnik" i stisne vrepčarevo ranjeno krilo.

Kako ga je malo žignio, a vrepčar: kra, kra!

— Šta kaže?! — zapita čoban.

— Da imaš u kući sakrivenog nepretelja, al onakog s vraga sadrtog!

— Ta ne govorite? — ustravi se čoban. — A kako bi ga mogo istirati?!

Kazaće njemu pogađač i to, al brez sto dukata nema razgovora. Dao bi čoban i više, kad je čuo kaku nevolju ima u kući. O'ma' on izbroji dukate, a onaj opet malo stisne vrepčarovo krilo. Čoban pita šta je pogađač kazo, a „popo putnik" kaže:

— Nepretelj je u pećici. Daj kotlić i kašu, pa ćemo ga istirati.

Čoban o'ma' naredi ženi, da spremi sve što je pogađač kazo, a ona bome neće.

zkvh.org.rs

čeljad, već se zavuče u garnjak i tu legne u pećicu. Kako je tako je, nije pod vedrim nebom go, a u garnjaku vruće, pa je dobro i njemu i ranjenom vrepčaru. Posluša on šta se unutra govori, pa sve slukti neće li možda ko pripovidati o volovima brez repa i rogova. Ne čuje on to, već da će čovik baš sad otići da vidi šta mu čobani rade. Siromak je o'ma' znao, da ovaj domaćin ima tušta ovaca, pa se zamislio kako bi to dobro bilo da se pošteno pozario s volovima za čopor ovaca? Tako se zamislio u garnjaku, kad jedared evo nikog čovika, al i taj prođe kroz kuću na vr' prstiju ko mačak, pa baš u garnjak. Siromak pogleda bolje i vidi da je to popo. Vidi on popu, al u to i popo njega, pa će bižati natrag.

— Al da nisi ni koracio, jel ću o'ma' vikati u pomoć, — siromak na njega, jel je vidio da u pope nisu čisti poslovi.

Popo, da će bižati, a siromak da će vikati i tako popo na kraju uvuče uši.

— E sad da minjamo odilo, — siromak na njega.

— Kako ćemo minjati, kad ti nemaš na sebi ništa, — uzjogunio se popo.

— Ta imam, popo, samo si ti slip kod očiju. Ti ćeš meni dati kako ti imaš, a ti uzmi kako nađeš na meni. Znaš, popo, tako sam i ja prolazio dok sam bio slip kod očiju.

Ne da popo, a siromak da će uzbuniti kuću, popo ne da, a ovaj će u dreku i na kraju popo opet uvuče uši ko istučen ker. Kako se siromak obuko u popovsko o'ma' je i istrčo iz garnjaka, a popi zapritio da se ne makne, jel će biti po ušima.

Zakvrca on na pendžer, a na to čoban zapita:

— Ko je?

— Popo putnik, traži konak.

— O hajte unutra, gospodine, ima u nas mista, — oma se ozovne čoban i već i trči, da uvede gosta.

Potrče čoban, al se čobanki ne sviđa što se našo tu i popo putnik, kad je ona njezinog već naručila, pa će na čovika:

— Šta mi tu primaš kojikake popove putnike, kad ćeš ti otići od kuće!

Čobanka se namrkosila, al čoban ne da pokrke, već vodi „popu putnika" i o'ma' s njim u pročelje. Nije se „popo putnik" dobro ni zgrijo, a čobanu zapo za oko vrepčar i zapita:

— Šta vam je to, gospodine?

— Ovo?! Najvridnije što sad imam: pogađač.

— Kaki pogađač?! — začudi se čobanin.

— Taki koji pogađa sve na svitu. Da izgubiš iglu na guvnu, samo njeg pitaj, i već će ti u igli biti i konac udiven.

„Popo putnik” je ozbiljan, govori tako da skoro i sam viruje, a di ne bi čobanin kojem je u kuću došo ovaki čovik što svitom putuje. Čim je čuo kakog gosta ima, o’ma’ je bio još ljubopitljiviji i kaže:

— Nek pogađa meni štogod! Eto nek mi kaže šta ja ne znam u kući!

— Može, — kaže na to „popo putnik”, — al ne brez sto dukata.

Dobro je siromašak pogađo, kad je mislio da ovaj ima velike čopore ovaca, jel kako je kazo za sto dukata, a čoban i’ već istreso prid njega. Oće čoban da mu pogađač pogađa, al neće čobanka. A još kad je čula šta triba da pogađa. Ta njezin čovik je bio domaćin, koji je znao u svojoj kući sve do poslidnjeg klina. Šta on samo nije znao?! To, da je njezin popo došo već u garnjak i da čeka samo da čoban ode kod svoji’ ovaca. Ta ona mu je i ostavila otvorena vrata od kuće.

Dabome, kad je čula šta čovik oće od pogađača, da je počela fundarati po sobi, pa se bajage srdi što rasipa novac i na čovika će:

— Ko je to još vidio, tolike dukate dati za ma kaku ludost?! Mani se ti tog!

Uzmuvala se ona, pa ko zmija oko čobana, al onaj opet ne da pokrike, već kaže gostu:

— Samo nek pogađač pogađa, šta ima u mojoj kući za čega ja ne znam? Možda to vridi i više od sto dukata, kad čovik sve zna pod svojim slimenom.

— I vridiće, — kaže „popo putnik” i stisne vrepčarevo ranjeno krilo.

Kako ga je malo žignio, a vrepčar: kra, kra!

— Šta kaže?! — zapita čoban.

— Da imaš u kući sakrivenog nepretelja, al onakog s vraga sadrtog!

— Ta ne govorite? — ustravi se čoban. — A kako bi ga mogo istirati?!

Kazaće njemu pogađač i to, al brez sto dukata nema razgovora. Dao bi čoban i više, kad je čuo kaku nevolju ima u kući. O’ma’ on izbroji dukate, a onaj opet malo stisne vrepčarovo krilo. Čoban pita šta je pogađač kazo, a „popo putnik” kaže:

— Nepretelj je u pećici. Daj kotlić i kašu, pa ćemo ga istirati.

Čoban o’ma’ naredi ženi, da spremi sve što je pogađač kazo, a ona bome neće.

zkvh.org.rs

— Sad ću se ja latiti u kojikake vašange i još u noć? Šta još ne bi tio?! — počela je i brojiti.

Al samo je počela! Čobanu se to o'ma' nije svidilo i kad je onda zagrmio, ni rič se više nije čula. Sprema žena kotlić i kašu, a sve misli kako bi otrova kuvala misto kaše i pogostila i „popu putnika" i njegovog pogađača. Mislila ona šta mislila, al „popo putnik" se i sam latio, pa loži vatru, a čoban pristavio kašu i već miša velikom kutljačom.

Začas kaša provrla, a „popo putnik" kaže onda čobanu:

— Ti, sinko, uzmi sad sikiru i kad nepretelj pođe napolje, a ti njeg samo u čelenku!

Kad je žena to čula, sva je poskočila i stala se prinemagati.

— Nemoj, čovče, slušati ovu napast! Šta ću ja sirota brez tebe, ako te nepretelj upropasti?!

— Neće više, — nasmije se „popo putnik", — dosta je to dosad radio.

Ne da se ni čoban osoliti, već ženu ustranu, a on sa sikirom stao na prag. „Popo putnik" onda uzo kutljaču kaše i otreso je na onog u pećici. Odvađa on kutljaču za kutljačom i sve lupa u pećicu, a popi golaću pećica sve više tisna. Uvlači se on ko spuž, al vrila kaša škropi po ciloj pećici i jedared popi golaću dotužilo. Dobra je kaša sa žmarama, al se popi ne dopada da se od njegovog sala prave žmare.

I „popi putniku" je već dosadilo da maše kutljačom, zato namigne i vikne čobanu:

— Domaćine, neće nepretelj napolje dok ga ne nasitimo. A taj se naviko da guta svašta sa tuđeg astala. Iskini i kajiš od kože sa leđa, taj će ga progutati, al se nasititi neće.

— Šta ćemo onda tužni i žalosni?

— Šta ćemo?! Pogledaj, valjda su se već ugrijali klinci na žeravi. Daj vile, da mu bacimo u zube koju šaku ugrijani' klinaca, valjda će se onda zasititi.

Kad je onaj u pećici čuo kako će ga častiti s klincima s žerave, borme se više nije mislio. Skoči on iz katlanke i biž vratima. Kako je nataraške sunio tako je kotlić s kašom privalio i kad je onda, onako opečen i umeljan od kaše, đipio vratima, čobana je nestalo ko da ga je vitar oduvo s praga. „Popo putnik" je imo muke, dok čobana nije pronašo i dovo u kuću.

— Ta šta si se tako ustravio?! — pita njeg „popo putnik".

— A ko se ne bi ustravio?! Kako se četvrnoški zatrčo, taj bi i mene odno u pako, da nisam zavrimena pobigo, — čoban kaže i sve se obazire nije li taj nepretelj možda još i sad u kući.

Umiri njeg „popo putnik" i kaže, da mu ovaj nepretelj nikad više neće doći u kuću. Kad je tako, čoban počasti bogato svog spasitelja i siromak onda krene dalje. Ode on, pa je već dobro odmako kad se i čoban sitio da ima glavu na ramenu. Čovik počo da se misli i o'ma' i smislio štogod pametno. U njega je dosta čopora ovaca, a ne može se baš pofaliti da se svi čobani paštre, pa često nestane pokoja ovca. Da je njemu onaj pogađač, taj bi našo svaku ovcu. I čoban namisli da od „pope putnika" kupi pogađača. Uzjaši on na magarca i potrče za siromakom.

— Stanite, gospodine! — poviče on još izdaleka.

— Šta je, sinko?

— Znate šta, gospodine, — kaže čoban, — prodajte mi tog pogađača.

Kaže on i zašto bi ga kupio. Kaže on, al siromaku je žao čovika, neće više da ga vara i lipo mu veli:

— Dobri čovče, ja bi' ti ga prodo, al ti neće naći izgubljene ovce. Jedino bi ti bio od koristi što bi te čuvo od ovog nepretelja što smo ga sad istirali.

Nije ni to mala stvar. Di bi i bila, kad nepretelj malo da nije odno u pako sirotog čobana. Kupiće on pogađača i nek mu čuva kuću od nepretelja.

— Dobro, — kaže onda siromak, — eto daćeš mi tog magarca i sto dukata, i nek ti je sa srićom.

Obraduje se čoban što će tako jeftino doći do pogađača i sve se zafaljiva „popi putniku". Ovaj lipo uzjaši na magarca i kad će se rastati, još kaže čobanu:

— Samo ubardaj šta ću ti kazati: zapriti ženi, da se pogađača ne žigne. Ako ga ne timari, jel samo ružno i pogleda, pogađač će na sva usta povikati ko je bio taj nepretelj i šta je tražio u tvojoj kući.

— A zašto da tako zapritim ženi? — zapitaće još čoban.

— Da ti se nepretelj ne bi više zavuko pod slime, — kaže „popo putnik" i odjaši na magarcu.

Ode on veso, a čoban se još veseliji vrati kući. Obradovala se i čobanova žena, kad je čula da će pogađač sve dotle ćutiti o nepretelju dok ga ona dobro timari. Uzvrpoljila se sad oko pogađača i kako se na njeg iskosirila, kad je pogađo da je nepretelj u kući, tako sad sve prede oko njega, kad je čula da neće kazati ko je bio taj nepretelj.

Siromak požuri da digod nabavi čestito odilo, popovsko ga je već počelo žuljiti, al se siti da mu je patka još dužna. Dojašio on do vode, a ona se brčka u sva zvona.

— Hej ti patko, — poviče on — baš sad dolazim iz gostiju od svetog Petra. Dobro što sam te vidio. Sveti Petar se sprema u ris, pa ti je poručio, da mi dadeš vondilj i gladalicu onog što si ga žednog privela priko vode.

— Oću, sveti čovče, oću, — poviče patka i već se i stvorila prid siromakom.

Prida ona vondilj i gladalicu, a siromak to spremi u torbu, al i zlatnu patku.

— Šta ćeš samnom? — uplaši se patka.

— Oću da te se nagledam, jel više nisam slip kod očiju, — nasmije se siromak i strgne sa sebe popovsko odilo.

Kad je patka vidila ko je taj „sveti čovik", nije ni požalila što mu je dopala šaka, već mu kaže:

— Sad vidim, da si od mene ne samo naučio, već me i nadmudrio. Zato si zaslužio ne samo mene, već i moje pačiće koje sam juče izlegla, — i pokaže mu bunju u trski.

Ode siromak do bunje i uzme dvanejst zlatni' pačića. Ode on sad na magarcu i zdrav i čitav stigne kući, al se nikom nije pofalio kako je trgovo s volovima brez repa i rogova. Nije više ni išo da trguje, već je lipo svoju zemlju radio, zlatna patka mu legla lipe pačiće, a vondilj i gladalicu je ostavio, da i' kadgod po kome pošalje svetom Petru. To je tio uraditi, da niko ne bi kazo, da je on čovik nepošten el lažov. Nek Petru bude i vondilj i gladalica.

Pričao Marko Vojnić Purčar

KRADLJIVI PETAR

E kaže, jedan siroma' čovik imo tri derana i svakako oće da mu sinovi budu majstori. On bi to tio, al je cilog života samo oro i kopo, pa se u zanate ne razumi. Ne zna na koji bi i' zanat dao, pa se mislio i mislio, dok jedared nije smislio kako će uradit. Odvede on sinove u šumu i ko veli, tu će viditi kojeg za čim srce vuče.

Vodi on nji', al se kaže sinovima ništa, kad su jedared došli pod nika visoka i vitka drva, a jedan sin će:

— Aoj, bašo, vi'te! Alaj su ovo zgodna drva!

— A za čeg bi ti bila baš zgodna?

— Za čeg?! Bašo, ta ne vidite kako zgodne listve i skele bi se dale napraviti od ovi' drva?!

Upusti njeg tako sin, a otac više nije raspitivo. Znao je da će ovaj biti zidar, kad su mu već sad listve i skele u glavi.

Odu oni dalje, dok nisu opet došli pod jedan jako debeli 'rast, ta debo je da ga svi četverica ne mogu obu'vatiti.

— Aoj, bašo, — kaže drugi sin — ovo vam je zgodno drvo, a ne ono dugačko.

— A zašto je tebi ovo zgodno? — otac o'ma' zapita.

— Zašto? — čisto se deran začudio — ta da nam je samo dva ovaka, pa se ne boj zime.

Kad je otac to čuo, znao je da će ovaj biti drvar. Nije ga više ništa ni raspitivo, već pođe dalje. Sad još da vidi trećeg i zatim da i' da na zanat.

Idu sad šumom, gledaju i ovo i ono, al ti se onom nijedno ne dopada. Dosadilo već ocu i već bi se i raspitivo, kad su jedared stigli do niki' vitki' drenova. Čim je treći sin to ugledo, a on čisto podvikne:

— Aoj, bašo, ovo su vam zgodna drva!

— A za čega? — podvikne i otac, sav obradovan što će doznati šta će mu i ovaj biti.

Obraduje se otac, al mu sin otkreše:

— Hej, bašo moj, vi još pitate za čega?! Ta da od ovi' drenova odsiječe jednog baš ispod krune i malo niže od žila, tamo

zkvh.org.rs

di je ono tvrdo čelo panja — ta vidite pod krunom onaj vat za šaku, a na vitkom struku panjić ko buzdovan — i kad bi sotim koga maznio u glavu! Sva budža bi zasvirala od radosti, tako bi mi slatko palo, samo ako bi počastio onog ko je zaslužio.

Kad je otac i to čuo, nije više pito. Znao je već, ovaj će biti pustahija.

Šta će s njima, već i' odvede kući i kroz koji dan onu dvojcu na zanat, a ovog, što bi se vaćo drenove budže, drži kod kuće. E, drž ti vodu u rašetu! Nesto je on ko u vitar. Očla braća na zanat, pa ni on neće u zapećku. Siroma' otac ga tražio i tražio, jel se boji da će zapasti u nevolju, al sinu ni traga. A di će ga naći, kad je onaj očo u drugu kraljevinu i di će, već stao u haramijsku bandu i hop-cup, posto glava haramija. E, al hop-cup, a njemu taj život i dosadio. Njeg je srce vuklo tamo što je tio pokazati kako on zna što niko ne zna, a bome i smi što baš svaki ne smi, a tu zapo među ljude kojima je prvi i poslidnji poso otimačina. Kako čoviku i ne bi taki život dosadio?! Jedne noći uzme on svoju torbu i pobigne od društva.

Došo je kući i ocu punu torbu novaca. Ocu sve srce zebe, al zato zapita otkud je to, a sin mu kaže da je lopov kakog na daleko nema. S'vituje njeg otac, da to može izaći i na zlo, al on kaže ocu da se ne boji ništa. Nije on otimač, već ima lake ruke i pamet u glavi. Ako triba koga nadmudriti, za to je spreman. Otac i viruje i ne viruje, kad se vazda sića kako je u sina srce zaigralo kad je od drena tio budžu praviti. Al prošlo je tu vrimena, a bome nikom nije nestalo ni kučeta ni mačeta, već samo ako je za okladu s Petrom, jel tako se zvao ovaj momak. A ko se tio kladiti s njim, Petar pristane, da mu i brkove obrije, a da onaj ne zna.

Lipo sluša oca i mater, a vridan je kod kuće i ne prođe nedilja da se ljudi ne čude kako i najteže oklade dobija. Raščulo se sad to, da je Petar lake ruke, al tako lake da bi i piliće ukro ispod kvočke. Dođe to jedared i kralju u uši. Pozove on o'ma' Petrovog oca i kaže mu:

— Šta ja to čujem, matori, da se fališ kako ti je sin lake ruke, da ga u svitu nema.

— Tako je, — kaže siromak.

— A ti nisi čuo, da je u mene taka ruka, kad u'vati sablju, ta skine glavu a ni ne omiluje je.

— Čuo sam ja i to, — kaže Petrov otac — al u mog sina je laka ruka na drugo šta, al tako laka, da joj para nema.

Nije se Petrov otac užegurio, makar kralj na njega i zlim. A kralj bome onda kaže:

— Dobro, kad je tako onda tvoj sin mora ukrasti čopor ovaca što će dva moja čobana u nedilju tirati na vašar. Ako to ne uradi, onda mu možeš od glave kuvati paprikaš.

Kad je otac to čuo, bome je očo kući plačući. Roni suze sve do kuće, a kad je Petar čuo o čemu se radi, on se nasmijo i kaže ocu da ne tuguje, ta to sve nije ništa.

Nema otac mira, a mater još manje, al je Petar veso i sve šale zavađa, samo da roditelje razveseli. Došla je nedilja, a on nakrivio šepicu, kvočku s pilićima pod pazuvo i ajd u šumu kuda će čobani tirati ovce. O'ma' se latio posla. Na početku šume ostavio jedno pile, jednu duž dalje drugo, drugu duž treće i tako na svaku duž po pile, a naposlitku rasporedio i kvočku. Jedva je Petar svršio poso, a uto evo i dva kraljeva čobana s velikim čoporom ovaca. Naiđu oni na prvo pile, al ni ne gledaju na njega. Istina da je pile već skoro za paprikaš, al ne vridi se s njim dučiti kad je samo jedno. Odu oni dalje, al kad su odmakli za duž, tu su naišli na drugo pile. Petar opet šumom i gleda izdaleka oće li se na drugo pile već u'vatiti. Bome nije tribalo ići do druge duži. Kad su čobani vidili i drugo pile, jedan će:

— Vidi, vidi, zašto mi nismo uzeli ono prvo? Evo sad je već dva: tu već može biti čestit paprikaš.

Ni drugi nije bio nepretelj dobri' batakova i o'ma' ovo pile za vrat i potrču natrag za ono na početku šume. Otrču oni za paprikašom, a Petru drugo nije ni tribalo. Udario na pričac i začas ovce otiro svojoj kući.

Otac sutradan o'ma' do kralja i javi mu, da je Petar ovce lipo ukro.

— No dobro, — kaže kralj onda — s dva luckasta čobana je lako izaći na kraj, al ako je momak taj tvoj Petar, druge nedilje nek ukrade četri vola, što će i' tirati moja dva govedara. A ako volovi ostanu moji, ode Petrova glava!

Otac je mislio, da će se kralj Petra sad već ma'niti, al kad je to čuo, bome je opet plačući išo kući. Al Peri ni habera! Kaže on roditeljima, da se ne žaloste. Ta da mu volovski kralj padne šaka i s njim bi lako, ne da s volovima neće izaći na kraj. Kad je došla nedilja, a Petar uzo vrengiju i pivajući ode u šumu kuda će kraljevi volari tirati volove. Zašo malo u šumu, pa lipo sebi vrengiju ispod pazuva, al i ispod kožuva da se ne vidi, i tako se obisio na jedno drvo. Uto evo i volara di tiraju volove. Petar se napravio mrtav, ta ne može biti živ kad se obisio, pa ga vitar nija na vrengiji. Vide njeg ona dvojca, al baš i' briga. Prošli oni i ne kažu ništa. Neće volari da se pačaju u tuđu nevolju.

— Ta ko bi bio? — šapne žena.

— Ne čuješ? To je glavom nebeski kapidžija.

— Nećeš valjda kazati, da je to sveti Petar?

— Al baš on, — kralj njoj. — A ovaj što ga pita, to je sam bog. Ko bi ga drugi na rajskoj kapiji mogo pitati šta mu nosi i kome drugom bi Petar mogo doneti dvi duše?

Kad je on to kazo, bome je i kraljici svanilo, pa i ona skoči u džaku i vikne:

— Av fala ti, stoputa ti fala, bože, što si nas primio u raj! Težak nam je bio put, od treskanja kola izgubili smo polak zubi, a masnice ni da ne brojimo, al kurtala svega, samo kad smo mi stigli u raj!

Petrov kralj se ma'nio lule kad je čuo di džak govori, pa će:

— Petre, kaki ti je to raj?!

Petar samo skoči s kola i šapne kralju:

— Pogledajte, ako ste baš ljubopitljivi.

Njegov kralj o'ma' vikne svoje ljude i daj oni džak s kola. Odriše uzicu i kad su izvadili tovar iz džaka, bome su imali šta gledati. Kralj komšija i njegova žena izašli iz džaka i blenili ko tele u šarena vrata, a Petrov kralj da pukne od smija kad i' je pripozno.

— Ej, komšija, ti si kazo da moj Petar neće iz tvoje kraljevine ukrasti ni pile, a kako mi se čini, on je ukro kopuna i kvočku, samo što su brez perja! Je li tako, Petre?

— Dabome da je tako, — nasmije se sad i Petar, trgne sa sebe fratarsko odilo i stane prid ono dvoje iz džaka. Kad su kralj i kraljica vidili s kim su imali posla, od sramote su pobigli kroz stražnja vrata raja.

Pričao Marko Vojnić Purčar

TURSKI RAZGOVOR

U staro vrime, kad su Turci harali i pustošili, živio u jednom selu jedan siroma' čovik. Mučio se, hrnjo, postio i sušio, al nikad nikakog berićeta. Jedino se nado u svoja tri sina, al što su ovi više rasli ocu se više mračilo prid očima. Dorasli sinovi već i za ženidbu, a jedino se oko zdile paštre. Liti da njim se izvaliti u debeli lad, zimi u vruć zapećak, pa mogu pasti priko slamke, al se neće sagniti da je sklone s puta.

— Sinovi moji, mislite se vi jedared latiti posla? — zapita otac kad mu je već dotužilo da i' gleda tako.

— A šta bi se laćali, kad ni Turci ne rade, a daj takog lakog života! — svi trojica će ocu.

Kad je starac vidio na koga su mu se sinovi ugledali, tuga ga sasvim osuši i prisvisne da ga više ne bi sramotili. Dosad su tri badavadžije živili sa leđa starog oca, al je sad njima palo slime na time. Šta će kad raditi ne vole, već će se poturčiti.

— Nećemo se valjda dučiti i mučiti, marve i živine zapatiti, pa da nam drugi odnese, kad i mi možemo biti oni koji će odnositi, — kaže najstariji.

Kontena su na to i druga dvojica, a kako i ne bi, kad je rič o lakom životu. Vide oni kako Turci projaše kroz selo i samo ubardaju lipo ždribe, lipu divojku i sve drugo, al neće ni to da oma nose, već čekaju da domaćin odrani i ždribe i divojku, i onda dođu pa uzmu.

— Nikake druge brige nećemo imati, neg da dođemo na gotovo, — najstariji s'vituje braću.

Žabu nije teško natirati u vodu, a ovu trojicu ni tirati ne triba kad je rič o lakom životu.

— A kako ćemo postati Turci? — dva mlađa pitaju.

— Lako! Ne triba nam ništa drugo, neg da naučimo turski, pa će sva pusta sela biti naša, — kaže najstariji i o'ma' krene da uči turski.

Nije došo ni do trećeg sela, kad se nađe s jednim starim čovikom, koga su baš taki ko ovaj otirali na prosjački štap. Tica se pozna po perju, a čovik po ćudi, i momak nije progovorio ni

zkvh.org.rs

— A kako ste to mogli?!

Na to će turski odgovoriti drugi linčina, i kaže:

— Za zlato!

Kad je onaj izubijani to čuo, on će na oca:

— Babo moj, koliko su ovi dobri ljudi morali dati zlata haramijama za mene, kad sam njim ja dao sve što sam za marvu i za ovce dobio, a još me nisu tili puštiti, već me evo ovako nagrdili. Kako ćemo se ovim dobrim ljudima zafaliti i odužiti?!

— Ta daću njim dukata koliko samo mogu poneti, više valjda nisu imali, samo kad su mi tebe živog doneli, — kaže otac.

Na to se javi treći linčina, pa on veli turski:

— I pravo je!

Kad je on tako turski govorio, na to sav svit što se tu okupio potvrdi:

— Bome, i pravo je!

Taj onesvišćeni je bio sin najvećeg čobana u selu, pa je dolazio s vašara. Otac i njegovo društvo su nosili polak dukata što su dobili na vašaru, a on drugu polu, jel mu je to otac dao da spremi dar za divojku. Momak se malo zadržo kod divojke. Kad su haramije u šumi vidili da je sam, navalili su na njega. Bio je jedinac u najbogatijeg čobana, pa bi otac za njeg dao sve blago. Ni nisu se mogla tri lina brata potužiti kad i' je čoban natovario dukatima i kad i' je poćo častiti. Gostio bi nji' čoban sve do sinovljevi' svatova, al kad su se dobro okripili, najmlađi brat šapne drugoj dvojici:

— Hajdemo iz ovog sela, al što brže.

— Zašto?! — začude se ona dvojica. — Ne vidiš ti ovu čast — mast, ta ni u onim svatovima se nismo ovako gostili?

— A ne vidite vi, da tu polak sela zna turski?! — na to će onaj.

— Otkud?!

— Otkud?! Zar niste čuli, kad sam ja reko turski „i pravo je", na to su svi kazali također turski „i pravo je"?

Prisitila se sad i druga dvojica, pa njim je o'ma' stao zalogaj u grlu. Đipili i o'ma' će iz sela. Čoban nji' zadržava, a još više njegov sin, al se ova trojica ne daju. Di će oni ostati u selu, di skoro svaki zna turski?!

Odoše oni i sad neće ići putom, već skrenu. Dabome, di se trag zakalja, otud se triba o'ma' i čistiti. E, al tako urade i haramije. I tako se dogodilo, da su tri brata pošla baš za tragom haramija. A šta će haramije, već orobiti koga u mraku i u šumi zateknu. I jedva su tri turska brata došla pod treće selo, kad u

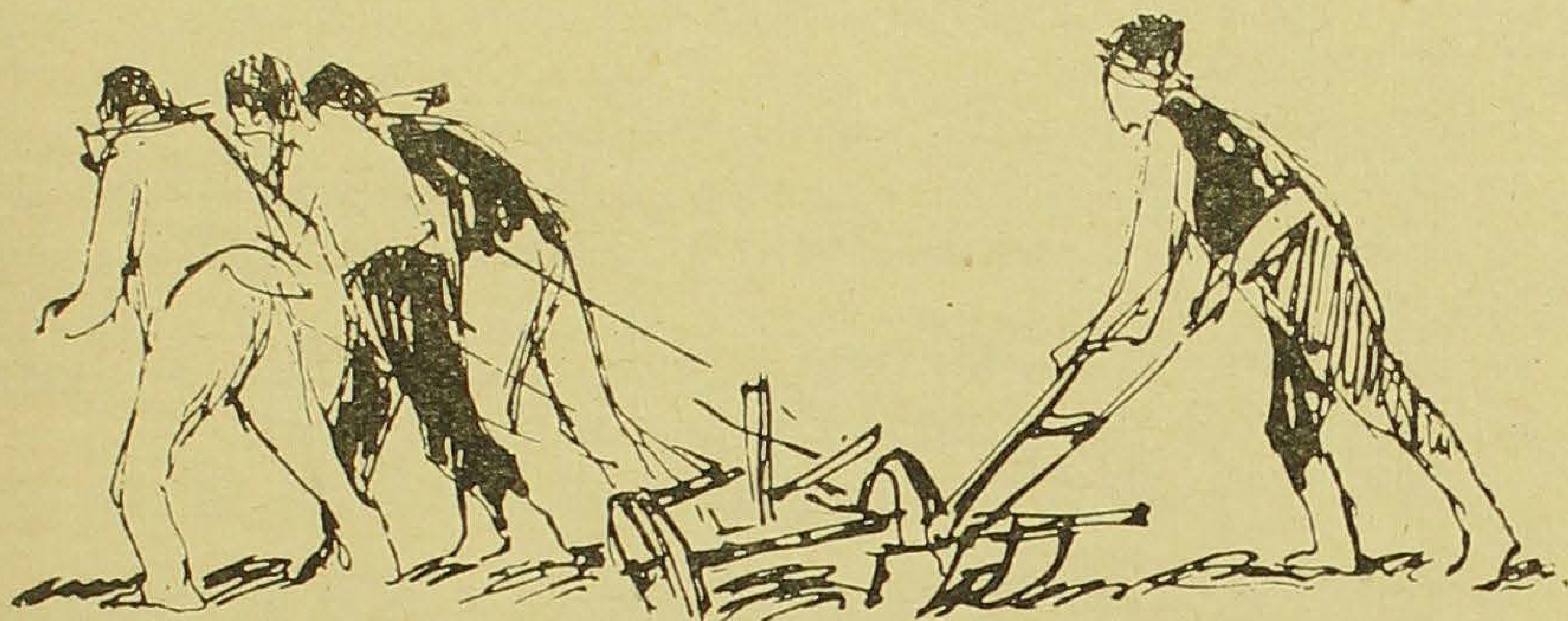
šumi spaze mrtvog trgovca. Misle braća, da je i ovaj samo pao u nesvist i o'ma' se late oko njega.

— Šta se nismo latili turskog posla čim smo prohodali, — najstariji brat će. — Ta vidite vi, braćo, kako nas srića prati?!

— Baš je pravo čudo! — na to će sridnji. — Jedva smo na jednom zaradili rpu dukata, a evo nam nove prilike!

— Što su ovo prilike, — onda će najmlađi, — al kad se sitim oni' svatova! Braćo moja, kad se daš u tursko znanje, ta onda ti daju dukate i zato što se gostiš i častiš!

Tako se oni tu raspoložili, pa se bave oko ubijenog trgovca, kad jedared evo ljudi iz sela. Seljani su čuli da se tu noć dogodila nesrića sa trgovcem u šumi i pošli su ovamo čim se razdanilo. Kad su ovu trojicu zatekli kako se bakću oko mrtvog trgovca, jedan starac zapita:

— Ko je ubio ovog čovika?!

Ona trojica dabome ni ne slušaju, već će najstariji svoje tursko znanje, kad su to prve turske riči na svitu, i kaže:

— Nas trojica!

— A zašto?! — zapitaju sad seljani.

E sad će sridnji lini brat pokazati svoje tursko znanje i kaže:

— Za zlato!

Kad su seljani to čuli, morali su virovati i da nisu tili. U ove trojice sve pritežu kese s dukatima, koje su dobili u svatovima i od čobana.

— E, ljudi, — okrene se onda starac seljanima, — ovu trojcu triba obisiti ko kerove, el u najmanju ruku, upregniti i' u plug i orati na njima dok njim dušu na nos ne istiramo!

Seljani nisu stigli ni do riči, a najmlađi lini brat već pokaziva svoju tursku mudrost i kaže:

— I pravo je!

— Bome je i pravo! — poviču na to seljani i navale na nji'. Brane se linčine i nogama i rukama, al selo navalilo, pa s njima u jaram. Uveče i' vežu za jasle ko i druge volove, a priko dana samo šibaju. Dogorilo njima do nokata, al o'ma', pa mole i priklinju, al selo ne popušta.

— Jesam vam kazo, da se čuvamo taki' sela di svi znaju turski?! — kaže najmlađi brat.

— Ta kaki te turski opet napopo?! — ona dvojica će.

— Kad vi ne slušate! Nisu i tu svi povikali „i pravo je", čim sam ja reko „i pravo je"?! Čim sam to čuo, oma sam znao da ćemo nasradati!

Al nisu imali kada da se svađaju, jel je jaram uvik bio za vratom. I jedared nema šta, el već dušu ispuštiti el početi redovnim jezikom govoriti, i tako ispripovidaju sve. Kad su seljani to čuli i kod čobana i one svatovske kuće se raspitali, dobro su se nasmijali.

Jedan starac kaže onda ovoj trojici:

— Sinovi moji, šta se vi tužite, kad ste tili lakog života?!

— Kako se ne bi tužili, kad smo vazdan u jarmu?! — skoro zaplaču ona trojica.

— Baš zato vas i pitam šta se tužite, — nasmije se starac, — jel sinovi moji, da znate, i kod nas se zna turski.

— No jesam ja reko?! — najmlađi lini brat će na dva starija.

— Dabome, — smije se dalje starac, — kod nas se jaram na turskom jeziku zove „laki život". Oćete li još lakog života?!

— Al nikad i nikako više! — poviču ona trojica.

— Onda bižte iz njega, — kaže starac, pa njim skine jaram. Al iz sela i' više nisu puštali. Tu su i' oženili, pa su postali čestiti ljudi. A onaj starac kadgod se nađe s njima, kaže njim:

— No oćete li po turski „lakog života"?

— Al nikako!

— Sad vam ni ne triba, kad ste se naučili pošteno raditi.

I tako su oni sad tu živili i svakom ispripovidali kako prolazi onaj ko bi lakog života, pa još u debeloj ladovini el u vrućem zapećku.

Pričao Joka Antunović

ČUDNO BURENCE

Bio pa nije jedan bogataš. Da je imo sto života ne bi imo vrimena ni pobacati što je u njeg blaga, al je još tvrđi od ora' koštunjca, a lakumiji od magle. Magla proguta sve, al on bi i nju.

Nije se ni ženio, jel nije još čuo za taku ženu kojoj ne bi moro dati 'isti. Razvijo je i kerove i mačke od kuće, a proklinje i svoja usta, kad njim mora dati zalogaj. U kući je držo samo jednog slugu, al je i za tu priliku izabro momka sirotana. Ko veli, taj nikog nema i nema kuda razvlačiti kuću. Od gostiju je primo u kuću jedino popu, koji mu je bio prvi komšija. Al i njega je primo samo zato, što je popo držo ruke uvik skrštene i što je bogataš za njega mogo kazati:

— E, kad gledam mog dobrog komšiju, onda vidim da nisam baš ja najtvrđi i najlakumiji čovik na svitu.

Od lakumosti nije mogo ni spavati, već se privrće u krevetu i samo uzdiše:

— Šta je sve ovo što imam naspram onog što bi mogo imati, samo da me srića posluži bar malo.

A boji se uvik da mu kogod neće odneti koju ćošu od kuće, pa se šunja okolo bar po noći. Pipa sve brave i katance, čavira u svaki zagon, a najviše nadgleda slugu. Momku za to ni po brige. Naradi se priko cilog dana i kad dođe veče on spava ko mače. A šta bi i mogo, kad od života baš ni nema drugo osim dobrog sna. Al je bogataš nenavidan na slugu i za to malo slatkog sna.

— Blago tebi, ti nemaš nikaki' briga, — kaže on tako slugi. — Ako se doduše ne nadaš bogzna kakoj srići, al se ni ne bojiš ne znam kake nesriće.

Šta će sluga, već se smije u sebi, al kaže natenane:

— Gazda, kad vam je tako teško, grom puko u mene ako se ja ne bi pozario malo s vama. Eto, da vam dam malo mog „dobrog", a vi meni tušta tog vašeg „rđavog". I nek mi bude kako bude, al dabogda ker prolajo iz mene, ako me kadgod čujete da se tužim.

zkvh.org.rs

— A, divaniš samo da uzmutiš 'ıd u meni, — gazda se obično rasrdio i razgovor o'ma' prikratio.

Tako su oni živili iz dana u dan i slugi nije nikad dolazilo ni na san, da bi i njega kaka srića mogla poslužiti. Čemu bi se i nado, pa još kod takog gazde, kad skoro više po'ide i podere neg što zaradi.

E, al srića ne pita ko je čeka, a ko joj se ne nada. Jednog prolića momak oro u bašči pod blitvu. Ore on, al mu pamet nije na oranju. A di bi i bila kad su taj dan i u popinoj bašči divojke radile. Sluga nije badava mlad momak, pa još i lip. Zato malo gleda u brazdu, a više prama divojkama i nije ni čudo što umalo nije pao, kad su mu rukunice najedared iskočile iz šaka.

Iznenadio se on — šta je plugu, kad je zemlja torena i mekana ko sir. Al se još više iznenadio, kad je oči bacio u brazdu. Šta vidi? Ništa drugo već da je izvalio iz zemlje jedan stari akovčić. Kako je to čudo, otkud burence u zemlji? Na prvi pogled se vidi da ga nisu ukopali baš juče, jel su duge već natrule, rđa nagrizla obručeve, al je burence još čitavo. Kad će ga pomakniti, momak onda vidi da je ono i puno.

— Oho, da to nije kako dobro vino! Divojke, gledajte šta sam izoro! — podviknio on od dragosti.

Podviknio on, al ga je radost o'ma' prošla, jel je bogataš već trčo u bašču. Ne bi od tog niko sakrio ni trun.

— Kaka je srića? Šta si mi našo? — viče on još ispod kuće.

I momak se nije dobro ni razabro, a gazda već privrće burence. Pritrčale i divojke iz popine bašče i nanizale se na ogradu ko vrepci. Gledaju svi, a bogataš nije dobro ni okrenio bure već mu je izbio vran.

— Oho-ho-ho! Ta ovo je rakija, al baš bać rakija! Momče, danas si dobro oro i još bolje mi izoro! Ded, ded, odnesi mi to burence u komaru, sad el o'ma', — lipo on momku.

Momak se nikud zbunio i valjda ne bi ništa ni kazo, da jedna divojka nije počela, a druge zagrajale za njom al baš ko vrepci:

— Kako vaše, kako vama izoro, gazda?! Nećete valjda oteti od sirotog momka što je srića njemu nanela?!

Na to se i momak trgo. Najedared se nasmijo i opet podviknio:

— Gazda, ne kažu ove dobro: nije meni srića ništa nanela, neg je i mene sad načela ona vaša „nesrića". Nećete je valjda prisvojiti, kad se i tako uvik tužite da vam je već i priviše od nje.

— Kaka nesrića? — gazda se uzvrpoljio.

— Taka, što sam eto i ja jedared već zapatio štogod. Nećete valjda poreći, da uvik tirate kako ste nesrićni zato što ste puni svega i svačega? Eto sad i meni malo od te vaše nesriće: i ja imam burence rakije.

Tako veli momak, al bogataš nije današnji kobo, ne da se on lako smotati pod noge. Tvrda je njemu koža na obrazu, nije lako na nju rumen natirati. Baci ga kako oćeš, taj pada na četri noge ko mačka. I sad se on, al o'ma' zasuko ko da će u kob.

— Lakše, momče, lakše, — izbekario se gazda. — Di si ti to klapio da bi bure moglo biti tvoje, kad si ga našo u mojoj zemlji?

— Al sam ga ja izoro! — ne da se ni sluga.

— Ne sebi, jel nisi sebi ni oro. Moja zemlja, a ti moj sluga, šta ćemo dalje i divaniti?!

— Po tom računu ćete kazati, da je još i duša u meni vaša! — kaže sluga, al sad već srdito.

Vidi on da je došlo vrime da se kidaju vrengije, pa se nije uplašio već tiska u kob — nek se vidi za koga je perje. Tiska on, al ga bogataš dočekiva. Oštar je bogataš na jeziku, a pamet u njega ko da je smišana od tvorove, hrčkove i pacovljeve.

— Pušti ti dušu. Ako imaš kake hasne od nje, nek ti je na čast. Meni tako što ne triba — nisam ja ni popo ni vrag, da s tako čim trgujem, — udario on u šalu, da se momku još i naruga.

— Ako uzmete momkovo burence, baš ste vrag brez rogova, — zagrajale na to divojke.

— Iša, vrane jedne goluždrave. Još se i vi pletete u ljudski divan, — bogataš će na nji' i maši se grudava da i' otira.

I dalje on neće sporiti riči, već uzo akovčić na rame i ode.

— Šta ću se ja tu istiravati koji s kime, a na mom i u mom, — još se poćo lupati u prsa. — Kad nećeš poneti u komaru, — na momka će — ni nemoj, jel bi još bio kadar kazati, da je burence tvoje i zato što si ga ti nosio do komare.

— Al i jeste njegovo, a vama kad ne gori obraz, nek vam je oteto i prokleto! — divojke zagrajale za njim.

— Dalje otud dok vas kandžijom ne išibam! — koracio on ogradi.

Divojke se sklonile, al dogod bogataš nije za sobom zalupio kućna vrata, one su vikale u jedan glas:

— Bure je momkovo! Bure je momkovo!

Viču one, a momak odma'nio rukom i veli:

— Ma'nite ga, nek se sa'rani s njim!

zkvh.org.rs

Tiši on nji', al one se ne manjivaju. Ženske glave se zainatile, i ko misle, bar će selo čuti i bogatašu će se naprkositi. I nisu uzalud vikale, jel su se malo posli otvorila vrata i bogataš istrčo, al sav srdit. Viče on ko brez duše:

— Ta otkud je njegovo?! Ajd recite, otkud bi ga mogo izorati iz moje zemlje da nije moj sluga?

Divojke se razveselile što su bogataša razdražile ko kera i ne slušaju ga, već još složnije viču:

— Bure je momkovo! Bure je momkovo!

Bogataš ne zna šta bi od bisa, već se okrene momku:

— Ajd, kaži ti: kako bi ti došo do bureta, da nisi moj sluga?!

— A kako bi vi došli do rakije, da ja nisam bure čitavo izoro? — lipo njemu momak. — Mogo sam ga plugom razbiti, a borme sam ga mogo i sad lupiti o zemlju i nju napojiti rakijom. Da vidim, kako bi vi onda izvukli rakiju iz te vaše zemlje?!

Bogataš ne zna šta bi na to kazo, al neće ni da je momkova poslidnja rič. Od bisa je sav zapinušio i poviko iz sveg glasa:

— Kad ti budeš imo svoju zemlju, onda je poji i napajaj s rakijom, al dok si na mojoj, borme je nećeš pojiti!

— Vidi, vidi, kad bi je s mojom rakijom pojio to vam je nepravo, a što sam je godinama mojim znojom pojio, to vam nije bilo nepravo! — dočeko ga momak.

— A bure je momkovo! Bure je momkovo! — divojke opet u jedan glas.

Makar je u bogataša koža debela ko opanak, sad se unezvirio i ne kaže ništa, neg skoči ko oparen i ode. Jedan čas zalupio vrata za sobom, drugi čas i' je prid sobom skoro iskinio iz šarka. I šta vide momak i divojke? Bogataš sav zapinušio i nosi pod pazuvom bure. Dotrčo do momka i sikće ko zmija.

— E, kad je bure tvoje, nek je tvoje. Meni je dosta i rakija iz njega, nju sam i odlio. A tebi evo prazno bure. Al ako si ga iz moje zemlje na plugu dobio i ja ću ti ga vratiti na plugu! Eto ti ga, nemoj žaliti na mene.

I tu dalje nije bilo divana, već on bure lupi o plug kako je živ mogo. Bure trošno, nije mu tribalo ni polak te snage. Kako ga je bogataš lupio, rastroćkalo se ko bundeva. Bogataš se nasmijo i krenio u kuću ko da mu je vatra za petama.

Al nije dobro ni zakoracio već mu je stalo smijanje, al se i noge ukočile. Kako su se trule duge rasule, a iz bureta ispala jedna sablja, nika sićušna knjižica i velika kesa od kože. Kad je momak to vidio, al' o'ma' je skočio i sve uzo u ruke, a prvo sablju. A kako i ne bi prvo sablju, kad je sva u zlato i drago

kamenje okovana, a oštra, pa bogatašovim prstima neće dati bliže.

Borme je bogataš i tio o'ma' grabiti kesu, al momak njemu sablju isprid nosa.

— Gazda, eno ti rakije pa nazdravljaj, al u moje se ne pačaj!

Momak tako veli, al' bogataš ne odlazi. Doduše ne odlazi, al' ni ne tiska bliže, jel sablja siva. Momak je onda uzo knjižicu i rastvorio je. Kad je pogledo, a u njoj svega jedan list, al zlatan. Na njemu piše ništa drugo već ovo: ,,Lakum će se napiti rakije, pravedan neće žaliti s potribnima podiliti, a nepravedan i lažov će izgubiti glavu."

Proštio on to, al nit on razumi na čega će to izaći, ni divojke, a ponajmanje bogataš. Ovom stala pamet i nit šta čuje nit vidi, osim skupe sablje i zlatnog lista u knjigi. A još kad je momak razvezo kesu! Bogataš je od muke zaplako! Kako i ne bi, kad je kesa puna zlatnog prstenja, menđuša i sto čuda od dragog kamena!

Divojke ko divojke — kako ne bi volile prstenje i menđuše, kad su mlade i lipe. Od dragosti stalo u njima srce kad su vidile tu lipotu, pa ni jedna da kaže rič, makar oči u svakoje kažu: i meni, daj i meni.

A momka nije tribalo ni sićati. Ta da nije bilo divojaka, ne bi ni on došo do ovog silnog blaga. Kako se zatrčo od dragosti je priskočio tarabe ko da krila ima i kojoj prsten na svaki prst, kojoj menđuše i drugo blago. Darivo je divojke bogato, da je svaka od ti' sirotica mogla spremiti prćiju o kakoj nije ni klapila. Dariva on, al kad je bogataš to vidio, sunio je ko bisan i viče:

— Jesi li ti poludio? Kako smiš darivati ono što je moje?! Moja zemlja, moj plug, ti moj sluga — pa i blago je moje!

— Šta je? — na njeg će divojke. — Oćemo opet tirati mak na konac? Nije vas sram i stid — svršen čovik, a sebe tira u laž! Sad ste kazali da je rakija vaša, a bure momkovo.

Divojke zagrajale al' bogataš ne sluša već samo melje ko rđava suvaja. Melje on jezikom a momak samo pokaže sablju. Kaže on divojkama nek ni ne gledaju više na matoru strvinu, jel šta drugo i može raditi taka duša, neg samo grabiti sve što vidi.

Dabome, neće sad ni momak više biti bogatašev sluga, a nije ni divojkama do posla u popinoj bašči. Skupile se one oko momka i odu, a od dragosti pivaju i skaču ko da će iskočiti iz kože. Odu oni pivajući, a bogataš samo trči nuz tarabe i viče:

zkvh.org.rs

— Pokazaću ja vama da je sve to moje!

Kad su došli pod popine pendžere evo i njeg napolje. Kako popo ne bi izašo kad bi se valjda mrtac pokrenio iz groba na pismu i na komšijinu graju. Popo pita šta je to, al mladež ode, ta neće ni da se očeše o popu. Odeše oni, al bogataš zove popu na ogradu i udari u tužbu. Kad je popo čuo o kakom blagu je rič, bome se i on o'ma' uzvrpoljio. I tu nije dosta divana kroz tarabe, već tiraj priko kod bogataša. I sad nema drugog divana, već kako će od sirotog momka uzeti blago. Sve su se ošmurili od znoja toliko su šnotali, dok jedared popo nije kazo:

— Komšija, tu nema druge pomoći već da se uortačimo i sa našim senskim knezom.

— Kako uortačiti? — trgo se bogataš.

— Eto čovika! — izbekario se na to i popo. — Moj komšija, nema zabadava ni bogu tamjana! El tako, el nikako — biraj! Nisi valjda pomislio da ćemo tvoja kola vući samo onako duši za pokoj!

Borme se bogatašu nije baš svidio taki divan. Ako je već do biranja, on bi izabro el sve sebi el sebi sve. Al kad već ne iđe drugačije poslušaće i popu. Odu oni o'ma' do senskog kneza, a onaj kad je čuo o čemu je rič, nije mu tribalo dugačkog divana.

Šta su oni svršili u četri oka to oni znadu, al je dosta to, da je senski knez o'ma' poslo rad momka. Nije njeg bilo teško naći, jel se sve selo skupilo oko njeg i oko divojaka koje je darivo. Ljudi senskog kneza došli i kažu momku da ga onaj zove, al o'ma'. Momku nije tribalo kazati da ga zovu čerez blaga, al se nije uplašio baš ni najmanje. Krene on prid senskog kneza, a za njim čitavo selo, a prve one divojke.

— Sinko, znaš ti zašto smo te zvali? — knez ga dočeko već s praga, a za njim stoje bogataš i popo.

— Ja znam zašto sam došo, a vi ćete kazati zašto ste me zvali.

— Pritužba je na tebe. Učinio si nepravdu ovom dobrom čoviku, — kaže senski knez i pokaže na bogataša, ko da momak ne zna ko bi bio taj ;,dobar čovik".

— Da čujem tu nepravdu, — momak se nasmije, al mu iz očiju varnice sivaju.

— Ti si uzo blago iz njegove bašče, — umiša se i popo. — Sinko, triba misliti na dušu. A kad ti nisi tako uradio, tu triba prisuditi.

— Da, da, tako je, — knez sve lomi jezik, tako se žuri da potvrdi.

Momak je znao šta ga čeka čim su ga zvali senskom knezu i neće ni da se protivi, već kaže da ne divane toliko naprazno, nego da bolje počnu što prija to njevo prisuđivanje.

— Vidiš, vidiš, sinko, to je već razuman divan, — popo će njega sad i pofaliti.

A knez će o'ma' i početi.

— Sinko, — ko s'vitovaće on momka — ako drvo nije tvoje, otkud bi mogo vaditi panj?!

— Čuo sam, — momak će na to.

— Sinko, zemlja je ovog dobrog čovika, šta tu ima pripovidati? Njegovo je i blago.

— Čuo sam, al to nije tako, jel sam blago ja izoro, — momak lipo odgovara.

— Ta izoro ti el ma ko, to nije važno, već se pita čija je zemlja? — popo će o'ma' pomagati knezu.

— Čuo sam, al to nije tako, — momak se opet drži svog.

— Derane, ta kako možeš tako divaniti? — knez će se sad još i čuditi. — Vidi, da kažemo samo jedan primer. Sinko, ajde kaži ti nama: ako kogod ima kokoš i ona snese jaja, čija su? Ja mislim, da će svaki pametan čovik kazati da su i jaja onog čija je kokoš. A zemlja ovog čovika, to je ta kokoš, a blago to je jaje. Dakle tu nema dalje divana, blago je njegovo.

— Tako bi to bilo da nema tica i u šaki i u šumi, — dočeko njeg momak.

— Šta je sad to? Otkud ovaki divan? — knez se ko niki uvridio.

Vidi on da se momak neće baš tako lako dati, pa sve trepće na popu, ne bi li onaj kako mogo momka smotati. Al momak ne čeka ni kneza ni popu, već se nasmije i kaže:

— Što ste izversali o kokoški to bi bilo istina. Al šta velite vi na ovo: ako se ta kokoš 'rani na tuđem guvnu i slučajno tamo ispušti koje jaje, može li ga uzeti onaj čije je guvno? Ja kažem, da može i to je jaje onog čije je guvno.

Popo i knez se pogledali, al ni jedan ne zna šta bi, i knez slego ramenima, uvuko uši i onako priko volje smrnđa:

— Pa to već da, al šta ti tu pleteš niko guvno? Nije valjda njiva ovog dobrog čovika bila na tuđem guvnu?

Momak se sad samo slatko nasmijo i podviknio:

— Nije vraga! Ako je ta kokoš njiva ovog bogataša, a blago u burencetu ono jaje o kojem smo divanili, onda znajte da je moj trud guvno na kojem se ta bogatašova kokoš 'ranila. Jel čime se njiva 'rani, otkud rod na njoj? Otud što je čovik radi. A taj čovik sam bio ja. Jaja te vaše kokoši su sav berićet što rodi

na njivi, to je gazda i dobio, a ovo blago sam slučajno izoro, ta niko nije ni klapio o njemu. Eto, to je ono jaje što je kokoš slučajno ispuštila, a to je onog na čijem se guvnu 'ranila.

—Tako je, — zagrajale su sve divojke, a za njima skoro čitavo selo.

Bome se knez nije nado da ta njegova „kokoš" može i ovako proći, pa se ušvrćko i poćo zdravo trepćati na popu, a onaj mu o'ma' poćo štogod šapljati. Knez i čuje i ne čuje, al ga popo najedared lupio u leđa i smrsio štogod al zdravo bisno. Knezu se rič o'ma' vratila, pa će utišavati svit.

— Stanite, ljudi! Ta nismo valjda dica! Ja sam samo onako kazo jedan primer da ovaj deran lakše s'vati, al nećemo valjda praviti šalu. Tu divana nema: zemlja je ovog čovika pa je i blago, što je bilo u njoj, njegovo i ničije! Evo, ako meni ne virujete, nek vam kaže i ovaj čovik u koga je svaka rič sveta. Ja sam ga zato i pozvo, da niko ne kaže da sam ja jedini prisudio.

Popu nije tribalo vući za jezik. O'ma je privrnio oči ko blažen, skrstio ruke na trbuvu i puštio glas bolje neg iz bureta.

— Da, da, jaganjci moji. Dušu ne triba grišiti. Tu drugog divana nema, već ti, momče, pokupi od divojaka što si njim dao i sa svim što je kod tebe, pridaj to ovom čoviku. I ti i on poslušajte još moj s'vit: zato ne triba da bude među vama omraze, neg ti lipo služi kod njega i dalje.

Popo je kazo svoje i ne bi borme da se dalje riči spore, neg diže ruke da blagosilja. On bi tako, al bi momak popi naopako.

— Samo da zapitam još štogod, — stane on prid popu.

— E, to već možeš, sinko, — popo njemu lipo ko rođenom bratu.

— Dobro: onda mi samo kažite je li vas dvojica sudite po pravdi el lažete?

Popo i knez se ko niki uvridili, al će zdravo medeno:

— Sinko, ta usta će ti se iskriviti kad tako štogod možeš i pitati! Po pravdi, sinko, po pravoj pravdi sudimo!

— E, onda bi to tako izašlo, da ja ne govorim po pravdi već po laži, — momak se ko niki snuždio.

— Al baš kako kažeš, — popo sad vodi rič, ne da knezu da se kako izlane. — Zato nemoj dalje dušu grišiti, već daj sve tvom gazdi, i kako sam kazo, nek je mir među vama, pa ga služi lipo i nadalje. Je li tako, sinko?

Momak se prvo počešo po timenu ko da ga teške nevolje more, malo zašmrco i onda će natenane:

— Kako da kažem, ja bi' valjda i pristo, da nije ove sablje.

— Šta tu ima sad sablja? I nju ćeš dati tvom gazdi jel je njegova, — sad knez utrčava popi u rič.

— Dao bi' ja nju da je sotim sve svršeno, — momak se sad samo poče švagati po glavi. — Al šta će biti s mojom glavom, ako ste vi baš po pravdi prisudili i ako sam ja lago, da je sve ovo blago moje?!

— Ta kud pleteš sad glavu? Znamo mi da ti nije baš čista, jel drugačije se i ne bi dao da te smutipuk ovako zbuni. Ma'ni glave, već daj blago.

Divani on kako zna, al momak neće da posluša, već tira svoje.

— Lako je to na tuđa leđa primiti bubatke. Lako vi divanite kad niste u nevolji. Meni bi bilo dosta što ste vas dva ovaka čovika prisudili, samo da nije sablje. Ljudi moji, da vi znate kaka je ovo sablja!

— Ta kaka, kaži već jedared, — popo će al srdito.

Momak uzda'nio, ko da mu se srce kida, i onda će:

— Ljudi moji, svaki misli da ova sablja tušta vridi zato što je sva u zlatu i dragom kamenju. Nije to ništa! Ono je veliko čudo šta u ovoj sablji leži. A evo šta je to: njoj samo triba vikniti — siči glave lažama i nepravednima! A čim je ona tamo di se kaka pravda el nepravda istirava, njoj se to mora viknititi! Eto zato se ja bojim za glavu. Ja sad njoj moram vikniti i ode moja mlada glava, ako ste vi pravedno prisudili, jel sam onda ja nepravedan. Zato se moram dobro kvrcniti po glavi, jel će mi to možda biti poslidnji put. Dabome, jel ko je uzo i škramicu tuđeg tom sablja siče glavu.

I kako je pripovidanje završio, on će vaditi sablju iz torbe. Vuče on nju, al polagacko, a na popu i kneza bajage ni ne gleda. Ne gleda vraga! Motri i' ispod oka, a kako sablju vuče tako njim ide sve bliže. I najedared je viknio:

— No, sad da vidimo ko će ostati brez glave!

Kako će on ziniti da sablji kaže što triba, a popo skoči prid njega.

— Stani! Meni nije ni pravo ni nepravo. Računajte se ti i gazda kako znate.

— A ni mene se ne tiče ništa, — ni knez ne zaostaje za popom.

I skupili se nji' dvojica, pa već i bіže isprid sablje. Kad je bogataš to vidio, a njemu rič istrčala:

— Pa je li to pravo, da samo meni ode glava, a od blaga ste tili svaki po trećinu?!

zkvh.org.rs

I sotim će i on bižati za popom i knezom. Bižе oni ko da jedan drugog vijaju, a momak se nasmije i poviče za njima:

— Bižte, bižte, al znajte da od ove sablje možete pobići jedino u najdublje šume di se samo zviri zavlače. Među svitom se nećete sakriti!

Kad su ona trojica to čuli, bome njim nije tribalo pokazivati na koju stranu su najveće šume. Pobigli su tako, da se za nji' nikad više nije ni čulo. A momku drugo nije ni tribalo, a bome ni selo nije zažalilo za njima.

Iza nji' je ostala samo ova pripovitka, al i njoj je kraj.

Pričao Stipe Poljaković Kovačev

BOGATAŠ I BRIGE

E, kaže bio jedan bogataš koji je sebi znao udešavati život, al je od drugog žalio i zalogaj. Za njega je svaki dan čast i mast, a za njegove sluge post počne kako dođu pod njegovu ruku, a ne pristaje nikad.

Daleko je od tog da se ljudima to dopadalo, al bogatašu niko nije lupio među oči to što misli, dok jedared nije došo kod njega jedan okoprcan momak. Taj se nije stidio svoje riči, već stao prid bogataša i kaže:

— Gazda, ja sam služio već na dosta rđavi' mista, al sam tamo odma'nio rukom, jel su to bili taki tvrdi da su i sami živili gore neg ker. Al šta je ovo: vi se gušite od bataka, a nama ne date ni košćure?!

Momak je tisnio i sad se spremio, da gazda zareži, pa kud puklo da puklo. Al se onaj samo zagledo u momka ko da ne viruje svojim očima i na kraju kaže, ko kaki blaženi starac:

— Sinko, vidim da si mlad i zelen, zato ću te poučiti kad dođe vrime.

Momak se malo zbunio, al kad je vidio kako onaj oće da mu zamliči oči prinemaganjem, on opet oštro:

— Nemojte vi nas učiti, već dajte čestito 'isti kad čestito i radimo. Kako znate sebi spremiti dobar zalogaj?!

Momak se latio i ruži, al bogataš ne popušta od blaženog divana.

— Sinko, — ko s'vitovaće on momka — čuvaj ko i ja, pa ćeš i ti imati.

— Lako je vama čuvati, kad vam svi radimo! Mi nek čuvamo ono što nemamo!

Momak se zauko, a bogataš kad je vidio kako i drugim slugama svitle oči, najedared se okrene i ode u kuću.

— Neću se ja s tobom istiravati. Kako sam kazo: uskoro će doći vrime, da te poučim. Onda ćeš se i ti drugačije misliti.

Momak vidi, da bogataš ne zna šta je to koža na obrazu, al kad je tako baš je ljubopitljiv na čega će to izaći? Ne kaže više ni riči, a bogataš još ni toliko. Vrime je prolazilo i kad su

zkvh.org.rs

novu 'ranu pridali trgovcu, bogataš jedno jutro dao upregniti i onda zovne momka:

— No, sad hajde sa mnom i dobro otvori oči, da vidiš što dosad nisi vidio. Da vidim oćeš li se onda buniti što po'idem koji bolji zalogaj?!

Odu nji' dvojica prvo kod trgovca i gazda podigne silne novce za 'ranu.

— E, sad ćemo ići na dva mista di godišnje plaćam, — kaže on momku.

Prvo su očli kod gazdinog prokatora. Ovaj je gazdi naračuno sve što mu je radio za godinu dana. Kad je prokator kazo koliko triba platiti, gazda nije kazo ni rič, već odrišio kesu i platio.

— Gledaš li dobro? — zapita on momka kad su sili na kola.

— Gledam.

Otud su očli kod doktora koji je ličio gazdu i svu njegovu familiju. Izračuno je i ovaj koliko se za godinu dana zaparalo na raboš, al kad je gazda čuo koliko je dužan, nije drišio kesu ko kod prokatora, već veli:

— Gospodaru, tušta je.

— Ta vama sam još i manje naračuno neg drugima koji nasitno plaćaju, — doktor se niki iznenadio.

— Tušta je, — gazda samo tira svoje i sad rič po rič, dok doktor nije smanjio račun.

Gazda onda novac iz kese i ode s momkom.

— Jesi dobro gledo? — zapita momka kad su opet krenili s kolima.

— Dobro.

— To ćemo viditi. Eto, dalje nećemo ići plaćati i sad možeš kazati šta si vidio, kad veliš da si dobro gledo.

Momak nije lago, kad je reko da je dobro gledo i o'ma' kaže:

— Od srca ću reći — sve sam vidio, al ne razumim.

— Ajd reci samo.

— Ne iđe mi u glavu zašto ste kod prokatora platili brez riči, a naračuno vam je dobrim više neg doktor. Al ne zapire mi samo to, već me čudi i zato što od prokatora ne žalite makar vam se on stara samo o džepu, a doktor se stara o vašem zdravlju.

Momak veli tako, a bogataš se samo smijucka. On nije ni čeko drugo od momka.

— E, moj sinko, vidiš da sam ja imo pravo: ne znaš ti još ništa o tom na čemu se svit okreće, — počo je on onda momku soliti pamet. — Al sad zapamti šta ću ti kazati. Kad ja imam

kaku nevolju i odem s njom prokatoru, ja mu samo platim i svu nevolju sam prišio na njegov vrat. Kad sam bolestan i odem doktoru, on me samo uputi kaki lik da uzmem, al bolest ostane na mojem vratu. Zato mi je žao, da i njemu platim ko prokatoru.

Šta da se laže, momak se nije nado takom divanu i samo gleda u gazdu, a ne zna šta bi mu odvratio. Gazda je računo da će to tako biti i sad se još više smijucka ispod brka.

— E, vidiš sad smo došli do onog pravog divana, čerez kojeg sam te povo sa mnom, — kaže on na kraju. — Sićaš li se kako si mi jedared tio izbacivati na nos, što ja po'idem malo bolji zalogaj neg vi?

— Sićam se.

— E, onda smo na pravom putu, — gazda čisto ko podviknio od dragosti.

Momku ko da se iznenada razgalilo prid očima. Natuknio je sad kud gazda navija i samo je promrnđo:

— E, čini mi se da smo baš na pravom putu.

— Vidiš — gazda će ga učiti pameti — ako je pravo da platim više prokatoru neg doktoru, a baš su učene glave obadvojica, kako da nije pravo što ja po'idem malo više neg vi? Uradite to malo posla i samo čekate kraj godine da vas isplatim, a ja?! Nek se brinem dan i noć otkud ću vam dati svima, jel mene niko ne pita da li je rodilo el nije. Šta je vama živiti, a šta je na mojim plećima staranja kad moram voditi brigu za sve vas?! No, sad kaži, jesam li zavridio koji zalogaj više?

Gazda se napripovido i ne čeka drugo nego da momak potvrdi, al se onaj počešo iza uva i veli natenane:

— Sve je to lipo kazano, al ja velim, da se ne bi uplašio kad bi mi te brige izminjali.

— Kako? — gazda se toliko iznenadio da je zaustavio konje i neotice.

— Tako, da vi budete malo sluga, a ja el koji od moji', da malo zapovidamo na salašu.

Kako se gazda dotle zadovoljno smijucko, tako se sad rasrdio i nije progovorio više ni rič, sve dok nisu stigli do mijane. Tamo je bacio momku uzde u ruke i promrnđo:

— S ovakima ne vridi trošiti riči, već samo kandžiju.

Ostavio je momka na kolima i nije više ni provirio, dok se nije počo vaćati debo lad. Volio je bogato živiti, a novaca je pun. Veseli se sad u sva zvona, pa ima kada. Njemu je lako nuz 'iće, piće i svirku, al je momku teško čekati kad je gladan i žedan.

zkvh.org.rs

— Gazda, oćemo li već bliže salašu? Ne znate vi, da ja cili dan nisam imo zalogaja u ustima? — dočeko je njeg momak čim je koracio priko praga.

— A šta nisi pono sebi? Oću li ja još voditi brigu i o tom, ko će ti metniti zalogaj u usta?! — gazda je jedva dočeko da mu se naruga.

Momak slego ramenima, al zato kaže:

— A evo i mraka. Daleko je do salaša kroz tu pustolinu, a znate da ima svakaki' ljudi. U vas su veliki novci i u noći može biti svašta.

— Šta se ti brineš za moju kesu i kožu? Imam kada, jel imam novaca, — izbekario se gazda i ko za inat ode opet unutra.

Nji' dvojica su baš bili u divanu, kad je dojašio niki brkat, mrk momak. Stao on do drača, pod kojim je momak džedžio na kolima, i počo privezivati konja. Čačko je i murgo ko da mu ne iđe od ruke, al čim je gazda nesto iza vrata, čovik se manio vezivanja konja i zapita momka oko čega se proričio s gazdom. Momak je jedva dočeko da se kome potuži i kaže sve po redu. Nije zaboravio kazati ni zašto ga je gazda danas povo sa sobom i kako mu i sad prkosi.

— Pušti ga nek prkosi — šta ti znaš, možda će on naprkositi sam sebi, — brkati kaže kad je sve čuo i uzjaši opet.

— Što će on naprkositi sebi, kurtala ga bilo, al znaš ti di je njegov salaš? — i momak kaže di je. — Dok ne prođemo tri dola, mogu nas ubiti, a niko neće ni čuti. Salaši su daleko da ne možeš ni dovikati, a ko će u mraku znati da sam ja sluga?! Sumno je meni ići noćom kroz tu pustolinu s gazdom punim novaca.

— A, ne boj se ti ništa kad nisi nikom skrivio, — odmane onaj rukom i odjaši ko da nije ni mislio svraćati u mijanu.

Siroma' momak se već sav učemerio od gladi, al gazde ni od korova, sve dok se mrak nije počo vaćati. Svirka ispratila gazdu sve do kola, a on se svalio u zakoš, novce sakrio poda se i zapovidi momku:

— Tiraj. Ja sam se umorio, pa ću malo prodrimati.

Krenili oni kojikako, al kad su izašli iz varoši, momku kosa raste pod šepicom. Pomrčina ko tisto, a žive duše nigdi. Kad su odmakli od varoši, ni kerovi se ne čuju kad se jave, salaši su tako naritko. Tako su dokasali do prvog dola, a momak ni živ ni mrtav kad je čuo di šušti gusta trska. Kako je tako je, prošli su oni srićno priko prvog dola, al kad su došli do drugog, onda je već prava noć. Momak sve zadržava konje da se kola ne čuju tako jako, al kad su došli na sam do, ruke mu se najedared

oladile. Vidi on di iz kukuruza na brigu izlaze nike crne prilike. Nije se dobro ni uplašio, kad se začuje glas iza leđa:

— Stani i da se nisi mako, ako ne želiš tu poginiti!

Kad se momak obazro, vidi da se i na brigu iza nji' miče štogod crno.

— No, ko da sam imo malog vraga, kad sam vam kazo da je sumno sačekati noć, — prošaplje gazdi. — Haramije su nas opkolile.

Gazda se o'ma' rastriznio. Nagnio se slugi na uvo:

— Uzmi kesu s novcima. Sluga si, neće je tražiti kod tebe. Od mene nek uzmu ovo malo sitnog iz buđelara.

Šaplje on, al sluga otvorio usta na svu miru.

— E, moj gazda, 'isti ne daš da imam moći za tako tešku brigu, a brigu daš!

Kako je to kazo, a haramije već tamo. Jedni drže konje, a drugi opkolili kola. I ne pitaju oni ko je ko, već jedan gromoran stao prid gazdu i drekne:

— Novce na sunce!

Da su zapitali gazdu kako se zove, borme ne bi znao od stra', al kad je divan o novcu, jezik mu se neće šale ukočiti. Počo on plesti:

— Dobri ljudi, evo vam što imam u buđelaru, al to nije nikaki novac. Što imam, daću sve drage volje.

Pripovido bi on njima do smaka svita, al je haramija prikratio divan.

— No, no, gazda naš lipi i dobri, nisi valjda sve novce, što si danas dobio od trgovaca, platio za onu užnu i večeru s kojima si počastio ovog slugu?!

Na to će progovoriti i drugi haramija. Čim je usta otvorio, sluga je po glasu pozno, da je to onaj momak s kojim je divanio prid mijanom.

— Gazda, — kaže on — valjda ti je bar štogod ostalo u kesi, kad si platio za to, što ti je sluga cili dan čeko prid mijanom da mu s drača padne dud u usta.

Kad je sluga vidio, da ima posla s ljudima, a ne sa zlotvorima, o'ma' je i on konten na razgovor.

— Dobri ljudi, ne troši on novac na mene. Kod nas je običaj da se nasiti samo onaj ko vodi brigu za sve, a gazda kaže da je to on. Eto baš kad ste se javili, ja sam mu kazo da se malo minjamo — on nek bude sad sluga, a ja gazda. Tako bi' i ja zaslužio za sutra ručak, jel bi brigu s vama uzo na se.

Veze momak pripovitku ko da štije iz knjige, a onaj gromorni haramija se nasmijo:

— A on ne pristaje?

— Oće čovik, oće samo ne sad, već veli da ja na salašu budem gazda. Sad sam, kaže, tako slabo podmešen da ne bi mogo izaći na kraj s vama, a za njega je to mala briga. Kaže, da će on s vama izaći na kraj i s po ruke, — sluga se uputio i pripovida ko da je to bilo baš tako.

Gazdi je bilo dosta kad je čuo taj razgovor, al još neće da oda di je kesa s novcima, već veli:

— Udrite, ubite, kidajte glavu, al ja drugi' novaca nemam osim ovo malo u buđelaru.

— Ne triba nama taka glava, kad u svakom kukuruzištu ima bolji' bundeva, — gromorni haramija samo odma'ne rukom. — Neg vi, momci, — na svoje ljude će — dete pritresite ga malo, al s po ruke, pa će novci izaći na vidilo.

Kad je on to reko, tu nije bilo drugog divana. Haramije do'vatile gazdu i dotle ga nisu ispuštali iz šaka, dok ga nisu promekšali tako, da mu je i slamka pod njim bila tvrda. Našli su oni kesu s novcima o'ma', al su ga natukli da pamti kad će se s njima šaliti. Kad su ga opet bacili u kola, onaj veliki zagrabio iz kese novaca i bacio slugi u krilo.

— Evo tebi, da se na'ideš i napiješ, pa da nas pamtiš po dobru. A ovaj samo nek spomene da se noćos našo s nama, el nek zatraži od tebe ovu kukavicu što smo ti dali, nek zna da ćemo se s njim računati ne s po ruke, već s obadve. A onda neće izneti glavu, kad iznad nje zapalimo salaš.

Sotim je samo ma'nio svojim ljudima i već su nestali u mraku, ko da i' nikad nije ni bilo. Momak krene konje i odeše. Dok nisu stigli pod sam salaš, gazda nije smio ni bekniti. Kad je već čuo di se javljaju njegove vaške, onda se samo promigoljio i zajauko. A kad je već dao glasa od sebe, onda će prošprljekati slugi:

— No, kad je tako lako biti gazda, što nisi sad tio biti?!

— U salašu, gazda, u salašu, a ne prid haramijama! — momak se nasmijo iz sveg glasa.

Kad je gazda čuo di momak spominje haramije, skočio je iz kola i ode u kukuruzište.

— Šta će sad biti — kuda ćete ko ker brez klečke? — momak se nasmijo još više.

— Ne iđem ja unutra. Ti si i' spomenio, tebi nek pale salaš nad glavom, — vikne onaj, al već iz kukuruza.

A momak njemu:

— E sad znaš zapravo šta je briga, pa nek ti je načast zalogaj ako ti slatko padne priko brige.

Pričao Joso Knjur

NIKAD MU DOSTA POSLA

Jedan bogataš je imo blaga da ga nije mogo držati na računu, al svog nije imo nikog osim jednog nedočuvanog sina. Taj nije bio baš lud, al se ne može kazati ni da je pametan — onako: ni podaj, ni uzmi. Kad čovik gleda tog bogatašovog sina s tako dičijom pameću, čisto se mora zapitati, zašto mu otac toliko grabi, kad na onaj svit ni tako ne može ništa odneti, a na ovom nema na koga ostaviti. Momku tako nesvaćenom nek je puna zdila i bunja di će zavući glavu isprid nevrimena — pa gotov čitav život. E, al je bogataš odranjen u tom, da stisne i ono što je još napolak ušiko i kako je tkan, tako će se i poderati. Nikad njemu nije dosta ni ono što ima, ni ono što mu ljudi narade.

A kod njeg baš nije bilo šale na poslu. Koga on u'vati u jaram, taj el mora isciditi poslidnju kap znoja, el svisniti, el pobići — al bogataš ne popušta. Ko kod njeg izdrži, to je rabadžija kome nema zamire, al kad gazda nadgleda poso, još ga niko nije čuo da kaže drugo, već:

— Pa mogli ste i više uraditi.

Tako je to bilo i varo se svaki, ako se nado da će na bogatašovim dobru biti drugačije, dogod se on drži na nogama i imanje u rukama. Ko je bio podmoran taj je trpio takog gazdu, al bi izustio laž ko bi kazo, da to nije dosadilo svakom, a ponajviše jednom mladom slugi. Taj momak je bio lip, krupan, a nije bilo tog posla što bi se njemu oto. Taj nije radio, već sve mlavio poso. Kad se lati — ta nije ni počo, a poso je već ko pometen.

Takom rabadžiji ako oćeš vaditi oči, nemoj ga tući, nemoj ga ružiti, već mu zabavljaj poslu. I nije ni čudo što je momku dotužio i život, kad je uvik slušo gazdu za petama:

— Pa mogo si uraditi i više.

Baš prid risno doba gazda mu naredi, da pokosi ditelinu. Nije to bio mali komad, ta ni imanje nije malo, pa se momak zasuko. Uzo on sebi u glavu da za nikoliko dana pokosi ono,

zkvh.org.rs

što drugi ne bi za nedilju dana i da vidi oće li gazda i onda kazati:

— Pa mogo si uraditi i više!

Momak još uveče pri svići otkovo kosu, udesio sve što triba, da se ujtru ne mora starati ni s čim drugim, već da o'ma' počne rušiti otkose. Tako je to i bilo. I kako se ujtru latio, nije on sido ni za užnu, već samo hajči. Kad je došlo veče, momak za sobom ostavio otkosa koliko drugi ne bi ni za dva dana. Rabadžija da mu para nema, al badava, kad se čovik pritira mora ga snaga izdati. I baš kad će gazda doći da vidi šta je naradio, momku se najedared zanijalo u glavi i posrne. Siromak je tako nesrićno posrnio, da je stao u kosu. Prosiko sav taban da je gadno gledati, a baš u to evo gazde i njegovog vitrovitog sina. Iđu nji' dvojica, al gazda ne gleda kako onaj siromak kida košulju da zaveže nogu, već šta je uradio. Sirotom momku se od tog smutilo više nego od rane. Misli se on u svojoj glavi: ta ovaj ne bi požalio čovika ni toliko ko svog kera. I momak se rasrdio, pa skoči, prid gazdu.

— No, jesam li sad dosta naradio?

Onaj poče klamati glavom, obazire se ko da dotle nije vidio šta je nakošeno i kad se kojikako skanio, on po starom običaju:

— Pa mogo si uraditi i malo više.

Momku se zamračilo prid očima ko da su ga maljom udarili po glavi. Podigo je krvavu nogu i kaže:

— Od umora sam več pao i malo nisam prisiko nogu. Šta bi vi još tili — da vrat prisičem s kosom?

Bogataš se na to trgo, al njegov sin će se izbosti. Šta on zna s njegovom ludom glavom šta triba, a šta ne triba kazati, on je samo ubardo šta njegov otac uvik kaže. Tako on sad momku:

— Pa mogo si.

— Šta kažeš?! — momak đipio.

Rasrdio se i neotice tisnio gazdinom sinu, al se gazda ispričio i izbekario:

— No, no, lakše, lakše! On je moj sin, gazdin sin, i može kazati šta oće. Jesi razumio?

Momak je samo stisnio zube, a gazdin sin se iskecio ko i druga luda:

— Daborme, ja sam gazdin sin i možem kazati i raditi šta oću.

Momak se najedared zamislio, i ko zna šta je promećo u svojoj glavi, samo je najedared kazo:

— Dobro je kad znam to.

Nije se dalje ni istiravo s gazdom i njegovim sinom, već odševeljo na do, da nađe bukvice za ranu, pa u salaš da se uredi. I sad je vrime prolazilo, momku je rana zarastala kako je ona tila, al za poso nije bio ni kad je došlo risno dobo, a još ni onda kad je sva ’rana bila svezena na guvno. Gazdi je teže što momak ne radi neg momku rana, i uvik mu nađe kaki lakši poso oko salaša, samo da se momak ne bi odmaro.

Baš su očekivali vršalicu, kad se počelo pokazivati nevrime. Kad je gazda vidio da se sprema ampa, sitio se da mu je razastrto sino na dolu pod jednim salašićom di je stojo subaša. Gazda se nije mislio, već digo na noge sve živo. Potovario je i malo i veliko na kolija i odeše priko atara, da pokupe sino dok kiša ne udari. Na salašu je ostavio samo ranjenog momka i sina. Čeljadima nije dao vrimena ni da ručaju, al momku je naredio:

— Ti sve namiri, to ćeš moći makar si još šanadan, i ne zaboravi ovom mom spremiti dobru kajganu za ručak.

— Kako on naredi — ta njemu bar može biti sve kad je gazdin sin, — momak slego ramenima.

— I može i biće, — onaj s dičijom pameću se o’ma’ izbekario.

— Kako ti kažeš, — momak njemu pokorno, ko da svit nije vidio pokornijeg slugu neg što je on.

Tako su se oni lipo nagombali i ostali sami u salašu. Momak bi se laćo namirivati, al gazdin sin ne da.

— Prvi sam ja, da šta sam gazdin sin. Ako ti ne znaš šta je moj baćo kazo, al ja borme znam. Daj ti prvo meni kajgane.

— Oću, samo kaži od koliko jaja i kako da ti ispečem? — momak lipo oko njega.

Gazdinom sinu je to drago, kako samo može biti takom s po pameti. Šepuri se on ko paun, a momak oko njega ko pulin. Ko momka ne zna, skupo bi ga platio kad ga takog gleda. Dono on jaja koliko je gazdin sin kazo, namistio sadžak na banak i dono niku staru branu od trnjaka, pa će s njom ložiti. Rasprco branu, raso trnjak svud ispod banka i onda natuko jaja u kastronu. Sad se on nagnio nad kajganu i miša, al se jedared obazre na mladog gazdu:

— Šta je to s tebe? Ne kažeš mi ni kako ću ispeći?

Onaj je baš dičije pameti, al vidi i on da banku ne može bliže kad je trnjaka svud, samo baš slugi nije pod nogama. I kaže on slugi:

— Kako ću te uputiti kad ne možem do kastrone?

— A kako ću ti ja onda ispeći? — momak će se bajage istiravati s njim. — Ja moram tu biti kad pečem, a ti ne znam

zkvh.org.rs

kako ćeš, ako samo nisi tako lud da razapneš konac iznad banka i na njeg sidneš.

Momak se bajage rasrdio, a onom se to dopada više neg da 'ide kruva, i poča je momku prkositi:

— E, baš ću razapeti konac i sisti na njega, da vidiš šta ja možem kad sam gazdin sin.

— E, pa da, gazdin sin sve može. Pod drugim bi se konac prikinio, al pod tobom se možda ni on neće prikiniti.

— No lip gazdin sin bi ja bio, kad bi poda mnom konac smio tako što uraditi, — izbekario se onaj, a konac već i nosi.

Momak se ko slučajno izmako, da onaj ima mista. I tu nije tribalo pomoći — dok dlanom o dlan, konac je već i bio razapet na dva klinca.

— Ded, ded, samo mi pomozi da se dignem, a kad već sidnem na njega, onda me pušti mirne duše, — gazdin sin zapovidi momku.

Ovom nije tribalo zapovidati. Podupro on ramenima, a nogama podgrće trnjak.

— Jesi li već sio?

— Puštaj! — gazdin sin zapovidi.

To je kazo ko čovik, al zatim se čuo samo jauk. Kad se momak izvuko ispod njega, gazdin sin ode u trnjak, da se sve zemlja zatresla. A malo je zagrabio u vrilu kajganu i u plamen ispod sadžaka, pa kad se sve to skupilo na jednu rpu, jauka je bilo i priviše. Valjo se on u trnju dok se jedared nije sitio da vikne na momka:

— Što me ne vadiš?

A onaj njemu pokorno:

— Nisi mi zapovidio. Šta ja znam šta ti radiš — gazdin si sin, pa ti je možda volja da se tu valjaš. Ti bar možeš kako oćeš.

Izvuko on njega na kraju iz trnjaka, al kasno. Gazdin sin sad ječi i krnjauče, al momak na njega:

— Je li ti to dižeš dreku što ti se tako dopada el što te boli?! Ti valjda znaš da gazdinom sinu ne priliči da ga štogod boli.

— Pa ni ne jaučem ja čerez drugog, već što mi se tako dopada.

Kad je tako, a momak ga onda neće više konabiti, već će spremiti za njega astal. Namistio je pod ambetuš jedan astalić na tri krive noge i na njega kastronu. Kako će kastronu metniti, a astalić se nakrivi.

— Gazda, šta ću kad ova kastrona samo biži i biži s astala? — mora čovik zapitati za s'vit, kad ima prid sobom starijeg i pametnijeg.

— Luda glavo, — onaj se izdrečio na momka — ne vidiš da je u astalića jedna noga kraća?! Potpači je i kastrona neće više bižati.

— Vidi se pamet! Al čime ćemo, kad nema ništa nado'vat?!

— Ne možem se ja o svačem misliti. Daj brže štogod, jel ću od gladi spasti s noga.

Kad je tako, a momak će se o'ma' sititi. Mačke ositile 'ilo i sve se pletu oko noga.

— Znaš ti šta, da mi ne tražimo okolo, već uzmi ovog velikog mačka i s repom mu potpači astal. Ja ću držati astal i kastronu, a ti potpačivaj, samo pazi da te ne ogrebe.

— Nek ga samo na to nanese vrag! Ja ga 'ranim, a on da me grebe!

I tu nije bilo divana. Gazdin sin zgrabio mačka, a momak podigo nogu od astala. Malo je podigo, al zdravo je pritisko kad je onaj podmetnio mačkov rep. Kad je mačak ondą pobisnio, borme je zaboravio da je to prid njim lice mladog gazde. Od muke je počo grebati i gristi i dok se mladi gazda nije sitio, da mačak ne poznaje nikog, kad mu rep tako pritisnu, bio je izgreban tamo di ga trnjak nije izbo.

Al je dotle momak privalio i astal i kastronu s kajganom i kad se mladi gazda kojikako oslobodio mačka, njegov ručak su mačke lizale.

— No, gazda, sad će najbolje biti da uzmeš komad kruva i uzabereš paradičku iz bašće. Na to bar nećeš moći toliko pušiti, jel i tako pušiš tako tušta, da stari gazda može pomisliti da mu ja kradem duvan.

Onaj od bisa ne zna šta bi, pa nasrnio na mačke, al di će on nji' dovatiti? Kad mu nije pošlo za rukom da se na njima osveti, on će prkositi slugi.

— Ne triba mi ni kruva ni paradičke, al ništa, već ću ti pokazati da i na štestrce možem pušiti više neg ma ko, — kreše on slugi.

Momak se bajage užegurio i sve igra oko njega.

— Ta nemoj tako, gazda! Još bi nam to tribalo da se zaukaš s lulom i da koja varnica padne na guvno.

—Meni?! Ta jesam ja gazdin sin, el ko?! Ti ćeš mene učiti?! Baš zato iđem na guvno i paliću lulu za lulom, da vidiš kako gazdin sin zna pušiti, a da guvnu ne bude ništa.

zkvh.org.rs

Nije on dalje tio ni rič progovoriti, već uzo lulu, duvan-kesu, trud i već što triba za paljenje. Al ni momak nije tio više razgovora, već oko salaša i ode do prvog komšije. Tamo se bajage raspitiva za krmaču, jel veli, da mu je pobigla u kukuruze. Ode on i drugom komšiji i baš kad će se tamo latiti u pripovitku, ljudi se uzbunili.

— Gori ti gazdino guvno! — dreknio kogod.

Potrčali su oni tamo, al ne pomaže ništa. Velike kamare sve jedna do druge i kad je suva, neovršena 'rana počela goriti, to niko ne utrne. Plamen zagriza iz kamare u kamaru, a kad su ljudi dotrčali, gazdin sin sve plače:

— I ode moja lipa lula!

Makar je salašić daleko, i gazda je vidio vatru, al kad je dotrčo na kolima, vatra je već ovrla više od polak guvna. Skočio on s kola ko brez pameti i o'ma' na slugu:

— Šta si to naradio?!

— Ta nije on, — ispričile se tu o'ma' komšije. — Momak je baš bio kod nas kad smo vidili vatru. To je tvoj rođeni sin uradio.

Gazda se oladio kad je čuo, da ni bis nema na kome istresti.

— Ko je, da je, — uzda'nio on — al mi je „dobro" uradio.

Kad je momak to čuo, sav je poskočio od radosti. Stao je prid gazdu i sve kroz smij kaže:

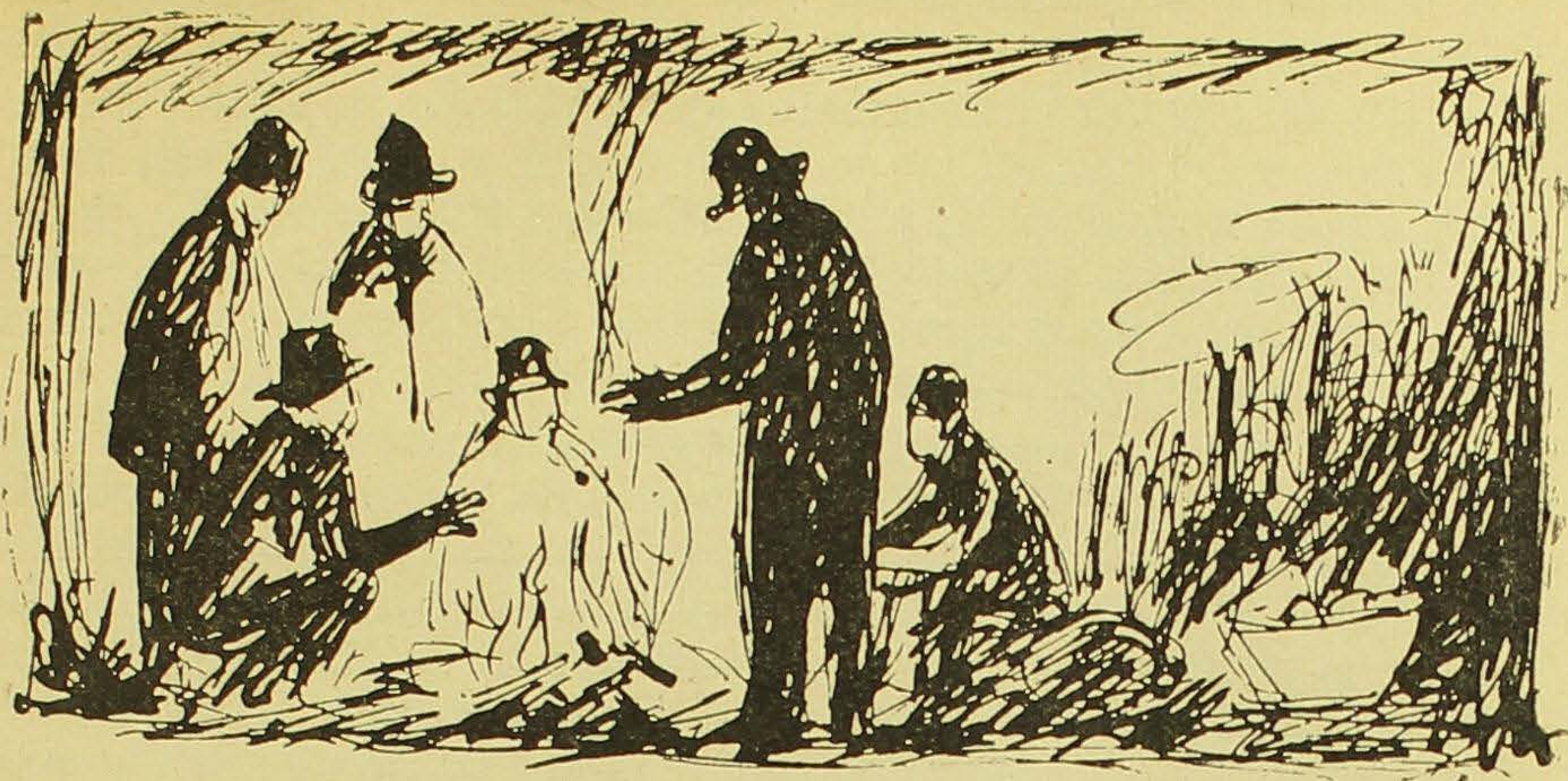
— Gazda moj, nek gori ako će i salaš i sve u njemu, samo kad si nam ti jedared zadovoljan, a i mi.

Komšije gledaju u momka ko da je poludio. A gazda nije vridan ni gledati, već samo trepće. Jedared mu došla rič i samo je izustio:

— Biž mi isprid očiju i ti i ona nesrića! Kako te zadovoljstvo spopalo kad mi gori godišnji rod?

— Ta kako da niste zadovoljni, kad vam nikad u životu nismo dosta i dobro uradili, a sad ste prid svima kazali, da vam je sin dobro uradio.

Pričao Joso Knjur

OPAKLIJA I ČORAPA

Jedne jeseni kukuruz rodio da je za pripovitku. Svaki se žuri i sklanja rod što brže, jel je kiša za petama. Sunce granilo malo i na one koji krušac čekaju od zarade, jel ljudi nije dosta i berače traže na sve strane.

Jedan bandaš je uzo sa svojim ljudima da obere kukuruze jednog bogataša. Ljudi će raditi đuture o svojoj 'rani i ne traže drugo, neg da imaju di noćiti. Gazda je pristo na sve, al kad su ljudi došli na salaš, onda su se iznenadili. Gazda je to lito pravio nove staje i sve je već bilo iziđano samo nije dignuta strija.

— Di ćemo noćiti? — bandašu je prvo da se stara za svoje ljude.

— Ljudi, malo je nezgodno kazati, al ni ja sam ne znam, — gazda se uzvrtio.

— Da smo znali, mi ne bi ni dolazili, nit bi se pogodili. Bar sad možemo naći posla digod se okrenemo.

— Ljudi, nisam ni ja znao, — gazda će nji' umirivati. — Mislio sam da će staje biti već pod strijom, al majstori se poduzbili i šta možem kad su me ostavili. Ne možem priko noći stvoriti nove, jel mi je prvo da sklanjam kukuruze.

Počo on tu versati, da je to njemu veća nevolja neg njima i napripovido je sto čuda, dok se na kraju nije izbo da moraju noćiti na ledini.

— A zašto ne bi mogli skloniti glavu digod u komšijskim volaricama?

zkvh.org.rs

— Kad sam tamo razdo marvu. Ne možem je držati napolju da mi propada.

Ljudima je samo to tribalo, da čuju kako je njemu marva priča neg oni. Uzbunili su se i jedni neće poso ni početi, drugi bi se vaćali s gazdom i za gršu. Bilo je i livo i desno, a gazda oko nji' i obećava pridaje i u rakiji, i lakumića će njim ispeći priko nedilje, a daće njim i ponjavica i pokrovaca. Daj ovamo — daj onamo i na kraju se zgombaju kojikako.

Ljudi udarili u poso i sve ga metu, ta đuturaši su, al kad je došlo veče, a gazda krajči. Izašlo dilo na vidilo, da nema dosta ni ponjavica ni pokrovaca, a i ono što je dao sve niko poderano. Ljudi vrče, al kako je da je, poligali su na kraju krajeva. Sklupčali se na ledini i zaspali — ta kako ne bi kad su cili dan radili — al kad je prišla ponoć, a oni se počeli migoljiti sve jedan za drugim. Noć zaladila, rosa jaka i kako će imati mirnog sna, kad su slabo odiveni, a slabo pokriveni.

Gazde sad nema, već će ljudi na bandaša da je on kriv što i' je ovamo dovo i pristo na ovo. Bandaš imo dva sina, dva šakata momka. Kažu oni ocu, da se mani divana, bolje će oni pogledati kako se da pomoći. I odu oni da procunjaju oko salaša. Nisu dobro ni očli, već su se vratili s nikoliko dobri' opaklija.

— Otkud sad to? — kogod će zapitati.

— Ne pitajte, već se umotajte i spavajte. Sad će jutro, pa će valjati na poso.

Tako je to i bilo. Ljudi su se umotali i već spavaju. Prospavali su mirno do zore, al se nisu probudili mirno. Najutro, kad čovika najviše vaća san, ljudi su se počeli trzati na niku lupu i jauk. Poskakali su iza sna i kad su malo došli sebi, imadu šta i viditi: gazdin sin s čobanskom batinom tuče baš po onim opaklijama pod kojima su bili bandaš i njegovi sinovi. Latio se iz sve snage i još se šali:

— Tako vi mislite, proklete opaklije?! Ja nek vas tražim, a meni ni ne kažete da su vam izrasle noge? Ajd, ajd, polomiću vam ja noge, pa nećete više bižati iz salaša.

Šali se on, al kad je vidio di ispod opaklija skaču bandašovi sinovi, najedared je okrenio ozbiljno, al bižati. Bandašovi sinovi za njim i baš kad bi ga srepili na pragu, a gazda istrčo na graju.

— No, no, šta će to sad biti? — stao on prid bandašove sinove.

I bandaš dotrčo uto i kaže gazdi šta mu je sin naradio. Skupili su se i drugi ljudi, i divan je počo zdravo uozbiljno. Ruže

svi gazdinog sina, a gazda će se praviti lud i čisto će ko zavesti šalu.

— Ljudi, deran nije tio ništa s vama. Nemojte biti ko dica, ta on nije diro vas već opaklije.

— Tako veliš?! — bandašov stariji sin đipio na to. — A šta veliš na ovo? — i zasuko zapanjak, pa gazdi prid nos ruku sa dobrom masnicom.

— A šta je moj sin kriv što si ti bio baš pod tom opaklijom? Nemaš ti s njim nikakog divana ni računa. Ako je već do osvete, eno ti opaklije i njoj vraćaj šta si od nje dobio.

Ljudi zagrajali na taki nečovičanski divan, al se bandašovi sinovi samo pogledali i kažu:

— Ako ti veliš da je tako, nek bude.

Okrenili se i odu, a gazda sav zadovoljan utrčo u kuću. Bandašovi sinovi su zadovoljni, al drugi nisu. Navalili ljudi na bandaša i na njegove sinove što nisu do'vatili za kose i gazdu i njegovog sina, al se momci samo smijuckaju i odma'njivaju rukom.

— Ajdemo mi na poso, a za drugo se vi ne starajte dok smo mi živi, — kaže bandašov stariji sin.

I odu oni lipo, al i jedan i drugi spopali po jednu dobru opakliju. Kad su očli na njivu, a oni opaklije sakrili pod jednu klupu kukuružne. Nisu dobro ni započeli poso, kad evo gazde.

— Ljudi, je li kogod od vas sklonio dvi opaklije? — pita on ko da se ništa nije dogodilo.

— Kaki sklonili? Mi smo njim se samo osvetili! A kad mi tučemo po opaklijama onda ne stajemo dok je u njima i škramica čitava, — dočeko njeg bandaš.

— Šta kažete?!

— To što si nam ti kazo: da se s njima računamo.

Kad su berači čuli taj divan, udarili su u smij ko da će se raspuknuti. Sad su vidili zašto su bandašovi sinovi onako olako puštili gazdu. A ovom je divana bilo dosta. Promrnđo je samo štogod i okrenio se na petama.

— Dobro ste mu se osvetili! — kogod će bandašovim sinovima, kad je gazda odmako.

— Ko — mi?! Đavola! Mi smo zasad samo poslušali gazdu, a osvetiti se još imamo kada.

Tako kažu bandašovi sinovi i čim je gazda zamako iza guvna, a nji' dvojica odeše iz kukuruza. Ljudi sad već znadu da će ona dvojica napiti još kaku čašu na gazdu, el na njegovog sina, i pitaju bandaša. Onaj slego ramenima.

— Ko što vi znate, tako znam i ja. Ko dočeka, vidiće.

zkvh.org.rs

Nisu oni tu dobro ni udarili u divan, kad se od salaša začuje jauk. Potrču oni svi iz kukuruza i imaju šta i da vide: bandašovi sinovi pod ogradom sačekali na zgodu gazdinog sina i zlo ga vošte s čimegod. Ljudi su dotrčali, al je gazda stigo prija nji'. Oto on sina iz šaka one dvojice, al kasno — sina po glavi oblila krv.

— Šta vi mislite? — gazda urliče ko ker. — Oćete vi mog sina ubiti?

Ona dvojica na to bace prid gazdu po jednu čorapu i kažu:

— Gazda, mani se luckastog divana! Di si ti čuo, da su koga čorapom ubili?! Ta nit bi ti sina ubili, nit smo ga tukli, već samo milovali s ovim čorapama.

— Al je u čorapama po komad ciglje, el piljka, — gazdin sin će na to pokazati da još može stenjati.

— A šta su moja dica kriva što se u čorapi našo piljak?! — bandaš istupi na to. — Ko što ni ti, gazdin sine, nisi bio kriv što smo mi bili pod opaklijom.

— Daborme, — na gazdu će bandašov stariji sin. — Šta ti vičeš na nas?! Ako ti je do divana el do osvete, eto ti čorapa, pa se sveti na njima ko što si nas uputio da se svetimo na opaklijama.

I tu se riči nisu dalje sporile, već bandaš veli:

— Ajd, ajd, ljudi, na poso. Ovako mi nikad nećemo zaraditi svoj kruv svakdašnji, a može gazda još kazati da i ne radimo, pa će nas još poslati s radnje.

Stari bandaš nije bio današnje dite. To je on za to kazo, da vidi šta gazda misli — oće li kazati da iđu svaki sebi. Al onaj samo uzda'nio, pogledo šta je kukuruza neobranog i kako se oblaci šaraju, i na kraju izustio, al ko da mu je svaka rič teška:

— Ajd, ajd, radite samo, al sad i nikad više kod mene.

— E, dabogda nikad više kod taki' ne radili, — ni bandaš neće da ostane dužan.

Pričao Stipe Šević-Cvancik

PIJAVICE

Bio pa nije bogataš lakum i po ćudi naopak. Što vidi očima to bi rukama, a uvik je nakratko nasađen. Do podne se srdi na sebe, a poslipodne na čitav svit. Kad uzima sluge polak privari na pogodbi, polak na plaćanju i nek se onaj siromak češe i pita zašto je bio tuđa podloga cile godine. I nije njemu drugi ni došo na salaš, već samo taki, koji je odma'nio rukom i životu i cilom svitu.

Bogatašu je jednog prolića tako dopo šaka jedan sluga, koji je osto na putu s ženom i ditetom. Siroma' sluga je o'ma' vidio, da će tu biti gorka korica krušca, al šta može drugo, kad su mu žena i dite na vratu, a pokućstvo na putu. Kad je kuća na leđima ko u spuža, čovik se mora stisniti ma di. I stisko se on tu, al što se više stiska, a gazda sve više pritiska. Gazda zna da je naišo na nevoljnika i drži, a ne pušta. Zapovida on svim slugama, al kad drugima zapovidi polak, ovom siromašku dvostruko. Pružila mu se prilika i sve uživa što može tirati ćud do mile volje. Smoto siromaka poda se i samo što ga ne gazi nogama, a onaj kud će drvetu kamenu, kad ga je već jedan gazda izbacio u jendek, kako čestit čovik ne bi ni kera.

Nije prošlo dugo vrimena, kad jednog dana siromak istiro krave na do. Proliće još ladno, digla se vitrina, pa se siromak zaklonio malo pod brig. Kako se on zavuko, kad evo i gazde na brigu. Imo je on niku trcavu cripanu lulicu, što je ni prosjak ne bi podigo s puta. Stao je na brig i baš istresa tu lulicu, kad najedared vikne ko da ga je kogod žagnio nožom.

— Da si dotrčo ovamo, al o'ma'! — zovne slugu.

Onaj siromak potrčo i neotice, jel mu se učinilo ko da se dogodila kaka nesrića. A gazda njemu:

— Da si sašo u vodu, al takim! Jesi vidio kaka šteta se dogodi čoviku kad se ni ne nada?! Ajde donesi poklopac s lule, eno ga u vodi.

Sluga se sad samo iznenadio. Sva lula ne vridi ništa, a on da iđe u tu ladnu vodu rad poklopca?! Ako skine ono malo rđave obuće sav će se izbosti na pokošenu trsku, a svakako će

se tako skvasiti da ga niko neće spasiti od unjkavice. Kad je gazda vidio da se onaj još i misli oće li u rit, nadigo je graju gore neg da mu kuća gori.

— Izgleda mi, da si ti već zaboravio kako je bilo s ženom i ditetom na putu! Kod mene nema šale: el slušaj, el ćeš opet na put!

Siromak zna šta ga čeka kad na sebi bude moro sušiti odilo, al još bolje zna šta bi mu čekalo ženu i dite, ako sad ne posluša. Sago glavu i zagazio u rit, al ni sam ne zna kako. Na nesriću se još i okliznio priko jedne džombe i zapo u buzalicu skoro do pojasa, baš kad je dodavo lulin poklopac.

Gazdi se to dalo na smij i razvalio je sva usta:

— Šta se valjaš ko krmče, kad ti tako što nisam zapovidio?

Siromak se stresa od blata i trese od zime kako ga je vitar ošinio, a i bogataš se trese, al od smija. Zapalio on i ode u salaš, da svima ispripovida kako je slugu „naučio pameti". Siromašak ne kaže nikom ništa, al kad je žena to čula i vidila ga, njoj se steščalo na srcu i kaže mu:

— Čovče, ja ne možem gledati da patiš gore neg ker. Kad je već tako suđeno, ajdemo odud i nek smo opet u jendeku, al nećeš valjda ovom baš leći pod noge, da te gazi.

Čovik je saslušo, al se ne miče, već veli:

— Ženo, i jež zna leći pod noge.

— Ta istiraće te iz pameti i sa'raniti živog. Bolje ajdemo odud zavrimena.

— Ajak! jedan me je izbacio na put i nek se dam još i ovom, pa će nas onda svakoji.

Čovik umirio ženu kako je znao, al ne kaže ni njoj šta misli, jel još ni sam nije znao kako će se odužiti gazdi. A onaj pujka i druge sluge da se rugaju siromaku. Samo njima nije do tog, već u potaji kažu siromaku:

— A šta ga nisi svuko u rit i dobro nagužvario, kad ste već bili u četri oka, a posli kako bilo!

— Može još biti svašta za života, — siromak odgovori samo toliko.

Radio je i dalje ko da se nije dogodilo ništa, samo je dobro vrime bio kenjkav od nazeba što ga je zaradio u ritu. Vrime je prolazilo, gazda je i zaboravio kako je siromašku natro rena pod nos, i tako je jedared došo dan kad će se nositi nova 'rana u vitrenjaču. Natovarili su nikoliko kola. Na svakima je po jedan sluga, a na poslidnjima glavom gazda. On oće da vidi sve prid sobom — boji se da koji sluga neće usput zbaciti kome

džak žita. Tako su jedno jutro prošli dolom baš kad je onaj siromak opet čuvo krave.

Siromašak kad vidi gazdu, ko da mu se uvik prokine stara rana. I sad ga je pogledo, da bi gazda pao mrtav, samo kad bi se očima moglo ubiti. Pogledo je bogataša, a u taj par mu se oči skliznile i pod ćuprijicu na dolu. Tamo se nakupilo pijavica više neg čela u košnici. Kad je siromak to vidio, njemu je najedared sivnilo u glavi, ko da mu je kogod prišapljo šta će uraditi.

Jedva je iščeko da i gazdina kola proguta pra' iza oklinka. Otrčo je u salaš i za kratko vrime vratio se s jednim punim džakom. On dono džak, a derančić nosi za njim grnjaču. Kako su došli do ćuprijice na dolu, siromak se dao na poso.

Pod ćuprijom nije rasto ni šaš, ni drugo što, jel je voda bila podublja, a i zemlja je okolo bila sva izgažena i klizava kako se marva tamo uvik muvala. Siromašak je tamo spuštio džak i polagacko ga počo istresati u buzalicu pod ćupriju. Kad ga je razdrišio, onda se vidilo da je u njemu dono valjda sve vrbine što je oko salaša našo. Bilo je tamo razlupani' boca, ćupova i svakake oštre cakladi. Izasuo je to i kad se voda malo stinila, uzo grnjaču i ovlaš zaravnio buzalicu iznad vrbina. Udesio je da se ni jedan vrvić od cakla ne vidi. Kad se voda opet razbistrila, onda je izvadio iz džepa niku starovinsku krajcaru, ošikario je blatom da se svitli, metnio je na dudov list i lipo je spuštio baš iznad vrbina.

— E, sinko, sad slušaj, — uputiće on derana. — Ako nas srića samo malo posluži onda ćemo gazdi moći kazati: na dolu pozajmljeno, al je na njemu i vraćeno.

Deran je još mali, al je već počo dolaziti u svoj razum. Dite je on još, al je i njemu došlo u uši kako se gazda iskozo s njegovim ocom. I sad ne pita, već sluša ko mator da dobro ubarda šta mu otac kaže. Tako su se nji' dvojica lipo spremili i sad je deran ocu uvik za petama.

Gazdi su se nadali drugi dan pridveče. Tako je to i bilo. Siromak s derančićom istiro krave na do, a kolija već i zaokreću s puta. Kako su se prva kola javila iza oklinka, a siromašak bič u šake i bajage udri po deranu. Gleda on da ne do'vati sina, al bajage zamanjiva ko da će mu prosići kožu. Deran se dreči, da ne bi jače ni da ga deru živog, a siromašak samo kara i priti se.

— Pokazaću ja tebi kako ćeš se protiviti rođenom ocu!

U to stigla i prva kolija sa slugama. Ljudi poskakali i s'vituju siromaka:

zkvh.org.rs

— Mani se tog grišnog diteta! Šta ti je — jesi pobisnio?!

Navalili oni na njega, al siromak bajage ni ne sluša već još više zama'njiva bičom. Ljudi bi derana i opraštali, al gazda odastrag već viče da se ne zadržavaju. Kad je tako, šta tu ko može? Ljudi trgnu uzde i kola prođu jedna za drugima. Sluge se već ispeli iz dola i navijaju u salaš, kad evo i gazde s poslidnjim kolima. Kako on na ćupriju, a derančić poviče:

— Udrite, ubite, al ja ću skočiti u vodu i povaditi dukate! Makar se davio i zadavio, al dukate neću ostaviti drugom!

Gazda se baš najslađe zasmijo što siromak tako vošti sina, al mu je smijanje stalo iznenada. Trgo uzde ko da su mu konji nabasali na jamu i poviče na slugu:

— Šta kaže taj tvoj deran?!

— Šta kaže da kaže, daću ja njemu takog divana! — sluga se bajage srdi ko živa vatra. — Pokiseliću vrengiju u slanu vodu i dotle ću ga tući dok osićam dušu u njemu, al ću mu ludorije izbiti iz glave.

Sluga se bajage goropadi, šiba ko brez pameti, al deran samo viče:

— Udrite, ubite, al ću ja izvaditi dukate iz vode! Ja i niko drugi!

Kad je gazda opet čuo, da je rič baš o dukatima, skočio je s kola ko oparen i drekne na siromaka:

Slušaj ti, manjivaj se derana, a odgovaraj o kakim dukatima je rič?! Al oma, jel znaš da sa mnom nema šale!

Sluga se bajage o'ma' oladio. Ko da nije taj čovik što je malopre bio. Pokunjio se od gazdinog glasa i nema više srdžbe, već se tuži ko da je manji od makovog zrna.

— Kako da ga ne tučem?! Zamislite, gazda, baš prije neg ćete vi stigniti naišo je odan jedan čovik. Vidi se po njemu da je jakog stanja, al se vidi i da je sad skoro moro saći s pameti. Vuče za sobom jednog magarca natovarenog s dvi lubure i pripovida štogod, čemu ni glave ni repa. Kad je došo do mene, najedared ko da je pobisnio. Viknio: „Kud su očle hiljade nek idu i stotine!" I tu nije bilo više divana, već je počo pregrštima vaditi iz lubura i bacati u do, al ne ma šta, već same žute dukate.

— Šta kažeš?! A di?! — gazda sav oživio.

— Najviše tu nuz ćupriju, a posli je baco duž rita dokle sam ga vidio. I kako da ne tučem ovo moje prasence, kad bi ono burlalo u toj buzalici? Još mi to triba da se zadavi, el da mi navadi ti' dukata, pa da me obede da sam i' ukro.

— A šta bi se drugo i moglo pomisliti, — potvrđiva gazda. — Dobro si uradio što si ga stego. Samo nek lane, — pokaže na derana — daj ga meni u šake, a ti ne brigaj. Ljudima nisi valjda govorio za dukate?!

— A di bi stigo kad se ova napast dere, a odastrag vi tirate ljude? Evo sad ću njim kazati, samo da umirim ovu sapetnju.

— Al nikako! Ćuti ko grob, jel ako ti doznadu poubijaće se među sobom, tako će se otimati.

Siromak slego ramenima i bajage se zamislio.

— Ta moram njim kazati, jel će me pitati zašto sam tuko derana?

Gazda je zaslipio od dukata i sad ne vidi da ga sluga baš ne sluša. Uzvrtio se bogataš i ne zna šta bi, dok se najedared nije sitio.

— Znaš šta, bolje ću ja štetovati samo nek je mir među mojim ljudima. Iđi i kaži njim, da si derana zato tuko što njim nije tio kazati čime sam i' tio obradovati. Kaži da sam po njemu poručio, da svakog slugu darivam s tim kolima 'rane, koja je dotiro i još s dva 'ranjenika. A nek je večeras i čast i veselje što smo novi kruv doneli do usta.

— E, tako već može, al što njim ne bi kazo ti?

— Oću, oću i ja čim stignem, — gazda zabašuriva slugu — al sad moram te dukate zagaziti u blato, da njim se zatre trag.

— Iđi, gazda, u peršin! Di bi to bilo za tebe da gancaš po tolikoj buzalici, kad ni za lulin poklopac nisi tio saći u onu plitku vodu? Pušti sluge, to je za nji'. Vidi samo kaka je dubina tu di je bacio najviše dukata?!

Siromak je pokazo tamo di se vidila usvitlana krajcara. Sunce uprlo u nju i ona je zasvitlila lakumom bogatašu lipče neg rajska svića. O'ma' se obazro, da vidi nema li koga i utišo divan.

— Al ni rič ljudima! Nek je svakom na čast i krava muzara! Bolje nek me spominju po dobroti, neg da i' puštim tu da se pokolju.

Obleće on oko siromaka ko da je onaj sad tu prvi čovik, al se onaj ne da uputiti, već će opet:

— Ne marim, al najbolje je da njim ti kažeš.

Gazda se već počo vaćati za glavu, kad na njegovu sriću evo mu žene.

— Čovče, di si već? Ljudima nisi kazo kud će spremiti 'ranu i side skršteni' rukiju ko da njim mi moramo zaraditi kruv.

zkvh.org.rs

Žena mu je došla na zgodu ko nikad. Kaže on njoj sve čime će darivati sluge, i još joj naredi da se kuva, peče i ljudima da pića. Žena ko i on, al ne zna za dukate, pa se skoro skamenila kad je to čula.

— Šta kažeš? Čovče, pokajaćeš se.

— Iđi mi već s očiju i da ne vidim ni tebe, nit drugog koga dok ne dođem u salaš, — rasrdio se on i na ženu. — Kako sam reko, tako nek bude, al o'ma'.

Žena mu je znala ćud i više nije zanovetala, već se okrenila i ode. Samo je još jedared kazala:

— Čovče, pokajaćeš se.

I sad tu nije bilo divana ni sa siromaškom, već ga gazda strpo na kola zajedno s derančićom i samo mu zapritio:

— Da se niko ne makne sa salaša, već svi na poso oko večere, da bude gotova dok ja ne dođem. Nek je čast i veselje! Nek se zna i pripovida kakog gazdu imate!

Kad je siromašak došo u salaš, a sluge se okupile oko njega.

— O, ljudi ljucki, — čude se — mora da će biti kaka velika radost, kad je tu tako darivanje i taka čast, za koju niko nije ni čuo.

— Al velika radost za sve nas, — siromašak samo potvrđiva, al dalje ne kaže ništa.

Radost je za nji' već i tako velika, kad njim je gazdarica kazala šta je gazda poručio, a večera se sprema za kaku se tu nije čulo, slavine odvrnila i ljudi se kripe vinom. Tako je to bilo u salašu, a šta je bilo na dolu to zna jedino gazda, kad je sam tamo gazdovo. Kako je zaslipio od sjaja krajcare i kaki je bio lakum, cigurno je tio skočiti među dukate. A kad je skočio u ona oštra cakla, otud se nije šale mogo iskoprcati. Buzalica duboka, di se odupre vrbine bodu i siku. Kako se provodio to on zna, a ovi na salašu su doznali za njegovu nevolju kad su nike komšije dotrčale s dola.

U salašu se baš postavljala večera, kad jedan komšija upadne:

— Jeste li vi ludi el pusti?! Gazda vam umire, a vi ko da ste gluvi!

Kad su ljudi otrčali na do, našli su gazdu di leži na ledini kako su ga komšije izvukle iz buzalice. Isičen je na sve strane ko da su ga mačke načele i da ne diše, svaki bi pomislio da je već mrtav. Al da ljudi nisu znali koga su ostavili na dolu, ne bi ga baš šale pripoznali. One silne gladne pijavice navalile na njega, pa se nanizale da se čovik ne vidi ispod nji'. Crni se ono veliko tilo ko da je kaka velika crna bublja.

— Av, čeljadi, što ga ne opraštate? — gazdina žena je zaskičila kad je to vidila. — Ta ovako se ne zna je li to moj rođeni čovik, el kaka velika pijavica!

— Zna se, zna se, — siromak će nju bajage umirivati.

Al gazdarici nije do pripovitke, već će bliže da baš vidi je li njezin čovik još zapravo živ.

— Ta živ je, — umirivaće je jedan drugi sluga. — Nije valjda umro od tog što nas je jedared u životu darivo.

— Ako od tog nije umro, od drugog ni neće. Kazala sam ja da će se on pokajati. Znam ja njega, al kad me nije tio slušati, — gazdarica se obradovala što joj je čovik živ i zaboravila je da nije sama, pa ga kara.

Na tu dreku i od drmanja kako su ga opraštali od pijavica, gazda je došo sebi. Otvorio je oči i kad je vidio u kaku bedu i nevolju je upo, on uzda'nio:

— O, ljudi, ko bi meni kazo da ću ja proći tako nemilo?! A ja tio svima pričiniti radost.

Tako on uzdiše, a siromašak se o'ma' stvorio do njega, pa će ga tišiti.

— Gazda, ne brigajte vi ništa. Radujemo se mi, ta još kako se radujemo! Jelte, ljudi, da je tako? Ajte, kažite gazdi i vi, da se čovik ne bi staro čerez nas, — nagovara on bajage i druge sluge, al tako ozbiljno ko da se svaka rič tiče života.

A oni jedan za drugim:

— Da, gazda, radujemo se mi, za to se vi ne starajte.

I da i' je vidio kako su u slast trošili večeru i piće što je bilo naspremano, ne bi mogo kazati da su lagali.

Pričao Stipe Šević Cvancik

zkvh.org.rs

NADNIČAR I MAČKA

Bio tako jedan jak gazda, koji je svašta više volio neg rabadžiju platiti i na'raniti. Steko je s tuđi' leđa i drugo ni ne gleda, neg da je njemu dobro pa makar cili svit poumiro od gladi. Kad ko dođe kod njega raditi tom ne triba druga post.

Tako su kod njega jedared nadničari kopali kukuruze cile nedilje, al o mesu ni spomena. Kad tarane, kad maslice, kad soparne čorbe el krumpira i valjušaka, al tučnije rane nikad. Šta će ljudi, već ćute i trpe, kad se nemaju kome ni tužiti. I tako bi izdurali svu kopačinu, a ne bi imali ni to zadovoljstvo da gazdi bar kažu šta njim je na srcu, da jedan nadničar nije zapo u karlov.

To je bilo tako, da će ljudi baš užnati na ledini, a ovaj nadničar će ući rad malo soli. I kako je išo, zapo je u karlov i umalo ga nije privalio. Kad je pogledo, a u karlovu se pile zadavilo. Valjda je skočilo gori da čapa iz spirina, palo u nji' i nije se moglo iskoprcati.

Nadničar baš tamo, a gazda izlazi iz kuće. Kad mu je gazda izašo prid oči, njemu najedared sivnilo u glavi i izvadi pile iz karlova.

— Šta ćeš s tim crknutim piletom? — gazda zapita.

— Šta bi' drugo, već ćemo ga očupati i skuvati, — nadničar njemu ozbiljno, ko da to drugačije ne može ni biti.

— Iđi, ludi čovče, s takim divanom do andraka! Ko je to još vidio da se 'ide crknuto pile? Daj ti to mačkama.

Gazda je već i počo vikati mačke, al nadničar ne da pile iz šaka, već veli:

— Oću li još i to raditi, da debeloj guski mažem rebra?!

— Ta nemoj se tu praviti lud, već daj to pile mačkama, nek se one bar na'idu kad je već oćlo u štetu, — gazda će na njega čisto ko oštro i koraci bliže, da se maši pileta.

Al onaj ne da.

— Moj gazda, lud bi bio da njim dam. Ta i mačke žive bolje neg mi. One bar kadgod u'vate miša i omaste crivo, a mi?!

Gazdi je o'ma' pukla kora s očiju. Nije mu tribalo pripovidati otkud vitar duše. Najedared se samo sav raspuvo, zacrvenio se ko pućak i utrčo u kuću da ga nadničari ne gledaju. Nije se više ni pokazivo, samo su čuli kako je viknio na sluškinju:

— Nosi njim ove zdile s astala, nek ne kažu da i' ranim crknutim pilićima.

Mogo je on sad kazati šta oće, al se to raznelo po svitu. I kad ga je kogod tio ubosti u srce, nije moro drugo već samo prid njim početi:

— Ljudi, jeste li slušali kadgod kako je to bilo, kad su se kod jednog gazde nadničari i mačke otimali za crknuto pile?

Pričao Stipe Gršić

zkvh.org.rs

VELIKA KAJGANA

O gazdama, koji su žalili zalogaj od čovika, ima pripovidaka i pripovidaka. A di ne bi bilo kad je ti' tvrdaca i lakumi' bilo digod se okreneš.

Bio jedan taki i za njega nije bilo drugog života, već samo gleda kako će steći. Ne triba kazati drugo, već samo to, da je u njega pileža bilo toliko, da se svake nedilje nakupilo bar kola jaja! Ne košar, el dva — već vrvom naslagana kola! A di je račun od njegovog krupnog bogatstva?! Al šta mu je sve to vridilo, kad je žalio zalogaj i od svoji' usta, a o drugima da ni ne govorimo. U rukama čestitog čovika i marvinče je imalo više života neg ovaj baćkoš, a šta da sporimo riči na to kako su kod njega prolazili oni što su spali na njegov kruv.

— Gazda, oćemo danas skuvati ljudima grava? — sluškinje ga pitaju.

A on:

— Nikako. Gra' se sad može prodati — na cini je.

Pitaju ga za ovo, za ono, al on na sve odgovara da se to može prodati. On bi pravio samo novaca i svaki dan se vaća za glavu kad sluškinje stanu prid njega, da njim izda šta će kuvati.

— O, ljudi, šta se okupilo svita oko mene! Po'isće mi i kosu s glave, — skoro plače kad na kraju štogod mora dati za kujnu.

I sve je on držo pod lancom i katancom, a najviše se bojo za jaja. Toliki pilež se rastrči po guvnu i njivama, pa da ima sto pari očiju i rukiju, di bi živ čovik mogo pronaći sva jaja i sačuvati i' od drugi'. Al on i nije dopušćo nikom drugom da se žigne jajeta. To mu je bila prva briga da skuplja jaja i vreba, da neće kogod uzeti koje. Kad ljudi jutrom izlaze na poso, on zaviriva svakom u brkove, da vidi nije li se kojem kajgana zalipila za brk.

Nek dođe kaki stran čovik na salaš da zapita za gazdu, a čeljad se ne misle di je gazda, već čisto ko čerez običaja kažu:

— Tamo je na guvnu, čeka da iz kokoške ispadne jaje.

Imo je jednog sina, u kojeg je najviše virovo i tog je slao svake nedilje jedared u varoš, da proda jaja. Nuz sina je uvik moro ići po koji svinjar, da pazi na konje dok gazdin sin trguje. Al gazda nije znao, da ga i taj sin vara. Ni sin nije bolji od oca, al je taj bar sebi tio dopuštiti da se kadgod na'ide, a volio je malo i popiti. I tako kad iđe u varoš, on uvik sakrije po nikoliko jaja. Imo je jednu mijanu na kraj varoši i tu se zavuče, dade jaja da mu se spremi kajgana i kad se naruča, onda malo i popije.

To je radio kradom, al je jedan svinjar ušo u trag mladom gazdi. Nije kazo nikom ni riči, al je štogod smislio u svojoj glavi. Kad je opet došo red na njega da iđe s gazdinim sinom, svinjar je jedva čeko da stignu do mijane. Mladi gazda mu je samo bacio uzde u ruke i ode unutra. Svinjaru drugo nije ni tribalo neg da ostane sam i kad mu je došlo na zgodu, izvadi jednu čiviju. Sad on mirno čeka na kolima, dok jedared evo mladog gazde. Ne znaš el mu se oči više sjaje od zadovoljstva, el lice.

— E, sad sam spremio sve što triba i možemo na poso! — kaže on svinjaru ko da će onaj povirovati, da je gazda imo posla u mijani.

Kazo onaj šta oće, šta se tiče svinjara kad se on nema u šta pačati osim da čuva konje. Svinjar ne kaže ni rič, već gazdi uzde u šake. I krenu oni zdravi i veseli, pa mladi gazda malo i pokaso. Al nisu dobro ni pošli, a priće priko jednog surdučića.

— Gazda, dobro će biti olakšati kas, — svinjar će bajage opominjati.

— Ajde, ti ćeš mene učiti! Ne bi li još kazo, da sad dekam prviput u životu i da ne znam kako se jaja nose na kolima?! — gazda se izbekario i ošinio konje.

Oni trgli, kola varnila priko surdučića, a momak samo pomislio: no ako sad ne ode točak, posli neće. Al nije on to dobro ni pomislio, mladi gazda se već našedio. Ode on s kola, ode priko njega i svinjar, al odu i jaja — a sve zato što je prvi točak očo s kola.

Svit se počo kupiti ko na čudo, pa se mladi gazda spleo i samo gleda u razbijena jaja.

— Av ljudi, ljudski — šta je to?! — mladi gazda se počo češati iza uva, kad se pridigo i pogledo naerena kola, a oko nji' rasut sav tovar.

zkvh.org.rs

— Ne znam šta je, al mi se čini da su to još malopre bila čitava jaja, — svinjar će čisto ko ozbiljno.

— Šta ćemo sad? — prišaplje svinjaru.

— Da vidimo šta je s točka i ako možemo, ajdemo što brže da nas svit ne ismijava, — kaže onaj i o'ma' će dizati točak.

Došlo mu je na zgodu da podmetne čiviju ko da je digo sa zemlje, namistio točak, pobaco košarove na kola i ne pita gazdu, već okrene kola salašu čim se i onaj popo. Odu oni, a mladi gazda samo sagnio glavu i nit šta pita, nit gleda kako su nike sirote žene počele kupiti razlupana jaja. Nije on progovorio dok nisu došli pod sam salaš, al kad će bliže guvnu, skoči s kola i kaže:

— Ti tiraj kola u salaš i kaži baći što znaš, a ja mu ne smim izaći prid oči.

Ode on kroz kukuruze iza guvna ko ker brez gose. Svinjar ni ne haje na njega, već krene konje salašu. Nije dobro ni došo do guvna, a matori gazda već istrčo iza jedne kamare.

Kad je vidio kako se kola žute od jaja, dreknio je, da jače ne bi ni da je grom puko u njega.

— Šta to vide moje oči?!

Svinjar se bajage poćulio i da gazda ne bi navalio na njega, o'ma' kaže:

— Ne znam šta je bilo vašem sinu, samo je iznenada kazo: — baš sam se zaželio malo kajgane. A kad ja jedared u životu oću da se nasitim kajgane, meni to i može biti, nisam ja svinjar ni sluga, već gazdački sin. Meni za kajganu el nek su čitava kola jaja, el ni jedno.

Gazda zapinuši i samo zapita:

— A di je on?

— Tu digod u kukuruzima. Meni je samo kazo: „Nek matori bisni čerez jaja, kad i' žali po'isti i zarad lika, al što će još bisniti što me neće moći ni do'vatiti."

Svinjar nije dobro sve ni izustio, a gazda već ode u kukuruzište, al ko vijar. I kako, kako nije, samo je natrapo na sina čim je zakoracio u kukuruzište. Kako su oni započeli divan, to znadu samo nji' dvojica, jel je svinjar kola utiro u salaš, al kako su završili to je mogo viditi svako kad su gazda i njegov sin došli u salaš. Jak jedan, jak i drugi, pa se borme nisu dali jedno drugom. Izudarali se, izgrebali se, ta valjda su se i zubima kidali, kad krv sve lije s nji'.

Istrčala njeva ženska čeljad i udarila u dreku, al ona dvojica su izmoreni, da ni rič ne kažu. Vuku se oni u kuću, a na to se i sluge strčali. Svi će pitati svinjara šta je to, a on puštio vaške i gleda kako ližu s kola jaja.

— Ta šta je da je, — kaže on čeljadima — al otkud je gazdinom sinu palo na pamet tako štogod, da kaže kako kod njegovog oca nikom nije dobro? Eto, može viditi čitav svit, da se tu i kerovi 'rane jajima.

Pričao Stipe Šević-Cvancik

zkvh.org.rs

KAD PATKE LOVE TARANU

Zna se, nije bila jedna gazdačka kuća u kojoj se tvrdovalo i steklo priko nadničarovi' i slugini' leđa. Sirotom čoviku se smuti i onaj zalogaj što ga je jedva dočeko, kad vidi kako su rabadžijama zbarlali ma šta, a gazda i njegova čeljad se sve uprckaju od batakova. Gazde za astalom imaju i šunke, i prisnaca i pokljukuše, a za ljude bace zdilu na ledinu, a u zdilu zamućenu vruću vodu. Nije jedna kuća bila u kojoj su čuvali užeženu slaninu i užiškano brašno za nadničare.

Tako je to bilo i u toj jakoj familiji o kojoj je sad divan. Zemlje je u nji' bilo toliko, da je kosilo i priko dvadesetak pari risara. Al nek je tamo ris, nek je kopačina el koja druga jaka radnja, za 'ranu ne triba ni pitati. Za ručak kruva od užiškanog brašna, komad one užežene slanine što je požutila gore neg mrtac, a za podne i veče ritke tarane. Kod nji' risar nije moro brojiti dane u nedilji. Kad se dvanajstiput 'ide tarana, zna se da je subata uveče. I nek se samo koji risar potuži, njega dočekaju već i gazdina dica:

— Oćete li još i zanovetati, a kod kuće nemate ni to!

Šta se može kad se drugo ne može, a kazati ne pomaže. Ljudi rade i kunu svaku stopu i onom ko je izmislio ritku taranu. Tako je to bilo svakog risa, svake velike radnje, dok jedno lito nije došo u ris i niki zdravo okoprcan momak. On nije još bio tu u risu i borme se začudio već drugi dan, kad je vidio kako je gazda zapuco s ritkom taranom. Drugi risari kažu momku da je to tako i nikako drugačije, a riči ne vridi sporiti, jel se tom gazdi dosad još niko nije oto iz šaka.

Momak je saslušo ljude, malo se zamislio i onda kazo:

— Tako je, ljudi, kad ovaj nema ni srca ni obraza, divaniti ne vridi al sagniti vrat još manje.

I ne kaže nikom šta je naumio. Rušio je otkos za otkosom sve dok nije vidio, da su na ledini namistili kotlove za večeru. A nisu tamo naerili jedan, već tri. Gazda ne žali vruću vodu — ima je u bunaru dosta, a zgrije se na čukanjicama i ogrizini. Nek se risarima trbu' naduje do mile volje! Al ako gazda misli,

ovaj momak to radi i za dvojicu, kad ga nevolja steže. Čim je vidio da se sprema večera, ostavio je kosu i ma'nio risaruši, da pođe za njim.

— Kuda? — drugi zapitaju.

— Iđem pomoći oko večere, — momak se samo nasmijo i ode dolu.

Kaže, da iđe pomoći oko večere, a ne ode salašu već dolu! Risari su se malo začudili, rič-dvi kazali, al su na kraju odma'-nili. Neće za nji' niko svaliti žito i nema tu vrimena za prazne razgovore. Nisu više ni pogledali za momkom. I ko zna šta je on radio i di je bio s njegovom risarušom, samo su ga risari jedared čuli kako viče ispod salaša:

— Ljudi, manjivajte se. Ajte, da se večera ne oladi.

On viče, a iza njega maše i gazdarica.

— Ajte, pa da zavrimena sklonimo sude.

Čudo od sudi — nikoliko zdila. Nema tu pladnjova, već ljudi sidnu na ledinu i zamaču drvene kašike u zdilu. Došli su ko i uvik i niko ni ne gleda iz kojeg kotla će mu vaditi i čime će zdilu napuniti, kad svi već dobro poznaju ritku taranu. Ne gleda baš ni gazdarica, al joj se valjda kutljača morala učiniti teška, jel je najedared bacila oči u koto. Al je onda skiknila, da joj je kutljača ispala iz ruke.

—, Kako je ovo čudo?!

Sad su svi pogledali u kotlove i u zdile. Bome su mogli gledati, jel je tamo bilo baš pravo čudo. Da su kome u toj kući izrasla krila, ljudi se ni tom ne bi tako začudili, ko onom što su vidili u kotlovima. Nije tu sad razmućena voda, već se mast po čorbi sve zlati, a zagustili je niki debeli batakovi i drugo živinsko meso.

Svi su zinili ko da ne viruju očima, samo onaj momak ne gleda u meso, već u gazdaricu i smijucka se ispod brka. Kad je ona vidila da je to baš meso, uzda'nila je ko da joj srce kidaju iz nidara i opet skikne:

— Je li kogod vidio ovako štogod?! Ljudi, šta je ovo?!

Zaintačila je baš ko brez pameti i počela se obazirati oko sebe. Na to će već i onaj momak progovoriti.

— Šta tražite očima?! Znamo mi, da vi mislite da će o'ma' biti propast svita, al ne puca još nigdi zemljina kora, — na gazdaricu će.

Al ona samo tira, ko lud tra-la-la:

— Ljudi, šta je ovo?!

zkvh.org.rs

— Šta bi bilo?! — momak kaže ozbiljno. — Vidim, ta vaša tarana je nikud tako teška, da sva pada na dno i valjda je zato nigdi ni nema u vodi. I mislim se, ta naša sirota gazdarica baš ima dugačku kutljaču, al koliko se mora i ona namučiti dok s njom ne do'vati koje zrno tarane s dna?! E, kako će ovi siroti sustanuti ljudi onda moći štogod dovatiti s tim kratkim kašikama?

On divani pravo ozbiljno, a gazdarica se zagledala u njega kako ne bi ni tele u šarena vrata, i ni sama nije znala šta bi, već kaže:

— Šta će sad ispasti iz tog?!

— Šta bi ispalo, već pametna stvar, — momak samo ozbiljno govori. — Ta di bi ja dao, da se moja „dobra" gazdarica muči i uzalud do'vaća s dna kotla, kad ima pomoći i još lake. Je li kogod još vidio, da ma šta bolje roni i lovi sa dna neg patka?! Ta izvuče svašta iz blatavog dna bare, a di ne bi onda iz kotla?! Kad je tako, a ja mislim u ovoj mojoj ludoj glavi: je li to čovičanski da se i mi i naša gazdarica mučimo toliko, a pataka je na dolu i na pritek?!

Divani momak ko da štije iz knjige, ljudima se lica počela vedriti, a gazdarica samo:

— Pa? Pa?!

Zamucala je od muke i nevolje, a momak samo ozbiljno i ozbiljno:

— Kako — pa?! Ja ne žalim truda, kad se štogod ima čovičanski uraditi. Navaćo sam lipo ti' vaši' pataka na dolu i bacio i' u kotlove. Nek one rone po dnu kotla i love taranu, kad su već za ronjenje stvorene, a ne mi. Šta te patke misle, da su one samo zato stvorene da mute vodu u ritu?! Kako ne bi! Nek one polove lipo taranu na dnu kotla, a mi ćemo nji' u kotlu već lako uloviti!

Napravio se lud i pripovida gazdarici, ko da ni ne klapi šta joj je naradio, a ona se samo u'vatila za glavu i rič joj se otela:

— Aoj, da sam ja to znala!

Ona ne kaže to zato što bi još ranije tako uradila, već zato što bi pazila i na kotlove i na patke. Momak zna šta ona misli, al se samo pravi lud i veli ozbiljno:

— E, moja gazdarice, ta ne znate vi ni to, da je ta žuta slanina zdravo dobar lik protiv kašlja. Al kad ste već tako dobri s nama, ja vam to moram kazati. I dobro bi bilo, da se ne starate toliko samo o tom da nama bude dobro, već da malo te žute slanine čuvate i za sebe. Mi ćemo kojikako po'isti i onu bilu.

— Šta kažeš? — gazdarici se opet otela rič, a prid očima joj se zamutilo.

— Ta, to što ste čuli, — momak njoj samo ozbiljno. — Nek se ne čuje na zlo, al može vas kogod ukleti da vas u'vati kašalj. Doće zima i čime ćete se ličiti, ako vam mi po'idemo svu tu žutu slaninu?

Gazdarica je najedared požutila većma neg ta njezina slanina, a to nije bila šala, jel tako žuto se baš ne viđa svaki dan, i potrčala u kuću, da se od muke ne bi privrnila u koto. A risari su u veselju počeli loviti patke u kotlu. To nije bilo baš ni teško, jel momak nije samo ozbiljno govorio s gazdaricom, neg je još ozbiljnije napunio kotlove s pačijim mesom.

Pričao Stipe Šević-Cvancik

zkvh.org.rs

CIGIN I POPIN NIMSKI DIVAN

Cigo poranio jedared da nakupi starog gvožđa, da bi imo šta kovati. Ide tako i na jednoj stazi nađe punu čorapu novaca. Obradovo se on, ko što bi i svaki drugi, i o'ma' bi se pofalio kome kaka srića ga je snašla. Na koga će ga prvo vrag naneti, već baš na popu. Popo se zadržo digod tu noć i žuri se kući, dok svit ne poustaje. Podigo skute da se ne ulopa, pa hajči priko jendeka samo da ga svit ne vidi kako je poranio još sinoć. Tako se iza jedne kamare slame srepi s cigom.

— O, gospodine, vidite šta sam ja našo! — cigo zinio čim je ugledo popu.

Al je i popo zinio kad je ugledo šta je u čorapi.

— Cigo, sinko, ta to su moji novci. Zato i trčim tudan priko, da vidim di sam sinoć čorapu izgubio, — o'ma' je spremio svoju pridiku.

Nije ni cigo današnje dite. Pokajo se što ga je jezik tako svrbio, al se ne da popi.

— Ej, gospodine, to može svaki kazati. Ako baš oćete da znate, ja virujem da ste sinoć izgubili i obadve čorape, al tamo di ste bili, a ovu s novcima baš borame niste ni vidili za života. Tako štogod se samo donosi u vašu kuću, al je vi ne odnosite.

Tu će oni rič po rič, pa se popo priti paklom i obećava raj, al se cigo ne da smotati oko prsta. Ne da čorapu, a popo ne bi da se digne graja i da svit dozna za novce, a još manje bi da se pročuje di je bio tu noć. Kad cigu nije mogo slomiti ni lipim ni ružnim, a on smislio drugačije.

— Dobro, cigo, kad si se već polakumio na moje novce, nek ti se suše na duši, al samo tako ako znao sa mnom nimski govoriti. Je li znaš nimski? — o'ma' će on cigu vaćati napripuš.

— Kako ja ne bi' znao za svoje novce, kad vi, gospodine, znate za tuđe?! — cigo je njeg dočeko.

— Onda važi oklada, je li tako? Samo niko ne smi znati, da smo se kladili u moju čorapu novaca. Ako pogodiš šta ću ti nimski kazati i budeš znao na to odgovoriti, nek su novci tvoji, ako ne pogodiš, čorapa s novcima je moja.

Cigo oće, ta još kako oće kad niko ne smi znati u čega se klade. To njemu i triba i sad nek čeka kogod kad će ga tako počukljikati po jeziku, da se još jedared izlane o novcima.

Odu oni o'ma' popinoj kući i ovaj sazove stare mudre ljude iz sela, nek oni kažu ko će okladu dobiti. Ljudi su sili i sad će gledati taj razgovor, a cigo će onda ući.

Kako on na vrata, a popo njemu upačio prst naspram nosa. Popo cigi prcka ispod nosa jednim prstom, a cigo popi o'ma' s dva!

Sad je taj nimski razgovor bio gotov, pa će popo okreniti drugi. Najedared je upačio prstom na tavanicu. Kako on prstom gori, a cigo zama'nio rukom iz sve snage i upačio prstom u zemlju.

— No sad kaži, — popo će na to cigi — šta sam ti ja reko, a šta si ti meni odgovorio? A vi, ljudi, dobro slušajte i da vidimo el pogodio el nije?

— Ded, ded, cigo, — i ljudi će.

A on se nije mislio, već o'ma' kaže divan s popom.

— Kad je gospodin upačio na mene prstom, on je kazo: „Oko ću ti izbosti." A ja na njeg s dva prsta: „Ja ću tebi oba-dva, gospodine moj, jel je pravda na mojoj strani!" E, di bi se to gospodinu dopadalo, već je on meni prstom pokazo gori i sotim mi se ovako zapritio: „Cigo, kaki si lak naspram mene ovako ugojenog, ako te do'vatim, ta u nebo ću te baciti!" On gori, a ja prstom pokazivam doli i sotim velim: „E, moj gospodine, iz neba se može pasti i lipo dočekati na noge i opet biti čovik, al kad te ja lupim pod noge i izgazim, nikad se više nećeš dignuti! Na mojim nogama nema čorapa, tvrde su kad gaze! Nema čorapa, gospodine!"

— Baš borame je tako, — jedan stari čovik se o'ma' izlanio.

— Kad je tako, onda sam okladu i dobio, — o'ma' će i cigo — a kako bi' je i mogo izgubiti, kad sam ja očo gori, a gospodin osto poda mnom?

Pričao Luka Kopunović

zkvh.org.rs

KAD POPO ČISTI OD GRIJA

E, kaže, bio jedan popo krivog vrata, a iskrivio mu se što je nos uvik zabado u tuđe stvari. Bio je lakum, ta ni hrčak se ne bi mogo s njim uštrkljivati kad popo počne vući u svoje jame, pa se čudo obogatio. E, kad je nakupovo zemlje, da je u njeg više atara neg' u po' sela, ziđa'će on nove staje. Kadgod se ciglja nije pekla ko sad, već se nakupi slame i slame, pa se ciglja peče napolju. Tako je i popo spremio ogriv i pogodio cigljare, da pod salašom izbijaju valjke i peku ciglju.

Sakupio je ljude, al' i na toj teškoj radnji drži i' samo o soparnoj 'rani. Ta di bi bio podatan kad je lakum?! Popo nji' tako uči postu i sušenju, al' se tu našlo svakaki' ljudi, a borme i taki' koji se ne stide svoje riči. Izmetnio se jedan taki i bane prid popu.

— Ej, gospodine, — kaže — neće to baš valjati ako mi do kraja radnje ostanemo brez mrsa. Ta i svatovi čoviku dotuže, a ne ovaj vaš post, a još kad se moraju po cili bogovetni dan izbijati teški valjki.

Sluša njeg popo, al' je prikrstio ruke na velikom trbuvu i sve sklapa oči kako se bajage misli. I o'ma' nagnio taj krivi vrat, pa će u blage riči:

— Sinko, prašta ti se, jel ne znaš šta divaniš.

— Znam el ne znam, al' po cili dan pijem vodu, a vi me još vrućom vodom i 'ranite, pa se bojim da će biti nevolje.

— Ta kake nevolje bi bilo od tog?

— Bojim se, gospodine, da ću zapatiti toliki mijur, da ga ni vaši najbolji konji neće biti kadri odvući na kolima, — zavrne cigljar.

Popo sluša, pa mu se baš ne dopada što onaj tako križa, al' se zato pritvara ko vrag prid kišu i opet će u blage riči:

— Sinko, trgni se, dođi sebi. Ta ne znaš ti, da se od jake 'rane krv zgusne u čoviku i ne zna šta će, već ga mišalj navodi samo na grij. Ne vidiš koliko je vas tu, pa nek samo jedan ne zna šta će od bisa i evo kavge i drugog grija.

— Grij ćemo mi lako primiti na se, samo nas posta praščajte, — zaintačio cigljar.

Al ako je on zaintačio svoje, borme ni popo ne popušća od blagi' riči. Miluje on trbu' i samo pripovida.

— Da vi to i 'oćete, sinko, ja ne možem grij primiti na dušu. Al' nikako! Ko posti taj zna sobom vladati i za tog se ne triba bojati, da će ga makar šta navesti na grij.

Raspripovido se popo ko popo, pa se to njemu i dopada, al' se borme ne dopada cigljarima. A onaj što se s popom u'vatio u koštac vidi, da ričima nema kraja i lipo zaćutio. Kako on za-

zkvh.org.rs

ćutio, a drugi će se umišati. Već će oni ziniti, al' onaj se najedared ispričio:

— Ma'nite se, ljudi. Ta kud sam se, malo nisam kazo, latio i ja praznog divana, kad vidim da gospodin imadu pravo.

Ljudi stali ko da i' je kogod polio ladnom vodom i gledaju na onog: šta mu je? Je li posto marama od dva lica?! Al se onaj latio gaziti blato i veli:

— Dada, ko posti tog ne može ništa navesti na grij. Eto vidite, čim sam i sad samo pomislio na mrsno, još malo je tribalo i ja bi' se već posvađao s gospodinom. Vidite kako mrsno navodi na grij? Ljudi, što su gospodin kazali, ta svaka rič ko da je čelikom potkovana!

— Dada je tako, — i popo potvrdi i ode brže-bolje, da se drugi ne bi inatili s njim.

Nije on još ni izmako, a cigljari navalili na onog svog i kad su ga počeli ružiti, ta misliš — đuture su se pogodili. A on se samo smijucka i jedared kaže:

— Ljudi, da smo se svađali s njim, još bi ga koji i plenio s one strane na koju mu je vrat nakrivljen i možda bi ga kako još i izupravnio. Zar to ne bi bio grij?! A zašto bi to radili, kad možemo i brez grija, pa još što prija. A što prija, manje grija.

Ljudi su opet blenili i dikoji će:

— Ko će sad opet izaći na kraj tvom divanu?!

— Ako srića posluži, već danas u podne ni popo mu neće izaći na kraj!

Ljudi su odma'nili rukom, a onaj neće više da divani. Rade sad dalje i tako je jedared došlo i podne. Odu lipo na popinu ledinu i posidaju pod dudove oko zdila. Popo je prošo, malo bacio oko i biž u sobu. Raspaso se, nagušio se batakova i kad je zalio dobrim vinom, lego je da malo prodrima. Samo je naredio sluškinji šta će spremiti za večeru i opružio se. Opakliju je bacio na zemlju, da mu je veća ladovina, pendžere je zastro da ga muve ne diraju u mraku — i sad je za njega jedan svit, a za cigljare drugi. Kako se on zavuko, a sluškinja bacila sude ustranu i zavukla se i ona u lad.

Onaj cigljar, koji je s popom vodio divan ko razgovor, drugo nije ni čeko. Čim je vidio kako je popo zamračio pendžere, a on ko mačak ode do komare. Otisko je pendžer ko da je slamku sklonio s puta i daj tovari napolje popine šunke, divenice i sve dobro što se tamo našlo. Sve je to polagacko prino u volaricu di su cigljari spavali i dobro sakrio.

— Šta to radiš, ta popo će nam po'isti i kosu s glave, kad nadigne graju, — drugi cigljari će ga opominjati.

— Di bi on radio tako štogod, kad ga oslobađam od grija? — onaj se samo nasmijo. — A baš ako se zaželi, nek mi po'ide kosu, al vi dete 'ite sad ovo. Nek se niko ne boji, sam ću ja to primiti na dušu.

Borme i' nije tribalo nuditi dvaput. Onaj je nastačio iz popine komare svega dobrog, al toliko da će i doteći i priteći dogod ne bude gotova sva ciglja. Zašo on još i u podrum, pa teglicu za teglicom vuče.

— Pite, ljudi, — šali se on, — ta čovik ne 'ide valjda sino, da uvik pije vodu.

Tako su se cigljari okripili, žeđ zagasili i rade, ta veseli da bi zapivali ko pripelice. Sad oni vide zašto se onaj ma'nio divana s popom i jedva čekaju da popo opet dođe. Kad je lad posto malo deblji, popo se i probudio. Zna on da se i sluškinja digod zavukla pa je neće buniti, već sam ode u komaru, da odjakari štogod za malu užinu. Al kako je ušo tako je i izašo, pa o'ma' potrč' među cigljare.

— Ljudi, jeste li vidili koga oko salaša dok sam ja drimo? — viče popo još iz daleka.

— Kad bi mi imali kada još i na to, da oko salaša gledamo! Tako njemu jedan, a drugi bajage ni ne gledaju, već samo vuku blato, izbijaju valjke i već šta je čiji red. Popo se zablenio, pa će onda skoro ko zaplakati:

— Al, ljudi, ljucki, kogod mi je dobro načo komaru. A vi kažete da baš nikog niste vidili oko salaša osim vas?

Onaj, što je to sve udesio, dobro otvorio uši, i već zna kud bi popo sad navio divan, pa o'ma' njemu u brk:

— Kaki je to divan, gospodine?! Nećete valjda pomisliti, el kazati, da mi u tom imamo smiše?! Niste valjda zaboravili šta ste i sami kazali: ko posti tog ništa ne može navesti na grij.

— Ta, sinko, ne kažem, samo eto usta iđu ko pusta, — mucaće popo. — Znaš kako je, kad je komara prazna, a ovaj, što kažete, nikog niste vidili . . .

Navija'će popo i ovamo i onamo, al' onaj ne da pokrke, već zine na njeg:

— Manite se vi, gospodine, i pusti' usta! Ta vi ste nas postom ocigurali od grija tako, da mi valjda ne bi vidili kad su vam komaru ispraznili, da smo baš i gledali. Daborme, ta tim vašim postom čovika tako očistite, da grij ni viditi ne može.

— A, juj, juj, — na to će jedna mršava mlada, — ja sam se tako ispostila, da ni slušati ne možem o takom griju. Manite se vi tog divana, manite se svi, a prvo vi, gospodine, jel takom čoviku ne priliči da prida mnom divani o griju.

Pričao Pere Poljaković Kovačev

ČARŠAP, RAZASTRI SE

Bila jedna sirota udovica, a u nje sin jedinak. Osim kućice i malo siromaštva nisu nji' dvoje imali ništa. Šta će sin, već će ići služiti. Mater mu spremi bućurić — malo krušca i koji struk zelenog luka, pa momak ode priko šume. Išo je po šumi tamo, vamo i jedared natrevi na kolibicu. Pokvrca na vratima, niko se ne odaziva.

— Čeljadi, di ste? Ima li tu koga živog? — povikaće on.

Niko se ne javlja. Ta bar da miš digod šušne. Momak ne zna šta bi i nije ni znao kako se mašio brave, samo se začudio kad je vidio da su se vrata otvorila. Uđe on i onda vidi da je u kućici sve lipo pospremano. Osti se čovčija ruka — mora da tu pribiva živ stvor. Razgledo se on, al' se ničeg nije ni žignio. Di bi tako štogod radio kad to nije njegovo. Kad nikog nema on će napolje, al' uto evo jednog dide.

— Stani, sinko. Šta ti tražiš?

— Službu.

— Taki čovik meni i triba, — obraduje se dida.

I sad rič po rič, pa momak dozna da je to didina kolibica.

— Ja imam svog posla na druge strane, a to se tebe ništa ne tiče, — kaže mu na kraju dida — neg ako si baš za službom, eto staraj se za kuću i moju bašču. Primiću te na tri godine, a kod mene dan godina.

'Oće momak, samo kaže da bi malo i jačeg posla — šta je to starati se zā to malo bašče i kućice. Kaki poso taka i plaća, pa se boji da će za to malo posla malo i dobiti da materi odnese.

— Sinko, vidi se da si još mlad i zelen, — s'vituje njeg dida. — Ko malo ne zna poštivati, taj ne sačuva ni veliko. Kod mene se plaća ni po malom ni po velikom, neg po poštenju.

Poslušo njeg momak: dobro je promislio i onda veli:

— Dobro, dida. Stariji ste, pametniji ste, neću se s vama inatiti.

— Tako, tako, sinko. A ja sad odem drugim poslom, kad smo brigu tako podilili, pa je kućno slime spalo na tebe.

Sotim će se on lipo i kreniti, al' se momak onda siti i zapita:

— Dobro, dida, vi odete, al' šta ću ja 'isti?

— Eto ti čaršap na astalu. Nemaš brige, samo mu kaži: čaršap, razastri se, daj mi 'isti i piti.

Ode sotim dida ko da ga nije ni bilo. Momak se o'ma' latio posla i kućicu uredio da sve sja. Latio se onda bašče i do mraka glavu ne diže s posla. Kad je došlo veče, a njemu dan još kratak ko da je sad svanio, a sad i omrknio. Osladilo mu se, pa misli nikad dosta posla. Al' kad je mrak šta će, već da se i okripi.

Sio on za astal i veli:

— Čaršap, razastri se, daj mi 'isti i piti.

O'ma' se na čaršapu stvorilo dobrog 'ića i pića. Momak se i obradovo, al' mu se i steščalo oko srca. Kako mu se ne bi steščalo, kad je o'ma' pomislio na mater, i veli:

— Ej, da sad možem malo ovog poneti i mojoj sirotoj nani.

Dao bi on ne znam šta, da mu je i mater za tim astalom, al' se naradio priko cilog dana, pa mu je večera dobro pala. Tako se okripio i lipo prispavo noć, a u zoru je već u poslu. Ode njemu i drugi dan ko isprašen, ode borme i treći, i kad je sašlo vrime, a njegov dida već tamo. Pogledo sve i onda kaže:

— E, sinko, kad ti je poso zaslužio, sad već možeš tražiti službu. Samo da znaš: u mene novaca ko na žabi dlaka, već ako bi bio zadovoljan, da biraš iz kuće šta 'oćeš.

Tako veli dida, a momak ovako:

— Čaršap.

— Ta uzmi, sinko, štogod veće. Pošteno si radio, pa se ne stidi. Dida će tebi drage volje dati svašta.

— Ajak! Ništa drugo, samo čaršap. To će mi nanu najviše obradovati, kad je sirota tolike godine od usta otkidala samo da meni bude. Nek se i ona sirota u životu alvatno na'ide i napije.

— Dobro, al uzmi i za sebe bar štogod, — nudi njemu dida.

— Ajak! Ne znam jesam li i čaršap zavridio.

Dida njeg neće siliti, pa momak lipo smota čaršap, zafali se i ode kući. Ovamo je dolazio tri dana, al' je kući očo začas. Nose ga noge, ta ni vitar perce ne bi brže, samo da što prija odnese materi dragost.

— Nane moja, evo šta sam zaslužio, — o'ma' on čaršap prid nju. — Dosad smo teško živili, sad ćemo lako.

I o'ma' on čaršapu kaže šta triba, a sirota mater sve očima ne viruje kad je na tom siromaškom astalu vidila toliko dobrog 'ića i pića. Raduje se ona, ta od dragosti ne može zalogaj uzeti, a momak će najedared:

— Nane, znate šta ću ja kazati? Da mi pozovemo na večeru našeg kum-popu.

zkvh.org.rs

Još kad se deran rodio, otac mu je bio dobrog stanja i tako je popo kumovo. U nevolji su se dikad zatrčali popi, pa kad je sad i u nji' puna kuća, momak bi da ugosti kuma.

— Nemoj, sinko, — odvraćaće njeg mater. — Može pomisliti, da si ti ovo otkaleg oto, el ukro. Di će nam virovati, kad smo ovaki kukavci kukavni.

Rič po rič, pa će deran mater navrkati. Ta ne boji se on pokazati šta ima ni prid kim, kad to nije ni oteto, ni ukradeno, već pošteno zapaćeno. Ode momak do pope, a ovaj ga o'ma' dočeko:

— No šta je, kumče? el ti opet triba kašika masti el brašna?

— Ajak! — lipo njemu momak. — Kume moj, dosta smo se naobijali vašeg praga, a sad sam ja malo snoktio i ko velim s nanom, da i vi znate šta je naš zalogaj.

Popo se zblenio, a misli u svojoj glavi: šta je ovom deranu? Di će on jednog popu zvati na večeru, kad su u kući od pamtivika prazne jame, a u njima ladan vitar duše.

— A šta si zaslužio? — baš će ga zapitati.

— Dođite samo na večeru, pa ćete viditi.

— A kad si i doslužio, kad ni ne znam da si se zastranio od kuće. Jesi li ti to tako: juče očo, danas već došo iz službe? — još će on derana nazlabati.

Al' onaj samo lipo. Zove ga i kaže, da se neće pokajati. Toliko i toliko je popu zvao i molio, da će onaj na kraju konca poći, ko veli, baš da vidi šta je to derana napopalo. Bome, kad je došo imo je šta viditi. Šta je zaželio, a momak samo kaže čaršapu, pa je to već i na astalu. Večera popo za trojicu, a zaliva za šestericu, i samo gleda u čaršap. Nit pita momka otkud mu je taj čaršap, ni kako je došo do njeg', al' misli kako će momak ostati brez njeg.

— Kumče, ja ne bi' mario sutra biti i na užni, — kaže popo kad će već ići.

— Ta ako ćete i cilog života, — obraduje se momak. — Nemojte kazati da smo vas zaboravili. Ne marim ako ćete 'isti i piti i kad spavate, samo kažite, a ja ću čaršapu naređivati.

Drugi dan popo skupio skute i prvi sida za užnu. Ne čeka on da ga zovedu, već ko pravi domaćina. Kumče samo sluša šta popo želi, a čaršap se razastre i tu brige nema. Na'ili se, napili se, pa će momkova mater oprati sude, a popo će se onda mašiti za pojas.

— O, tane mu gosino, — bajage se iznenadio. — Alaj, sinko, — na kumče će — ne bi li ti skočio do moje kuće? Vidiš,

kum ti zaboravio stivu lulu i duvankesu, a posli take užne nema slađeg od lule.

Ode momak, ta kako ne bi. Jedna noga tamo, druga noga vamo, pa kumu lulu još i nabio i zapalio. A ne zna momak, da je popo dotle smoto onaj čaršap s astala, a isti taki metnio misto njeg. Popušio on tu još lulu, dotle i kuma sredila sude i došla iz kujne.

— E, sad sam se na'io, napio, lulu popušio, red je malo i prodrimati, — kaže onda popo.

Zadržavaju oni njeg na razgovor, al' se on ne da, već ode. Sad kako 'oće, makar je kum, al' je popo, pa njegova volja. Ostali mater i sin sami i sad će čaršap spremiti, kad se momak siti da kera i mačku nije na'ranio. O'ma' će on:

— Čaršap, razastri se, daj koji komadić pečenice, nek znadu i ovi moji ukućani na četri noge, da je tu sad život.

Lako je on to kazo, al' se teško začudio kad se čaršap nije ni pomako. Naredio je o'ma' još jedared i još jedared, i ko zna kolikoputi bi naređivo, da mu mater nije na kraju kazala:

— Ta mani se, dete, ne vidiš da nas je kum privario. Šta ćemo sad? Jesam kazala i divanila, da ga ne zoveš?

Bome momku baš nije bilo sve'dno, al' se nije ni užegurio. Nije on ni glavu spuštio, već se malo zamislio, pa lipo materi:

— Alaj naše zamalo bijaše! Al' ništa zato, staću ja već kumu u stopu. Oteto — prokleto, a to ni kumu neće biti drugčije.

— Dobro, al šta ćeš sad? Njemu nemoj sotim izaći ni prid oči, jel će još tebe obediti.

— Ne bojte se, nane. Neću ja njemu kazati ni ružnu rič, već odem opet služiti, a ni vi se nemojte ni viščiniti kad se s popom nađete.

Opet mater njemu u bućurić malo krušca i luka, a našla se još i koja kokala što je ostala iza čaršapa. Momak ni sad nije tražio drugog puta, već po šumi tamo, vamo i dođe do kolibice. Stigo on s jedne strane, stigo u to i dida s druge.

— Proklet bio, ako nisam znao da ćeš opet navratiti, — smijucka se dida. — Ta di se ne bi vratio, kad ova moja bašča sve plače za tobom? Vidi kako se zaparložila otkad tebe nema. Kako koji tu naiđe, neće ni da se primi to malo posla, a još manje 'oće da stanu sa mnom u razgovor brez pogodbe unaprid.

— A ja 'oću, dida moj slatki.

— Onda ja brez brige odem natrag na svoj poso, a ti znaš šta je tvoje, — kaže dida pa će već i nestati. — Ako bude pošteno, tvoje je što zaišteš.

zkvh.org.rs

— Dida, alaj ste vi još uvik zaboravni! Šta ću ’isti?

— Eno onaj zec u ćoši, on će ti sterati astal, a ako je do troška, u njegovoj bunji ćeš naći uvik i dukata.

To dida kaže i već ga više nema ni od korova. Momak se o’ma’ zasuko i nit’ ruča, nit’ užna — glavu dodoveče ne diže s posla. Kuća sva zasjala tako je spremio, a bašča ko umivena i očešljana. Uveče on lipo zecu:

— Zeko brate, steri malo večerice.

Nije to tribalo dvared kazati. Još rič nije dobro ni izustio, a zec prostro astal. Na njemu ’ića i pića kakog samo zaželiti možeš.

— Alaj, alaj, da je bar maličak ovog i za moju sirotu nanu! — uzda’nio momak.

Tako je to bilo sva tri dana, a kad će i treći biti na izmaku, dida je već tamo. Pogledo je kućicu, pogledo bašču i kaže momku:

— Pošteno si služio i sad išti šta ’oćeš, dida će pošteno i dati.

— Ništa drugo osim zeca.

— Veliš?

— Velim.

Nasmijo se dida i još ga je i omilovo.

— Znam kake si tvrde glave, zato se neću ni inatiti s tobom. Al’ su ti i ruke tvrde, ne samo glava, pa neka ti je sa srićom.

Momak uzo zeca, lipo se didi zafalio i ode kući ko da ga kogod nosi. Tri dana je do kolibe dolazio, al’ je sad još na večeru stigo staroj materi.

— Nane, eto ja opet doslužio.

— A jesi li šta zapatio?

— Ovog zeca, eto, nane, i to je štogod.

— Znam ja, rano, al’ i da nisi dono ništa, samo nek si ti meni živ i zdrav.

Kad zna, tu je momku dosta rič-dvi, neće oni otezati divan. Al’ nije ni tribalo pripovidati materi kaki je to zec, kad je momak samo kazo:

— Zeko brate, prostri malo večerice za moju nanu.

Obradovala se sirota žena, a momak će opet zvati kuma.

— Ta nemoj, rano, taj će nas opet privariti, — dala se u brigu mater.

— To i ’oću. Nek samo vara, da vidim dokle će mu biti. A ja dok sam vridan zaraditi, ne bojim se — imaću uvik, — kaže deran i iz ti’ stopa ode popi.

Popo se uzvrpoljio jel je ušo stra' u njeg, da će se momak istiravati za čaršap, al' onaj ne da popi ni da se poplaši, već o'ma' na njeg:

— Kume, ne bi li došli nama na večeru? Meni je dosadio onaj čaršap, pa sam ga prominio. A ko ne bi, kad on samo daje isti, piti, a na trošak ništa. Sad da vidite šta sam za njega zapatio!

Popo bi došo samo i zato što se deran ne sića, da ga je privario s čaršapom, a još kako je hitro išo kad je čuo, da je momak za taj obični čaršap opet zapatio niko mogućstvo. Pridro se popo i od večere što je zec prostro, a još kad je vidio u bunji dukate, ta oči mu se svitle ko dvi žeravice. Nije se tu ni zadržavo na večeri, već biž' kući i o'ma' sprema zeca al' isto onakog ko što je u momka.

I evo popo drugi dan na užnu, a kad je sirota žena očla oprati sude, on momka opet poslo po stivu lulu. Čim je momak izmako priko praga, popo svog zeca napolje, a momkovog pod skute i ne čeka, već momkovoj materi vikne:

— Alaj, kumo, tako me nika muka u'vatila, da moram o'ma' kući.

— O, kume, kume, ta bar da malo ostanete na razgovor.

— Drugiput, kuma. Nije red, da imate sa mnom još i nevolje, kad ste me tako ugostili, — kaže i već ode.

Smrnđo on to i momku, kad se s njim našo na sokaku, pa samo kupi skute i perjaši. A momak se pravi mikast i kuma bajage još i žali. Kad je popu ispratio, a on lipo do matere i veli:

— E, nane moja, sad ovog zeca možete puštiti upolje, jel to nije naš već kumov. A meni vežite bućurić, da opet iđem za službom, al' vi da niste prid popom ni pisnili.

— Sinko, sinko, dokle ćeš se ti potucati po svitu čerez te njegove proklete lakumosti? Kad n'eš da poslušaš materin s'vit, već ga uvik samo zoveš, — lipo njemu mater.

— Ne brigajte vi, slatka moja nane, al' ništa. Vidićete vi šta će biti kad dođe kraj koncu.

Isprati njeg mater opet, a momak udari kroz šumu. Išo je tamo, vamo i di će ga put dovesti već prid kolibicu. On tamo, dida tamo.

— Oćemo li se nas dvojica opet uortačiti? — smijucka se dida.

— Tako je.

— E, onda svaki svoju brigu na vrat i ja već odem.

zkvh.org.rs

— A šta ću 'isti?

— Eno ti ta batina u čoši, ona će ti sterati astal. Al' pazi, sinko, batina je ko batina, ima dva kraja. Jedan te 'rani, drugi tuče. Nemoj kako kazati: udri ti mene.

To dida kaže i ode, a momak o'ma' na poso. Uveče je batina prostrla na astal 'ića i pića, da je siroma' deran skoro zaplako kad je pomislio, kako ima i na pritek, a sirotoj materi nije ostavio ni koricu krušca.

— E, da je sad ovog mojoj sirotoj nani, — uzda'nio je.

Tako je prošlo tri dana, a kad će treći na izmak, dida je već tamo. Pogledo je da li je sve u redu i o'ma' će momku:

— No, sinko moj, prošlo je tvoje vrime. Šta 'š zaiskati za službu?

— Batinu.

— Mani se, možeš se zaboraviti, a kazo sam ti da ima dva kraja, pa da još nasradaš od nje, — smijucka se dida.

— Ta mislim ja na nju, a mislim još i na drugog koga, — nasmije se i momak.

— E, kad je tako, onda neka te pošteno služi ko što si ti mene.

Da njemu dida batinu, momak se lipo zafali, i ode kući ko na vitru.

— Evo mene, nane moja, doslužio sam.

— A jesi li' štogod i zapatio?

— Ovu batinu. I to je štogod.

— Zna nana, da ti ne'š zapatiti ma šta kad s deset nokata stičeš, al' da si i gore prošo, samo kad si se ti nani zdrav i čitav zavratio.

Raduje se ona sinu, al kako se još obradovala kad je on batini zapovidio da prostre astal! Al je o'ma' i kazala:

— Sad jedared poslušaj materin s'vit, nemoj ići po popu.

— Ja neću, al' sad vi otiđite i kažite mu nek o'ma' dođe, da vidi kako sam čudo sad zapatio, al' nemojte ni za živu glavu kazati šta.

Mater se brani da neće ići, odgovara sina, al' onaj dotle oko matere dok je nije navrko. Ode ona, a popo o'ma' spreman. Dotrčo je prija nje i kad je opet vidio tako prostrt astal, već misli kako će spapčiti ono što je deran sad dono.

— Šta si ti to, sinko, opet natrgovo? Da nisi sad onog zeca prominio za čega, ko što si čaršap za zeca? — prinemagaće se tu popo ko vrag prid kišu.

— O, kume moj, ta kako bi ga mogo prominiti, kad je meni zec pobigo?

— Kako pobigo?

— Zar vi ne znate? Kako ste vi očli s užne, nana za vama zaboravila zatvoriti vrata, a zec pobigo. A ja šta ću tužan, već krenio da ga tražim.

— Jesi li ga našo?

— Njeg još nisam, al' sam zapatio jednu batinu kojom ću ga dotirati, — kaže momak i batinu bubne na astal.

Začudio se popo što je momak samo tu batinu dono i daborme da će zapitati:

— A otkud ti onda opet ovako pun astal 'ića i pića?

— Eto i to je batina nastvarala.

— Ta ne divani! El to baš moguće? Kako ona to radi?

Momak se samo pravi mikast, a uzo batinu i kaže:

— S njom je to bar lako: samo joj kažete „udri ti mene" i da vidite kako udara po astalu sa svim dobrim 'ilom i pilom, al' štogod zamislite. Ako se ne virujete, evo zapovidite, kume, batini, da vidimo oće li i vas poslušati?

E, to se popi zdravo dopalo. Ako ga batina posluša, borme će je on već sutra prominiti, a kumče nek gleda. O'ma' popo batinu u šake i dreknio na nju. Ko veli, ako lipo i neće poslušati, al' kad tako grakne na nju, borme će morati.

— Udri ti mene! — puštio je glas ko iz bureta.

Al je samo jedared dreknio, a onda jauko. Poslušala je njega batina i te kako! Puca popina debela koža pod batinom, a on dok je jauko, jauko, al će jedared na kumče:

— Sinko, ta šta je ovo s batinom? Ta tuče, a ne stere astal.

— Oće, steraće ona i astal, samo, kume moj, ona sad još traži čaršap i zeca.

— A dokle će tući?

— Dok i' ne nađe, a onda će sterati i astal.

Kad je popo to čuo, borme je vidio da tu šale nema, već poviče:

— Kaži joj da su u mene i čaršap i zec, samo da već jedared stane.

— A što niste o'ma' kazali, ne bi' ni ja toliko moro ići atarovima ko bangalola, — bajage će ozbiljno momak. — Al ajdemo brže vašoj kući, kume, da ona to baš vidi, jel ta viruje samo to što joj oči ugledaju.

Potrčo je popo kući ko da je švigarac, al' batina se prišila i samo šara po njemu. Jauče on, da je sve selo istrčalo na sokak.

zkvh.org.rs

Zgrnio se svit i čudi se šta je, a kad je popo izno kumčetu i čaršap i zeca, ovaj će onda svitu:

— Ta nije ništa, ljudi, šta ste se okupili, ko da ovako šta niste nikad vidili? Ova batina je samo tila viditi el baš moj kum ukro od mene ovaj čaršap i ovog zeca, jel sirota batina dotle nije mogla imati mira.

I onda lipo naredi batini, da stane, i ode s njom kući, a popu ostavi nek on ispripovida seljanima kako je bubatke zaradio.

Pričao Đuro Gadžur

KAD POPO KRUPI

U jednom selu samo u popinoj avliji je bio bunar sa pećom vodom. To je njemu bilo baš na ruku, jel su sve žene tamo dolazile na vodu. Popin prvi komšija je imo zdravo lipu ženu, pa je i ona tu dolazila. Popo ko popo: ništa ne radi, svašta dobrog 'ide i pije i jak ko bik. Od dobrog života ne zna drugo, već bi samo bisnio. I šta će, već nazlabati komšijinu ženu. Mlada je bila čestita ko komad kruva i od prve riči kaže čoviku, da već ne zna šta bi, popo je toliko napada.

— Il da pomremo od žeđi il da bižimo iz sela, jel ja tamo više neću ići, — tuži se čoviku.

— Nit ćemo bižati, a još manje ćemo zbog te napasti pomriti, — čovik je lipo umiri — već ti slušaj kako ćeš.

Nji' dvoje se lipo dogovore i sutradan čovik bajage krene na vašar. Žena o'ma' obrancu i đuge i ode na bunar. Popo je već vrebo i nije dobro ni zakoracila u avliju, on je saletio. Mete avliju crnom suknjom oko šarene i samo se šepuri oko mlade, a ona na kraju kaže, da joj čovika neće biti nikoliko dana. Kad se smračilo, a popo podvezo crnu suknju i ode kroz mrak u komšiluk. Al jedva je komšijina mlada zatvorila vrata, a na pendžeri kvrca čovik.

— Av, ženo, jesi li vidila nesriće?! U po puta sam vidio, da sam novce zaboravio. Bolje da nisam ni pošo, kad sam se čak otud moro vratiti, — čovik viče još spolja.

Šta će žena, već ga mora puštiti. Bajage se toliko uplašila, da na popu nije imala kada ni pogledati, a kamoli ga digod sakriti. Šta će popo kad se tako i brez blata ulopo, već sidi tamo di se zateko. Al se uzmuvo i prošprljeko:

— A ja, komšija moj slatki, ko velim, da se ženi pobrinem za dušu. Znaš kako je, dobar komšija prvi rod! Kad sam čuo da ti je kuća sama, ko velim, ko će je zakriliti ako ja neću?!

— Tako i triba, — čovik bajage potvrđiva i još će ko redovan domaćin popu i ispraćati, jel je „sveti" čovik o'ma' imo žurnog posla.

zkvh.org.rs

Čovik s njim sve najlipče i popo se umirio, al je to trajalo dok nisu izašli u mrak. Čovik onda najedared okrenio naopako i veli:

— Slušaj, ti gospodine, kad se već tako staraš za dušu moje žene, red je da joj se postaraš i za zdravlje. Il tako il ćeš o'ma' viditi čuda od mene, a čitavo selo će viditi čuda od tebe!

— Komšija, ta šta ti je?! — popo će o'ma' u blage riči.

— Ništa, gospodine, već samo to, da ja imam običaj da krupim na ženi. A kad se ti tako lipo staraš za nju, sad ti krupi misto nje. Il krupi il će biti čuda.

Da je do šaka, popo se ne bi baš uplašio makar komšija nije baš mačiji kašalj, al se boji dreke. Uzbuniće se selo i ako dilo izađe na vidilo, neće baš ostati tušta taki' ludi', koji bi i otsele doneli popi i prasica i gusaka. Popo vidi, da je došlo vrime, da se za tu laku koru kruva triba sad jedared i prooznojiti. U mraku se ne vidi, a ako bude dreke, selo će to čuti. I nema šta drugo, već „sveti" čovik sago glavu u magarećji am.

Vuče bolje neg dva para magaraca, a kako ne bi, kad komšija samo pomalo šiba kandžijom, al često. I nije komšija ni ruku nažuljio na kandžijino bičalje, a tri džaka prikrupe je već spremljeno za svinje. Čovik je sad puštio popu, al kad ga je ispratio, još mu kaže:

— Gospodine, kad te gledam kako dobro krupiš, borame mi je žao što si tolike godine učio za popu. Za ovako kratko vrime ni najjači magarac ne bi nakrupio toliko. Gospodine, da si moj, ta niko u svitu ne bi imo boljeg magarca! Dobro krupiš, a dosta ti je da te 'ranim samo kandžijom!

Tako ga je lipo još i ispratio, al popi nije do divana. Masnice su već đipile, koža bridi, a jezik zabreko od muke što ne može i on koju laniti. Ode popo ko iz puške, a mrnđa da sve grmi.

Drugi dan žena ode lipo na bunar, al pope ni od korova. Tako dan za danom, kad jedared evo pope, al žuri priko avlije ko da ženu ni ne vidi.

— Gospodine, ta di ste vi?! Kako vas nikad nema, a onaj moj sad zapuco i samo iđe po vašarima? — žena o'ma' prid njega.

Ona lipo oko pope, al on neće ni da stane ni da je pogleda, već požurio još većma i promrnđo:

— Ta da! Valjda vam je nestalo prikrupe?

Pričao Naco Štefković

SMIREN RAČUN SA SMUTIPUKOM

Živio jedared u nikom malom selu siromašan čoban. Ode on sa to malo stada, a koliba mu pusta kad nigdi nikog nema. Šta će, već potražiti čestitu ženu. Srića ga je poslužila i jedared sustrije sirotu divojku, koja nije imala nigdi nikog baš ko i on. Al je bila ne samo čestita nego i lipa, da joj je tribalo tražiti para. Čobanu se dopala divojka, on njoj još više i tu je razgovor bio kratak. Divojka je sebi našla slime nad glavom i krilo što će je zakriliti, a čobana ima ko i ispratiti i dočekati, kako to i dolikuje glavi koja se stara za kruv.

Čobanova kolibica je procvatala, ko da je oko nje cviće niklo i tice se raspivale. Oni žive u to malo siromaštva ko golub i golubica. Obrazi čisti, srca u nji' mekana i nit koga zlobe, nit čije žele, nit žale pomoći potribnijega od sebe. Bortaju se sa životom kako sebi nastače do'vatka i ne bi tu bilo nevolje, kad bi nevolju samo oni pravili. E, al u tom selu nije živio samo taj siromašni čoban, već i drugi svit, pa još i tri pope.

Čoban je i ranije lipo izlazio na kraj sa svitom, a ni sad mu nije bio na smetnji. Nije ni ranije, a ni sad nazlabo ni popove. Ni oni nisu njega ni za čega zarizavali, nit su mu ranije zakiljivali, al su sad očima zapeli za kolibicu. Dok je kolibica bila ko i druga pusta daščara, nisu znali ni da je na svitu, al je sad blago u njoj, pa popovi sve cunjaju oko nje. Ne rade ništa, žive u dobrom životu i ne znadu šta bi od bisa, već se vrte oko kolibice ko da su zapatili pundrava.

Kad su počeli napastovati čobanovu mladu, ona je o'ma' kazala čoviku kaka tri smutipuka deru krste na kolibinoj ogradi.

— Bik se može marvašiti dok ne pobisni priko mire, — čoban kaže kad je saslušo ženu — a onda i njegova čelenka upozna sikirine ušice.

Uputi on nju kako će uraditi. Jedva je čoban izmako sa stadom u atar, a najstariji popo je već na pragu.

zkvh.org.rs

— Ne marim, — mlada mu sad kaže — dođi u prvi mrak, al donesi i koji dukat, da možemo vragovati i blagovati. Čoban je otiro ovce čak u drugi atar i neće se vraćati do jutra.

— Ta doneću ja punu kesu dukata, samo spremi sve što triba, — popo se obraduje.

Ode on svojim zanatom, a drugi je već prid kolibicom. Čobanova mlada njega naredi malo kasnije neg prvog, al i taj obeća da će doneti kesu dukata. Tom se stope nisu još ni oladile, kad evo i trećeg pope. Začas je i taj otrčo da napuni kesu s dukatima.

Popovi ćute svaki za se, al su prvo spremili kesu dukata, a zatim su samo uzeli svoj popovski alat i udarili i taj dan u zanat. Svaki misli, da će samo on blagovati i vragovati čim se spušti mrak i cili dan obalaze jedan drugog, da se ne bi vidili. Misle samo o vragovanju, a dile taj dan svitu pokoru i na pritek, da njima ne bi ostala ni škramica.

Jedva je pao prvi mrak, a najstariji popo već kvrca na čobanova vrata, ko da je ispo iz mraka. Čobanka ga pušti i o'ma' se maši za kesu dukata, da zlatni teret ne bi dalje pritezo gosta. Kako ga je opapuljala, na vratima se začulo kvrcanje. Ako je popo niko prid kolibom ko da ga je prvi mrak istreso, al je mrak dono i čobana.

— Ustaj, ženo, jedna ovca je pribila nogu, — čoban vikne.

— Šta ćemo sad?! — popo se uplašio.

— Lako ćemo, — mlada mu prišapne. — Ti ćeš se sakriti, dok čoban ne prikolje ovcu. Ne boj se, otiće on o'ma', jel sam mu kazala da si očo u varoš i sad on mirno napasa ovce na tvom žitu.

— Može napasati ako će i do prikosutra, samo nek se ne vraća. Kaži mu, da si čula kako se popo dobro gosti i jedva će se vratiti i podkraj nedilje.

— Ako se baš tako dobro gosti, ja ću čobanu kazati, — mlada šapne, a smije se u sebi da bi skoro pukla.

O'ma' ona sakrije popu u krušnu peć i otvori vrata čobanu. Sad će ona bajage spremati sve što triba za klanje ovce, a čoban rondza i ruži ovna.

— Đavo jedan, uznemirio se i ne da mira nikom. Da nije njega, ne bi' izgubio ovcu, baš kad je sirota i ona došla do tako dobre paše u popinom žitu.

— A ti zakolji i ovna, — žena će na to. — Nismo mi baš na prosjačkoj torbi, da ne možemo brez jednog ovna.

— Zaklati ga neću, al ću ga priklati i brez noža, — čoban zapriti bajage ovnu, a smije se na peć.

Popo to sluša, al ni ne klapi da čoban baš s njim vodi razgovor. Domaćini su zatim izašli u avliju i šta su radili, šta nisu, to popo nije znao, samo je jedared čuo kako čoban kaže:

– Kad si ti baš čula kako se popo dobro gosti, ja ću ostati na njegovom žitu bar dvi noći. A ti se dobro zaključaj i ne puštaj nikog ni u kuću ni iz kuće.

Čoban ode sa stadom i jedared popo čuje kako čobanka zaključava vrata. Krene i on iz peći, al čim je proturio glavu, na vratima se opet začuje kvrcanje.

– Bole ga ne morile, šta se vraća opet?! — žena prošaplje i turi popu natrag u peć.

Začepila je peć dobro, da se popo guši od ladne gari i nit čuje, nit šta vidi. Crn je on, crna gar, crn u peći mrak, pa opet ne vidi ni svoj prst. Misli da se čoban opet vratio, al je to drugi popo.

Čobanka ga je uvela ko i prvog, a tako ga o'ma' i rasteretila od kese dukata. Ako čoban nije baš nikad slušo kako zvoni popovo zvono, al je dobro čuo čim su zveknili popini dukati. Jedva je teška briga oko kese dukata pala na čobanovu mladu, čoban je opet udario štapom u vrata.

– Ženo, otvaraj. Nevolja je. Ovan se opet uzjogunio, al što je još veća nevolja, sad sam dozno da nije naš. Vidi čuda, di tuđ ovan oće da pustoši moje stado!

– Šta ćemo sad?! — drugi popo se uplašio ko i prvi.

– Lako ćemo. Sakriću te, dok čoban ne ode. Ne boj se, on će otići čim zatvorimo tog tuđeg ovna, — žena prišapne.

– Onda ga zatvarajte što prija, — popo još požuriva ženu.

– Hajde, hajde, — i žena požuriva njega i strpa ga u jedno stari bure, u kojem su bile mekinje.

Popo upo do vrata i zakašljo se i zakijo od osivaka, čim su mu začukljikali nozdrve, al ga je čobanka lupila dancetom po glavi tako, da su popi i uši potonile u mekinjama.

– Ženo, di si već, da zatvorim ovog ovna, kurtala ga bilo, — na nju će bajage čoban, kad mu je čobanka otvorila vrata.

– Šta baljezgaš, — i žena se bajage kosiri, — pripušti ti to samo meni i već je i zatvoren.

Drugi popo pati u mekinjama i misli: barem da je taj ovan već zatvoren. On misli tako, al nikako se ne dosića da čoban i čobanka govore o njemu. A domaćini su se zadržali u avliji, dok kerovi nisu javili, da se i treći popo vuče ispod ograde. Čobanka je onda ušla, a čoban se zavuko tamo di je čeko i dosad.

– Je li već nesto jedared, oči moje ga nikad više ne vidile? — popo zapita iz mekinja, kad je čuo da čobanka zaključava vrata.

— Ispratila sam ga do kraj sela, da se ociguram. Neće se vraćati do zore, ako mu samo opet kaki tuđ ovan ne nasrne na stado.

— Kad je tako, a ti mi pomozi, da se izvučem iz ovi' mekinja, jel kako sad izgledam, prasici bi me mogli po'isti, — popo prostenje.

— Ne boj se, kako si umeljan u mekinje, ne bi tribo ni svinjama, — čobanka ga tiši, a muči se sirota da ne pukne kako zadržava smij.

Sad će podizati dance i čeprkati popu, al kako je onaj podigo glavu iz mekinja ko kaki matori pacov, a na vratima zakvrca treći gost s dukatima.

— Bole ga morile, nije valjda opet nevolja s kakim ovnom?! — žena prošaplje i opet turi popinu glavu u mekinje.

— Ako je opet ovan, prokleću ne samo sve ovnove, neg i onog ko i' smi spomeniti, — popo će na to, a škrguće zubima, da sve zvoni u buretu.

— Strpi se još malo, a zatim ćemo blagovati i vragovati.

— Samo da mi je bar blagovati, a vragovanja je već sad i pridosta.

Popo bi rondzo ko zna dokle, al čobanka njega dancetom po glavi i skoči do vrata. Uvede sad i trećeg popu, i dok dlanom o dlan, već ga je i opapunjala. Kako su dukati zveknili, a čobanski štap već lupa na vratima.

— Otkud ovog sad ovamo?! — i ovaj popo se uplašio, ko da je smrt prid njim.

— Valjda je zaboravio štogod. Al zaboravio il nije, hajde brže da te sakrijem, jel ako te zatekne, borame neće zaboraviti, da zapita otkud tebe o'de. A ako to zapita, čini mi se da neće čekati odgovor ni od tebe ni od mene, već će mu to štap ispripovidati, al na tvojim leđima.

Kad je popo to čuo, nije ga tribalo požurivati. Žena ga povede u kuću i skloni pod jedne velike načve, u kojima je taj dan zakuvavala kruv. Nije dobro ni poklopila popu, on se već sav umeljo od prisnog tista. O'ma' je i počo zanovetati, al čobanka nema kada da se dųči s njim, jel čoban ordinja na vratima.

— Otvaraj već, pa mi pomaži, jel mi je dosta nevolje s ovim ovnovima! — čoban se razviko.

Žena otključa i bajage mrkosno poviče:

— Ma kako ti to danas čobanuješ nado'vat?!

— Baš tako, — i čoban odgovara bajage zdravo srdito. — I da znaš, neću se noćos više ni micati od kuće. Nadotalili se

zkvh.org.rs

niki tuđi ovnovi i čudo i pokora u mom stadu. Nema tu drugog spasa, neg se noćos pričuvati kod svoje kuće.

Žena je sad bajage počela čovika nagovarati da ode na pašu, a kad to nije pomoglo, onda će ga kuditi kaki je čoban, kad ne zna ni to malo stado držati u rukama, al on ne popušta. Nek ona pripovida šta oće, on tira samo svoje.

Nije baš ni sa snagom kako triba, sav je niki gnjecav, već nek žena spremi večeru i namiri stado, a on će se tu noć malo odmoriti kod kuće. I ni ne sluša ženu, već kabanicu i štap ostavi na bure s mekinjama i ode u sobu.

Žena šta će, već ode i sprati ovce. Kad se vraćala, a onaj popo ispod naćava provirio i šaplje:

— Otkud ovakog čuda i pokora?! Ti si kazala, da se neće vraćati do zore.

— Ta ne bi se nikako ni vratio, da tu nije smutipuk zamutio štogod. Al niko drugi, već smutipuk je tu.

Kako ona to kazala, a onaj iz mekinja odigo dance i pružio svoju natrunjenu glavu. U to baš zaordinjo i onaj u peći, a kako i ne bi kad ga guši gar.

— Juj, evo su. Nije ni jedan, već dva smutipuka! — žena vikne i pobigne u sobu.

Sad je samo ušla nevolja u popove. Kad je žena skoro skiknila, to je čuo i onaj u buretu. Kad je vidio još da ispod naćava viri nika crna glava, a bilim išarana, pa još čuo buku iz peći, mislio je da čobanka njemu kaže za smutipuka. Onaj opet ispod naćava povirovo, da je u buretu i peći po jedan smutipuk. Matori u peći ni sam nije znao šta misli, već kad je čuo kako su lupile naćve i dance na buretu, užegurio se i guta ladnu gar, al se ne smi više ni pomaknuti.

Kad čapa počne čapiti, onda joj kraja nema. Tako je bilo sad i s popovima. Svaki se zavuko u svoju bunju, pa ćuti ko miš.

Čoban i čobanka pribrojili dukate i zatim sili za večeru. Kad su se dobro nasitili, onda će čovik:

— Ženo moja, tuđe ovnove smo zatvorili, to je istina, al kako ćemo i' se kurtalisati, da nam više ne nasrću na stado?!

Kako je to kazo, a kogod zakvrca na pendžer.

— Ko je?

— Putnik brez konaka.

— Ako si pošten čovik, ni ova koliba nije drugačija. Ima mista, a možeš se čime i okripiti, samo je kod mene nevolja, — poviče čoban.

— Nije veća od moje, pa je se ni ne bojim. Otvaraj, domaćine, ako si gostu baš zapravo rad, — ozovne se putnik.

Čoban o'ma' vratima i kad i' je otvorio, na pragu ugleda putnika naoružanog od glave do pete. Počasti ga lipo večerom i vinom, pa će ga onda zapitati kaka ga nevolja tira po svitu?

— Prvo ti kaži kaka te nevolja mori, ne bi li ti mogo pomoći, kad si me tako lipo ugostio, — kaže putnik.

— Moja nevolja!? — uzda'ne onda čoban. — Pretelju, šta da ti i kažem, kad mi ne možeš pomoći.

— Ti samo kaži.

Kad je putnik toliko navalio, a čoban će onda kazati.

— Pretelju, u moju kolibu se zavuko smutipuk.

Čoban bajage uzdiše, a žena ga dvostruko pomaže, al kad je putnik čuo šta oni kažu, skoro i' je izljubio i taj čas isuko sablju.

— Dobri ljudi, ako je to vaša nevolja, onda je to moja najveća srića. Tabane sam ožuljo kako po svitu tražim smutipuka.

— A što ga tražiš, dobri čovče?!

— Da mu kožu skrojim. Zato sam se tako i naoružo. Saletio mi je ženu, pa cila kuća nema mira. Al sad nemojmo riči sporiti, već kažite di je smutipuk?

Skočio je na noge, a sabljom već i maše.

— Čekaj samo, — šaplje njemu čoban — da utrnem žižak, jel taj na svitlost neće izaći.

Odvede on onda putnika do naćava i šapne:

— Tu je pod naćvama, al kad je on pod njima onda naćve ne makne niko živ. Valjda i' je skamenio nad sobom ko korto kake velike kornjače.

Čoban šaplje, al iz putnika srdžba viče. Drekne on:

— Ni sto naćava te neće od mene zakriliti, samo kad sam te jedared našo! Sad ćeš mi platiti za sve! Izlazi, ako nećeš da te negleduš sičem.

Kad je popo pod naćvama čuo taki razgovor, skočio je zajedno sa svojim pokrovom, pa na vrata. Dok se putnik nije sitio, popo je već bio u po ledine. Drugom čoviku bi i izmako, al se ovaj već dosta natumaro po svitu tražeći smutipuka. Kad ga je sad ugledo na ledini tako crnog i bilim išaranog, bacio je za njim sablju, al tako, da ga je o'ma' prikovo za ledinu.

— Nosi ga odud, da mi ne pogani travu, — kaže mu onda čoban — i baci ga digod di mu ni traga neće ostati.

Putnik će poslušati čobana, pa natovari smutipuka na leđa i baci ga u veliku vodu što je tekla ispod sela. Jedna noga tamo, druga noga ovamo, i putnik se sav zadovoljan vratio kolibi.

zkvh.org.rs

Zlo se začudio, kad su ga prid kolibom čoban i čobanka dočekali plačući.

— Šta vam je, dobri ljudi? — jedva i' zapita.

— Ta jesam ti kazo, da se ni ne laćaš, kad nam pomoći ne možeš, — odgovori mu čoban.

— Kako ne bi' mogo pomoći i vama i sebi, kad sam ga ubio i još u vodu bacio?!

— Jesi li ga ubio, jesi li ga u vodu bacio, pravo da ti kažem sve'dno nam je, jel je on već opet tu.

Kad je putnik to čuo, bome se tako razbisnio, da bi mu smutipuk od pogleda nastrado.

— Di je?

Samo je toliko drekn io i sablja je već sivala.

— Tu je u buretu, — bajagi bojažljivo će čoban. — Al neće da izađe, a iz bureta ga niko ne može izvući, a ni bure razbiti ne možeš ničim.

— A ti onda daj kablove. Ja ću ga izliti iz bureta ko pacova iz jame. Daj kablove, al i kotlove, da ga vrilom vodom zalivam, — drekne putnik.

Kad je onaj u mekinjama čuo, da će od njega praviti poparu, pa još sa mekinjama, skočio je ko da su ga već oparili. Dok se putnik nije sitio, drugi smutipuk se domogo već taraba. Al kad je putnik vidio kako se za njim praše mekinje, on baci sablju i vikne:

— Nećeš trag zamesti tim tvojim paklenim dimom, makar si se iz vode prija mene vratio.

Kako je sablju bacio, tako je popu za tarabe prikovo. Natovari on i ovog na leđa i baci ga u još dublju vodu. Jedna noga tamo, druga ovamo, i već se veso vratio kolibi. Veso je on, al čoban i čobanka opet plaču.

O'ladio se putnik i jedva je izustio:

— Ta valjda se nije opet vratio?!

— Al baš kako kažeš?! Taj će nas sad nazlabati, ta i srce će nam po'isti, zato što si se ti s njim zainatio.

Putniku su oči zakrvavile.

— Di je? — samo je toliko dreknio.

— U peći, — bajage sav snužden će čoban. — Al nit će taj otud izaći, nit ko može peć razvaliti kad je on u njoj.

— Daj svu slamu iz sela, ta i kuću ću zapaliti nad njim, al iz peći ću ga istirati, — putnik drekne na to.

Taj čas je već i nosio naramak i na banku počo paliti. Kad je matori popo u peći dobio još i vatre, skočio je ko iz puške. Dok se putnik nije sitio, a treći smutipuk već priskače jendek

na putu. Al kad ga je putnik vidio onako umrčenog, i kako zapaljeni skutovi laju za njim, baci se sabljom i poviče:

— Sad mi se nećeš oteti, makar u paklenu vatru oćeš trag uviti.

Kako je sablju slatko bacio, tako je matorog smutipuka prikovo za obalu jendeka. Natovari on i ovog na leđa i odnese ga na tu tekuću vodu. Al sad neće da ga baci samo onako, već mu veže na vrat jedan veliki kamen.

— Sad te mutna voda neće izbaciti, — kaže on za oproštaj smutipuku i veso krene kolibi.

Dok je on sa smutipukom istiravo mak na konac skoro je prošla i noć. Oglasili se poslidnji pivci. U komšijskom selu je baš takim poslom ko i ova tri, bio niki glavni popo. On se sad žurio u varoš, da još za mraka zamakne. Uprego on četri konja u karuce, pa tira ispod čobanove kolibe baš kad se putnik vraćo.

Kad je putnik u mraku ugledo smutipuka na kolima, skočio je ko da mu vade srce.

— O, taki, pa taki jedan, — drekne na onog — zato ti stigneš uvik prija mene, jel ti ideš na kolima i još sa četri konja, a ja pišice?!

Kad ga je onda maznio sabljom, bome ga nije tribalo još jedared omilovati. Kaki je bio bisan, natovario je na onog kamenja koliko je samo mogo i tako ga je bacio u vodu. I o'ma' se vratio kolibi, a čoban i čobanka ga čekaju veseli.

— No, je li se sad vratio? — putnik viče već izdaleka.

— Al nikad više, — ono dvoje odgovaraju.

A di bi se i mogo vratiti, kad je putnik očistio njevu kolibicu ne samo od oni' smutipuka, koji su bili u njoj, već i od onog koji se tudan voziko. Oni su sad veseli, al je veso i putnik. Dao njim je i on kesu dukata što su ga pogostili i pomogli mu, da smiri račune sa smutipukom.

On se još koji dan gostio, a onda je pošo kući veso i zadovoljan, a čoban i čobanka su ostali u svojoj kolibici još veseliji.

Pričao Ivan Stantić-Čobanov

zkvh.org.rs

KAD POPIN KER GOVORI

Jedan popo imo što mu srce može zaželiti i od bisa nije već ni znao šta bi radio. Tako je zapatio i jednog kera što je sve razumio, pa čak i to što svit nije razumio iz popinog divana. Radovo se popo tom keru, al samo jedno kratko vrime. Kome se svaka želja ispuni tom baš nikad nije dosta, pa je tako prošo i popo s kerom. Nije tribalo dugo čekati, a on se već tužio:

— Ej, ej, da mi je ovog kera naučiti da divani, ta ne znam šta bi' dao za to. Kad bi to moglo biti, onda bi mi valjda srce bilo na mistu.

Tako se tuži, a zvonar sluša i jedared veli:

— Može to biti, samo nek je troška.

— Ta ako je do troška, imam ga i na pritek. Daću što zatriba, samo nek moj ker nauči još i divaniti.

Kad je tako zvonar onda kaže, da će kera odvesti kod jednog majstora koji takog kera može naučiti divaniti. Ker će tamo ostati tri miseca, al za to vrime popo ne smi za njeg znati, samo će svaki misec majstoru morati poslati po sto dukata.

— Daću koji dukat i tebi na trošak, samo nek to bude, — obraduje se popo. — Al pazi, — o'ma' se i zapriti zvonaru, — ako to ne bude, jezik ću ti iščupati da ni ti ne možeš divaniti.

— Ta kako da neće biti?! Dajte sto dukata, pa da ga vodim iz ovi' stopa. A kad ga kroz tri miseca čujete kako progovara, ta i sami ćete stati od čuda.

Neće popo ni čekati, već o'ma' zvonaru kesu sa sto dukata za majstora, a koji dukat i na piće, i nek vodi kera. Ako popo ne čeka neće ni zvonar, već kera u ruke, dukate u džep i ode. Al nije on išo s kerom dalje od prve ćuprije. Tu je kera utucko, bacio ga je pod ćupriju i ode s dukatima u varoš. Sto i nikoliko dukata — to je onda bio velik novac. Nije to šala potrošiti, al se zvonar nije zavraćo dok sve nije stucko.

— Di si već toliko? — popo ga je jedva dočeko.

— Moro sam malo nadgledati kako iđe to kerećije učenje. Kako bi vi položili tako velik trošak, a ja da ni ne znam je li keru dobro?

— Kad je tako, onda nisam kazo ništa, — obraduje se popo i o'ma' bi i raspitivo za kera.

Ljubopitljiv je popo, al ga zvonar opomene, da za tri miseca ne smi znati za kera. Šta će popo, već mora jezik za zube. Kad je prošo misec, a zvonar se javi popi za sto dukata. Ode on u varoš, pa sve zvoni s dukatima, al je sad potrošio samo ono što mu je popo dao na piće i za koji dan se već i vratio. Makar je bio čuvaran na kerećijem učenju i zadržo se svega koji dan, al je popi i to dugo.

— Di si već? Ja ću prisvisniti od muke čekajući te, a još si me tu ostavio da zvonim misto tebe.

— E, ne bi ni vi o'ma' došli da ste vidili to kerećije učenje. Ker već pomalo i progovara. Ko ga ne bi slušo?! — zvonar se pravda.

Kad je popo čuo da ker već i progovara, tu drugog pravdanja ne triba. I sad je prošo i drugi misec, pa se zvonar opet krene sa sto dukata i ono malo što je popo njemu dao na piće. Sad je bio još čuvarniji, ta nije stucko ni ono što je popo njemu naminio, al popi je i sad dugo čekati ga.

— Ta je li pužeš, je li spavaš putom, kad te toliko nema?!

— Kako puzanje, a kako spavanje?! Ni tamo nisam spavo, već i priko noći sam slušo kako ker sad već razgovara s majstorom. A ko ga i ne bi slušo?!

Kad je popo to čuo, o'ma' je zaboravio koliko je zvonara ružio što je tako dugo moro misto njega zvoniti. Raspitivo bi se za kera i dan i noć, al zvonar neće više ni riči, kad popo ne smi znati za kera. I sad je siroma' popo jedva iščeko treći misec, i zvonara već zarana krenio na put. Majstoru sad ne triba slati dukata, al je za to popo dao troška zvonaru, a još i da za kera bude usput.

— Samo se brže vrati s kerom, — učvrsti još zvonara.

Borme se zvonar sad nije ni zadržavo, a nije ni očo u varoš da pobaca kerećiji trošak, već pod selom odrimo dok je bila prižega i evo ga natrag do pope.

— Di je ker? — popo istrčo prid zvonara, kad je vidio da iđe sam.

— Još pitate?! Ubio sam ga! — zvonar drekne, al zdravo srdito.

Kad je popo to čuo, borme je još malo tribalo da i on ubije zvonara. Al se onaj već pripravio i krajči od pope, a jezik puštio.

— Samo me poslušajte, pa me onda možete i ubiti, — melje zvonar jezikom. — Iđemo nas dvojca putom, a taj vaš ker divani ko sad vi sa mnom. Tri miseca nije bio kod kuće, zaželio

zkvh.org.rs

vas se i raspitiva svašta. Al baš svašta — i što triba i što ne triba. Tako će jedared zapitati, je li kod vas još i sad ona sluškinja što je bila kad je on očo učiti? Kažem ja njemu: a zašto ne bi bila?! A on meni: „Zato što naš popo svaku sluškinju otira čim ostane s njim u drugom stanju. Bećar jedan, neće da se zna koliko dice već ima! Za ovu valjda još ne zna da je ostala s njim teška, al ako ne zna, ja ću mu kazati. Kazaću i njemu i svom svitu". Kad sam ja čuo šta taj ker divani na vas, tako sam se rasrdio, da ni sam ne znam kako sam ga ubio.

Zvonar svoje ispripovido, al sad ne biži, već stao prid popu. Al je i popo najedared stao i ni pet ni šest, već počo i on meljati jezikom:

— Dobro si i radio! Dobro si i radio!

Kad je popi dobro, zvonaru je još bolje. Dobro se potkožio od oni' dukata što je zaradio na kerećijem učenju, a kad je popo posli samo tio štogod zakiljiviti, zvonar njemu o'ma' pod nos:

— Manite se divana, jel ću o'ma' svitu ispripovidati šta je ker kazo.

Pričala Tona Jurčak r. Lebović

KAD KURJAK ZALAJE NA PENDŽERI

Na kraj jednog malog sela živio velik gazda, a malo dalje na ledini cigo razapo poderanu čergu. Za sirotog cigu je gazda svaki ko u kući ima i miša, a di ne bi bio ovaj bogataš. Cigo je gazdu zato uvik poslušo i poslužio, pa se nado da će mu i gazda biti u pomoći ako mu se kadgod u nevolji zatrče. Istina, ispočetka cigo gazdi nije radio baš velike poslove, već okrpi koji koto, iskuje koji klin el kopču i šuška oko kuće. Mali poso el velik, al je to gazdi na korist, a on el se siti, a više se ne siti, da cigi da bar kašiku brašna ko prosjaku. Ne bi on njega čestito na'ranio ta ni od ruge.

Cigo ako je i siroma', al nije pust u glavi i nije mu pravo što gazda više gleda na svog kera neg na njeg. Al nema kome ni da se potuži, osim što čobani s njim stanu kadgod u razgovor kad pod čergom napasaju ovce. Njima je on jedared izjadio jade:

— Eto, — kaže, — kad sam od potribe onda zna sa mnom divaniti ko s čovikom, a čim sam mu učinio ljubav, ko da ni nogu ne bi otro o mene.

On se tuži, al je dosta da ga gazda već sutra samo lipo pogleda i kaže:

— Komšija, el bi me poslušo u čemu?

Kad se drugiput tužio čobanima, oni mu se još i rugaju:

— No, fališ se da si niki čovik makar si se rodio u kući brez temelja i duvara, a eto kako se daš saviti oko prsta.

— E, kad bi pod mojom čergom rodio kruv, a ne magarećiji čičak!

— E, ko da mi imamo više zemlje neg ona dva korčaja što svaki ima u groblju. Al zašto nas gazda ne izmrka?! Ne bi ni nas udario vitar od njegove 'rane, al kad dođe veče, a mi jagnje el ovcu, pa s njom u kotlić. Daborme, i da vidiš časti, masti. A kad on pita, mi lipo kažemo da se u mraku izgubila. A ko će je naći u tom mraku, kad je u trbuvu najveći mrak? Nek je gazda traži tamo.

zkvh.org.rs

Rugaju se oni cigi ko da je on baš svačija luda, al on naćulio uši i dobro sluša. Dobro on i gleda, pa vidi da se komšiji sve više osladilo da ga mamuza kako oće. I malo pomalo, a gazda cigu upreže u sve veći poso, al o nadnici ni divana. Namrsio se, ta ni mačak na skorup ne bi tako, i još ga ni ne zasvrbi već zove cigu da ga češe.

Još on kaže cigi:

— Ta jesmo li prve komšije, el nismo? A kome ćeš se prvom u nevolji zatrčati već komšiji.

— Tako je, komšija, tako, — cigo potvrđiva, — baš i ja velim ženi, ruka ruku mije, pa ćemo i mi imati naše krilo ako stegne nevolja.

— Ta iđi, komšija, — prinemagaće se gazda, — na kaku bi nevolju ti mogo natrčati?! Ne bojiš se da će ti se odžak srušiti, nemaš brige da će ti dica razbiti pendžer, kad nemaš ni jedno ni drugo. Ta nemaš troška ni na krečenje. Ne bojiš se da će ti svinji popadati. Komšija, da je meni te sriće! Ta živiš slobodan ko tica nebeska! Samo se drž mene i nemaj brige.

Da je cigo još samo lud, ne bi moro drugo ni raditi, već od dragosti igrati na jednoj nogi, el šediti, kad mu gazda tako lipo pripovida. Al je on naumio što je naumio, pa se pravi lud i bajage samo sluša gazdu.

A ovaj jedared naumio da na vašarima napravi dobre novce. Imo je duž obale velike jablane, pa će i' povaditi i napraviti od nji' alove, korta i škipove. Nije u njeg obala mala i jablanova prava mala šuma. Biće to novci i novci!

— Komšija, — kaže on cigi, — korta kopati ni tako niko ne zna u cilom selu osim tebe, ja taj poso od puste sramote ne bi' dao drugom u ruke. Ded ti to radi i ne brigaj.

Dobro, oće cigo, ta kako ne bi kad gazda kaže. O'ma' je digo na noge sve svoje, čergu zaključo uzicom, a na kočić vezo panj, nek on čuva kuću kad kera nema, i ode na poso. Prošlo je dvi-tri nedlje dok jablanove nije samo posvaljivo! Onda se latio pa kopa, delje, teše i dok se žito nije priradilo, on gazdi nakopo alova, korta i škipova, da ni na tri vašara ne bi mogo prodati. Baš kad je sav poso svršio, a gazdi se vozi žito s vršaja.

— E, komšija, — kazaće cigo, — ja sam tebe izdovoljio i ako ne bi bilo uvride, ja bi' ti spomenio, da i ti malo pogledaš na mene.

— Kako, kako?! — gazda je o'ma' nadigo glavu, ko dobar ždribac kad osti kandžiju.

— Ja sam mislio, valjda ćeš se sititi moje dičice kad si kruv tako srićno dotiro do usta. Iđe zima, a ja sam tu radio dok su drugi u risu zaradili godišnji kruv.

Kad je cigo to izustio, borme se gazda o'ma' narogušio. O'ma' je nikud oždrakavio, tako su mu se oči privrnile od bisa.

— A iđi ti, komšija, do kera! — onda će cigu još i ismijavati. — Ko da bi ti kosio, da tu nisi čeprko u ladu?! Ko bi tebe i uzo za risara?! Triba da se raduješ što si ovako kod mene cilo vrime imo kruva!

Ismijo je sirotog cigu i ode sotim ko da je to sveto šta on kaže. Ode gazda smijući se, pa neće za cigu više ni da čuje, a ovaj osto plakajući. Ta da se bar kruva sit na'io, dok je tamo radio, valjda mu ne bi bilo ni žao, al je toliki poso primetnio priko glave, a najviše na soparnoj čorbi, el ako je dobio koji drobac što su sa dna ostrugali. Stao je siroma', a ne zna el da plače el da kune, kad baš iđe i pigavi popo.

Debeloj guski se mažu rebra, pa je i popo s gazdom uvik do glave. Tu je on i kuvan i pečen. On je u gazdinoj kući na svakom loncu zaklopac, al baš na svakom i o'ma' zapita gazdu šta se tako slatko smije?

— Ta molim ti se ja, ko se ne bi smijo?! Eto, vidim: ovaj moj komšija skršteni' rukiju, a prazni' jama, pa sam ga požalio. Uzo sam ga da tu prcka oko ovi' jablanova, da bar dotle ima kruva, a on, brate, zama'nio glavom i ni manje ni više, već bi da mu dam godišnji kruv.

Nasmijo se i pigavi popo da mu se sve salo zatreslo i veli: — E, kad me ne slušaš. A šta sam ti uvik kazo: daj njim mali prst, a oni bi o'ma' šaku. Ko ti je kriv što se mišaš s njima? Valjda si željan šuge el ušiju?! Već ti slušaj mene, pa napolje s njima.

I tu se pigavac o'ma' razgoropadio i ruži sirotog cigu, ko da je njemu odvalio kućnu ćošu. Vidi cigo da tu dobrog biti neće, ama baš ništa, i pokupio alat, ženu i dicu za ruke i ode. Ne kaže ništa, al bar da je lanio, da dobro zna šta pigavi popo traži u gazdinoj kući. Ne kaže ništa, al misli tušta, a što je za dana smislio to će priko noći i uraditi. Spremio je džakove i kad su dica zaspala, kaže ženi:

— Kad komšija ne da ono što smo zaradili, a mi ćemo uzeti i sami. Dosta smo mu se već napraštali.

— Iskidaće nas kerovi, — žena se uplašila.

— A, tog se ti ne boj. Ako su za našeg komšiju i kerovi bolji neg mi, al su za nas i njegovi kerovi bolji neg on. Poznadu nas oni, a borame moraju i ostiti da ne iđemo krasti, već uzeti što smo gorkom mukom zaradili i mi i naša dičica.

Ta nije se on prviput sad okrenio u kući, da ne zna svaku zaškuljicu, a za toliko vrime su ga i kerovi upoznali, pa je tako

zkvh.org.rs

i bilo kako je ženi kazo. Kerovi ni da lanu, već sve repom mašu i miluju se oko cige kad je došo do jednog ambara. Cigo ne bi bio čovik od zanata da je brez alata i začas je ambar otvorio ko da nisu na njemu tri katanca. Nagrnio je lipo žita, pa okrenio jedared, dvared i redom dok nisu navukli da njim je dosta do nove 'rane i još da imadu i za prelo.

— E, sad ti to spremi, — kaže cigo ženi, — a ja ću još jedared okreniti, da baš zasladim. Znaš, može nam se kadgod i gazda nakititi u goste, nek bude i za njeg — nek ne kaže da ga nećemo ponuditi.

Ode on, al nije đavo baš onda izno gazdu, i cigu zđerne s džakom baš kad će doći ambaru.

— O, pa ti ćeš tako? To je fala što sam te dosad 'ranio i krilio?! Vidiš ti kaku guju sam ja puštio u nidra? Al sad ću te ubiti ko kera! — gazda je digo graju i već se maša za vile.

Cigo vidi, dobro biti neće, a još ako onaj natukne da džak nije te noći baš prviput kod ambara, i počne moliti:

— Nemoj, gazda, nemoj grišiti dušu! Prosti mi sad jedared, a ja ću te služiti al dok ti kurjak ne zalaje na pendžeri!

Onaj je baš srdit, al mu se cigin divan zdravo dao na smij. Misli se gazda u sebi: odno mi nije ništa, uvatio sam ga s praznim džakom, a služiće me badava ta baš do smrti. Nikad živ neće dočekati kurjaka, da zalaje na pendžeri. Di je to još bilo i di bi bilo?!

I kaže onda:

— Dobro, komšija, al ako me ne služiš dotle, znaj da ću ti kožu odriti.

— Mož, gazda, samo ti ne smiš nikom kazati šta se dogodilo i kako smo se noćos utanačili, jel čim odaš kome, onda ti više nisam dužan.

— Ajd nek je i na tvoje, samo da smo ljudi od riči, — priti se onaj bajage, a jedva čeka da cigo ode, da se može sit nasmijati kako je lako došo do sluge.

Kako su se pogodili tako će i biti. Cigo je ujtru poranio i o'ma' se latio posla. Kaka je 'rana taka je, ne zanoveta on sad, jel ko veli — bar kod kuće neće pustošiti kruv, pa će ga više ostati kad je zadosta spremio. Zadovoljan je on, a gazda još više. Kud gazda krene, cigo mora za njim ko pulin.

Došlo vrime oranju pod žito i sad će nji' dvojca u njive. Gazda ćeka, cigo sidi u zakošu i razgovaraju ko ljudi, al o svemu i svačem. Tako su jedared udarili u divan i o pigavom popi.

— Vidiš, to je glava od čovika, a ja glava do njegove, — faliće se gazda.

— Jeste, da! — potvrdi i cigo. — Da nije, ne znam zašto bi, komšija, i tvoja žena bila druga glava do popine, jel mislim, nisi ti slip, vidiš valjda da su se oni sprenđali.

— Šta kažeš?! — gazda skočio.

Bilo je tu sad divana i divana, al cigo ne popušća, već veli:

— Eto da se pogodimo, ako ja istiram mak na konac, pa se ti osvidočiš, onda ćeš mi o'ma' dati godišnji kruv za cilu moju kuću, a ako sam ti slago, deri kajiše iz moji' leđa.

Gazda vidi da se cigo ne šali, pa pristane. Kad je tako, a cigo kaže gazdi nek iđe na oranje, a on će natrag, jel je pigavac već u kući.

Cigo se vratio, a gazdarica, kad ga je vidila, kud će brže bolje s popom, već ga sakrije u bure što su spremili da ukisele kupus. Cigo čim je ušo pogledo okolo i vidi popinu suknju di visi na klinu za vratima, al čuje i di onaj dahti u buretu. Ne čeka on da ga gazdarica pita, već još s praga kaže:

— Dunio niki vijar, pa smo se uprašili. Gazda će se o'ma' vratiti čim ja odem na njivu, a mene je poslo da mu ugrijem koto vode.

I o'ma' zapali vatru, pa se maši i popinog odila:

— O, vidi, vidi, što je taj naš gospodin dobar i pametan čovik! Ja sam baš tio od njeg iskati jedno njegovo iznošeno ruvo, ta on to ni tako nikom ne može prodati, a on pogodio šta i mislim, pa već i dono. Dobro će biti sirotom cigi i popovsko, drugi se u tom ne bi ni tako smušavo.

Gazdarica je sva pozelenila od 'ida, al ne smi ništa. Ta di bi se odala da je popo u buretu?! Al se i uplašila: kako će popo otići brez odila, a cigo kaže da će se gazda vratiti čim on ode na njivu. Cigo se ni ne viščini što gazdarica blidi i zeleni, već, kad je voda provrla, najedared privali koto i lipo vrilu vodu baš u bure za kupus.

— Juj, tužna, šta ne pitaš di ćeš?! — gazdarica skikne. — Ta neće se gazda valjda prati u buretu za kupus?

Ona je skiknila, al je popo zaurliko, skočio iz bureta i ode u sobu, pa pod krevet, a sve se valja. Cigo se bajage pristravio kad je onaj tisko iz bureta, pa biž pod odžak. Kad je popo već nesto, a cigo će se onda bajage povratiti malo od stra', pa će gazdarici:

— Av, ljudi ljudcki, di se toliki velik pacov zakotio?! Jeste li vi, gazdarice, vidili kaki je to velik i debo pacov?! Ta to nisu čisti poslovi, to može biti samo vragovski pacov.

— Ta vragovi odneli tebe i na komade te iskidali! — sunila ona na njeg.

zkvh.org.rs

Kad je čula da cigo bajage nije pripozno popu, oslobodila se oma i na njeg ko prava pravcata gazdarica. Ruži ona njeg, pa ga još i šakom u leđa. Šta će gazda kazati kad vidi da mu je voda spremljena u buretu za kiso kupus?! Šta će pomisliti, kaka je ona žena kad čovika tako dočekiva? I ređa ona tu, a cigo se onda bajage pokunjio, pa će otići, al popovsko odilo smoto pod pazuvo.

— Kud ćeš s tim? — gazdarica graknila na njeg i o'ma' će uzeti od njeg.

— A, to što je meni gospodin poslo, to ja ne dam. Iđem ja o'ma' da mu se lipo zafalim.

Ona će otimati, al se cigo ušiko i samo krajči vratima. Kad je ona vidila da tu pomoći nema i da onaj još silom oće ići popi, najedared se sitila, pa će lipo oko njeg:

— Ta jesi lud? Makar si cigo, di ćeš na put u tom ruvu? Daj to meni, ja ću to iskidati za sudopere, a baš sam se sitila da imam tu za tebe jedno ruvo, što mi je ostalo iza pokojnog baće.

— Tako već može biti divana, samo da ja prvo vidim to ruvo.

Ona o'ma' donese iz sobe dobro čojano ruvo, pa se cigo obuče. Kad je gazdarici dao popino, on će se početi pipati po džepovima i kaže:

— Ej, gazdarice, al vaš baćo nije išo brez punog džepa novaca. Ja znam, ta kolikoputi sam s mojim očima vidio, da je u ovom džepu držo uvik punu čorapu novaca. Brez tog meni ne triba ovo odilo, bolje mi dajte popovsko.

Kad je popo to čuo, a on izvadio sve novce što je imo, i šaplje gazdarici:

— Daj mu, samo nek ga vragovi nose, da i ja možem izvući odud noge! Nek ga nose hale, samo da se već možem namazati mašću, jel me je zlo opaljužo.

Cigo smoto novce, a dalje baš ga briga. Ode sad u dobrom čojanom ruvu, pun novaca, al ne na njivu, već prvo čergi. Sve je to ostavio i opet u krpama ode na njivu.

— No, šta je? — gazda trči prid njeg.

— Bio je, al zasad nisam mogo da uzmem nikaki znak.

— Lažeš ti! Al o'ma' ću ti isići kajiš iz leđa, — onaj se goropadi.

— Ta strpi se bar još dan-dva i već ćeš se osvidočiti.

Šta će onaj, već kojikako pristaje, al se priti cigi da će ga na živoj žeravi peći, samo ako ga uvati u laži. Uveče su došli s oranja, a žena lipo oko čovika i veli:

— Čovče, pa di si? Ta ja od jutros podgrijavam tu vodu da se opereš!

Čovik počo „haj ovamo, haj onamo", pa se oni tu izrazgovarali ko pravi. Drugi dan čovik i cigo opet krenu na oranje. Al nisu bili ni u po puta, cigo kaže da će se vratiti, jel je popo već tamo. Tako je to i bilo. Kad je gazdarica opet vidila di se cigo vraća, a ona s popom u peć. Cigo, čim je ušo, o'ma' je popin trag i nanjušio i još s praga vikne:

— Eto, taj moj gazda se uvik siti kad ne triba! Dunio malo ladan vitar, a on me već poslo da ugrijem peć. Oće čovik da se otkravi kad dođe s oranja.

— Dobro, al iđi ti samo za njim, a ja ću već ugrijati peć, — dočekala ga gazdarica.

— Al nikako! Ta gazda bi me ubio, da dočuje da ste vi ložili misto mene, — cigo kaže i o'ma' peći.

Gazdarica će još oko njeg, pa ovako, pa onako, al on ni ne sluša već nakljuko ogriva i zakurio. Kad je plamen buknio, a popo skoči i provali svu peć, pa biž kroz pendžer.

— Av, gazdarice, — drekne cigo, — kaki je to sad opet crni pacov?! Ja sam juče i zaboravio gazdi kazati za onog bilog, al za ovog baš moram.

— Juj, juj, al nikako. Ta, komšija, to niko ne zna. To je mene jedna uklela, da se taj pacov uvik vuče za mnom. Ako bi to moj čovik dozno, taj bi čerez ovog prokletstva razvalio salaš, samo da ga se kurtališe. Nemoj nikom ni rič, a ja ću ti dati za to štogod uzmogla. Zašto bi unosio nemir u našu kuću, kad ovo prokletstvo nikom ne škodi, a ja ga se ni tako ne možem osloboditi?

Cigo se bajage zamislio i onda slego ramenima i kaže:

— Pa dobro. A ako ćete već štogod dati, ja mislim da sam za tolike godine zaslužio par prasica i malo kukuruza da i' ugojim. Ta i svinjar to dobije.

— Dobro, dobro, eto nosi, samo ćuti.

— A ja ću gazdi još kazati, da sam ja peć razvalio, ta ja sam i tako ko s vraga sadrt. Nek me izruži, a može malo i istući. Otrpiću ja to čerez vas.

Kad je gazdarica to čula, o'ma' je izabrala dva najlipča praseta, a i kukuruze pomaže tovariti. Ode cigo, baš ga briga što popo gazdi peć razvaljiva. Odvuko je još i nike stare dračove, pa malo dasaka i napravio sebi mali čardak i svinjak. Okućio se sad kako mu ni didin dida nije. Kad je sve stovario, a on će okreniti kolima gazdinoj kući. Al kako on u avliju, a popo već tamo. „Svet" čovik je mislio da je cigo već očo na njivu i dotrčo

zkvh.org.rs

je, da se s gazdaricom udivani šta će i kako će oko razvaljene peći. E, cigo je sad srepio gazdaricu i popu, pa će se bajage čuditi.

— Gazdarice, — kaže, — bili i crni pacov nije bio niko drugi već baš naš gospodin.

— Ćuti, otpala ti usta. Al o'ma' ću te proklet! — popo drekne.

— Ta nemojte, gospodine! Ta nisam ja vama nerad. Da ste mi bar o'ma' kazali, nit bi' vas paljužo nit bi' vas palio ko zaklano krmče. Baš mi je drago, što će se gazdi bar kogod osvetiti. Dosta je on meni napakostio. Eto, ako oćete, ja ću vam još i pomoći.

Popo se o'ma' niki razgalio, kad je čuo taki divan, a gazdarica će i zapitati:

— Kako bi nam pomogo?

— Ta lako. Šta se vi tu mučite i našeg sirotog gospodina našeđivate po buradima i pećima?! Evo sutra je nedilja, pa ćete skuvati lipe čorbe. Metnite vi u gazdin tanjir ono što ću ja kazati i o'ma' će biti ko slip. Može čuti svašta, al ništa neće viditi šta vi radite.

— Ma je li to može biti? — gazdarica još ne viruje.

— Ta kako da ne može samo ti slušaj čovika, — svituje nju popo.

Cigo njima lipo kaže šta će i kako će spremiti i još veli:

— A kad obnevidi, onda ga triba još zastrašiti, i tako će pobići od kuće, da se nikad više neće ni zavratiti.

Tako su sve dokonali i cigo ode na njivu.

— No, šta je? — gazda viče već izdaleka.

— Potpalio sam ga malo, a on ti je svu peć razvalio, — kaže cigo i ispripovida kako je to bilo, al ništa više.

— E, di ću se ja po tom osvidočiti? Mogo si ti peć razvaliti?

— Ja ću tako i kazati prid gazdaricom, a ti me, komšija, ruži do mile volje, nek misli da sam lud i ja i ti. Al otiđi do pope, pa ćeš viditi kako mu je kosa opaljena.

Sad je gazdi već dosta. Krenio je s njive ranije. Kad je došo kući, a tamo borme peć sva razvaljena. O'ma' će bajage pitati ko je to uradio, a cigo o'ma' i primi na sebe. Izružio njeg gazda, pa se okrenio u kući i ode do pope. Al nije tamo bio dugo, već iđe, al obišenog nosa.

— Da ne vide, spremi džakove i nosi noćos godišnji kruv. Sad sam se osvidočio, — kaže on cigi. — Al kako ću i' uvatiti?!

— Ded, komšija, pomozi mi odneti 'ranu, a ja ću ti i to kazati.

Tako je to i bilo. Gazda kaže ženi, da će tu noć imati nikog posla s cigom, nek i' ne čeka na konak. Ona ne kaže ništa, a di će kazati kad je to njoj na ruku, jel i ona ima posla. Kako je cigo uputio, ona je nabavila dva mačeta od mačke što se prviput macila, pa i' je ubila i osušila, i sad će to uveče samliti u žervanju. To će sutra metniti čoviku u čorbu, da postane ko slip i nuz rođene oči ne vidi šta ona vraguje.

Ona se raduje što će čovik otići s cigom, a još misli da je to cigo čerez nje udesio i raduje se tako, da je ciginoj ženi o'ma' odnela par debeli' gusaka. A cigo opet s gazdom tovari iz ambara još jedan godišnji kruv, pa ga svituje.

— Znaš, komšija, ja sam zacigurno dočuo, da oni sutra tebi misle oduzeti pamet, pa će te zastrašiti da od kuće pobigneš u svit. Al od tog neće biti ništa, već ti spremi sikiru, a kad po'ideš čorbu, zajauči da si oslipio. Kad te tili strašiti, a ti na strašilo sikirom.

Sluša njeg gazda i ujtru je o'ma' očo do pope, da ga zove na užnu. Oće onaj, ta kako ne bi, kad je i gazdarica poručila da kuva užnu kaku još nikad nije. Došlo je i podne i sad će užnati, a cigo u potaji spremio pod astal veliku sikiru. Gazda i popo sili za astal, gazdarica dvori, a cigo pomaže.

— 'Ite vi samo tu čorbu dok se ne oladi, — gazdarica nudi muškarce, — a ja ću već stigniti kad sve spremim.

Oni se latili, popo sve fali gazdaricu kaku je dobru čorbu skuvala. Al se on nije dobro ni latio pripovitke, kad je gazda najedared bacio kašiku i zajauko:

— Šta je to, ja sve vidim, samo tebe, gospodine, i tebe, ženo, ne vidim?! Jesam ja pri pameti, el sam oslipio?!

Gazdarici i popi drugo nije ni tribalo. O'ma' su pošli napolje i žena poviče:

— Čovče moj, u pomoć! U pomoć, navalio na mene veliki kurjak!

— Ta kako ću ti pomoći, kad te ne vidim, — ozovne se gazda.

A u to se popo nagnio na pendžer, pa kad je onda počo lajati! Laje on, da su se svi kerovi na salašu postidili! A žena će opet u dreku:

— Čovče, biž, eto ga na pendžeri i sad će te tako slipog raskidati!

A gazda je samo to i čeko da ga straše. O'ma' prišaplje cigi:

— Makni ga sikirom, al baš u čelo.

zkvh.org.rs

— Slatko bi mi palo, al, komšija moj, kad te više ne možem poslušati. Znaš kaka je bila pogodba? Eto, kurjak ti je zalajo na pendžeri, ja sam doslužio. Udri ga sam.

Borme gazdu nije tribalo dvared nagovarati. Kad se mašio sikire ispod astala, ode sva pendžer, al ode i popina glava. Kad je žena to vidila, a ona u dreku. Nadigla je graju, da su se strčale komšije i kad su vidili popu, a jedan će na gazdu:

— A šta ti je to tribalo? Biž u svit, al o'ma' i da se više nikad ni ne zavratiš, jel ćeš gadno proći.

Gazda se o'ma' rastriznio, pa na konja.

— Tako si ti mene s'vitovo? — još će na cigu.

— Komšija, ta to nisam ja.

— Da ko? — pobisnio je onaj.

— Ta onaj kajiš što si mi tio isići iz leđa. Al sad te više neću s'vitovati, jel sam doslužio, već nek te s'vituje tvoja glava ako ti je draga na ramenu, — kaže cigo i ode lipo svojoj čergi.

Pričao Nikola Gabrić

POPIN NEDOČUVANI SLUGA

Bio u jednom selu popo, koji se ne bi mogo potužiti na život, ama ni toliko koliko je crnog pod noktom, da nije imo oca kojeg je udario vitar. Popin otac je bio čovik velik a debo, pa ga je vitar udario tako nesrićno da nije mogo koraciti ni na jednu nogu. Šta će popo, ne može sara'niti živog čovika, a ima on i priče brige neg da se sam stara o ocu.

Ne može se ni sluškinja starati o popinom ocu, kad i ona ima priče brige. Nema drugog puta neg koga pogoditi ko bi se staro o tom nevoljnom čoviku, a to se popi ne dopada. Ne bi on nikog u kuću, da vidi kako on živi i da raznese glas po selu. Al nevolja ne pita oćeš-nećeš, mora se. Vidi to popo, al se ne da tako lako i dotle je mutljo i mutljo, dok jedared nije našo jednog nedočuvanog momčuljka.

— E, taj je dobrim luckast, a jak je. Što vidi neće razumiti, a što triba uraditi to će poslušati, — kaže on sluškinji.

— Baš je tako, — potvrdi i ona.

Tako je momčuljak došo u popinu kuću i borme ni nije bilo s njim nevolje. Nek njeg niko ne dira, a on neće zapeti ni u metlu. Popinog oca podvori, opere ga ko malo dite i kad se na'ide, sidne u zapećak i drima. Dok ga popin otac ne zovne, momak nit šta gleda, nit šta pita. E, al popinom ocu momak jedared dosadio. Kaže on sinu-popi:

— Pa ne triba on meni po cili dan. Ne 'raniš ga valjda zato da mi po čitav dan rče u zapećku? Kad me podvori ujtru, meni do podne ni tako ne triba više. Nauči ga na čega, pa nek i radi.

Ako je ocu to pravo, a popi još više. Istina je, popin otac je bio strpljiv čovik. Daj mu 'ranu ujtru, u podne i uveče, namisti ga, i on po cili dan sidi do pendžere i gleda šta se radi po avliji. Kad je tako, a popo će momčuljka uzeti pod svoju ruku. Prvi dan će baš ići da obađe njive i povešće momčuljka, nek upozna di je šta. Dobro će biti da momčuljak zna i to, tako će bar moći odneti nadničarima užnu el kaku poruku, kad već na to dođe red.

zkvh.org.rs

Sili oni u kola i odu okolo, a popo samo gleda šta bi i kako bi poučio momčuljka. Neće on njega učiti na ono što za popu ne bi bilo dobro da momčuljak zna, već će ga učiti onom čime bi momčuljak mogo biti od hasne. Pokaziva on njemu kudan vodi priki put na njive, di je koji panj na mrginju, da deran zna ako bi komšija odoro štogod i sve tako redom. Tako u tom razgovoru su došli i na jedan do, a kad je popo pogledo, tamo se dva magarca zasigravaju straboga. Kako je popo to vidio, a on će na momčuljka:

— No, sad ćemo okreniti rudu kući, al o'ma'. A znaš li zašto?

— To vam neću kazati. Ono što ne znam ne možem ni kazati.

— E onda upamti šta ću ti kazati: kad se magarci zasigravaju, znaj da će onda biti kiše.

— To nisam znao, al ću upamtiti, — momčuljak obeća al kake je lake pamte, on je to zaboravio dok još nije dobro ni kazo.

Očli su kući i sad su proveli dan ko i drugi. Pridveče su zaključali kapiju, ta ko bi onda dolazio popi, i svaki radi svoj poso. Sluškinja u kućerici kuva večeru, momčuljak će popinom ocu oprati noge, a popo radi šta oće. Kućerica je bila baš naspram pendžere za kojom je sidio popin otac i starac vidi sve što se događa u kućerici. On vidi, al momčuljak ne vidi kroz pendžer ni nebo, kad je sagnut nad didinim nogama. A momak ne bi gledo baš i da može, jel je njemu glavno da se zavuče u zapećak. Ne bi on gledo, al se najedared trgo na to, da je popin otac lupio šakom po daski i smrndo štogod srdito.

Momčuljak je na to i neotice poskočio i zablenio se kroz pendžer. Kad je pogledo u kućericu, a tamo ima šta i viditi. Tamo je šala i cirik, sluškinja trči okolo, a popo za njom. Momčuljak se zablenio, al ga dida o'ma' otiro s pendžere.

— Baš je za tebe da gledaš to što nije ništa.

Za momčuljka, kaki je siromak bio nesvaćen, to i nije bilo ništa. Vidio, a ko da i nije vidio. Čim je opet počo prati didine noge, on na drugo nije ni mislio već na to kad će brže dobiti večeru. Nije tu ni prošlo vrimena, a sluškinja zove momčuljka, da nosi večeru i sebi i popinom ocu.

— Hajde dok sasvim ne zakiši, — viče ona.

Momak je istrčo i onda vidi, da je kišica počela padati.

— Oho, dakle pada, — popo će kad je vidio da se nebo sve više mrači. — No, šta sam ti danas kazo, jesi zapamtio? — zapitaće momka.

Di je momkova pamet!? Popo je njemu taj dan tušta nakazivo, a momak jedva drži u glavi i što je čuo malopre. Al kad je razabro da je o kiši divan, onako ko kroz maglu se sitio da je kaki divan bio o magarcima, al se još više sitio šta je malopre kazo popin otac. I kaže on popi:

— Sićam se štogod, gospodine, sićam se i kazaću vam posli, samo vi meni kažite prvo, zašto su baćo kazali, kad su malopre vidili di se zasigravate sa sluškinjom, da ćete još natirati kišu?!

Kad je popo čuo taj divan, on je prvo zanimio. Pogledo se sa sluškinjom i kad se malo izduvo od bisa, momku će:

— Znaš šta, sinko, od sutra da se ne mičeš više od baće. Vidim da ti već znaš sve što svršen čovik triba da zna. Neću ja tebe više učiti, a još bolje će biti ako ti i mom baći daš od one pameti što imaš na pritek.

Pričala Joca Šević-Cvancik

zkvh.org.rs

MOMAK, GAJDE I POPO

U davna vrimena živio jedan siroma' momak. Nije bio samo siroma već siroče od ponika. Mater nije ni upamtio, a i oca je izgubio čim je dorasto za svinjara. Otac je bio cilog vika tuđ sluga i makar koliko hrnjo i postio, jedva je jedne gajde zapatio. Momku drugo iza oca nije ni ostalo.

Al su te gajde vridile više neg ma koje blago. Kadgod je tuga tila sviti gnjizdo na srcu, momak je zasviro u gajde i o'ma' mu se razgalilo oko srca. Tako se nije bojo života, makar je teško dolazio do korice krušca.

Iđe on jedared po svitu i dođe do salaša jednog pope.

— Kuda ćeš, sinko? — zapita ga popo.

— Tražim sebi života.

Tom popi je već prošlo kroz šake svita i svita, pa o'ma' pozna ticu po perju. Vidi on, da je momku već odavno drum i krilo i slime nad glavom, a da se 'rani ko nebeske tice. Zato mu o'ma' i kaže:

— Sinko moj, meni baš triba sluga. Ako si vridan krušac sebi zaraditi, kod mene ćeš imati sve nebeske darove.

Momku se dopo ovaki razgovor, a kako je od ponika na tvrdom poslu odrasto, svrbile su ga ruke čim su skrštene. Primiće se on službe, samo ako može kadgod i u gajde zasvirati.

— O, kako ne bi mogo, — na to će popo. — Možeš, sinko, možeš kod mene u gajde svirati koliko ti srce želi čim budeš imo kada.

Kad je tako, pogodba je gotova. Ostavi momak gajde pod slime u volarici i o'ma' se zasuče za poso. Radio je sve do mraka i bome je za kratko vrime salaš pozlatio. Ne radi, već mete poso. Kad je došlo vrime večeri, on se lipo umije i zaište peškir da se otare.

— Nemoj tarmati nebeske darove! — s'vituje njeg popo misto peškira. — Vitar, sinko, vitar je nebeski dar: na njemu se suši.

Ode popo za večeru, a momku se koža ispucala tako, da je od prve ruke naučio kaki su ti nebeski darovi koje mu je popo

spremio. Popi se sav podvoljak kupa u masnoj rosi, a momku metnio na prag pladanj ritke tarane. Sluga ne kaže ništa, već smiri soparnu večeru i ode u košaru da namiri marvu. Evo malo posli i pope, pa mu je dao posla sve dok se nisu oglasili prvi pivci. Popo onda kaže:

— E, sad već hajdemo odud, da konji miruju.

Izađu oni, a popo zaključa košaru i ode na spavanje. Nije momku zaželio ni laku noć, već ga ostavio prid košarom ko komad kamena.

— A di ću ja noćiti? — momak vikne, kad je vidio da se popo zaključava u salašu.

— Velika je strija nebeska, biraj darove koje oćeš, — popo kaže iza zaključani' vrata.

Šta će momak kad se tako pogodio, već nađe jednu dasku i namisti je pod zid. Legne na dasku da ga zemlja toliko ne ladi, a zavuče se pod zid, da ga rosa ne poškropi. Nije spavo gore neg dok je bio na drumu, pa je rano skočio na noge. Kad je popo usto, a momak već zasukan na poslu.

— No, jesi li štogod klapio? — popo zapita.

— Bome jesam.

— A šta?

— Štogod i lipo i pametno. Javio mi se u snu otac, pa mi kaže: sinko, svaki se na svojoj koži uči. A bome, kad mi je zabridila ispucana koža, vidio sam da moj otac ima pravo.

Popo se slatko nasmijo i kaže:

— Bome ima pravo. I to nemoj nikad više zaboraviti.

— Ja neću, al nemojte ni vi zaboraviti.

Popo se smije, a ni ne sluša momka, već samo uživa kako mu se koža od vitra ispucala.

Drugi dan je prošo ko i prvi, a za njim svi redom. Popo ne da slugi ni da pošteno odane, a 'rani i odiva ga nebeskim darovima. Momku nije pravo, al ne tuži se ni na post ni na kost. Jedino mu je dozlogrdilo što ne može da razveseli srce. I jedared će popi:

— Kad ću ja već jedared i u gajde zasvirati? Ovako će i' plišanj poisti.

— Sinko, čim dospiješ sviraj koliko ti srce ište, — popo kaže, al takim medenim glasom da bi se i čela zasladila, samo kad mu u srcu ne bi bio otrov.

Momak zna s kim se uortačio i ni ne pita zato što se nada, već da onog još navrka, da ore dok ne naore. A u popi vrag se razmarvašio i sve vreba di će nazlabati momka. I čim je čuo, da momku srce plače za svirkom, a on njemu:

— Danas ćemo nas dvojca raditi zajedno. Ja ću čuvati krmaču na paši, a ti ćeš malo raskopati jedan stari mrginj. Bar ćeš malo istegniti prste, da bolje možeš šarati na gajdama.

Popo se pritvara ko vrag prid kišu, al se i momak pravi da je nedočuvan. Popo skinio s pajante toliku motiku, da bi od nje mogo iskrojiti i tri.

— Oho, ovo ko da nije motika s ovog svita, već nika nebeska! — momak se bajage još i obradovo.

— E, moj sinko, ni zubača u mrginju nije mala ni plitkog korena. I ja sam se začudio, kad mi je niki pijani kovač iskovo ovu motiku, al mi je on kazo: „Ko zna za čega će biti dobra ova motika?!”

— Bome, to jedva ako ko zna, — i momak pri'vati rič.

I odu sad nji' dvojca. Popo vodi krmaču na lancu, a momak vuče motiku. Do ledine je zaparložena njiva. Zubača se na njoj raskorenila bolje neg da su je timarili. Popo je vezo krmaču za kočić i lipo se izvalio na ledinu. Momak kopa i znoji se. Lio bi znoj od same motike, kad nije krojena za čovika, al je još udarila i nika zapara. Nigdi drveta, al ni bundevinog lista, da se čovik zakrili ladovinom. I popo dahti, al se on zakrili bar iza krmače. Tako je prišlo već i podne, a momak samo kopa, kad se na nebu najedared zgusnu veliki oblaci.

— Bilo bi vrime, da već i užnamo, a pogledajte i kaki oblaci se spremaju. Može nas uvatiti nevrime, a tu nemamo di da se sklonimo, — momak kaže.

— Samo ti radi, šta se bojiš oblaka? Ne vidiš kako mirno radim i ja? Eto, čuvam krmaču od jutros, a ne tužim se, — popo odgovori straboga ozbiljno.

Još se i protego ko mačak na suncu. Kad je tako, momak neće više kazati ni riči, već samo odmiri veliku motiku i pogleda oblake. Što je čeko, to je uskoro i bilo — iznenada udari led. Prvo je zakvrco sitan ko grašak, al začas udari led ko golupčije jaje. Popo je đipio ko oparen, a momak samo sio u mrginj i digo motiku iznad glave. Led zvoni po njoj, ta prava pisma, a momku je strija iznad glave da bolju nikad nije imo.

— Led svira u motiku, da ni ja ne bi bolje sviro u gajde! — momak poviče od veselja.

Al popo nije tako veso, jel je led ošinio po njemu ko da će se sav oblak istresti na popovsku kožu. Skočio je da se i on skloni pod motiku, al na njegovu nesriću i krmača se tila sklanjati i kako se otimala, tako je popu i splela u lanac. Popo je pao, a krmača priko njega. Što led većma tuče, većma se otimaju i popo i krmača, a što se više koprcaju, sve više se saplicu.

Led se nije dobro još ni ispado, a od pope je bilo svašta. Sav je opigavio od modrica i čvorga, kako ga je led istuko, a ni trag krmačini' papaka nije bio baš taki ko kad je popu mater milovala u kolivki. Krmača se uzbunila, pa gazi i grize, popo jauče i zove u pomoć, al se momak ne miče ispod motike već kaže:

— Gospodine, šta ste se uzjogunili toliko?! Ako su za mene nebeski darovi, valjda vama priliči malo nebeskog blagoslova! Jeste li svet čovik el šta?!

— Ne pridiči, već ubi motikom ovu prokletu krmaču! — popo drekne.

— Otkud bi bila prokleta, kad je čuva tako svet čovik?! A meni je motika dobra i za striju. Vidite, da je onaj kovač imo pravo, kad je kazo: „Ko zna za čega će motika biti dobra?"

Ko zna dokle bi teko taj razgovor, da se lanac nije otkinio i krmača otrčala, al tako, da joj ni traga nije ostalo. Podivljačilo se živinče, a valjda se uplašilo da je popo ne prokune što ga je tako izgazila i izgrizla i ode ko da su joj žeravu metnili u uvo. U to i ledeni oblak prišo, pa se popo kojikako iskobeljo iz lanca.

— A šta je nisi barem ubio, pa bi napravili dobru daću, — počne on stenjati, a ne zna di bi se prvo opipo.

— Jako su mi se stanjila criva od ritke tarane, bojim se da bi mi naudila masna 'rana. A di bi ja i smio dirati u krmaču, kad to nije nebeski dar?

Kad je popo čuo taki razgovor došlo mu je da momka zaguši, samo kad bi mogo od silni' modrica i čvorga. Vidi on, da se mora pokunjiti, ako neće da ga momak ostavi na ledini. Zato okrene razgovor i lipo oko momka i namoli ga, da ga odvede do salaša.

Prošlo je sad vrimena, pridigo se popo, al sad samo reži na momka. Tarana je i dotle bila ritka, al je sad i plisniva. Tiro ga je i dotle na poso gore neg živinče, al sad mu ne da noćiti ni pod zidom. A momak samo trpi i ćuti. Pogodba je pogodba i kad on iz nje dobija svoje, čekaće da i popo izvuče što mu pripada. A ko čeka taj i dočeka.

Jedne zore digli se crni oblaci, a siva u njima i grmi ko da se nebo zapalilo. Kad je popo to vidio o'ma' su mu zabridile sve čvorge od leda, al je i poskočio od radosti.

— E, sad ću ti se, momče, osvetiti! — promrnđa on i ode do sluge.

Prinemaže se, da se momak kako ne bi sitio.

— Slušaj, sinko, danas pušti sav poso. Iđi na moje njive i ledine. Evo oblaka. Oblak mi je krmaču otiro, on će je možda

zkvh.org.rs

i dotirati. Ako bude tako, ti je uvati — to nek ti je današnji poso.

Prinemago se, a ne prinemago se, popo momka ne može privariti. Ode momak na njive, al ga ni briga što će ga kiša politi. Nije to njemu ni prvi ni poslidnjiput. Nije se popo privario — jedva je momak zašo u njive, a kiša pala ko da se nebo otvorilo. Al se popo privario u tom, da će momka i kaki dobar led tući, i da će momak po kiši tumarati do mraka po njivama. Čim je dobro prokiso, momak se vratio i šćućurio pod salašom. Nije on tu dobro ni stigo, kad u dud pod salašom pukne grom i rascipi ga do panja.

Grom nije dud upalio, al momak zađe oko salaša i sve strije potpali. Kad se popo sitio, a njegove staje sve u plamenu. Trči popo, al trči i momak.

— Spašavaj konje i marvu iz košare, — drekne popo.

— Nemam kada, — momak poviče — ja sam samo dotrčo da uzmem gajde, a ni to ne bi', da krmača nije natrčala odan.

— Kaka te krmača sad spopala, kad mi sav salaš gori?!

— Kaka krmača?! Zar vi niste vidili, da je baš sad odan natrčala krmača po koju ste me poslali?! O, gospodine, da vi niste dreknili, baš bi utrčala u obor. Oblak je dono, al' ste vi sve pokvarili, a ja trčim za njom priko njiva ko brez duše.

Momak srićno iznese gajde i ode pod ambar. Popo trči okolo i sve jauče, al neće u vatru. Momak skinio svoju poderanu kabanicu, pa je raskrilio nad plamenom.

— Šta to radiš, luda glavo, već spašavaj, što se još može, — drekne opet popo.

— Ja sam gajde već spasio, — momak odgovori, a da bi pokazo još i zasvira u nji'.

— Još je tebi do svirke?!

— A zašto da nije, kad imam kada? Zar nije taka pogodba?!

Kad je popo čuo taki razgovor otrčo je oko salaša ko da biži od pameti.

— Ta nemojte, gospodine, trčati, — nasmije se momak — sad već ni tako nećete stigniti krmaču. Dok ste me tu zadržavali, ona je cigurno opet otrčala digod u šumu.

Popi je sad već bilo i priviše. Od salaša mu je jedva ostala koja čađava greda, a sluga ga još nazlaba. Zajauče popo tako kako nije ni kad ga je krmača grizla i papcima derala. Jauče on, a momak će lipo:

— Gospodine, šta jaučete? Niste valjda zlobni na moj nebeski blagoslov?!

Popu spopala nevolja i s liva i s desna i nije ni čudo, što je zaboravio čime je kadgod momku trunio pamet i sad poviče:

— Kaki te je sad još i nebeski dar spopo, kad mi je uništeno sve do temelja?!

— O, gospodine, zar ne vidite kako sam prokiso?!

— Vidim, vidim, — popo drekne — al kaki je to nebeski blagoslov?!

— Što sam prokiso, to nije nebeski već vaš blagoslov, al ovaj grom jeste za mene nebeski dar. Kako da nije, kad je zato puko u salaš, da moje krpe osušim na nebeskoj vatri, — momak se nasmije i svoju poderanu kabanicu samo namišća iznad plamena.

Popo je sad vidio, da oko nebeskog dara i blagoslova nije baš sve u redu, al mu nije ostalo drugo, nego da jauče. Kad se sit naplako, najedared će momku snuždeno, ko da su nji' dvojca živili na jednoj korici kruva:

— Osto sam na goloj zemlji, šta će mi sad sluga?! Hajde, da se raskrstimo.

— Vaša volja, gospodine, samo mi je čudno da se sad rastajemo, kad smo baš postali par jedan drugom, — momak se smijucka ispod brka.

— Kaki smo mi sad odjedared parovi?! — popo se opet rasrdio.

Momku nije ni tribalo drugo, već da popi što više uzavre žuć, pa se nasmije:

— A kako ne bi bili: ja na goloj zemlji, vi, gospodine, na goloj zemlji. Triba li tu džak bolje zakrpe?!

Kako je to bila subata, nagode se, da će nedilju još provesti zajedno, a zatim će kud koji. Drugi dan popo je moro ići svojim zanatom, a momak kaže:

— Ja neću na pridiku. Bolje ću čuvati salaš. Znate kako je, može kogod da ukrade štogod.

Da popo taj dan po zanatu nije moro biti čovik blage riči, krstio bi momka svakako, kad je čuo taj razgovor i pogledo na izgoreno dobro. Ovako je samo proguto štogod nasuvo i očo rondzajući. Kako je popo pridičio te nedilje, to momak nije znao, al kad je popo došo s posla, našo je momka di lije gorke suze. Popo je pomislio, da u sluginoj glavi nije sve u redu. Sveti čovik se začudio: da ovom momku nije još i žao što mora otići?!

— Šta si sad puštio piskove?! — zapita ga.

— Ta zbog vaše lipe pridike, — momak jica, da se sve guši.

Popo se sad samo začudio i jedva je izustio:

— Otkud plačeš zbog pridike, kad je nisi ni slušo?!

zkvh.org.rs

— Slušo sam ja ranije i sad zato i plačem nad sobom, — momak je zaintačio u plakanje i roni suze ko jesenja kiša.

Kad je popo vidio tolike suze, počela je i njemu pucati kora oko srca i gotovo je momka još i požalio.

— Šta možeš ti plakati nad sobom zbog moje pridike, kad se ne sićam da sam te kadgod spomenio u pridiki? — počo je momka tišiti.

Momak će onda otrti suze i kazati:

— Ta ne plačem ja nad sobom zato što ste me spomenili, a još manje što me niste spomenili. Plačem zato što i ja ne znam tako lagati ko vi, jel kad bi bar desetinu znao, ja ne bi bio vaš sluga, već bi i ja stenjo pod salom.

Kad je popo to čuo, za tren oka mu se razdanilo prid očima, al mu se o'ma' i smračilo. Otkud ovaj zna, kad nije bio tamo, da je već danas udario pokoru na ljude, da mu ziđaju novi salaš?! Popo se zacrvenio ko srditi pućak i kad je onda dreknio, sav salaš bi se zatreso od glasa, samo da ga je još bilo. Momkova je srića, što je svaka greda izgorila, drugačije bi ga popo omilovo kakom motkom. Ovako je samo viknio:

— Nije dosta, što su danas svi krajčili čim sam i' pozvo na mobu, još ćeš me i ti nazlabati?! Al o'ma' iz moje kuće!

Popo je srdit, al momak nije plašljiv. I on se izbekario:

— Vidi sad čovika! Niste me puštili u nju ni dok ste je imali, šta me tirate iz nje kad je nemate?! Dajte mi službu, al onako zemaljski, a vama zadržite sve nebeske darove, pa ću i ja otići ljudski. Ako nećete tako, a ja ću bome ostati, da vam „pomažem" ziđati nov salaš.

Popi je srce pucalo od bisa, al mu je pucalo i prid očima. Vidio je, da je momak tvrđi ora' neg on, pa je okrenio kabanicu i poćo ljudski. Mora i tako, samo da se kurtališe sluge.

— Dobro, a šta da ti dam? Ostala mi je samo ona krmača što je pobigla. Eto, nek ti je načast.

— Primiću je, — momak kaže — samo je, gospodine, vi u'vatite. Od mene biži ko luda, jel misli da je oću ubiti onom velikom motikom. A vas mora da voli, kad ste se onako bratski grlili na ledini, — momak ga je dočeko.

Popi se privrnio sav svit, kad je čuo kako su se usta prorizala u momka, za kojeg je mislio, da mu je glava samo zato, da ima na čemu nositi šepicu.

— Šta oćeš, govori već jedared, samo da te moje oči više ne vide, — dreknio je ko lud.

Momak se bajage razgledo po paljevini i na kraju će:

— Gospodine, kad već drugo ništa ne vidim u vas, osim ove kese dukata što vam je za pojasom, dobra će mi biti i ona. Za nju ću vam kazati još i to, šta sam poslidnjiput klapio u vašoj kući.

Kad je popo to čuo, znao je da mu niko i ne kaže, da će ostati brez dukata. Momak je pokazo zube, a popo je bio stari kurjak, znao je od koga se triba bojati. Sad je pobisnio, što ovog momka nije ranije upozno do bile džigarice, već samo sad, kad je već kasno. Trgo je kesu s dukatima i dao je momku, samo da ga se već kurtališe. Onaj je lipo uzo ono što je zaslužio, a zatim je kazo:

— Noćos mi je otac dolazio na san i prišapljo mi: „Reci tvom popi, da se čovik na svojoj koži može učiti, makar se i čuvo od tog, da mu je vitar ne ispuca".

Svega je još to kazo, a zatim se slatko nasmijo, pritisnio mišinu od gajda i očo svirajući, a popo osto plačući na goloj zemlji.

Pričao Luka Kopunović

zkvh.org.rs

MALA DROPLJA I VELIKI VREBAC

Bio tako jedan popo u selu i imo svega jednog slugu-pokućara. Šta popi triba — sluga je sve. Kad triba zvoniti, sluga zvoni, kad triba svinje čuvati, sluga je svinjar, a kad se kopa on je za motikom. Nema posla što se za slugu ne vaća i od prolića do jeseni popo ne bi dao slugu nipošto. E, al došla i zima, pa zemlja spava i došo red da i sluga oda'ne malo.

Slugi je to dobro, al popi ne iđe u račun. Ono malo zvonjenja dica bi obavila i od zabave, a popo bi našo puta da mu kogod svrši i ono malo posla oko kuće, a da nikog ne mora 'raniti. I teško je popi i gledati kako slugi služba teče i priko zime, a drugog posla i nema osim što zazvoni, navuče ogriva i namiri marvu, raspe koje zrno živini i vodi brigu o svinjima.

Popi nije to ništa što je sluga od prolića do jeseni svaki dan i ranio i kasnio, žao mu je što siromak sad ima malo odmora. I ne da vrag mira popi, već po cili dan vreba kako bi zapo u slugu i otiro ga.

Tako je on jedared izašo u avliju, kad je sluga 'ranio svinje. Na kamari se skupili vrepci i vrebaju kako će i oni doći do prikrupe. I čim su svinji malo narasipali iz alova, jedan sleti u obor. Kad je popo to vidio, a on će najedared slugi:

— Ej, ti, što ne otiraš tu droplju?! Ta će po'isti prikrupe za jedno svinče.

— Alaj, gospodine, kaka vas droplja spopala, kad ja ne vidim drugo osim ovog vrepca? — sluga se sav spleo.

— Šta je? Ti ćeš od mene praviti ludu?! Taki čovik neće dalje 'isti moj kruv!

Popo se ociko na slugu i neće ga više puštiti ni unutra, već iđe da mu izbaci bućur. E, al kad je sluga vidio zašto je popo mutio, a on potrči prid njega.

— Gospodine, ta je li vi za ovu droplju kažete što je kod alova? A ma što niste tako kazali?! Dabome, to i ja vidim da je droplja, samo mala.

Šta će sad popo kad vidi, da nije samo on tako mudar, da se zna praviti lud. Ode unutra, ta od bisa sve ne zna šta će. Tako

je bisnio cile zime i jedared je došlo i proliće. E sad poso sve jedan drugog stiže i popo neće slugi ni blizo, samo nek onaj radi. Tako poso za poslom, a sluga čega se lati sve dotira za rukom, kad je vridan da mu u tom nema para. I jedared je počo kositi popino žito. Litina je bila lipa, al je žito najedared priplanilo i nema čekanja, već kosi danas-sutra ako nećeš da se ospe. Sluga i risaruša kose, a popo se naspavo i izašo na njivu, da vidi kako se radi. Baš kad je popo došo do sluge, a s dola naletila jedna roda. Kad je sluga ugledo rodu iznad popine glave, a on će na njega:

— Gospodine, otirajte štapom tog vrepca, šta da vam boba žito?

Popo pogledi gori, niki se namrkosio i na slugu će:

— Čovče, jesi ti s'vaćen?! Šta babunjaš o kojikakim vrepcima kad je to roda.

Slugi drugo nije ni tribalo. Lupio je popinu kosu o zemlju i o'ma' ode pod krstinu, da uzme svoje bulje.

— No, šta ti je sad?! — popo se sav zablenio.

— Još vi mene pitate?! Nije dosta što vam radim, još ćete vi mene praviti i ludim? S takim čovikom ja nemam više posla.

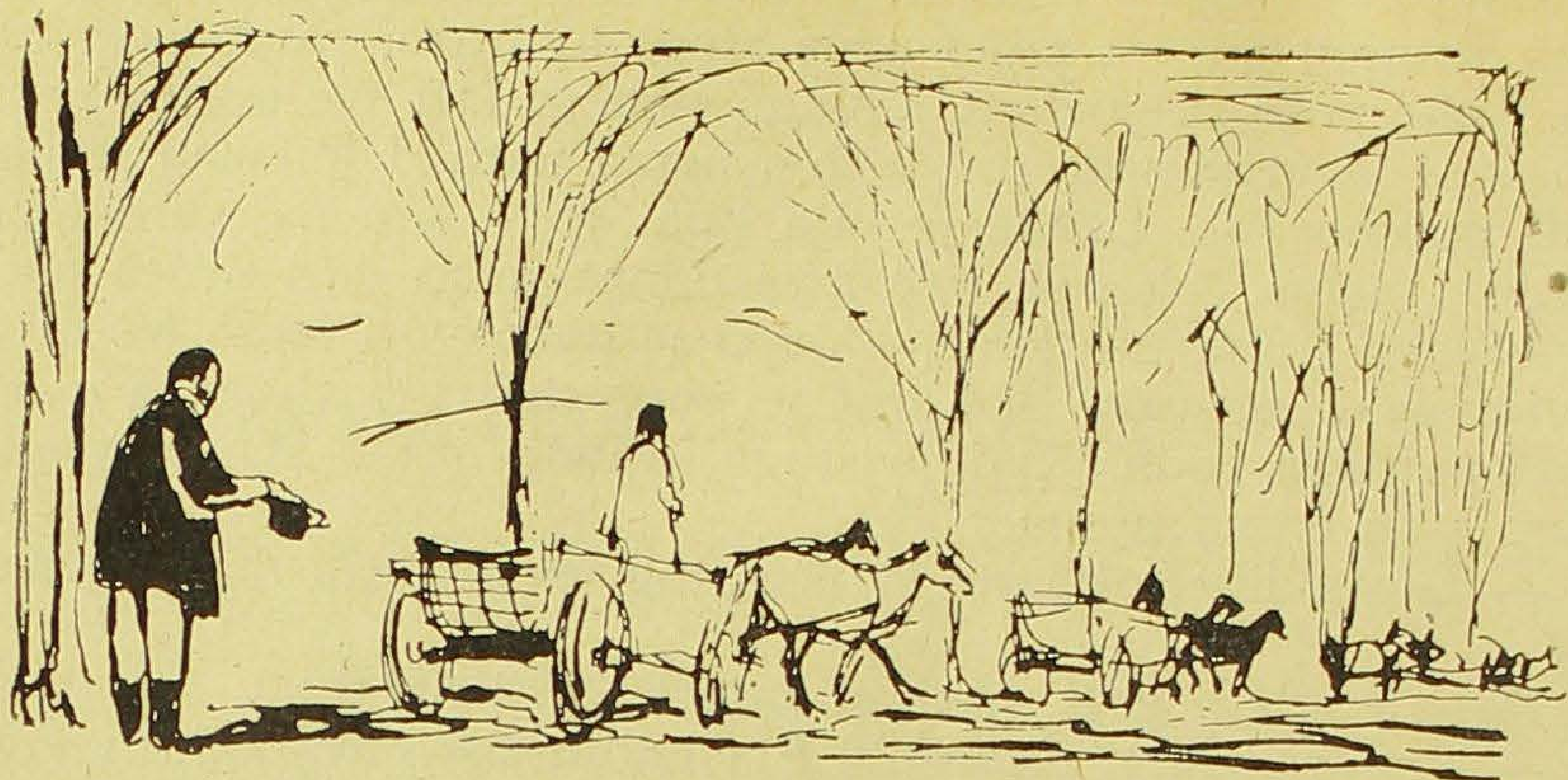
Kad je popo čuo taj divan, a on potrč za slugom. Uvatio ga za rukav i sve igra oko njega.

— Alaj, sinko, ta šta ne kažeš da je divan o ovom vrepcu što je sad naletio? Daborme da je to vrebac, ta to vidi i lud, samo je to veliki vrebac.

— Zato kažem! — sluga zapriti. — I još kažem i to, da se otsele vladate ljudski, jel ako se vaša droplja zimi toliko skupi od mraza, da postane vrebac, moj vrebac liti od vrućine naraste toliko da postane roda. Zato se sa mnom nemojte više šaliti za bilog dana, jel ako se ja s vama počnem šaliti u mraku, za vas dobro biti neće, makar ste za sebe ocigurali misto iza rajski' vrata.

Pričao Marko Vojnić-Purčar

zkvh.org.rs

MALO NEMA, TUŠTA IMA

Bio tako jedan kirdžijaš, koji je svašta volio osim raditi. I kirdžijaš je posto zato što je mislio, da je to još najlakše: malo natovariš i samo sidiš na kolima. Al ne voli on ni da ga tuče kiša i vitar, pa se o'ma' zasitio i tog posla.

I šta je izmislio? Otvoriće mijanu na jednom raskršću di se ukrštaju putovi za varoš iz nikoliko sela. Dobro je to naumio. Siroti kirdžijaši se sve udrvene dok ne dođu na kolima do toga raskršća, a di je još varoš? Zimi se promrznu i drugo ni ne žele, već da se u mijani malo ogriju i vatrom i čašom. Liti ispleze jezik od vrućine i žeđi i jedva čekaju da dođu u mijanin lad i da ugase žeđ.

Otvorio je mijanu, pa kaže kirdžijašima:

— Ljudi i braćo, ja znam šta je život. Ne brigajte, u svaki čas ću vas podvoriti. Neće mi biti teško ustati u ponoći, samo vi zakvrcajte.

Tako je to i bilo isprva, dok je imo jedno rđavo burence i koji fićok za rakiju. Dotle je poštivo kirdžijaše. E, al se u mijanu namrsile i gazde iz okolni' salaša, pa se tu udarilo u svirku, u kartu, i počo se novac bacati. Mijandžija se ni sitio nije, a on natučen novaca ko ker buva. I da vidiš kako se čovik privrne?! Sad on dobro zagleda kome će digniti šešir, kome će samo prst digniti do šešira, a kome će ustati na noge. Ako se nađe koji baćkoš da tira kera, borme tog dvori i po tri noći, al ako zasidnu kaki sustanuti nadničari što iđu iz radnje, a on na nji' još dok se ni ne smrkava:

— Hajte, ljudi, valjda i vi triba da iđete vašim kućama. A neću ni ja valjda siditi tu za čašu vina, triba i meni spavati.

Zaboravio je ko je bio još koju godinu ranije i sad najviše ne trpi kirdžijaše s kojima je ranije kruv zarađivo. Oni vide dobro kaki je vrag ušo u njega, al šta će kad mu se u nevolji moradu zatrčati?

Jedne jesenje noći kad se sklopila čobanska kiša, stigli baš ti kirdžijaši do njegove mijane, al još dosta zarana. Tako nikud oko prvi' pivaca su mu zakvrcali na pendžer. Kvrcaju oni, lupaju na vrata, al nadugo će njev mijandžija, a mrkosno:

— Ko je, šta je?

— Šta ti je, jesi lego na uši?! Mi smo, — viču oni spolja kad su ga već pokrenili iz kreveta.

— Koji vas je vrag sad nano kad me baš uvatio prvi san? Šta bi? — rogoza on otud.

— Znaš valjda šta bi: imaš vina?

— Šta ja znam? Koliko bi?

— Vidi sad čovika! Nećemo se valjda opijati kad smo poslom za putom. Znaš šta iđe na čovika: po litre za vrat i dosta.

— Nema, — ozovne se mijandžija i kirdžijaši čuju di je zalupio vrata i ode iz mijane u sobu.

U to je kiša počela liti ko da se nebo otvorilo. Jedan od nji' kaže:

— Ljudi, di je još varoš, a nas već može ciditi. I sirotim konjima će prokisniti i koža, a i sve što je na kolima. Da mi utiramo kola pod naslame, a ja ću piti makar i do zore, dotle će se valjda ovrimeniti. Bolje je piti, neg propasti.

Ljudi vide da čovik ima pravo i opet zalupaju onom.

— Hej, daj na svaku glavu po pet litara za početak.

Mijandžija se o'ma' ozovnio:

— Koliko vas je?

— Priko deset! Imaš toliko vina?

— Biće, biće koliko ustriba!

U mijani se o'ma' upalila i svića, vrata sve lete na šarkama tako se otvaraju. I nije mijandžija više ni sanjiv, nema tu više ni ružne riči. I pod naslamima je bilo o'ma' mista za konje i kola. Boljeg mijandžije ne možeš ni tražiti. Siroti kirdžijaši od nevolje počeli, a onda od veselja produžili. Kirdžijaško grlo široko, pa je nuz svaki pet litara došla još po koja. Tako je to bilo sve do zore, a dotle je i kiša pristala, put se ocidio i mijandžija nji' lipo ispratio.

Lipo su se s njim i kirdžijaši rastali, al kad su se drugi dan otriznili i vidili kako i' je opapuljo od sve zarade, borme su obećali da mu to neće zaboraviti. I nisu šale svraćali kod njeg kad nisu morali. Tako je sad vrime prolazilo, kad su jedne

zkvh.org.rs

mračne i vitrovite noći ti kirdžijaši opet stigli do mijane. E, al sad kiša ne pada, a ljudi žure da što brže stignu do svoji' kuća. Neće oni svraćati. Oni neće, al kad su prolazili isprid mijane, jedared samo čuju di iznutra mijandžija viče iz sveg glasa:

— Ljudi, u pomoć! Ne čekajte, već opkolite kuću i navalite!

Kirdžijaši stali i čuju da se mijandžija unutra otima.

— Šta ti je? — zapitaće jedan kirdžijaš.

— Ne pitaj, već tiskajte! U kući su mi haramije! Jedva sam čeko da živ čovik naiđe! Ne čekajte da me ubiju!

Kirdžijaši čuju da mijandžiju kogod gužva, a mora da mu oće i usta začepiti, kad krklja ko priklano krmče. I zaboravili bi da se srde na mijandžiju, pa se već krenili vratima, al će na to jedan matori:

— Čekajte samo, da ga štogod pitam. Hej ti, mijandžijo, — poviče onda na pendžer, a koliko je ti' haramija?

— Dva! Svega dva!

— E, za toliko malo se mi ne možemo zadržavati. Čekaj dok ti dođu bar pet.

Sotim kirdžijaš sio na kola, pa će kreniti konje, a drugi za njim.

— O, ljudi, u pomoć! — jauče onaj iznutra.

— Ta jesmo ti rekli da za dva haramije nemamo vrimena, ko što ni ti za nas nisi imo po litre, već samo pet litara vina, — poviču još i krenu konje.

Kad su se drugi dan vraćali, a od mijandžijinog dobra ima još samo malo pepela, a on sidi u jendeku i plače.

— No, eto, sad su mi odneli sve novce, a dobro mi sve zapalili. Sad možem tu siditi i prositi.

— To možeš, a ako tu bude novi mijandžija, bar će se na tebi moći naučiti pameti, — kirdžijaši su ga lipo dočekali.

Pričao Marko Vojnić-Purčar

NAJGORA KLETVA

Bilo jedno selo u kojem ni najveći siroma' nije bio pravi siroma', jel nije bilo kuće kojoj ne bi rodio godišnji kruv, el da u kačici ne bi bilo masti za zapršku. Ne bi se tu niko od grijote potužio na život, da jedared nije na selo pala prava pokora. Jedne tavne noći počela kradnja i od tog vrimena joj nikako kraja. Kako mrak padne, komegod moradu nestati svinji, kokoške, el već ma šta. Jedan ostane brez kruva, drugom otiraju 'ranjenike, treći ostane brez mastila i počeli ljudi upoznavati nevolju. Kome će se zatrčati da uzajme, već najvećem bogatašu u selu. On se doduše najviše tuži na poharu, al zato ne odbija nikog.

— Dobro, nemoj kazati da ti neću u nevolji pomoći, al ruka ruku pere, — kaže on jednom kojem su odneli žito s tavana. — Daću ti žita do nove 'rane, al ćeš mi doći dan-dva kositi.

Drugom da masti, al taj nek mu dođe dan-dva kukuruze kopati i tako malo po malo jedva je ostalo koga da bogatašu nije dužan i da mu ne radi u mobu. On svakom može dati, a baš on se najviše tuži kako mu iz noći u noć nezvani gosti razvlače kuću po mraku.

Išlo bi to tako ko zna dokle, jel nikako da se lopovima uđe u trag, da u selu nije živio niki vickast čovik. Bile su u njega lipe pućke, pa kad će već biti za klanje, poče se i on nadati lopovima i kaže ljudima:

— Ućemo mi u trag tim nevidljivim gostima. Ko se opeče, taj i nateče.

— Kako ti to misliš? — pitaju ga.

— Kad bude vrime i vidite, onda ćete znati.

Dok pućke nisu bile za klanje, noćile su na dudu, al sad i' je poče zatvarati u kokošinjac.

— Ta zatvarali smo i mi živinu, zaključavali tavane, vezali kerove nuz svinjak, pa su opet ukrali šta su tili, — ljudi mu kažu.

— Ko se opeče, taj i nateče. Samo to nemojte zaboraviti, — ovaj njima samo to kaže i ništa drugo.

zkvh.org.rs

Prolazilo je sad vrime, ljudi paze na svoje siromaštvo i dan i noć, al svako jutro komegod osvane prazan tavan, svinjak el kokošinjac, a za lopovima ni traga, ko da ga vijar za njima zamete. A onaj vickasti čovik se uveče zatvori u kuću i spava sve do zore, ko da ga nije briga za pućke. Nije on ranije usto ni taj dan, kad mu je žena još u zoru nadigla graju, da pućkama nema ni traga. Kad je čuo, on je zapito ženu:

— A da li visi u kokošinjcu nad vratima košnica?

— Ne, na zemlji je sva razlupana. Valjda su je lopovi lupili o zemlju.

Čovik se slatko nasmijo, pa se u krevetu privrnio na drugu stranu i zaspo opet ko pravi. Kad je sunce već otskočilo, čovik spremio čitav bućurić perušaka i ode lipo bogatašovoj kući.

— Šta ćeš o'ma' nazlabati čovika? — pitaju ga ljudi kad su čuli kud iđe, a već da su mu pućke pokrali tu noć, to su znali. — Brez pućaka ćeš još imati kruva. Nisi valjda poranio čoviku da ti uzajmi, kad te nevolja nije još ni pritisla?

— Ta kako uzajmljivanje? Čovik je bolestan, zato iđem da ga obađem i pomognem što možem.

Iznenadili se ljudi otkud on sad jedini zna da je bogataš bolestan, kad se jutros nije mako iz kuće, a od nji' niko nije čuo za tako što. I šta će, već pođu s njim. Jedan je otrčo još i rad trvačice. Imali su oni u selu niku baku, što je bila trvačica, a i nika vračara. Za nju se divanilo da ima sveze s nikim nevidljivim silama i koliko zna namistiti kost kad se ukvari i dat lika od drugi' nevolja, al još više zna ukleti.

Kad su došli do bogatašove kuće, pristigla je nji' i ta baka. Ta iđu svi da vide bolesnika kad su mu svi dužni. Onaj vickasti ode unutra prvi, al nije u sobu dobro ni čavirnio, već se obazro na druge:

— No, jesam kazo da je naš pobratim bolestan?! Vidite kako je siroma sav zateko.

Bogataš se zblenio kad i' je vidio pa bi se sklanjo, al ovi ne znadu šta mu je i brže-bolje navalili u sobu. Zateko onaj, ta i uši i oči mu se ugojili. Gosti će njeg žaliti, pa će raspitivati kaka je bola i baku vračaru će naprid, da ga liči. Bogataš se zbunio, pa mrnđa štogod, al onaj vickasti će:

— Ta ne triba baku truditi još sad. Imaće ona posla i posli, a ja sam dono lika našem pobratimu. Ljudi, jeste li vi zaboravili šta sam vam govorio: ko se opeče taj i nateče. Ne vidite kako je naš pobratim natečen? Evo ja sam dono dobri' perušaka, a masti on ima dosta. Namazaću ga mašću, al s ovim peruškama, da mu bude mekano.

— Kake su to peruške? — bogataš je zinio.

— Ta od oni pućaka što su mi i' noćos ukrali. Al baš te briga, već daj masti, pa ću te mazati, — odmane onaj i ni ne čeka šta će bogataš, već o'ma' ode po kući da traži mast.

Onaj bi potrčo za njim, al je vickasti već otrčo i za koji čas i poviko:

— Av, ljudi! Odite, odite, da vidite štogod!

On viče ko da se kuća zapalila i nije ni čudo što su svi đipili na glas. Kad su došli do tavana otkud je on viko, a tamo puno pućaka.

— Av, ljudi, ko bi to reko da su moje pućke ovamo doletile? Al vidite, da nisu očupane baš tako kako sam ja sinoć ove peruške čupo, ja borame ne bi virovo da su to moje. Ljudi, da to nije kaki znak? Možda neće biti dosta ovi' perušaka, kad budemo mazali našeg pobratima mašću, pa su pućke možda doletile zato, da imamo dosta perušaka?! — stao on prid seljane i smijucka se.

Ljudi su se prvo zblenili, al kad su na tavanu vidili još i čitave redove kačica s mašću, pa velike pole slanine i pušenog mesa i divenica, oni su se najedared sitili šta njim je ovaj vickasti govorio: ko se opeče, taj i nateče. Čim su se tog sitili, o'ma' su se jedan za drugim počeli i javljati:

— Av tane mu gosino, ta ovo je moja kačica. Ovo su moje pole slanine!

A onaj vickasti se počo smijat i veli:

— Ta šta se čudite?! Valjda vidite kako je natečen, a mora da je naš pobratim zdravo i opečen. A ako mu već triba toliko perušaka, onda mu triba još i više masti da ga namažemo.

— Zato mi nismo lopovu mogli ući u trag, što je međ nama?! — podvikne jedan dida.

Sad su svi znali ko je nji' već toliko vrime pokrado i zašto je bogataš mogo svakom svašta uzajmiti.

— Al kako si nadošo na to? Ta svi smo svoje čuvali i vrebali, a kako si ti mogo doznat? — navalili oni na vickastog.

— Košnica mi kazala!

— Ta jesi lud, kaka košnica? Nemoj se s nama šaliti.

— Ne šalim se. Valjda znate kako sam govorio: ko se opeče, taj nateče. A meni je bilo čudno, da se naš pobro najviše tuži kako ga pokradaju, a sve više ima svega i svačega. I ja lipo očo spavati, al sam u kokošinjcu iznad vrata namistio jednu staru košnicu tako, da mora pasti na glavu lopovu, al čim otvori vrata. Jutros mi je žena kazala, da je košnica pala, a ja o'ma' ovamo da vidim je li pobro natečen. Vidite, čele su ga pomalo

opekle. A još sinoć ko velim, a kako ću našeg pobratima mazati s mašću, već pućijim peruškama. Zato sam njim i očupo krila i repove.

Borme ljudima dalje nije tribalo pripovidati. Privrnili su cilu kuću i našli na sve strane posakrivani' stvari, što je bogataš od nji' nakro. A on se šćućurio u zapećak i ni okom ne miče. Kad je svaki' dovuko što je još od svog našo, okupili su se oko bogataša, pa će mu sudit.

— Znate šta, — na to će onaj vickasti, — da mi ne kaljamo šake s njim. Evo ove naše bake, ako već ne triba da ga liči, nek ga proklete. To ona bar dobro zna.

— Znam, znam, ta još kako, — javi se baka. — Samo izmislite dobru kletvu.

Tako će to i biti. Niko neće da kalja ruke s takim čovikom, već će izmišljati kako da ga baka proklete. Jedan kaže:

— Da ga, bako, pritvorite u kamen — je li može?

— Može, — pristane baka.

— A šta će mu to škoditi? Udri ga, lomi ga, kamenu ništa, — na to će onaj vickasti.

— Da ga prokletete — zmije nek ga grizu dogod je živ, — sad će drugi.

— Od nji' može pobić i sakriti se, — ne pristaje vickasti ni na to. — Tako štogod da mu udesimo, što će biti uvik u njemu, da ga grize ko kad crv grize drvo iznutra.

— A šta bi to bilo? — zapitaju svi.

— Ja mislim da gore kletve za njeg nema, neg da dobije orlove nokte i šugavu kožu, pa nek se češe dogod je živ. Bako, može li to biti?

— Može.

— Onda nek se već i češe.

Kako je vickasti to kazo, a baba štogod zamuđijala i bogataš se već i češo s orlovskim noktima, al tako ko da ništa slađe na svitu nije.

Pričao Marko Vojnić-Purčar

KRALJ I MUDRI SLUGA

U kadgošnje vrime živio jedan kralj, koji je iz deset nokata zapatio kraljevski stoc. U njeg je bila ćer jedinica, koja je dorasla za udaju. I stari kralj se ženio ne čerez blaga već što mu je srcu bilo drago i makar je ostario, nije zaboravio šta je mladost, već je ćeri dao na volju da bira sebi para.

— Jedino ću, — kaže on ćeri, — pogledati je li ima kože na obrazu i je li glava, jel ti ćeri za čovika možeš izabrati i poslidnju linčinu, al u mom stocu posli mene mora siditi čovik od glave do pete.

Nije ni cura u glavi umanuta i pristane kako otac želi. A stari kralj naumi, da ćerin suđenik prvo mora dati odvit, al razumno, na sedam pitanja. Neće čovik tirati mak na konac, ta koji čovik zna baš svačem naći kalup, al ko želi biti kraljev zet, taj mora sedam dana dati po jedan odvit tako, da tu nema zamire.

Sad bi kralj to o'ma' i razglasio, al mu ćer veli, da je momka već i izabrala, a i on nju. Stari kralj se doduše malo začudio što to ne zna, kad je na curu uvik pazio kako se već na jedinicu može paziti, a nikad nije vidio da je ona kudgod zastranila. E, al ćer kaže, da on to nije ni mogo viditi, kad je ona izabrala momka otud di on nije ni zagledo, jel je to sluga što je timario kraljevog konja. Ajd, nije to starom kralju nepravo, jel se momak i njemu dopado, ta da nije, ne bi baš njega izabro da mu drži konja. A nije mu nepravo ni zato, jel kad se dobro prisitio, ta on ni konja nije držo za mladosti, već je bio svinjar kod nikog pope krivog vrata. O'ma' on kaže divojki, nek se momak drugi dan ujtru javi kod njega, pa će nji' dvojca proći malo kroz kraljevsko dobro.

Tako je to i bilo. Iđu sad oni pa udarili kroz atove i jedared naiđu na jednog kraljevog čobana. Dan je bio lip ko naručen, a čoban ga ruži. Slušaju to ova dvojca, al čobanu kralj ne kaže ništa, već će momku:

— Je si li ti, lane moje, vidio ludog čovika?! Ovaki lip dan, ta čovik bi se pobojo da će mu od grijote usta otpasti ako ga ružno i spomene, a jesi li čuo kako ga ovaj čoban ruži?!

Kralj je svršen čovik, a borme ozbiljno i divani kako takom čoviku i priliči. Al se momak ne da iznenaditi, već i on ozbiljno:

— Baćo, — on kralju ko da mu je već zet, — nit je čoban lud, nit ludo divani.

— Vidi sad derana! — kralj se ko niki začudio. — Sinko, i da se nisi nakanio da mi budeš zet, prid svršenim čovikom se triba ustručavati u divanu. Kako i možeš izustiti, da nije lud, kad ruži ovako lip dan?!

Sluša njeg momak, al mu gleda u oči, al baš u bebicu i ni da trene, već kaže:

— A ja borme i sad kažem, da on nije lud kad zna šta divani.

Kralj će se sad ko niki i rasrditi, pa će oštro:

— Šta zna? Eto, kaži mi, zašto onda ruži ovako lipo vrime?!

— Da ste i vi, baćo, uvik napolju ko čobani, onda bi znali. On ruži lipo vrime zato što zna, da će iza njega doći ružno.

Kad je kralj to čuo, samo se malo nasmijo ispod brka, a divan skrenio na drugo i o'ma' se sitio da je već gladan, jel je vrime ručku već davno prošlo.

Drugi dan kraljica još čisti kralju čizme, a momak već poranio:

— Ljubim ruke, nane.

— Fala, sinko. Ded donesi malo vode u škip i napuni lulu baći, sad će on ustati.

Uto evo i starog kralja, pa se umio, skočio u čizme i čim je lulu zapalio, krene s momkom. Nisu daleko išli, kad na jednom raskršću sustriju kraljova kolija. U svaka upregnuto po šest volova, al se točkovi jedva okreću toliki je teret. Kralj razgrne ponjave na jednim kolima, a momak onda vidi da se tu nosi čisto zlato.

— No, šta veliš, sinko, šta vridi više od kola zlata? — kralj zapita.

A momak njemu o'ma':

— Baćo, blagoslovena kiša, a to je ona kad pada prazna u puno.

— Kako prazna, a kako u puno? — kralj se začudio, al baš zapravo.

— Prazna je kad je brez leda, a pada u puno, kad su njive s dobrim usivom.

Stari kralj ni tu nije više sporio riči, već se sitio da je vrime ručku, al sad već i momka zove na kajganu.

Treći dan odu nji' dvojca u njive. Tamo je baš bila hajka i jedan zec pritrče isprid nji'.

— No, sinko, šta veliš: zašto zec ima dugačke noge a kratak rep? — kralj zapita.

— Zato, da ne nasrada čerez samog repa. Baćo moj, da su njemu noge kratke, a rep dugačak, onda ga ne bi morali loviti, već bi mu i vi mogli stati na rep.

Kralj se sad već nije samo nasmijo ispod brka, već kaže otvoreno:

— Sinko moj, čini mi se, da si za danas zaslužio ručak.

Tako je to i bilo. Naručali su se ko ljudi i sad momak cili dan ne radi ništa, već oko divojke. A kad je osvanio i četvrti dan, kralj mu kaže:

— E, baš mi rižu vinograde, ajde da vidimo kako rade.

Odu nji' dvojca, pa momak gleda pudare, gleda čokoće, al čudo ozbiljno, jel se pobojo da će ga kralj zapitati da li dobro rade, a on se u vinograd nije baš razumio. Gleda on, al gleda njeg ispod oka i kralj i jedared će samo iznebua:

— Sinko, jesi li ti vidio da još štogod ovako suzi kad ga rižu? Vidi, loza plače ko živ čovik.

— Pa danima, — momak nakalami.

— A šta misliš zašto?

Momak se borme zamislio. On je gledo kako pudari rade, a stari kralj se latio s lozinim suzama. Zamislio se momak, al ne zadugo, već kaže:

— Baćo, meni se čini da loza zato plače što i za pijance mora roditi. Kako i ne bi danima plakala, kad će tolike matere i žene pijanaca proplakati čerez lozinog roda?

— Borame, sinko, i meni se čini da za drugo ne bi mogla plakati, — zamislio se i stari kralj i ode opet na ručak.

Kralj ne kaže momku ni da je dobro, ni da je rđavo kako mu je dosad dao odvit, al kad je dan opet svanio, on već zove momka. Odu oni sad međ kraljevske bašče.

— Sinko, da vidim oćeš se razumiti i u baštovanluk? — kralj će. — Znaš kako je, čovik triba da zna svašta, jel nikad ne zna šta će ga snaći u životu.

— Tako je, baćo, — momak potvrđiva, al dobro gleda na sve strane da pogodi di ga kralj misli skrkljušiti onako na pripuš.

Iđu oni, a baščari baš prikopavaju na sve strane, spremaju zemlju što je još nisu spremili za prolićni usiv. Prošli su ovi, a kralj će jedared:

zkvh.org.rs

—No, sinko, da te pitam koji baščar prikopava za koji usiv, ta to ne bi pogodio ni da si vilenjak, a borme ni ja. Već znaš šta, bi li ti meni mogo kazati za čega se zemlja kopa u nevrime, zimi, kad je smrznuta? Da li znaš ti, da ima i taki' ljudi, koji i smrznutu zemlju kopaju?

Kralj je mislio da će momka iznenaditi ko i u vinogradu, jel ga je zato tu i dovo, da se ovaj da u mišalj oko baščarskog posla. Borme se kralj, al zapravo iznenadio, kad mu je momak o'ma' kazo:

— Borme, baćo, znam, jel će ti i meni i vama jedared kopati zemlju, bila smrznuta, el nesmrznuta.

— Vidi, vidi, a šta će nam kopati ako bude smrznuta?

— Grob.

Kralj se nasmijo i veli:

— E, sinko, kad će tako štogod i meni kopati makar sam kralj, onda da brže ručamo dok smo živi.

Momak osti pomalo da ga je kralj već zamilovo i jedva čeka da dođe drugi dan. Odu oni sad kroz njive, al ne kraljove, već pod jednim selom, pa pod drugim, i jedared kralj sidne na obalu jednog jendeka.

—Stare su mi već kosti, suše se, pa sam susto, — potuži se momku.

I zavo kralj tu divan o njegovim mladim danima. Pripovida kako se ženio, kako je vik vikovo. Napripovido se i o kusima i rusima, al nikako da kogod naiđe tudan. I kad se najbolje raspripovido, jedared će:

— Sinko, a šta veliš na ovo: kako ćeš poznati čovika kaki je, a ni obraz mu nisi vidio, a ni rič mu čuo?

Kralj se smije pomalo ispod brka, al je momak cilog puta imo pozor. Znao je da ga kralj nije uzalud vodio kroz njive ko kozu na pašu, pa je dobro i otvorio oči. Zato se sad nije ni mislio, već kaže:

— Po ovom mož poznati čovika, al dobro, — i pokaže kudan su prošli.

— Po čemu? — kralj se pravi da ne razumi. — Usput nismo sustrili nikog, a nismo vidili ništa.

— Osim dobro i rđavo rađeni' njiva. Ko kako, al ja, baćo, možem čovika poznati po njivi, al dobro. Čovik se najbolje pozna po tom, kako zna poštivati svoj krušac.

Kad je momak to kazo, a kralj se niki nasmijo i veli:

— Alaj, sinko, da krušac nisi spomenio, ta mi se nikad ne bi sitili da smo gladni, a kad je već bilo vrime ručku.

Požure sad kući, a momak bi požurivo već i taj dan, da što brže osvane sedmi. Dočeko je i to, a kad je došo do kralja,

onaj ga povede na ledinu ispod dvora. Smijucka se kralj, pa se izvalio na travu i kaže:

— Sinko, juče smo zdravo odmakli, pa smo zdravo i ogladnili dok se nismo vratili na ručak. Nećemo mi više tako daleko od zdile.

Momak zna da ga stari kralj samo zaluckava, pa sve sluša, al sve i motri. Opružio se i on na ledinu, kad jedared evo dice. Nakupilo i' se sa svi' strana i sad se sigraju. Kralj ni ne gleda na nji', već se opet dao u pripovitku kako je to bilo kadgod, kad je on bio mlad. Napripovido je tri i po svita, a onda će opet onako iznebua:

— A je li sinko, jesi li se ti kadgod mislio o tom, na koga će dite više udariti, el na oca el na mater? Ženio bi se, valjda bi volio i dice, pa ko velim, možda si se mislio o ovom.

Momak ne kaže ni da jeste, ni da nije, već se zamislio. A kralj će onda:

— Evo dice, gledaj i'.

Al momak njemu:

— Šta ću i' gledati, kad njim ne znam ni oca ni mater. Al da i znam, ja mislim, da dite mora udariti najviše na ruku koja ga je odranila.

— Veliš? — usprotiviće se kralj. — A koja je tebe ruka odranila kad si osto siroče i ne pamtiš ni oca ni mater?

— Baćo moj, al ja mislim da je i život pomalo dobra ruka, koja zna odraniti čovika.

Kad je momak to kazo, a kralj đipio s trave ko momak i potrč u dvore.

— Baćo, ako trčite da svatove sazovete, nemojte se truditi, — poviče momak. — Mi smo to već jutros nagonetali.

Kralj stao i kad se od srca nasmijo, počo se od šale prititi, pa veli:

— Daklem, i to ste već pogodili? A ko je to „mi"?

— Pa ja, vaša ćer i nana. Mi smo to jutros svršili, dok je nana prid pragom čistila čizme, a ja vam punio lulu. I nana je već i poslala da se svatovci kupe, — nasmije se sad i momak.

— E, zato ja danas i nisam tio ići daleko od dvora, — na to će kralj i zagrli momka i tako ode s njim u dvore.

Sad je tu bila čast, mast, al i to pametno, već kaki su bili dida i đuvegija, i tako je svakom svašta doteklo, a ništa priteklo. I ja sam tamo bio u svatovima, pa je tamo čak natrčo i onaj zec dugački' noga a kratkog repa, al je zapo u lonac i zato je pripovidanju kraj konac.

Pričao Stipe Šević-Cvancik

zkvh.org.rs

MUDRA DIVOJKA

Bio tako jedan siroma' udovac, koji je imo ćer jedinicu. On je služio kod jednog bogataša. Taj je imo svega za falu, a najviše se volio dičiti s jednom kravom kaka je valjda samo jedna bila na svitu. Ovaj siroma' čovik je moro tu kravu paziti ko oči u glavi. Bome je nju i pazio i mazio. Nije bila njegova kad je sluga, al je on odranio i zato je volio više neg ma ko.

U svatove se iđe kad zovu, gost se prima u kuću ako je drag i mio, al nevolja i bolest dolaze nezvani. Tako je jedared bola napala i tu lipu kravu, kad se tom niko ne bi ni nado. Jedared krava samo osvanila u nikim ranama i runila skoro na očigled. Nije tu pomagalo ništa, pa ni to što se sluga za nju staro više neg za rođenu ćer. Gazda se za kravu prvo uplašio, al kad je vidio da ne pomaže ništa, onda se rasrdio. Nije njemu toliko žao jedne krave, već mu je krivo što se neće moći s njom razmećati.

— Vodi je kudgod pa je ubi, — naredi slugi, — il ako ti triba to đubre, nek je tvoja. Neće mi valjda ostati tu na ruglo ono što mi je bilo na diku.

Sluga tu nema riči, već mora poslušati. Odvede on kravu al mu je žao ubiti i zato je lipo skloni u svoju košaricu. O'ma' će njemu pomoći i ćer, pa se cura i raspita šta je s kravom. Kad je čula šta je i kako je, ona veli ocu:

— Baćo, dobro ste uradili. Ja ću kravu izličiti.

— Iđi, curo, di ćeš ti nju izličiti? — odmane otac rukom. — Ta dolazili su koji poznadu likovite trave i ti su je kadili, vračali i šta ja znam kako je nisu mučili, a ništa.

— Al ja ću je izličiti, — ćer kaže samo toliko i neće više da pripovida.

Neće ona, a ni ocu nije do istiravanja kad mu je krave žao, i samo odma'ne rukom.

— Bar da je tako kako kažeš, — još će on curi i sotim ode.

Od tuge nije tio kravu više ni pogledati, jel mu je žao da se ona prid njim muči, već samo čeka kad će mu ćer javiti da

je krava ispuštila paru. Al ćer ne čeka skršteni' ruku već radi svoje. I šta je radila, šta nije, samo jednog dana kaže ocu:

— Baćo, krava je prizdravila, možete je opet voditi na pašu.

Otac ne može da viruje ušima, al kad je ušo u košaru, bome očima mora virovati. Na kravi ranama ni traga, već dlaka zagladena da se sja ko svila.

— Av, ćeri, ta šta si znala s njom raditi?! — sluga sve podvikiva od dragosti.

— Nikako to što su oni, koji su je bajage ličili. Al kako ko zna tako zja, pa sam i ja po svom, — nasmije se ćer, al se ne odaje šta je s kravom radila.

Otac ni ne istirava mak na konac. Glavno je njemu da je krava zdrava, pa je o'ma' pušti na pašu. Raščulo se to o'ma. Ljudi sve ne viruju i dolaze da vide kravu. Dočuo je i gazda i u potaji otrčo na pašu. Kad je ugledo kravu, bome je požalio što je dao slugi na volju. Nikako mu se ne dopada, da sad sluga ima tako lipu kravu i šta će gazda, već kad su krave uveče išle s paše, on je sprati s drugom marvom na svoju kapiju.

— Gazda, šta će to sad biti?! — sluga se o'ma' buni. — Nećeš valjda poreći, da si mi je dao da je ubijem il uzmem sebi.

— A što je nisi ubio? — bogataš će vrtiti. — Kad je živa, moja je, a još više je moja kad je ušla u moju avliju.

Bogataš bi vrtio, al se sluga ne da, već tira u pravdu. Kad je bogataš vidio da slugu neće baš tako lako smotati, nego da će tu još biti divana, on se napravio strašan. Misli, ako malo drekne, valjda će se moći sa slugom kako nagoditi.

— A šta ja tu trošim riči s jednim koji moj kruv 'ide?! — počo se on goropaditi. — Ako ti je nepravo, a ti kupi bućur i čisti se iz mog dobra. Al nek ne kaže svit da nisam čovik, makar je krava moja, tvoje nek je tele od nje kad se oteli.

— Nemoj ti od mene praviti prosjaka, pa mi od mog somuna kruva udiljivati krišku. Ne tražim ja tvoje, a od mog neću primiti polak kad je sve moje, makar do sutra živio, — sluga mu ne ostaje dužan.

Skupio se sotim i ode. Kad je došo kući, a ćer vidi da se dogodilo štogod veliko. I o'ma' zapita, a otac joj kaže sve.

— Baćo, dobro ste uradili, — 'rabri ona njega, kad je čula šta se dogodilo. — Al ne smite bogataša ostaviti na miru. Baš bi njega bila briga što bi kogod za njim upačivo prstom, samo kad je krava ostala njemu. E, al tako lakog kruva on neće 'isti kad se s nama počo buckati, već vi o'ma' idite prid senskog kneza.

Šta će otac, već posluša. Ako će po pravdi divaniti, krava je curina jel je ona izličila, pa nek bude njezina volja. Ode on prid senskog kneza i potuži se. Ovaj je bio mlad, ta jedva ako je stariji od slugine ćeri, al vickast, u pameti oštar ko brijač. Lipo je saslušo slugu, a zatim mu onda veli:

— Svaki svetac sebi vuče, pa to može biti i tako kako kažeš, al može i da ne bude tako. Šta ja znam šta je istina kad si ti s bogatašom trgovo u četri oka? Pozvaću ja prvo i njega.

Tako je to i bilo. Bogataš je došo, al neće ni da čuje da je krava slugina. Kad je senski knez to vidio, on će njima ovako:

— E, kako ću znati šta je istina, kad nisam bio među vama? Što čovik ne vidi očima il ne opipa rukama, otkud će znati kako je?! Nego ovako: daću ja vama tri pitanja, pa koji odgovori kako triba, tog nek je krava. Je li pristajete?

Bogataš pristane o'ma', a sluga veli da će razmisliti. Bogataš se uzda u pamet — ta nije on jednog žednog privo priko vode, dok nije steko toliko blago. A sluga misli: zašto bi se za svoje rođeno sigro žmure? Ode on i kaže ćeri šta oće knez.

— Pristanite vi samo. Ta pametnije nije mogo niko izumiti. Imate pravo, pravda je naša, al se za nju moramo vaćati u kob, kad drugačije ne iđe, — ćer kaže i uputi oca da na pitanja ne da odvita, dok se s njom ne porazgovori.

Kad je tako, sluga se vrati i knez onda kaže koja su to tri pitanja.

— Prvo, — veli — kažite mi šta je najjače? Drugo: šta je najbrže? I treće: šta je najslađe?

Kad je sluga čuo pitanje, on će ovako:

— Ja sam se u životu podno već dosta teškog, uživo malo slatkog, zato mi odvit nije na vr' jezika. Ja ću na ovo jedno prospavati.

Knez ne kaže ništa, al se bogataš nasmije i o'ma' će tresti ko iz rukava.

— Ti spavaj i prispavaj koliko oćeš, al ja velim da od gvožđa nema ničeg jačeg, od zeca bržeg, a od meda slađeg.

Sluga na to ne kaže ništa već ode, al ne kaže ništa ni knez, makar ga je bogataš tio povući za jezik, da potvrdi njegove pametne riči. Sluga je očo, al dok je bogataš zjalio prid knezom, onaj se već i vratio.

— Šta je, da ti nisi već prispavo? — dočeko ga knez.

— Prispavo baš nisam, al sam malo pridrimo i ko velim, da me ne čekate, — nasmije se sluga. — Eto, ja ko velim: zemlja je najjača, jel drži na sebi sav svit. Pamet je najbrža jel svagdi začas ode i vrati se. A ničeg slađeg nema na svitu nego san za umornog čovika.

Knez je sve to lipo saslušo, malčak se zamislio i onda se samo okrenio bogatašu:

— Ej, pretelju, daj ti ovom čoviku njegovu kravu.

A slugi kaže, nek mu se vrati čim kravu odvede kući. Poslušo njeg sluga, a knez mu onda veli:

— Slušaj ti, dobri čovče, ti to nisi izmislio iz svoje glave. Kaži mi ko je tebi kod kuće tako mudar, da je sve to znao pogoditi?

Sluga neće lagati.

— Čer jedinica, — kaže, — jel drugog nemam.

Na to će knez:

— E, ja sam mislio da u selu nema još jedna glava mudra ko moja, i sad sam baš ljubopitljiv jesam li imo pravo? Znaš šta, dobri čovče, evo ponesi tvojoj ćeri dva povisma kudilje. Ako ona za jedan dan i noć od ovog otka sve što udavači triba, onda ću priznati da je mudrija od mene.

Šta će sluga, već odnese ćeri poruku. Ona je sve lipo saslušala, a onda je prilomila daščicu, otkinila iz nje dvi trunke, i kazala ocu šta će raditi.

Ode on s te dvi trunke o'ma' do kneza i kaže mu:

— Moja ćer ti je poručila, da za nju ne triba ni jedan dan da iz ta dva povisma otka sve što si želio, samo ti od ove dvi trunke za nedilju dana napravi za nju stan, čunkove, brdo i već sve što triba za tkanje.

Knez se samo zblenio kad je čuo šta mu je slugina ćer odvratila. Jedno vrime ne veli ništa, već samo privrće u rukama te dvi trunke. Zamislio se al teško, a onda je najedared zgrabio iza vrata lipu đugu i udario je o zemlju.

— Eto, — kaže onda slugi — pokupi te vrbine i odnesi ćeri. Kaži joj nek za jedan dan i noć okrpi đugu tako, da se ni ne vidi da je bila razbijena.

Sluga je odno ćeri poruku, a ona je sve lipo saslušala, al ga je o'ma' i uputila šta će knezu kazati. Starac ode do kneza i kaže mu šta je ćer kazala.

— Poručila ti je, da za taj poso njoj ne triba ni dan, a kamoli još i noć, samo da joj daš poso kako je red. Ko je još vidio da se koja krpa krpi s lica?! Onda bi se svaka zakrpa vidila. Svaki pametan čovik krpi sopako, ded i ti jednu đugu, prije neg je razbiješ, privrni sopako, a krpljenje je onda već briga moje ćeri.

Knez sluša, al se ne maša čitave đuge da je izvrne sopako, već se opet zlo zamislio. Ne može sad već ni stati ni siditi na jednom mistu, neg će se proći okolo, a slugi kaže da ga pričeka.

zkvh.org.rs

Ode knez i sad je išo atarom da ni sam nije znao kuda, dok na jednom dolu nije naišo na kamenu kravu. Kako je ugledo, on se slatko nasmijo i skoro otrčo kući.

— E, dobri čovče, — kaže on slugi — evo još poslidnje poruke tvojoj ćeri. Ima tu u dolu jedna kamena krava, nek je za dan i noć odere, pa ću priznati da nije samo tako pametna ko ja, već i pametnija.

Sluga sve sluša i što je čuo to je ćeri i kazo. Sluša i ona, al ne čeka ni dan ni noć, već o'ma' vraća poruku. Sluga ko da je jednom nogom očo, a drugom došo, već se i vratio knezu.

— Evo šta ti moja ćer poručiva, — obraduje on kneza, ne triba njoj ni jedan dan za ono što ti želiš, samo ti prvo tu kravu zakolji. Ko je još vidio da se živa krava dere?!

Kad je knez to čuo, samo je toliko reko slugi:

— E sad više ništa neću poručiti osim to, da ću sam doći. Moram da vidim je li ti je ćer tako i lipa ko što je mudra.

Sluga ode i kaže ćeri čemu i kome se ima nadati. Ona se tom nije baš ni iznenadila. U sirotinji otac je baš nije mogo maziti. Ta nikad nije imo ni toliko dovatka da je obraduje s kakim ogledalom. Kad je čula da će knez doći da je vidi, ona se samo malo ko nasmijala i kaže:

— Nek samo pogleda, bar ću znati kaka sam. Za divojku nigdi lipčeg i boljeg ogledala od momkovog oka.

Nije se gostu nadala baš o'ma', al se s ocom nije čestito ni izrazgovarala, a mladi knez je već na kapiji. Udesio se, ta momak lip da mu para nema, a jaši konja što sve poigrava pod njim. Kad ga je slugina ćer ugledala, prišapne ocu:

— Pa je li on vama kazo da će doći mene viditi il da će doći da ga ja vidim?

Tako ona ocu, al onaj nema kada njoj odgovarati, jel je knez već prid njima. Zagledo se u divojku, pa ne zna ni kazati šta tu traži. A kako se i ne bi zagledo, kad je slugina ćer lipota da je to štogod.

— Pa sjaši bar i sidi malo, kad si već došo u našu kuću, da možemo spavati, — divojka se našali.

Knez je poslušo ko niko, al ni sad još ne dolazi do riči, a ko da ga ni ruke ne slušaju, samo se obazire, a nikako da pogodi kud bi konja vezo.

— Ta veži ga već jedared, — opet će se divojka našaliti, — eto ako ćeš za lito, ako ćeš za zimu.

On ni dosad nije znao kud bi vezo konja, al sad još manje zna.

— No ja sam reko da ti više neću nikaki poso zadavati, pa ni neću, al te sad moram pitati, — knez progovori na kraju.

— Da šta ćeš kad je pametnija — nasmije se divojkin otac.

— Lud bio ko poreko, — nasmije se sad i knez. — Zato mi bar kaži šta ti je tu lito, a šta zima, da štogod bar naučim.

— Alaj, alaj, — ko u šali će ga divojka karati, — niki senski knez, a ne vidi šta je prid njim. Eto ti kola, ta na njima se vozaš liti, a eto ti s'once, to je zima.

— E, kad ni to nisam znao, — nasmije se sad i knez — kako ću te onda znati zaprositi?

— To me ne moraš pitati, jel si već dosta kazo, — nasmije se i divojka.

Kako da nije dosta kazo, kad se i divojki dopo tako krasan momak. A kad je knez čuo da se ona oće udati za njega, ta jezik mu se još više raskravio i veli:

— Onda te neću više ništa pitati, već ćeš ti i sama pripovidati kad budemo svoji.

I nije se tu čekalo, već su napravili lipe svatove, pa su posli tako lipo i živili i sebi i svitu.

— Ženo moja, — kaže knez — sad ću ja lako knezovati kad imam tebe.

Tako se on raduje, al mu baš onda dođu na tužbu dva prosjaka. Kad i' je prislušo, borme mu je očla radost ko da je vitar oduvo s dlana. Saslušo i' je, al njim nije kazo ništa, osim da dođu sutra.

— E, ženo moja, — potuži se on kad su ostali sami — lako je bilo prisuditi kad je tribalo diliti pravdu između bogataša i siromaka, al šta ću sad?!

— Zar nisi pronašo koji ima pravo?

— Kako da nisam: ta ništa lakše.

— Koja je onda nevolja?! — žena se začudi.

— E, ženo moja, bogatom i sirotom nije ni tako misto pod jednim šeširom i dao za pravo ma kojem, oni će svaki na svoju stranu ko i ranije. Al šta ću sad tužan i žalostan? Ako sad dam za pravo ma kojem, ova dvojca će se razići, a nema njim života jednom brez drugog.

— Ded kaži u čemu je stvar, pa ću ti možda pomoći, — oće žena da podili brime s čovikom.

Oće ona, al je on toliko izgubio volju da nije tio ni divaniti o tom.

— Bolje da ti ni ne pripovidam, — odmane rukom. — Ako već oćeš da se uplićeš u to, ti i' dočekaj sutra, a ja ću otići od kuće.

zkvh.org.rs

Mlada ne mari nek je i tako. Drugo jutro knez je poranio i oćo na žito da kupi čukanjice. Jedva je izmako iz sela, evo njegovoj kući dva prosjaka. Jedan je slip, drugi hepljav. U zavadi su, al do kneza moradu zajedno, pa slipi hepljavog potpačiva da kojikako može ići na umanutim nogama, a hepljavi slipom govori kuda će koraciti.

— Di je knez? — o'ma' će oni zapitati.

— Nema ga, al mi je zapovidio da vas danas ja prislušam, — kaže mlada.

Onoj dvojci to se nije baš dopalo, al šta će kad su tu već drugiput, nego i mladi ispripovidaju oko čega su se porečkali. Hepljavi je imo nika kolečka, a slipi kobilicu. I eto, nji' dvojca su se uortačili. Upregnu kobilicu u kola i tako iđu i prose po salašima. Kad se triba uzventrati na kola, slipi hepljavog digne, a ovaj onda slipom kaže di će stati, pa ga tako za ruku drži i uzvuče. Ako kola zapadnu, slipi podupre, a hepljavi upravlja na tvrdi put i tako se izvuku. A kad iđu oko kuće pišice, onda se hepljavi obisi priko ramena slipom, pa ga onaj podupire, a on slipom kaže put. Tako ispomažu jedan drugog.

Bili su dobri jedan drugom u nevolji, al je slipog zadesila srića, a od tog se među njima izrodila nesrića. Slipcu se jedne noći kobila oždribila, a hepljavi kad je to vidio, vezo ždribe pod svoja kola i kaže da je njegovo.

— Otkud je ždribe tvoje, kad je kobila slipcova? — mlada će zapitati hepljavog.

— O, ženska glavo, ta otud što su se moja kola oždribila, — hepljavi se našo niki još i uvriđen. — Ta svaki je mogo viditi da je ždribe osvanilo pod mojim kolima, a ne pod njegovom kobilom.

Mlada ga sluša, al nit se smije, nit se roguši, već lipo veli:

— Dobro čovče, kaka su to kola što se ždribe?!

— O, ženska glavo, — opet će hepljavi srdito, — zar ti ne znaš ni to da se kaže: ko je srićan tom se i kola ždribe?

Mlada ga je opet lipo saslušala i veli:

— Al da si ti imo sriće, ne bi bio prosjak. Nego znate šta ću ja vama kazati: odranite vi ždribe zajedno, pa ćete dvoje konja prezati, a ovako ako se raziđete u zavadi, šta će on slip s kobilom, a šta ćeš ti hepljav s kolima i ždribetom?

I slipi tako veli, al hepljavi ni da čuje.

— E kad među vama nema mira ni blagoslova, onda ja ne možem pomoći, morate dočekati kneza, — mlada će i' se bajage maniti.

zkvh.org.rs

— Dobro, a dokle ćemo čekati? Di je oćo taj naš senski knez? — hepljavi će srdito. — Juče je kazo da dođemo danas, a sad ga nema. Šta nas zaluđiva?

— Ta di bi on zaluckavo ma koga, al je nevolja. Posijo je proju nuz vodu i sad mora da je čuva, jel izađu ribe pa je svu popase, — mlada će bajage pravdati svog čovika.

Kad je hepljavi to čuo, sav je planio.

— Slušaj ti, ženska glavo, ako nas knez zaluđiva, nemoj još i ti! Di to može biti, da ribe izađu na suvo i još da proju popase? — poćo je ružiti.

Ružio je on, al ga je mlada o'ma' dočekala:

— Imaš pravo, to može biti baš tako ko što se tvoja kola mogu oždribiti.

Baš su oni bili u riči, a knez bane na kapiju. Kad je čuo taj divan, on još zaklopi:

— A i proju ribe mogu popasiti, i kola se mogu oždribiti baš ko što vas dvojica možete imati života jedan brez drugog.

Kad je hepljavi vidio kako se upleo gore neg pile u kučine, a on će još srditije:

— Pobratime, ajdemo mi odud. Ker bio ko se u životu još zavadio. Baš nam to triba, da nas još i s'vituju ko da smo mala dica, il da nas još i ismijavaju ko da mi nemamo našu zdravu pamet. Ajde i baš ker bio ko i spomene da smo se kadgog proričili.

I o'ma' se osloni lipo slipcu na rame, a onaj mu kaže:

— Ded, ded, samo mi brže pokazivaj put, jel našem ždribetu možda štogod već i triba, a mi tu gubimo vrime ko da nemamo druge starosti.

I odoše oni složno ko dva brata, a knez će ženi:

— Bome nije lako biti senski knez, al još je teže biti knezova žena.

Pričala Tona Jurčak r. Lebović

SUBAŠA I BEĆARI

Došlo jedared to vrime, da je bećara bilo sve više. Kojem momku dotuži nepravda, a ne boji se nositi glavu u torbi, on sveže svu svoju prćiju u maramicu i ode u bećare. I bilo i' je svud, a ne može niko da i' u'vati al baš nigdi. A ko će i' u'vatiti el njim ući u trag, kad je bilo dosta siroti' ljudi koji su 'ili njev kruv, i te možeš peći na vatri, al nećeš od nji' čuti rič o bećarima.

A di je mijana u šumi, pod šumom el na dolu s gustom trskom i tu bećari pribivaju, al nek ko zapita mijandžiju, on će se zakleti, da nikad nije ni čuo da se na tu stranu i spominjalo za nji'. A nek samo oda kojeg, zna da će mu zapaliti i kuću iznad glave. A nije ni lud da i' oda, kad je i on dosta živio od nji'. Panduri ne možedu bećare ni iznenaditi. Pripovida se, da je bilo mijana što su imale podrume sa tri tavana. U prvom je vino, u drugom bećari, a u trećem njevi konji. U prvi može ući svaki, pa i panduri, al u druga dva može tražiti vrata ko oće, samo i' neće naći. Kažu da i nije bilo jedared, da su panduri zaspali pod buretom u prvom podrumu, a u drugom bećari pivaju.

E, došlo jedared tako vrime, da već ni panduri nisu zdravo smili tiskati u šume i u atove, a varoška gospoda ne bi pokazala izvan varoši ni nos. Dabome da su varoška gospoda počela obećavati i kule i gradove onom ko bi prokazo bećare, da njim se stane na krste. Razuman čovik nije na tako što ni slušo. E, al ima svakaki' ljudi koji bi lakog života i bio tako i jedan subaša.

On se počo faliti, da bi bećarima došo glave samo da mu je mijana ukraj šume. Došlo je to u uši i varoškoj gospodi i oni njega o'ma' prida se. Nije tu bilo dugačkog divana, već je subaša za dan-dva i bio mijandžija pod šumom.

E, al da se on i držo za usta, bećari bi i onda doznali di vrag spava, a ne da ne bi doznali kako se subaša još i razmarvašio.

zkvh.org.rs

— Ajd, ajd, kad ga samo kvrcnemo po nosu, proće ga volja da njuška našim tragom, — oni su se slatko smijali.

Novi mijandžija čeka nji' u mijani, a varoška gospoda sakrivena za pandurskim leđima. Sve je spremno, samo da mijandžija javi kad će bećare iznenaditi na spavanju. Al nit novi mijandžija klapi, nit gospoda znadu, da su bećari tice što dobro poznadu vigove. I vrime prolazi ko i dotle, al bećara u tu mijanu ni od korova. Panduri se već uplisnivili u badnjovima i karmićima, di su se sakrili da bećare čekaju napripuš. Jedared i varoškoj gospodi dosadilo čekanje i počeli oni tirati novog mijandžiju, da traži bećare kad oni njega neće da potraže.

Bome bi se lagalo kad bi se kazalo, da se mijandžiji to dopalo, al šta može kad je posto pravi pulin kod gospode. Počo je dolaziti sebi, sumno je i njemu što sad bećara nema u mijani, kad dobro zna da su ranije često pribivali tamo. Al šta može kad mu gospoda naređivaju, već pribacio pušku i bajage iđe u lov. Šervanji sad po šumi, al mu nije do lova. Nek kaka zvir samo šušne, a on bi već davo petama vitra. Za koji dan se ustravio pa nema ni sna. Sidi tako u gluno doba noći i samo drće na svaki šušanj.

Proklinje on i onu poslidnju svoju žilicu u kojoj je pomislio da s bećarima vuče prsta, al sad ne može natrag. Gospoda pujkaju pandure, a panduri mijandžiju još više. Ako mijandžija živi ko ker, al panduri džedže u kojikakim bunjama ko pravi pacovi.

Šta će mijandžija, već se jednog dana otisko u šumu i dublje. Ne mari već ni za život, samo nek se kida kraj tom stra'-ovanju. Iđe sad i ni ne gleda kuda, kad najedared samoositi da je oko njega štogod živo. Podigo je oči i ima šta i viditi: svud oko njeg sam bećar. Jesu li s drveća poskakali, el iz zemlje nikli, mijandžija ne bi znao kazati, da mu kogod metne nož na grlo.

— No, momče, jesi li pono tu pušku da te s njom ubijemo? — jedan bećar će na njega.

— Ljudi, ta šta sam vam ja skrivio? — novi mijandžija će mucati i moliti.

— Baš ništa što nisi mogo, — onaj će na to. — Al ni nećeš, samo kad si nam jedared već dopo šaka.

On se počo pravdati i nije progovorio ni tri riči, već je udario u plač kako je siroma' čovik s tušta sitne dice, pa kako bi on bećarima dao i dušu. Baljezga sad, al oni ne slušaju, već jedan namigo na druge i ovi zgrabili mijandžiju. Začas su mu

pribacili ular priko članjaka i uzvukli ga na jednu granu. Visi on tako naglavačke ko slipi miš, a jedan bećar će drugima:

— No, momci, šta velite, oćemo li ložiti pod njega vatru, el ćemo budžama zvoniti po njemu dok osićamo da se miče?

Namigivaju jedan na drugog, smiju se ispod brka, a mijandžija sav promuko od jaukanja. Moli on, pa bi kleko prid nji' samo da nije divenica u toj čudnoj pušnici. Bećari se već dogovorili, pa tiraju svoju šalu i sad se bajage svađaju. Jedan bi ga bajage siko, drugi peko, treći pario i bario. Tako su se tu bajage čerupali dok onaj nije napolak umro od stra', kad u to projaši kroz šumu jedan bećar.

Kako su začuli di konj rže, a oni se bajage užegurili.

— Ljudi, triba to bižati, jel ovamo iđe kogod, — jedan prošaplje.

— Al o'ma' da bižimo, da nas kogod ne vidi, — šaplju i drugi. — Samo šta ćemo s ovim?

— Brže da ga puštimo. Nećemo ga ostaviti ovako, da tu prisvisne sam od sebe. Ovako pceto ne smi drugačije umriti, već samo od naše ruke.

— Tako je, njemu nema druge smrti osim naše osvete. Sad ga brže puštajte dok nas ne vide ovi što prolaze, a čim ga drugiput u'vatimo, o'ma' ćemo ga ubiti.

Nije tu bilo dalje divana, već jedan prisiče ular i kako je mijandžija poljubio zemlju, bećari su uzjašili i odoše na dobrim konjima ko vijar. Očli su oni na konjima, al kad je mijandžija došo malo sebi, ode on na drugu stranu pišice, al takim kasom da ga ne bi stigo ni najbolji bećarski konj. Prokaso je i nuz njegovu mijanu i dok u varoši nije spao s nogu, nije stao ni da da'ne. A kad se jedared srićno u'vatio varoši, počo je divaniti sa sobom ko lud.

— Ubijte me, al o'ma' me ubijte čim me još jedared u'vatite, — divani on sam sa sobom. — Možete, samo ako živi dočekate da se ovaj još jedared makne iz varoši.

I mogli su ga otsele i tirati i pitati, ta i batinati i kožu mu odriti, al je on bio i gluv i slip čim je samo čuo da se bećarsko ime spominje. Al se njemu često štucalo, jel su ga bećari uvik spominjali, kad su se tili siti nasmijati kako su ga zastrašili.

Pričao Joso Knjur

zkvh.org.rs

MOMAK, MIŠ I BUMBAR

Bio tako jedan siroma' momčuljak. Zaslužio je krmaču, a ona je oprasila devet prasica. Zapatio je malo i 'rane, pa mu roditelji kažu, nek se jedno vrime mani službe. Oni su već stari, malo nek i nji' odmine kod kuće, kad je toliko skupio da možedu malo oda'niti.

Zaželio se i on kuće kad siromak nije dobro ispo iz kolivke, a već je moro pod tuđim jaslama spavati. Sad poradi sve oko kuće i kad dospije, čuva te prasice pod šumom. Tako je on nji' istiro na pašu jedno jutro kad tudan naiđe nika bakica.

— Alaj, sinko, vidim da si siroma' i da si od sirotog i otpo i zato sam baš ljubopitljiva, otkud ti toliki prasici? — zapita ga.

Kaže on. Zaslužio je krmačicu, njegovi roditelji se malo stegli i tako je odranili i eto srićno se i oprasila. On je nastačio malo 'rane, pa će i prasice odraniti i tako će se valjda malo pomoći, jel će već biti red da se i ženi.

Bakica ga je lipo saslušala, a onda veli ovako:

— Sinko, nek te sto srića prati! A vidiš mene — i ja sam cilog života služila, od nevolje nisam imala kada ni udati se. Sad već nisam vridna vladati ni sa sobom, pa me i otud otiraju s praga di sam mladost ostavila u poslu.

Momku se to dalo na žao. Zamislio se: ta mogo je i on tako proći, a ko zna šta ga čeka u životu, ta još i može tako proći, kad se i on rodio ko tuđ sluga. O'ma' je i zapito bakicu, ne bi li joj mogo u čemugod biti u pomoći?

— A, sinko, meni sad već može pomoći samo crna zemlja i zelena trava što će me pokriti. Šta ja imam još života — možda koji dan il nedilju. Ja se već nemam čemu nadati, osim da se možem još kojiput sita na'isti. Eto, kad smo već udarili u divan, ako bi mi dao jedno prase.

Momak nije ni klapio, da će u životu moći sebi dopuštiti da kome da taki darak, al je bakicu toliko požalio, da se nije mislio, već kaže:

— Eto birajte. Mi nećemo toliko popušćati kajiš, pa ćemo biti i brez tog jednog praseta. Ja ću roditeljima kazati da su ga kurjaci izili.

Bakicu nije tribalo nagovarati. Izabrala je ni najbolje ni najgore prase i onda raskrilila svoj bućurić i izvadila jednog starog miša.

— Na, — kaže — možda će ti biti u pomoći.

Momak se začudio, pa te jako.

— Alaj, majko, a šta bi mi mogo pomoći ovaj miš?!

— Samo ti njeg uzmi jel nikad ne znaš di te srića čeka. Ja ti ga dajem od čistog srca ko što si i ti meni dao prase, a to možda više vridi neg ne znam šta.

Ne bi on miša valjda ni sad primio, al mu je bakica ispripovidala otkud njoj taj miš. Zima ga je natirala u njezinu kolibicu, pa ga je ona zakrilila i u samoći joj je bio društvo. Ona se s njim zabavila kad nigdi nikog nije imala, a sad će ona i tako umriti i nek momak samo uzme starog miša, da siroma' ne ostane sam na svitu.

— Kad je tako nek bude, — kaže momak. — Nek je, majko, prase vama na zdravlje, a ni vaš miš neće biti kod mene oškudan ni u čemu.

Lipo se sad rastanu i svaki svojim putom. Prošo je koji dan, kad evo opet bakice. Momak vidi da je majki duša već na nosu makar se prasećijom pečenicom 'rani.

— Alaj, sinko, ako bi bio tako dobrog srca, da mi daš još jedno prasence, da bar ne odem gladna s ovog svita, kad sam već cilog života sirotovala i dosta gladovala.

— Ako je vama dosta dva, valjda će i nama štogod još i priteći od sedam, — lipo je nju dočeko momak i o'ma' kaže nek samo izabere prase.

Misli se on: ta mogla je krmača i manje oprasiti, moglo je koje prase i otpasti, a mogli su zapravo i kurjaci načiniti štete. Ovako će biti brez dva praseta, al je sto puta bolje da je s njima ovoj staroj ženi učinio dobro, neg da su kako propali. A misli se i ovako: valjda će kogod i njega pogledati u starosti, kad eto i on sad pomaže starog i nevoljnog. Žao mu je bakice, a odnikud mu je i drago što je mlad, pa je mogo zaraditi toliko, da i drugog može pomoći.

I baka opet izabere prase ni najbolje ni najgore, a zatim razmota bućurić i izvadi jednog bumbara.

— Na, sinko, možda će ti i on biti u pomoći. Ja drugo nemam, pa ti dajem od čistog srca ono što imam.

Momak se opet začudi i veli:

zkvh.org.rs

— Alaj, majko, a šta bi mi mogo pomoći ovaj bumbar, kad nji' na stotine lete svudan?

— Samo ti njeg uzmi, jel više vridi od čistog srca mrvica, neg od zlobe grudva zlata.

Ne bi on bumbara valjda ni sad primio, al bakica kaže kako ga je jedared kiša sabila u njezinu kolibicu, pa je i on bio njezino društvo u samoći.

— Kad je tako nek bude, — momak pristane. — Nek je vama, majko, prase na zdravlje, a ni vaš bumbar neće biti kod mene u oskudici.

Lipo se sad rastanu i svaki svojim putom. Momak 'rani miša i bumbara, a roditeljima kaže da su kurjaci po'ili i drugo prase. Oni ni ne klape za kaka dva stvora je on prasice prominio, a on neće da njim kaže istinu. Ko veli, možda bi ga karali što je tako mekanog srca, a nije ni on bogat da može tako lako davati prasice. Oni ne klape za kake je stvorove prominio prasice, al ne klapi ni on.

Prolaze sad dani, tira on prasice na pašu, al bake nikad više. Nije o njoj bilo ni glasa, dok momak jedared nije čuo od drvosiča, da su u jednoj kolibici našli mrtvu taku i taku staru ženu, a prid njom još po pečenog praseta. Sad je znao koga su drvosiče sa'ranili, pa mu je još draže što je dao dva praseta i tako sirotu bakicu bar prid smrt obradovo i situ je ispratio sa ovog svita.

Jedva je čuo za bakinu smrt, kad je i do njega doprlo šta je kralj razglasio. Kralj je imo ćer koja se još nikad nije nasmijala. Otac bi joj dao i stvorio što joj srce zaište, samo da nije tako sumorna, al nju još niko nije mogo nasmijati. Zato kralj nije znao šta bi, već razglasi: bio bogat, siroma', a ciganin čergaš, nek dođe samo i ko mu ćer nasmije, daće mu je za ženu. Nit se priti da će oderati kožu onome ko je ne nasmije, nit štogod traži, već još svakom daje 'isti i piti do mile volje, samo nek traži puta kako bi mu ćer kogod nasmijo. Kad je to čuo ovaj siroma' momak, sine i njemu u glavu da ode do kralja. Prasici su porasli, roditeljima će ostaviti sedam 'ranjenika, ima i 'rane u njevoj kući kako se ne pamti, starci će biti jedno vrime brez brige, ako on i nije kod kuće.

Ne protive se ni oni i tako se momak spremi. Nema na koga ostaviti starog miša i bumbara, kad roditeljima nije kazo da i' ima, pa i nji' metne u bućurić. Ode on do kraljevi' dvora. Tamo je bilo svakog čuda ovog svita. Kralj je to sve pokupio ne bi li kako nasmijo ćer. Tako je bila u bašči i jedna voćka, što je liti — zimi cvatala. Momku se ta voćka o'ma' dopala, al ne

zato što je na njoj uvik bilo i roda i cvata, makar je cviće zdravo volio, već zato što je voćka bila baš pod pendžerom kraljeve ćeri.

Čim je ugledo divojku, o'ma' mu se prilipila za srce, makar je bila ko žalosna vrba. Kaka će to lipota biti kad se još nasmije — momak je pomislio. I nije se otud više ni mico, već se o'ma' popne na drvo da vazdan vidi divojku. Lip je cvat na voćki što liti-zimi cvata, lipo je cviće u kraljevoj bašči, al kad pogledaš kraljevu ćer, onda vidiš da takog cvića ko ona nema više. Nije ni čudo što bi je momak gledo do smaka svita. I popo se on na drvo, da je otud bolje vidi.

Popo se, al se zalud nado ako je mislio da je prvi il da će biti sam. Tamo se već ugnjizdio cigo. Sidi on u gornjim rašljama i sav se uprcko kako tamani voće. Ako bi se divojka kakogod nasmijala, pa mu pala u krilo ko zrila kruška, ne bi on nju odbio. Dobra bi njemu bila i kraljeva ćer, al je prvo što je cigurno — tu vazda ima šta 'isti, a ne mora ni ruku pružiti. Ne kaže on momku ništa, ta lin je i rič izustiti, samo se namrkosio. Momak vidi da je cigi nepravo što je došo i zato se nije ni penjo visoko, već se namisti u doljnjim rašljama. Ta smoto bi se on i u kerećiju bunju prid vratima, samo da gleda taku lipotu ko što je kraljeva ćer.

Sidi sad tu i ne zna ni za šta osim divojke. Di bi onda znao da su miš i bumbar izašli iz bućurića?! A nji' dvojca se spuzali, napravili bublju, pa miš vuče a bumbar tura. Tako sad rade, a divojka o'ma' zapela okom za nji'. Nose oni bublju i doneli je srićno do rašalja, al se tu miš oklizne, bumbar se uplaši i bublja ode doli, a nji' dvojca strmoglavce za njom.

Divojki su se samo oči zasjale, al i' više ne skida s miša i bumbara. A nji' dvojca se malo našedili u travi, al o'ma' skočili na noge i opet kotrljaju bublju na drvo. Paze sad nji' dvojca, ta čini ti se da se vode ko dva slipca, tako pipaju svaku stopu prije neg korace s bubljom. I uskotrljali su je opet srićno do rašalja, al je tu mrav protrčo bumbaru između nogu. Bumbar se uplašio od te velike sile, bublju ispuštio, miš se od tog okliznio, pa su složno poljubili zemlju jedan s jedne, drugi s druge strane bublje.

Divojki su se trgle sad već i usnice, pa se naginje kroz pendžer da bolje vidi. Gleda ona miša i bumbara, a momak samo nju. Miš i bumbar ne gledaju nikog, već opet skoče na noge i bublju počnu vući gori. Kad su stigli do rašalja, miš se odupro i trgo bublju da je već ubaci u rašlje. Trgo je iz sve snage. Bublja je poskočila ko da je oživila. Bumbar se obradovo, pa će i on poskočiti da pomogne i kako se veselo odbacio,

zkvh.org.rs

tako je mišu čak na glavu skočio. I zgamužali su se nji' dvojca ko da su se zagrlili i tako odoše doli s bubljom zajedno.

Kako su pali, a divojka više nije mogla zaustaviti smij. Čovik se sav skameni kad iznenada blizo njega pukne grom, a cigo se skamenio kad je čuo di se divojka smije da sve puca. Ko da mu je kogod ociko ruke i noge, cigo je pao iz gornji' rašalja. Lupio je ko kamen i di će, već pao baš iznad miša, bumbara i bublje. Onako spleten ni sam nije znao kako, samo je uzo u jednu ruku miša, u drugu bumbara i zablenduco se u vitar.

Al se u to strčalo sve živo. Kako i ne bi, kad se kraljeva ćer smije da je milota slušati. Otac i mater je sve ljube od dragosti i prošlo je tu vrimena, dok se kralj nije jedared sitio, da je zapita čemu se tako slatko nasmijala? Kaže ona: mišu i bumbaru.

O, kad je cigo to čuo! Ako je dotle sidio na ledini ko truli panj, sad je skočio, pa miša i bumbara stiska u šakama tako da je pravo čudo kako su mogli ostati živi. I ne čeka cigo da ga kogod pita, već zvoni svakom u uši:

— To su moje životinje. Ja sam nji' dono, jel sam znao, ako ja ne postanem priko nji' kraljev zet, onda baš borame niko neće.

Kraljeva ćer veli da se mišu i bumbaru nasmijala, svi su cigu zatekli di i' drži u rukama i tu nema razgovora. Nikom ne pada na pamet da pogleda na drvo i vidi ima li tu još koga il da zapita jesu li to baš cigine životinje? Što je istina, istina je: ni kralju ni kraljici se ne dopada uprckani zet, al tu nema pogodbe ni divana, kad je kralj razglasio da će mu zet biti onaj ko mu ćer nasmije. I o'ma' oni cigu u dvore, a njeg borme ne triba dvaput zvati.

Siroma' momak u rašljama nije još ni došo sebi, tamo već nikog nije bilo. Osto je sam na drvetu. To za njeg ne bi bila nevolja, al nema više divojke da je vidi. A nema ni miša, ni bumbara. I kad je malo promislio, naumio je da ni ne salazi drugačije s drveta, već da baci sebi vrbicu priko vrata, pa nek se mrtav tu suši i vene di je jedino malo uživo u životu. Ražalostio se, ta valjda je više žalostan neg što je kraljeva ćer bila čitavog života. Kud će drvetu-kamenu?! Ko bi mu povirovo da su bumbar i miš njegovi?! U nimog diteta gluva mater, a miš i bumbar ne znadu ni bekniti. Žalostan je on sad, ta da se vrbe dotakne valjda bi se i ona osušila. Di je, tu je, spuštio glavu na granu i tako je osto.

Kod momka je žalost, al je u dvorima veselje. Cigo je navalio da se o'ma' svatkuje. A kralj što je obećo mora i održati.

Sad je čast o'ma' i počela. Sidi cigo u pročelju, a sve zapovida kako će ga dvoriti. I zna se šta je njemu prvo — navalio šakački na pečenicu. Mora siroma' raditi čak i rukom, kad pečenica neće da uleti u usta makar je tamani jedan kraljevski zet. I šta će cigo, već malo ostaviti miša i bumbara, dok se ne pri'vati. Ostaviće on nji', al čim i' je puštio da malo krknu, borme su i oni ostavili njega. Miš je nesto među zdilama, a bumbar već zuji iznad glava. Cigo se prvo trgo, al o'ma' misli: nek i' đavo nosi! Nit zna čiji su, ni otkud su i šta će mu? On je po njima posto kraljev zet, a sad neće baš zaplakati ako se nikad više ne vrate.

Tako on misli i ne bi ni pogledo za njima, al ne misli tako divojka. Uplašila se da će bumbar i miš nestati i o'ma' potrči za bumbarom. A bumbar di će, već odleti drvetu na kojem je momak, pa se otud zaleti natrag i zazuji oko divojkine glave. Ona bi da ga u'vati, ta kako ne bi kad je on nju prviput nasmijo u životu. Zove ona u pomoć i cigu, al đuvegija ne sluša već se samo maša za batake. Kido bi on pečenicu i zubima, al ne zna šta ga čeka među zdilama.

Dok je bumbar divojku počo vabiti drvetu, miš je dotle otrčo po astalu i rep dobro zamočio u paprenjaču. I kako se sad cigo nagnio da zagrize u pečenicu,a miš skoči i njemu rep otrese u jednoj nozdrvi, a brže-bolje i u drugoj.

Skočio cigo pa se ne zna da li više kija il kašlje. A miš ko miš, već se i vratio do paprenjače da se opet naoruža. Cigo se dotle malo izmučio i čim je došo do daha, opet će zagristi u pečenicu. Kako se nagnio, a miš već i nadigo svoj papreni barjak i o'ma' ga otresa u nozdrvama. Ni bumbar dotle ne sustaje već samo odleti drvetu, pa natrag i zuji oko divojkine glave, sve više i sve jače.

Vide to i gosti, vidi i kralj i jedared će reći:

— Ovo mora biti kako zlamenje! Vidite vi, ljudi, da ovaj miš ne da cigi blizo 'ila, ko da veli „nisi zaslužio", a bumbar ko da nas zove kudgod?!

Kad je cigo čuo taki divan, al o'ma' se ma'nio 'ila, i već zgrabio najveći batak i zama'nio s njim ko s kakim buzdovanom, pa bi ubijo miša i bumbara. Oće cigo, al oće i miš. Ustrčo se miš cigi na rame brže neg što se onaj mogo i sititi i repom prcka ispod nosa. A u to i bumbar počo još brže letiti drvetu i natrag i sve u uši zuji svima.

I svatovci su sad krenili za njim ko da i' je kogod gurnio. Začas su se svi okupili pod drvetom što cvata i liti i zimi. Siroma' momak je tamo opuštio glavu, pa plače i ni ne vidi kome se ima nadati. Al ne briga za to bumbar, već o'ma' sleti momku

na rame. Kako je stao na jedno, a miš se stvorio na drugom. Kad su svatovci vidili i miša, obazriće se da vide di je cigo. Da su se malo kasnije obazrli borme ga ne bi više ni ugledali. Ode on šumi, ta sve za vrat diže noge, tako biži, a kašlje i kija da sve pra' diže oko sebe.

— Šta ovo znači? — kralj poviče.

Na glas je i momak digo glavu i kad je vidio miša i bumbara, o'ma' mu se malo razgalilo oko srca, pa progovori:

— O, vratili ste se, pobratimi moji.

— Ta jesu li oni tvoji? — kralj zapita i neotice, kad je čuo taki divan.

Momak još nije došo sebi, kad je pod drvetom ugledo toliki svit, a ponajviše je zanimio kad je ugledo prid sobom divojku. Zbunio se i ni da rič izusti, al su miš i bumbar od dragosti poskočili i najedared utrčali u momkov bućurić.

— Ta kaži već jesu li miš i bumbar tvoji, il čiji? — kralj već izašo iz strpljenja i oštro će na momka.

— A da čiji bi bili kad sam i' ja dobio od jedne sirote bakice i ja se staram za nji', — došla je nikako rič momku.

— Al ja bi da budu moji, — na to će divojka i o'ma' pristupi, pa će bućurić razveživati.

Kad ga je razvezala, a tamo mala bunja i u njoj mali mišovi.

— O, pa ti si ženska? A nisi mi ni kazala da za više vas moram kruva snoktiti, — nasmije se momak, kad je vidio da mu se društvo nasporilo i omiluje miša.

Što se on nasmijo i to je štogod, jel mu je pukla kora oko srca, al kako se divojka nasmijala?!

— Daborme da su njegovi! Ta dobro se sićam da sam mu vidila bućurić na ruki kad je došo, — kaže ona ocu.

Tu nije tribalo dalje potvrđivati ko je pravi đuvegija, već momka o'ma' odvedu u dvore i naprave prave svatove. Samo mu kralj dotle nije dao mira dok nije dozno kako je cigo mogo doći do miša i bumbara. Momak je ispripovido sve, pa i to kako je miša i bumbara zapatio. Kad je kralj to čuo, bilo mu je još draže što je takog zeta dobio, a divojki je bilo draže kadgog je momka pogledala.

— A šta da uradimo sad s cigom? — kralj će na kraju zapitati svog zeta. — Kako ćemo ga kaštigovati?

— Nikako drugačije, već da mu miš pokaže rep, ako se kadgod još cigo zavrati ovamo, — kaže momak.

Pričala Tona Jurčak r. Leboyić

KAJGANA MU DOSADILA

Ako je digod bilo, al kod nas je bilo i na pritek takog svita, koji osim tvrdovanja nije znao za drugog boga. Taki svit je znao nosom turati zemlju, samo da mu je steći brazdu više. Bilo je tako kod nas ljudi, koji su stekli toliko da nisu znali koliko njim je bogatstvo, al su gladni očli sa ovog svita. Taki su znali kazati: trbu' nije od cakla, da se vidi šta je u njemu. Nek od taki' dite ište kruva, a oni njemu: kruv još spava! Al na poslu sataru i ubiju i svoje rođeno kolino, samo da mogu steći.

Kadgod na salašima nije bilo ambetuša već malo natstrijice. Pod njom je bila polica u zidu. Kod taki' tvrdaca nedajbože, da bi kogod smio načeti kruv čim se ispeče! Ajok, već se kruv metne u te police, da bar nikoliko dana stvrdne na suncu. Ta tvrd kruv se manje troši! A ne bi se trošio bogzna kako baš da su ga načeli čim su ga izvadili iz peći, jel se nije smio sasvim ni ispeći. Kruv se vadi, a još napolak prisan, u sridi sav gnjecav i ko bi ga takog 'io na pritek?!

E, bio tako jedan mlad baćkoš kojeg su u tom tvrdovanju odranili. Došlo vrime i on se oženio. Dok mu je otac tvrdovo, mladom nije baš uvik pravo, al kako je izašo iz očeve kuće i počo gazdovati sebi, posto je gori neg otac. Šta je kamen naspram njega?! Iz kamena i kapne voda, al se nije rodio taj čovik koji bi izvuko zalogaj iz šaka ovog baćkoša!

Čim je mladu dovo u kuću, o'ma' joj kaže novi red.

— Ženo, nema većeg grija od rasipa. Zato ne pitaj šta ćeš kad kuvati, već svaki dan krumpira i valjušaka.

— Baš svaki dan?

— Pa nećeš baš svaki dan — na uskrs može biti i čega boljeg, nek se zna da je god.

Kad je tako, žena nema šta drugo već da čeka taj god i da se bar onda na'ide čega boljeg. I jedva je živa dočekala taj prvi dan.

— No, čovče, šta ću spremiti onako štogod za svetac?

— Kajgane!

zkvh.org.rs

Borme je žena karala sebe što se toliko radovala godu i kazala u sebi: obećanje ludom radovanje. A još kad je opomenio:

— Pazi da se ne pri'idemo! Tebi jaje, meni jaje — dosta će to biti za kajganu.

Kadgog je bilo pileža na ledini da se ni ne zna koliko je, a u čestitoj kući se nije ni gledalo na to što i kerovi polapćaju po koje jaje na guvnu. A on za kajganu dva jajeta!

Šta će žena, već obavila red i opet je jedva iščekala da prođe godina, i da zapita:

— No, čovče, šta ću stvarati onako štogod da se i mi na'idemo?

A on njoj:

— Kajgane.

Sirota žena, kad je to čula i to jedno jaje joj je priteklo. Vidi ona da nema pomoći ako neće u rođenoj kući krasti, kad bi i da se na'ide ko čeljade. I sad već nije više čekala god.

Čekala, a ne čekala godina je opet prošla. Žena sad već zna šta triba pitati i tako i kaže:

— Čovče, da ti ispečem kajgane?

Zna ona đavola! Kad je čovik čuo taki divan, on je najedared zaprznio.

— Jesi ti baš s'vaćena?! Uvik samo kajgane i kajgane! Ne znaš ti da to čoviku jedared i dosadi?!

Zagrajo je i ode iz kuće, da mu žena nije više ni prid očima. A ona šta će, već skuva ono za čega nije morala pitati — krumpira i valjušaka.

Pričao Marko Vojnić-Purčar

ČUDNO SELO

Bilo jedno selo di je zemlja bila ko blagoslovena ruka. Ne bi tu tribalo ni muka, ni ucvoriti se od znoja, samo da je simena za pamet malo više bilo. Al je nevolja bila baš u tom, što su imali krupne glave, još krupnije ruke, a ne znaju šta da čine s njima.

Jedna je nevolja, što se njima omililo da kućišta izaberu u zavitrini, a potok zasiko brazdu podaleko od sela. Na po dana hoda mu je izvor, a jedva manje triba tabanati do tog mista, di se najviše približio selu. U selu ni kapi vode, pa je svakom mrsko i pomisliti kad mora ići čak do potoka. Imaju vinograda dosta, doteklo bi vina da svaki zalogaj zaliju i sa dva gutljaja, al makar njim je pamet nakratko skrojena, ne iđe njim u glavu da i marvu vinom poje.

Nevolja stegla selo i čak su se dali i na taj priteški poso, da se misle.

— Znate šta! — izbekari se jedared jedan matorko, koji se volio faliti da je vidio bilog svita — da vidimo kako se taj potok rađa?!

Što kazali to i uradili. Došli su do izvora i kad su ga dobro razgledali, matorko opet pušti grlu na volju.

— Nema tu divana: niko je iz zemlje.

Svi vide da je tako. A što je niklo iz zemlje, to je kogod i posadio. Ne niče iz zemlje ništa, ako ko sime nije bacio. Jedno sime baci čovik, drugo vitar nanese, treće ispadne tici iz kljuna, al brez simena ne niče ništa iz zemlje. Tako su svi seljani pri'vatili rič matorka, da je potok na izvoru zato niko, što je kaka ruka tu bacila vodino sime u zemlju.

Nije tu bilo daljeg divana, al radosti je bilo povelike. Ko u tikvu, ko u čobanju, složno ko na mobi, zagrabe vode i požure u selo, da što prije posiju vodeno sime. Još izaberu, ko pametni domaćini, dolju, da sime padne u vlagu i brže proklija. Udare motikama i sade pod petu ko kukuruz. Počeli su oni, a kako petom zagaze na njoj ostane blato.

zkvh.org.rs

— Dublje, ljudi, — vikne matorko kad je to spazio — ta ovako ćete polak simena izneti na peti.

Posijali su tako vodeno sime i dan i noć ćaviraju, kad će klija probiti ispod kore. Prolazili tako dan za danom, pa će jedared od nevolje početi i raskopavati tu vodenu njivu, al ni novom usivu, a čak ni simenu ni traga.

Užegurio se sad i matorko, pa tare glavu dan i noć i jedared smisli, da vodeno sime posiju iznova.

— Možda zemlja nije bila dosta vlažna?

— Dabome, već nediljama nije bilo kiše, a i rosa je slaba, — slože se i seljani.

— Nema drugo, nego da usiv dobro zalivamo, — odriže matorko.

Tako je to i bilo, al dan za danom, a voda nikako da nikne. Sad je selo samo zapalo u nevolju. Svi su nujni i sad već niko ni ne čeprka da traži sime u zemlji.

— Možda su ga vrane iščeprkale! — kazaće jedared matorko.

Posiju oni vodeno sime i trećiput, pa čuvaju usiv ko da je zlatan. Goni selo još i vranin osim, al sime ne niče, pa ne niče. Sad je već stala i matorkova mudrost i dođe mu da u zemlju potone, čim mu se vodeno sime i spomene.

Stenje i uzdiše selo, ko da su misto vodenog simena muku i nevolju posijali, kad u selo bane jedan mladi putnik. Dolazi momak iz dalekog svita, grlo mu se i osušilo, pra' se na njega prilipio i o'ma' na prvom pragu zaište:

— Alaj, dobri ljudi, počastite sirotog putnika čašom ladne vode.

Zlo se putnik iznenadio, kad su se ukućani naroguśili i uzjogunili ko da njim nož vrti u srce.

— Kaki ste vi stvorovi, kad žednom ni gutljaj vode ne date?! Za vodu se barem ništa ne plaća, — putniku se otela rič.

Da se nije našo jedan razgaljeniji dida, seljani bi putniku već i rebra namistili. Svi misle da njim se došo rugati i pokazivaju zazubice ko divlji bravci. Al u zadnji čas će taj dida:

— Nemojte, ljudi, ne vidite da je čovik iz bilog svita i cigurno ne zna kaka je nevolja kod nas oko vode.

Putnik kaže, da je baš tako i zamoli da mu kažu tu nevolju. Ne viruju mu još ni sad, al mu onaj dida kaže sve po redu. Kad je putnik riči razumio, on se samo nasmijo ispod brka i veli:

— Kad je tako, ja ću vam pomoći, al za krušnu kotaricu dukata. Samo me slušajte i za sat-dva voda će izrasti iz zemlje, ta imaće struk debo ko točak na volovskim kolima.

Oni su se revenali i začas je tu krušna kotarica dukata, al još ne viruju i kažu putniku, da će ga ucmekati ko tvora, ako s njima zbija šalu.

— Di bi se ja šalio s ovako ozbiljnim ljudima?! — na to će putnik, a niko ne vidi da mu se samo brk smije.

Bome to i nije šala zaraditi krušnu kotaricu dukata. O'ma' je naredio, da najjači momci donesu ašove i lopate, pa i' odvede u dno doljače.

— Kopajte tu dok vam i glava ne dođe pod zemlju.

— Zašto bi raskopavali tako duboko?! — dida zapita.

Nasmije se putnik opet ispod brka i veli:

— Zato što je vodeno sime čak tamo doli i ne može probiti debelu koru, dok je s njeg ne skinete.

— Ta nismo ga mi tako duboko bacili.

— Ne znate vi šta ste radili. A vidim, da ne znate ni sad šta radite, zato me slušajte kad smo se tako pogodili, — odriže putnik.

Šta će seljani, već ga poslušaju. Misle oni u svojoj glavi: ako smo se dosad osramotili, sami smo, pa nismo imali koga tući, a ako nas ovaj namagarči, barem ćemo ga se siti natući. Kud pukne da pukne, ovu jednu hasnu ćemo svakako imati.

Momci su se latili i nisu sašli ni do ramena kad jedan vikne:

— Braćo, niče voda!

— To je samo šturavo sime proklijalo, kopajte još samo dok do onog težeg ne dođete, — uputi nji' putnik.

Paštre se svi, ta valjda toliko znoja liju, koliko vode nadođe iz prve žile na koju su naišli.

— Al šta je ova voda tako mutna?! — onaj dida će zapitati.

— E, braćo moja, mora da ste odozgor smitljivo sime posijali. Tribali ste ga il odabrati, il ga prvo dobro oprati u bistroj vodi, — kaže putnik ko pravi pametan čovik.

Kad je bunar bio dosta dubok, naredi on da izgrabe mutnu vodu i nek čekaju do sutra, dok čisto vodeno sime ne izvlata. Slušaju njeg sad seljani bolje neg rođenog oca i tako su taj dan na vodenoj njivi iskopali nikoliko bunara.

— No, jeste li vidili kako je vodeno sime izraslo?! — na seljane će onda putnik. — Kad ste već vodu sijali, tribali ste znati, da se svaki usiv okopava.

Oni se potuže, da su bome i okopavali i raskopavali, čak i zalivali, al nisu znali da tako duboko triba.

zkvh.org.rs

— Ta, reko nam je čovik o'ma', da nismo znali šta radimo, — prokljuvi se sad i onaj matorko.

— A mi mu još i ne virujemo, — na to će i onaj dida. — Al ko bi mislio, da je to sime tako duboko potonilo, a mi ga pod petu sadili.

— Reko sam ja o'ma', — prorizala se sad opet usta matorku, — da ga dublje triba baciti.

— Dabome, — i putnik drži matorku stranu, — to je, braćo usiv, koji ne trpi sunce i žegu i zato klija duboko u zemlji. Al je zato i dugovičan: jedared baciš sime, jedared ga raskopaš, a posli samo beri i beri, ako ćeš dan i noć.

— Samo, da smo to znali.

— Ko čovik sam vam reko, da ne znate šta radite, — putnik se nasmije ispod brka.

Radost je sad u selu, a matorku od svakog čast i čest. Dok je putnik u selu, matorko je na drugoj polici, al čim putnik ode od matorka pametnijeg nema.

Goste i časte sad putnika, ta onako gladan i žedan sav se za dan okrljo u selu. Sve je tu sad u redu, samo kako u koju kuću uđe, putnik vidi da ni zalogaj u usta ne može metniti, da ga s mišom ne pripolovi. Toliko i' je, da sve miš na mišu gamiže.

— Šta vam je ovo, ljudi?! — putnik se začudi.

— E, to nam je druga napast i nevolja.

— Zar nemate mačaka, da ovo čudo potamane?

— A kaka je to sila?!

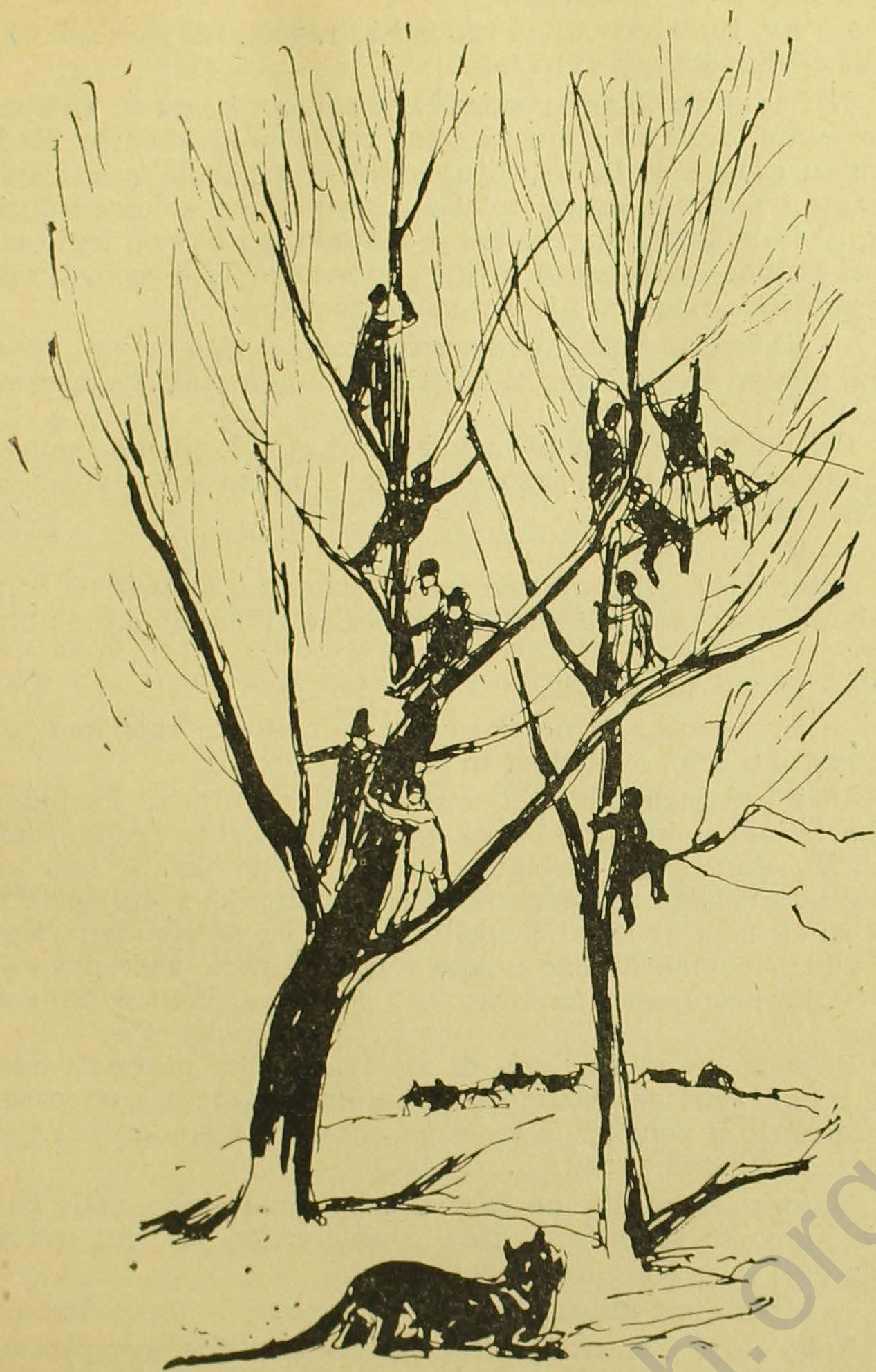
Putnik dalje nije pito ni riči. Vidi on, da ovi za mačku nisu nikad ni čuli. Putnik dalje nije pito, već kaže:

— Ta i nije red, da krušna kotarica dukata bude brez para, ko ni čovik brez žene. Dajte vi meni još kotaricu dukata, a ja ću vam nabaviti zvir, koja će za nikoliko dana potamaniti ovo čudo i pokor.

Tu sad nije bilo divana, već su mu još i na put dali kesu dukata, samo nek brže donese tu zvir. Za dan-dva putnik se već i vratio sa dva mršava mačka i o'ma' se s njima zatvorio u jednu kuću. Drugo jutro lopatom je baco mrtve mišove na avliju. Zatvori on sad mačkove u drugu kuću, uzme svoju krušnu kotaricu dukata i ode dalje. Ispratilo ga je cilo selo i kad se već prašto, onda njim kaže:

— Samo pazite, da ne dražite te zviri, jel se opasno grebu, a oće i gristi.

Poslušaće oni njeg u svemu, ta i svaku stopu će mu blagosiljati, kad i' je kurtaliso take dvi velike nevolje. I on lipo ode svojim putom, a seljani krenu natrag u selo.

zkvh.org.rs

Nisu se vratili ni u po sela, kad se matorko najedared udari po čelu i poviče:

— Av, ljudi, od velike radosti i dragosti mi smo zaboravili pitati čovika šta ove zviri 'idu?!

Nji' nikoliko o'ma' potrču za putnikom i kad su ga spazili kroz šumu, digli su graju za njim ko da se života tiče. Kad je putniku graja doprla do ušiju, i kad je još vidio kako mašu i rukama i nogama, on se uplašio, da su se ovi kakogod dositili kako i' je namagarčio. Skočio je u šumu, pa baš na leglo zeca. Skoči putnik, skoči isprid njeg i par zecova. Trče zecovi, a putnik pozajmio noge od nji' i u stopu za njima.

— Ta kud te hale nose za zecovima, — viču seljani, — ako si još gladan i vola ćemo ti ispeći, samo nam kaži šta one zviri 'idu?!

Oni viču i trče za njim i jedared glas kojikako dopro do putnikovog uva, al on još ne viruje, a ni ne staje, već onako trčećki vikne:

— To što i ljudi!

Vitar duše, svi graje, svi trče, a pameti u seljana na odmet i dabome nisu razumili kako triba, već se svi kunu, da je putnik kazo:

— Ljude 'idu, ljude.

— Bome to i nije nikako čudo, — matorko kaže kad su se ovi vratili u selo, — kad su to tako čudne zviri.

Ušle sad mengule opet u selo. Dvi nevolje se kurtalisali, al ko će sad u kućama ostati, kad tamo caruju te dvi čudne zviri što ljude jidu? Pobiglo selo sve do potoka, al i tu nisu cigurni na zemlji, već se nanizali na vrbama ko sovuljage. Proveli su tu noć, al ujtru je pritisla glad pa se gombaju, ko bi bio toliko momak da ode u selo i vidi šta tamo rade dvi zviri. Ko će, ko neće, mora matorko kad je njemu jedinom time zaraslo.

Privuče se on toj kući di su dva mačka bila zatvorena. Dvi čudne zviri se natukle mišova, kad je mesa i na pritek! Sunce uprlo u pendžer, a mačkovi šta će, već se opružili tamo i od zadovoljstva predu.

Matorko se spuštio na četri noge, pa malo tako, malo potrbuške, dovuko se pod pendžer. Sluša on šta te zviri govore. Sluša on i samo čuje kroz pendžer:

— Mr-mi, mr-mi, mr-mi . . .

Kako je to čuo, skočio je i ode ko iz puške, sve priskače po onim njivama di su vodeno sime sijali. Čim su ga seljani

tako ucvorenog vidili, znali su da je nevolja i još iz daleka poviču:

— Koje čudo i pokor opet?!

— Bižte, ljudi, — drekne matorko — te zviri znaju čak i to di smo se sakrili. Ja se dovuko pod pendžer, a one razgovaraju i samo kažu: „U vrbi, u vrbi!”

Kad su seljani to čuli, odoše priko potoka, ta sve gaze jedan priko drugog. Al na sriću natrču na jednog starog prosjaka, koji se baš krenio njevom selu. Jedva i' je zaustavio, da mu kažu koja i' nevolja tako goni. Kažu mu oni sve po redu.

— E, braćo moja, poslušajte vi mene starca, — prosjak kaže kad je riči razumio. — Kokoš brez pivca ne nosi jaja. Tako i veću pamet možeš kalamiti na manju, ako manje ima.

— Šta si se latio pridike, — počeli se seljani buniti, — već il pomaži, il nas ne smetaj, da bižimo od te napasti.

— Ta kud bi vi rođeno selo ostavili? Tako ćete izgubiti ne samo selo, već i ludu glavu, — s'vituje nji' starac.

— A šta drugo da radimo?!

— U hajku za onim putnikom, pa mu dajte najlipču kuću u selu, najlipču divojku za ženu, a njega za kneza, kad je u njega pamet. I da vidite kako će se u njegovim rukama maziti te čudne zviri.

Za čudo, seljani tako i urade. Digla se hajka ko na zeca i uveče skobe onog putnika. Počo je bižati kad i' je spazio, al matorko poviče još iz daleka:

— Kud bižiš, bole te ne morile?! Ta cilo selo se prilipilo za tebe, pa biži po svitu, kad vele da si nam ti knez, već okreni rudu selu i biraj kuću i divojku koje ti za oko zapnu. Ako se ne vratiš, ne vraćamo se ni mi u selo, kad one zviri 'idu ljude, kako si reko.

Putniku je granilo prid očima, čim je čuo ove riči, pa se nasmije i kaže:

— A što mi niste o'ma' tako rekli!? Šta ste kog vraga vikali za mnom: vijaj ti samo zecove, vijaj, al mi ti vola nećemo peći za večeru, makar da si koliko gladan!

Oni se pravdaju, da tako što nisu izustili. Svi ga grle i ljube i ne žale ni tri vola, samo nek se vrati. Putnik tako i učini, pa oma dva mačka uzme u krilo i kad i' je počo milovati, a selo se sve čudi kako su pitomi. Al će još matorko:

— Zašto i sad kažu, da smo u vrbi!?

Putnik se nasmije i veli:

zkvh.org.rs

— Ta poslušaj bolje, pa ćeš viditi da oni kažu jedan drugom: „Mr-vi, mr-vi!" To oni 'rabre jedan drugog, da smrve sve mišove.

Seljani sad vide, da ovako pametnog kneza kod nji' ni jedna nana ne bi rodila, pa je veselje, čast i mast trajalo sedam dana, a bome i kod mačaka, jel su oni dotle sve kuće počistili.

Pričao Stipe Šević

DIDA KOJI SE VRATIO S ONOG SVITA

Bili jedared stari čovik i žena. Za mladosti su se paštrili i srića i' je poslužila tako da su snoktili malo siromaštva za stare dane. Nikad se nisu veliko svađali. Što je čovik reko to je bilo tako, pa da je baš priko-naopako. Tako oni i u stare dane nisu bili teški jedno drugom. E, al se u njevoj kući nakupilo društva, a di je tušta tu ima svakaki'. Tako je i dida imo i sinova i unučadi, kojima nije baš mrišilo pod nosom što sve iđe priko didine ruke. Dida je bio čuvaran, a mlađi bi samo nike velike časti i veselja.

— Dico moja, čovik triba da je s'vaćen, — s'vituje nji' dida. — Više je dana neg divenica! Ko će vama svima napraviti prstenovanje i svatove, kad vas imam šurnajst?

On lipo s njima, al govorio zidu el njegovim mlađima. On bi čovik da njim iza sebe ostavi to malo muke što je sačuvo, al oni vrče na njega. Što on lipče, a oni ga sve više gledaju popriko i jedared on čuje di mlađi šaplju za njega:

— Ta nikad nećemo dočekati, da ga ispratimo u groblje. Kaki je jak, ne bi ga ni sikira ubila. Taj će živiti ko stotinik.

Dida siroma' vidi kaka nevolja ga je sastigla. Oni žele njegovu smrt, da bi razvukli to malo siromaštva. Snuždio se siroma'. Da su kaki, njegovi su, a kad su nevaljani, to je didi nevolja, velika starost, a najveća žalost. Divani on s babom šta bi tribalo raditi i kaže joj:

— Da oni znadu što još ne znadu! Dok sam ja živ, kako njim je da je, al kad ja sklopim oči, borme će pamtiti kad su nadareni s tako nesrićnim glavama.

Dida se tuži babi, al ne misli ostati samo na tom. Stari je to panj, ne da se baš tako lako. I šta je on jedared naumio to ni babi nije reko, samo je jedno veče jauknio, ko da se prikinilo štogod u njemu, i dok ga nisu digli na krevet on je i umro. Baba o'ma' udarila u plač i žaljenje, al mladež ko da je oda'nila.

— No, samo kad smo jedared dočekali i to, — jedan unuk će, ko da nema kože na obrazu.

zkvh.org.rs

A drugi će nakalamiti:

— Valjda će i nama graniti sunce, kad iznesemo ispod ovog slimena ovo staro rondzalo.

Nema tu ni stida ni srama, već su u drugoj riči o'ma' udarili u diobu. Dida sklopio oči, a za mlađe majke ko da i nema. Didino tilo se nije još ni oladilo, a oni divane o njemu ko da njim je bio zlotvor, a niko ni da se siti kako i' je sve podigo na noge i stvorio od nji' ljude.

Uputili se oni i divanu nikad ne bi bilo kraja, da mrca nije tribalo i spremiti. Uredili oni njega i nagatali, da ga o'ma' drugi dan i sa'rane. Tako će to i biti — sa'raniće ga već sutradan ujtru.

Kad je osvanilo jutro, a ukućani doneli kovčeg i metniće u njeg didu. Oće oni, al kad će ga mećati, dida najedared otvorio oči.

— Oho, šta je sad to? — dida i progovori.

Kako se on mako, a mlađarija zaglavila vrata. Baš su otvorili vrata na cilu miru, al nikako da pridu priko praga.

— Stanite, dico, kud bižite? Ne bojte se, ja sam zapravo živ, — dida je skočio i vuče nji' u sobu.

Kojikako i' je spratio, a kad su se malo primirili, onda će njim ispripovidati šta je s njim bilo.

— A jeste li vi bili baš zapravo mrtvi? — zapitaće ga jedan od sinova, koji ga je najviše tarmo.

— Kako da nisam! Bio sam cilu noć na drugom svitu, al mi se tamo nije dopalo. Mislim se ja — šta ću tamo? I lipo sam se vratio. Sad sam opet živ i još ću se naživiti.

— A zašto ste se vratili otud? Nisu vas valjda tili spratiti na kako nezgodno misto? — pitaju ga drugi.

— Mene na nezgodno misto? Dico moja, valjda sam ja uvik bio čovik razgovitan i radio po svojoj glavi. Mogo sam ići di oću. Bio sam prvo i na rajskim vratima, al šta ću tamo? — dida pripovida.

— Kako — šta ćete? Tamo za vas nije lipo?

Dida je zapalio na lulu, pušta dimove ko ruka, pa se niki zasmijuckava.

— A iđite vi s tim divanom! Kako bi bilo lipo za jednog svršenog čovika, kad se tamo okupila sama nika dičurlija? Nemaš od koga pozajmiti ni lulu duvana.

— Pa di ste otud očli?

— Di bi, već na paklena vrata. Mislim se, tamo ću bar viditi štogod, el će se naći posla za mene. A bolje da nisam lupo tabane ni tamo.

— Zašto — šta je tamo bilo?

Dida se sav niki namrkosio, kad su mu to i spomenili, al kad je već započo divan, on će kazati.

— Dico moja, ajd kažite vi zašto bi' i tamo svraćo?! Došo ja do kapije i povirivam priko taraba. Nisam dobro ni stao, kad me spazio niki veliki, strašni, ne znam ni ja šta je. Sav je u lancima i s njima trese da sam skoro ogluvio. „Ti matori" — poviče on na mene — „šta ćeš ti ode?! Nisi se dosta nastaro za one tvoje mlađe za života, da nisi došo i ovamo da njim spremiš mista?! Ne boj se, kaki su oni, za nji' drugo misto i nije. Ocigurano je njima misto i brez tebe. Ne trudi se za nji' još i tu".

— Šta kažete?

Dida odmanio rukom i kaže babi:

— Ded, ti stara kost, spremi ti bolje ručak. Šta da i divanim više o tom što nije ništa, — onda će mlađima. — Kad sam vidio, da ni u paklu nema ništa za mene, a ja ko velim: kad je za vas sve spremljeno misto, zašto da ja sidim tamo skršteni' rukiju sam dok ne dođete. Kad bi i tamo bio među vama, bolje ću onda tu i ostati.

I dida sio lipo s babom za astal, a divana se manio. Al mlađima i nije bilo više do divana, kad su čuli kako je dida izverso pripovitku.

Pričala Đula Iršević

zkvh.org.rs

GOST KOD TVRDICE

Bio tako jedan čovik, koji nikad nije znao šta je dosta kad sebi grabi, a nikad mu nije bilo dosta malo kad je moro štogod dati. U kući pod katancima drži i so, a ženi brašno za kruv kašikom miri, za zapršku na vr' vilice daje. Kuća je puna ko hrčkova jama, al u njegove čeljadi nikad veće želje neg da se jedared bar siti na'idu.

U njegovu kuću nije baš šale svratio gost, al jedared se i to čudo dogodilo. Niki kum njegovog oca još od starine išo je s vašara, pa ga uvatilo nevrime i svratio da prinoći. Tvrd je bio domaćina, ta tvrđi i od kamena, al nije volio ni da izlazi svitu na glas. Smutilo mu se kad je čuo da kum samo sutra misli produžiti put na salaš, al di bi prid gostom pokazo pravo lice? O'ma' će se sad pokazivati kako gosta zna dočekati i prid gostom će na ženu, da spremi dobru večeru. Al je o'ma' i izašo za ženom, a ruka mu sve drće kad je počo sići suvo meso i mrnđa kod svakog komada:

— Na, nek se naždre, kad ga je vrag već dono.

A žena sirota sve leti od dragosti, kad je jedared ugrabila priliku da skuva dobar paprikaš sa suvim mesom. I gost se nije dobro ni raskravio, a zdila se već pušila na astalu. Kad se počo pokazivati domaćina će se pokazati sasvim, pa i svoju dicu posio za astal, makar su ona 'ila uvik u budžaku za vratima. Ako se žena radovala, al kako su se samo dica obradovala? Dica ko dica, ne znadu šta je dosta kad se ima šta 'isti, a još taka dica, koja su uvik gladna. I sad navalili da su se sve uprckali kako traže samo meso.

Gost je zdravo volio dicu i sad mu je više drago gledati kako 'idu, neg da sam 'ide. Sav se smije od dragosti, al domaćina se o'ma' namrkosio i dok je čerez gosta ćutio i trpio, borme je trpio, al je najedared uzavrla njegova ćud i ni pet ni šest, već udri dicu po rukama.

Gost se niki trgo, ko da su njeg udarili po rukama i o'ma' se ma'nio 'ila. Kako se ma'nio, a domaćina došo sebi. Borme

vidi šta je naradio. Sramota ga, pa bi stvar zataškavo i najedared je navalio na gosta:

— Kume, šta ste se ma'nili? Niste još ni prizalogajili. Ite, ima falabogu! Nećete valjda u mojoj kući ostat gladni?

Gost se zbunio i onako spleten ni sam nije znao kako mu se rič otela, kad je kazo:

— Kako bi' ja 'io, kad rođenoj dici braniš?!

Ako gost već ne vlada jezikom, al ni domaćina ne prolazi bolje. Lipo se i on izreko:

— Ta drugo ste vi. Ite vi samo, kume, do mile volje. Vi ste gost, pa u godini ikad el nikad, vama bar ne moram dati isti priko cile godine.

Pričao Pere Poljaković Kovačev

zkvh.org.rs

KLETVE

U davno vrime bio jedan kralj, koji nije trpio psovku i kletvu. Nek mu samo dojave da kogod u njegovom kraljevstvu klete el psuje, tu ševeljanja nema. Kralj o'ma' naredi da psovača uvate, da mu bar jezik ociku, ako mu glavu i ostave na ramenu.

Taj kralj je ženio sina, pa se skupili svatovi kaki' nema u svaki' sto godina. Bilo je tu 'ića i pića na pritek i za sluge i za prosjake. Kralj ko misli, ta jedared nek bude i u paklu vašar, pa i kerove iz tanjira rani. Tako se tu zdesila i dva njegova kočijaša. Zavukli se oni u jedan budžak, dobro se naili, još bolje napili i onda udarili u pismu i podvikivanje. Kralj je nji' vidio, al ne smeta to njemu, ta nek je jedared i njegovim kočijašima na volju, kad su u ovakim svatovima. Ne bi kralj u nji' zapo, al je bilo sluga koji su zlobili ove kočijaše i jedan od nji' je dotrčo i kralju veli ovako:

— Svitla kruno, otac naš, bolje da sam jezik prigrizo neg što vas moram na ovaki dan smućivati, al vam moram kazati, jel svit ovako čudo još nije vidio.

Kralj se iznenadio.

— Šta to može biti? — zapita on. — Ta danas sam bar napušto uzde svakom. Ko sad može kazati da nije alvatan?!

— Ta ni nema nikog ko vas ne bi blagosiljo, da nije ona dva kočijaša. Vidite kako gutaju vaš bili kruv ko hale, a vino ne gutaju već liju i još nemaju druge riči, već samo proklinju i sebe i svakog ko tuđan naiđe. To čovik, koji se čovičanski misli, ne može slušati i otrpiti.

Borme se i kralj zlo rasrdio kad je to čuo i o'ma' naredi, da kočijaše dotiraju prid njega. Kralj je i što kaže to tako mora i biti. Kočijaši već i stoje prid njim, al se po njima baš ne vidi da su se ustravili el zbunili. Kralj se još više rasrdio, kad je vidio kako su oni i prid njim veseli.

— Šta vas dvojca mislite, da mi još i prkosite?! — strogo će na nji'. — Ajd, sad ću ja vama pokazati vašeg boga. Je li to istina, da vi ništa drugo ni ne radite, već samo kletete svakog.

Kralj misli, da će kočijaši sad vrtiti, pa već i ma'nio onom slugi što i' je potkazo, al se kočijaši nasmijali i vele ko jedan:

— Prava pravcata istina. Kako da ne kletemo, kad još nikad u životu nismo živili ovako dobro ko danas?!

Kralju nije više tribalo.

— I vi to kletete?!

— Pa još kako! — smiju se ona dvojca.

— E, baš da čujem kako ste kleli, pa da znam kakom smrću ću vas pogubiti. Da vidim kako ćete se onda smijati? — drekne kralj.

Al je zinio kad su se ona dvojca počela gro'tom smijati, a jedan će:

— A kako bi' ja drugog na ovaki dan mogo prokleti već ovako: dabogda te žena svaki dan udarila po ustima grbavom šunkom i tikvom vina!

Na to će drugi:

— A ja danas kletem svakog ovako: dabogda se od prisnaca gušio i žena ti gršu slavinom žagala, da od prisnaca možeš malo divati i crvenjakom ga zalivati.

Kad je kralj to čuo udario je u smij, da ga ne može zaustaviti. Ode njegova srdžba ko da je kogod rukom odno. Onaj što je kočijaše potkazivo užegurio se i sad će kralju:

— Svitla kruno, otac naš, ne virujte — lažu.

Al kralj mane na njeg da ćuti, a kad se sit nasmijo, još kaže:

— Ne znaš ti šta naš narod kaže: pijan i dite nikad ne lažu. A ne vidiš, da su se ovi momci dobro nakvasili — nazdravlje njim bilo. A sad vidim, da si ti od zlobe burlo oko nji'. E, da nije ovaki dan, ti bi dobio što si njima želio, a ovako ću te drugačije kaštigovati. Da si i' sad dvorio dok s nogu ne spadneš, al i' dvori samo krivom šunkom, trbušatom tikvom i s dobrim prisnacom. A vi, — na kočijaše će — kad oćibate šunkinu kost, udrite ga s njom koliko oćete — al ne po ustima.

Tako je to i bilo i sad su se kočijaši na'ili i napili, a onaj što i' je potkazivo, moro njim je donositi najveće šunke. Šta mislite zašto? Ta da bi ga kočijaši mogli častiti najvećim košćurama.

Pričao Grša Milanković

zkvh.org.rs

NEMILI ZET U GOSTIMA KOD BABE

Živila jedna udovica boljeg stanja. U nje je bila ćer jedinica. Cura je bila mudra i lipa. Mater se nije baš mogla dičiti s lipotom, al ako je bila malo ružna, ćud je imala i zdravo opaku. Kad čovik ima samo jednu veliku ma'nu sitne dođu i same, a u ove babe je najveća ma'na bila ta da bi za krajcaru prodala i dušu. Druga ma'na joj je bila da se volila pačati u sve. Nek kogod samo kaže i toliko, da je lipo vrime, al ona mora o'ma' poklopiti, da je vrime baš zdravo lipo. Nek digod dvi glave samo šušnu rič, ona će se makar očešati, samo da može kazati, da i ona ima tabane u tom kolu.

E, di se taka mater ne bi mišala u ćerinu udaju? Cura još nije ni pomišljala na udaju, al je mater uči:

— Lipa si, a može se kazati i da si gazdačka. Gledaj di ćeš glavu namistiti. Onaj, čija budeš, nek ne žali dati ni na te ni prida te, jel znaj da iz kuće nema ništa dok ja vladam sa sobom.

Mater bi tako, al šta je mogla kad nije bilo tako kako bi ona da je suđeno, već je bilo kako je ćer odabrala. A divojka se uljubila u jednog siromašnog momka i uskočila. Materi nije tribo veći pivac u čelo.

— To sam ja dočekala? — plače ona ko da sa'ranjiva ćer. — Tebi nije doteko bolji, već baš jedan taki što kuću nosi na leđima ko spuž?! To je meni tribalo odranjivati, da sad svit divani za tobom.

Jauče ona, a ćer njoj lipo:

— Nane moja, nek divane. Za dobrim konjom se put praši.

Nisu mladi od matere tražili ništa, već se zasukali i bortali se sa životom kako su znali. Nisu joj tili ni prkositi, već je od goda do goda obađu, ko što bi bio red i drugu mater. Dadu joj čest i čast i čekaju kad će se jedared već utaložiti i biti ko i druga mater. Oni s njom lipo, al ona nikako ne popušća. Dođu joj u goste, a ona njima ni čašu vode.

— Znaš ti šta? — kaže jedared čovik mladi, kad su tako pošli materi u goste. — Kad dođemo pod salaš, mi ćemo se bajage posvađati, al zdravo. A kad uđemo ja ću tiskati tebi, a ti

meni. Evo dam glavu, ako se moja baba onda ne uplaši i ne počne nas miriti. Tako će nas morati čime i ponuditi, samo da se ma'nimo kavge.

Kako su se ugovorili tako su i uradili. Čim su došli pod salaš, a oni u dreku jedno na drugo i kad je baba izašla, zet istrgo i kolac iz ograde. Mlada će bižati unutra, a on za njom. I tu nema oduška, već kuća gori od graje, a mladenci se vijaju oko astala. Bome se baba pristravila al o'ma'. Tišiće ona zeta, tišiće ćer, al ono dvoje ne popušća, već jedno drugom u kob. Baba se uplašila da će tu biti još i krvi. I najedared ona stala prid zeta.

— Sinko, ta ako ona nema pameti, budi bar ti razuman. Šta možeš i očekivati od jedne cure, koja je odranjena brez oca?! Ta nisi valjda došo u goste da se tučeš, već bolje sidi za astal. Evo, bolje se na'ite i napite.

I o'ma' će s police kruva i žmara. Meće ona to prid zeta, al onaj nije slip. Vidi on na polici pućiju pečenicu, fanaka i dobru bocu vina. Baba se baš užegurila, al nije joj badava tvrdovanje već u krvi, a i zeta joj ne bi poželila ni poslidnja žilica. Dobro bi bilo da zeta smiri, al o malo troška.

Nudi ona njega, zove i ćer astalu, samo da više ne prave čudo. A ono dvoje namigli na policu i bajage će sisti za astal. Zet uzo zalogaj kruva i žmara, al onda najedared skočio. Bajage se opet razbisnio i kaže:

— Nane moja, ova vaša ćer može vama zafaliti što ste me staložili. Al da nije vas, ta ja bi' joj vrat ovako zavrnio!

Kako je to kazo, a on zgrabio s police pućiju pečenicu i raskinio je, pa polak prida se, a polak prid ženu.

— Al sad da si ćutila i 'ila, jel ako rič čujem, teško tebi, — još će se on ženi i prititi.

Na'ili su se pečenice, al dobro, a baba stoji ćeri čelo glave, al još uvik ko na trnju. Teško joj je i ćutiti i jedared će zetu:

— Eto, sinko, tako to triba — lipo.

Kako onaj čuo samo rič, on se bajage opet raspalio.

— Nane moja, ta sa mnom se i ne može drugačije, već samo lipo! Kažem, da nije vas, ta ja bi' joj se valjda krvi napio, evo ovako!

I skočio on, pa dovati bocu s police. Napio se slatko i onda će bocu i ženi.

— Evo, da i ti znaš kako bi' ti krv popio.

Latili se oni sad opet pućije pečenice, a žmare nek spavaju. Kad su je svu počistili i vinom opet zalili, baba već vidi da se zet smirio. I opet će ona u s'vitovanje.

zkvh.org.rs

— Tako, tako dico moja. Triba to lipo, kad ste već svoji.

— Al samo lipo, — zet opet skoči. — Kažem, da nije vas, ta ja bi' je valjda ovako zagušio!

I zgrabi on zdilu s fancima. Jedan fanak tura sebi u usta, drugi ženi i dok nisu zdilu ispraznili, zet se nije manjivo pokazivanja kako bi ženu zagušio.

Tako su se sad dobro pogostili, a kad će pridveče kreniti svojoj kući, baba i' ispratila i svituje i':

— Vidite kako to može biti lipo. Poslušajte vašu nanu, nemojte drugiput praviti čudo po putu, već bolje žurite ovamo, a nana će već spremiti svega, da se dobro na'idete i napijete.

Zet to sluša, al se opet goropadi.

— Nane, al to samo za vašu volju. Da vas nije, ja bi' ovoj mojoj već pokazo ko sam ja.

Pričao Grša Milanković

ŠTO JE TRAŽIO, TO JE I DOBIO

Došo jedared u jednu salašarsku škulu učitelj, kakom se ljudi nisu baš nadali, a još manje ga želili. Kad je učitelj na salašu za svit, nema ti' vrata koja za njeg nisu otvorena dan i noć. Al ovaj nije mario za čovika iz brazde ni koliko za ono crno pod noktom. Njemu samo da je biti s gospodom, a opanak mu ne mriši. Kad već mora koju rič progovoriti sa svitom, onda se vlada ko da je od'ranjen u karmiću. Tako on sa svitom, a s dicom još gore. Čestiti učitelji ga s'vituju, al on ne da sebi ni blizo.

— Šta da i' učim? Dobri će oni biti za sluge i sluškinje i ovako? — znao se on očitovati, ko da nema kože na obrazu.

I malo pomalo ljudi su ga uskoro ispoznali. Nije njemu ni u salašima bio svaki jednak. Što je u svili i kadifi, to je njemu i dobro i lipo, al od tri koračaja ne pušta sebi bliže ono što je golo i boso. Još više se svit uvirio u to, kad se oženio s jednom matorom divojkom sa salaša, koja je nosila prćiju toliku, da je gospodar učitelj mogo brez brige živiti i trošiti, dok se ne podere živ. Baš se uvik lupo u prsa, da je kod kuće samo među gospodom, al kad ga je salašarka zasula bogatstvom, tu nije imo riči. Al ako je dotle bio gospodar, sad je posto još i bogat, i sad niko s njim da izađe na kraj.

Čovik, koji je živio iz svoji' deset nokata, i nije dočeko da gospodar s njim stane u razgovor, osim ako gospodaru nije došo na zgodu da mu se naruga. Tako on čeka samo zgodu, da pokaže svoju „pamet", a drugačije nek svit umire na njegov očigled, borme ga ne gleda.

Kad se već oženio, imo je i vinograda. Jedared on kupi magarca, da na njemu nosi rod iz vinograda. Jedno vrime ga je držo, a kad mu je dosadio, gospodar ga prodo. Baš u to vrime jedan mator momak iz njegovog komšiluka smislio da se ženi.

Bio je to siroma' momak, kojem je ostala na vratu stara mater, a nuz nju i skoro tuce sitne dice. Momak ko najstariji nije imo kada ni misliti na sebe, dok sve to nije podigo na noge. Namučio se, al se i nagledo svakakog života i nije ni čudo što

zkvh.org.rs

je znao izvući rokvu ko niko. Zapni u njeg — ko da si u živu vatru.

Gospodaru drugo nije tribalo neg, da čuje kako se ovaj mator momak ženi. Sve je vrebo momka di će ga u'vatiti na zgodu. Gospodar se tako jedne nedilje usićio u mijani, kad evo momka s društvom.

— Šta je, čujem da ćeš svatkovati? — načeće o'ma' momka.

Onaj kaže da je baš tako.

— E, onda mi je baš žao što sam sad prodo magarca, — gospodar poviče da svi čuju — jel da nisam, imo bi na čem da ti dođem u svatove. A sad kako ću?

Momak ga je saslušo, al mu ne da vrimena za smij, već kaže ozbiljno:

— Gospodaru, ništa za to ako ste vi prodali vašeg magarca, al vaša žena svog nije prodala. A ne mislim ni da će ga prodati do smrti, jel ko bi za njeg platio još jedared toliko ko što je ona — toliko veliku prćiju!

Kad je momak to reko, borme gospodar nije znao kud bi se okrenio. Al da se okrenio i krenio ma kud — iz te kože nikud. Od stida i srama jedva je napipo vrata, kad su se ljudi počeli smijati. A momak ga još i ispratio:

— Gospodaru, dakle da vam se zacigurno nadam u svatove?! Dođite, ta drugi' magaraca ni tako ne bi imo u svatovima.

Pričao Luka Kopunović

ISTA MIRA S MAGARCOM

U staro vrime krenili otac i sin u suvaju. U kolečka upregli magarca, natovarili dobrim džakova, a još i nji' dvojca se vozaju pa točkovi škripuću i na suvom putu. A kad su još došla na blatnjav put? Zapala u buzalicu, pa siroma' magarac jedva i svoje noge izvlači, a o kolečkama s teretom ni divana. Muče se oni tu, sin deka, a otac skočio doli i kandžijom nagovara magarca. Al možedu šta oćedu, kad je buzalica velika i mekana, a teret težak.

Ta prikidaju se već od bisa, kad naiđe jedan kirdžijaš na dobra dva konja. Nosi on niko bilo grumenje, al je natovario pametno, kolika je mira, pa je samo malo povuko kajase i konji odu s teretom priko buzalice. Stao on onda i kaže ovoj dvojci:

— Ljudi, šta mučite to živinče? Nije magarac kriv što vi ne znate da se u torbu nikad ne nagrće više neg što u nju može stati.

— Sad vidimo, al je kasno, — otac se počo češati iza uva.

Onaj kirdžijaš sašo s kola i kaže:

— Tu ima samo jedna pomoć, da magarcu dam jedan grumenčić od mog tovara.

U to staro vrime nije baš svudan bilo kuća, već najviše zemunica. I ovaj otac i sin su bili iz zemunica, pa su za kreč jedva i čuli, a vidili ga nikad. Ne znadu oni, da kirdžijaš nosi kreč i zapitaju šta je to?

— Šta je, da je, šta da vam tu nadugačko pripovidam kad ni tako ne znate, al da vidite što će magarac povući kad mu dam grumenčić, — onaj njima ozbiljno.

— Daj, brate, al o'ma'! — moli njeg otac.

Kirdžijaš uzo grumenčić, metnio magarcu u uvo, a šakom zagrabio malo vode iz buzalice. Kad je nalio magarcu u uvo, kreč se o'ma' počo gasiti. Kako je počo peći, a magarac skočio i kad je onda trgo — odu kolečka da se momak jedva držo na njima. Odletio magarac ko tica.

Otac gleda za kolima, pa se zamislio i jedared veli:

— Av, pretelju, šta si mi tako požurio magarca, ta ja sad neću stignuti kola, a kad ću ovako prispiti do suvaje? A sinu nisam kazo kako ćemo meljati.

— A di ću ja misliti na sve tvoje račune, kad ti nisi smislio? Kad se kolečkama već i trag izgubio, a otac će na kirdžijaša:

— Mislim se ja, pretelju, ne bi li ti i meni mogo dati malo od tog što si magarcu dao? Onda bi' možda još i stigo na vrime.

— E, vidiš, tog se nisam ni sitio, — kaže kirdžijaš. — Može, može, pretelju. Vidiš, vidiš, da i ti možeš biti pametniji od mene, samo kad oćeš.

O'ma' on grumenčić kreča, al onaj kaže:

—Daj ti meni za vrat. U mene je uvo manje neg u magarca, pa bi i tako stao manji komad. A meni triba veći, kako bi' ga drugačije pristigo, kad je već toliko odmako?

— Vidi, vidi, što si ti glava, samo kad oćeš! — kirdžijaš se opet bajage čudi.

I o'ma' on dobar grumen kreča onom za vrat, a šakom vode iz buzalice. Kad je polio, a onaj ode, ta nogama put ne dotiče. Ni se otac dobro ni zakaso, već je stigo sina s magarcom. Al ne staje, već ode nuz kola ko vijar.

— Baćo, kud ste se uputili? Hajte na kola, ta imamo još vrimena, — poviče sin.

— Samo ti tiraj, a ja ću te već dočekati kod suvaje, — viče i otac, al ne staje, kad ne može od muke.

Šta će sin tirati, kad siroma' ne može ni magarca zaustaviti. Jedva ga je kojikako zaustavio i kod suvaje, a otac se već pere na bunaru, al jedva stoji na nogama. Leđa su mu sva opečena, pa mu nije do divana.

— Ta šta je to bilo s vas? — pita sin, a otac sve i kaže.

— Al ni ovakog putovanja više neću zaželiti, al dogod sam živ, — potuži se još i počne se pipati po leđima.

— A ko je vama kriv, što vi oćete istu miru ko magarac, — kaže sin šta misli.

— Da sam uzo istu, možda bi' se još mogo prid ljudima i pofaliti, samo da nisam uzo veću.

Pričao Grša Milanković

OTELIO SE

Bila jedna blagoslovena kuća — dice u njoj koliko oćeš. U tom nije bilo nevolje, jel su dica zdrava ko tuckovi, a kad poodrastu poso se vaća za nji'. E, al u svakom žitu ima i kukolja i tako se i tu jedan izmetnio. Svako dite sisa dok mu je vrime, al ovom nikad dosta. Lin je i da žvače i kad ga je mater odbila od sise, a on pod krave. Nasisa se, zavuče se digod i spava ko mačak. Porasto je već, ta pravi momak za ženidbu, a on još uvik tako. Nije to bilo na diku njegovima ni dok je bio mali, al je sad i ta nevolja, da on posisa sve mliko od krava i čeljadima ne ostane ni kapi zarad lika. Sisa, ne radi ništa, pa se ugojio da bi bio zdravo koristan, samo da je kojom srićom bio krmče.

Svituju ga, al njemu ne pomaže ništa osim kuge il prike smrti. Od silnog mlika trbu' mu se naduo da jedva vidi od njega kud koraca. Šta će s njim kad ništa ne pomaže, već mu otac jedared zapriti:

— Sinko, ako se ne maniš zavrimena, znaš li ti da ćeš se oteliti?! Vidiš koliki ti je već trbu'?!

— Pa nek! — on je samo odma'nio.

Kad ne pomaže ni s'vit ni zastrašivanje, šta će otac već će ga otirati u svit. Siroma' čovik se uplašio, da će mu se ovako još zapravo raspuknîti. Misle, kad ode u svit, omršaviće jel nije vridan sebi kruva zaraditi.

Momak ode i prvo veče se ište na konak u jedan salaš. Ljudi ga pušte u košaru, a njemu to baš i triba. Ne traži on sobu, kad su krave u košari. Ne da bi se isko u sobu, nego ne ište ni večeru, već kako su čeljad izmakla, a on za vime. Kad se onda nasiso, samo se izvalio i opružio na slami koliko je dugačak. Linčina spava, ta ne bi se razbudio da mu se salaš ruši nad glavom.

A te noći jedna krava se otelila, al tako nesrićno da je uginila. Ljudi nisu znali šta bi? Imali su doduše drugu kravu, al se ta zdravo vućala. Sklonili su je iz košare da ne ubije tele, al šta će s njim kad mu je mater uginila?! Dotle su gatali, dok

zkvh.org.rs

nisu nagatali da ga metnu nuz momka. Ko vele, nuz tako debelog gosta teletu će bar biti vruće, a ujtru će već viditi šta će s njim.

Lini momak ni ne klapi šta se te noći događalo dok je on spavo, al kad se u zoru trgo iza sna, a tele ga liže po rukama. Tele ko tele, šta ono zna?! Vidi, živ stvor nuz njega, pa ga liže. Al kad je onaj to vidio, a još i to da u košari nema krava, skočio je kako još u životu nije. Ode linčina ko da ga nikad nije ni bilo u toj košari. I kad se jedared zauko, tako je koraco do kuće, da mu je trbu' splasnio bolje neg probušeni mijur.

— Otkud tebe već kući?! — čeljad stala u čudu, kad su ga vidili kako je već drugi dan osvanio u avliji.

— Al bar da nisam ni odlazio! — on o'ma' udario u plač i u tužbu.

— Ta koja nevolja te je u'vatila?!

— Zar ne vidite kako mi je trbu' splasnio? — on samo plače.

Kad je otac to vidio, znao je da se njegov lini sin digod dobro opeko, pa će se našaliti:

— Sinko, da se ti nisi već otelio?

— Jesam, baćo, — on je samo zajico. — Jesam, al nemojte nikom kazati, a ja nikad više mliko neću uzeti u usta. Nikad više, samo me nemojte izneti svitu na glas.

Otac bi se smijo na sva usta, kad je to čuo, a još kad mu je sin ispripovido kako se to dogodilo. Smijo bi se, al se napravio ozbiljan i kaže:

— Vidiš, vidiš, sinko, da se nisi otelio ti se ne bi opametio još ni sad. Nije ti dao taj veliki trbu'.

Al sad mu nije dugo pripovido, već ga uzo za uši i na poso. Momak oće drage volje i još veli:

— Al bar da nisam išo od kuće. Tako bi' se tu otelio, pa bi imali bar tu hasnu od tog što sam popio to silno mliko. A ovako sam od teške sramote ostavio tamo još i tele, i to u salašu, di sam se svega jedared nasiso!

Pričao Marko Vojnić-Purčar

ZAJOVLJEN ČOVIK

Bio tako jedan siroma’ čovik dobar ko komad kruva. On dobar, a žena još bolja. Nisu imali dice, al nisu bili sami, jel je kod nji’ bila ženina stara mater. Žena je čovika volila, ni baba ga nije mrzila i tako je kod nji’ uvik bila sloga u kući. Čovik kad digod pogađa štogod, el ma šta radi što se tiče njeve kuće, uvik kaže:

— Dobro, samo ću se još porazumiti s ženom.

Imali su kućicu, koji pedalj zemljice, jednom ričom nisu bili brez svog temelja. Di dođe na zgodu zarada, čovik se primi posla i tako su udiljeno uvik vaćali kraj s krajom. Di je sporazum tu nema nemira i živili bi oni siromaški tri svita, da nije taki’ što uvik vole voditi tuđu brigu.

A taki’ ima i na odmet i je li onda čudo, što su zapinjali i u ovog čovika? Kako njim dođe na zgodu, a nike komšije ga srepe:

— A, ti nisi čovik! U tvojoj kući žena nosi šešir.

Čovik nije na to slušo dok nije, al jedared je izašo sići šumu na čitavu nedilju dana. Tamo je noćivo i ne bi dolazio kući sve do subate, da jedne noći nije kiša zapucala. Sklopili su se oblaci, kiša lije ko da se nebo otvorilo. Ponoć jedva prišla, a ljudi vide da će se sve raskvasiti i prokisniti. Šta će, već će se razbižati kućama, jel taj dan ni tako neće moći raditi. Svaki se sklanja što brže, al njim još nije dosta nevolje, već će jedan podbadati ovog siromaka.

— No, tebi je ova kiša došla baš ko naručena. Stignićeš kući iznenada, pa ti žena neće moći i dalje kuću razvlačiti. Ti hrnjaš tu, a ona dotle vuče iz kuće onoj njezinoj kumi udovici, a da vidiš što je tamo veselje. Ta vaša kuma mi se falila.

Čovik ne kaže ni da je tako, ni da nije, al je ušo nemir u njega. Žena je imala tu jednu kumu i nije ni čudo, što su se zdravo dobro pazile. Ta nije ni on kumi nikad kazo ni jednu ružnu rič, a nije imo ni čerez čega. Žena je ostala sa sitnom dicom udovica i nije bilo u nje nikad ludosti, već se samo paštrila da dicu podigne na noge.

Siromak zna sve to, e al kad se našo tu i drugi koji mu je kazo:

— Ti si dobar čovik, pa te žena zajovila i smotaje te oko prsta kako ona oće. Ti si slip nuz oči, a ona zna na čemu svit stoji. Nemoj tako, evo sad ti je prilika, da pokažeš ko je čovik u kući.

Siromak ode, al ne kaže ni rič, nit vidi da se oni smiju za njim. Poznaje svoju čeljad, al nema goreg od rđave riči. Uvuko se sad crv u srce i grize ga.

Čovik sve leti kroz mrak i blato. Di je još zora, a on već kod svoje kuće. Žena i baba ustale o'ma', pa će vatru naložiti, čovika podvoriti kako je red.

— Čovče, nisi se znao digod skloniti dok kiša nije pristala? Ej, ej, čim nisam nuza te, o'ma' ne paziš na se. A šta ćemo ako tebe izgubimo? Ta ti nam pripravljaš kruv, ti si naše kućno slime, — žena lipo oko njega i o'ma' mu iznela malo rakije, da se čovik zgrije, pa suvo odilo da se prisvuče.

Sve je to lipo, al čovik nije više onaj što je bio. Ko da ga je kogod priko noći izminio. Sluša on šta žena kaže i misli u sebi: vidi, vidi, ovoj se zapravo ne dopada što sam došo kući. Nije on dalje mislio, već počo divaniti šta mu je na srcu.

— Čovče, ko bi to meni kazo da ćemo mi doći do tog? — žena se sva oladila kad je čula šta onaj govori. — Ne vidiš da su te navrkali, da posiju nemir u našoj kući?!

I ona i baba mu lipo kažu, nek se razmisli el kadgod čuo od kume drugo osim lipe i čestite riči, pa je li bilo drugo između nji' neg da su jedno drugom išli na mobu od srca, sprezali i već ispomagali se kako je kad došlo? On sve to zna, al ko da je vrag ušo u njega! Ne sluša ništa, već samo tira svoje.

Kad je žena vidila da tu lipa rič ne pomaže, najedared se naoštrila.

— Slušaj, čovče, ako ti kažeš da je kuma tako štogod mogla kazati, e ja ću joj oči iskopati. Da nije ovako blato, ja bi' evo u mrak očla o'ma' do nje.

Žena zna da kuma ni ne klapi o svem tom, al kad je vidila da s čovikom nema druge pomoći, ona je izmislila sebi moći od pomoći. Dobro je poznavala čovika i nije se privarila. On nije naučio da ga štogod muči u srcu i o'ma' je bio spreman da kida kraj.

— Ako je samo do blata, eto ja ću te odneti do kume, samo da vidim na čemu smo.

Žena ne mari — nek je i tako. Zagrnila se i čoviku na leđa. Nosi je doče ko da je juče bio derančić. Siroma' se ulopo dok

nisu stigli do kumine kuće, ta nije bio baš do vrata od blata, al amaha. Mrak je još ko u džaku, al je kuma već ustala — svića gori kod nje. I čim je čula da kogod šuška po avliji, evo nje na vrata.

— Šta je sad? U kaka strašila ste se dali vas dvoje? — kuma sve ruke sklapa kad je razabrala u mraku ko joj dolazi u goste.

Ona bi udarila u pripovitku, al ona s čovikovi' leđa ne da oduška, već o'ma' zagrajala:

— Slušaj, kumo, šta ću ti kazati: ovog mog zajovili, da ja tebi vučem iz naše kuće dok on radi u šumi. Ti magarci mu sole pamet, da si njim se ti falila. Kumo, a ja velim, kad bi to bila istina, ja bi' te proklela da te ovaj moj o'ma' udari magarcovim kopitom u čelo, tako da tu prisvisneš. Proklela bi' te, al samo tako bi' te proklela. Magarcovim kopitom da te udari. Razumiš, proklela bi te?!

Čovik ne vidi kako žena iza leđa maše i namigiva na kumu. On samo čuje di je žena zagrajala i kune kumu. Nikad kod nji' nije gorila ovaka vatra u kući i nije ni čudo, što se on sav spleo. Nit čuje kako žena klete, samo mu u ušima zvoni graja i kletva. I uplašio se da se komšiluk ne uzbuni, pa će umirivati ženu:

— No, kud si se ti zaukala?! Ne možeš lipo, već o'ma' hu-bu na kumu?

Žena nije ni čekala drugo. Sad se kobajage još više razgoropadila, al na njega.

— Da si o'ma' ćutio! Nemoj da te još tu ružim ko s magarca!

Zagrajala je na njega — ta čovik bi reko, svađaju se ko da će se skoro potući. Ko zna šta bi još navikala, al je kuma natuknila u čemu je stvar i nije se mogla uzdržati od smija.

— Ma'ni se dalje kletve, — na onu će na čovikovim leđima — jel ako se pritvori u magarca, teško meni al i tebi. E, kumo moja, neće samo mene ubiti kad me lupi kopitom u čelo, jel će se taj tako vućiti, da će i tebe zbaciti, a kako su ga razbisnili, slabo će ti ostati čitava kost kad te lupi o zemlju. A te zlobe drugo ni ne žele, neg da on ostane brez tebe.

Kad je čovik to čuo, ko da mu je najedared pukla kora s očiju.

— Av, ljudi ljucki, di sam ja straćio pamet? Zašto sam živio tolike godine, kad me ma ko mogo natutlati na prvu rič, da igram ko medvid za krajcaru? — udario se on po čelu.

— Ajd, ajd, tog divana nek je sad dosta, — kuma će na njega. — A ti sađi već s čovika, — na ženu će.

zkvh.org.rs

— Ta nek sađe nuz čovika, al s magarca, kad sam se sam dao tako napraviti, — čovik kara sebe.

Žena skočila doli, a kuma kaže:

— Kume moj, mrak dono mrak i odno. Proklet bio ko spomenio, al više da nikad nisi zaboravio: dok 'ideš svoj kruv, nemoj donositi u kuću tuđ grij.

I nji' dvi lipo oko čovika, ko da se ništa nije ni dogodilo. Nije tu niko ni rič izustio o tom šta je bilo te noći, samo je kuma izučila siromaka šta će kazati onima što su ga tako nemilo natutlali. Znala je ona, da će ga ti čapati čim se nađu s njim.

Tako je to i bilo. Čim je siromak drugi dan očo u šumu, a ona dvojica će:

— No, jesi razmrsio kumine konce? Je li da je istina, da ti žena vuče kumi dok ti nisi kod kuće?

Namrsili se na čovika gore neg mačke na meso i vadili bi mu srce. Ne bi žalili čovika istirati iz svita, samo da mu se narugaju. E, al nije on zaboravio kako ga je kuma uputila.

— Ljudi, ne kažem da nisam razgledo oko kumine kuće, al šta bi moja žena mogla tamo vući kad je kumina kuća puna svega i svačega? — lipo on njima, ko da razgovara s ozbiljnim ljudima.

— Ta ne govori!

— Kad vam kažem — to je ko ovaj bili dan! Lipi konji, ta niko tamo neće viditi rebra, 'ranjenika pun obor, marva ko salivena, a sad se pogađa i na jedan veliki čopor ovaca. Sastavila je sav novac, samo da pripravi još koju krajcaru i ovce će dotirati.

Ona dva se zablenili. Nisu se nadali takom ozbiljnom divanu i ne znadu kud bi ga navili, pa se jednom otela rič:

— A šta će joj još koja krajcara, kad ima novaca za veliki čopor ovaca?

Sad je taj samo došo siromaku pod ruku.

— Ta čopor je tako veliki, — kaže on al i sad najozbiljnije — da kumi ne bi bio dosta jedan, već će vas obadvojicu kupiti za magarce.

Onoj dvojici nije tribalo više perjanica za šešir. Da su i tili štogod kazati, slabo bi mogli kad su i' svi drugi počeli zadirkivati.

— Oćete se vi mišati među čovika i ženu, kad njim vi ne dajete kruva? — karaće nji' jedan stariji čovik.

A siromak se ni ne viščini, već opet ozbiljno:

— Zašto ne bi? Nije to rđavo ni za moju ženu. Kad nji' dvojica sad pravili lad ovcama moje kume, bar će i moja žena imati magarce na kojima će nositi sve to što je kumi dosad vukla na svojim leđima.

Tako je on tu dvojicu isplatio lakše neg sa sitnom plivom i od tog vrimena nit su ti, al ni drugi zapinjali u njega što on lipo živi sa ženom.

Pričala Joca Šević-Cvancik

zkvh.org.rs

OPALJENI DIDA

U starovinsko vrime salaši nisu bili jedan drugom nadovat, jel se naši stari nisu dilili. O tom nije bilo ni divana, da mlad čovik odbije ćošu od očeve kuće, otkoraca sebi oklinak zemlje i udari sebi temelje čim je brkove malo zavrnio. Dok je dida živ, u kući drugi ne zapovida, a požene mu se sinovi i unučad, a pokatkad i praunučad. Sve je to na okupu i dida mora biti dobre pamte, ako oće da zna svako čeljade u glavu. A moro je znati sve u prste, jel nije laka stvar očuvati pravdu u tolikoj kući, a brez nje nije bilo sloge.

Znalo se tamo uvik na čija pleća će pasti koja radnja i nije se šale našo ko bi krste izvuko. Ko nije bio čovik na poslu, taj je za užnom našo privrnjeni pladanj. Snaje su seređale iz nedilje u nedilju i uvik se znalo koja je reduša, a koja je stanarica, koja ima da napeče taj silni kruv i drži kuću u redu, a koja triba da se nastara za živinu i oko kuće.

Ljudi su bili prosti, al se na obraz pazilo. Nisu se lickali i kose potkusivali, već su i muškarci puštili kosu da se može plesti pletenica. Ta ko će uvik trčati berberu u varoš? Znalo se i to, koja snaja će didi izmiti glavu, poiskati ga i noge mu oprati. Dakle, dok dida može sobom vladati, sve mora biti kako on kaže, a kad on zaklopi oči, na njegov stoc sida najstariji sin, al se uvik ostaje na didovini, ne pravi svaki sebi salaš i ogradu.

E, bila je tako jedna kuća puna čeljadi. Kad se tu peče kruv, ne žari se jedna peć, a svinji se kolju nikolikoputi priko godine. Triba tu silnu čeljad i na'raniti, kad je i radnje na pritek. Nije to lako ni napojiti i kad se kod nji' vino načne, nema tu da se vuče na teglicu, već vran iz bureta, a slavinu u njega i samo je seli iz bureta u bure. Kad se tka, onda se zna, da ženska čeljad neće baš o'ma' sutra izupravniti krste iza stana.

Jedne godine je sve ponelo dobro, radnja je bila jaka, pa su i ljudi bolje 'ili i jedva je vrime zaladilo, u kući mastila već nestalo, a poslidnje divenice su smirili još kad su se vinogradi brali. Jedva su dočekali prve mrazove i dida o'ma' naredio, da se pokolju 'ranjenici iz jednog obora. Nisu se tu ni svinji klali

nožom. Ko će trckati i prckati, kad se odjedared prazni čitav obor svinja, već jedan uđe u svinjak i tira, a drugi stoji na vratima i samo dočekiva sikirom. Kako krmče isturi glavu, a onaj sikirom u čelo, druga dvojca zgrabe za uši, slama je već spremljena i svinče se već i pali.

Nije ni čudo što su jedva dočekali da se svinji kolju, kad je već u jesen dno u kačice bio zdravo tanak, a o divenici su počeli već klapiti. Svi su se unaprid naoštrili da se dobro na'idu. Ženska čeljad spremila već sve i samo čekaju da se izvadi utroba i što je prvo, pa da se džigarica ispeče za ručak. Dica se muvaju okolo, jedva čekaju da se svinji opale i sve vrebaju koji će ugrabiti rep.

Raduju se svi, al najviše dida. Usto je još prije pivaca, sav se razožurio i okreće se ko kaki momak. Nije još ni krmelju otro iz oka, o'ma' je naredio, da se donese rakija i nudi sve redom. Napeklo se te godine i te puste rakije, poslovi su se priradili i dida sad ne žali ni od kog da dobro ispere grlo. I nije se još ni slama načupala iz kamara, ni namistilo sve što triba za svinjokolj, a dida je već okrenio nikolikoputi. Baba vidi jedared, da je dida upiždrio oči u bocu i kako jednu isprazne, a snaje moraju doneti drugu. Dida naređiva ovo, te ne znam ono, pa ne znam tu, te ne znam tamo, al najviše nudi iz boce.

Dok je bio u snagi, nikad ga nisu čuli da je na poslu kazo „ajd naprid", već uvik „za mnom". Didi su u životu uvik bili prvi poso i red, al je volio alvatno po'isti i popiti. Nije nikad ni od drugog žalio zalogaj, al se uvik znao držati mire. Baba gleda — šta je to sad njezinom didi?! Al on samo navaljiva ko da se okladio s kime, da opije sve, dok poso nije još ni počo. A mlađi šta će, kad vole i oni pročistiti grlo, da malo saperu taj dim od lule, al i da neće — dida je glava u kući i da vidim ko ga ne bi poslušo!

Nije red, da se baba miša u didine poslove, al je ona bila pomalo lajkuša i nije baš uvik mogla da zapovida jeziku.

— Dida, je li se tu pravi mista za novu rakiju il se kolju svinji?! — stala je jedared prid njega.

Oštrokonđa će na pričac i o'ma' oštro, al je dida već veso, pa se nije našo uvriđen, već njoj lipo veli:

— Babo, ti znaš kako je kod nas uvik bilo — kad se radi onda se radi, makar se i podereš na poslu, al kad se čestito naradi, onda se malo i popije. A vi, dico moja, — onda će na mlađe — samo pite i nek vam je nazdravlje, kad vam dida daje. Vinograd je rodio, od sebe ne triba žaliti, kad se ni na poslu nismo žalili.

zkvh.org.rs

Dida kaže tako i misli da je divan svršen, al se baba zainatila i opet njemu u brk:

— Ako je i rodio, nije valjda samo za tvoj mijur?! Triba valjda štogod i prodati i koju krajcaru napraviti za trošak.

— Prvo je nama koji radimo, a drugima šta dotekne.

Baba vidi da neće s njim izaći na kraj, jel iz dide već rakija divani. Šta će, već je smekšala i okrenila divan:

— Šta si se tako nadotalio?! O čeljad, ta ne osti valjda ko da mu je poslidnja godina?! I kako mi je to: mlađe tako učiti?!

— Ajde, babo, s puta. Sad si nadivanila već dosta, a kad su dica mene slušala dosad, onda to neće biti drugačije ni za ovo malo vrimena što ga još imam do rake.

Ko će ko baba poznati didinu ćud? Ona je znala da triba još samo koja oštra rič i dida će planiti. Snuždila se sirota i šta će, već će još samo pos'vitovati.

— Dobro, kad drugačije nije, pite ako ćete koliko. Ne kažem ja ništa, puni su podrumi, al se napite kad prvo svršite poso. Vrag te blagodario iz čovikom, — otela joj se opet ružna rič, makar je zauzdavala jezik — a kud ste se latili u rakijanje još neumiveni?!

Ona didi tako, al onda već i ode, jel je onaj zaprznio i već je trgo stivu lulu, pa će babu kamišom. Prikratio je divan s babom, a mlađima veli:

— Dico, slušajte vi mene. Jeste li razumili?!

I sad su se oljoljali, da se bolje ne bi baš da su se spremali na to. Kad se pod svima zemlja već zaljuljala, na kraju konca latiće se ubijati svinje. Dida je izabro najvećeg unuka, da taj dočekiva svinje sa sikirom napripuš. Od tog ne bi bilo nevolje, al je vrag nano didu, pa će on tirati svinje iz obora.

— Baćo, ne bi bilo bolje, da to radi koji od nas mlađi'? Biće nezgodno kad se svinji uzbune, — jedan sin će kazati.

Dida ga je prvo samo pogledo, a zatim je kazo ko da je nožom ociko:

— Nek ti je zaboravljeno, a sad da nisam čuo više ni rič!

I nije se ni obazro, već je nesto u svinjaku. Da su i sinovi bili trizni, valjda bi tu i bila još koja rič, makar se nije čulo za tako što, da se kogod odgovaro didi. Ta nije to za starog čovika, da istirava svinje kad i' kolju. Znadu to svi, al su svi već i oljoljani i baš i' briga. Valjda nisu svi ni vidili kud je dida očo. Ima tu sad posla na sve strane. Koji se nema čega latiti u svinjaku, taj je očo i udešava slamu za paljenje i drugo što triba, jel svakojeg žene vuku i požurivaju. A di i ne bi, kad su muškarci rakijali otkako su ustali, a poso stoji.

Kako je bilo da je, dosta to, da su jedared počeli klati svinje onako sa sikirom. Onaj momak je jak, a rakija ga nije još savladala, već ga raspalila, pa ne gleda ni on, već stoji na vratima i samo lupa sikirom. Ni u drugi' glave nisu čistije i kako se koje krmče izvrne, oni njega na slamu i pale. Tako su uredili sve i sad jedni pale, drugi šalabazaju i rastiravaju dičurliju, da ne smeta. Pale tu sad svinje, jedared će i' već i opaliti, kad će jedan od nji' početi brojiti vatre.

— Ma, braćo, — počešo se iza uva — u svinjaku je bilo devet 'ranjenika, a meni izlazi deset vatra da kako brojim!

— A, šta divaniš?! Da si još malo pokvasio grlo, ti bi vidio još i više — drugi odma'nu.

Odma'njivaju i smiju mu se, al se onaj ne da, već se opet latio i broji.

— Ta deset i deset, da kako brojim! — dreknio je jedared.

Šta će s njim kad je zaintačio, već će i drugi brojiti. Kad su udarili u brojenje, a vatra bome deset!

— Šta je to?! — sad su samo zinili.

— Da nije dida i koje mršavo svinče pribacio u ovaj svinjak, a nama nije kazo?! — jedan sin će.

— A di je dida, da ga baš pitamo?

Oni će sad zvati didu, al kad su se obazrli, pa i razvikali, a dide ni od korova. Jedan skoči u svinjak, da vidi nije li se dida tamo zadržo, al njega ni tamo. Sad su digli graju i na to su se okupila i ženska čeljad. Svi traže i viču, al didu ko da je zemlja progutala.

Dok su se ukućani tu uzmuvali, a dica ko dica, iskoristila priliku i o'ma' će očupati krmske repove. Zna se šta je prvo dičije, kad se kolju svinji — rep! Tako će i jedan klincov čeprkati oko jednog krmčeta, al kad je malo razgrnio žeravu, on poviče:

— Didu nemojte ni tražiti, jel je moro otići kudgod zdravo žurno, kad je iskočio iz opanaka.

— Sad ću ja tebe po ušima, — otac tog derana će. — Vidi ti šteneta, on se našo da zavađa šalu!

— Baćo, ta ne šalim se — evo didini' opanaka u vatri.

Kad su ljudi to čuli, priskočili su vatri ko da su se oni opekli. Razgrnili su slamu golim rukama, al nisu ostili da i' vatra peče, a onda su mogli gledati: dida je napolak već izgorio.

— Av, ljudi! Eto otkud meni izlazi deset vatra, da kako brojim! — onaj didin sin se o'ma' proznojio.

— A, joj, tužna, — baba je dotrčala na to i počela žaliti — izlaze vama vatre iz oni' boca rakije!

zkvh.org.rs

— Av, dida naš slatki, — na to će i onaj unuk što mu je našo opanke u vatri — odešte vi na onaj svit sa svinjima!

— Joj, kukavice kukavna, a joj tužna i žalosna, — baba samo žali — tako da može proći jedan čovik?! Čitavog života je živio čestito, ljudski, a samo jedan dan je počo krmski i ode u propast!

Žalila baba makar koliko, al je dida bio već sav ispečen.

— A kad je brže tako izgorio? Ta svinjima niste još ni svaku dlaku opalili? — jedna snaja će se čuditi.

— Al u svinjima nije bilo ni kapi rakije, a u didi se zapalila i rakija.

— Daborme, ta rakija, bole vas ne morile! Da nje nije bilo, ne bi moj dida ovako crn očo na onaj svit, — baba samo žali. — Al nek mu je crn obraz i na onom svitu, — baba se iznenada rasrdila i iz nje je opet izbila lajkuša — baš nek mu je, kad je pod stare dane tako zaprznio i još i dicu na tako šta učio. Još je mene tio kamišom, a bolje da je sam sebe batinom, pa ne bi dobio sikirom u čelo.

Pričao Joso Knjur

KAD PIJANAC ZAPOVIDA U KUĆI

Bio jedared jedan svršen čovik. Dicu je već svu udomio, imo je već i unučadi i onda se najedared propio. Život je provo s ženom rame nuz rame, uvik je bio čuvaran i vridan, al je sad okrenio naopako. Doduše, dogodilo se i ranije, ko i u svakoj drugoj kući, da su se poglocali, al što je bilo rđavog to je kod nji' uvik ostajalo iza zatvoreni' pendžera. Niko nije mogo kazati, da je njemu obraz moro goriti prid komšijama. A sad najedared đavo ušo u njega, čovik se tako opija, da se putom valja. Žena je dobro pamtila kako su se nji' dvoje pazili čitavog života, pa je isprva i sad lipo oko njega. Svituje ga:

— Čovče, to nije čovičanski. Imaš već veliku dicu, ta prave ljude, i kako to izgleda, da svit pripovida o njevom ocu?! Ne

zkvh.org.rs

novi se ogrnili u bile čaršape i ordinjaju na pendžeri. Lupaju, muču i bembuču, pa laju ko kerovi i kukuriču, dok se jedared pijanac nije trgo iza sna.

— Ko je, šta je? Šta oćeš? — poviko je onako bunovan.

— Ne poznaš oca tvoje žene? — na to će iz duboka jedan sin, a sav se propo na pendžeri.

— Šta kažeš? — uplašio se pijanac i o'ma' se rastriznio.

— To što čuješ, pijanduro jedna prokleta. Ne imo mira ni u grobu, kad si i ovo moje malo vina s pendžera poloko i spao na taj moj poslidnji zalogaj krušca.

Pijanca je probio mrtački znoj. Skočio bi s kreveta i bižo, al noge ne slušaju. Viko bi ženu, al se jezik ukočio. Ječi on na krevetu, a onaj samo lupa i čeprka oko pendžere i najedared zagrmi:

— Došo sam da ti se krvi napijem i mesa na'idem, kad si popio moje vino i po'io moj kruv.

Kad je pijanac to čuo, kojikako se okrenio duvaru, pa bi bižo i kroz zid. Zavlači glavu da ništa ne vidi i ne čuje. Al će na to i drugi sin iz bilog čaršapa:

— Al ni meni nećeš ostati dužan! Ja sam moro dati od mog vina tvom didi. Zato ću se i ja napiti tvoje krvi. Nećeš pobići isprid nas, jel ćemo ti dolaziti svake noći, kad si ti taka pijandura da si spao i na 'ilo i pilo jednog mrca.

Pijanac ni sam nije znao kako mu je došla rič i poviče iz sveg glasa:

— Ženo, ženo, u pomoć! U pomoć!

Al na to ona dvojica opet zabembuču:

— Možeš je vikati! Sram da te bilo! Zato si ti sirotu ženu istiro iz pameti, pa je siliš da te samo sluša i sluša, da je sad otiraš u mijanu! Didino misto se nije još ni oladilo u kući, a ti mu ćer tiraš da i ona pije i prati se!

— Ko, ja? Ta ništa se ne sićam, ljudi.

— Kaki ljudi? — zagrme ona dva. — Mi smo mrtvi. Al ćeš ti zapamtiti, pijanduro nikaka, kad si naše po'io i popio.

Oni tako divane, pa još malo triba i borme bi i pijanac bio među mrtvima, al se u to začula pisma i svirka. Piva baba onako tijano, a sviraju gajde i vrula. Kad je došla do kuće, žena isplatila svirce i kad su očli, evo nje u avliju, al s pismom. Ušla je i o'ma' užegla svitlost, al čovik ne diže glavu iz uzglјanaca.

— Je li spavaš, čovče? — ona će na njeg, al se pravi pijana. — Ded ustani, da vidiš jesam te dobro poslušala? Da vidiš znam li se dobro opiti na baćinom ukopu?

Piva sad i viče, al je tribalo dosta vrimena dok je čovik smio pokazati nos.

— Av, ženo, jesu li još tu?

— Ko?

— Ta tvoj pokojni baćo i još jedan mrtvi?

— Vidim da su niki du'ovi na pendžeri, al nisam pitala ko su i šta traže. Ta di bi i' pitala, kad nisam tebe zapitala da li se to može. Znaš ti, da ja tebe slušam.

— Tu smo, tu ćemo i biti svako veče do ponoći. Nećeš se uvik moći zaključati isprid nas. Uvatićemo te mi kad se zapiješ, a onda ćemo se napiti tvoje krvi i na'isti tvog mesa, — ona dvojca zagrme na to.

— A, baćo, jeste li to vi? — žena onda zabatrga pendžeri. — Ta šta je to vas dotiralo?

— Zar ne vidiš da je poloko vino što si mi spremila na pendžer? Još ni to malo kruva mi nije ostavio.

— Imate pravo, nema ni kapi u čaši, a ni mrvice na tanjiriću. O, o, čovče, kako si mogo tako zaslipit?! — žena će onda pijancu.

— Ta ja se ne sićam, — kaže onaj, al mu jedva možeš rič razumiti tako drće.

— Šta ćemo sad? Znate šta, baćo, — kaže ona kroz pendžer, — ta prostite mu, kaki je taki je, on je moj čovik.

— Šta kažeš — da mu prostim? Čoviku bi i mogo prostiti, al di ću njemu? Ja bi' mogo prostiti samo tom, ko bi cilog života držo pokoru zato što mi je popio vino. A za pijanduru ta pokora nije laka, jel bi cilog života moro držati post od vina.

— Oću, oću, oću, — pijanac poviče kad je to čuo, — samo mi prostite.

— Oćeš? Dobro, nek bude tvojoj ženi za volju. Al ako ne budeš čovik od riči, teško tebi. Svako veče ćemo ti dolaziti. A sad odemo, jel će biti ponoć, a ti se pazi.

Odu oni, sve grme da se bat čuje. Prošlo je tu sad vrimena dok se pijanac nije malo povratio, pa šalje ženu napolje da vidi jesu li mrtvi baš zapravo očli. Ona ode slobodno i javi mu da nema nikog. Sad je malo odanio, al sve moli ženu da sviću ne trne i da ne zaspe.

— Nemoj me ostaviti samog, jel ću do ujtru izda'niti. Av, kad će već zora?

Žena će ga poslušati i o'ma' je sila do njeg na drvenice. Divani mu koješta, ko da se ništa nije ni dogodilo, a on samo tira:

— Av, kad će već zazoriti?

zkvh.org.rs

Dočekali su jedared i to, pa je čovik onda jedva počo dolaziti sebi i divaniti čovičanski.

— Pa šta je to bilo, ženo, s tebe? Di si ti očla i kaka je to svirka?

— Ti se ne sićaš baš ništa?! — žena se kobajage začudila.

— Ženo, ne znam ni kako sam došo kući, — čovik se pokunjio i tuži se ko malo dite materi.

— Ta goropadno, — ona će na to. — A ja šta ću, kad znam da te moram poslušati i u snu. Tako sam te i sad lipo poslušala. Čim si došo, a ti popio i ono malo vina što sam metnila na pendžer za baću, uzo si sav novac što smo ga imali u kući i kazo mi, da sad i ja iđem u mijanu i nek pijem, trošim i bacam. Još si mi zapritio, da se dopratim kući sa svircima, nek se svit zgleda i nada mnom, ne samo nad tobom. Zapritio si mi, ja sam poslušala i sad nek se svit čudi kako svršena žena pije i bećaruje na ukopu rođenog oca. Novce sam pobacala, a kad ne imali kruva u kući, mi ćemo složno glabati prste.

U pijancu stra' se još nije oladio i borme viruje sve ko lud.

— Baš tako sam ti zapovidio?!

— A kad ja nisam poslušala tebe il uradila drugačije neg što si mi kazo?

On se zamislio i borme vidi, da je tako.

— O, o, šta naradi luda, pijana glava?! — počo se onda tući u čelo. — O, o, al nek mi svaki pljune u oči kad me još jedared vide s čašom! Ženo moja, al nikad više ni kap u usta, a u kući nek je sporazum ko i ranije, al prva rič nek je uvik tvoja.

I nije posli bilo te sile, koja bi čovika natirala da se opet opije. Kad je pomislio kako se kod pokojnog dide zadužio, očla mu je volja od pića. Posto je opet vridan i čuvaran ko i ranije. Kad su sinovi posli došli, a mater njim onda kaže:

— No, dico moja, da li je vaša mater imala pravo? Nije li bolje čovika sačuvati ko čovika, neg da se zama'ne glavom ko i on i ostane brez njega?

— Nane naša, tako je dobro kako ste vi uvik radili.

— Tako, dico moja, jel znajte da dobra žena može svakog opraviti čovikom, a rđava i od čovika može napraviti strv i nemar.

Pričala Joca Šević

DVA DUDA

U starovinsko vrime ljudi se nisu ženili i udavali ko sad. Ko je pito jesu li se mladi zagledali jedno u drugo?! Stari se sastanu, izgledaju stanje jedno drugom, udivane se i kako i kad kažu, tako i onda su svatovi. Nije to bilo jedared, da je divojka momka upoznala kad su svatovi došli rad nje.

E, tako je to bilo i s jednom lipom i pametnom divojkom. Sirotica nije još ni divovala, ni oko bacila na para, a stari su je udali. Kad je vidila koga su joj naminili za životnog druga, nije mogla oćutiti makar su je uvik učili, da je grijota odgovarati se starijima. A kako bi sirota i mogla otrpiti da bar ne kaže šta joj je na srcu, kad je ono bilo prava grijota što su s njom radili. Ona je lipa, da bi se i jabuka postidila nuz nju, ni rad pameti ne mora ići u komšiluk, a za đuvegiju su joj našli pravog matorog momka, koji nije tribo ni vragu. Što je mator, to bi se još i progledalo kroz prste, da je na njemu bar štogod čovičansko, al je taki da ružnijeg strašila ne triba tražiti, a još nije ni dočuvan ni upućen. Bar da je jak, kad već ima toliko ma'na, al nema šta na njemu viditi, osim onog što divojka ne bi želila da vidi.

— Mene ste prodali baš ko živinče. Izabrali ste mi vraga čerez blaga, al ste ga vi samo iščeprkali, a obisili ste ga meni na vrat, — kazala je starima.

E, al stari ne popušćaju. Momak je najstariji sin, u oca je nikoliko veliki' salaša, a za zemlju i ne pitaj koliko je?! Otac će od svega tog najviše ostaviti baš tom sinu. Ostavio bi mu već i zato što je najstariji, al će mu dati više još i zato, što je taki da ne zna vladati sa sobom. Drugi sinovi će već i sami skupiti sebi, a najstarijem nek je najviše, kad je taki neokretan.

Tako će to biti i nikako drugačije i sirotoj divojki nije ostalo drugo, već kamen na vrat pa u bunar il da se sveže s tim njunjavim mlakom. Šta će sirota kad još nije ni živila, a stari samo tiraju svoje po starovinskom adetu, već je sagnila glavu i priklonila se toj nevolji.

zkvh.org.rs

Ona se udala i svekar će svoju dicu sad i razdiliti za života kako je obećo, samo to nije ispalo tako. Svekar je tio, al mu se nije dalo, jel je lego čim su se svatovi razišili i više nije ni usto. Stigla ga je prika smrt, ta ko da ga je ukrala. Juče su čoviku još podvikivali u svatovima „svekre babo, je l' ti drago", a drugi dan su mu već spremali ukop.

Sirota mlada sad se bar mogla sita isplakati. Ona ne plače što je svekar umro, već plače sama nad sobom. Svekar je očo na onaj svit, a kako se otud niko nije vratio, nije mogo ni on, makar je imo još taj poso, da razdili sinove. E, kad on ne može, sinovi će se diliti sami. Dva mlađa brata znadu koliko važe u pameti najstariji brat, a znadu i kako će ga najlakše prikupiti.

— Znaš ti šta, brate, ti si sad niko slime u našoj kući i najbolje će biti, da ti prvo uzmeš šta ti srce ište. Što nam ostaviš nama će biti dobro i nas dvojca ćemo se lako razdiliti.

Mlaki je drago što ga braća tako uvažavaju i ne nećka se. Al je i braći drago što on pristaje, jel se ne varaju u tom šta će on izabrati. Oni su imali četri velika salaša, ta stani i gledaj kako je sve to bilo uređeno, a ukraj nji' je bio još jedan mali, al tako trcav da se u njega jedva mogo naseliti i kaki subaša. E, al su prid tim salašićem bila dva debela duda, koja je onaj mlako više poštivo neg ma šta na svitu. Još kad je bio deran, mlako nije bio ni za kaku radnju, pa njeg uvik pošalju na taj salašić da čuva guske. On smakne pod kabanicu po somuna kruva i samo visi na dudovima. Zato je uvik i govorio:

— E, kad se budem dilio ove dudove ne dam nikom — oni su mene odra'nili.

Nije on to ni sad zaboravio, već o'ma' kaže da će uzeti prvo taj salašić s dudovima. Kako je to izustio, a sridnji brat će o'ma' u rič:

— E, di si ti baš izabro to što je najlipče? I ja bi' taj salašić s dudovima.

— A borme i ja. Nisam ni ja najgori u oca, — bajage ne da ni najmlađi.

— A ja ne marim da mi ništa drugo ne date, eto nek vama ostane sve, pa se onda dilite kako znate, samo nek je moj salašić s dudovima, — opet će sridnji.

Kad je mlako to čuo, a on se izbekario:

— Ako je već tako, ne triba ni meni drugo. A ja mislim da je moja rič prva, kad sam ja najstariji.

Ona dvojca će se bajage još odupirati, pa će onda jedan popuštiti, al drugi još neće dati. Mlako samo tira svoje, a ona

dvojca će se bajage još proričiti zato što jedan oće dati dudove, a drugi neće, dok na kraju najmlađi kaže sridnjem bratu:

— Ta ima čovik pravo, najstariji je, nek mu je. Nama će biti dobro i šta ostane.

Sluša to sirota mlada i sva se uzdrćala. Uzela je na vrat vraga čerez blaga, a sad vidi — neće imati još ni života. Šta će s tim drlom, a ne salašom? Pod njim komadić zemlje, al mršave, ta valjda je samo vrebac torio, pa ni života neće imati iz tog. Oće, neće, morala se sirota umišati, al onaj njezin šmrljo makar nije nizašto, sad sunio na nju:

— Da si ćutila! Vidiš ti nje, još će se ona mišati u poslove što su muške glave jedared već svršile.

I da se sirota mlada nije makla s puta on bi na nju digo i ruku. Šta će sirota, ostala je s njim u tom salašiću pusti' jama i može plakati i tamo di je niko ne vidi. Ostala je, al vidi da tu može samo veniti i sebe 'isti i grist, dok od 'ida ne pogrudi i osuši se, pa se počela misliti. I mislila je i mislila i da je kako tila, nije joj drugog bilo, već da se raskrsti. Ode ona njezinima pa kaže nek je lipo nose kući, al zavrimena. Vide sad i njezini starci da su s curom uradili gore neg da su je bacili na put, al kako će izaći na kraj sa sramotom? Nisu je dobro ni odveli, a već da je dovedu od rođenog čovika?!

— Ta konj iđe na četri noge pa posrne, a ne da neće živo čeljade, pa ću i ja bolje primiti sramotu na obraz, neg cilog života patiti nuz takog, — moli nji' mlada da se urazume.

— Ta kako ćemo tužni i žalosni od svita izaći na sokak, da ostaviš rođenog čovika, — starci ne popušćaju.

— A ja volim sama side kose plesti i suvog kruva 'isti, neg taj teret priteški vući na vratu. Jel taj nije samo zamanut, već i čantrav i opak ko smutipuk, a oće me još i smlaćati.

Vide to sve i starci, al neće pa neće da popušte. Di bi oni da njeva ćer ostavi čovika? Kad je sirota mlada vidila da tu nema pomoći, a ona ode, al se opet misli. Baš kad će salašiću, a onaj njezin orca, graja i od bisa sve od zemlje skače.

— Di si ti bila? Tako mi čuvaš moje dobro? Ko je tu bio, pa mi odvalio granu od mojeg duda?

Ona stala i gleda, a ima šta i viditi. Kogod naišo valjda kolima i zapo jednu malu granu i odvalio je. Razuman čovik na to ne bi ni oko bacio. Al onaj njezin samo tira:

— Ta prija bi' dao da mi jednu ruku ociku, neg dud. Da nji' nema ja ne bi pozno ni salaš.

Kad je to kazo, a mladi ko da je nika svitlost sinila prid očima. O'ma' se odobrovoljila i lipo s njim. Ona lipo, al on

ružno i priti se da će je ubiti ako se još jedared zastrani sa salaša.

— Da si tu sidila ko kvočka. Čuvaj mi ove dudove, jel ako nji' ne bude, znaj da nećeš imati ni mene. A di ti je života brez čovika?

On pripovida, a da ga kogod čuje, još bi mislio da je to i niki razgaljen čovik. On melje jezikom, a mlada se samo u sebi smijucka. Kad se nagoropadio, otiro je ženu u kuću, a on osto i sve miluje njegove dudove.

Prošlo je to, pa će on uskoro ići na oranje. Kaže ženi, da se dodoveče neće vraćati, a onda nek mu spremi dobru večeru, al najviše nek čuva dudove, jel teško njoj ako se dudovima štogod dogodi.

— Oću, čovče, oću. Jednim okom ću gledati na zapršku, jednim na dudove.

— S obadva na dudove, a zapršku možeš mišati i negleduš. Da šta ti je nos, da ostiš ako će zagoriti.

Da ga čovik čuje, a da ne zna ko je, borme bi još i mogo pomisliti da je to pravi dobar domaćina. Al žena najbolje zna ko je njezin mlako i obeća da će biti sve tako. Obećati mu je morala svašta samo da ga strese s vrata, al kako je izmako, a ona ode i proda dudove. Kako i' ne bi kupili, kad su od taki' dudovi' deblja burad najbolja, a ona i' je dala još u polak cine. Dala je ona nji' budzašto, al tako da i' taj dan izvade i odnesu, a nikom ni rič ne kažu. Ljudi su mislili da žena od čovika krade, al šta se to nji' tiče. Neće oni kazati nikom ni rič, a di će i pripovidati kad su deblja dobili budzašto i da kogod još pomisli, da su i oni imali smiše s ženom. Neće se oni mišati međ čovika i ženu.

I tako su lipo dudove sklonili još zarana, a zemlju zaravnili, pokrili je busovima i ko ne zna, nikad ne bi ni pomislio da su to jutro tamo još bila dva velika duda. Kad je to sve bilo gotovo, žena se zatvorila u salašić i ćuti. Nit se pokaziva, nit kuva večeru, jel neće ni da se po dimu vidi da ima kogagod živog.

Tako je dočekala i veče i jedared vidi — ide njezin mlako s volovima. Sidi na kolima, a volovi idu polagacko i kad su došli naspram salaša, lipo naviju putom unutra. Kako su s puta navili, a mlako se trgo u kolima ko iza sna i udri po volovima.

— Hej, kud skrećete? Ne vidite da to nije moj salaš, kad nema dudova?

Trgo je volove, al oni malo krenili pa bi se opet vratili salašu. Naradili su se siroti i sad bi za svoje jasle. Udri on opet

po njima, a siroti volovi opet krenu u njive. Al nisu dugo išli, vuče nji' konak i sino, pa opet do salaša i navijedu unutra.

Trgo nji' gazda i opet skrenio na put, al se onda zagledo u salašić. Zagledo se jedared, obazro se, gleda opet i gleda, i jedared će:

— Hm, hm, ovaj salaš je baš ko moj, al di bi bio moj kad nema moji' dudova?!

Ošine volove, al je sad već mrak. Oni su siroti opet malo okrenili i di će, kud će, već u salaš. Njako se u mraku zablenduco i trgo se kad su volovi već bili u avliji. Gleda opet, pa će:

— Hm, hm, moj salaš, moja avlija, al di bi to bilo moje kad nema dudova?!

Krene opet sirote volove, a sve gleda di bi dudove ugledo, al nji' nigdi. Dosadilo je to već i njemu i ko veli, kad je mrak nek volovi idu kud oće. A oni okrenili i kad su došli do salašića, požurili su i lipo prid košaru. Trgo se mlako iz drimeža i opet gleda.

— Moj salaš, moja avlija, moja i košara, al di su dudovi?!

Nema tu drugo, već ošine volove i krene opet na put, al sad već ni ne gleda. Opružio se u kolima, pa će drimati dok volovi ne nađu dudove. Nije njeg uvatio ni prvi san, a siroti volovi utrčali u avliju, otkinili se i upravo na jasle. Kad se on trgo na to, a i žena provirila iz kuće. Uplašila se kad su volovi zaorcali i ni sama nije znala kako se našla na vratima, al čim je vidila šta je, ona biž natrag. Njezin mlako onako traburan, kako se trgo iz prvog sna, sve gleda i jedared će:

— Moj salaš, moja avlija, moja košara, ta bogme još i žena je moja, al di su dudovi?!

Blenio je ko tele u šarena vrata, zatim se počo obzirati, a kad se niko nije oglasio, on će najedared naglas:

— E, nisu to čisti poslovi! Vrag je ušo i u ove volove. Ovo ne može biti moj salaš, kad nema dudova, al nisu ovo ni moji volovi, kad ne znadu naći moje dudove. Iđem ja u svit i neću ni stati, dok ne nađem moje dudove. Iđem iz ovi' stopa, dok me ko još ne zatekne tu i ne obedi, da sam mu ukro ove volove.

Što je kazo, to je i uradio. Pribacio je kabanicu priko ramena i kad se onda otisko, ode ko vijar. Nije prošlo ni nikoliko dana, a okolo se raščulo, da je nesto. Ljudi su se počeli svud raspitivati za njim, al njemu ni traga. Posli su ga već i zaboravili i kad je prošo dobar komad vrimena, a njegova žena ode opet svojima i lipo kaže:

— Ako niste pristali da me primite kad sam ga ja tila ostaviti, nećete me valjda zaboraviti tamo, da u pustinji sama

zkvh.org.rs

umrem od stra', kad me je on ostavio?! A ja vam ni neću dugo biti na teret. Nisam ja još primatorila da neću nikom tribati.

Borme ni njezini starci nisu mislili drugo, jel su sad vidili, da su imali još manje pameti nego zet, kad su tako lipu ćer udali za njega. A ona i nije došla, da ostane kod nji', već da se samo uda iz očeve kuće, jel je prosioca sebi našla čim su dudove isikli. Drugi dan je natiro kola jedan čestit udovac, kojeg je mlada gledala iza gusti' dudova kadgod je prolazio tudan. Sad se i on zagledo i vidio je. On se njoj već odavno dopado, a ona se njemu dopala čim je ugledo i tu je razgovor započo i sam od sebe. Kad mu je mlada od prve riči sve ispripovidala, udovac se nije mislio, već se nasmijo:

— E, baš ti fala što si dala isići te granate dudove! Da još i sad zakriljivaju salaš, ko zna kad bi te ja ugledo?

I tako su se oni uzeli, a nisu pitali ko šta ima, jel su znali da nije blago ni srebro ni zlato, već je blago što je srcu drago.

Pričao Luka Kopunović

MEĐU LJUDIMA I LOPOVIMA

Bili tako siroma' čovik i žena koji su imali sina jedinca. U nji' kućica, zemljice jedva toliko da njim rodi godišnji kruv, pa njim je najveće blago jedinak. Al makar su siroti, život se njima ne otima, jel je čovik bio oštrog oka, dobre pamte i tušta kojičega je naučio sam od sebe. Ako se kome potaru kola, on zna opraviti. Triba li kome u selu korto, kotarica il drvenice — on zna napraviti. I čovik i žena se nisu plašili rada i u njevoj kući nije bilo ni „lako ćemo", al nije bilo ni „joj, kako ćemo?".

Tako su živili i odranjivali sina jedinka. Kad se deran počo već istezati i skoro posto švigarac, otac je naumio da mu pokaže malo i svita. Uradili su žito i kad je godišnji kruv bio na tavanu, kaže čovik ženi da njemu i deranu spremi torbe za put, proće oni koji dan po okolnim selima. Tako je to i bilo. Obukli se nji' dvojca u svečano odilo i odoše. Išli su i naišli se prvi dan, al otac sinu svašta pokaziva i o svačem pripovida. Pridveče će oni u jednom selu svratiti na konak. Iđu sad od kuće do kuće, pa otac svagdi ćavira, gleda šta se radi i divani. Sin je već susto i jedared će ocu:

— Baćo, zašto ne bi' tu zapitali?

— U ovu nećemo.

— A oćemo li već u ovu? — sin će opet, kad otac ode još dalje.

— Ni u ovu nećemo, — opet će otac, al ne kaže zašto.

Tako je vodio sina skoro kroz čitavo selo dok nisu došli do nike drpave čatrlje. Tamo čeljad baš večeraju pod dudom. Otac stao, naćulio uši i kroz niko vrime će prstom na sina i lipo uđu.

Čeljad oma poustajali, jel su vidili da su ovo putnici, a domaćin prid nji':

— Ljudi, jeste li radi konaku?

— Pa sustali smo, a mrak se već spušta, — na to će otac.

— Drage volje, samo ne znam oće li biti zadovoljstva, jel smo mi sirota čeljad. Ako vas ne bi uvridili, evo šta je bog dao, pa da s nama i večerate, — domaćin o'ma' pravi mista za astalićom.

Otac i sin se ne nećkaju, kad čitavog dana nisu 'ili kuvanja. Nagušili su se dobre guste tarane, a domaćica dotle spremila

krevete i nosi škip da operu noge. Otac vidi da njim je domaćin dao svoje krevete i zapita:

— Pretelju, a di ćeš ti spavati? Ja ne bi' želio da to ispadne onako: došli pućani pa istirali kućane.

— A, — nasmije se domaćin, — za nas je lako, kad smo kod svoje kuće. Prostrićemo ponjavicu pod naslam, pa ni brige. Vi ste ljudi za putom i poslom, glavno je da se vi dobro osićate.

Sad se oni tu još malo porazgovorili, a zatim će gosti u liganje. Otac i sin se skinili, pa i odilo i torbe obisili napolje pod natstrijicu.

— Da vam ne istresamo u kući buve što smo pokupili po putu, — našali se on s domaćinom.

— Kako vas volja — kuća je širom otvorena, — lipo veli domaćin.

I lipo su tu prispavali i kad su sutradan ručali, kreniće dalje. Domaćin kaže da se tog manu, al otac darivo dicu, zafalio se na dobrom srcu i put pod noge.

Išli su sad i drugi dan i naišli se, s ljudima se narazgovarali i svašta vidili, pa će prid noć opet tražiti konak u jednom selu. Otac i sad zaviriva u svaku kuću. Prošli su već nikoliko taki' kuća ko što je ona u kojoj su prošastu noć bili, al se otac ne zaustavlja. Kad su došli do jedne velike kuće, po kojoj se već spolja vidilo da je puna svega i svačega, otac je tu počo ćavirati. Čeljad se baš spremaju za liganje, a dva čovika naređivaju, al onako usput, a obadvojica iđu od ambara do svinjaka i do svaki' vrata i zagledaju jesu li dobro zatvorena il zaključana.

— E, tu ćemo noćiti, — otac kaže sinu i o'ma' tumarne u avliju.

Vidio je već po vladanju ona dva čovika, da su to braća i domaćini u kući. Javi se on njima kako je red, a oni nikako ko od nevolje, al više ni rič, već se samo zgledaju.

— Dobri ljudi, nas je noć uvatila u putu, — otac o'ma' počne i kaže da bi zamolio za konak.

Mlađi domaćin se namrkosio i pogledo na brata, a i onaj se niki zblenio. Tu su valjda znali divaniti i očima, kad će najedared stariji mlađem:

— Ta vidiš valjda da su ljudi mogućni.

Tako on uočno, ko da nisu gosti prid njim već prosjaci. Onda se niki ušvrćko i oko gostiju će:

— Pa može biti divana. Znate, ljudi, u nas je puna kuća čeljadi, al ne marim, ako ćete biti zadovoljni da vam prostremo u kolima pod naslamom. Vrime je dobro, a tamo vas neće vaćati rosa.

— Dobro je nama ma di, samo da nam je noge opružiti, — otac pristaje.

Onaj stariji se onda opet niki uzvrpoljio i na kraju će kazati šta misli.

— Ta, ovaj, vi ste ljudi kanda i gladni. Al mi smo danas ništa rano večerali. Da ste bar koji par ranije stigli.

— Ne starajte se vi zbog nas. Ima još malo šunke i kolača u našim torbama.

— E, onda se namistite pod naslamom, jel mi moramo sutra uraniti, pa je već vrime liganju.

I popuštaju oni vaške s lanca, pa se zatvore u kuću. Dva putnika se zavuku pod naslam, nađu nike stare krpare, prostru i' u kola i sad će leći. Dotle su se u kući sviće i zapalile i utrnile — poligali su svi. Zna se di je u kući čista soba i kad su se utrnile sviće, deran će ocu:

— Baćo, ovo je nika dobrim bogatija kuća neg ona di smo sinoć noćili. Kako to da tu nema mista, kad vidim da u čistu sobu niko nije ni ulazio, jel se tamo svića nije palila.

— Ma'ni sad divana, već se spremi za spavanje, — otac neće da se upušta u pripovidanje.

Kad je tako, a deran će poslušati oca. Počo se skidati ko i sinoć i sad će ruvo obisiti na klin da se priko noći malo provitri, al će otac na to:

— Ne tako, sinko, već sve ostavi na sebi i dobro zakopčaj.

Deran se začudio, pa je moro zapitati:

— Zašto, baćo?

— Mani se divana, već radi kako ti kažem, — otac ga opet zataškava.

Deran je bio dobar, a znao je da ga otac nikad nije navodio na kako zlo, i naučio da posluša. Zakopčo je sve dobro, stego kajiše na opancima ko da se sprema za put a ne za noćište. Kad je sve bilo gotovo, a otac iz torbe izvadio još dva lančića i katanca. Provuko jedan sebi kroz svaku petlju, ta još i kroz petlju na obašvi, a onda katanac na lanac i zaključo ga. Sin zna da i on triba tako uraditi, pa oca ni ne pita već se zalančio i zakatančio.

— E, sad laku noć! — kaže otac i opruži se u kolima.

Ujtru su se putnici digli malo ranije neg čeljad u kući i skinili lance i katance zavrimena. U to· evo i domaćina, pa će onaj stariji:

— Pretelji, red bi bio da bar ručate u našoj kući kad ste već sinoć zakasnili na večeru, al šta se može, kad je taka prilika: mi već moramo na njivu, a ručaćemo kad se vratimo.

zkvh.org.rs

— Ta fala i na konaku, — na to će otac, pa sina za ruku i odeše.

Iđu sad nji' dvojca. Sin je ljubopitljiv dozlaboga — tio bi znati zašto su čak i košulju vezali lancom, al otac ni riči. Tako su išli jedno vrime, dok nisu došli u lipu ladovinu i otac onda veli:

— E, sinko, već je i vrime, pa bi tu mogli ručati.

— Ne marim, baćo, — na to će sin, — al kad smo već udarili u divan, ta ni 'isti mi ne triba toliko koliko sam željan da čujem, zašto smo se mi tako vezali s lancom? Priksinoć smo bili u onoj drpavoj kući i sve naše smo ostavili napolju, a šta je ovo sad?!

— Ajd da prvo ručamo, zatim ćemo imati kada i za razgovor.

Kad je tako, a sin će razvezivati torbe. Razdrišio je jednu, pa će vaditi 'ilo, al mu se ruka borme zbunila. Najedared je počo tražiti po torbi, al o'ma' će je i privrćati, a u njoj ništa. Zgrabio je i drugu — a i u toj ništa.

— Šta je sad ovo, baćo? Ta mi sinoć nismo ni večerali, a još juče u podne šunku iz moje torbe nismo ni načeli. A iz vaše smo po'ili samo jedan kolač, a di su još druga dva?

Otac se ni neviščini, već lipo sinu:

— Ako je sve nestalo, mi ćemo u selu kupiti, pa ćemo 'isti.

— Al čime, kad su nam i brice nestale?

Otac se niki zasmijuckava, pa se opet ni ne viščini, već lipo:

— A kad nemamo ni šta ni s čim isti, ti mi onda daj lulu i duvankesu, barem ću pušiti.

— Pušili bi vi, da i lula i duvankesa nisu nestale iz torbe. Ta di je sve to? Nisu valjda narasle noge svem onom što je bilo u torbama?!

Otac se onda nasmijo, pa će početi sina svitovati.

— Moj sinko, ta tamo je sve to di bi nam bile i kabanice, da nije bilo lanca i katanca. Oni naši domaćini su nas priko noći opulili. Da će to tako biti, ja sam znao čim sam tu kuću izabro.

— A zašto smo onda tamo svratili?!

— Zato, sinko, da naučiš ovo: među ljudima ostavi i dušu, a među lopovima se i košulja lancom i katancom zakopčava.

I sad su se otac i sin lipo porazgovarali o svemu što su usput vidili i kako su njim torbe bile prazne, lipo su rudu okrenili kući.

Pričao Grša Milanković

BOLEST NA KONJU DOLAZI, NA SPUŽU ODLAZI

E, kaže, bio tako jedan čovik koji se nije mogo faliti da je bogat, al nije nikad upamtio ni to, da mu u kući nije bilo kruva. Od posla se nije ljučio, što je zapatio nije rasipo i tako udiljeno u kući je uvik bilo života za svakog, a ni prosjak nije oćo s praga prazni' ruku. E, u tog čovika je sin jedinak. On je i njega tako odranjivo, da postane čovik na svom mistu.

To nije ni izgledalo teško, jel je deran rasto ko iz vode, u poslu je od ponika, a još je i poslušan. Deran raste ocu na diku i nije ni čudo, što se ovaj počo ufati čvrstom virom, da će u starosti imati svoje krilo. A kako i ne bi, kad je sin jedva posto švigarac, a svršenog čovika nek samo zvrcne u nos, onaj se privrne ko bundeva. Momčuljak iđe tako s teretom žita, a točak se potare. Nema tu brige. On jednom rukom drži za osovinu, drugom kajase i kola odu na tri točka bolje neg da su na pet. Pod brig, s briga, iz blata u blato, momčuljku za to ni brige: vuče kola i piva ko pripelac.

Daj mi tog oca koji se ne bi radovo, kad vidi da mu u kući raste taka pomoć! E, al niko nije upamtio dva jednaka dana, a ni vidio čovika kojem je ćud ko u gvožđe kovana! Siroma' otac se jedared mogo samo iznenaditi, kad se deran prominio ko priko noći. Čim se zamomčio, umišo se u rđavo društvo i što se dobrog na njega pod očevom rukom vaćalo godinama, to je rđavo društvo otreslo s njega u jedan ma'. Ko da nije taj deran! Da se lati kakog posla, sprkunji ga, samo da ga brže propušti kroz šake, a uveče nestane ko u vitar i nema ga do zore.

— Ta šta će to biti s tobom, derane?! — otac će ga uzeti na kolina. — Ne spavaš s noći na noć.

— E, pod noć tikve cvataju, — on ocu otkreso ko da nema kože na obrazu.

— Al tikva dotle iđe na vodu, dok se ne razbije.

Otac bi ga s'vitovo, al momak je samo ćušio šešir na uvo i oćo. Nikad dotle nije bilo ni spomena o tom, da se odgovara ocu. Nije bilo tog, da oca ne bi poslušo, da mu je otac kazo baš da šedi. A sad je zama'nio glavom i što dalje, a ono sve gore i

zkvh.org.rs

jedared je počo izostajati i danima. Otac je dozno otkud vitar duše. Momčuljak se upario s bangalolama i udario u piće, pa u svirku, a borme nije ni brez kićende. Po nikoliko dana ne uzme zalogaja u usta, a kad se zavrati kući onda poruba sve što nađe, izvali se ko snop i spava.

U momčuljka je snaga, da bi je bilo dosta i za nikoliko ljudi, al lupaj ti kamen, pa će se i on zdrobiti, a ne da neće mlada a luda glava. Tako je i momčuljak runio ko litina na suši. Otac ga gleda, srce mu plače, al šta može kad se deran oto i ne sluša lipu rič, a jači je od oca i tu ne pomaže ni batina.

Otac se dao u nevolju i ne zna kud bi drvetu kamenu, dok se jedared nije sitio, da u šumi živi niki dida što se rodio sa zubima i u košulji. Za tog didu se pripovidalo, da je vilovit i da zna tušta čega, što drugi ljudi neće ugledati ni u snu. Šta će siroma' otac, već će otići na tužbu tom didi. Taj vilinski remeta je naerio zemunicu tako daleko u šumi, da ga je siroma' čovik jedva našo. Nije bilo lako doći do njega, jel ga je svit gotovo i zaboravio i davno su već zarasle i staze, kojima su mu kadgod odlazili. Siroma' otac se napatio i napodnosio stra', dok remetu nije pronašo, al nije se mučio uzalud.

Šta su nji' dvojca svršavali, šta nisu, to oni znadu, al je otac došo od remete zdravo umiren. On je stigo kući u zoru, a sin za njim. Otac nije otreso ni pra' sa opanaka, već o'ma' lipo oko sina.

— Bog te blagodario iz deranom, ako si već bacio stid pod noge, sad me još jedared poslušaj. Sinko, ta uvenićeš a nisi još ni procvato. Kaki je to život, da sam sebi kopaš raku?!

Voćka se savija dok je mlada i otac kojikako nagovori sina, da pođe s njim. Nije čeko, da se momčuljak kako još pridomisli, već natovari 'rane na kola, upregne o'ma' i odu u šumu pokraj komšijskog sela. Tu su iskopali zemunicu i namistili se ko da će godinovati.

— A šta ćemo tu raditi?! — sin se začudio.

— Gledati šta se događa u onim kućama.

Otac mu je kazo samo toliko i ništa više, a kad je deran uveče zaspo, namazo mu je kapke s nikom mašću što mu je dao onaj viloviti remeta. Prvo je uredio sina, a onda je namazo i svoje oči. I sad ne rade ništa, već gledaju priko u kuće.

Tako je prošo koji dan. Otac sinu najviše pokaziva jednu kuću. U njoj je dosta čeljadi, al neatosti još više. Nit tamo kogod večerom zatvara vrata, nit otac tira koga da se jutrom umije ko što je red, a nit se mater stara da na astalu ima kuvanja. Ako je već divan o staranju, borme se svaki stara kako

zkvh.org.rs

će prije od svi' drugi' doći do bureta. U kući je uvik veselje, a tuga i nevolja je ako triba ispeći kruv, jel se i posvađaju i počupaju, dok se ne pogode ko će taj „priteški" poso primiti na sebe.

Otac sinu sve to pokaziva iz šume i kaže mu, da dobro gleda. Samo mu to kaže, a ne pripovida ništa drugo. Tako su proveli več priko nedilju dana i sinu je pomalo dosadilo.

— Babo, šta ćemo tu i dokle ćemo?!

— Dokle ćemo, to ne znam, a šta to ćeš viditi, — otac opet kaže samo toliko i ništa više.

Al da je sin brže zapito, valjda bi brže i vidio ono čerez čega su došli. Baš su bili u razgovoru, kad se s onog kraja šume digo veliki vijar. Vrime je lipo, mirno, ta nigdi ni oblačka ni vitrića, a otkud onda vijar?! Kad je došo prid nji', momak onda vidi otkud je. Nije to vijar ko vijar, već je konj da uživaš u njemu! Skače i propinje se, ta priletio bi kuće, a na njemu jaši strašna nakarada.

Momčuljak nije baš zdravo znao šta je to stra', al je sad pobilio i da ga sičeš nožom, ne bi istiro iz njega kap krvi. Ta nakarada je projašila i ode upravo u onu kuću, di su pribivala ta neata čeljad. Kako se pra' malo slego, a momčuljak onda vidi, da nakarada nije sama. Ona je sjašila i ode u kuću, a konja pridržava ko — već smrt! Ona drži kosu na ramenu, a konja veže za dovratak. A nakarada čim je ušla, dovatila je nji' nikoliko i kojeg za vrat, kojeg za glavu i mordavi. Oni se otimaju od nje, al ona šopa sve redom, a smrt samo ćavira, pa malo, malo i skida kosu s ramena i samo bi se zatrčavala nakaradi u pomoć.

Oni, koje nakarada nije dovatila, trče tamo vamo, al niko da navali na tu napast, već su se razišli i samo zovu komšije u pomoć. Ljudi su došli, al je momak sad vidio, da se niko ni ne obazire na smrt i na konja one nakarade, a ni na nju. Ljudi prolaze lipo kroz konja, ko da se on nije ispričio priko praga. Udare se o nakaradu, al ni ne trepnu, ko da nje ni nema. Njemu se to učinilo zdravo čudno i jedared će ocu:

— Babo, zar ti ljudi ne vide onu nakaradu i smrt?!

— Daborme, da ne vide. Oni samo oste, da imaju te nemile goste.

— A kako i' mi vidimo?!

— E, tako što sam ja dobio jedan čudan darak i zato vidiš i ti.

Momčuljak se zlo ustravio od tog što je vidio i sad bi da zna sve, al otac ga je ućutko. Kaže nek samo gleda, a posli će

biti vrimena i za razgovor. Momčuljak šta će, već mora poslušati. I šta je sad vidio?! Kako je bilo prvi dan, tako je to trajalo još dugo, dok ona nakarada nije jednog toliko smotala, da ga je bacila smrti pod kosu. Druge je mordavila dan i noć, kad jače kad slabije, dok se jedared nisu od nje počeli da otimaju i da je turaju iz kuće. Ukućani udaraju po njoj rukama i nogama i samo bi je napolje iz kuće, al se ona ušikala ko krlja i jedva jedared su je izburdali. Kad je već bila prid pragom, a smrt sva tužna i žalosna odriši konja, ode pod šumu i čeka tamo. Ona čeka, al nakarada se uvatila zubima za prag, pa za ogradu i svagdi di nađe makar i slamku, samo da se odupre i ostane u kući. I borme je sve okolo rastrembuvala, dok je jedared nisu istirali iz kuće.

Kad je već prošla tako, a ona najedared ma'ne i prid njom se stvori spuž. Uzjašila je na njega i jaši tamo di je smrt čeka s onim vatrenim konjom. Spuž ko spuž, mili da ga niko ne iščeka, a oni ukućani idu za njim i zameću mu još i trag. Vuku se za njim makar klecaju, al nikad iščekati da spuž odmakne tako daleko, da se uskoro ne može baš šale vratiti. I prošlo je tako dosta vrimena, dok spuž nije domilio do šume. Kako je stigo, a smrt konja prid onu nakaradu. Kad je onda uzjašila, konj se sav propo i samo se vidilo kako je vijar zaprašio za njim. Ode konj, sve siva. U onoj kući čeljad malo odanila, al su još uvik svi izokani od stra' što su ga pritrpili, dok su se mordavili s tom nakaradom, a i od trljanja njim drće svaka žilica.

— E, sad smo se nagledali i možemo kreniti kući, — otac kaže sinu.

— Možemo, možemo, al što brže odud, jel je meni zdravo dosta ovog gledanja, — momčuljak nije tajio šta mu je na srcu i začas je spremio kola.

Kad je onda ošinio konje među uši, ta valjda ni nakaradin konj nije tako letio kako je momak tiro svoje konje, samo da što brže izmakne otud. Dok nisu stigli kući, borme nije smio oca ništa ni zapitati. Kod kuće se malo otkravio i zapito oca šta je sve to bilo?

—Sinko moj, ona nakarada nije ništa drugo već bolest, — otac mu lipo kaže.

— Zato smrt nju dvori tako svesrdno?!

— Zato borme, jel si sad i sam vidio, da bolest na njezinom konju dolazi.

— Al na spužu odlazi!

zkvh.org.rs

— Zato i jeste teško oprostiti se od nje. A vidiš, čim je na spužu odmakla, da se ne može vratiti, smrt je svog konja već spremila, da nakaradu odnese na drugu stranu. A jesi li vidio di su za njezinog konja otvorena vrata?!

Momak je sagnio glavu i kad ga je otac zapito još jedared, moro je odgovoriti ono što je vidio:

— Kod taki' ljudi, koji žive neato.

Otac mu je podigo glavu, pogledo mu u oči ko čoviku i lipo mu kazo:

— Sinko, kad si sam vidio, ja te neću više ni s'vitovati, ni siliti. Imaš dobru glavu i radi kako znaš. Ja te ne možem batinom natirati da sačuvaš snagu, al ako je staneš rasipati i nadalje, nećeš lako pobići isprid konja na kojem jaši nakarada. A bolje je imati snage, da pobigneš od njega nego je trošiti na to, da zamećeš spužov trag.

Momak nije sad razmišljo. Poćulio se i samo kaže:

— Babo moj, nemojte više trošiti riči, jel sad vidim da više vridi jedared viditi nego stoputa čuti. A meni je zdravo dosta što sam vidio.

Pričao Marko Vojnić-Purčar

POGOVOR

Uz ovu, drugu po redu, knjigu hrvatskih (bunjevačkih) narodnih pripovijedaka iznijet ću ponešto o iskustvima i zaključcima što sam ih stekao i izvukao tokom skupljanja.

U metodu svakog rada, skopčanog sa ispitivanjem na terenu, prostranstvo igra znatnu ulogu. Skupljanje ovih, te već objavljenih i još neobjavljenih, bunjevačkih narodnih pripovijedaka izvršeno je na relativno malom prostoru koga nastanjuju na sjeveru Vojvodine Hrvati. Strast za stalnim pronalaženjem novoga, a nju mora da ima svaki skupljač, u uskoj sredini nagoni čovjeka da ponire u tu sredinu, da joj se obraća u više navrata. Tu nema drugog puta. Ne može se ići u veću širinu no što je data granicama etnografske grupe, nego se mora ići sve više u dubinu. Čini mi se, da je to uvijek, a naročito u vrijeme kada narodne pripovijetke u određenoj sredini već ne cvjetaju, jedna od sretnih okolnosti.

Rijetko šta se da otkriti na prvi pogled, a ponajmanje se može pronaći u jednom naletu sve vrijedno što se krije u neiscrpnim izvorima narodnog stvaralaštva. To je naročito otežano ako se naslijeđe toga stvaralaštva već ne neguje u punoj mjeri, ako ga veo zaborava počinje prekrivati, što je slučaj sa bunjevačkim narodnim pripovijetkama. Tok njihovog životnog puta slabi već nekoliko decenija. U jednom napisu o bunjevačkim narodnim pripovijetkama i pripovjedačima, objavljenom u »Književnom severu« još 1934 godine, već se tužimo na žalosnu okolnost, da se narodne pripovijetke kod Hrvata-Bunjevaca potiskuju sa životnog tla. One su još tu, žive u narodu kao koncepcija, punokrvni pripovjedači ih još nose u duši, ali nisu više tako prijeka duševna potreba kao nekad, nisu više tako često na jeziku, ne dopiru svakodnevno do uha brojnih slušalaca. Žeravica je još živa, ima snage da zrači toplinu, ali se već zapretava u pepeo. Skupljač nije više u tom položaju, da mu se treba samo sagnuti i podići blago što leži pred njim. On mora da raspretava taj pepeo, da je tamo u pravom času kad povoljan povjetarac još jednom raspiri i rasplamsa oganj starom snagom, a često je na skupljaču da potakne tu vatru, da objasni potrebu oživljavanja narodne pripovijetke.

To je ono, što se ne da uvijek sagledati na prvi pogled, naročito ako se ne raspolaže sa dovoljno iskustva, i zato mi se čini da je prava sreća što je skupljanje ovih pripovijedaka izvršeno na uskom terenu. U vrijeme kada nešto brzim tempom klizi u ponor zaborava, čovjek najduže zadržava u sje-

zkvh.org.rs

ćanju ono što mu se čini najznačajnije ili za što misli da je najznačajnije za onoga koji ga pita. Tako je to bilo i sa narodnim pripovijetkama kod Hrvata-Bunjevaca. Kada su iščezavali uvjeti za njihov procvat, njih su još čuvali, zatvoreni u sebe, nekadašnji pripovjedači i oni su, kada im se obratio skupljač, izvlačili iz pamćenja ono za čega su mislili da je najvažnije za skupljača, a to je građa koju su oni smatrali pripovijetkom kakvu traži skupljač.

Moramo već sada istaknuti, da govorimo o početnom radu na skupljanju, kada još nismo shvatili, da nije dovoljno reći pripovjedaču: »Dajte, ispripovidajte nam koju narodnu pripovitku.« Tada smo doživili to, da je pripovjedač spontano kazivo ono, što je po njegovom mišljenju jedino pripovijetka koja nas može zanimati. Neće biti na odmet, ako napomenemo da naš seljak u saobraćaju sa pripadnicima drugih društvenih slojeva uvijek čini napore da prodre u tok misli svog sugovornika. Tako je bio slučaj i sa pripovjedačima. Mislili su, da mi tražimo većinom narodne pripovjetke sa fantastičnim sadržajem, da je za nas pripovijetka samo ono što ima u sebi čarobni svijet bajki. Kasnije, kada smo uočili da mi u mislima idemo u raskorak, nije bio rijedak slučaj, da pripovjedači i njihova okolina, na traženja da nam kazuju realistične pripovijetke, odgovore: »Vi više znate iz života i iz knjiga, to vama neće tribati.«

Jedna osnovna crta kod dobrog, punokrvnog, ako ga možemo tako nazvati, pripovjedača jeste, da želi biti zanimljiv. Dakle, dok nismo raščistili šta je za nas zanimljivo, dok smo mu pristupili sa golim zahtjevom da nam kaže narodne pripovijetke, on je pripovijedao samo one za koje mu se činilo da za nas mogu biti zanimljive. On u nama gleda ljude praktične, ogrezle u realnosti, ljude pred kojima su realna zbivanja poznata kao otvorena knjiga i otuda pomisao, da za nas nešto novo mogu biti samo bajke, a da smo mi realnosti presiti.

I šta se dešava u početku? Bajke se najlakše oživljuju, dozivaju u pamćenje, koje već počinje prekrivati magla zaborava. Konture fantastičnih pripovijedaka su još najizrazitije pred njegovim duhovnim očima. On se, ako je stariji, još sjeća da su i torbari, koje su zvali »bopkari«, nekad pričali uglavnom bajke. Naime, jedan od puteva, kojima su nekad pripovijetke strujale okolo, otvorili su baš torbari, »bopkari«. Oni su sa svojom sitničarijom išli po salašima i zanoćivali gdje ih je stiglo veče. Da bi se domaćima odužili bar nekako, obično su nakon večere pripovijedali. A šta su oni mogli pronositi? Vjerovatno ne pripovijetke ponikle u drugim sredinama iz realnih odnosa, nego opće, koje imaju nešto zajedničko bez razlike na mjesto i vrijeme. Malo je vjerovatno, da bi oni pripovijedali, recimo satirične motive, koji bi pogađali nekoga u okolini u kojoj su imali svoje kupce. I kao što su »bopkari«, na zahtjev da kazuju pripovijetke, pripovijedali uglavnom bajke, tako su i nama u prvo vrijeme pripovjedači.

Kao što se »bopkar« čuvao da otkrije temu koja može zadirati u uži, intimniji krug njemu slabo poznatih ili nepoznatih ljudi, tako smo i mi bili po našim nakanama nepoznati za pripovjedača i on je obilazio realistične pri-

povijetke, koje je smatrao užom svojinom svoga kruga. Nije rijedak slučaj, da se poslije ispostavila i izvjesna bojazan, da će sa tim temama pred nama ispasti ne samo nezanimljiv, nego i smiješan. A moramo znati, da kod pravog pripovjedača ima i sujete. On u svojoj okolini uživa izvjestan ugled. Bilo je i toga, da je pomišljao na mogućnost, da će takva pripovijetka u nama izazvati i negodovanje, jer na kraju krajeva skupljač je za pripovjedača iz naroda ipak čovjek iz drugog, njemu često stranog svijeta.

Dakle u početku, kada smo pustili da pripovjedači spontano kazuju narodne pripovijetke, mi smo slušali uglavnom bajke manje-više sa općepoznatim motivima. U tome je bilo nečega što je skupljača uzbudivalo nemirom. Na mnogo strana, sa većom ili manjom svježinom ili ljepotom nailazilo se je i kod desetog pripovjedača uglavnom na ono što se je našlo kod prvih nekoliko. To bi zbunilo svakog skupljača, prijetilo da ubije u njemu radosne nade sa kojima prilazi jednoj novoj sredini. Primiti to za konačni rezultat, značilo bi svoj rad ograničiti na to, da između već upoznatih pripovijedaka tražimo kod novih pripovjedača jedino onoga, koji će im dati najplastičniji oblik, najkristalnije izraziti osnovne misli, najsvježije ih ukrasiti jezičnim blagom. Takav rad je daleko od toga da zadovolji strast za novim.

Tu se mogu dogoditi dvije stvari — ako još nismo stigli do granica te sredine, poći u širinu, tražiti novo po istorodnim izvorima, i tome bi se čovjek privolio najlakše, ili ako smo došli do krajnih međa, vratiti se i ponirati nepomireno u dubinu. Ovo posljednje je bio slučaj sa skupljanjem bunjevačkih narodnih pripovijedaka i to je ta sretna okolnost koja nam je pomogla, da ne promaknemo zatvorenih očiju pored onoga što je ležalo pred nama, samo zapretano u pepeo.

I mi smo se vratili i često navraćali. Tako smo se na kraju zaista našli, postali svoji, ujednačili svoje pojmove, našli se prisno na zajedničkom poslu. Da li je prevaga u tome, da pripovjedači uglavnom ili više smatraju da su pripovijetke samo bajke ili ono što je bilo nekad ili moglo biti, smatraju da ima svoju čar samo za njihovu sredinu, a da to nije za uši učena čovjeka, priznajem, nisam u stanju razlučiti i dati svoj zaokrugljen sud. Vjerovatno sam ponešto krivo uočio, ponešto uopće nisam uočio i došao mu do korijena, ali bih svoje iskustvo mogao rezimirati ukratko u ovome: na ovom poslu jednim naletom prokrstariti teren jeste posao površan, jer ne omogućava puni, prisni kontakt sa pripovjedačima, a to je nešto najbitnije. Tek kada smo probili led, kada smo obojica bar spontano saznali da pripovjedač i skupljač sa istim žarom vole građu na kojoj rade, mi smo uočili značaj jedne naoko nevažne ali značajne posebne terminologije. Dok smo slušali uglavnom bajke, okolina bi zamolila pripovjedača sa riječima: »Ded, ispripovidaj nam pripovitku o onom zmaju«... A kasnije smo čuli i ove riječi: «Ded, kaži kako je to *bilo* sa onim popom«... »Pripovijetka« i »bilo« su oštro suprotstavljeni termini. Prvi je za pripovjedača označavao pojam uglavnom bajke, a drugi pojam kazivanja nečega sličnoga prepričavanju događaja iz prošlosti, odnosno onoga

što je moglo biti, a to prepričavanje je bilo u konkretnom slučaju realistična narodna pripovijetka.

Da je bilo širine terena, da nismo morali ići uporno, učestano kod već poznatih nam pripovjedača, u prvom naletu ne bismo otkrili ovu razliku u shvatanju. Otišli bismo nezbliženi, kao strani prolaznici koji su usput zapitali nešto i dobili letimičan odgovor, a što bi bilo ponajgore, otišli bismo sa zaključkom da smo iscrpili većinu onoga što se krije u narodnom pripovjedačkom stvaralaštvu ove sredine. Ali upućenost na uski teren donijela je sretan obrt, prinudila nas je da sredinu ispitujemo do tančina i kao prvi i možda najvažniji rezultat toga bilo je zbliženje. A ono nas je uputilo na nove, raznolikije puteve, elastičnije metode u radu. Vraćanje nas je povelo pravcem polakog, strpljivog rada na otkrivanju onoga što se ne čuje na prvu riječ.

No i da nije bilo ovakvih početnih poteškoća i drugi razlozi govore u prilog dužeg rada na užem terenu. Da napomenemo samo jednu običnu okolnost: pripovjedača treba naći spremnog, u vrijeme kada je raspoložen, a i tada se ne može odjednom prisjetiti sve građe.

Daleko smo od toga da izvodimo neke opće zaključke, ali dozvoljavamo mogućnost, da u ovom pogledu postoji sličnosti i u drugim sredinama. Realistične, naročito kraće pripovijetke stvaraju se još i danas. Ta »prepričavanja«, koja se možda ni na drugim mjestima ne shvataju strogo kao narodne pripovijetke, rađaju se iz svakodnevnog zbivanja. Jedan nesvakidašnji događaj, jedna iskra humora i u glavi pripovjedački nadarenog čovjeka iz naroda rodi se pripovijetka, a ponajčešće on toga nije svjestan. Ako bi to bilo tako, sigurno je da pored pripovijedaka sa općepoznatim motivima, koje ćemo izvući na površinu već prilikom prvog krstarenja, leži još veliko blago narodnog stvaralaštva koje čeka svog zapisivača. Baš u tim pripovijetkama, što često ostaju nezapažene i možda se neće čuti na pripovjedačkom posijelu, nego ih povremeno izazove kakav sličan događaj, naći ćemo pečat uže sredine. U njima se zrcali odraz životnih uslova i pogleda sredine u kojoj su postale, one su i pored općega što ćemo možda naći i u njima, ipak specifično originalne i domaće na tom tlu.

To su baš oni biseri narodnog proznog stvaralaštva za čije iznalaženje je nužno trajno sakupljanje. One su možda pripovjetke sa najkasnijim datumom rođenja, jer se stvaraju još i sada, u vrijeme kada mi već možemo sagledati kraj usmenog puta narodnih pripovjedaka u ovoj sredini. Nećemo pretjerati, ako ustanovimo da je stvaralaštvo pripovjedaka sa fantastičnim sadržajem stvar prošlosti, da ćemo njih nalaziti u manje-više već ukalupljenom obliku, a novo na njima može biti jedino specifično ruho forme ili preobražena misao, prilagođena sredini u kojoj ih zatičemo. Njih ćemo brzo i pronaći, ali ove druge, realistične, čiji životni put još vodi od usta do usta, njih ćemo naći sporije, raznolikim metodima, ali se trud nagradi, jer će istraživačka strast baš tu naići još na svježa vrela.

Uopće pri skupljanju narodnih pripovijedaka uspjeh se može postići, ako se skupljač i pripovjedač zbliže. Nužno je, da pripovjedač zaista otvori svoju

dušu, jer on nije svakidašnji kazivač no čovjek sa izvjesnim darom, a za ostvarenje punog efekta što potječe iz toga dara moraju biti pogodni uvjeti. Za slušanje dužih pripovijedaka mora se zasjesti baš u tu svrhu ili u bilo koju, vrijeme mora biti skrojeno naširoko. Kod realističnih, a one su u većini kraćeg daha, ne mora biti te širine u vremenu, kod njih se ne mora zasjesti. One se najizrazitije, najplastičnije, sočno kazuju baš kada su izazvane nekom prigodom. Naravno skupljač neće čekati tu prigodu, no će je tražiti. On će se približiti kazivaču pripovijetke na razne načine, a za to je nužan dugi rad.

Naš ravničarski seljak je razgovorljiv. On voli naširoko razvezati kao što je široka i njegova ravnica. Oran je za šalu, aforizmi su mu na jeziku kadgod je prilika za to. Zdrav smijeh i oštrina duha, doskočica čak i na svoj račun, jeste njegova poslastica u razgovoru. Kada ima povjerenja u čovjeka on traži izmjenu misli, voli da čuju i o njemu.

I u tome se kriju široke mogućnosti za postupno prikupljanje novih pripovijedaka. Nikada nije oportuno banuti s neba pa u rebra i tražiti da se pripovijeda. Ne tvrdimo, da i tada ne može krenuti pripovijetka, ali to nije ono pravo. Za sjedeljku na kojoj će se pripovijedati pripovijetke uglavnom većih raspona, obično se unaprijed dogovori. Za prigodno slušanje kraćih, koje izlaze na površinu potaknute razgovorom, služe nam najraznovrsnije zgode. Nužno je naći se skupa sa ljudima prilikom zastanka na radu, naći se na kolima dobrodušnog čovjeka, koji usput pokupi na kola pješake, uzeti učešća u veselim razgovorima na svadbama, imati otvoreno uho na bdenjima kod mrtvaca, za čašom u gostioni, jednom riječi svuda gdje ćemo se zbližiti sa ljudima.

Nije bio jedan slučaj, da smo se okupili u seljačkoj kući i čekali pripovjedača. Okupljeni susjedi su došli, da se naslušaju, jer oni »ne znaju« pripovijedati. Ali razgovor teče, jer smo, što se kaže, naši ljudi, i dok pripovjedač nije došao, poneki od tih slušalaca je usput, onako u razgovoru, ispripovjedao »kako je to bilo sa onim« . . . Uvjeren, da će on tek čuti pripovijetke kad dođe pripovjedač, spontano, sa punim raspoloženjem ispripovjedao nam je lijepu pripovijetku. U vinogradima, susjedi često između rada zasjednu u hladovinu, da popuše lulu duhana. U razgovoru, neosjetno počinje pripovijetka sa riječima: »To je bilo baš ko što je prošo onaj« . . . A to su baš te pripovijetke za koje kod samih pripovjedača postoji teška sumnja, da one jesu ono što su. Pecare rakije su nekad bile među mjestima gdje se pripovijetka često čula. Dok se čeka da se zgotovi jedno pečenje, naročito noću, ljudi su se zabavljali pripovijetkom. Jednom prilikom smo čuli, da u jednoj pecari rakidžije znaju pripovijedati. Došli smo i zamolili ih, da pričaju te noći, ali su nas odbili, izvlačeći se da ne znaju.

Međutim naše informacije su bile točne. Shvatili smo, da smo došli na prečac, banuli nepoznati. Zamolili smo, da bar smijemo pojesti našu večeru prije no što se vratimo u grad i bez ustezanja posjedali na panjeve. Izmijenjali smo ponude, mi cigarete, oni rakiju i uz večeru zapodjenuli smo razgovor

o običnim stvarima, dok ga nismo vješto navili na nešto što nam je dalo povoda, da ispripovijedamo jednu kraću pripovijetku. Na nju je spontano, u razgovoru, došao odjek — pripovijedanje je započelo. Nitko više nije pomenuo cilj našeg dolaska, a oni, koji su nam još na pragu rekli da ne znaju pripovijedaka, tečno su ih pričali. To je bila posljedica jednostavnog sjedenja na panjevima, jednostavne večere kao i njihove, i razgovora u kojem smo se približili. Mi smo nakon toga bili među svojima, duše su se otvarale.

Odnos pripovjedača i skupljača mora steći ton prisnosti. Veoma je važno kako će skupljač pristupiti ljudima. U velikoj većini slučajeva kada se dođe u kuću, a najbolje je ići u pratnji nekog susjeda koji poznaje skupljača, pripovjedač pokazuje izvjestan otpor. Često smo se pitali odakle to potječe, jer se po ponašanju pripovjedača dalo naslutiti, da mu je ujedno neugodno ali i ugodno što smo ga potražili. Skoro svaki prvo zapita, šta li će nam to?

Razmišljajući o tome čini nam se, da su pripovjedači ponešto rezignirani što u novije vrijeme gube svoj značaj. Oni sve više ili sasvim ostaju bez svojih slušalaca, a nećemo se prevariti, ako ustvrdimo da su oni u vrijeme cvjetanja narodne pripovijetke osjećali nešto kao da su nosioci jedne društveno korisne funkcije. Njihovo pitanje, šta će nam pripovijetka, vidljivo uzbuđenje u kojem se miješa nešto ugodnog sa neugodnim, odaje pritajenu radost što netko želi oživiti njihovu funkciju, a odaje i sumnju u taj postupak, kao da se pribojavaju, da će biti izvrgnuti potsmijehu. Obično prvo poriču da znaju pripovijetke ili se brane time, da su ih već zaboravili. Kada je razgovor odmakao već toliko, da priznaju pripovjedačko svojstvo, često se još brane sa riječima: »Ne kažem da nisam znao, al to nije za vas.«

Starci očito smatraju, da su te pripovijetke izvor uživanja za njih i njihovu okolinu, njihove vršnjake koji su nekada živjeli u tome, a da to školovan čovjek, odnosno uopće gradski čovjek neće shvatiti kako treba. Skoro svi imaju neko podozrenje prema nepoznatom skupljaču, koji ne samo da želi čuti, nego i zapisati. To traje dok oni ne osjete da smo došli s ljubavlju, da je za nas dobra pripovijetka i sočan narodni jezik uživanje kao i za njih, i tada zajedničkom radošću ulazimo u nju.

Naravno, podozrivost, koja se očituje u početku prema nepoznatom gradskom čovjeku, vuče svoj korijen i iz loših iskustava što ih je čovjek iz svijeta salaša imao sa gradskom gospodom. Njemu su nekad gospoda ulazila u kuću samo da nešto odnesu. On je uvijek raspoložen da pomisli, da u njegovu skromnu izbu gradska gospoda ulaze samo iz koristoljubivih namjera. A kada se on jednom uvjeri, da skupljač ne spada u red takvih gradskih ljudi, nego da želi ovjekovječenjem kroz knjigu sačuvati ono narodno blago što se dalje neće održati u usmenom predanju, tada se pripovjedač sa radošću predaje svom starom raspoloženju što naliči na osjećanje društvenokorisnog djelovanja. Za njih je u početku baš i zato dvostruko neobjašnjivo, odakle zanimanje gradskog čovjeka za te stvari, kad interes za njih opada i u samoj njihovoj sredini. Ali kad shvate, da taj interes u stvari nije opao, nego je

izmijenio oblik, ne traži više zadovoljenje kroz usmenu predaju, nego kroz knjigu, onda se sa žarom zalažu da doprinesu svoj udio i na ovaj način. Poneki zna radosno reći: sad to nikad neće propasti, jer je ušlo u knjigu.

Da pogledamo u općim crtama kakvi ljudi su ti pripovjedači? U većini su to starci sa velikim životnim iskustvom, oštrog posmatračkog dara i bistrog rasudivanja. Kod većine među njima postoji neka crta umjetničke naklonosti, vole pjesmu, igru, baviti se sa posebnom ljubavlju sa životinjama itd. Ima tako sitnih pojedinosti, kao ova poslednja, tojest naklonost da se s ljubavlju ophode sa životinjama, pripitomljuju ih, koje pojedinosti ipak označuju izvjesno otskakanje od okoline. I što naročito odlikuje te starce, jeste životna vedrina i u dubokoj starosti. Iz njih zrači optimizam iako su većinom imali život pun tegoba.

Zanimljivo je, da se oni, ako ih ima više u jednoj okolini, poznaju među sobom, održavaju tješnje veze, znaju tko šta i kako umije. A pojedini znaju zaista mnogo. Čovjeka često ispuni divljenje kad pomisli, da ti priprosti ljudi sa naših salaša tokom jedne noći ispričaju građu, koja bi bila dovoljna za jednu knjigu. Ali time se nije ispraznila riznica njihovog znanja — dolazi redom veče iza večera, a oni pričaju.

Da oni zaista osjećaju neku svoju društvenokorisnu funkciju, na tu misao nas navodi naročito jedna okolnost. Ni jedan pripovjedač ne želi kazivati svoju građu u četiri oka. On je u svom elementu tek kada ga brojne uši slušaju. Nikada se pripovjedač u kazivanju nije obraćao skupljaču. On, doduše ispod oka baci pogled da ispita da li pisaljka radi marljivo, ali pripovijetka teče za slušaoce. Njihovi maštom zapaljeni pogledi podjaruju i vatru njegove mašte, njihovo zadovoljstvo daje poticaja pripovjedačevoj rječitosti, nagoni ga da iz jedne pripovijetke prelazi na drugu.

Sigurno je, da pripovjedač nije samo podložan sujeti, nego osjeća i odgovornost. I njemu je krug slušalaca možda zato baš najpotrebniji, da na njima provjerava da li je dobro odgovorio svojoj dužnosti. Istaknimo jednu stvar, kad je pripovjedač već otvorio dušu pred zapisivačem, on u njemu ne gleda više daleku i višu siluetu iz kruga učenog svijeta, on je tada već osjetio da se skupljač prisno spustio do njega i njegove okoline uopće. Zato se on hrabro oslanja na ukus i sud svojih slušalaca. Ali neće ipak propustiti, da s vremena na vrijeme ne samo provjerava interes skupljača po radu pisaljke, nego na kraju pripovijetke i izričito zapita, da li mu se ona dopada i da li je tako što čuo već iz usta nekog drugog?

To je kamen smutnje za skupljača, jer i protiv svoje volje, a u interesu daljeg tečnog pripovijedanja, mora često odgovoriti neistinom. Nije lako znati naizust tolike pripovijetke, ali je lako pripovjedača omesti u tome. Već smo nagovijestili, da njegovu moć pamćenja i izlaganja moćno izaziva i podupire interesovanje okoline. On rado i lako priča ako ga rado slušaju, a naprotiv, čim osjeti da je postao nezanimljiv, on se zbunjuje. Tada se teško prisjeća novih pripovjedaka, teško ili čak za izvjesno vrijeme i nikako. Zato skupljač

Ovo nekoliko zapažanja iznio sam bez naročitih pretenzija, potaknut jedino nadom, da će ona, iako su subjektivna, možda korisno poslužiti nekome, tko se posvetio sličnom radu.

Na kraju napominjem, da sam u tumaču manje poznatih riječi poneke dao u obradi, jeć će na taj način čitaoci ne samo lakše ući u smisao teksta, nego će im to ponešto pomoći i za lakše shvatanje sredine u kojoj su ove pripovijetke nastale. U ovu zbirku, kao i u ostale unosio sam pripovijetke koje su bilo po čemu stekle žig originalnosti svoje sredine. Nisam uvrstio one pripovijetke koje se i po osnovnoj misli i obradi jedva razlikuju od pripovjedaka koje sam upoznao u zbirkama ostalih naroda, a još više sam mimoilazio tvorevine koje očito nisu narodne, nego odišu papirnatošću, knjiškom rasplinutošću. Skupljač, koji bi u ovoj sredini uzeo u obzir i te stvari našao bi još znatan broj pripovijedaka, koje u mojim knjigama neće biti zastupljene.

Naravno, kada se čovjek oslanja na svoj ukus i znanje, stvar je uvijek nesigurna i ja dozvoljavam mogućnost da sam griješio i u izboru koji sam unio, a možda još više u izboru koji sam odbacio, ali uz svoje skromno znanje trudio sam se da unesem dosta dobre volje i vršio sam ovaj rad u granicama svojih mogućnosti.

Balint Vujkov

TUMAČ MANJE POZNATIH RIJEČI

A

akov — mjera za tekućinu od 56 litara, bure od 56 litara

ambetuš — otvoreni hodnik

ampa — vihor, nevrijeme

anta — humak podignut kao međašni znak obično između atarova. Nasipa se razni broj humaka, te služe kao orijentacione točke. (Njegov salaš je kod dvi ante. — Kad smo bili baš kod tri ante, najedared se digla ampa).

apta — guštara. (Ukraj šume u apti vila je spavala.)

astal — stol

atar — teritorij jedne općine ili zemljište jednog domaćina. (U njega je atar, da mu nećeš sagledati kraj s kraja.)

atovi — nekadašnji prostrani pašnjački teritoriji na kojima se napasala stoka, dok još nije bilo stajskog stočarenja, odnosno sve dok se nije razvilo.

(U vrijeme ekstenzivne zemljoradnje velike površine oko Subotice bile su obrasle travom i džbunjem. To su bili atovi. Stoka se izgonila u njih čim je okopnuo snijeg, a vraćala se na salaše tek naredne zime. Ni za zimovanje nisu građene staje za stoku, nego se izrađivalo takozvano »krilo«. Ono je služilo za zaštitu stoke u zavjetrini.

Krila su zapravo pleteri od trstike, načinjeni u nekoliko krakova. Oko njih su opkopi, da stoka ne bi mogla doprijeti do krhkog krila, jer bi ga inače uništila. Kako je vjetar šibao, stoka se sklanjala za suprotni krak »krila«. Tako se zaklanjala, zakriljivala od navale vjetra i otuda vjerovatno i dolazi ime »krilo«.

U periodu stočarenja po atovima, zbog ekstenzivnog načina obrade zemlje, bilo je malo slame i kukuruzovine. Svinje se nisu tovile ni zimi kada su vraćene sa ispaše, no su po dolasku iz atova prodavani viškovi mršavih svinja. Zanimljivo je, da su gradski financijeri prvi počeli tov svinja i to na veliko. Na sjevernoj ivici grada izgradili su niz obora, te su kupovali mršave svinje i stočnu hranu i počeli tovljenje za trgovačke svrhe. Kao svjedočanstvo na to vrijeme ta okolina se i danas zove »Obori«.

Zemlja se u ekstenzivnoj obradi ostavlja većim dijelom na ugar, tojest da se odmara, dakle gnojivo se ne upotrebljava za poboljšanje rodnosti zemlje. Za obordžije se javlja problem: šta da se radi sa gnojivom? Slame je malo, ne prostire se pod svinje no se obori ispiraju. Žitko gnojivo stvara smetnje. Tada jedan snalažljiv čovjek izgrađuje na kolima montirano bure, kao što ih ima još i sada za iznošenje fekalija, i sklapa s obordžijama ugovor za izvoženje žitkog gnojiva. Naravno, iznosi ga na prva najbliža mjesta, a to su sadašnje prigradske ugarnice, zemljište koje se tada nije obrađivalo. Zanimljivo je, da ova okolnost igra značajnu ulogu u tome, da se od nekada neobrađivanog zemljišta stvore oranice koje su među najboljima.

U to vrijeme, negdje oko preloma stoljeća, dolazi do parcelacije atova. Stočari postepeno gube pašnjačke teritorije. Stoka se sve više za-

država oko samih salaša, na ledinama i dolovima. Tada pada i vrijeme prelaska na intenzivnu zemljoradnju i na stajsko stočarenje. Atova postupno nestaje. Na njihovo mjesto dolaze većinom vinogradi i razbacane nastambe.

Iz vremena atova vjerovatno nam je ostala i riječ progon, imenica koja označava široke puteve između vinograda. Još u vrijeme atova na prigradskom pijesku zasađeni su vinogradi, a putevima između njih progonila se stoka na atove i sa njih. Glavne saobraćajne arterije kroz vinograde nose naziv »veliki progon«. Vjerovatno otuda potječe ime ovih puteva, dok se između oranica veći ljetni putevi zovu atarski, ili samo atar, a manji su uvratine.

Iz vremena stočarenja po atovima vrijedno je još pomenuti, da su pojedine grupe domaćina u zajednici napasale svoju stoku i imale zajedničke govedare, svinjare, čobane i konjušare. Zbog stavljenih van zakona, koji su se zvali bećari, ljudi su u atovima bili naoružani nadžacima i pištoljima. Bećari bi znali otjerati najbolju stoku. Radi zaštite od njih i uopće radi staranja oko stoke, svake sedmice jedan od domaćina, čija stoka je bila na zajedničkoj ispaši, dežurao je u svojstvu zapovjedničke osobe nad pastirima.)

avlija — dvorište

B

baba — kada označava tazbinski odnos, znači tašta. (Ne žalim što sam se oženio već i zato, što imam babu kake nema na svitu.)

babunjati — pričati, trabunjati

bać — sa »bać« se oslovljavaju ljudi u zrelim godinama. (Slušajte, bać Mate.) U prenesenom značenju kao pridjevi označavaju izvanredno dobru osobinu neke stvari. (To je *bać* vino!)

baćo — otac

baćkoš — bogataš

badanj — snopovi kukuruzovine se slažu oko salaša u badnjeve

baljezgati — dosađivati nerazumnim govorom. (Šta mi baljezgaš ko balavo dite, već kaži ko čovik u dvi-tri riči.)

baktiti — ići teškim hodom, da se čuje bat. (Mrak ko tisto, a on samo bakti.)

bakaruša — pri pečenju rakije na početku krene najjači alkohol, u tečnosti se taloži zgusnuta masa. To nije za piće, nego za obloge.

bandaš — vođa grupe poljoprivrednih radnika koji su u zajednici preuzeli izvršenje nekog posla. U najviše slučajeva oni preuzimaju od imovno jačeg domaćina obavljanje cjelokupne žetve ili berbe kukuruza, a najčešći je slučaj da svoju nagradu dobiju u naturi. U ime radnika pregovora jedan, on rukovodi s njima i to je bandaš. Obično je to najbolji kosac.

bandašica — ženska osoba, koja u žetvi radi kao par s bandašom

bandžav — razrok

batinara — neozbiljna ženska osoba

batuljica — manja polovina bataka

bebica — zjenica. (Nema u tog poštenja — taj nikad ne pokaziva bebicu.)

bekeš — gornja haljinica za djecu krojena kao duga košulja

biančuk — utega vezana na lanac što sapinje noge. Upotrebljava se kod nemirne stoke, da ne bi odbjegla sa paše.

blenda — usna

blendo — glupak, blesan

blitva — stočna repa

boca — vrsta bodljikave korovske biljke

bogmati se — zaklinjati se

bogznašta — naročito. (Ta zarada nije bogznašta, al' bolje išta nego ništa.)

bolondoš — prsluk sa rukavima i zatvoren do vrata, u Miletiću je to košuljac ili rekla.

brandža — škrga

brig (kada se pominje u vezi sa vodom) — obala (Priplivo je do drugog briga.)

bubatak — udarac. (Taj se za života nadobijo bubataka više neg kruva.)

bublja — ako je riječ o siru, onda znači grumen. Kada je riječ o seljačkoj peći, takozvanoj peći od bublja, onda znači sloj blata miješan sa slamom i pljevom. Bublje za gradnju ovih peći načine se miješanjem slame i blata, tako da se dobiju kao neka debela uža od blata. To se slaže red po red, već prema tome kakvog oblika će biti peć, a ponajviše je kao starovinska košnica.

bulje — prnje. (Kupi bulje i da te ne vidim više u mojoj kući.)

bukvica — vrsta ljekovite trave

bundevara — pogača sa bundevom

bundžur — kaput postavljen krznom ili kožuh

bunja — legalo živadi, obično u slami gdje nesu jaja, ili legalo psa, zvijeri

buran — za slabačku osobu se kaže u ironiji: Alaj si buran! (jak)

burlati — rovati

C

ciganski klinci — nekada su ciganski kovači kovali klince i to su bili obično krupniji, grubo izrađeni klinci

cincar — jedna vrsta samoukih mesara, koji su klali samo ovce i janjad

crnež — prljavo rublje skupljeno za pranje

cunjati — pretraživati, zavirivati. (Šta mi cunjaš po sobi ko kaki lopovi?)

Ć

ćavirati — motriti, zavirivati. (Ne ćaviraj mi vazda u moju avliju, već idji za poslom.)

ćavkati — pas ćavka kad učestano, sitno laje

ćućav — nespretan, smušen

ćućavko — nespretnjaković

ćuškati se — igrati »ćuške«, jedne vrste svinjarske igre u kojoj djeca štapovima udaraju loptu dok je ne dotjeraju do određenih rupa.

Č

čaklinac — zakržljali plod. Jedino se još čuje kad je riječ o slabom kukuruzu. (Suša ga je ubila tako, da na čitavoj njivi nećeš naći čestitog klipa, već sve sam čaklinac.)

čantrati — brundati

čantrav — onaj što vazda brunda

čapniti — kljucnuti

čapa — u prenesenom smislu znači učestanu nevolju, nedaću. (Kad koga čapa čapi, taj nek čeka kad će odaniti.)

čatrlja — izba, dotrajala kolibica

čelenka — čelo

čelekati — nešto kao počupati se za kose. Pominje se svega u jednoj šaljivoj pjesmi: Cigani se čelekali, opakliju poderali...

čelikati — volove poticati uzvikivanjem: čeli-ho!

činik — stara mjerica što se upotrebljavala u domaćinstvu za mjerenje brašna za hljeb. Izgledala je kao oveća drvena žlica.

čista soba — gostinska soba. (Tko je od Hrvata-Bunjevaca imao vlastitu kuću, taj je imao i čistu sobu. Ona je bila uvijek uređena i od domaćih nitko je nije koristio. Vjerovatno je ušla u običaj nakon što je Subotica dobila status slobodnog hraljevskog grada. Od doseljenja, pa do tog vremena veliki dio Bunjevaca živi po pustarama. Tamo su u većini velike zemunice sa jednim odjeljenjem. Kada Subotica postaje slobodni kraljevski grad, zemlja se otkupljuje u svojinu. Jedan od uvjeta za sticanje zemlje jeste da porodica ima u gradu lijepo uređenu kuću. Došljaci, koji su tek tada sticali građanstvo, morali su se nastaniti u kući ili držati u njoj punomoćnika, koji će se starati o održavanju kuće, a prvenstveno o plaćanju dažbina. Uopće uzevši, novi vlasnici zemlie morali su imati kuću u gradu, da bi imali nekretninu do koje se lako može doći prilikom izvršne naplate zaostalih dažbina, odnosno otkupnih rata za zemlju. Po svemu sudeći, čista soba je vjerovatno tek tada ušla u

zkvh.org.rs

J

jaja na omah — rovita jaja
jel — jer
ještrca — mjehurić na jeziku

K

kamara — slama je složena u kamaru
kaljati — prljati
kaljuga — kaljuža
karlov — drvena posuda za pomije
karvanj — množina svijeta, karavan svijeta
katlanka — ognjište za kotao
kenjkav — boles̆ljiv
kićenda — namiguša
kidati kraj — stvar riješiti, izvesti na čistac. (Došlo je vrime da se kida kraj.)
kikanjica — djevojče u pubertetskom dobu, a ova imenica se čuje samo kada se ruži, oštrije savjetuje
kiselina — kiselo mlijeko
klapiti — sanjati
klečka — komad drveta što se vješa psu na vrat, da ne može brzo trčati
klincov — klipan
klipan — kukuruz velikog klipa. (Kukuruz je kaki se ne pamti šale, rodili su sve sami klipani.)
klis — u igri klisanja klis se udara palicama, a klis je i okrajak zemliišta što se završava u oštrom kutu, tj. isto što i oklinak
klupa (kukuruzovine) — kupa
kljakav — kljast
kociljati se — klizati se
koji par ranije — nešto ranije
kokala — ostatak, okrajak kosti ili mesa. (Baci te kokale kerovima.)
kokošinjac — živinarnik
kolečka — mala kola
kopinjača — kupina
koprena — kopriva, veo. (Koprena ga je opekla. — Bacila je koprenu priko glave.)
kopun — uškopljeni pijetao, koji vodi piliće kao kvočka
košćura — kost
koštak — napravica za čišćenje lule
koštunjac (orah) — sa tvrdom ljuskom. (Tvrd je ko ora koštunjac.)
kovrč — bodljikavo šiblje čiji list koze naročito vole. Zovu ga i raziod, a ponajviše šenflik.
krumpirača — krumpir sa narescima šunke i kobasice pečen u seljačkoj peći
krupiti — mljeti kukuruz na prekrupu
kuća — dom, a znači i srednju prostoriju sa otvorenim ognjištem i dimnjakom. Ranije je pod otvorenim dimnjakom visio na lancu kotao, a oganj se palio ispod njega na nešto povišenom tlu. Ukućani su se okupljali na obroke oko kotla. Stolica, stola i tanjura nije bilo. Svaki bi stavio pod sebe svoju opakliju, drvene žlice uzeo iza sljemena i jeo iz kotla. Možda otuda ova prostorija dobija ime kuća, što su se u njoj pri jelu okupljali svi članovi porodične zadruge, dakle tamo je bila na okupu sva kuća čeljadi.
kućani — domaći. (Čuje se jedino u izreci: Došli pućani, pa istirali kućane.)
kukalj — vezivanje dva kraja vrpce u čvor na taj način, da se može razdriješiti potezanjem jednog kraja. (Veži samo na kukalj.)
kukuružna — kukuruzova stabljika
kumaša — somot
kuražan — hrabar
kuražiti — hrabriti
kusav — u prenesenom smislu znači smušen. (To su kusava čeljad.)
kusnica — stjecište pasa, u prenesenom smislu mjesto za provođenje nemorala
kvakniti — udariti. (Kvaknio ga je u glavu, da je zveknilo.)
kvrcati — kucati

L

lajkuša — jezičava žena
leventati — lutati
listić — vrsta kolača, peče se u vreloj masti, a oblika je kao listići hartije
litorast — izdanak na grani
lopari — uši
lubura — korpa od pruća. Lubure su služile za držanje brašna, jaja ili zrnaste hrane

lugav — siv, boje pepela
lunjati — vući se okolo. (Kud on lunja, to ne znadu valjda ni dan ni noć.)
luzina — vrsta trave

LJ

ljubežljiv — koji se voli ljubiti
ljubim ruke — ovaj način pozdravljanja navodimo, jer se njime odaje počast samo starijoj ženskoj osobi, dok se starcima ljubi ruka. Kada se koja starica pozdravi sa »ljubim ruke« ona otpozdravlja sa »fala«, »fala rano«, dakle zahvaljuje na ukazanoj počasti.
ljubopitljiv — znatiželjan
ljubopitljivost — znatiželja
ljuskura — kukuruzova ljuska

M

majzeka — budala, glupak
majka — baba. (Hajte, majko, nana vas već čekaju.)
malčak — malčice
makovina — makovina se dobija iskuhavanjem maka. Ona se daje dojenčadi da se uspavaju. Ovaj štetan običaj, doduše ređe, ali se još zadržao.
mandara — kaša od brašna
maslica — isto što i mandara
masnica — krvavi podliv od udara
mastilo — masnoća. (Davno smo već klali, slabi smo na mastilu.)
marvašiti — razmetati se. (Šta se marvašiš ko da ne znamo ko si.)
mažditi — sitna kiša maždi
mečkar — mečkari su trgovci nasitno sa zrnastom hranom, brašnom i mekinjama. Oni su prodavali na trgu samo u tržne dane.
miždriti — miždri, doplamsava loša svjetiljka, a znači i plakati
mizinak — mezimče, a ovaj naziv nosi i najmlađi stric
mogućan — imućan
mordaviti — pas mordavi kad brzo, učestano ujeda, čovjek mordavi kad nemilosrdno bije na sve načine. (Kad ga je počo mordaviti, to je bilo tuga gledati.)
morkača — morka, biserka, a isto tako se zove i prut od morske trstike
morkan — morkin mužjak
motika zemlje — dvjesta kvadratnih hvati. Jedno katastarsko jutro ima osam motika.
mrginj — zatravljena međa između oranica
mrska — bora. (Pun si mrsaka ko namrskana baba. — Čizme na mrske.)
murgati — mrgudati
murganje — mrgudanje
mutljati — mutiti stvar. (Šta mutljaš između mene i brata?)

N

nacvakati — pri spremanju jela nabacati nepotrebne sastojke. (Nacvakala je u lonac i što triba i što ne triba.)
naćorkati se — napiti se
nadunduren — napuhan. (Kaput mu je tako nezgodno skrojen, sav je nadunduren na leđima.)
nadunduriti — napuhati se
nagombati se — nagoditi se
naguzati — nagomilati. (Naguzala je duga, a čovik nek se misli kako će sve to vratiti.)
nagužvariti — najesti se, a u prenesenom smislu natući. (Nagužvario se proje, pa ni brige. — Nagužvarili su ga da je pamtio kad je propušten kroz take šake.)
namekšati — natući
nakratko nasađen — ljutit, spreman za svađu. (Taj je uvik nakratko nasađen, pa se prijepodne srdi sam na sebe, a poslipodne na čitav svit.)
namiriti — stoci dati obrok
namirivanje — davanje stoci obroka
namrkositi se — namrgoditi se
namrskan — naboran
napripuš — u zasjedi. (Sinoć su ga sačekali napripuš, pa udri!)
nasumet — nasumce
natutkati — nahuškati
natutlati — napuniti uši, spletkariti. (Natutlala mu je pune uši, pa je zaslipio.)
negleduš — bez gledanja. (Negleduš ću ga kupiti za te novce, a ako ga

zkvh.org.rs

budem gledo, onda ćemo se još razgovarati.)
nema srca — nema zamjerke, nema uvrede. (Ne moraš kupiti: to je prid svakim, pa gledaj i ti, i ako ti se ne dopada, ko da nisi ni gledo — nema srca.)
nenavidan — zloban
nepretelj — đavao
nimski — nijemi
ništom — tek. (On ništom zamane, a onaj već pade.)
nujan — neraspoložen, žalostan. (Šta si tako nujan ko da su ti potonile lađe?)
nuza — uz. (Uzo je dite nuza se.)

NJ

njakati — revati, u prenesenom smislu plakati. (Magarci njaču da se selo uzbunilo. — Nemoj mi tu njakati ko da si malo dite.)
njokalica — njuška
njonja — njuška. (Što sam jedared imo svinje, njonja u nji' ko moja ruka!)
njunjav — nedotupavan, nespretan. (Vidiš ga kaki je njunjav, stisko se u ćošu i ni podaj ni uzmi.)

O

obara — meso što se pri svinjokolju obari za nadjev, za krvavice
obandžaviti — postati razrok
obašva — ovratnik na košulji
ocilaš — danguba, propalica, ološ. (To su oni pravi ocilaši (ocelaši) što su oca tukli metlicom.)
ocilo — čelik za iskresavanje varnica pri paljenju sa trudom i kremenom
oderati kožu na tarčuk — oderati je tako da bude pogodna za mješinu, tojest ne prosijecajući je osim na nogama i vratu.
odriti — oderati
odjakariti — otsjeći veliki komad. (Odjakario je komad kruva ko fratarska cokula.)
odvakariti — otsjeći. (Kad je ošinio sabljom, odvakario mu je glavu ko da je nije ni bilo.)
odvit — odgovor
oglušina — pritisak u glavi, nemoć, nesvjestica. (Ne znam šta mi — nika oglušina mi je u glavi, pa mi se sve čini da ću sad pasti.)
olajavati — ogovarati
ol — ohol
olo — oholo
oljoljati se — napiti se
opaklija — kabanica od ovčijeg krzna
opapuljati — opljačkati. (Opapuljali su ga do gole kože.)
opapučiti — izvrgnuti, izmetnuti. (Najgore je kad se opanak opapuči.)
opcina — opsjena. (Ko da je na njega nabačena opcina: gleda, a ne vidi.)
opet — na određenim mjestima u rečenici znači »pak«. (Čovik vuče sebi, a žena opet sebi.)
opuliti — magarica se puli. U prenesenom smislu opuliti znači opljačkati. (Opulili su ga ko nikoga.)
orašćić — kolači pečeni u vreloj masti, manji i deblji nego listići
orcati — dizati buku preturanjem predmeta. (Šta mi orcaš po kući). U prenesenom smislu znači dolijati. (Sad jedared si naorco.)
ordinjati — dizati buku preturanjem predmeta
oroz — kresta. (To je lip pivac, da mu sam oroz vridi novaca.)
orutaviti — zarasti u dlaku
osivci — mekinje. (Bile su to teške godine, da se čovik radovo kad je imo kruva i od osivaka.)
ošajdariti — opaliti, udariti. (Ošajdario ga je, da se o'ma' svalio.)
ošmuriti — promočiti se od znoja
ošmurati — rublje oprati na brzu ruku. (Nisam baš imala kada, košulje sam malo ošmurala iz jedne vode.)
ošuljak — sitno pšenično zrnje i ostale primjese što ostanu nakon rešetanja pšenice
otkaleg — odakle
otkečiti — nogom odgurnuti
otunka — dio ženske zimske odjeće, kao kratki zimski kaput
oždrakaviti — postati razrok
ožeći — u prenesenom smislu udariti. (Ožego ga batinom.)

P

pača — hladetina, pihtije

pačati se — miješati se u tuđe poslove, a znači i hlađenje hladetine. (Vrime je steglo, pa su mi se pača zatoliko upačala.)

pačkati se — brčkati se

pak — pa neka. (Ovce su ti pobigle u kukuruze. — Pak.)

pabušina — pobočina. (Udarili su ga u pabušinu, da je o'ma' zanimio.)

palamuda — vrsta trave

palčik, palčinjak — plod od rogoze, pali se da bi se njegovim dimom rastjerali komarci

palo slime na time — primiti na se brigu oko života, oko održavanja porodice. (On će znati šta je život kad se bude okućio, pa mu slime padne na time.)

pamta — pamćenje. (Dobre je pamte.)

papula — procijeđen grah, skuhan nagusto

para — crta

parati se, oparati se — otresti, osloboditi se. (Nije slušala nikog, udala se za tog pijanduru, a sad ne može da ga se para.)

parlog — zakorovljeno zemljište

paroški — dvokraki

peca — pijaca

pećica — donje udubljenje u seljačkoj peći

perečnjak — žile jedne vrste trave, koje su nekad iskopavali i upotrebljavali za izradu četaka za pranje.

pičiti — cmizdriti, plakati ma zašto

pirgav — šarenorid. (Pirgava kokoš.)

pivac — pijetao

pivac u čelo — stvarni ili moralni teški udar. (Ne triba njemu bolji pivac u čelo, samo mu kaži da se zna od čije je grane.)

pladanj — tanjur

plaša — traka

plećka — spletka

plećkati — spletkariti, ogovarati

plećkoš — spletkar

plećkuša — žena koja spletkari

pleniti — ošamariti.

podloga — onaj koji je podložan. (Šta je mogo biti već uvik tuđa podloga, kad je služio čitavog vika.)

podnimiti se — uvrijeđeno zašutiti. (Šta si se podnimio — il kaži šta ti je il mi iđi s očiju.)

podsisti — muktašiti. (Taj samo uđe u mijanu i gleda di će potsisti i tuđu čašu otpiti.)

pogruditi — propasti u licu. (Izmučila ga je ta bolest, da je sav pogrudio.)

pogađati ljude — uzimati u najamni radni odnos. (Pogodio sam nadničare.)

podmoran — onaj koji je u nuždi. (Da nisam podmoran, ne bi' došo na tvoja vrata.)

pogača uslatko — ona se mijesi dodavanjem jedino masti, bez kvasa

pogača ukiselo — mijesi se mlijekom, dodajući jaja i kvas, uopće sva peciva ukiselo su s kvascem

pokljukuša — nekada jedno od najviše spravljanih tijesta. Postupak oko pripremanja pokljukuše trajao je tri dana, iako je to obično tijesto sa bijelim lukom.

pokrvati — potući. (Ne znam iz čega je poteklo, al su se momci teško pokrvali. — Tako pijan pokrvo je sve suđe.)

polapćati — pokusati, halapljivo pojesti. (Imaj samo jednog takog lapćara u kući, pa će ti polapćati i kosu s glave.)

poljski svinji — mršave svinje, koje uglavnom idu po ispaši, dakle nisu još zatvorene u obore za tov

pomoćnica — oblica što se stavlja s obe strane kola kada se na njima vozi slama ili sijeno. Na taj način se kola proširuju, te se može na njih više natovariti.)

ponik — čuje se samo u frazi »od ponika«, tj. od rođenja. (Taj siromak nije upamtio šta je milošća, a nije ni čudo, kad je od ponika tuđe pragove obijo.)

potriban — onaj koji je u nuždi. (Ti su pomagali svakog potribnog.)

pozariti se — mijenjati. (Pozario je jarca za magarca.)

prckati ispod nosa — prkositi, hrabro reći u oči. (Taj se nije bojo nikog, već je svakom prcko ispod nosa.)
prampurac — nešto kao kepec. (Bar da je momak, već pravi prampurac.)
prćija — oprema, miraz. (Žena mu je donela u prćiju taj veliki salaš i zemlju pod njim.)
pribortati — izdržati teškoće, preboljeti. (Kad je priborto to, ovo malo nevolje neće ga skiniti s nogu.)
prigon — vinogradi su obično poprečnim stazama podijeljeni na parcele koje iznose oko jedne motike (200 kvadratnih hvati) i to su prigoni
prihajčiti — pregoniti. (Prihajčili su toliki put za jedan dan.)
prikupiti — pridobiti, podmititi. (Prikupili su ga za čašu vina.)
pripoznat — uvažen. (To je pripoznat čovik u svem okolišu.)
prisnac — pecivo sa sirom veoma omiljeno kod Bunjevaca
prisolje — meso, stavljeno u sol prije nego što će se sušiti na dimu
pročapati — prokljucati
progon — široki put kroz vinograde
prokola — u glavici ukišeljeni kupus
proričiti se — proinatiti se. (Nikad se nisu proričili, živili su bolje neg braća.)
prtena torba — torba od kudeljina vlakna
prto — u snijegu ugažen put, staza
puce — dugme
pućak — puran
puće — puranče
pućka — purica
pućani — oni koji su došli s puta
pule — magare
pulin — ovčarski pas
pupuška — meki dio kruha na kojem se ne uhvati kora uslijed toga što se kruh pri pečenju doticao s drugim, odnosno onaj dio na kojem se okrugli kruh zareže prije pečenja, te se kora ispuca.
pustološ — razbojnik, propalica

R

rabadžija — radnik
'ranjenik — tovljenik. (Taj ima u oboru i po sto 'ranjenika.)
rakija na divojku — narodni običaj vezan za prosidbu. (Doneli su rakiju na našu curu.)
rapav — rošav, boginjav
rastrembuvati — ispreturati, načiniti nered. (Sve mi je rastrembuvo u sobi.)
raspuvati se — razljutiti se, napraviti se važan
raška — alatka za namotavanje vunice. (Za umno zaostalog ili neozbiljnog se kaže: Udaren raškom.)
raziod — sinonim za kovrč, šenflik
razazocati se — doći k sebi, osvijestiti se. (Kad se malo rarazoco, onda je vidio šta je naradio.)
razjapiti — širom otvoriti, zinuti
razgoditi — stvar urediti, utanačiti
remeta — pustinjak, isposnik
reću ti o'ma' na panju — reći ću ti na samom početku
riziti — vino rizi kada je već u vrenju, nakiseljasto
rogoza — u prenesenom smislu jezičava žena
rogozati — mrgudati
rondzalo — brundalo
rondzati — brundati, mrgudati
rućati — doručkovati
ruta — dlaka
rutav — dlakav
rutež — rosna pavlaka na voću. (Volim šljivu s drveta, onako prije sunca dok je još jak rutež na njoj.)

S

samovoljac — čudak, neženja
sasaniti — sasahnuti
sadžak — željezni tronožac što služi za pokretno ognjište, na njega se stavlja posuda u kojoj se kuha ili peče
senski — seoski
skakavica — pero na bravi
skečiti — udarcem noge, odnosno s nekim predmetom srušiti. (Kad se baci kamenom, taj o'ma' skeči vrepca s drveta.)
skiknuti — vrisnuti
skrkljušiti — pritijesniti, sabiti. (Kad ga je skrkljušio u budžak, nije se mogo oteti da se koliko koprco.)
skoliti — saletiti, opkoliti

skorupača — kada se istopi maslo, na talog se stave jaja i brašno, te se tako priredi jelo zvano skorupača

skute — donja, platnena suknja

smrndati — smrsiti kroz zube, zamrgudati. (Smrndo je štogod, al' tom ni vire ni pare.)

smit — snijet

sonce — saonice

sopako — sa opake, izvrnute strane. (Izvrnio opakliju sopako.)

sovuljaga — sova

spapčiti — protupravno steći stvar. (Di je spapčio toliko blago, ne pitaj, jel mrak ne govori.)

sporiti — množiti. (Ne vridi sporiti riči.)

sprendati se — spregnuti se. Ovaj glagol se najviše čuje kao oznaka stupanja u kakav nepošten ortakluk, odnosno znači stupanje u nemoralne odnose. (Popo se sprendo sa zvonarovom ženom i sad mu rade o glavi.)

srepiti — uhvatiti na djelu, zaskočiti kao iz zasjede, neočekivano ući nekom u trag, uhvatiti ga. (Niko se nije nado, da će ga srepiti baš kad je izlazio iz kuće.)

staćala — osoba koja u svatovima dočekuje goste i nazdravlja trojanice

stapšati se — sijeno se stapša kada uvene u otkosima, dakle slegne se

starost — staranje, briga. (Nije meni dosta starosti, što imam na vratu tu nesrićnu dicu, još me i ti konabiš.)

stiniti se — sleći se, taložiti se. (Kad se žerava stinila u peći. — Stinila se voda, nije sad tako mutna.)

stotinik — po legendi vjerskog porijekla, to je vojnik koji je ošamario Krista i ne može da umre, nego luta po svijetu. Imenica ima značaj stoletnjaka, a možda dolazi od vojničke oznake centurion — stotinik, jer i sama legenda govori da se radilo o rimskom vojniku, legionaru.

stup pakleni — đavao (za đavla ima više sinonima: nepretelj, nepro, lofro, smutipuk)

straboga — veoma, neobično. (To je bio straboga przna čovik, kaži mu samo rič, on već tuče i grize.)

strčanica — prečka što ide uzduž ispod kola i pozadi strči, da bi se mogla uhvatiti kada se kola podižu i zanose

striž — na vino se hvata striž

strvina — mrcina

sumno — nelagodno, tjeskobno, opasno. (Mrak ko tisto, nigdi nikog, pa je bilo sumno krenuti sam kroz šumu.)

surduk, surdučić — jarak, jendek

sustriti — sresti

svrpčati — steći komad po komad. (U mladosti nisu imali ništa, a vidi i' sad, svrpčali su priko dvistotine lanaca zemlje.)

svršen čovik, svršena žena — zreo čovjek, zrela žena. (Ja sam već bio svršen čovik, kad se on još sigro po pravu.)

Š

šakački — šakom. (Kiselinu 'ide šakački.)

šanadan — onaj koji ima tjelesnu manu, bogalj, a šanadan u glavi znači budalu. (Taki šanadan se i rodio, a vidi ga, konten je na sve što nije dobro.)

šeširić — vrsta kolača sa pekmezom

škip, škipić — koritašce koje se ponajviše upotrebljava za umivanje

škramica — mrvica

škrobućati — krčati. (Gladan sam, da mi sva criva škrobuću.)

šmrljo — šmrkavac

šmoljo — šmokljan

šnotati — misliti, izmišljati. (Ko zna šta je on šnoto u svojoj glavi kad je započo taj ludi poso.)

štavolj — vrsta trave, djeca je jedu

štene — pašče

štir — vrsta korovske biljke

šturavo — zrno pšenice, raži, šturavo je kad je uslijed nepogoda ili štetočina oštećeno. (Rod bi bio lip, samo da zrno nije šturavo.)

švagati se — češati se, drapati. (Š'a se švagaš toliko, nisi valjda zapat'o u košulju goste.)

zkvh.org.rs

šurnajst — mnogo, nebrojeno. (U njega je šurnajst dice.)
šuše — patike

T

talaćkati — prekomerno pričati, naklapati. (Kad te žene počnu talaćkati, čoviku uši da probiju.)
takim — odmah. (Idi, vrati svinje iz kukuruza, al takim!)
tašak — sa sirom tašaka
tinj — stijenjak, fitilj
traburan — namćorast, mamuran
trckati — raditi jalov posao. (Šta mi trckaš i prckaš, već se jedared lati i poštenog posla.)
toriti — gnojiti zemlju
toren — pognojen
torazan — torazna je ona zemlja, koja je ne samo dobro pognojena, nego i dobro obrađena, tako da je drobna
trcav — otrcan, oronuo. (Imo je niku trcavu kolibicu.)
trćak — bijedna kolibica, izba. (To nije soba, već pravi trćak.)
tristan — trešten (pijan)
triznacat — potpuno trijezan. (Ta ni kapi nisam uzo, bio sam trizan triznacat.)
trkefulja — trčilaža
trljati se — rvati se
trnjak — džbunje divlje šljive. Nekada se trnjak gajio po međama, jer se od njegovog šiblja izrađivala drljača, brana. Da bi bila teža i dobro drljala, na nju se stavljalo nešto slame i nabacalo zemlje.
trti — brisati, masirati. (Otari mi znoj sa čela. — Oćeš mi malo istrti (protrti) vrat, sav sam se očemerio.)
trušan — dežmekast. (Bio je to jedan trušan, čvrst ko čvor.)
trušan i rušan — pun svega i svačega, onaj koji živi u izobilju. (Taj je odrasto u bogatstvu, trušan i rušan, pa ne zna šta bi od bisa.)
trvačica, trvalja — maserka
trušnica — hljepčić od mekinja što se davao psima. U sedmičnom sljedovanju, što ga je čobanin dobijao od vlasnika ovaca, obavezno su bile i trušnice za ovčarske pse. Tako je čobanin dobijao za sedmicu dva somunčića kruha, kilogram slanine, soli, paprike, a za pse po dvije trušnice.
tucak — ono jaje koje se ne razbije kad se djeca o Uskrsu tuckaju jajima. (Zdrav je ko tucak.)
tučan — gust, jak. (Daj ti nama malo tučnije 'rane.)

U

ucati — klatariti se, vucarati se okolo
ucvoriti se — promočiti se od znoja
učatlaisati se — usvjetlati se od upotrebe. (Kajiši su se već zdravo učatlaisali.)
udario ga vitar — udarila ga kaplja
ujiti — brza voda uji
ukečkati — utući. (Kud je on ukečko taj silan novac?!)
uloćkati se — blatom se poprskati uslijed hodanja po raskvašenom tlu
umanut — sa mahnom. (Nisam ja umanut ni u glavi ni u rukama, da moram obijati tuđe pragove.)
umeljan — zamazan
umeljati se — zamazati se, zaprljati se. (Sav se umeljo od pekmeza.)
umit — alatka sa kojom se, dok se vrlo na konjima, na vršaju razdvajala pljeva od zrna
upačiti — uperiti. (Na koga upačim prstom, znajte da je taj.)
upiždriti očima — ukrstiti. (Vidim da je već prilio, kad je oči tako upiždrio u mene.)
uprigani paprikaš — suhi čobanski paprikaš. (Čobani su danima išli za stadom po prostranim pašnjacima. Kada su klali ovcu nisu je mogli odjednom pojesti, ni sirovo meso nositi sa sobom. Tog radi su je svu skuhali na paprikaš, ali tako da su u njemu upržili (uprigali) svu tečnost. Zatim bi suhi paprikaš stavljali u rukav kabanice, koji je dolje bio zašiven, i tako ga nosili sa sobom.)
uprckati se — zamazati se
uraditi žito — požnjeti, obaviti žetvene radove
usfrćkati se, ušvrćkati se — naći se u nebranom grožđu, trčkarati bez

razloga. (Šta si se tu usfrćkala, iđi za poslom.)
usićiti se — zasjesti
uskočiti — odbjeći (djevojka uskoči za momkom)
uskočkinja — djevojka koja je odbjegla
uspuvati se — naći se uvrijeđen
ušikati — dočepati, uvući se. (Kad su ga oni ušikali u svoje šake. — Kad su se nji' dvi ušikale u dvore!)
uštiti — brza voda ušti
u taj par — u taj mah, u to vrijeme
utaložiti — umiriti. (Iđi, utaloži je malo, da ne plače toliko.)
utuckati — utući (psa, imanje)
uzbuc — naprasit čovjek
uzlivanca, razlivanca — pita, što se priprema tako da se u žitkom stanju razlije po tepsiji
užeguriti se — prestraviti se, izgubiti hrabrost. (Šta si se užegurio ko da ti je glava već na panju?)
užiškati — brašno se užiška, pokvari

V

valjak — opeka. (Kad nemamo ciglje, mi ćemo praviti kuću od valjaka.)
varniti — mrdnuti. (Samo je varnio rukom, a okolo su svi popadali.)
vašange — maske o pokladama ili drugim praznicima
veseljača — pogača što se peče od tijesta koje se ogrebe sa suda u kojem je tijesto bilo miješeno
vickast — okretan, spreman za šalu
vig — omča, stupica. (Taj baš zna namišćati vigove, al ni njemu se noćos nije uvatila ni vrana.)
vlastan — kruh koji je lijepo narastao jeste vlastan, kao spužva
volarica — štala za volove
vondilj — rog za vodu u koji se stavlja brus
voštiti — tući
votka — rakija se peče dvaputa, ono što se prviput dobije, jeste votka
votkati, izvotkati, navotkati — izvršiti prvo pečenje rakije
vragbaόin košar — zračni vir, zračni kovitlac. (Po narodnom vjerovanju, kada vjetar zapraši u zračnom kovitlacu sjedi vještica, vragbaba.)
vran — čep za bure
vrbica — vrpca
vrbina — rbina
vrćka — vrša
vrčiti — ljutiti se. (Ne znam šta vrči na mene, a baš mu nisam skrivio.)
vrengija — debelo, dugo uže za vezivanje većih tereta. (Došlo je vrime da se kidaju vrengije! — Ova izreka označava, da je došlo vrijeme, da se kidaju sve veze, da se stvari izvedu konačno na čistac.)
vrkočiti se — šepuriti se. (Šta mi se tu kočiš i vrkočiš ko srditi pućak?)
vrlina — blagodet. (Imati bunar u kući, to je prava vrlina.) Imenica vrlina kao oznaka lijepe osobine ne upotrebljava se kod Bunjevaca, nego samo sa značenjem blagodeti.
vućiti — baciti
vućati se — ritati se. U Miletiću bunjevci upotrebljavaju i glagol vuriti se. (Taj konj se vuća ko živi đavo.)
vuntov — naviljak sijena

Z

zaćapati — nevješto premazati zid blatom. (Zaćapo je malo tu jamu baš da se ne vidi.)
zablenducati se — zablenuti se
zagon — zabiti kut
zadniti — bure zatvoriti dnom
zadniven — dnom zatvoren. (Je li to bure dobro zadniveno?)
zajoviti — zaluditi, obmanuti. (Zajovila ga je, pa ga mota oko prsta kako ona oće.)
zajovljen — zaluđen, obmanut, zaveden
zamanut — nastran. (Mani tog zamanutog, s tim ne možeš razgovarati ko s čovikom.)
zamudijati — zamutiti stvar, uvijati. (Šta mi muđijaš, već kaži šta si došo.)
zanijati — zanjihati
zamličiti oči — obmanuti, zaluditi. (Zamličili su mu oči i sad igra kako oni sviraju.)
zapanjak, zaponjak — krajnji dio rukava na košulji
zaparati — zacrtati, povući crtu. (Ded, zaparaj mi na raboš.)
zapcivati — ružiti, psovati

zkvh.org.rs

zaperjašiti — pobjeći bezobzirce. (Kad je zaperjašio, ni zec ga ne bi stigo.)
zaparložen — zakorovljen
zaperak — jalov ili suvišan izdanak
zaperčiti — rezati zaperke. (Ponajviše se zaperče kukuruzi.)
zaprzniti — grubo postupati, razljutiti se
zapustaren — zapušten, zabataljen
zapustariti se — zapustiti se
zastraniti — otići u nepoznatom pravcu. (Ne znam kud je mogo zastraniti kad ga još nema.)
zašmrcati — u prenesenom smislu zaplakati
zaškoljica — kolibica, izba
zaukati se — zaletiti se, zanijeti se, zabrazditi. (Zauko se s pićom i to će mu biti kraj.)
zaušiljati se — zaletiti se, uhvatiti brzinu. (Kad se onda zaušiljo, niko ga ne zaustavi.)
zataškati — zabašuriti. (Šta me zataškavaš, kad ću ja i tako reći istinu.)
zatvoriti svinje — staviti svinje u tov
zavraniti — bure zapušiti čepom
zazocati se — zablenuti se. (Zazoco se ko tele u šarena vrata.)
zbarlati — neukusno i nečisto prirediti hranu. (Zbarlala je tu užnu, da je ni svinji ne bi onjušili.)
zdregniti — zdregne se nešto kad ne ispadne kako treba. (Povezala sam se tako nezgodno, da mi se marama sva zdregnila.)
zdjeriti — iznenaditi na djelu, neočekivano uhvatiti nekoga. (Zdjerio i' je baš kad su oko ponoći kopali krumpir.)
zjalav — neozbiljan
zjalo — zijalo. (Ne smetaj nam, zjalo jedan nikaki.)
zera — mrvica, kap. Nemamo u kući masti i brašna, al ni zere.)
zna na čem svit stoji, zna na čem se svit okreće — lukav, iskusan. (To nisu dica ko kadgod, ovi već znadu na čem svit stoji.)
zna izvući rokvu — onaj koji zna doskočiti, našaliti se. (Mali je da ga nemaš šta viditi, a kad izvuče rokvu, ti se samo češi.)
zrnckati — hraniti stoku tek sa malo zrnaste hrane. (Još su to poljski svinji, jedva sam i' počo zrnckati.)
zvonar — crkvenjak

Ž

žagati — podbadati, bockati. (Ne žagaj me više, zaćuti već jedared, dosado jedna.)
žagniti — ubosti, podbadati. (Začas ga je žagnio nožom.)
žagre — stavljaju se iznad jasala kao položene ljestve, a u njih se meće sijeno i lisnata krma
žažak — klin na donjem kraju batine
želdac — želudac peradi
žestina — pripeka. (Sve će izgoriti po njivama od ove velike žestine.)
ždrakav — razrok
žigniti — dotaći se
žuljač — alatka s kojom se po pjeskovitim vinogradima žulja, tojest okopava
žvale — ralje, gubica. (Zmaj je uzo didu u žvale.)
žvavoljiti — krezuba osoba žvavolji hranu. U prenesenom smislu znači dosađivati govoreći koješta

SADRŽAJ

zkvh.org.rs

Strana